HAZRETİ MUHAMMED

aleyhi's-selâm'ın

H A YÂ T I

EŞSİZ AHLÂK ve FAZÎLETLERİ

Y a z a n

Ali Celâleddin Karakılıç

Altıncı Baskı

2019

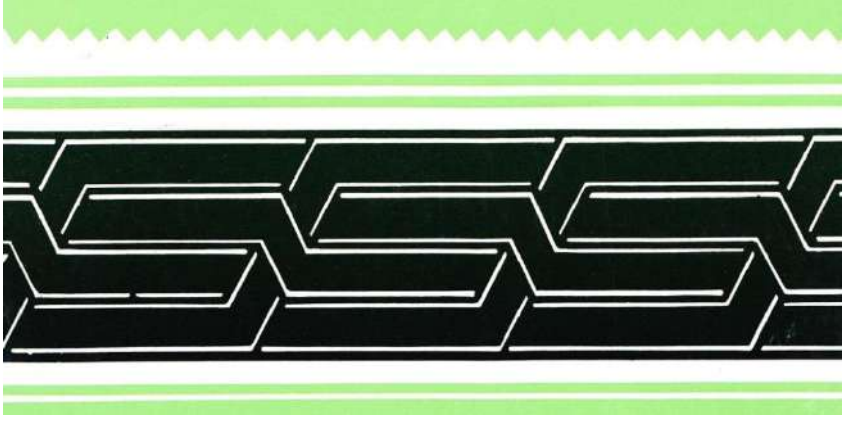

HAZRETİ MUHAMMED aleyhi's-selâm'ın

H A Y Â T I

EŞSİZ AHLÂK ve FAZÎLETLERİ

HAZRETİ MUHAMMED

aleyhi's-selâm'ın

H A YÂ T I

EŞSİZ AHLÂK ve FAZÎLETLERİ

Y a z a n

Ali Celâleddin Karakılıç

Altıncı Baskı

2019

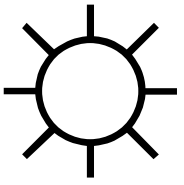

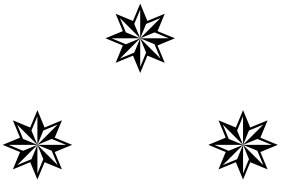

Bu eser, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nca incelenmiş, 29-3-1972 târih ve D/5-3/72 sayılı kararı ile neşri uygun görülmüşdür.

Besmele *Hamdele* *Salvele*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعالَمِينَ. الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ. إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ. اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِالْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدَيناَ لِلإِ يمَانِ وَالإِسْلاَمِ.وَاللّٰهُ يَهْدِى مَنْ يَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلاَمٌ عَلَى عِبادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى

اَلصَّلَوٰةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى سَيِّدِناَ مُحَمَّدٍ الَّذِى اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهِ الْقُرْأنَ وَاَكْمَلَ بِهِ الدِّينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ الطَّيِّبِينَ الطاَّهِرِينَ وَمَنْ تَبَعَهُمْ بِإِحْسَانٍ اِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Bütün âlemlerin Rabb'i, Rahmân ve Rahîm, Din Günü'nün sâhibi olan Allâh'a hamd olsun. Yâ Rabb, biz yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizleri doğru yola hidâyet eyle, o kendilerine ni'met verdiklerinin yoluna ilet, gazâba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil

Bizi, îmân'a ve (fıtrat dîni olan) İslâm'a hidâyet eden Allâh'a hamd olsun. Allâh kimi dilerse onu, (kendisinde hayır gördüğü kimseleri) doğru yola iletir.

Hamd olsun Allâh'a ve selâm olsun O'nun beğenip seçtiği (kendisinde hayır görüp doğru yola iletdiği) kullarına.

Salât ve selâm, Allâh'ın, Kurân'ı inzâl etdiği ve dîni ikmâl etdirdiği seyyidimiz Hazreti Muhammed üzerine, tayyîb, tâhir olan Âl ve Ashâb'ının üzerine ve kıyâmete kadar ihsân ile Âl ve Ashâb'ına tâbi' olanların üzerine olsun.

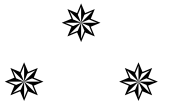

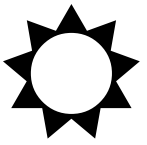

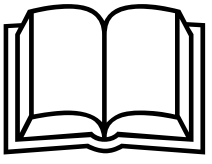

BİLİNMESİ GEREKLİ OLAN BA'ZI TA'BİRLER

Biz mü'minler, Vâcibü'l-vücûd olan yüce hâlikımız ve mukaddes ma'bûdumuz Allâhü Teâlâ'nın mübârek isimlerini anarken *"Teâlâ"* veyâ "*Celle celâlüh*" gibi bir ta'bîr kullanarak O'nu ulular ve *"Allâhü Teâlâ"* veyâ *"Hakk celle ve a'lâ"* veyâ *"Rabb'imiz celle celâlüh"* deriz. O'nun yüce isimlerini işitince de *"Celle celâlüh"* diyerek mukâbele ederiz ki bütün bunlar, birer İslâm terbiyyesi muktezâsındandır.

Aynı şekilde sevgili Peygamberimiz Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek isimlerinden birisi zikr edilince de *"aleyhi's-selâm"* veyâ *"sallâ'llâhü aleyhi ve sellem"* gibi bir ibâre kullanarak O'na salât-ü selâm okuruz. Çünkü Allâhü Teâlâ, bu husûsa işâretle Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللهَ وَمَلَئِكَتَهُ يُصَلّوُنَ عَلىَ النَّبِيِّ ط يَا اَ يُّهاَ الَّذِينَ آمَنوُا صَلّوُا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً.

"Şübhesiz ki Allâh ve melekleri Peygambere çok salât ve tekrîm ederler. Ey îmân edenler, siz de O'na salât edin ve tam bir teslîmiyyetle de selâm verin".[1]

Bu âyet-i kerîmenin hukmüne göre, sevgili Peygamberimiz Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e -zaman ve mahal ile tahdîd edilmeksizin- icmâlen salât etmek *(salevât getirmek)* **farz**'dır. Çünkü Cenâb-ı Hakk, O'na salât etmemizi emr ediyor. Bu bakımdan O'nun ismi, her nerede zikr olunursa orada O'na salât etmek vâcib olur.[2]

❋
❋ ❋

Bu âyet-i kerîme nâzil olunca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kendisine selâm vermelerini, Ashâb-ı Kirâm'ına emr etdi. Onlar da öyle yaptılar. Ashâb-ı Kirâm'dan sonra gelenler de, gerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kabrini ziyâret etmekle, gerekse ism-i âlîleri anıldığı zaman O'na selâm vermekle

---

[1] -Ahzâb Sûresi, âyet 56.
Salât: Allâhü Teâlâ'dan olursa rahmet ma'nâsına, meleklerden olursa istiğfâr ma'nâsına, mü'minlerden olursa hayır duâ ma'nâsına gelir

[2] -**İcmâlen:** İcmâl sûretiyle, kısaltarak, kısaca, özetliyerek.

me'mûr olmuşlardır. Bu bakımdan *Kâdî Ebû Bekr ibn-i Bukeyr,* bu husûsun ehemmiyyetine işâretle şöyle der:

"Allâhü Teâlâ, bütün halkına Peygamberi üzerine salât etmelerini ve tam bir teslîmiyyetle selâm getirmelerini farz kılmış ve bu farzın îfâsını da muayyen bir vakte hasr etmemişdir. Binâen-aleyh kişinin O'na salât ve selâmı çok yapması ve bunu terk etmemesi vâcibdir".

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e salât-ü selâm okumanın ehemmiyyetini belirten ve salevât-ı şerîfe hakkında vârid olan bir çok hadîs-i şerîflerden ba'zılarının meâlleri şöyledir:

1-Allâhü Teâlâ, bana iki melek müvekkel kıldı. Ben, bir Müslümân'ın yanında anıldığım zaman o Müslümân bana salevât getirirse o iki melek, ***"Ğafera'llâhü lek****: Allâh sana mağfiret etsin"* derler. Allâhü Teâlâ ve diğer melekleri de ***"Âmîn"*** derler.

Ben bir Müslümân'ın yanında anıldığım zaman o Müslümân bana salevât getirmezse o iki melek ***"Lâ ğafera'llâhü lek:*** *Allâh sana mağfiret etmesin"* derler. Allâhü Teâlâ ve diğer melekleri de ***"Âmîn"*** derler.[3]

2-Duâ eden bir kimse Peygambere salât etmedikce duâsı perdelidir; (*dergâh-ı icâbete vâsıl olmaz*). Taberânî: İbn-i Mes'ûd r. a.

3-Sizden biriniz Allâhü Teâlâ'dan bir dilekde bulunmak istediği zaman evvelâ O'na, şânına lâyık bir şekilde *hamd-ü senâ* etsin. Sonra Peygambere *salevât* getirsin. Çünkü bu sûretle duâ, maksûda kavuşmaya daha elverişlidir. Taberânî: İbn-i Mes'ûd r. a.

4-Beni, duânın evvelinde de, ortasında da, sonunda da anın.
Ebû Ya'lâ, Bezzâr, Beyhekî: Câbir r. a.

İbn-i Atâ, bu husûsda şöyle der:

"Duânın **rukünleri, kanatları, vakitler**i ve **maksâda** îsâl eden (*ulaştıran*) sebebleri vardır.

Eğer duâ **<u>rukünlerine</u>** uygun gelirse kuvvetli olur. **<u>Kanatlarına</u>** uygun gelirse semâda uçar (*kabûl olunur*). **<u>Vakitlerine</u>** denk gelirse icâbete nâil olur. **<u>Sebeblerine</u>** uygun gelirse muvaffakıyyeti tam ve kâmil olur.

[3] -Hak Dîni Kur'ân Dili Türkce Tefsir,C.6.ss.3923. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

Duânın **rukünleri**, huzûr-i kalbdir. (*Kalbin Cenâb-ı Hakk'a tam bir sûretde bağlanması ve diğer bütün sebebleri kesip atmasıdır*). **Kanadları**, sıdk ve ihlâsdır. **Vakitleri**, seher zamânlarıdır. **Sebebleri** de, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e salât ve selâmdır".

5-Her duâ semâya çıkmakdan memnû'dur. Bana salât vâsıl olursa o duâ yükselir. (*Dergâh-ı icâbete varır*). Tirmizî: Umar r. a.

6-Kim bana bir kerre salât ederse, Allâh ona on salât eder. Onun on günâhını siler. Onun on kat derecesini artırır. Beyhekî: Enes ibn-i Mâlik r.a.

7-Yanında ben anıldığım hâlde üzerime salât etmeyen kişinin burnu yere sürtülsün. Müslim, Tirmizî: Ebû Hurayra r.a.

8-Cebrâîl *aleyhi's-selâm* 'a mülâkî oldum (*buluşdum*) da bana şöyle dedi: *"Sana müjde ederim. Allâhü Teâlâ diyor ki* -***Kim sana selâm verirse ben ona selâm veririm. Kim sana salât getirirse ben ona salât ederim***-*"*. Hâkim, Beyhekî: Abdu'r-rahmân ibn-i Avf r.a.

9-İnsanların bana en yakını, bana en çok salevât getirendir.
Tirmizî, İbn-i Hıbbân: İbn-i Mes'ûd r.a.

10-Her cimriden daha cimri olan adam, ben yanında anılıb da üzerime salât getirmeyendir. Buhârî, Neseî, Beyhekî: Ali r.a.

11-Hangi bir zümre meclisde oturub da Allâhü Teâlâ'yı anmadan, bana salât getirmeden dağılırsa, üstlerine Allâh'dan bir hasret çöker. Dilerse onları azâblandırır, dilerse onları mağfiret eder.[4]
Ebû Dâvûd, Tirmizî, Hâkim: Ebû Hurayra r.a.

12-Kim bana salât getirmeyi unutursa, ona cennetin yolu unutdurulur. Beyhekî: Ebû Hurayra r.a.

13- Kim kabrimin yanında bana salât ederse, ben onu işitirim. Kim bana uzakda bulunarak üzerime salât getirirse, o bana ulaştırılır.
Beyhekî: Ebû Hurayra r.a.

14-Allâh'ın yer yüzünde seyâhat eden melekleri vardır ki bunlar ümmetimden bana salâm teblîğ ederler.
İmâm Ahmed, Neseî, Beyhekî, Dâremî, İbn-i Hıbbân, Ebû Nuaym: Ebû Mes'ûd Akabe r.a.

15-Cum'a günü benim üzerime salâtı çoğaltın, zîrâ sizin salâtınız, bana o gün arz olunur. Ebû Dâvûd, Neseî, İmâm Ahmed, Beyhekî: Evs r.a.

❋ ❋ ❋

[4] -**Hasret:** Ele geçirilemeyen veyâ elden kaçırılan bir ni'mete üzülüp yanma, üzüntü, iç sıkıntısı, keder.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e getirilecek salevât-ı şerîfelerin muhtelif şekilleri ve metinleri vardır. Bunlardan metni kısa, ma'nâsı zengin ve sahîh rivâyetlere en uygun olan bir salevât-ı şerîfe metni şöyledir:

اَللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلىَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلىَ آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ عِلْمِكَ.[5]

"Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ seyyidinâ Muhammed'in ve alâ âl-i Muhammed'in bi-adedi ılmik".[6]

*
* *

Diğer Peygamberlerin ve meleklerin büyüklerinin mübârek isimlerini anarken de "***selâm***" ile anarız. Meselâ *"Âdem aleyhi's-selâm", "İbrâhim aleyhi's-selâm", "Cebrâîl aleyhi's-selâm"* gibi. Eğer bunları tek kişi olarak anarsak *"aleyhi's-selâm",* iki kişi olarak anarsak *"aleyhime's-selâm",* üç ve üçden fazla olarak anarsak o zamân da *"aleyhimü's-selâm"* deriz ki *"Selâm onun, -onların-, üzerine olsun"* ma'nâsınadır.

*
* *

Peygamberlerden başkasına salevât getirmek tebean câiz olursa da istiklâlen mekrûhdur. Çünkü bu husûs, örfde peygamberlerin şiârıdır. Bu bakımdan peygamberlerden başkaları -*müstakil olarak*- salât-ü selâm ile yâd olunmazlar. Ancak peygamberler ile birlikde zikr olundukları zaman, salât-ü selâm'a iştirak etdirilebilirler. Meselâ, *"Hazreti Ebû Bekr aleyhi's-selâm"* veyâ *"Hazreti Ebû bekr aleyhi's-salâtü ve's-selâm"* denilmez. Fakat *"Allâhü Teâlâ, Hazreti Muhammed'e, O'nun Âl ve Ashâb'ına salât ve selâm buyursun"* denilir.

Bu sûretle peygamberler ile onlara tâbi' olan Ashâb-ı Kirâm'ın aralarını tefrîk etmiş, onlara gösterilen ta'zîmdeki farkı belirtmiş oluruz ki bu husûs, Cümhûr-i ümmet arasında âdâb-ı İslâmiyye'den olarak kabûl olunmuşdur.

*
* *

Ashâb-ı Kirâm'ı ve Selef-i Sâlihîn'i de dâimâ hayır ile yâd etmek lâzımdır. Çünkü Cenâb-ı Hakk, bu husûsa işâretle Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmaktadır:

وَالَّذِينَ جَاؤُمِ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَاَ اغْفِرْلَنَاَ وَ لِاِخْوَانِنَاَ الَّذِينَ سَبَقُونَاَ بِالْاِيمَانِ وَلَآ تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَاَ غِلاًّ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَاَ إِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ.[٤]

---

[5] -"Yâ Rabb, seyyidimiz Hazreti Muhammed'e, O'nun âl ve etbâına, ilminin adedince rahmet eyle, selâmet ver, hayır ve bereket ihsân eyle".

[6] -Kur'ân-ı Hakîm ve meâl-i Kerîm,C.2.ss.721-723. Hasan Basri Çantay.

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: -*Ey Rabb'imiz, îmân ile daha önceden bizi geçmiş olan din kardeşlerimizi mağfiret et. Îmân etmiş olanlar için kalblerimizde bir kin bırakma. Ey Rabb'imiz, şübhesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin*-".[7]

Bu âyet-i kerîmede **"Bunların arkasından gelenler"** sözünden murâd, Muhâcirîn-i Kirâm ile Ensâr-ı Kirâm'ın arkasından kıyâmete kadar gelmiş ve gelecek olan Mü'min'lerdir ki bunların şiârı (*üstünlüğü*) hem kendilerine, hem geçmişlerine tekaddüm etmiş olan Ashâb-ı Kirâm'ı ve Selef-i Sâlihîn'i dâimâ hayır ile yâd etmekdir.

Bu bakımdan bu âyet-i kerîme, bütün Ashâb-ı Kirâm'a karşı hurmet ve muhabbetde bulunmanın **vücûb**'una delîldir. Bunun için bizim vazîfemiz, bütün Ashâb-ı Kirâm'ı ve dîn büyüklerini hayır ile yâd etmek, onlara karşı muhabbet ve hurmetde bulunmakdır. Bunun aksi aslâ câiz değildir. Onların aralarında ba'zı muhâlefetler zuhûr etmiş olsa bile bu husûs bir ictihâd muktezâsı bulunduğundan kendilerini ma'zûr görmekle mükellefiz.

Kalbinde Ashâb-ı Kirâm hakkında ğıll-ü ğîş (*kin ve buğz*) taşıyanlar ve bütün Ashâb-ı Kirâm'ı rahmetle yâd etmeyenler, Cenâb-ı Hakk'ın bu âyet-i kerîmede kasd ve medh etdiği Mü'min'ler meyânına (*arasına*) dâhil olamazlar. Çünkü Allâhü Teâlâ, bu âyet-i kerîmede Mü'min'leri üç sınıf olarak zikr etmiş ve tertîb buyurmuşdur ki bunlardan birincisi ***Muhâcirîn-i Kirâm***, ikincisi ***Ensâr-ı Kirâm***, üçüncüsü de bu iki gurûbun ardından gelip de kendilerini hayır ile yâd eden ***Mü'min*** 'lerdir. İbn-i Ebî Leylâ, bu husûsun ehemmiyyetine işâret ederek şöyle der: "*Sen, zinhâr bu üç mertebeden hâriç olmamaya çalış*".[8]

Bunun için Ashâb-ı Kirâm'dan her hangi birinin ismini anarken onu tek kişi olarak anarsak erkek için *"Radıye'llâhü anh",* kadın için *"Radıye'llâhü anhâ"* deriz. İki kişi olarak anarsak erkek ve kadın için müşterek olmak üzere *"Radıye'llâhü anhümâ"* deriz. Üç ve üçden fazla olarak anarsak o zaman da erkek için *"Radıye'llâhü anhüm",* kadın için *"Radıye'llâhü anhünn"* deriz ki *"Allâhü Teâlâ, ondan -onlardan- râzı olsun"* ma'nâsınadır.

❋
❋ ❋

[7] -Haşr Sûresi, âyet 10.
[8] -Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.3.ss.1001. Hasan Basri Çantay.

Diğer İslâm âlimlerini anarken de onları tek kişi olarak anarsak erkek için *"Rahmetü'llâhi aleyh",* kadın için *"Rahmetü'llâhi aleyhâ"* deriz. İki kişi olarak anarsak erkek ve kadın için müşterek olmak üzere *"Rahmetü'llâhi aleyhimâ"* deriz. Üç ve üçden fazla olarak anarsak o zaman da erkek için *"Rahmetü'llâhi aleyhim",* kadın için *"Rahmetü'llâhi aleyhinn"* deriz ki *"Allâh'ın rahmeti onun -onların- üzerine olsun"* ma'nâsınadır.

❋
❋ ❋

Evliyâ-i Kirâm'dan tanınmış kimseleri anarken de onları tek kişi olarak anarsak erkek için *"Kaddese'llâhü sırrahû",* kadın için *"Kaddese'llâhü sırrahâ"* deriz. İki kişi olarak anarsak erkek ve kadın için müşterek olmak üzere *"Kaddese'llâhü sırrahümâ"* deriz. Üç ve üçden fazla olarak anarsak o zaman da erkek için *"Kaddese'llâhü sırrahüm",* kadın için *"Kaddese'llâhü sırrahünn"* deriz ki *"Allâhü Teâlâ, onun -onların- sırrını mukaddes ve mübârek eylesin"* ma'nâsınadır.

❋
❋ ❋

Uyarı

Bu kitâbın muhtevâsında yeri geldikce zikr edilen isimler, bu ta'bîrler ile birlikde yazılmış olduklarından, okuyucularımızın bu ta'bîrleri sıkılmadan ve kısaltmadan okumalarını tavsiye eder, âyet-i kerîmede belirtilen sınıfa dâhil olmalarını Cenâb-ı Hakk'dan niyâz ederim.

❋
❋ ❋

Not 1- Bir kısım kelimelerin yazılışında Arapça veyâ Osmanlıca yazılış şekillerinin aslına uyularak uzun okunmsası gerekli olan yerlerde o harfin üzerine (^) şeklinde bir işâret, hemze veyâ ayın harfi olan yerlerde de (**'**) şeklinde bir işâret konularak yazılmış; ba'zan da (P) yerine (**b**), (**t**) yerine (d) yazılarak -*mümkün olduğu kadar*- kelimenin aslına uyularak yazılmıştır.

Not 2-Bu kitâbın muhteviyâtı, ilgili Âyet-i kerîme ve Hadîs-i şerîf'ler ve bunların tefsirleri esâs alınarak yazılmışdır. Müsteşriklerin kitâplarından istifâde edilmemişdir.

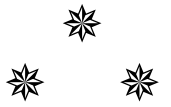

لآ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ

"Lâ ilâhe ille'llâh, Muhammedü'r-Rasûlü'llâh"

"Allâh'dan başka hiç bir ilâh -*hiç bir tanrı, hiç bir ma'bûd*- yokdur, ancak **O** vardır.
Muhammed -*aleyhi's-selâm*- O'nun Rasûl'üdür**"**

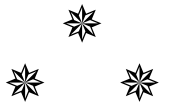

اَشْهَدُ أَنْ لآ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ.

"**Eşhedü en-lâ ilâhe illâ'llâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh"**:

"Ben şâhidlik ederim ki (*şübhesiz bilirim ve bildiririm ki*) Allâhü Teâlâ'dan başka hiçbir ilâh (*hiçbir tanrı, hiçbir ma'bûd*) yokdur. Yine ben şâhidlik ederim ki (*şübhesiz bilirim ve bildirim ki*) Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* Allâhü Teâlâ'nın kulu ve rasûlüdür".

HAZRETİ MUHAMMED aleyhi's-selâm'ın HAYÂTI,

EŞSİZ AHLÂK ve FAZÎLETLERİ

Ö N S Ö Z

بِسْـــــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً.ط

"And olsun ki Allâh'ın Rasûlünde sizin için, Allâh'ı ve âhiret gününü ummakda olanlar ve Allâh'ı çok zikr edenler için güzel bir (imtisâl) **numûne** (si) **vardır".**[9]

Hakîkati karşısında ve

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ.

"(Habîbim) **Biz, Seni, ancak âlemlere rahmet için gönderdik".**[10]

âyet-i kerîmesinde, ifâde buyurulduğu üzere, âlemlere rahmet için gönderilen büyük peygamberimiz Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hayâtını, eşsiz ahlâk ve fazîletlerini inceleyip ibret almadan yaşamak mümkün müdür?

Ebedî âleme göçmeden önce şu fânî hayâtın imtihân anlarında saâdet kapılarının yollarını arayan her insan, her Müslümân, dünyânın en büyük insanı, Allâh'ın en sevgili bir kulu olan Hazreti Muhammed

[9] -Ahzâb Sûresi, âyet 21.
[10] -Enbiyâ Sûresi, âyet 107.

aleyhi's-selâm 'ın hayâtını, ahlâkını, dünyâda nasıl yaşamış ve neler yapmış olduğunu bilmeli, O'nu kendisine en büyük bir rehber yapmalı ve O'nu candan sevmelidir.

İşte bu gâye ve arzû iledir ki Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın hayâtına, yüksek ahlâk ve fazîletlerine, İslâm ahlâkının temel kâidelerine âid kısa ve özlü bilgileri ihtivâ eden bu küçük kitâbı, dîn kardeşlerimin istifâde edebilecekleri bir şekilde hazırlamaya çalışdım. Kalbini her türlü fenâlıklardan tecrîd edib îmân nûru ile aydınlatan muhterem dîn kardeşlerimin bu küçük kitâbcıkdan istifâde edeceklerini, gördükleri kusur ve hatâları aczimize atf ederek bize bildirmek lûtfunda bulunacaklarını ümîd ederim.

Sevgili Peygamberimizin hayâtını, eşsiz ahlâk ve fazîletlerini öğrenip öğretmeye gayret sarf eden dîn kardeşlerime Allâhü Teâlâ'dan rahmet, hidâyet ve nusrat niyâz ederim.

Tevfîk ve hidâyet yalnız ve yalnız Allâhü Teâlâ'dandır.

Ali Celâleddin Karakılıç
20-Ağustos-1970
Talas

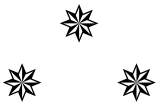

G İ R İ Ş

بِسْـــــــــــــــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ. ۙ وَطُورِسِينِينَ. ۙ وَهَذَا الْبَلَدِ الْاَمِينِ. لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِي اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ. ۟ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِينَ. ۙ اِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ. ۟ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ. ۟ اَلَيْسَ اللهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ.

"Tîn, Zeytûn, Sînîn dağı ve bu Emîn şehir hakkı için yemîn ederim ki biz, insanı, Ahsen-i takvîm üzere (en güzel bir sûretde) **yaratdık. Sonra da O'nu, aşağıların aşağısı olan Esfel-i sâfilîn'e redd etdik.** (Cehennem'in en alt tabakalarına kadar götüren şehevî arzûlarına, hevâ ve hevesine düşkün bir nefis ile berâber kıldık ve onun arzûlarına meyyâl bir hâle çevirdik). **Ancak îmân edip güzel güzel amel ve hareketlerde bulunan kimseler, bundan müstesnâdır. Onlar için bitmez, tükenmez** (başa kakılmaz) **mükâfât vardır. O hâlde** (*Sen bu hakîkate inandıkdan sonra*) **sana dîni ne tekzîb etdirebilir? Allâh, hâkimlerin hâkimi değil midir?".**[11]

Âyet-i kerîmelerinin ifâde etdiğine göre, kâinâtın en şerefli ve en üstün bir mahlûku olan insana insanlık vasıflarını kazandıran, insan rûhunun derinliklerine nüfûz ederek kalblere hâkim olan ve medeniyyet denilen ulvî mefhûmun özünü teşkil eden ahlâkın, en sağlam dayanağı dîndir. Dîn olmadıkca, fertlerde yüksek ahlâk ve fazîletden eser görülmez. Ahlâk ve fazîletden mahrum olan fertlerden teşekkül etmiş bir toplum ise, hiç bir zaman pâyidâr olamaz. Çünkü dîn, cem'iyyetlerin intizam ve âhengini sağlayan en büyük bir âmildir. Bu bakımdan dînin yerini hiçbir şey' tutamaz.

[11] -Tîn Sûresi, âyet 1-8.

Binâen-aleyh dîn, fertlerin rehberi, toplumların nizamını, intizâm ve âhengini te'mîn eden en büyük bir müessesedir. Bu müessese, vahy ve ilhâma dayanırsa lüzûmu da o nisbetde artar.

Dîn, toplumların nizam ve âhengini muhâfaza etmek için zarûrî bir âmildir. Dînî inançlar, insanlardan hiçbir vakit ayrılmayan, nerede ve hangi zamanda olursa olsun onu dâimâ nezâreti altında bulunduran, saâdet ve mutluluk yoluna sevk eden bir hâkimdir. Bu hâkim, vicdanlarda en müessir rolü oynayan bir âmil olduğundan insanı, gizli ve âşikâr her türlü fenâlıklardan alıkoyacağı gibi her türlü iyiliklere de sevk eder.

Dîn sâyesinde, Allâh'ın ilminin gizli ve âşikâr her şey'e teallûk etdiğini; Allâh'ın, gizli ve âşikâr her şey'i bildiğini bilen bir insanda, kuvvetli bir irâde, temiz bir seciye hâsıl olur. Böyle güzel ve üstün hasletleri benimseyip onlara sâhip olan ve kendisine hâkim bulunan fertlerden teşekkül etmiş toplumlar ise, dâimâ büyük bir intizam ve âhenk içinde pâyidâr olurlar. Bunun en büyük şâhidi, Târih'dir.

❋
❋ ❋

Umûmî ma'nâda dîn, insanların, kendilerinden üstün buldukları insan üstü bir kuvvet ve kudretin varlığına inanmaları demekdir. İnsan ile insan üstü tanınan bu kuvvet ve kudret arasındaki münâsebetler, îmânın akîdeleri, ibâdetler ve türlü ahlâkî duygular şeklinde kendisini gösterir. İnsan, kendisinden üstün tanıdığı bu varlığın ya **celâl**'inden (*kuvvet, kudret ve azametinden*) korkar veyâ **cemâl**'ine (*güzelliğine*) karşı büyük bir hayranlık duyar. İşte bu duygular karşısında kalan insan, kendi hareket ve davranışlarını, bu varlığın memnûn olabileceği bir şekilde ayarlamayı arzû eder. İnsanda doğuştan mevcûd bulunan bu kendisinden üstün bir kuvvet ve kudrete inanma ve ibâdet etme arzûsunun zarûrî bir netîcesi olarak da *-umûmî ma'nâda-* **"Dîn"** denilen şey'in esâsları doğmuş olur.

Târih boyunca gelip geçmiş insan topluluklarının yaşayış tarzlarını, bilgi ve inançlarını tetkîk edecek olursak, hiçbir insanın, hiçbir toplumun, kendisinden üstün gördüğü her hangi bir şey'e inanmamış olduğunu göremeyiz. Mutlakâ bir şey'e inandığını ve türlü şekillerde ona ibâdet etdiğini görürüz.

Bu türlü şekillerdeki inanış ve ibâdetler ise, ancak Allâh'ın göndermiş olduğu peygamberlere inanmayan ve onların göstermiş oldukları yoldan gitmeyen insan topluluklarında görülür. Hattâ her türlü medeniyyet imkânlarının yaşandığı zamânımızda bile, *-İslâm'dan*

uzaklaşan- ba'zı gençlerimizin çeşitli bâtıl şey'lere inandıklarını ve o uğurda bir çok şey'lerini fedâ etdiklerini üzülerek görüyoruz.

Binâen-aleyh hiç tereddüd etmeyerek diyebiliriz ki, Allâh ve dîn fikri insanlarla berâber doğmuş, insanlarla berâber yürümüş ve insanlarla berâber devam edecekdir.[12] Bunun için insanlar, -*yaratılışlarındaki dîn duygusunun zarûrî bir netîcesi olarak*- dâimâ böyle yüksek fikirlere muhtaç olmuşlar ve durmadan onu aramaya, bulmaya, elde etmeye çalışmışlardır.

Böyle bir arayış içinde olan insanlara, **"Dîn"** denilen bu yüksek duygu ve fikirleri, en doğru ve en güzel bir şekilde gösterip telkîn edenler ise, ancak Allah'ın peygamberleri olmuşdur.

❋
❋ ❋

Hakîkî ma'nâda **dîn** ise, Allâhü Teâlâ tarafından vaz' olunmuş ilâhî bir kânûndur. İnsanlara saâdet yollarını gösterir, onların saâdete ermelerine vesîle olur. İnsanların yaratılışlarındaki gâye ve hedefi, Allâhü Teâlâ'ya ne şekilde ibâdet yapılacağını bildirir. Kendi arzûları ile Allâhü Teâlâ Hazretleri'nin dînini kabûl eden akıllı insanları, dâimâ hayırlı olan işlere sevk ederek kötü işlerden men' eder. Cenâb-ı Hakk, **dîn** denilen bu ilâhî kânûnlarını, **vahy** sûretiyle, en sevgili kulları olan peygamberlerine bildirmiş, onlar da ümmetlerine teblîğ etmişlerdir.

Peygamberler, Allâhü Teâlâ Hazretleri'nin emir ve nehiylerini (*ilâhî kânûnlarını*) insanlara bildirmek ve insanları dünyevî ve uhrevî saâdete götüren doğru yola yöneltmek maksâdı ile Allâhü Teâlâ tarafından me'mûr edilmiş en iyi insanlardır. Allâh'ın elçileridir.

İlk peygamber Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm,* son peygamber Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'dır. Bu ikisinin arasında bir çok peygamber gelip geçmişdir. Bunların sayısını ancak Allâhü Teâlâ bilir. Kur'ân-ı Kerîm, her kavme (*her topluma*) bir peygamber gönderilmiş olduğunu haber vermektedir. Ancak bunlardan bir kısmının isimleri ve

---

[12] **-"O hâlde** (Habîbim) **yüzünü bir muvahhid olarak dîne, Allâh'ın o fıtratına** (yaratışına) **çevir ki O, insanları bu fıtrat üzerine yaratmışdır".(**Rûm Sûresi, âyet 30).
meâlindeki âyet-i kerîme ile;
*"Her çocuk ancak İslâm fıtratı üzere dünyâya gelir. Bundan sonra anası babası onu, (Yahûdî ise) Yahûdî, (Nasrânî ise) Nasrânî, (Mecûsî ise) Mecûsî yaparlar"***.**
(Sahîhu'l-Buhârî, Cüz'.2. Kitâbü'l-cenâiz,ss.120).
ma'nasındaki Hadîs-i şerîf;
bu husûsu, gâyet iyi bir şekilde îzâh edip açıklar.

hangi kavme peygamber gönderildikleri bildirilmiş, diğerleri bildirilmemişdir. Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri geçen peygamberler şunlardır:

Âdem, İdrîs, Nûh, Hûd, Sâlih, Lût, İbrâhim, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb, Yûsüf, Şuayb, Hârûn, Mûsâ, Dâvûd, Süleymân, Eyyûb, Zü'l-Kifl, Yûnus, İlyâs, El-Yesâ', Zekeriyyâ, Yahyâ, Îsâ ve Muhammed *salâvâtü'llâhi aleyhi ve aleyhim ecmaîn.*[13]

Allâhü Teâlâ Hazretleri, yerleri ve gökleri yaratdıkdan sonra insanı yaratmış, dünyâ ve âhiretde refah ve saâdete götürecek ilâhî kânûnları, doğru ve şaşmaz yolları, -*rahmetinin bir eseri olarak*- peygamberleri vâsıtası ile kullarına bildirmişdir. Bu sûretle de insanlar, kendilerini yaratan Allâh'ı bulmuşlar, bilmişler, öğrenmişler, bir Allâh'ın varlığına inanmışlar, Allâh'a nasıl ibâdet yapılacağını, biribirlerine karşı nasıl muâmele edeceklerini anlamışlardır.

❋
❋ ❋

Her peygamber, muayyen bir kavme, muayyen bir topluluğa peygamber olarak gönderildiği hâlde, en son peygamber olan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, yer yüzündeki bütün insanlara, -*kendi zamânından kıyâmete kadar gelip geçecek olan bütün insanlara*- hattâ bütün mahlukâta peygamber olarak gönderilmişdir. O'nun peygamberliği sâde bir kavme, bir memlekete, bir millete ve bir zamâna mahsûs olmayıp umûmîdir.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Allahü Teâlâ'nın emir ve nehiylerini, yalnız kendi kavmine ve bulunduğu asrın insanlarına değil, her devirde ve her yerde yaşayan bütün insanlara bildirmeye me'mûr edilmişdir. Allâhü Teâlâ Hazretleri, dünyâ durdukca dünyânın her tarafında yaşayan bütün insanlara lâzım olacak, zamânın ve zemînin îcablarına göre her türlü ihtiyaçlarını te'mîn edecek, dînî ve ahlâkî esâsları, O'na bildirmiş ve bunları kullarına anlatmak üzere O'nu me'mûr etmişdir. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da Allâhü Teâlâ'dan aldığı emirler gereğince kendisinin yer yüzündeki bütün insanlara, hattâ bütün mahlûkâta peygamber olarak gönderildiğini ve bütün insanları Allâh yoluna da'vete me'mûr olduğunu söylemiş,

[13] -Bunlardan başka Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri zikr olunan **Lukmân, Uzeyr** ve **Zü'l-Karneyn'** in velî veyâ nebî (*peygamber*) oldukları hakkında ihtilâf vâkî olduğundan, isimleri bu peygamberler arasında zikr olunmamışdır.

Allâhü Teâlâ tarafından bir "**Dîn**" ve bir "**Kitab**" getirip onu ümmetlerine ta'lîm ve teblîğ eylemişdir.[14]

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın Allâhü Teâlâ tarafından getirdiği bu dîne "**İslâm**" ve "**Müslümânlık**", onu kabûl edip îmân edenlere "**Müslim**" ve "**Müslümân**", vahy sûretiyle gelen kitâba da "**Kur'ân-ı Kerîm**" denilmişdir.

❋
❋ ❋

Her Müslümân, dünyânın en büyük adamı, Allâh'ın en sevgili bir kulu olan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın hayâtını, dünyâda nasıl yaşamış ve neler yapmış olduğunu bilmeli ve O'nu candan sevmelidir. Bu, her Müslümân'ın en önemli vazîfelerinden biridir. Bu gün dünyâda Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ı bilmeyen, O'nun büyüklüğünü anlamayan tek bir insan yok gibidir. Herkes O'nu takdîr etmekde ve herkes O'na hayran olmaktadır.

❋
❋ ❋

Son peygamber olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in vaz' etmiş olduğu büyük **İslâm Dîni**, üç milyon kilometre kare kadar bir sahâya sâhip bulunup üç tarafı denizlerle çevrili olan Arab Yarımadası veyâ Arabistan adıyle anılan kıt'anın hemen hemen orta taraflarında bulunan **Mekke** şehrinde doğup büyümeye başlamış, bi'l-âhare **Medîne** şehrinde kemâlini bularak en kısa bir zamânda bütün dünyâya yayılmışdır.

Binâen-aleyh sayısız güçlüklerle en kısa bir zamânda başarılan bu büyük inkılâbın zuhûr etdiği Arabistan kıt'asının çok vahîm durumları karşısında, büyük insan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın eşsiz başarılarını, hayret ve ibretle müşâhede ederek bu büyük insanı her husûsda kendimize en büyük bir rehber ittihâz etmekden (*yapmakdan*) bir an dahî ayrılmayalım. Ne mutlu, bu büyük insanı kendisine rehber ittihâz edip O'nun izinden ayrılmayanlara.

❋ ❋ ❋

---

[14] -"(Habîbim) **De ki: Ey insanlar, şübhesiz ben, Allâh'ın, sizin hepinize gönderdiği peygamberim".** (A'râf Sûresi, âyet 58.).
meâlindeki âyet-i kerîme, buna en büyük bir delîldir.

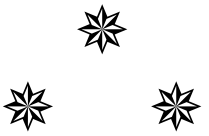

E v e t,

"Peygamber, Mü'min'lere öz nefislerinden evlâdır.
Zevceleri de (Mü'min'lerin) **analarıdır".**[x]
(Ahzâb,6)

"Sizden her hangi biriniz beni evlâdından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikce (hakîkî) mü'min olamaz".
(Tâc,C.1.ss.26).

"Takvâ, ma'sıyetde ısrâr etmemek,
itâatde kibir ve gurûra kapılmamakdır".
Hz.Ali *radıye'llâhü anh.*

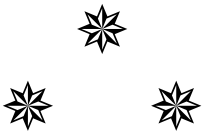

[x] **-İbn-i Mes'ûd** *radıye'llâhü anh* 'ın rivâyet etdiği **şâzz** bir kırâetde de,
“ وَهُوَ أَبٌ لَهُمْ**: Ve hüve ebün lehüm: O,** (peygamber) **onların** (Mü'min'lerin) **babasıdır"** buyurulmuşdur.

B İ R İ N C İ K İ T Â B

M e k k e D e v r i

(Hicret'in Birinci Yılına kadar)

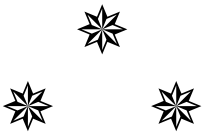

لآ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ.

Lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedü'r-Rasûlü'llâh

"Allâh'dan başka hiç bir ilâh -*hiç bir tanrı, hiç bir ma'bûd*- **yokdur, ancak O vardır.**
Muhammed -*aleyhi's-selâm*- **O'nun peygaberidir".**

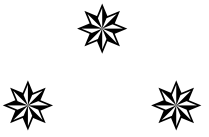

HAZRETİ MUHAMMED aleyhi's-selâm'ın HAYÂTI
Eşsiz Ahlâk ve Fazîletleri

Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm
"Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyle"

Büyük peygamberimiz Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın ibret ve yüksek fazîletlerle dolu olan hayâtını incelemeye geçmeden önce, bütün âlemlere rahmet ve peygamber olarak gönderilen bu büyük ve eşsiz zâtın doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı ve ulvî vazîfesini îfâ' etmeye muvaffak olduğu memleketin durumunu, İslâmiyyetden önceki câhiliyyet devrinin özelliklerini, geleneklerini, dîn ve inançlarını kısa da olsa gözden geçirmek faydadan hâlî değildir.

Binâen-aleyh sevgili peygamberimiz Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selleam*'in mübârek hayatlarını, eşsiz ahlâk ve fazîletlerini anlatmaya geçmeden evvel, İslâmiyyet'den önceki Arabistan kıt'asının durumunu, üzerinde yaşayan insanların sefîl hayatlarını, dînî ve ahlâkî bakımdan tamâmen bozulup en derin dalâlet çukurlarına nasıl düştüklerini, gözden geçirerek vahîm durumu anlamak gerekdir.

Arabistan kıt'asının durumu

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın içinde doğup büyüdüğü, orada yaşayıp orada âhirete irtihâl etdiği ve İslâmiyyet gibi ulvî bir dîni orada yaymaya çalıştığı Arabistan kıt'ası, üç tarafı denizlerle çevrili büyük bir yarımadadır. Yüz ölçümü, takrîben üç milyon kilometre kare kadardır.

Kuzeyden Filistin ve Sûriye; doğudan Hîre, Dicle, Fırat, Basra Körfezi ve Amman denizi; güneyden Hint denizi ve Aden körfezi; batıdan da Kızıl deniz ve Süveyş kanalı ile çevrilmiş olup toprak gâyet çorakdır. Yer yer vâhalar ve mer'alar görülür. Umûmiyyetle Arab'ların göçebe hayâtı yaşamalarının sebebi de bundandır. Bu i'tibârla oraya istilâcıların gözleri çevrilmemişdir. Zamânımızda ise zengin petrol yatakları, buraların değerini artırmış ve dünyânın gözlerini oraya çevirmişdir.

Ancak Arabistan kıt'asının güneyine düşen Yemen kıt'asında yağmurlar bol ve arâzî verimlidir. Bu bakımdan bir çok medeniyyetlerin kurulmasına sahne olmuşdur. Son yıllarda yapılan arkeolojik araştırmalar bu bölgenin, mîlâddan (10-15) asır önceye kadar çıkan eski ve parlak bir medeniyyete sâhip bulunduğunu göstermektedir.

Jeoloji bilginleri de, Arabistan'ın bu günkü kum çölleri ve kurak bölgelerin yerinde geniş ve sık ormanların, büyük ırmakların, birbirine bitişik kasabaların bulunduğunu, iklim şartlarının insanların yaşamasına gâyet elverişli olduğunu, bu bakımdan büyük medeniyyetlerin kurulmuş olabileceğini, bi'l-âhare ba'zı sebebler ile sular çekilip, ırmaklar kuruyup kuraklık başlayarak bu günkü hâlini aldığını söylemektedirler.

Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'in Sebe' sûresinde, şu şekilde ifâde buyurulup Allâhü Teâlâ'nın azâbına, gazâbına uğrayan toplumların perîşan sonlarının nasıl olduğunu ve âhiretde de nasıl olacağını ap-açık bir şekilde ortaya koymaktadır ki ıbretle düşünülüp mütâlea edilmesi tavsıye olunur:

"And olsun ki Sebe' (kavmini) **n sâkin olduğu yerlerde** (de) **bir ıbret vardı.** (Her ev) **sağdan, soldan iki** (şer) **cennet** (le çevrili idi)**.** (Onlara) ***-Rabb'inizin rızkından yeyin, O'na şukr edin. Çok güzel*** *(temiz)* ***bir belde. Rabb,*** *(şukr edenleri)* ***cidden mağfiret edicidir-*** (denilmişdi)**".**

"Fakat onlar (bu ni'metin şukründen) **yüz çevirdiler. Biz de Arim selini gönderdik.** (O) **ikişer cennetlerin yerinde de ekşi yemişli, acı ılgınlı ve az bir şey' de Arabistan kirazından** (olmak üzere harâb) **iki** (şer) **bostan peydâ etdik".**

"İşte biz onları böyle nankörlük etdikleri için cezâlandırdık. Biz nankör olandan başkasını cezâlandırır mıyız?".

"Onlar (ın yurdu) **ile** (feyz ve) **bereket verdiğimiz memleketler arasında sırt sırta nice kasabalar yapmışdık. Oralarda seyr** (ve sefer etmelerini) **takdîr etmiş,** (kendilerine): ***-Gecelerce ve gündüzlerce oralarda korkusuz korkusuz gezin, dolaşın-*** (demişdik)**".**

"Onlar ise (buna karşı)**:** ***-Ey Rabb'imiz, seferlerimizin arasını uzaklaştır-*** **demişler, kendilerine yazık etmişlerdi. İşte biz de onları masallara çeviriverdik. Onları darma dağınık etdik. Şübhesiz ki**

bunda çok sabr (ve) **şukr eden herkes için elbetde ıbretler vardır".**[15]

İslâmiyyet'den önce kuzey Arabistan devletleri

İslâmiyyet'den önce Kuzey Arabistan'da *Nebatlılar, Palmirliler* veyâ *Tedmurlular, Gassânîler, Hîreliler* ve *Kindeliler* devletleri huküm sürmüşlerdir.

❋

Bunlardan ***Nebatlılar*** devleti, Filistin'in güneyindeki Edom bölgesinde kurulmuş ve bir müddet yaşadıkdan sonra Romalılar tarafından ortadan kaldırılmışdır. Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın oğullarından birinin adına izâfeten bu isim verilmişdir. Ticâret ile meşkûl olurlardı.

❋

Palmirliler veyâ ***Tedmurlular*** devleti, Şam şehrinin kuzey-doğusu ile Fırat nehrinin batı tarafı arasında bulunup *Palmir* veyâ *Tedmur* denilen şehrin civârında kurulmuşdur. Arapların *Tedmur* dedikleri bu vâhaya, Greko-Romen çağda *Palmira* denilmişdir. Palmir veyâ Tedmur isimleri, hem bu vâhada bulunan bir şehrin ismi, hem de burada kurulmuş olan devletin ismidir. Palmirliler devleti, Roma imparatorlarından *Orelyen* 'in, Palmirlileri mağlûb etmesinden kısa bir zaman sonra yıkılmışdır. Bu şehrin harâbelerini, bu gün dahî ıbretle seyr etmek mümkündür.

❋

Gassânîler devleti, Sûriye ile Irak arasında ya'nî Roma ile Sâsânî devletlerinin sınırları arasında kurulmuşdur. Baş şehirleri *Bosrâ* veyâ *Busrâ* 'dır. Bu devlet de, Sâsânî 'ler tarafından ortadan kaldırılmışdır.

❋

Hîreliler devleti, Kûfe şehri yakınlarında bulunan *Hîre* şehri etrâfında kurulmuşdur. Bu devlet de, Sâsânî hukümdarlarından *II. Hüsrev Perviz* tarafından ortadan kaldırılmış ve en son kalıntıları da, Müslümân'lar zamânında Hazreti Hâlid bin Velîd *radıye'llâhü anh* tarafından temizlenmişdir.

❋

Kindeliler devleti ise, ilk zamanlar Bahreyn ve Yemâme bölgelerinde yaşamışlar, daha sonraları *Kinde* denilen yerde yerleşerek *Necid* taraflarında bir devlet kurmuşlardır. Bi'l-âhare meşhûr bir şâir

[15] -Sebe' Sûresi, âyet 15-19.

olan büyükleri *Umruu'l-Kays* 'ın ölümünden sonra dağılmışlar ve Necran, Bahreyn, Dûmetü'l-Cendel taraflarına küçük kâbîleler hâlinde yerleşmişlerdir. En son kalıntıları da Müslümân'lar tarafından temizlenmişdir.

İslâmiyyet'den önce güney Arabistan devletleri

İslâmiyyet'den önce güney Arabistan'da *Mainliler* veyâ *Minalılar*, *Sebalılar* veyâ *Sebe'liler* ve *Hımyerîler* devleti ile Yemendeki diğer küçük devletcikler huküm sürmüşlerdir.

❋

Bunlardan ***Main*** veyâ ***Mina*** devleti, Yemen'de kurulmuş ve orada huküm sürmüş bir devletdir. Ne zaman yıkıldığı kesin olarak belli değildir.

❋

Sebalılar veyâ ***Sebe'liler*** devleti de, Mainliler devletinden sonra Yemen'de kurulmuş bir devletdir. Kur'ân-ı Kerîm'de zikri geçen *Sebe" Melîkesi Belkıs*, bu Sebalılar devleti hukümdarlarından biridir ki Hazreti Süleymân *aleyhi's-selâm* 'ın da'vetine icâbet ederek Müslümân olmuş ve tebeasını da Müslümân yapmışdır.

Bu devletin yaptığı büyük işlerden biri, *"Ma'rib Seddi"* denilen *"Arim"* seddi (*barajı*) dır. Bu sedd ve akıbeti, *-yukarıda da geçtiği gibi, halkın Allâhü Teâlâ'nın vermiş olduğu ni'metlere şukr etmemeleri netîcesinde-* Kur'ân-ı Kerîm'in Sebe' sûresinin (15-19)ncu âyet-i kerîmelerinde şu şekilde zikr edilir:

"And olsun ki Sebe' (kavmini) **n sâkin olduğu yerlerde** (de) **bir ıbret vardı.** (Her ev) **sağdan, soldan iki** (şer) **cennet** (le muhât idi)**.** (Onlara) ***-Rabb'inizin rızkından yeyin, O'na şukr edin. Çok güzel*** *(ve temiz)* ***bir belde. Rabb,*** *(şukr edenleri)* ***cidden mağfiret edicidir-*** (denilmişdi)**".**

"Fakat onlar (bu ni'metin şukründen) **yüz çevirdiler. Biz de Arim selini gönderdik.** (O) **ikişer cennetlerinin yerinde de ekşi yemişli, acı ılgınlı ve az bir şey' de Arabistan kirazından** (olmak üzere harâb) **iki** (şer) **bostan peydâ etdik".**

"İşte biz onları böyle nankörlük etdikleri için cezâlandırdık. Biz nankör olandan başkasını cezâladırır mıyız?".

"Onlar (ın yurdu) **ile** (feyz ve) **bereket verdiğimiz memleketler arasında sırt sırta nice kasabalar yapmışdık. Oralarda seyr** (ve

sefer etmelerini) **takdîr etmiş,** (kendilerine)**: *-Gecelerce ve gündüzlerce oralarda korkusuz korkusuz gezin, dolaşın-*** (demişdik)**".**

"Onlar ise (buna karşı)**: *-Ey Rabb'imiz, seferlerimizin arasını uzaklaştır-* demişler, kendilerine yazık etmişlerdi. İşte biz de onları masallara çeviriverdik. Onları darma dağınık etdik. Şübhesiz ki bunda çok sabr** (ve) **şukr eden herkes için elbetde ıbretler vardır".**[16]

Arim, Himyer lehçesinde, *"Sedd"* ma'nâsınadır. ***Arim Seddi,*** *Ma'rib* şehri yakınlarında olduğu için, *Ma'rib Seddi* diye de anılmışdır. Ma'rib şehrinin bir adı da *Sebe'* veyâ *Seba*' dır. Bu seddin veyâ sedlerin, hangi Sebe' kıralı zamânında yapıldığı veyâ yapılmaya başlandığı kesin olarak belli değildir. Bu Arim Seli (*Seyli*) seddinin veyâ sedlerinin yıkılmasından sonra, bura halkının ekseriyyeti başka yerlere dağılmışlar ve bir kısmı da kuzey Arabistan'a çıkmışlardır. Bir çok târihciler, *Gassânî* 'lerin ve *Hîre* 'lilerin buralardan gelme Arab'lar olduğunu, **Huzâe** kabîlesinin Mekke'de, **Evs** ve **Hazrec** kabîlelerinin de Yesrib'de (*Medîne'de*) yerleşip İslâmiyyet'in yayılmasında mühim roller oynadıklarını ve büyük hizmetlerde bulunduklarını söylerler.

❋

Hımyerîler devleti de, yine Yemen'de kurulmuş ve Yahûdîliği kabûl etmiş olan devletlerden biridir. Bi'l-âhare Afrika'da huküm süren *Habeşliler*, Kızıl Deniz'i geçerek bu devleti yıkmış ve ortadan kaldırmışlardır. Çünkü son Hımyerîler hukümdârı *Zü Nüvas*, yahûdî olduğu için Hristiyan olan Necran halkını zorla Yahûdîliğe sokmak istemiş, hattâ Hristiyanlıkdan dönmek istemeyenleri içleri ateş dolu hendeklere attırmışdı.

Kur'ân-ı Kerîm'in *Bürûc sûresi* 'nde zikr edilen *"Ashâb-ı Uhdûd"* un bunlar olması ihtimâli kuvvetlidir. Bu bakımdan Mü'min'leri, îmândan döndürmek için yapılan bu hâdiseye işâretle -Kur'ân-ı Kerîm'de- şöyle buyurulmuşdur:

"Tutuşturucu (malzeme ile hazırladıkları) **o ateş handeklerin sâhibleri gebertilmişdir".**

"O zaman onlar (o ateşin) **etrâfında** (kürsüler üzerinde) **oturucu idiler".**[17]

---

[16] -Sebe' Sûresi, âyet 15- 19.

[17] -Bürûc Sûresi, âyet 4-5-6

Bu işkenceli ölümden kurtularak kaçan birisi, Bizans imparatoruna giderek vaziyeti anlatmış ve yardım istemiş, O da, Hristiyan olan Habeş kıralına bir mektup yazarak bunlara yardım etmesini bildirmiş. O adam da mektûbu getirip Habeşistan kıralı olan ***Necâşî*** 'ye vermiş. Necâşi de *Eryat* isminde bir Habeşli'nin idâresinde yetmiş bin kişilik bir ordu hazırlayarak Yemen'e *Zü Nüvas* üzerine göndermiş.

Yemen'e gelen bu orduda Habeşli bir kumandan olan *Ebrehe* isminde bir kumandan da vardı. İki ordu karşılaşınca *Zü Nüvas* mağlûb olduğundan *Eryat*, Yemen'e hâkim oldu. Fakat Eryat'ın yanında bulunan *Ebrehe* ile arası açıldı. Halk da, daha iyi davranan Ebrehe'yi seviyordu. Netîcede iki kumandan arasında savaş başladı ve Eryat mağlûb olarak öldürüldü. Bu sûretle Ebrehe de, Yemen'e hâkim oldu ki ileride bu adamın -*Ka'be'yi yıkıp ortadan kaldırmak gibi*- menfûr emelleri ve elîm âkıbeti zikr edilecekdir. Mukaddesâta saldıranların bu menfûr emelleri ve elîm akıbetleri, Kur'ân-ı Kerîm'in Fil Sûresi'nde ap-açık anlatılmışdır.

Bundan sonra Habeşli'ler, Yemen'i bir müddet daha idâre etdiler. Fakat halka zulm etdiklerinden halk taraftârı olanlar, Bizans hukümdârından yardım istediler. O da, Hristiyan olan Habeşliler aleyhine olarak onlara yardım etmedi. Onlar da Sâsânî hukümdârı olan *I. Hüsrev '* den yardım istediler. O da evvelâ yardım etmek istemedi. Fakat isrâr edilince yardım etdi ve Yemen'e bir kuvvet göndererek Yemen'i zabd ettirdi. Bu sûretle Yemen, Habeşlilerin hâkimiyyetinden kurtularak İranlı'ların hâkimiyyetine girmiş oldu. Fakat arada büyük bir fark olmadı. İranlıların hâkimiyyeti de, son Yemen vâlisi *Bazan* 'ın İslâmiyyeti kabûl etmesine kadar devam etdi.

❋

Yemen'de kurulmuş olan *Main, Seba* ve *Hımyer* devletlerinden başka bir de küçük küçük devletcikler yer almaktadır. Bu küçük devletlerin ekseriyyeti -*Zü Merâsid, Zü Gumdan, Zü Yezen, Zü Tübbâ, Zü Cedden* gibi- **"Zü"** unvânını taşıyan devletciklerdir. Bunlar hakkında fazla bir bilgi elde edilememişdir.

❋

Güney Arabistan'da bulunan bu devletler, daha ziyâde aya, güneşe, yıldızlara tapmışlar ve bu tanrılar arasında erkek bir tanrı sayılan aya tapmayı, dişi bir tanrı sayılan güneşe tapmakdan daha üstün tutmuşlardır. Bu tanrıların önem dereceleri ve üstünlükleri, muhtelif Yemen devletlerinde ayrı ayrıdır Ba'zı bölgelerde bulunan halk da, Yahûdîlik ve Hristiyânlık dînlerini kabûl etmişlerdir.

Meselâ, bunlardan güneşe tapan Seba'lılar devleti, güneşe tapmışlardır ki bu devletin başında bulunan ***Belkıs***, *-daha evvel de geçtiği gibi-* Müslümân olarak eski bâtıl dinlerini terk etmiş ve Allâh'a ve peygaberine olan teslimiyyetini şöyle ifâde etmişdir:

"Ey Rabb'im, hakîkat ben kendime yazık etmişim. Süleymân'ın maıyyetinde âlemlerin Rabb'i olan Allâh'a teslîm oldum (Müslümân oldum)**".**[18]

İslâmiyyet'den önce komşu devletlerin durumu

İslâmiyyet'in zuhûrundan önce İran'da, ***Sâsânî'*** ler devleti huküm sürmekde idi. Ünlü hukümdarlarından olan ve *Nûş-i Revân-ı Âdil* diye tanınan *I. Hüsrev* (531-579), Bizans İmparatorluğunu, (540) târihinde yaptığı bir muhârebede mağlûb etmiş, Sûriye'yi alarak Antakya'yı yakıp yıkmış, Anadolu'yu harap etmiş ve Bizans İmparatorluğunu otuz bin altın vergi vermeye bağlamışdı. Aynı şekilde Yemen kıt'asını da *-yukarıda geçtiği gibi-* hâkimiyyeti altına sokmuşdu. Bu hukümdârın ölümünden sonra İran'da bir sükût devri başlamışdı. Daha sonra hukümdar olan *II. Hüsrev Perviz* (590-628), Mısır ve Sûriye'yi tekrar zabd etmiş ise de büyük başarılar elde edememişdi. Bizans İmparatorlarından *Kayser Herakliyüs*, (622) târihinde, İran ile yaptığı bir muhârebede İran'lıları mağlûb etmiş ve onları perîşan bir duruma sokmuşdu. Bunu müteâkib İran'da taht kavgaları başlamış, ictimâî düzen bozulmuş, memleket içden dışdan ta'mîri güç durumlara düşmüşdü. Resmî bir dîn olan *"Zerdüştlük"* dînine mensûb dîn adamları da oldukca büyük bir otorite ile hukûmete ve halka hâkim olmuş, türlü davranışları ile memleketi fenâ bir duruma sokmuşlardı. Bu bakımdan İran'ın durumu *-İslâmiyyet'in zuhûru sıralarında-* sağlam ve iyi bir durumda değildi.

❋

Doğu Roma İmparatorluğu'nun bir kalıntısı olan ***Bizans İmparatorluğu*** 'nun durumu ise, komşusu İran'dan farksız bir durumda idi. Kumar masaları, hamam eğlenceleri, zevk ve safâ almış yürümüşdü. Memleket bir sükût hâlinde bu eğlencelere sahne olmuşdu. Taht kavgaları da, bu hâlleri kolaylaştırıyordu. Bu durumdan faydalanan Afrika umum vâlisi *Kayser Herakliyüs,*[19] kuvvetli bir donanma ile İstanbul'a gelmiş ve tahtı ele geçirerek Bizans tahtına

[18] -Neml Sûresi, âyet 44.

[19] **-Kayser:** Bizans İmparatorluğu vâlilerine verilen bir unvandır.

oturmuşdur. İran'lıların rahat durmamaları üzerine İran (*Sâsânî*) hukümdarlarından *II Hüsrev Perviz* ile yaptığı bir muhârebede onu yenilgiye uğratmış ve Kudüs'ü tekrar ele geçirmişdir. Bu sırada Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* bir mektup yazdırarak bir elçi ile Kudus'e göndermiş ve kendisini İslâmiyyet'e da'vet etmişdir ki tafsîlâtı ileride gelecekdir.

Bu şekildeki ba'zı muvaffakıyyetler elde edilmesine rağmen büyük bir Hristiyan imparatorluğu olan Bizans devletinde de durum bütün ma'nâsı ile bozulmuş, ahlâksızlığın, cânîliğin, barbarlığın en sefil ve en korkunç aşağılıklarına yuvarlanmışdı. Gerek dîn adamlarında gerekse siyâset adamlarında ahlâk sıfır denilecek derecede bozulmuşdu.

❋

Zengi bir memleket olan ***Mısır*** da, bunlardan farklı bir durumda değildi, Bir çok istilâlar geçiren bu memleketde de ilim, san'at ve iktisâdî cihetlerden bir sükût devri başlamışdı. Bu duruma son vemek isteyen Romalılar, buna mâni' olmak için çalışmışlar, bir çok insanları kılıçdan geçirmişler, bir çoklarını aslanların ve canavarların ağzına atarak parçalatmışlardı. Bi'l-âhare Hristiyanlığı kabûl eden halk, son zamanlarda türlü mezhep kavgaları ve ağır vergiler altında ezilmişler, bîtab bir duruma düşmüşlerdi.

❋

Afrika'da ise ***Habeşistan İmparatorluğu*** huküm sürmekde idi. Başlarında, koyu bir Hristiyan olan *Necâşî* vardı ki bu zât, *-tafsîlâtı ileride geleceği şekilde-* Müslümân'lara büyük hizmetlerde bulunmuş, onları himâye ederek Mekke müşriklerine karşı korumuş ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın İslâm'a da'vet mektûbunu alınca Müslümân olmuşdur. Vefât etdiği zaman da, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, gıyâbında cenâze namazı kılmışdır.[20]

İslâmiyyet'den önce dünyânın durumu

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dünyâya geleceği sıralarda dünyâda, yüksek ahlâkdan, fazîletden, insan haklarından eser kalmamışdı. Bütün milletler hakîkî medeniyyet ve insâniyyet sahâsından uzaklaşmışlardı. Dînin, ahlâkın, hıkmet ve medeniyyetin beşiği sayılan Asya'da bile ahlâk bozukluğu devam ediyor, en büyük ülkeleri olan *Çin* 'de ve *Hindistan* 'da dahî te'sîrini tam ma'nâsıyle gösteriyordu. Diğer milletler de bunlardan farklı bir durumda değil idi. Onların da bir kurtarıcıya ihtiyaçları vardı.

[20] **-Necâşî**: Habeş imparatoruna verilen bir unvandır.

Bütün dünyâda sınıf farkları vardı. Köleler, esirler pek acınacak bir durumda idiler. Hele kadınların durumu tamâmen perîşan bir hâlde idi. Eşyâ gibi alınıp satılırlar, zevk aleti olarak kullanılırlardı. Hukûkî hiç bir hakları yokdu. Bozuk bir ahlâk ve safâhat âlemi, her tarafı kaplamışdı. Dünyâ bir vahşet ve zulüm devri yaşıyordu. Hayır ve fazîletden eser yokdu. Herkes şerr kuvveti ile iş görüyordu. Hakk, kuvvetlinin idi. Kalblerdeki şefkât ve merhamet duyguları tamâmen ortadan kalkmışdı. Fitne ve fesad kavgaları her tarafı kasıp kavuruyordu. Çeşit çeşit hurâfeler, içki, kumar ve fuhuş âlemleri alabildiğine huküm sürüyordu.

Böyle bir durum karşısında beşeriyyet ufuklarını nurlandıracak, zulmetleri giderecek büyük bir kurtarıcıya şiddetle ihtiyaç duyuluyordu. O büyük ve muazzam zâtın geleceği günler her hâlde yaklaşmışdı.

İslâmiyyet'den önce Arabistan'da ictimâî durum

İslâmiyyet'den önce Arabistan'da ictimâî durum ve toplumsal hayat, en geri ve en korkunç bir hâlde idi. Halkı birbirine bağlayacak bir bağ, kabîle hukûkunu te'mîn edecek bir kânûn yokdu. Herkes müstakil olarak hareket eder ve dâimâ biribirleriyle çarpışıp dururlardı. Aile hayâtı, tamâmiyle bozulmuşdu. Kadın ve aile hukûku denilen bir şey' mevcûd değildi. Bir kadının mevkîi, bir hayvanın i'tibârından daha yüksek bir durumda değildi.

Bir erkek, istediği kadar karı alır, dilediği zaman terk ederdi. Bu husûsda hiç bir kayıt yokdu. Bir erkek çocuk, babasının karısına, bir mal gibi vâris olurdu. Böyle bir davranış, bir ahlâksızlık sayılmazdı.

Bir baba, kız evlâdını, diri diri mezara gömer, zerre kadar acı ve his duymazdı.[21] Çünkü, kız çocuklarını diri diri mezara gömmek, âded

[21] -Bu husûsu, büyük insan Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* şöyle anlatır:

Câhiliyyet devrinde iken yaptığımız iki iş vardı ki onlar hatırıma geldikce birine ağlar, diğerine gülerim.

Beni ağlatan o acı hâtıra şudur: Kız evlâtlarımızı diri diri toprağa gömerdik. Hiç bir şey'den haberi olmayan o ma'sum yavrulara hangi yürekle bu fecî cinâyeti işlerdik, bilmem. Onu hatırladıkca yüreğim yanar, ciğerim parçalanır, ağlarım.

Beni gülmeye sevk eden gülünç şey' de şudur: Câhiliyyet devrinde evlerimizde putlarımız bulunurdu. Bir sefere çıkacağımız zaman yanımızda bulunmak üzere undan, helvadan o putların bir sûretini yapardık. Yolculuğumuz esnâsında onlara tapardık. Sonra yolda aç kalınca o undan, helvadan yaptığımız putları yerdik. Biraz önce

hâlini almışdı. Her türlü iffetsizlik alıp yürümüşdü. Ahlâksızlık ve putperestlik, her tarafı pek kötü bir şekilde kaplamışdı. Şirk ise, alabildiğine huküm sürüyordu.

Memleket, tam bir cehâlet devri yaşıyordu. Okuma yazma, hiç yok denilecek derecede azdı. Yalnız şiir söylemek ve bunu ağızdan ağıza nakl etmek, bir san'at hâlini almışdı. Şiir söylemekdeki iktidar ve mahâretleri, çok yüksek idi. Değerli şâirleri vardı. Fakat bunların da mevzûları mahdûd ve muayyen idi.

Târih, coğrafya ve diğer ilimlere âit umûmî bilgileri yokdu. Hind'den, Çin'den haberleri olmadığı gibi komşu bulundukları devletlerin de pek çoğunu bilmiyorlardı. En mühim işleri, Şam ve Yemen tarafları ile ticâret yapmakdı. Bu bakımdan oralarını iyi tanırlardı.

İslâmiyyet'den önce Arabistan'da dînî durum

İslâmiyyet'den önce Arabistan'da dînî hayat, tamâmiyle felce uğramış ve dînî hayat diye bir şey' kalmamışdı. Hazreti İbrâhim ve İsmâil *aleyhime's selâm* 'ın teblîğ etdiği dînin esâslarından da bir şey' kalmamışdı. Arabistan'a peygamber olarak gönderilen Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın vefâtından sonra *Hicâz* kıt'asına bir peygamber daha gelmemişdi. Halk da câhil olduklarından O'nun söylediklerini yazıp muhâfaza etmemişlerdi. Babadan oğula, deden toruna geçmek üzere bir müddet peygamberin söyledikleri yapılmışdı. Fakat yıllar geçince ve bilenler de kalmayınca ne yapacaklarını şaşırıp kalmışlardı. Bozulan ve kaybolan ***"Tevhîd"*** dîninin yerini, şirk ve putperestlik bulutları kaplamışdı.

Amr ibn-i Luhay adında birisi vâsıtası ile Arabistan'a sokulan putperstlik, alabildiğine yayılmışdı.[22] Her kabîlenin kendisine mahsûs

---

taptığımız putu mîdemize indirirdik. Bundan daha gülünç bir şey' var mıdır? Bunu hatırladıkca da ne kadar akılsızca işler yaptığımıza gülmekden kendimi alamam.

[22] -Bu adam bir aralık Ka'be 'nin mütevellîsi olmuş, *Sûriye* 'ye yaptığı bir seyâhat esnâsında bir şehir halkının taştan yontulmuş putlara taptıklarını görmüş, bunun sebebini sormuş, onlar da bu putların kendi emellerini yerine getirdiğini, harblerde kendilerine zafer kazandırdığını, kuraklık olduğu zamanlarda yağmur gönderdiğini söylemişler. O da bunlara inanarak oradan bir kaç put alıp getirmiş ve Ka'be 'nin etrâfına dizmişdi. Mekke şehri ve Ka'be, bütün Arab'ların mukaddes bildikleri bir yer olduğundan oraya yerleştirilen bu putlar, yavaş yavaş bütün Arabistan yarımadasına yayılarak Arab'lar arasında tanrı tanınmış ve ona tapılmaya başlanmışdır.

bir putu olduğu gibi her evde de bir put bulunurdu. Bir yolculuğa çıkarken putdan izin alınır, meded beklenir ve yanısıra götürülürdü. Kâ'be'nin içinde de bir çok put vardı. Bunların en büyüğü, insan sûretinde akikden yapılmış ve Kâ'be duvarının üzerinde bulunan *"Hübel"* nâmındaki put idi ki bu put, bütün putların başı sayılırdı. Sonraları bu büyük putun bir kolu kırılmış, Kurayşliler, bu kırılan kolun yerine altından bir kol takmışlardı. Herkes onu tavaf eder, onu ziyâret eder ve ona duâda bulunarak kurban keserdi.

Bu putlar, esâs i'tibâriyle üç nevî idiler.

a-Sanem: Mâdenden insan şeklinde yapılan putlardır.
b-Vesen: Taşdan veyâ ağaçdan insan şeklinde yapılan putlardır.
c-Nusub: Muayyen bir şekil ve sûreti olmadan tapmak için kullanılan türlü şekillerdeki taşlardır. Bunlar ekseriyyetle süslü, nakışlı ve san'atkarâne bir şekilde yapılırdı.

Bunlardan başka her muhîtin ve her kabîlenin kendisine mahsûs putları da vardı ki bunların en meşhûrları da şunlardır:

1-Lât: Sakif kabîlesinin putu olup Tâif 'de idi.
2-Uzzâ: Kurayş ve Kinâne kabîlelerinin putu olup Mekke 'de idi.
3-Menat: Evs, Hazrec ve Gassan kabîlelerinin putu olup Medîne'de idi.
4-Vedd: Kelb kabîlesinin putu olup Dûmetü'l-Cendel 'de idi.
5-Suvâ': Huzayl kabîlesinin putu idi.
6-Yegus: Yemen'deki ba'zı kabîlelerin putu idi.
7-Yeuk: Hemdan kabîlesinin putu olup Yemen'de idi.
Bunlardan başka daha birçok kabîlelerin türlü şekillerde ibâdet etdikleri büyük putları vardı. Bütün bu putların reisi, Ka'be duvarı üzerinde bulunan **Hübel** nâmındaki put idi ki Kurayş'liler, harb zamanlarında ona ilticâ' eder ve ondan meded umarlardı.

❋

Arabistan'da ve havâlisinde bu putlara tapanlar olduğu gibi ateşe, havaya, suya, güneşe, aya, yıldızlara, taşlara ve ağaçlara da ilâh (*tanrı*) diye tapan kavimler vardı.

Meselâ, Yemen 'deki *Hımyer* kabîlesi ateşe, *Kinâne* kabîlesi aya, *Temim* kabîlesi ***Deburan*** denilen iki yıldıza, *Kays* kabîlesi ***Şi'râ*** denilen yıldıza, *Esed* kabîlesi ***Utarid*** denilen yıldıza, *Lahm* ve *Cüzam* kabîleleri de ***Müşteri*** denilen yıldıza taparlardı.

❋ ❋ ❋

Arab'ların içerisinde putları tanrı olarak tanımayıp da onları Allâh'a yaklaşmak ve O'na yakın olmak için bir vâsıta sayanlar da vardı ki bunların bu sapık inançları hakkında, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle denilmektedir:

"Gözünü aç, hâlis dîn Allâh'ın dînidir. Onu bırakıb da kendilerine bir takım dostlar (putlar) **edinenler,** ***-Biz onlara ancak bizi Allâh'a yaklaştırmaları için tapıyoruz-,*** **derler".**[23]

Bir kısım halk da Allâh'ı tanırlardı. Fakat bir takım sapık fikir ve inançlar peşinde giderlerdi. Bunlar hakkında da Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle denilmektedir:

"Onlara ***-gökleri ve yeri kim yaratdı? Güneşi ve ayı kim müsahhar kıldı?-*** **diye soracak olursanız, muhakkak,** ***-Allâh-*** **derler. O hâlde neden sapıtıyorlar?".**[24]

❋
❋ ❋

Arabistan'da Yahûdîlik ve Hristiyanlık dînleri de bir hayli yayılmış bulunuyordu. Fakat Hristiyanların mezheb kavgaları, Yahûdî'lerin dîn mücâdeleleri, bu iki dînin, Arab'lar arasında yayılmasına mâni' olmuşdur.

Meselâ, Kurayş'liler içerisinde bulunan *Varaka ibn-i Nevfel*, Hristiyanlık hakkında bir hayli bilgi sâhibi idi. **Kitâb-ı Mukaddes**'i, İbrânîce aslından okuyabilirdi. Âhir zaman peygamberi hakkında bilgisi vardı. Bunun için *-ileride geleceği üzere-* Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın Peygamber olacağı müjdesini vermişdi.

❋ ❋ ❋

Arab'lar arasında Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın dîninden ba'zı şey'ler bilen ve kendilerine ***"Hanîf"*** denilen kimseler de vardı.[25] Bunlar, Allâh'ın varlığını ve birliğini biliyorlardı. Çünkü Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın teblîğ etdiği *"Tevhîd"* dîninin ba'zı izleri

---

[23] -Zümer Sûresi, âyet 3.

[24] -Ankebût Sûresi, âyet 61.

[25] **-Hanîf:** Bâtıldan hakka ve doğruya dönen kimseye denir. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, hakka ve doğruya yöneldiği için, kendisine **"Hanîf"** denilmişdir. O, atalarının tuttuğu bâtıl yoldan dönüp doğruyu bulmuşdur.

"Ve: Yüzünü Hanîflik dînine (Tevhîd dînine) **döndür, sakın müşriklerden olma".** (Yûnus Sûresi, âyet 105).

"O hâlde (Habîbim), **yüzünü bir Hanîf** (bir muvahhid) **olarak dîne, Allâh'ın o fıtratına çevir ki O, insanları bunun üzerine yaratmışdır".** (Rûm Sûresi, âyet 30).

Gibi âyet-i kerîmeler, bunu açık bir şekilde ifâde eder.

henüz ortadan tamâmiyle kalkmış değildi. Bunun için Arab'lar arasında *-çok az da olsa-* **Tevhîd** akîdesinin, -ya'nî Allâh'ın varlığının ve birliğinin kabûl edildiği inancı-, yer yer görülüyordu.

Meselâ, Kurayş'lilerden *Varaka ibn-i Nevfel, Ubeydu'llâh ibn-i Cahş, Osman ibn-i Huveyris* ve *Zeyd ibn-i Amr* gibi kimseler hanîfliği kabûl ederek putperestliğe karşı koyan insanlar olmuşlardır.[26]

❋
❋ ❋

Tâif halkının reisi olan şâir *Umeyye ibn-i Salt* da, aynı şekilde idi. İslâm'a uyan hareketleri ve sözleri çok olmuşdur. Fakat Müslümân olmamışdır. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* O'nun hakkında *"Umeyye'nin şiirleri mü'min, kalbi kâfirdir"* buyurmuşdur.

Kezâlik, Arab'ların ünlü şâirlerinden olan *Kus ibn-i Sâide* de, putlara karşı bir nefret duyar ve *Hanîfliğe* meylederdi. Çok hâkimâne sözleri ve şiirleri vardı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, gençliğinde O'nun bir hutbesini dinlemişdir ki bir çok ıbretler ile dolu olan bu hutbenin bize kadar gelmiş olan özeti şöyledir:

"Ey ahâli, geliniz, dinleyiniz, belleyiniz, ıbret alınız. Yaşıyan ölür, ölen fânî olur. Olacak olur, yağmur yağar, otlar biter. Çocuklar doğar, analarının babalarının yerini tutar, sonra hepsi yok olup gider. Olayların ardı arası kesilmez, hep birbirini kovalar. Kulak veriniz, dikkât ediniz, gökde haber var, yerde ıbret alacak şey'ler var. Yer yüzü bir karış elvan, gök yüzü bir yüksek tavan. Yıldızlar yürür, denizler durur, gelen kalmaz, giden gelmez. Acebâ vardıkları yerden memnûnlar mı da kalıyorlar? Yoksa orada bırakılıp da uykuya mı dalıyorlar? And içerim, Tanrının katında bir dîn vardır ki gelmesi pek yakın oldu. Gölgesi başımızın üstüne geldi. Ne mutlu o kiseye ki ona uyar, o da kendisine doğru yolu gösterir. Yazık o kara bahtlıya ki ona isyân ve muhâlefet eder. Yazıklar olsun ömürleri gaflet içinde geçen ümmetlere.

Ey topluluk. Nerede babalarınız, dedeleriniz? Nerede süslü saraylar ve taşdan yapılar yapan Âd ve Semûd kavmi? Hani dünyâ varlığına mağrûr olub da kavmine ***-Ben sizin en büyük tanrınızım-*** *diyen Fir'avn ile Nemrud? Onlar size nisbetle daha zengin, kuvvet ve kudret bakımından sizden daha artık durumda değil miydiler? Bu dünyâ, değirmeninde onları öğütdü, toz etdi, dağıtdı. Kemikleri bile*

[26] -İslâm'dan Önce Arab Târihi ve Câhiliyye çağı, ss.145-155. Prof. Dr.Neş'et Çağatay.

çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini yurdlarını şimdi köpekler şenlendiriyor. Sakın onlar gibi gaflet etmeyin, onların gitdiği yola gitmeyin. Her şey' yok olacakdır. Kalacak olan ancak ***Ulu Tanrı'*** *dır ki birdir, benzeri ve ortağı yokdur. Tapılacak ancak O'dur. Doğmamış ve doğurmamışdır. Önce gelip geçenlerde bizim için ıbret alınacak çok şey'ler verdır. Ölüm ırmağının girecek yerleri var amma çıkacak yeri yokdur. Büyük küçük hep göçüp gidiyor, giden geri gelmiyor. Anladım ki herkese olan bana da olacakdır".*

Kus ibn-i Sâide, bu meşhûr hutbesini, *"Ukkaz"* panayırında ukumuşdur ki buna benzeyen daha bir çok hıkmetli sözleri vardır. Meselâ bir şiirinde de şöyle der:

"Ey ölüye ağlayan kimse, ölüler mezarlarında yatıyorlar. Üstlerinde kendi mallarından olarak yalnız bir kefen parçası vardır. Onları kendi hâllerine bırak, uyusunlar. Zîra bir gün gelecek ki o gün çağrılacaklar. Onlar da uykudan uyanır gibi uyanıp evvelce nasıl yaratılmışlarsa gene öyle yaratılıp çağrılan yere gidecekler. Onların bir kısmı çıplak, bir kısmı giyinik olarak gelecekler. Giyinik olanlar da bir kısmı yeni elbîseler, bir kısmı da eski elbîseler giymiş durumda olacakdır".[27].

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın soyu

Târihî kayıtlara göre, *Nûh Tufânı'* ndan takrîben (1263) yıl sonra *Mezopotamya'* daki *Ur* şehrinde dünyâya gelen Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm,* Bâbil hukümdarlarından Hammurabi (*Nemrud*) zamânında yaşamış, daha sonra küçük yaşda iken tek tanrıya ibâdet etmek gerektiğini ve putlara tapmanın akılsızca bir hareket olduğunu îlân etmeye başlamışdı. Babası *Âzer* ise, put yapıp satardı.

Bir gün Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın kavmi, bir kurban merâsimi için şehirden dışarı çıkınca kendisi hasta olduğunu bahâne ederek şehirde kaldı. Eline bir balta alarak üzeri türlü yiyecekler ile dolu olan ziyâfet masalarının bulunduğu puthâneye gitdi. Putlara hitâben -*Niçin bu yemekleri yemiyor sunuz*?- dedikden sonra bu putlardan kiminin elini, kiminin ayağını, kiminin kafasını kesdi ve baltayı da -*Belki ona mürâcaat edip sorarlar*- diye en büyük putun boynuna asdı. Bütün yemekleri de en büyük putun önüne koyarak oradan ayrıldı.

[27] -Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ. Ahmed Cevdet.

Şehir halkı geri dönünce puthânedeki bu manzaraya şaşıp kaldılar. Bunu kimin yaptığını bir hayli araştırdılar. Daha evvel, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın, onlar bayram yerine giderken -*Allâh'a yemîn ederim ki siz arkanızı dönüp gitdikden sonra ben putlarınıza elbetde bir tuzak kuracağım*- dediğini, bir kişi işitmişdi. Bu sözü hatırlayınca bu işi, Hazreti İbrâhîm *aleyhi'sselâm* 'ın yaptığına hukm ederek O'nu çağırıp sordular. O da -*Bana kalırsa bu işi en büyük put yapmışdır. Eğer konuşabilirse kendisinden sorun*- dedi.

Bunun üzerine bir an için mantıkî düşünen halk -*Biliyorsun ki onlar konuşamazlar*- deyince, O da -*O hâlde siz Allâh'dan başka öyle şey'lere tapıyorsunuz ki size ne faydası ne de zararları vardır. Size de, ibâdetlerinize de yazıklar olsun. Hâlâ akıllanmıyacak mısınız?*- diyerek onları doğru düşünmeye da'vet etdi.

Bu sözleri işiten *Bâbil* halkının başkanı *Nemrud*, son derece sinirlenerek Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın ateşe atılmasını emr etdi. Yıldızlara ve onları temsîl eden putlara tapan müşrik halk da derhâl bu emri yerine getirerek Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ı habs etdiler. Büyük bir meydana bir ay odun taşıyarak muazzam bir ateş yakdılar. Bu ateşin şiddeti okadar te'sîrli idi ki havada uçan kuşlar bile yanıyordu. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ı getirip bir mancınıkla ateşin ortasına atdılar.

Bu sırada insanlardan ve cinlerden başka bütün yer ve gök ehli ile melekler, Cenâb-ı Hakk'a *"Yâ Rabb'i, Senin habîbini ateşe atıyorlar. Yer yüzünde O'ndan başka Sana ibâdet eden yokdur. İzin ver de O'na yardım edelim"* deyince, Cenâb-ı Hakk da O'na yardım edeceğini beyân etdi.

Bu vahim durum karşısında Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da, Allâh'dan başka hiçbir kimseden yardım beklemedi. Ancak ateşe atılırken *"**Hasbüne'llâh ve ni'me'l-vekîl*** : *Allâh bize yeter. O ne güzel vekîldir"* dedi.[28] Bu sırada Cenâb-ı Hakk da *"**Ey ateş, İbrâhîm'e karşı serin ve selâmet ol**"* buyurdu.[29] Bunun üzerine sıcaklık ve yakıcılık

[28] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 173.

Bu husûsda, İbn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* şöyle diyor: *"İbrâhîm aleyhi's-selâm ateşe atıldığı zaman -**Hasbüne'llâhü ve ni'me'l-vekîl**- dedi. Peygamberimiz sallâ'llâhü aleyhi ve sellem de, kendisine -**İnsanlar size karşı ordu hazırladılar**- denildiği zaman onu söyledi.*

[29] -Enbiyâ Sûresi, âyet 69.

vasıfları giden ateş de, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm'* ı yakmadı. Serin ve güzel bir bahçe hâlinde Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ı korudu.

Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'in Enbiyâ Sûresinin (51-70) nci âyet-i kerîmelerinde, *-Allâhü Teâlâ'ya ortak koşup Tevhîd'e yönelmeyen insanlara bir ibret olmak üzere-* şöyle anlatılır:

"And olsun ki biz daha evvel İbrâhîm'e de rüşdünü vermişizdir, ve biz O'nu (n buna ehil olduğunu) **bilenlerden idik".**

"O zaman O, babasına ve kavmine -*Sizin tapmakda olduğunuz bu heykeller nedir?-* demişdi".

"Onlar, -*Biz atalarımızı bunların tapıcıları olarak bulduk-* dediler".

"(İbrâhîm) **de -*And olsun, siz de, atalarınız da ap-açık bir sapıklık içindesiniz-* dedi".**

"Onlar, -*Sen bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen şakacılardan mısın?-* dediler".

"O da -*Hayır, dedi. Sizin Rabb'iniz hem göklerin, hem yerin Rabb'idir ki bütün bunları O yaratmışdır ve ben de buna yakîn hâsıl edenlerdenim-*".

"*Allâh'a yemîn ederim ki siz arkanızı dönüp gitdikden sonra ben putlarınıza elbetde bir tuzak kuracağım*".

"Derken O, bunları parça parça etdi, yalnız bunların büyüğünü bırakdı, belki ona mürâcaat ederler diye".

"Dediler: -Bunu bizim tanrılarımıza kim yapdı? Her hâlde o, zâlimlerden biri olacak-".

"Dediler: -İşitdik ki kendisine İbrâhîm denilen bir genç bunları diline doluyordu-".

"Dediler: -O hâlde onu insanların gözleri önüne getirin. Olur ki onlar da (aleyhinde) **şâhidlik ederler-".**

"Ey İbrâhîm, dediler. Sen mi tanrılarımıza bu işi yaptın?".

"Dedi: -Belki onların şu büyüğü yapmışdır. O hâlde başlarına geleni onlara sorun, eğer söylerler ise".

"Bunun üzerine vicdanlarına dönüp (biribirlerine) **dediler ki, -*Hiç şübhesiz asıl zâlimler sizsiniz siz-*".**

"Sonra yine (eski) **kafalarına döndürüldüler, -*And olsun ki bunların söz söylemeyeceğini sen de bilirsin-* dediler".**

"(İbrâhîm) **dedi, -*Öyleyse Allâh'ı bırakıb da size hiçbir şey' ile ne fâide, ne zarar yapamayacak olan bu putlara hâlâ tapacak mısınız?-*".**

"Yuf size ve Allâh'ı bırakıp tapmakda olduklarınıza, siz, akıllanmayacak mısınız ?-".

"Dediler: -O'nu yakın, bu sûretle tanrılarınıza yardım edin, eğer (bir iş) **yapanlarsanız-".**

"Biz de dedik: -*Ey ateş, İbrâhîm'e karşı serin ve selâmet ol*-".

"O'na böyle bir tuzak kurmak istediler, fakat biz kendilerini daha ziyâde hüsrâna düşenlerden kıldık".

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, orada üç veyâ yedi gün kaldıkdan, Nemrud ve kavmine ıbretli levhalar arz etdikden sonra sağ sâlim çıkdı. Böylece Nemrud ve orduları, büyük bir mağlûbiyyete uğramış oldu.

Daha sonra Cenâb-ı Hakk, Nemrud ile kavmine sivrisinekleri musallat kılmış, o küçücük sinekler onların etlerini yemiş, kanlarını içmiş ve onları helâk etmişdir. Her konuda kuvvetli ve kudretli olduğunu iddia eden **Nemrud**'un da burnundan dimağına bir sivrisinek girerek beynini altüst etmiş, kafasını taşlara vurdura vurdura helâkine sebeb olmuşdur.

Bu muazzam ve muhteşem hâdiseyi evinden seyr eden ve Nemrud'un ileri gelen adamlarından birisinin kızı olan *Sâre* isimli bir kız da, İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın söylediklerinin hakk olduğuna îmân etmiş ve O'nunla evlenmişdir.

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da "**Halîlü'llâh:** *Allâh'ın sevgilisi* " unvânını alarak kendisine inananlar ile birlikde *Kudüs* bölgesine gitdi. Kudüs bölgesine gelen Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, dînini, bu bölgede teblîğ etmeye başladı. Burada bir müddet kaldıkdan sonra bir ara (*XII. Fir'avn*) sülâlesi zamânında *Mısır* 'a gidip geldi.

Sâre ve Hâcer'in durumu

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın karısı **Sâre** *radıye'llâhü anhâ* 'nın çucuğu olmuyordu. Bu bakımdan hiç çocukları olmamışdı. Karısı Sare *radıye'lâhü anhâ* 'nın *Hâcer* adlı bir câriyesi vardı. Çocukları olması için onu, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a bağışladı. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Yâ Rabb'i, bana sâlihlerden bir oğul ihsân et"* diye duâ etdi ve Hâcer ile münâsebetde bulununca *"İsmâîl"* adlı bir çocukları dünyâya geldi.

Bu sırada Sâre *radıye'llâhü anhâ, "Ben Cenâb-ı Hakk'a, Halîl'inden bana bir çocuk ihsân etmesi için ricâ ederdim, bunu bana*

değil, câriyeme ihsân buyurdu" dedi. Bununla berâber kendisinin de bir çocuğu olmasını arzu ediyordu. Kendisi yaşlanmış olmasına rağmen ondört sene sonra Hazreti İshâk *aleyhi's-selâm* 'ı dünyâya getirdi.

❋
❋ ❋

Hâcer kimdir ve nasıl Sâre'nin câriyesi oldu

Mısır'ın eski ve yerli halkı olan **"Kıbd"** meliklerinden asîl ve zengin bir ailenin kızı olan **Hâcer**, Mısır meliklerinden birisinin karısı idi. Bir harbde kocası öldürülünce Ürdün'e getirilmişdi. Bu sırada Nemrud ve adamlarının ma'lûm şerrinden kurtulan Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, eşi Sâre *radıye'llâhü anhâ* ile birlikde Mısır'a gelmiş, burada da Mısır meliklerinden **Epufis** 'in şerri ile karşılaşınca Mısır'ı terk ederek Filistin taraflarında bulunan Ürdün (*Erdün*) kasabasına gelmişdi. Bu kasabanın melîki de -*diğerleri gibi*- zâlim ve zorba bir hukümdardı.[30]

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, eşi Sâre ile birlikde şehre dâhil olunca melîkin adamları Melîke *"İbrâhîm -aleyhi's-selâm- yanında güzel bir kadın bulunduğu hâlde şehre geldi"* diye haber verdiler. Bu haberi alan Melik, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a haber göndererek *"Yanındaki kadın neyin olur?"* diye sordu ve Sâre *radıye'llâhü anhâ* 'yı yanına istedi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Eşimdir"* demekden çekinerek -dîn kardeşliğini kasd edip- *"Kız kardeşimdir"* diye cevâb verdi. Çünkü Melîk, bu şekilde olanların kocasını öldürüp karısına hâkim olurdu.

Bundan sonra da Sâre *radıye'llâhü anhâ* 'nın yanına giderek O'na *"Sakın sözümü tekzîb etme. Ben bunlara senin için -Kız kardeşimdir- dedim. Allâh'a yemîn ederimki yer yüzünde -bizim îmân etdiğimiz esâslara- benden ve senden başka îmân eden hiç bir kişi yokdur"* buyurdu ve Sâre *radıye'llâhü anhâ* 'yı Melîk'e gönderdi.[31]

---

[30] -Ba'zı kayıtlarda, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın ilk önce Filistin taraflarındaki Ürdün (*Erdün*) kasabasına geldiği, oradan da Mısır'a gidince Sâre *radıye'llâhü anhâ* 'nın Mısır melîki tarafından istendiği rivâyet edilmektedir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i sarih Tercemesi,C.6.ss.520-521.Kâmil Miras.

[31] -Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın, eşi Sâre *radıye'llâhü anhâ* hakkında, -*Din kardeşliğini kasd ederek- "Kız kardeşimdir"* demesi hakkında muhtalif mütâlealar ileri sürülmüşdür. Bunlardan İbn-i Cevzî 'nin mütâleası, akla daha uygun gelmektedir ki şöyle demektedir:

Hazreti Sâre *radıye'llâhü anhâ*, melîkin sarayına varınca Melîk ayağa kalkarak Sâre'yi karşıladı ve O'na yaklaşmak istedi. Sâre de *"Bana yaklaşma"* diyerek hemen abdest alıp namaza durdu. Namazdan sonra da *"Yâ Rabb, ben Sana ve senin Peygamberine îmân etdimse, ben kadınlığımı kocamdan başkasına karşı ebedî muhâfaza eyledimse, benim üzerime şu herifi musallat etme"* diye duâ etdi. Bunun üzerine herifin derhâl nefesi boğuldu, horlamaya hattâ ayağı ile yere vurup deprenmeye başladı. Bu durumu gören Sâre *radıye'llâhü anhâ, "Allâh'ım, eğer bu herif ölürse bunu bu kadın öldürdü"* derler diye endişe etmeye başladı. Bu endîşesi üzerine, sar'a nöbetine tutulmuş olan Melîk, sar'asından kurtulup iyilik buldu.

Bu sûretle kendisinden hastalık halleri geçen Melîk, tekrar Sâre'ye yaklaşmak istedi. O da yine derhâl *"Bana yaklaşma"* diyerek abdest alıp namaza durdu. Namazdan sonra da *"Allâh'ım, ben Sana ve senin Peygamberine îmân etdimse, ben kadınlık şerefimi -kocam müstesnâ olmak üzere- herkese karşı korudum ise, şu herifi üzerime musallat etme"* diye duâ etdi. Bunun üzerine herifin nefesi tıkandı, horlamaya hattâ ayağı ile yere vurup deprenmeye başladı. Bu durumu gören Sâre *radıye'llâhü anhâ* da, *"Yâ Rabb, bu herif ölürse bunu bu kadın öldürdü"* denilir diye endîşe etmeye başladı. O'nun bu endîşesi üzerine yine Melîk sar'asından kurtulup iyilik buldu.

Bu sûretle iyileşen Melîk, tekrar Sâre'ye musallat olmak istedi. Sâre de yine derhâl abdest alıp namaza durdu. Namazdan sonra da *"Yâ Rabb, ben Sana ve Senin Peygamberine îmân etdimse, ben kadınlık şerefimi -kocam müstesnâ olmak üzere- herkese karşı korudum ise, şu kâfiri üzerime nusallat etme"* diye duâ etdi. Bunun üzerine Melîk de yine sar'a nöbetine tutulup hastalandı, horlayıp tepinmeye başladı. Bu durumu gören Sâre *radıye'llâhü anhâ* da yine, *"Yâ Rabb, bu herif ölürse bunu bu kadın öldürdü"* denilir diye endîşe etmeye başladı. Bunun üzerine yine sar'asından kurtulup iyilik bulan Melîk, bu sefer kendi yakınlarına seslenerek,

"Siz bana -insan değil- muhakkak bir şeytan göndermişsiniz. Bu kadını İbrâhîm -aleyhi's-selâm- 'a geri göndrerin. Hâcer'i de Sâre'ye -hizmetci- verin"

"Melik ve tebeası Mecûsi idi. Mecûsî'lerde bir Kız kardeş evlenince zevcenin zevci kardeşi olur ve kardeş ıtlâkına başkalarından ziyâde hakkı bulunurdu. Hazreti Halîl, bu cebbârın kendi şerîati lisânını kullanarak ısmetini muhâfaza etmek istemişdir".

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.6.ss.521-522. Kâmil Miras.

dedi ki Hâcer *radıye'llâhü anhâ* 'nın, Sâlih *aleyhi's-selâm* neslinden olduğu rivâyet edilir.

Bu sûretle zâlim ve zorba Melîk'in tasallutundan kurtulan Sâre *radıye'llâhü anhâ,* Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın yanına geldi. Olup bitenleri bir bir anlatarak *"Anladın mı -muhterem- zevcim; Allâhü Teâlâ, kâfiri tezlîl (hor ve hakîr) etdi. Bir câriyeyi de hizmetci verdi"* dedi.

İşte başından sonuna kadar ıbret dolu bu hâdiseler netîcesinde, Mısır' ın asîl ve zengin bir ailesinin kızı olan **Hâcer**, Sâre *radıye'llâhü anhâ* 'nın câriyasi (*hizmetcisi*) olmuş oldu.[32]

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, oradan ayrılarak *"Kevtâ"* denilen kasabaya geldi ve orada iskân etmeyi uygun buldu ki bu gün bu kasabaya, o zamandan beri *"Medîne-i Halîlü'r-Ramân"* denilir.

Burada Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* dünyâya geldikden sonra Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın karısı Sâre *radıye'llâhü anhâ*, bir kıskançlık duymaya başladı. Bunun için de kocası Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a, Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* ile annesi Hâcer'i, yanından uzaklaştırmasını söyledi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* buna rızâ göstermedi ise de, *-Cenâb-ı Hakk'dan aldığı bir vahye göre-* Hacer ile daha süt emen bir çocuk olan Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı alıp yola çıkdı. Binmiş oldukları deve, *-Cenâb-ı Hakk tarafından görevlendirildiği için-* onları götüre götüre ıssız bir vâdi olan Mekke-i Mükerreme civârına götürdü. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da onları, orada ikâmet etdirdi ve orada rahat yaşayıp rızıklanmaları için Cenâb-ı Hakk'a duâ etdi. Duâsı kabûl olundu. Kendisi de oradan ayrılarak geri döndü. Zaman zaman gelir, karısı Hâcer *radıye'lâhü anhâ* ile oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı ziyâret ederdi. Bu arada Yemen taraflarında bulunan Cürhüm kabîlesi de gelip yakınlarında oturdu ve bu ıssız vâdi bunlar ile îmâr edilip ma'mûr bir hâle getirilmiş oldu.

Hâcer ve oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* ve Zemzem kuyusu

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, Hâcer *radıye'lâhü anhâ* ile evlenip oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* dünyâya geldikden sonra, Sâre

[32] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.6.ss.516-521. Kâmil Miras.
Başka bir rivâyetde de, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın, bu olup bitenlerin hepsini *-bir mu'cize olarak-* temâşa etdiği rivâyet edilir.

radıye'llâhü anhâ 'nın kıskançlık duyması üzerine -*Cenâb-ı Hakk'dan aldığı bir vahye göre*- **Hâcer** *radıye'llâhü anhâ* ile daha süt emmekde olan oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı yanına alıp şâm'dan çıkarak -*yukarıda da geçtiği gibi*- o zaman ıssız bir vâdi hâlinde olan Mekke'ye getirdi. Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı, **Mescid-i Haram**'ın bulunduğu yerin ve Mescid'in biraz yüksekce bir mahallindeki Zemzem Kuyusu'nun yukarı tarafında bulunan büyük bir ağacın yanına bırakdı.

O târihde, Mekke'de hiçbir kimse yokdu. Hattâ içecek su bile yokdu. İşte Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, bu ana ve oğlunu, böyle ıssız, susuz ve kimsesiz bir yere bırakdı. Yanlarına da içi hurma dolu meşin bir dağarcık ile içi su dolu bir kırba koydu ve Şam'a geri dönmek üzere -*hiçbir şey' söylemeden*- oradan ayrıldı.

Bu durumu gören Hâcer *radıye'llâhü anhâ* da, peşi sıra O'nu ta'kîb etdi ve O'nun durmadan gitdiğini görünce *"Yâ İbrâhîm, bizi bu vâdîde bırakıp da nereye gidiyorsun? Öyle bir vâdî ki ne konuşup görüşücek bir kimse var, ne de başka bir hayat eseri var? Vahşet-âbâd bir yer (korku ve ürkeklik veren ıssız bir yer)"* dedi.

Hâcer, bu sözleri tekrâr etdi ise de Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, O'na dönüp bakmadı. En sonunda *"Bizi burada bırakmayı Allâhü Teâlâ mı Sana emr etdi ?"* diye sordu. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Evet, Alâhü Teâlâ emr etdi"* diye cevâb verdi. O'ndan bu cevâbı alan Hâcer *radıye'llâhü anhâ* da,

"Öyle ise Allâhü Teâlâ bize yetişir. O bizi korur, bırakmaz"

diyerek Allâhü Teâlâ'ya karşı büyük bir **tevekkül** gösterdi. Bundan sonra da geri dönüp Kâ'be'nin yerine geldi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da ayrılıp gitdi. İyice uzaklaşıp görülmez oldukdan sonra Mekke'nin üst tarafındaki *"Seniyye"* denilen mevkî'e gelince durdu. Yüzünü Kâ'be'ye karşı döndürüp ellerini kaldırarak şöyle duâ etdi:

"Ey Rabb'imiz, zürriyyetimden bir kısmını (İsmâil ile O'nun soyunu) **ekin bitmez bir vâdîde, Senin, mukaddes olan** (taarruz edilmesi haram olan) **Beyt'inin yanında, iskân etdim. İnsanlardan bir kısım kimseleri -*namaz kılmak için*- zürriyyetimin bulunduğu bu yere meyl etdirip heveslendir ve -*Sana şukr etmeleri için*- onları her türlü meyvelerden rızıklandır".**[33]

[33] -İbrâhîm Sûresi, âyet 37.

Bundan sonra da oradan ayrılıp yoluna devam ederek Şam'a gitdi. Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde yapayalnız kalan Hâcer *radıye'llâhü anhâ* da, bu günkü Haram-ı Şerîf 'in bulunduğu yerde kalıp ikâmet etdi. Bu esnâda oğlu Hareti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı emziriyor ve kırbadaki sudan da içiriyordu. Bir müddet sonra kırbadaki su bitdi ve Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu, susuz kaldı. Aradan biraz zaman geçince de, susuzluğun verdiği ızdırap, her ikisini sarmaya başladı.

Bu acıklı manzara karşısında oğluna bakarak O'na acıyan Hâcer *radıye'llâhü anhâ*, oğlunun susuzlukdan toprak üstünde sızlanarak yuvarlandığını görünce dayanamadı. Fenâlaşarak O'nun yanından ayrıldı. Biraz su ve bir insan bulabilmek için aranmaya başladı. Biraz ötede Kâ'be'ye en yakın bir dağ olarak ***Safâ Tepesi*** 'ni buldu ve gidip onun üstüne çıkdı. Sonra -*bir kimse görebilir miyim diye*- vâdîye karşı durup bakmaya başladı. Fakat hiç bir kimseyi göremedi. Bunun üzerine Safâ Tepesi'nden inerek vâdîye vardı ve ayağına dolaşmaması için uzunca olan entârisinin eteğini topladı. Sonra -*bu günkü iki yeşil direk arasında*- müşkil bir iş ile karşılaşan çevik bir insan azmi ile koşarak vâdîyi geçdi ve ***Merve Tepesi*** 'ne geldi. Orada da biraz durdu ve -*bir kimse görebilir miyim diye*- bakdı. Fakat buradan da hiç bir kimseyi göremedi. Bundan sonra aynı şekilde -*aynı gâye ile*- Safâ Tepesi ile Merve Tepesi arasında yedi kere gidip geldi.[34]

Son def'a Merve Tepesi'ne çıkdığında bir ses duydu ve -*kendi nefsine hitâb ederek*- kendi kendine *"Sus, iyice dinle"* dedi. Dikkâtle dinleyince de aynı sesi bir daha işitdi. Bunun üzerine *"Ey ses sâhibi, sesini duyurdun. Eğer sen bize yardım etmek kudretine mâlik isen bize yardım et"* dedi. Bunu söyledikden sonra da **Zemzem Kuyusu**'nun yerinde bir melek (*Cebrâil aleyhi's-selâm'ı*) gördü ki bu melek, ayağının topuğu ile veyâ kanadı ile yeri kazıyordu. Biraz sonra su göründü.

Bu durumu gören Hâcer *radıye'llâhü anhâ,* koşarak geldi ve su başka bir tarafa akmasın diye hemen suyun önünü çevirip **"Zem-zem:** *Dur, dur, akma"* diyerek havuz gibi yapmaya başladı. Bu sûretle bir tarafdan suyun önünü kesip çeviriyor, bir tarafdan da kırbasını doldurmaya çalışıyordu.[35] Bunun için bu suya *"Zemzem"* adı verildi.

---

[34] -Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, O'nun bu hâline işâretle, *"Bunun için insanlar (hacılar), **Safâ** ile **Merve** arasında sa'y ederler".* buyurmuşdur.

[35] -Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bu husûsa işâretle,

Bu sûretle suya kavuşan Hâcer *radıye'llâhü anhâ*, sudan içdi ve çocuğuna da süt olup emzirdi. Çünkü bu su, hem su ihtiyâcını, hem de gıdâ ihtiyâcını gideriyordu.[36] Görevini tamamlayan melek de, Hâcer *radıye'llâhü anhâ* 'ya

"Zâyi' ve helâk oluruz diye sakın korkmayınız. İşte şurası Beytü'llâh'ın yeridir. O Beyt'i, şu çocuk ile babası yapacakdır. Muhakkak ki Allâhü Teâlâ, o ışin ehlini zâyi' etmez"

diyerek -*onların ilerideki büyük şeref ve yükseklikllerine işâret edip*- oradan ayrıldı.

O zaman Beytü'llâh'ın yeri, tepe gibi olup yerden yüksekdi. Uzun yıllar boyu gelen sel suları, etrâfını (*sağını solunu*) kazıp götürmüş bir hâlde idi.

Cürhüm'lülerin Mekke'ye gelişleri

Yukarıdaki hâdiselerden sonra Hâcer *radıye'llâhü anhâ*, oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde burada yaşamaya başladı. Aradan bir müddet geçdikden sonra, soyları Nûh *aleyhi's-selâm* 'ın oğullarından Sâm ibn-i Nûh'a varan ve Yemenli bir kabîle olan Cürhüm kabîlesinden bir gurup insan, ticâretden gelirken yollarını şaşırdıklarından Kedâ' yolu ile gelip Mekke'nin alt tarafına indi. Bu sırada bir kuşun, oralara gelip gitdiğini gördüler. Bu kuşun gelip gidişi ile yakın bir yerde su bulunduğuna kanâat getirerek adamlarından bir veyâ iki kişiyi gönderip su durumunu araştırmalarını söylediler. Onlar da araştırma netîcesinde suyun bulunduğunu anladılar ve dönüp gelerek arkadaşlarına haber verdiler.

Bunun üzerine Cürhüm'lüler, Mekke'ye geldiler. Su başında Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile çocuğunu görünce O'na *"Bizim de gelip şuraya senin yanına inmemize müsâade eder misiniz?"* dediler. Hâcer *radıye'llâhü anhâ* da,

"Evet, inebilirsiniz, bu sudan da kullanabilirsiniz. Fakat bu suda mülkiyet hakkı iddiâ edemezsiniz. Onun mülkiyet hakkı bana âiddir" .

"Allâhü Teâlâ, İsmâil'in anası Hâcer'e rahmet etsin. O, Zemzem 'i kendi hâline bıraksaydı da suyu avuçlamasa idi, muhakkak Zemzem, akan bir ırmak olurdu".
buyurmuşdur.

[36] -Bunun için ba'zı kayıtlarda, "*Zemzem, hangi niyet ile içilirse, Cenâb-ı Hakk, o kimseye, o niyet etdiği şey'i ihsan eder* " ifâdesi yer alır.

dedi. Onlar da kabûl etdiler. Bu suretle Hâcer *radıye'llâhü anhâ* da, yalnızlıkdan kurtulmuş oldu.[37]

Bundan sonra Cürhüm'lüler, Mekke civârına gelip indiler. Başka taraflarda bulunan diğer kalabalık hısımlarına da haber gönderip onları da buraya da'vet etdiler. Onlar da buraya gelip konaklıyarak ev-bark sâhibi oldular. Bu sûretle de Mekke'nin bulunduğu yer, îmâr edilmiş medenî bir şehir hâline gelmiş oldu.

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın kurban edilme hâdisesi

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm,* zaman zaman gelir, karısı Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı ziyâret ederdi. Diğer karısı Sâre *radıye'llâhü anhâ* 'dan da çocuğu olmamışdı. Bunun için -*yukarıdaki konularda da geçdiği gibi*- Sâre *radıye'llâhü anhâ,* câriyesi *Hâcer radıye'llâhü anhâ'* yı, İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a bağışladı. O da, duâ ederek Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile münâsebetde bulununca *"İsmâil"* adında bir çocukları dünyâya geldi ki Kur'ân-ı Kerîm'de bu hâdiseye işâretle şöyle buyurulur:

"(İbrâhîm) **-Ey Rabb'im, bana sâlihlerden** (bir oğul) **ihsân et-**(diye duâ etdi)**".**

"Biz de O'na çok uysal bir oğul verdik".[38]

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, çocuğu olmadığı zamânlarda *"Bir oğlum olursa onu Allâh rızâsı için kurban edeceğim"* diye nezr ederdi. Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* dünyâya gelince, verdiği sözü yerine getirmesi, rü'yâsında, Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine hatırlatıldı ki bu bir vahy idi. O da henüz oniki yaşlarında bulunan Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm'* ı, tertemiz hazırlatarak kurban etmeye götürdü. Yolda nezrini ve rü'yâsını söyleyerek *"Oğulcağızım, ben seni rü'yâmda boğazlıyorum görüyorum"* dedi. Böyle bir durumun bir emr-i ilâhî olduğunu anlayan Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* da, kendisini Hakk yolunda kurban edeceğini nezr etmiş ve bu nezri rü'yâsında kendisine Cenâb-ı Hakk tarafından hatırlatılmş olan muhterem babası Hazreti

---

[37] -Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bu husûsa işâretle,
"Şimdi İsmâil'in anası, pek ziyâde muhtaç bulunduğu cana yakın sevimli Cürhüm'lü kadınları bulmuş oluyordu".
buyurmuşdur.

[38] -Sâffât Sûresi, âyet 100-101

İbrâhîm *aleyhi'-selâm* 'a karşı şu cevâbı verdi ki böyle bir teslîmiyyet, Allâh yolunda olan fedâkarlığın en yüksek bir nişânesidir.[39]

"Babacığım, sana verilen emir ne ise yap. İnşâa'llâh, beni sabr edenlerden bulacaksın. -Çünkü Allâh'ımızın her emrinde ve her nehyinde nice nice hıkmetler vardır. Ben boynumu, ilâhî kazâya ezelden teslîm etdiğim gibi, bu gün de Allâh'ın kesilmemi emr etdiği bıçağa öylece teslîm ediyorum-".

Babası, Onu yatırıp bıçağı boğazına sürdüğü zaman bıçak kesmedi Bunun için tekrar kesmeye uğraşırken Cenâb-ı Hakk, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm'* a -Cebrâil *aleyhi's-selâm* ile- büyük bir koç gönderdi ve Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm'* ın yerine onu kurban etmesini emr etdi.[40] Bu Sûretle de Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm,* kurban edilmekden kurtulmuş oldu.[41]

---

[39] -Bu sırada şeytan -*Baban seni kurban etmeye götürüyor*- diyerek vesvese vermeye başladı. İsmâil *aleyhi's-selâm* da bir taş atarak şeytanı kovaladı. Atılan taş, şeytanın bir gözüne isâbet etdiğinden o gözü kör oldu.

Şeytan yine durmayarak bu sefer babasına vesvese vermeye başladı. İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da şeytana yedi taş atarak kovaladı ki bu hâl, İslâm Dîni'nde hacılar için o mevkide, yedi taş atarak şeytan taşlamak, mesnûn olmuşdur

Hulâsatü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân,C.12.ss.4736. Mehmed Vehbi.

[40] -Ba'zı eserlerde bu koçun iki olduğu, -birisinin İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın yerine, diğerinin de İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın nezrinin yerine gelmesi için olduğu- rivâyet edilmekte ise de, sağlam bir dayanağı bulunamamışdır.

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın yerine kurban edilmek üzere Cebrâil *aleyhi's-selâm* vâsıtası ile gökden koç inmesi keyfiyyeti, Kur'ân-ı Kerîm'in Sâffât Sûresinin (107). nci âyet-i kerîmesi ile sâbitdir ki "***Ona büyük bir kurbanlık fidye*** (*kurtuluş fidyesi*) ***verdik*** " meâlindedir.

Cebrâil *aleyhi's-selâm*, gökden koçu getirirken "***Allâhü ekber, Allâhü ekber***" diyerek getirmişdir. Bunu duyan Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* "***Lâ ilâhe ille'llâhü ve'llâhü ekber*** " demişdir. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da "***Allâhü ekber ve li'llâhi'l-hamd*** " demişdir. Bu hâdise, Mekke-i Mükerreme'deki "*Minâ* " mevkîinde vukû' bulmuşdur.

Bu sûretle -*Hazreti İbrâhîm aleyhi's-selâm tarafından yapılan*- "Nezir, yerini bulmuş olduğundan bu fidye, onu böyle nesih sûretiyle ikmâl etmiş ve ayrıca bir ni'met olmuşdur".

Aynı şekilde "Yalnız bir peygamber değil, belki baba ve oğul iki peygamberin ibtilâsını ref' eyleyen ve bâhusûs neslinden Hâtemü'l-Enbiyâ (*Peygamberlerin sonuncusu*) gelecek bir peygamberin fidyesi olan ve Cennet'den gelen bir kurbanlık, elbetde azîm (*büyük*) olur".

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkce Tefsîr,C.5.ss.4063-4064. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır. (Birinci Baskı).

Tefsîr-i Kebîr, C.7.ss.160. İstanbul.

[41] -Bu koçun, vaktiyle Hâbil'in kesmiş olduğu kurban olup Cennet'de otlatılmakda iken getirildiği rivâyet edilmektedir. Bu husûsda başka rivâyetler de vardır.

Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"(İbrâhîm)**, Yâ Rabb'i, bana sâlihlerden** (bir oğul) **ihsân et** (diye duâ etdi)**".**

"Biz de O'na çok uysal bir oğul müjdesi verdik".

"Artık o oğul, (İbrâhîm'in) **yanında koşmak çağına erince, babası O'na -*Oğulcağızım, ben seni rü'yâmda boğazlıyorum görüyorum*- dedi. Bak artık ne düşünürsün. Oğlu da O'na -*Babacığım, sana verilen emir ne ise yap. İnşâa'llâh, beni sabr edenlerden bulacaksın*- dedi".**

"Vaktâki bu sûretle ikisi de (Allâh'ın emrine) **râm oldular,** (İbrâhîm) **O'nu alnının bir yanı üzerine yatırdı".**

"Biz de O'na -*Yâ İbrâhîm, rü'yâna sadâkat gösterdin; şübhesiz ki biz iyi hareket edenleri böyle mükâfâtlandırırız*- diye nidâ etdik".

"Hakîkat, bu, ap-açık ve kat'î bir imtihândı".

"O'na büyük bir kurbanlık fidye verdik".

"Sonra gelen -peygamberler ve ümmetler- arasında O'na iyi bir nam bırakdık".

"(Bizden) **selâm İbrâhîm'e".**

"Biz iyi hareket edenleri, işte böyle mükâfâtlandırırız".[42]

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın evlenmesi

Kurban edilme hâdisesinden sonra annesi ile berâber yaşamaya başlayan Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*, büyüyerek gençlik ve yiğitlik çağına gelmiş, *-kendi lisânı İbrânîce olduğu hâlde-* Cürhüm'lülerden Arabca'yı öğrenmiş, soyu, sopu, güzelliği ve ahlâkı ile şeref ve i'tibâr kazanmış, bu sûretle de herkes tarafından sevilip sayılan bir genç olmuşdu.

Bülûğ çağına gelip evlenmek zamânı gelince de, Cürhüm'lüler, O'nu, kendilerinden asil bir ailenin kızı ile evlendirdiler. Evlendikden bir müddet sonra da, doksan yaşlarına gelmiş olan annesi Hâcer *radıyellâhü anhâ*, vefât etdi ve Kâ'be'nin yanındaki **"Hıcr"** denilen yere defn olundu.

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkçe Tefsîr,C.5.ss.4063-4064. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır. (Birinci Baskı)

[42] -Sâffât Sûresi, âyet 100-110.

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* ise, karısı Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu Hazreti İsmâi *aleyhi's-selâm* 'ın maîşetlerini te'mîn etmek ve onların hayat hâlleri ile alâkadar olmak için sık sık Şâm'dan gelip bunları yoklardı. Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın evlenmesinden ve annesi Hâcer *radıye'llâhü anhâ* 'nın vefâtından sonra da bu ziyâretlerine devam etdi.

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın evlenmesinden sonra yine bir gün, oğlunu ve karısı Hâcer *radıye'llâhü anhâ* 'yı ziyârete geldi. Bu sırada Hâcer *radıye'llâhü anhâ* vefât etmiş olduğundan O'nu göremedi. Oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* da evde yokdu. Evde bulunan karısına, kocasının nerede olduğunu sordu. O da *"Rızkımızı tedârik etmek üzere çıkıp gitdi"* dedi. Bundan sonra da kadına *"Maîşetiniz, geçiminiz, hâl ve şânınız nasıldır?"* diye sordu. O da *"Şiddetli darlık içindeyiz. Çok fenâ bir hâldeyiz"* diyerek şikâyetde bulundu. Bunun üzerine Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Kocan geldiğinde benden selâm söyle. Ayrıca -Kapısının eşiğinin basamağını değiştirsin- dediğimi de söyle"* diye tenbih edip gitdi.

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* eve gelince *-evin içinde duyduğu güzel koku gibi ba'zı şey'lerden-* babasının gelip gitdiğini anlar gibi oldu ve karısına *"Evimize gelen oldu mu?"* diye sordu. O da *"Evet, şöyle şöyle şekilde yaşlı bir kişi geldi. Bana seni sordu. Cevâb verdim. Maîşetimizi sordu. Ben de, şiddetli darlık içinde bulunduğumuzu söyledim"* dedi. Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* da *"Sana bir şey' tenbîh etdi mi?"* diye sordu. Kadın da *"Evet, bana, -sana selâm söylememi ve kapısının basamağını değiştirsin- dememi tenbîh etdi"* dedi. Bunun üzerine Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* da *"O gelen ihtiyâr, babamdır. Bana, senden ayrılmamı emr etmişdir. Artık sen, ailenin evine gidebilirsin"* dedi. Bundan sonra da ondan ayrılıp Cürhüm'lülerden başka bir kadın ile evlendi.

Aradan bir müddet daha geçdikden sonra Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, yine Mekke'ye gelerek oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı aradı. Yine evinde bulamadı. Gelininin yanına girip Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın nerede olduğunu sordu. O da *"Maîşetimizi tedârik etmeye gitdi"* dedi. Bundan sonra da *"Nasılsınız, maîşetiniz, hâl ve şânınız iyi midir?"* diye sordu. Kadın da *"Biz, hayır, saâdet ve bolluk içindeyiz"* diyerek Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ'da bulundu. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da tekrar *"Ne yeyip ne içiyor sunuz?"* diye sordu. Kadın da *"Et yiyoruz, su içiyoruz"* dedi. Ondan bu cevâbı alan Hazreti

İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Yâ rabb, bunların etlerini ve sularını mübârek kıl, yümn-ü bereket (uğur ve bereket) ihsân eyle"* diye dua etdi.[43] Bundan sonra da *"Kocan geldiğinde O'na selâm söyle"* dedi. Sonra da *"-Kapısının eşiğini gâyet güzel tutsun- diye emr etdi, diye söyle"* dedi ve gitdi.

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* eve gelince karısına *"Evimize gelen oldu mu?"* diye sordu. O da *"Evet, güzel yüzlü bir ihtiyâr geldi"* diyerek Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* "ı meth-u senâ' etdi. Bundan sonra da *"Geçiminiz nasıldır?"* dedi. Ben de *"Hayır ve saâdet içindeyiz"* dedim. Bunları dinleyen Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* da tekrar *"Sana bir şey' vasıyyet etdi mi?"* diye sordu. Karısı da *"Evet, O muhterem ihtiyâr, Sana selâm söyledi ve kapının eşiğini iyi tutmanı emr eyledi"* dedi. Bunun üzeine Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* da *"İşte O, babamdır. Sen de evimizin şerefli bir eşiğisin. Babam bana, Seni hoş tutmamı, iyi geçinmemi emr etmişdir"* cevâbını verdi.

Kâ'be 'nin (Beytü'llâh 'ın) inşâsı

Aradan bir müddet daha geçdikden sonra Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, yine Mekke'ye geldi. Bu sırada Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*, Zemzem Kuyusu'nun yanında bulunan büyük bir ağacın altında okunu yontup düzeltiyordu. Babasının geldiğini görünce hemen kalkıp karşı vardı. Uzun bir zaman birbirine hasret kalan baba-oğul, birbiri ile kucaklaşarak el-yüz öpmelerde bulundular.

Bundan sonra da Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi'-selâm* 'a hitâben *"Ey İsmâil, Allâhü Teâlâ, bana muazzam bir iş emr etdi"* dedi. O da *"Babacığım, Rabb'im ne emr etdi ise o emri yerine getir"* diye cevâb verdi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Fakat bu işde Sen bana yardım edeceksin"* dedi. Hazreti

---

[43] -Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bu husûsa işâretle,

"Hazreti İbrâhîm aleyhi's-selâm zamânında, Mekke ve civârında hubûbat, herkes tarafından bilinen bir şey' değildi. Av eti ile teğaddî edilip (gıdâlanıp) beslenilirdi. Eğer o târihlerde ve oralarda hubûbat ma'lûm olsa idi, İbrâhîm aleyhi's-selâm, hubûbat hakkında duâ ederdi".

buyurmuşdur.

Abdu'llâh ibn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* da, bu husûsda,

"Hazreti İbrâhîm aleyhi's-selâm'ın bu duâsı bereketi iledir ki et ve su, Mekke'den başka -sıcak yerlerde- Mekke'deki kadar hiç bir kimsenin sıhhatine muvâfık düşmez".

buyurmuşdur.

İsmâil *aleyhi's-selâm* da *"Babacığım, ben Sana her şekilde yardım ederim"* diyerek hâzır olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da *"Allâhü Teâlâ, burada bir Beyt (bir Ev) yapmamı emr etdi"* diyerek -bu günkü Kâ'be'nin bulunduğu yerdeki- yüksekce bir tepeye işâret etdi.

Bu konuşmalardan sonra inşaat hazırlıklarına başlayan Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* ile oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*, o tepenin bulunduğu yerde kâ'be'nin esâsını kurup dıvarlarını yükseltmeye veyâ Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm* zamânından beri mevcûd bulunup *Tûfan* hâdisesinde yıkılan Kâ'be'nin temellerini bulup yeniden yapmaya başladılar. Bu iş esnâsında Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* taş getiriyor, Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da taşı yerine koyup yapıyordu. Dıvarlar yükselip iskeleye ihtiyaç duyulunca da Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*, bu gün -**Makâm-ı İbrâhîm**- nâmı ile ziyâret edilen ma'lûm taşı getirdi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da onu, -*iskele olarak*- ayağının altına koydu ve üzerinde inşaata devam etdi. Netîcede, bu şekildeki bir çalışma ile Kâ'be'nin inşaatı, üstü açık olarak tamamlandı. Bundan sonra da *Ebû Kubeys Dağı* 'ından getirdiği **Hacer-i Esved** 'i, tavaf başlangıcı olarak, şimdi bulunduğu yere koydu. Bu sûretle kâ'be'nin inşaatını tamamlayan Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm,* oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde, Allâhü Teâlâ'ya şöyle duâ etdi:

"Ey Rabb'imiz, inâyetinle yükseltdiğimiz şu işi (şu Beyt'i, bir kulluk vazîfesi olarak) **bizden kabûl buyur. Şübhesiz ki Sen,** (duâlarımızı) **çok iyi işitir ve** (niyetlerimizdeki ihlâsı) **kesin olarak bilirsin".**

"Ey Rabb'imiz, bizi, Sana teslîmiyyetde sâbit kıl. Soyumuzdan da yalnız Sana boyun eğen Müslümân bir ümmet (yetişdir)**. Bize, ibâdet edeceğimiz yerleri** (Hacc menâsikini, -hacc amellerini-) **göster** (öğret)**. Tevbemizi kabûl et. Çünkü tevbeleri en çok kabûl eden ve** (Mü'min'leri) **hakkıyle esirgeyen Sen'sin Sen".**

"Ey Rabb'imiz, onların (Müslim olan soyumuzun) **içinden onlara Sen'in âyetlerini okuyacak, onlara Kitâb'ı** (Kur'ân'ı)**, hıkmet'i** (ondaki hukümleri) **öğretecek, onları** (şirkden) **iyice temizleyecek bir peygamber gönder. Şübhesiz ki yegâne gâlib,** (sun'unda -fiilinde, yaratışında-) **tam hıkmet sâhibi Sen'sin Sen".**[44]

[44] -Bakara Sûresi, âyet 127-128-129.

Kâ'be'nin yanında bulunan ve *"Hıcr-i İsmâil"* adı ile anılan yer ise, Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* tarafından koyun ağılı olarak kullanılmışdır. Bi'l-âhare burası Beyt'e ilâve edilerek Kâ'be'den sayılmışdır ki burası, şimdi *"Hatim"* denilen yer olup yarım daire şeklinde ve bir metre kadar yükseklikde kalınca bir dıvar ile çevrilmişdir. Hazreti Hâcer *radıyellâhü anhâ* ile oğlu Hazreti İsmâil *aleyhis-selâm* 'ın, burada medfun bulunduğu rivâyet edilmektedir. Burası Kâ'be'den sayıldığı için, tavaf esnâsında buranın dışından tavaf yapılır.

İşte İslâm âleminde, insanların sevâb kazanmalarına vesîle olarak yapılan, büyük bir şeref ve azamete sâhib bulunan, **Kâbe-i Muazzama** 'nın inşâsı, bu şekilde olmuşdur.

Bu kutsal Beyt'in, inşâsını emr eden âlemlerin Rabb'i olan Allâhü Teâlâ,; O'nun bu emrini Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a teblîğ edip hendesî (*geometrik*) vaziyetini (*projesini*) ta'lîm edip öğreten Cebrâil *aleyhi's-selam*; ustası (*yapıcısı*) Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*; kalfası (*yardımcısı*) da Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'dır. Bunun için de büyük bir şeref ve azamete sâhibdir.[45]

Ne mutlu, bu Beyt'i, samîmî bir niyyet ve ihlâs ile ziyâret edip Rızâ-i Bârî 'yi kazanmasını bilenlere.

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın insanları Hacc'a da'veti

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde "**Beyt-i Şerîf** "in inşâsını bitirdikden sonra, Allâhü Teâlâ, İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a, şöyle buyurdu:

"(Ey İbrâhîm), **insanlar arasında -Hacc-'ı i'lân eyle. Yaya olarak, arık develer üzerine binerek, derin vâdîlerden Sana gelsinler".**

"Tâ ki kendilerine âit bir takım menfaatlere şâhid olsunlar ve Allâh'ın kendilerine ihsân buyurduğu koyun, sığır gibi behîme üzerine Allâh'ın ismini zikr ederek kurban kessinler. Bu kurbanlardan kendiniz yeyiniz ve yoksulu, fakîri de doyurunuz".

[45] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.6.ss.14-18. ve C.9.ss,115-127. (1381 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

"Sonra bu Hâcı'lar, vücûdlerindeki kirlerini temizlesinler; adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atîk'i tavâf etsinler".[46]

Bu emirler gereğince halkı, Kâ'be-i Muazzama ziyâretine da'vet etmeye me'mûr olan Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm, "Yâ Rabb, benim sesim (herkese) erişmez ki"* diyerek **i'tizâr** etdi (*özür diledi*). Allâhü Teâlâ da *"Sen da'vet et, eriştirmek Ben'den"* buyurdu.

Cenâb-ı Hakk'dan bu emri alan Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da, iskele olarak kullandığı **"Makâm-ı İbrâhîm"** in üzerine veyâ *Ebû Kubeys Dağı* 'na çıkarak,

"Ey insanlar. Rabb'iniz bir Beyt binâ' buyurdu. Bu kadim Beyt'i, hacc ve ziyâret etmek, size vâcib (farz) **kılındı. Rabb'inizin da'vetine icâbet ediniz".**

diye seslendi. Bunu söylerken de doğuya, batıya, kuzeye ve güneye, yüzünü çevirdi. Bu suretle bu sesi, yer ile gök arasındaki bütün insanlar işitdi.

Böylece bu da'veti işitip ona icâbet etmek isteyen ve hacc etmesi mukadder olan her ferd, her insan, ana karnından, baba sulbünden;

"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek".

"Yâ Rabb, da'vetine icâbet ederek huzûruna geldim. Yâ Rabb, da'vetine icâbet ederek huzûruna geldim. Her zaman Sana itâat ederim.Yâ Rabb, Senin bir şerîkin yokdur. Hamd Sana mahsûsdur. Her ni'met senindir. Mülk senindir. Bütün bunlarda senin hiç bir şerîkin yokdur".[47]

diye *"Telbiye"* de bulunarak cevâb verdi. Bunun için bu da'vete icâbet etmek isteyen her insan, zamânı gelince *-kıyâmete kadar-* **"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk..."** diyerek bu da'vete icâbet eder ve ahdini yerine getirerek kulluğunu isbât eder.

❋
❋ ❋

---

[46] -Hacc Sûresi, âyet 27-28-29.

[47] -**Telbiye**'nin ma'nâsını, şu şekilde de ifâde edebiliriz:

"Ya Rabb, da'vetine tekrar tekrar icâbet etdim. Her emrini îfâ' etmek için dîvânına geldim. Rabb'im, Senin her da'vetine icâbet etmek borcumdur. Senin, saltanatında eşin ve ortağın yokdur. Allâh'ım, bütün varlığımla Sana yöneldim. Hamd Senindir, ni'met Senindir, mülk de Senindir. Bütün bunlarda eşin ve ortağın yokdur".

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, bu vazîfeyi yapıp bütün insanları Beyt-i Şerîf 'i hacca da'vet etdikden sonra, Cebrâil *aleyhi's-selâm* gelip kendisine, **Safâ** ve **Merve** Tepeleri ile **Haram-ı Şerîf** 'in hudûdunu gösterdi ve işâret olmak üzere de birer taş dikmesini tavsiye etdi. Bundan sonra da Hacc'ın bütün Menâsik 'ini ta'lîm ederek ihram içinde Minâ 'ya, oradan Arafat 'a, Tehlîl ve Telbiye ederek götürdü.[48] Arafat 'ın sınırlarını belirledi ve Arafat 'da vakfe yaptıkdan sonra Müzdelife 'ye, oradan Minâ 'ya getirdi. Kurban kestirip Cemre 'leri taşlattırdı. Bu sûretle de Hacc'ın bütün menâsikini, bi'z-zât yaparak öğretdi ve tatbîkâtına delâlet etdi. Bu esnâda Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* da aynı şey'leri, babası ile birlikde yapıp öğrendi.

Hacc'ın menâsiki (*bu usûl ve erkânı*), Hazreti İbrâhîm *aleyhis-selâm* ile birlikde hacc yapıp öğrenen ve Hicâz halkına Peygamber olarak gönderilen Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* tarafından da, ümmetine öğretildi. Bu sûretle herkes, hacc menâsikini öğrenmiş oldu.

Bundan sonra karısı Sare *radıye'llâhü anhâ* 'nın yanına dönmek üzere oradan ayrılıp Şam'a giden Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm,* aradan bir müddet geçdikden sonra bir hacc mevsiminde, eşi Sâre *radıye'llâhü anhâ* ile birlikde Beyt-i Makdis'den (*Kudüs'den*) Mekke'ye gelerek hacc etmiş, sonra da şâm'a giderek -bir müddet sonra- orada vefât etmişdir.

Daha sonra Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın küçük oğlu İshâk *aleyhi's-selâm* da Mekke'ye gelerek büyük kardeşi İsmâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde hacc etmiş ve memleketine geri dönmüşdür.[49]

❋
❋ ❋

Kâ'be ve Hazreti İsmâil aleyhi's-selâm'ın **nesli**

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, oğlu Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde *"Beyt-i Muharrem"* denilen *"Kâ'be-i Mükerreme"* yi veyâ *"Kâ'be-i Muazzama"* yı yeniden veyâ Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm*

---

[48] **-Menâsik:** Hacc'ın farz, vâcib, sünnet ve mendûb gibi fiilleridir.
Tehlîl: ***"Lâ ilâhe ille'llâh, Muhammedü'r-Rasûlü'llâh:*** *Allâh'dan başka hiçbir ilâh -hiçbir tanrı, hiçbir ma'bût- yokdur, ancak O vardır, Muhammed -aleyhi's-selâm- Allâh'ın elçisidir -Peygamberidir-"* cümlesine "*Kelime-i Tevhîd* "; bunun birinci ruknü olan "*Lâ ilâhe ille'llâh* " kısmını söylemeye de "*Tehlîl* " denir.

[49] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.6.ss.20-21. (768 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı) ve ss.77-79. Kâmil Miras.

zamânından beri mevcûd bulunan o ulvî makâmı tekrar îmâr ederek yapdı. Bu sûretle Kâ'be-i Mükerreme, yeniden yapılmş oldu.

"Kâ'be-i Muazzama'ya -**Beytü'llâh**- denilmesi, şânına ta'zîm içindir. Orada yalnız Rızâ-i ilâhî için ibâdetde bulunulması içindir. -*Beyt-i Haram, Beyt-i Muharrem*- denilmesinde de müteaddid vecihler vardır. Bunun için bu Beyt-i Şerîf 'e taarruz haramdır. Bunun hakkında hurmetsizlik dînen memnû'dur. Bu mübârek makâma insanların kanlar ile, temiz olmayan şey'ler ile yanaşmaları haram bulunmuşdur. Bu makam, Tûfan hâdisesinden de korunmuşdur. Burasını ziyâret eden mü'minlere ba'zı helâl şey'ler muvakkat bir zaman için haram kılınmışdır. Meselâ, haram dairesinde sayd ve şikârda (*av avlama ve avlanmada*) bulunamazlar. İşte bu gibi sebeblerden dolayı O'na o ünvân verilmişdir".[50]

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*, Cürhüm'lülerden bir kız ile evlenince oniki oğlu dünyâya geldi. Bunların zürriyyetleri çoğalıp her tarafa yayıldı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın oğlu ***"Kızar"*** neslindendir.

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*, babası İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın şerîati ile amel etmek üzere, *Yemen* kabîlelerine ve *Amalika* denilen eski bir kavme Peygamber olarak gönderilmişdir. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'dan sonra kırk sene kadar daha yaşamışdır. Vefât edice, annesi Hâcer *radıye'llâhü anhâ* 'nın medfun bulunduğu *"Hıcr"* mevkîindeki kabri yanına defn edilmişdir.[51]

Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın soyundan gelen *"Kusay"* ise, Kurayş kabîlesini etrâfında topladıkdan sonra onları Mekke'de yerleştirdi. Milâdî (440) târihlerinde ***"Dâru'n-Nedve"*** denilen toplantı yerini yaptırarak toplantıları orada yapmış ve mühim mes'eleleri de orada hâll etmeye çalışmışdır.

Kusay ölünce, üzerinde bulunan bütün vazîfeler, dört oğluna geçmişdir ki bunlar *Abdü'd-dâr, Abdü-menâf, Abdü'l-uzzâ* ve *Abdü-kusay* 'dır. Bunlardan *Abdü-menâf,* Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*

---

[50] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.4.ss.1700.Ömer Nasûhi Bilmen. Kâ'be-i Muazzama'nın inşâsı hakkında geniş bilgi için bak: Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.6.ss.13-21. Kâmil Miras. (İkinci Baskı).

[51] **-Hıcr:** Haram-ı Şerîf'in içerisinde bulunan ve *Hatim* denilen yerin adıdır. Medîne-i Münevvere ile Berru'ş-Şâm arasındaki eski bir şehrin adına da *Hıcr* denir.

'ın dedesi *Abdü'l-muddalib* 'in dedesidir. *Abdü-menâf* 'ın oğlu ve *Abdü'l-meddalib* 'in babası ise *Hâşim* 'dir. Hâşim ölünce, yerine oğlu Abdü'l-muddalib (*Şeybe*) geçmişdir ki bu şahıs, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dedesidir.[52]

Mekke ve önemli yerleri

Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın ***"Emîn"*** bir şehir (*bir beled, bir belde*) olması için duâ etdiği ve duâsının kabûl olunduğu Mekke şehri (eski adı ile *Bekke* şehri), Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'dan sonra yavaş yavaş gelişmiş ve *Kusay* 'ın, Kurayş kabîlelerini Kâ'be'nin etrâfında toplayıp *Dâru'n-Nedve* denilen toplantı yerini yaptırması ve Kâ'be ile ilgili vazîfeleri düzene sokması ile güzel bir şehir hâlini almışdır.[53] Bu bakımdan Dâru'n-Nedve'de karar altına alınan işler, târihde, önemli bir yer işkâl eder.

Bu emîn ve mükerrem şehrin içinde, *"Mescid-i Haram"* veyâ *"Haram-ı Şerîf "* denilen mukaddes bir mescid vardır ki bundan başka Mekke'de mescid yokdur. Mescid-i Haram 'ın ortasında da Kâ'be-i muazzama bulunmaktadır. Burası, eskiden beri Arab'ların konak yerleri ve kudsî hâtıralar ile dolu dînî merkezleri olmuşdur.

Mescid-i Haram'ın dışında basamaklı iki tepe vardır ki -şimdi bu basamaklar kaldırılmışdır- bunlardan güneyde olana *"Safâ Tepesi"*, kuzeyde olana da *"Merve Tepesi"* denilmişdir. Hacılar, bu iki tepe arasındaki vâdîde *"Sa'y"* yaparlar.[54]

Mekke'den iki saat uzaklıkda *"Minâ"* mevkîi vardır ki burada, hacılar, şeytan taşlama ve kurban kesme merâsimlerini yaparlar.

Minâ'dan iki saat ve Mekke'den dört saat uazaklıkda mübârek bir makam olan *"Müzdelife"* vardır ki hacılar, Arafat'dan dönünce burada dururlar. *"Meş'aru'l-Haram"* denilen mukaddes yer de yine buradadır ki hacılar, sabah namazını kıldıkdan sonra burada biraz durup vakfe yaparlar.

---

[52] -Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın neseb seceresine âit bir cetvel, kitâbın sonuna konulmuşdur.

[53] -***"Mekke"*** veyâ ***"Bekke"*** nin lügat ma'nâsı, bir şey'i azaltmak ve helâl etmek ma'nâlarınadır. Ziyâretcilerin günahlarını azaltdığı ve kendisine suikast edenlerin helâkine sebeb olduğu için -*Fil vak'asında olduğu gibi*- veyâ bulunduğu vâdînin suyu az bulunduğu için bu isim verilmişdir.

[54] **-Sa'y:** Safâ ile Merve tepeleri arasında yedi kere gidip gelmekdir.

Müzdelife'den iki saat ve Mekke'den altı saat uzaklıkda da, haccın farzlarından birinin yapıldığı *"Arafat"* denilen mukaddes yer vardır ki hacılar, burada, haccın rukünlerinden (*farzlarından*) biri olan vakfeyi yaparlar. *"Cebel-i rahmet "* denilen küçük tepe de buradadır.[55]

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın doğduğu *"Şı'b-i Ebî Tâlib"* denilen mahalle de, Mekke'dedir.

Kâ'be ve önemli yerleri

Mescid-i Haram'ın ortasında buluna Kâ'be, Allâhü Teâlâ'nın emri ile Hazreti İbrâhîm ve Hazreti İsmâil *aleyhime's-selâm* tarafından düşmanların taarruzundan emîn bir yer olarak insanların ibâdet yapıp sevâb kazanmaları için, yer yüzünde ilk def 'a yapılan veyâ Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm* zamânından beri mevcûd bulunup Tûfan hâdisesinde yıkılan mukaddes bir binâdır ki yer yüzünde yapılmış olan ilk ibâdet evidir. Bu mukaddes binânın yapılışı, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Şübhesiz, âlemler için, çok feyizli ve ayn-ı hidâyet olmak üzere, konulan ilk ev (ilk ma'bed) **elbetde Mekke'de olan** (Kâ'be-i Muazzama) **dır".**

"Orada ap-açık alâmetler, İbrâhîm'in makâmı vardır. Kim oraya girerse (taarruzdan) **emîn olur. O'na bir yol bulabilenlerin Beyt'i hacc** (ve ziyâret) **etmesi, Allâh'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse şübhesiz Allâh, bütün âlemlerden zengindir,** (kimseye muhtaç değildir)**".**[56]

"Hani biz Beyt-i şerîf 'i (Kâ'be'yi) **insanlar için bir toplantı yeri** (sevâb kazanma yeri) **ve emîn mahal yapmışdık. Siz de İbrâhîm'in makâmından bir namazgâh edinin** (tavaf namazı kılın)**. İbrâhîm ile İsmâil 'e de: -*Evimi, tavaf edenler,* *(ibâdet kasdı ile orada)* ***kalanlar, rükû' ve sücûd eyleyenler*** *(namaz kılanlar)* ***için, titizlikle temizleyin-,*** (diye kuvvetli emir vermişdik)**".**

"Hani İbrâhîm: -*Yâ Rabb, burasını emniyyetli bir şehir yap ve ehâlisinden Allâh'a ve âhiret gününe inananları mahsullerle rızıklandır-* demişdi. (Allâh da:) -*Kâfir olanı dahî kısa bir zaman için* *(yaşadığı müddetce)* ***fâidelendireceğim, sonra onu cehennem azâbına icbâr edeceğim, varacağı yer ne kötüdür-*** **buyurmuşdu".**

---

[55] -Burası, Cennetden yer yüzüne indirilen Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm* ile Hazreti Havvâ *radıye'llâhü anhâ* 'nın buluştukları ve tevbelerinin kabûl olduğu yer olarak rivâyet edilir.

[56] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 96-97.

"Hani İbrâhîm, o Beyt 'in temellerini (dıvarlarını)**, İsmâil ile birlikde yükseltiyordu** (da ikisi de şöyle duâ etmişlerdi:) ***-Ey Rabb'imiz, bizden*** *(sarf olunan şu hizmeti)* ***kabûl buyur. Şübhesiz hakkıyle işiten, kemâliyle bilen Sensin Sen-".***

"Ey Rabb'imiz, bizi sana teslîmiyyetde sâbit kıl. Soyumuzdan da yalnız sana boyun eğen müslümân bir ümmet (yetişdir)**, bize ibâdet edeceğimiz yerkeri** (Hacc amellerini) **göster** (öğret)**, tevbemizi kabûl et. Çünkü tevbeleri en çok kabûl eden ve** (mü'minleri) **hakkıyle esirgeyen Sensin Sen".**

"Ey Rabb'imiz, onların (müslümân olan soyumuzun) **içinden onlara Senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitâb'ı** (Kur'ân'ı)**, hıkmeti** (ondaki hukümleri) **öğretecek, onları** (şirkden) **iyice temizleyecek bir peygamber gönder. Şübhesiz yegâne gâlib,** (sun'unda) **tam hıkmet sâhibi Sensin Sen".**[57]

Kâ'be-i Muazzama ve **Beytü'llâh** isimleri ile anılan bu mübârek makam, bütün Mü'min'lerin kıblegâhıdır. Dört köşeli (*küp şeklinde*) olduğu için, Kâ'be ismi verilmişdir. Dört tarafından her hangi birine karşı namaza durulup namaz kılınır ve etrâfında tavâf vazîfesi icrâ edilir. İçerisinde tavanı tutan direkler vardır ve içinde her tarafa karşı namaz kılınır.

Kâ'be-i Muazzama'nın yüksekliği onbeş, kenarlarının uzunluğu onikişer metre kadardır. Yerden bir miktar *-bir adam boyu kadar-* yükseklikde bir kapısı vardır. Üzeri, ilk zamanlar açık idi. Sonraları *Kusay* tarafından tavan yaptırılmışdır. *Hacer-i Esved* 'in bulunduğu köşeye *Rukn-i Hacer-i Esved*; diğer köşelerine de *Rukn-i Irâkî, Rukn-i Şâmî* ve *Rukn-i Yemânî* denilmişdir. Üzerinde de siyah bir örtü vardır. Bu örtüyü örtmek âdeti *Hımyer* hukümdarlarından *Es'ad Tubbâ* tarafından ortaya konulmuşdur ki tafsîlâtı ileride gelecekdir. Kusay tarafından da daha iyi bir hâle getirilmişdir.[58]

Kur'ân-ı Kerîm'in beyânına göre, Hazreti İbrâhîm ve Hazreti İsmâil *aleyhime's-selâm* tarafından binâ olunan Kâ'be-i Muazzama,

---

[57] -Bakara Sûresi, âyet 125-129.

[58] -Bu günkü hâlinde, bu örtünün üzerinde (dokunuşunda) şu yazılar vardır:
Allâh
Lâ ilâhe ille'llâh, Muhammedü'r-Rasûlü'llâh,
Yâ Hayyü Yâ Kayyûm.
Yâ Rahmânü Yâ Rahîm.
Yâ Hannânü Yâ Mennân.
Sübhâne'llâhi ve bi-hamdihî, sübhâne'llâhi'l-Azîm.

onu tavâf edenler, orada ibâdet ederek rukû' ve sücûd yapanlar için tertemiz idi. Sonraları içine putlar yerleştirilmiş olduğundan şirk pislikleri ile kirletilmişdir. Fakat Hicret 'in sekizinci yılında, Mekke-i Mükerreme, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* tarafından feth edilince, Kâ'be-i Muazzama da bu putlardan temizlenmiş, şirkden eser kalmamış, onun yerine İslâm'ın ziyâret ve ibâdet usûlleri konulmuşdur ki hâlen de öyledir ve kıyâmete kadar da öyle devam edecekdir.

Beytü'llâ'ın *Rukn-i Hacer-i Esved* köşesinde, yerden bir buçuk metre kadar yükseklikde ve kapıya yakın bir yerde bulunan ***Hacer-i Esved,*** onsekiz santimetre kutrunda ve beyzî şekilde bir gök taşı veyâ üzeri küçük billurlarla örtülü volkanik bir bazalt parçesı olup koyu kırmızı zemin üzerinde küçük feldispat parçaları görülür. Siyâha yakın koyu kırmızı bir renktedir. Hacılar tarafından mütemâdiyen dokunulduğundan, yüzü parlaklaşmış ve biraz çukurlaşmışdır. Muhtelif yangın ve yıkılmalar netîcesinde bir kaç kere kırılmışdır ki hâlen oniki parça olarak gümüşden bir çemberle birleştirilmiş bir vaziyetdedir. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* tarafından Ebû Kubeys dağından getirilip tavâf başlangıcına işâret olmak üzere bu günkü yerine konulmuşdur.[59]

Beytü'llâh 'ın etrâfında ***Mescid-i Haram*** vardır ki bu mukaddes ma'bedin (*mescidin*) kuzey-doğu tarafı (108) metre; kuzey-batı tarafı (164) metre; güney-doğu tarafı (166) metre ve güney-batı tarafı da (109) metre kadardır. *Bâb-ı Selâm* 'dan *Bâb-ı umre* 'ye kadar olan uzunluğu (272) metre, *Bâb-ı Safâ* 'dan *Bâb-ı Nedve* 'ye kadar olan genişliği de (206) metre kadardır. Şimdiki hâlinde dört dıvarında ondokuz kapı, doksaniki kubbe ve yedi minâresi vardır. Son yıllarda daha da geniş bir hâle getirilmişdir.

Mescid-i Haram 'ın etrâfında, Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* zamânına kadar dıvar yokdu. O zamandan i'tibâren zaman zaman

---

[59] -*Ebû Kubeys* tepesinde bulunan mescid mihrâbının karşısında bir hucre mevcûd olup burası halk arasında, bu taşın, Nuh Tufânı 'nda saklandığı yer olarak bilindiğinden hâlâ ziyâret edilmektedir. Bu vaziyet karşısında, Hazreti İbrâhîm *aleyhis-selâm*, Nuh Tıfânı 'ından çok sonra yaşadığına göre, Kâ'be-i Muazzama 'nın bir köşesine konulmuş olan bu taşın, Kâ'be-i Muazzama 'nın, Hazreti İbrâhîm ve İsmâil *aleyhime's-selâm* tarafından binâ edilmesinden önce de mevcûd olduğu ve mukaddes tanınmasının kabûl edilmesi lâzım geldiği inancını kuvvetlendirdiği gibi, ilk def'a Âdem *aleyhi's-selâm* tarafından yapıldığı inancını da kuvvetlendirmektedir.

Kâ'be örtüsü hakkında geniş bilgi için bak: Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i sarih Tercemesi,C.6.ss.45-48. Kâmil Miras.

sahâsı genişletilerek ve dıvarlarla yükseltilerek bu günkü şeklini almışdır. Binânın mermer sütunlarla süslenmesi ve kubbeler inşâsı işi ise, Osmanlı'lar devrinde (M.1517-1916) yılları arasında ikmâl edilmişdir. Bu günkü son şekli ise, Suûd hukûmetleri tarafından yaptırılmışdır.

Mescid-i Haram 'ın içerisinde ise, *Kâ'be-i Muazzama, Makâm-ı İbrâhîm, Hatim, Ahsef, Zemzem Kuyusu* ve *Minber* vardır.

Makâm-ı İbrâhîm: Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın, karısı Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ı görmek için geldiğinde, atdan inmek ve ata binmek için üzerine bastığı; Kâ'be-i Muazzama'yı inşâ ederken iskele olarak kullandığı ve halkı hacca da'vet ederken üzerine çıkdığı taşın bulunduğu yerdir. Sonraları buraya kubbeli küçük bir binâ yapılarak muhâfaza altına alınmışsa da bu gün cammekan bir muhâfaza içerisine alınmışdır. Tavâf namazı, burası ile Kâ'be-i Muazzama arasında kılınır. Bu taş, (7x10) karış ebâdında büyükce bir taşdır ki Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm,* bunun üzerine basınca, -*bir mu'cize olarak*- taş yumuşamış ve ayağının izi oraya çıkmişdır.[60] Bu iz, hâlen mevcuddur. Bu taş, hâlen mâdenî bir muhâfaza ile bir cammekan içerisinde muhâfaza edilmekde olup hacc esnâsında ziyâret edilir.

Hatîm: Kâ'be-i Muazzama'nın kuzey tarafında, *Rukn-i Irâkî* ile *Rukn-i Şâmî* arasında ve *Altın Oluk* 'un altında bir metre kadar yükseklikde, bir buçuk metre kadar kalınlıkda ve iki ucu Kâ'be dıvarından ikişer metre kadar uzaklıkda yarım dairemsi bir dıvarla çevrili yerdir. Zemin, renkli memerler ile döşenmişdir. Hacer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu Hazreti İsâil *aleyhi's-selâm* 'ın mezarlarının burada olduğu rivâyet edilir. Burasının diğer bir adı da ***Hıcr*** 'dir. *Hatîm* 'in içi de Kâ'be'den sayılır. Bunun için Kâ'be tavâf edilirken, Hatîm 'in dışından tavâf yapılır.

Metâf: Tavâfın yapıldığı taş (*mermer*) döşenmiş yerin adıdır ki *Benî Şeybe* kapısı buraya açılır.

Ahsef: Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'ın -*etrafdan gelen hediyyeleri korumak için*- kazmış olduğu ve iki metre kadar derinliği bulunan bir çukurdur.

---

[60] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.1.ss.121. Ömer Nasûhi Bilmen.

Zemzem Kuyusu: Kâ'be'nin yirmi metre kadar doğusunda ve *Hacer-i Esved* 'in tam karşısındadır. Üstü kubbeli ve içi taş ile örülmüş bir kuyudur. Derinliği kırkiki metre kadardır. Kuyunun suyu, çıkrığa bağlı bir kova ile çekilir. Kuyunun dibinde üç göz (*üç kaynak*) olduğu söylenmektedir. Zemzem suyu, İslâmiyyet'den önce ve sonra, kutsal ve şifâlı bir su sayılmış ve hâlen de öyle kabûl edilmektedir ki -*içenlerin niyetlerine göre*- tecrûbe ile sâbitdir. Şimdi ise Suûd hukûmetleri tarafından genişletilerek musluklar konmuş ve Zemzem suyu, motorlar ile çekilip dağıtımı yapılmışdır.

Zemzem suyu, Hâcer *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu İsmâil *aleyhi's-selâm* tarafından bulunmuş veyâ -*daha evvel geçtiği gibi*- onlar buraya gelince fışkırmış ve etrâfını verimli bir hâle getirmişdir.*Cürhüm* 'lülerin son zamanlarında ihmâl yüzünden kuyuya bakılmamış ve kuyunun suyu kurumuşdur. Cürhüm'lülerden *Mudâd,* zenginlik yüzünden safâhate dalan kavminin fenâ akıbetlere doğru gitdiğini görünce, Zemzem Kuyusu'nu derinden kazmış ve Kâ'be'ye hediyye edilen altından yapılmış iki ceylan ile bir takım eşyâyı, kuyunun dibine yerleştirmiş ve üzerini kapatmışdı. Maksâdı, kötü durumlara düştükden sonra tekrar kalkınmak için bunlardan istifâde etmek idi. Fakat Mekke, Huzâe 'lilerin eline geçince bu iş nasîb olmadı.

Bu kuyu, daha sonraları Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dedesi Abdül-mettalib tarafından bulunarak kazılmış ve içindeki eşyâlar çıkarılmışdır ki tafsîlâtı ileride gelecekdir.

Kâ'be ve Mekke idâresi ile ilgili ba'zı vazîfeler

Ka'be'deki mukaddes vazîfeler, Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* 'ın nesli tarafından yapılırken bir aralık Huzâe kabîlesinin eline geçdi. Daha sonraları Kusay, bu vazîfelerin hepsini tekrar eline aldı ki bunların başlıcaları şunlardır:

Hicâbet: Kâ'be-i Muazzama'nın anahtarlığını elinde bulundurmak vazîfesidir. Buna, *Kâ'be'nin perdedarlığı, Anahtar muhâfızlığı* veyâ *Haciblik* denir. Bu vazîfeyi elinde bulunduran kimse, en yüksek makâma erişmiş sayılırdı. Bunun diğer bir adı da *Sidânet* 'dir.

Sikâyet: Hacıların suyunu te'mîn etmek ve Zemzem suyuna bakmak vazîfesidir.

Rifâda: Hacıları ağırlayıp ikrâm etmek vazîfesidir ki Kusay tarafından konulmuş br âdetdir. Kurayş'lileri toplayarak onlara *"İnsanlar uzak yerlerden gelerek burayı ziyâret ediyorlar. Bunları konaklamak, misâfir edip ağırlamak, Kurayş'in vazîfesidir"* demiş ve bunu yaparak âdet hâline getirmişdir.

Nedve: Kusay'ın, *Dâru'n-Nedve* adıyle yaptırdığı binâda toplanan kurulun adıdır ki Kurayş, *-harb ve sulh işleri, nikâh işleri gibi-* en mühim mes'eleleri burada görüşür ve bir karâra bağlardı.

Livâ': Sancaktarlık vazîfesi demekdir. Sancak, savaş sırasında dışarı çıkarılır, bir bayraktar seçilirse o taşır, seçilmezse onun saklanması ile vazîfeli olan kimse taşırdı. Bu vazîfe, Kusay tarafından ihdâs edilmişdir.

Kıyâdet: Baş kumandanlık, reislik vazîfesidir ki bu vazîfe ilk zamanlarda Kusay'da idi. Sonraları başkaları tarafından yapılmışdır.

Sifâret: Bir nevî elçilik vazîfesidir.

Kubbe: Bir nevî depo muhâfızlığıdır.

Nizâret: Bir yerden başka bir yere götürülen eşyâyı muâyene edip mühürlü veyâ imzâlı bir ruhsat kâğıdı vermek vazîfesidir.

Abdü'l-muddalib'in Mekke reisi olması

Kusay'ın oğlu Abdü-menâf 'ın, *Hâşim, Muddalib, Nevfel* ve *Abdü-şems* adlarında dört oğlu vardı. Bunlardan ***Hâşim,*** Mekke reisi oldukdan sonra bir aralık Sûriye'ye yaptığı bir seyâhatden dönüşü sırasında ***Yesrib*** 'den (*Medîne'den*) geçerken soyu sopu yüksek ve şerefli dul bir kadının, kendi hesâbına ticâret yapan adamlarla görüştüğünü gördü. Hoşuna gitdi ve *Benî Neccâr Oğulları* 'ndan olan ***Selmâ'*** adındaki bu kadınla evlendi. Kadın, birkaç yıl Mekke'de kaldıkdan sonra Yesrib'e döndü ve orada ***Şeybe*** isimli bir erkek çocuk doğurdu. Bu sırada Hâşim de, Sûriye seferlerine devam ediyordu. Bu seferlerden birinden dönüşünde, Gazze'de öldü. Yerine kardeşi *Muddalib* geçdi ve Mekke reisi oldu.

Şeybe ise, Yesrib'de duğup büyümüş, dayızâdeleri ile gezip dolaşmaya başlamışdı. Bu sırada amcası *Muddalib* 'in içerisine kardeşinin oğlunu (*yeğenini*) görmek hevesi düşdü. Hemen Yesrib'in

yolunu tutarak oraya gitdi. Şeybe 'nin bulunduğu mahalleye gelince, oynayan çocuklar arasında kardeşinin oğlu Şeybe 'yi tanıdı. Orada üç gün misâfir kaldı ve annesi Selmâ' nın rızâsını alarak Şeybe 'yi devesinin arkasına bindirip Mekke'ye getirdi.

Bu vazîyetde yanında küçük bir çocukla Mekke'ye girerken Muddalib'i gören Kurayş'liler, Şeybe 'yi O'nun kölesi zannetdler ve O'na *-Muddalib'in kölesi, ma'nâsına olarak-* "**Abdü'l-muddalib**" dediler. Muddalib de onlara *"Ne diyorsunuz? Bu çocuk, kardeşim Hâşim'in oğludur. O'nu Yesrib'den getirdim"* dedi. Fakat O'na verilen bu lâkab, unutulmadı. Böylece Şeybe'nin adı, Abdü'l-muddalib oldu ve göbek adı olan Şeybe, unutuldu.

Muddalib 'in ölümünden sonra, *Abdü'l-muddalib* Mekke'nin reisi oldu. *Sikâyet* ve *Rifâda* vazîfelerini de yapmaya başladı. Bu vazîfeleri, bi'l-hâssa *Sikâyet* vazîfesini yaparken bir hayli güçlüğe ma'rûz kalıyordu. Çünkü bu işleri yapmak için bir çok adama ihtiyaç vardı. Halbuki kendisinin, *Hâris* adlı bir oğlundan başka oğlu yokdu. Buna rağmen vazîfesini büyük bir fedâkarlıkla yapmaya çalışıyordu.

Zemzem Kuyusu' nun açılması

Abdü'l-muddalib, üzerinde bulunan Sikâyet vazîfesini yaparken bir hayli güçlük çekiyordu. Oğlu Hâris'den başka da yardımcısı yokdu. Bunun için Zemzem Kuyusu suyunun çıkmasını şiddetle arzû ediyordu. Bu düşünceler ile vakit geçirirken bir gün rü'yâsında, atası Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm* zamânından beri mevcûd bulunan kuyunun yerini gördü. Bunun üzerine kuyunun yerini *-gördüğü rü'yâya göre-* aramaya başladı ve tahmin etdiği yeri, oğlu Hâris ile birlikde kazmaya başladı. Bir hayli kazdıkdan sonra su göründü ve *Mudad* 'ın buraya gömmüş olduğu iki altın geyik ile kılıçlar bulundu. Bu hâli gören Kurayş'liler ise, Abdü'l-muddalib'e ortak olmak istediler. Abdü'l-muddalib de râzı olmadı ve onlara *"Aramızda da'vâyı hâll etmek için ok atmak sûretiyle kur'a çekelim. Kur'aların ikisi Kâ'be'ye, ikisi bana, ikisi de size âid olsun. Kim neyi kazanırsa onu alsın"* dedi. Onlar da râzı oldular ve kur'ayı çektiler. Netîcede kılıçlar Abdü'l-muddalib'e, altın ceylanlar da Kâ'be'ye çıkdı. Kuraş'e bir şey' kalmadı.

Bundan sonra, Zenzem Kuyusu, ayıklanıp temizlendi ve yine eskisi gibi bol bol su kaynamaya başladı. Bu sûretle Abdü'l-muddalib de Sikâyet vazîfesini kolaylıkla yapar oldu ki Abdü'l-muddalib 'in en büyük hizmeti bu olmuşdur.

Abdü'l-muddalib ve Kurayş

Muddalib 'in ölümünden sonra, Mekke'nin reisi olan ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dedesi bulunan *Abdü'l-muddalib*, uzun boylu, güzel vücudlu, yüksek karakterli ve iyi kalbli bir insandı. Bu yüzden Kurayş'liler tarafından sevilen, sayılan ve her yerde kendisine mürâcaat edilip fikri alınan ve ona göre haraket edilen bir reis olarak tanınmışdır. Kendisinin iyi niyetlerle çalışmalarının da bunda büyük rolü olmuşdur.

Medîne'deki (*Yesrib'deki*) akrabâlarını da ihmâl etmeyerek onları sık sık ziyâret etmiş ve hediyyeler göndererek onların gönüllerini almışdır.

Abdü'l-muddalib 'in adağı

Abdü'l-muddalib, Zemzem Kuyusu'nu kazarken oğullarının azlığı yüzünden kuvvetsiz kaldığını görünce müteessir olmuş ve Allâh, kendisine yardım edebilecek on erkek evlâd verirse en kıymetlisini Kâ'be'ye kurban edeceğini adamışdı. Aradan zaman geçince hakîkaten on evlâdı olmuş ve hepsi de kendisine yardım edebilecek bir çağa gelmişlerdi. Bu durumu gören Abdü'l-muddalib, o zamânın âdeti vechile adağını yerine getirmek istiyordu. Bu sözünü yerine getirmek için de kıymetli oğullarından birini kurban etmesi îcâb ediyordu. Abdü'l-muddalib, bu adağını hatırladıca çok üzülüyor ve düşünüyordu. Fakat adağını, mudlakâ yerine getirmesi lâzımdı.

Bunun için, bir gün oğullarının hepsini topladı ve onlara, vaktiyle böyle bir adak yaptığını, bunu hatırladıkca da çok üzüldüğünü bildirdi. Onlar da, adağını yerine getirmesini kabûl etdiler. Aralarında bulunan ve en küçükleri olan Abdu'llâh, hemen söze başlayarak *"Babacığım, bunun için hiç üzülme, adağını yerine getirmek için ne lâzımsa yap"* dedi. Bunun üzerine kur'a çekmek için Kâ'be'ye gitdiler ve kur'a atdılar. Kur'a, Abdü'l-muddalib'in en küçük ve en kıymetli oğlu olan Abd'llâh'a çıkdı.

Abdü'l-muddalib de, küçük ve ma'sûm oğlu Abdu'llâh'ı, anasının şefkâtli kolları arasından alarak Kâ'be yanındaki kurban kesme yerine götürdü. Abdü'l-muddalib'in hısım ve akrabâları toplanıp bu işden vaz geçmesi için, Abdü'l-muddalib'e yalvarmaya başladılar. Bir tarafdan da annesi ağlıyor ve yerlere kapanıyordu. Bu vaziyet karşısında, Abdü'-muddalib, ne yapacağını şaşırdı ve sıkıntılılar içinde kaldı.

Etrâfındakilere, ne yapması lâzım geldiğini sordu. Onlar da bu işi *kâhinlere* danışmasını ve o ne derse ona göre hareket etmesini söylediler. Mes'ele konuşuldu ve bu gibi şey'lerde re'y sâhibi olan *Arrâfe* isminde *Yesrib* 'li bir kâhineye baş vurdular. Bu kadına ne yapılacağı sorulunca *"Sizin tarafınızda diyet nedir?"* dedi. Onlar da *"On devedir"* dediler. Kadın da, on deve ile Abdu'llâh'ı koyup kur'a atmalarını, şâyet kur'a Abdu'llâh'a çıkarsa on deve daha ilâve edip yine kur'a atmalarını, kur'a yine Abdu'llâh'a çıkarsa develerin adedini onar onar artırarak kur'a develere çıkıncaya kadar tekrar etmelerini söyledi.

Bunun üzerine Abdü'l-muddalib, bir tarafa Abdullâh'ı, bir tarafa da on deveyi koyarak kur'a attırdı. Kur'a, Abdu'llâh'a çıkdı. Develerin adedini yirmi yaparak tekrar kur'a attırdı. Kur'a, yine Abdu'llâh'a çıkdı. Develerin adedini onar onar artırarak dokuz def'a tekrar etdirdi. Hepsinde de kur'a Abdullâh'a çıkdı. Herkes büyük bir heyecan ve dehşet içinde idi. Develerin adedini yüz yaparak bir kur'a daha attırdı. Bu sefer kur'a, develere isâbet etdi. Bu sırada Rabb'ine duâ eden Abdu'l-muddalib, iyice kanâat getirmek için kur'ayı üç def'a tekrar etdirdi ve üçü de develere çıkdı. Böyle bir durum karşısında kalan Abdu'l-muddalib, Abdu'llâh'ın annesi, bütün hısım ve ahrabâları ziyâdesi ile sevindiler. Bu sûretle de Abdu'llâh'ın yerine yüz deve kurban edildi ve Abdu'llâh, kurban edilmekden kurtuldu.

Bu büyük ve mühim hâdise ile Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın babası Abdu'llâh, *-Hazreti İsmâil aleyhi's-selâm gibi-* kurban edilmekden kurtulmuş oldu ki Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* bu iki mühim hâdiseye işâretle ***"Ben, iki kurban edilenin oğluyum".*** buyurmuşdur:

Fil vak'ası ve Ebrehe 'nin Kâ'be'ye hücûmu

Habeşistan'ın Yemen vâlisi *Ebrehe*, Kâ'be'nin kudsiyyeti yüzünden Mekke'ye i'tibar ve hurmet gösterip oraya gidip gelen Arab'ları oradan çevirmek ve Yemen'e celb etmek maksâdı ile Yemen'in San'a şehrinde büyük bir kilise yaptırdı ve bütün Arab'ları buraya getirmeye çalışdı. Fakat Arab'ları, Mekke'deki Kâ'be'den bir türlü vaz geçiremedi. Kâ'be'nin kudsiyyet ve ihtişâmı, Arab'lar arasında, eski hâliyle devam ediyordu. Ebrehe'nin yaptırdığı kiliseye hiç i'tibar etmediler. Hattâ bir çok hakâretlerde bile bulundular. Bu vaziyet karşısında, Kâ'be yerinde durdukca Arab'ları Mekke'den San'a'ya çevirmenin mümkün olamayacağını anlayan Ebrehe, Ka'be'yi yıkmak ve ortadan kaldırmak

için bir bahâne aramaya başladı. Bu sırada San'a'daki kiliseye hakâretle bakan Arab'lardan biri, bu kilisenin mihrab tarafına -*hakâret maksâdı ile*- büyük ve küçük abdestini yapdı. Bu sûretle de Ebrehe'nin aramış olduğu bahâne eline geçdi.

Ebrehe, bu hâdiseyi bahâne ederek Habeş'lilerden teşkil etdiği muazzam ve muntazam bir ordu ile Arab'lara karşı harbe girmek ve Kâ'be'yi yıkmak maksâdı ile Mekke üzerine yürüdü. Hablerde, fil kullanmak âdetleri olduğundan ordularında yüzlerce fil vardı. Ebrehe'nin kendisi de ordunun başında çok muhteşem bir şekilde süslenmiş *Mahmûd* ismindeki büyük bir file binmiş olarak ordunun önünde ilerliyordu.

Bu zamâna kadar oralarda görülmemiş bu kadar büyük bir filin, büyük bir ordunun başında atdığı heybetli adımlar, Arab'ların dimağlarında müthiş bir te'sîr yapmışdı. Bunun için o sene vukû' bulan bu mühim hâdiseyi, târih başı yapmışlar ve adına da ***"Fil yılı"*** demişlerdir.

Bu muazzam ordu, Arabistan Yarımadası'nda Mekke'ye doğru ilerlemeye başlayınca, bu korkunç haber, Arab'lar arasında sür'atle yayılmaya başladı. Yer yer mukâvemet göstermek isteyenler oldu. ise de ufak kuvvetler hâlinde olan bu mukâvemetler, Ebrehe'nin muazzam ve muntazam ordusu karşısında dayanamıyarak mağlûb oldu. Bir çokları da esir düşdü.

Ebrehe, Tâif'e geldiği zaman, biraz asker ile husûsî bir adam gönderip Mekke halkının mallarını ve hayvanlarını toplatdırıp getirtdi. Bu yağma mallar arasında Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dedesi Abdü'l-muddalib'in de dörtyüz kadar devesi vardı.

Bunun üzerine Kurayş'liler, mukâvemet etmek için hazırlık yapmaya başladılar. Fakat bu muazzam ve muntazam orduya karşı silâhla mukâvemet gösteremiyeceklerini anlayınca da korkdular ve bu kararlarından vaz geçtiler. Abdü'l-muddalib'in tavsıyesi üzerine her şey'lerini alarak yakın dağlara çekildiler. Olanları oradan seyr etmeye başladılar. Mekke'de ise Abdü'l-muddalib ile yakınları kaldılar.

Ertesi gün şafak sökerken Habeş'liler, Mekke'ye doğru ilerlemeye başladılar. Bunlar Mekke halkının erkeklerini tamâmen öldürdükden sonra kadınlarını da alıp götürecekler ve Kâ'be'yi yıkarak taşlarını bile bırakmayacaklardı.

Bu sırada Abdül-muddalib, bir kısım adamları ile birlikde *-yağma edilen mallarını ve develerini istemek üzere-* Ebrehe'nin yanına gitdi. Ebrehe'ye mürâcaat edince, Ebrehe onları kabûl ederek hurmet etdi ve niçin geldiklerini sordu. Abdü'l-muddalib de, develerini istemek için geldiğini söyledi. O'ndan bu cevâbı alan Ebrehe, alay ederek güldü ve

"Ben de Kâ'be'yi yıkma, diye yalvarmaya geldiğini sandım. Halbuki sen Kâ'be'ye hiç ehemmiyet vermiyorsun da develerini düşünüyorsun"

dedi. Abdü'l-muddalib de,

"Evet ben develerimi düşünüyorum. Çünkü Kâ'be'nin sâhibi var. Onu O nuhâfaza eder. Ben develerimin sâhibiyim, onları isterim"

dedi. Abdü'l-muddalib de develerini alarak Mekke'ye döndü. Fakat Ebrehe, Kâ'be'yi yıkmak fikrinden vaz geçmedi.

Abdü'l-muddalib, *Ebrehe* 'nin yanına giderken evvelâ Kâ'be'ya gitmiş ve Kâ'be'nin örtülerine sarılarak

"Yâ Rabb, bu senin evindir. Sana ibâdet olunan bir evdir. Biz Onu müdâfaadan âciziz. Onu Sen muhâfaza et"

diye duâ etmişdi. Abdü'l-muddalib'in bu duâsından sonra hakîkaten Kâ'be'nin sâhibi Onu muhâfaza etmiş ve Ebrehe ordusunu, Kâ'be'ye sokmamışdır.

Ebrehe ordusu Mekke'ye yakın bir yere gelince ordunun önündeki Ebrehe'nin binmiş olduğu büyük ve heybetli fil, ileriye gitmek istemiyerek geri dönmek istemiş, ileri gitmesi için pek çok uğraşıldığı hâlde yine ileri gitmeyerek yere çökmüş, geriye döndürülünce de rahatlıkla gitmek istemişdir. Askerler, bu fil ile uğraşırlarken gök yüzü birdenbire *-Nemrud hâdisesindeki sivrisinek orduları yerine-* **Ebâbil** denilen ufak kuşlar ile dolmuş, Ebrehe'nin ordusuna çamurdan yapılmış mercimek büyüklüğünde ufak ve zehirli taşlar atılmaya başlanmışdır. Bu taşların te'sîri okadar büyük olmuşdur ki isâbet etdikleri askerleri ve binmiş oldukları hayvanları *-böceklerin yediği tânesiz ekin yaprakları gibi-* delik deşik ederek mahv-ü perîşan etmiş ve o muazzam orduyu bozguna uğratmışdır.

Ba'zı tefsirlerde, Cenâb-ı Hakk'ın emri ile harekete geçen bu kuşların arasında her cins kuşun temsilcilerinin de bulunduğu ve bu

kuşların atdıkları taşlarda, isâbet edeceği askerlerin isminin yazılı olduğu ve o asker nerede olursa olsun, hattâ kaya diplerinde, mağara içlerinde saklanmış olsalar bile varıp bularak helâk etdiği yazılıdır ki zamânımızdaki güdümlü ve akıllı silâhların varlığı, *-kudret-i ilâhî ile vukû' bulan-* bu rivâyetleri, daha da kuvvetlendirmektedir.

Yegâne kuvvet ve kudret sâhibi olan Allâhü Teâlâ'nın, mukaddes kıldığı şey'lere karşı menfî tavır takınanların âkıbetleri, elbetde ki böyle olacakdır ve insanlık târihi boyunca da böyle olmuş ve olmakda da devam edecekdir. Çünkü **"Göklerin ve yerin bütün orduları Allâh'ındır".**[61] âyet-i kerîmesi ve buna benzer diğer âyet-i kerîmeler, bu şekildeki hâdiseleri ifâde buyurmakda ve gözlerimizin önüne bir ıbret levhası olarak sergilemektedir.

Böyle bir durum karşısında askerlerinin kırıldığını gören Ebrehe, geri dönmek zorunda kalmış ve kaçmaya başlamışdır. Askerlerinin çoğu orada ve yolda ölmüş; Ebrehe de, tepeden tırnağa kadar yaralar içerisinde *-vücûdü yoluk tavuk gibi olduğu hâlde-* San'â'ya kaçmış ve orada ölmüşdür. Bu sûretle de menfûr emeline nâil olamamışdır.

Ba'zı rivâyetlere göre, o sırada müdhiş bir yağmur yağmış, bu perîşan ordunun lâşelerini ve enkâzını sürükleyip götürmüş ve pisliklerini temizlemişdir. Yine ba'zı rivâyetlere göre de, Arabistan kıt'asında ilk def 'a olarak, aynı senede, çiçek hastalığı çıkmışdır.

Bu mühim ve eşi görülmemiş hâdiseden sonra da, Kâ'be'nin kudsiyyeti, Arab'lar nazarında bir kat daha artmışdır ki bu mühim hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'in Fil sûresi'inde anlatılarak şöyle ifâde buyurulur:

"Rabb'inin fil sâhiblerine neler yaptığını görmedin mi? Onların hıylelerini, harblerini boşa çıkarmadı mı? Onlara karşı sert taşlar atan bölük bölük kuşlar (göndermedi mi?) **gönderdi. Ve onları güvelerin yediği tânesiz ekin yaprakları gibi** (yapmadı mı?) **yapdı".**

Ebrehe ordusunun Mekke'ye yürüyüp Kâ'be'yi yıkmaya muvaffak olamadığı bu mühim hâdise, eşi görülmemiş târihî vak'alardandır ki ehemmiyyetine binâen Arab'lar arasında bir târih başlangıcı olarak kabûl edilmişdir.

---

[61] -Fetih Sûresi, âyet 4. ve 7.

Evet, kâinâtda, her şey' mümkündür. Olmaz ve olamaz sandığımız bir çok şey'ler olmuş ve olmaktadır. Yegâne kuvvet ve kudret sâhibi olan Allâhü Teâlâ'nın yapamıyacağı hiçbir şey' yokdur. O'nun ilmi ve kudreti, her şey'in üstünde olup sonsuzdur.

Hârikü'l-âde hâllerin (olağan üstü hâllerin) **vukûu**

Fil vak'asından kısa bir müddet sonra bir gece, Tuna nehrinin büyük bir kolu olan *Sava* nehri birdenbire yere batıp kaybolmuş ve *Semmâve* vâdisinde sular kabararak her tarafı sel basmışdır. Semmâve, Arabistan kıt'asının en uç kuzeyinde Fırat nehrinin batı sâhilinde bulunan bir mevkînin adıdır ki burada Du'al kabîlesi otururdu.

Aynı gece İran'ın *Istahr-âbâd* denilen şehrinde ateşe tapan Mecûsî'lerin hiç sönmez diye inandıkları ve bin seneden beri yanmakda olan *Ateşgede* 'leri (*Mecûsî ateşlerinin hiç sönmeden yanan ma'bedleri*), birdenbire sönmüşdür.

Aynı gece, İran hukümdarlarından *Kisrâ* 'nın sarayının ondört sütûnu, birdenbire ansızın yıkılmışdır.

Mecûsî'lerin *Kâdi'l-kuzât* 'ı, aynı gecede, bir alay sert ve serkeş develerin bir bölük Arab atlarını yenerek Dicle nehrini geçip Acemistan içine doğru dağıldıklarını, rü'yâsında görmüşdür.[62]

Aynı gece, Kâ'be'de bulunan üçyüz altmışdan fazla put yüz üstü devrilmiş ve dünyânın diğer muhtelif yerlerinde de, olağan üstü hâdiseler vukû' bulmuşdur.[63]

Bu hâdiselerin hepsi, Mîlâdî (571) yılının Rabîu'l-evvel ayının onikinci ve Nisan ayının yirminci Pazartesi gecesi vukû' bulmuşdur ki dünyâda büyük bir hâdisenin olduğuna işâret ediyorlardı. Hakîkaten de öyle olmuş ve aynı gece, bütün insanların cismen en güzeli, akıl ve düşünce i'tibâriyle en mükemmeli, ahlâkan ve rûhan en yükseği, hakk ve hakîkatin en yakını **Hâtemü'l-enbiyâ** *(Peygamberlerin sonuncusu*) Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* dünyâya gelmişlerdi. Artık zulmet kapıları kapanmış, nûr kapıları açılmışdı. Bunun için bütün âlem, birbirini müjdeliyordu.

---

[62] -*Kâdı'l-kuzat:* Kadıların kadısı, en büyük kadı, Şeyhu'l-islâm veyâ kazasker rütbesinde bulunan kimse.

[63] -Asr-ı Saâdet, C.1.ss.189.

Abdu'llâh'ın evlenmesi

Ebrehe'nin Kâ'be'yi yıkmak istediği Fil yılında, Abdü'l-muddalib yetmişdört yaşına yaklaşmışdı. Küçük oğlu Abdu'llâh ise yirmibeş yaşına gelmişdi. Mekke'nin en yakışıklı delikanlısı idi. Mekke kızlarından kimi istese alabilirdi. Bi'l-hâssa O'nun yüz deve kurban edilerek kurtulması ve Kurayş reisinin oğlu olması, herkesi kendisine çekiyordu.

Babası Abdü'l-muddalib, biricik oğlu Abdu'llâh'ı evlendirmek istiyordu. Haseb ve nesebce Kurayş kızlarının en yükseği olan *Benî Zühre* oğullarından *Abdü-menâf* 'ın oğlu *Veheb* 'in kızı ***Âmine*** ile evlendirmeyi düşündü. Sevgili oğlu Abdu'llâh'ı alarak Benî Zühre oğullarının yurduna götürdü ve Âmine 'yi istedi. Onlar da bu teklîfi bir şeref bilerek kabûl etdiler. Bu sûretle Abdu'llâh, Âmine ile evlenmiş oldu. Düğün kız evinde yapıldı. Arab âdeti üzere, Abdu'llâh, üç gün kız evinde kaldıkdan sonra onbeş yaşlarında olan Âmine 'yi alarak Mekke'ye kendi evine döndü. Genç Abdu'llâh'ın yüzünde, nübüvvet nurû parlıyordu.

Âmine, Abdu'llâh'dan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a hâmile kaldı. Bu sırada Abdu'llâh, ticâret yapıp evinin ihtiyaçlarını te'mîn etmek maksâdı ile, Sûriye'ye giden bir ticâret kervanına katıldı. Geri dönüp gelirken Medîne'de hastalandı ve Medîne'deki dayılarının yanında kaldı. Kervan ise yoluna devam ederek Mekke'ye geldi ve Abdu'llâh'ın hastalanıp Medîne'de dayılarının yanında kaldığı haberini getirdi. Bu haberi alan Abdü'l-muddalib, oğlu *Hâris* 'i derhâl Medîne'ye gönderdi. Fakat olan olmuşdu. Abdu'llâh yirmibeş yaşında iken ölmüşdü. Hâris, kardeşinin ölüm haberini alarak Mekke'ye döndü. Abdu'llâh'ın vakitsiz ölümü bütün aile efrâdını derîn bir üzüntü içinde bırakdı. Hele Âmine'nin üzüntüsü ise çok derindi. Çünkü üç ay sonra anne olacakdı. Fakat doğan çocuğa babasını, babasının da yavrusunu görmek mümkün olmadı.

Abdu'llâh ölünce, mîras olarak beş deve, bir koyun sürüsü ve bir de *Ümmü Eymen* adında bir câriye bırakdı. Bunlardan başka bir malı yokdu. Çünkü genç ve yeni evli idi. Bunlardan Ümmü Eymen *radıye'llâhü anhâ* 'nın, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın annesi Âmine'ye ve kendisine olan hizmetleri, büyük olmuşdur. Daha sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in evlâtlığı Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* ile evlenmişdir.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* **'ın doğumu**

Fil vak'asının vukû' bulduğu Mîlâdî (571) yılının Rabîu'l-evvel ayının onikinci ve Nisan ayının yirminci Pazartesi gecesi sabâha karşı tan yeri ağarırken **Hâtemü'l-enbiyâ**, Fahr-i âlem, Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* dünyâya geldi. Âlem, başka bir âlem oldu. Cihâna nûr doğdu. Bütün âlem, ezelden beri bu geceyi bekliyordu. Kâinâtın en azametli hâdisesi, bu gece vukû' bulmuşdu. O'nun aşkı ile devr eyleyen gökler beklediğini bulmuşdu.[64] Artık dünyâyı kaplayan putperestlik, zulüm, cehâlet ve ahlâksızlık bulutlarının yer yüzünden kalkma zamânı gelmişdi. Yahûdî ve Hristiyan âlimler ile kâhinler, Hâtemü'l-enbiyâ 'nın, bu gece zuhûr etdiğini haber veriyorlardı.[65]

Âmine, bu doğum hâdisesini şöyle anlatır:

"Ben diğer kadınlar gibi gebelik zahmeti çekmedim. Gebelere ârız olan ağırlıkları görmedim. Bir gece rü'yâmda bir adam -Hâmile olduğun çocuk doğunca adını Muhammed koy- dedi. Doğum başlayınca, kulağıma şiddetli bir ses geldi. Korkmaya başladım. Bu sırada bir Ak kuş geldi. Kanadı ile arkamı sıvadı. Benden korkma hâlleri geçdi. Yan tarafıma bakınca beyaz bir kâse ile şerbet sundular. İçince her tarafımı nûr kapladı ve Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- doğdu. Etrâfıma bakınca da Abdü-menâf kızlarına benzetdiğim uzun boylu bir çok kızların etrâfımda dolaştıklarını gördüm. Teaccüb ederek -Yâ Rabb, bunlar kimlerdir, acebâ?- dedim".

---

[64] -Süleymân Çelebi merhûm, buna işâretle *"Bu gelen aşkına devr eyler felekler "* der.

[65] -Bu husûsda, şâir Hassân ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh*,

"*Ben sekiz yaşında idim. Bilirim ki bir gün sabahleyin Medîne'de bir Yahûdî diğer Yahûdî'lere haykırıp bu gece -**Ahmed 'in yıldızı duğdu**- dedi. Sonra hesap etdim. Mevlîd-i Muhammedî gecesine muvâfık düşdü* " der.

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da,

"Mekke'de bir Yahûdî vardı. O Yahûdî, Hâtemü'l-Enbiyâ doğduğu gün Kurayş'e gelip,

-Bu gece aranızda bir oğlan doğdu mu? -

diye sormuş. Onlar da

-Evet, Abdu'llâh'ın oğlu oldu- demişler. O da *-İşte, Hâtemü'l-enbiyâ O'dur, arkasında alâmeti vardır-* diyerek çocuğu görmek istemiş ve arkasındaki Nübüvvet Mührünü görünce,

-Artık Nübüvvet, Benî İsrâil'den gitdi. Bundan sonra artık peygamber gelmeyecekdir- demiş" der.

Kısas-ı Enbiyâ, C.1.ss.56. Ahmed Cevdet Paşa.

Bu gece, Aşere-i mübeşşere'den *-dünyâda iken cennetlik oldukları müjdelenen on kişiden-* biri olan Abdü'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh* 'ın annesi de bu doğumda bulunmuş ve O da bir çok olağan üstü hâller görmüşdür.[66]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in doğumunu, dedesi Abdü'l-muddalib'e haber verdiler. Böyle bir haberi alan Abdü'l-muddalib, çok sevindi ve bu oğlumun şânı, pek büyük olacak dedi. Sevincinden kasîdeler, manzûmeler söyledi. Büyük bir ziyâfet hazırlatarak bütün Kurayş kavmini da'vet etdi. Onlar da geldiler, yediler, içtiler ve *"Bu ziyâfete sebeb olan çocuğa ne ad koydun"* dediler. Abdü'l-muddalib de, *"**Muhammed**"* koydum, dedi. O zamâna kadar Arab'lar arasında *-Muhammed-* ismi pek bilinen bir isim değildi. Bunun için *"Böyle ecdâdında olmayan bir adı koymakdan maksâdın nedir?"* dediler. Abdü'l-muddalib de *"Bu adın sâhibini gökde Allâh, yer yüzünde insanlar çok öğsünler diye bu adı koydum"* dedi. Annesi Âmine de aynı ismi veyâ aynı ma'nâya gelen *"**Ahmed**"* ismini koymuşdu. Tevrât ve İncîl'de ismi geçen son peygamber bu olacakdı. Onun için Allâhü Teâlâ Hazretleri, Abdü'l-muddalib'in gönlünü bu isme ısındırmış ve onu, Onun kalbine ilhâm etmişdi.[67]

Hâtemü'l-enbiyâ Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* doğunca, sünnetli ve göbeği kesilmiş olarak doğmuşdur. Arkasında da *Nübüvvet Mührü* denilen bir işâret vardı. Bu işâret, aslı bozulmamış Tevrât ve İncîl'de ifâde buyurulup haber verilen Nübüvvetin son mührü idi ki Yahûdî ve Hristiyan âlimleri bunu çok iyi bilirlerdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* dünyâya gelince insanlık için yepyeni bir devir açıldı. Küfür, zulüm ve ahlâksızlık

---

[66] -Kısas-ı Enbiyâ, C.1.ss.56-57. Ahmed Cevdet Paşa.
Aşere-i Mübeşşere:Dünyâda iken cennetlik oldukları müjdelenen on kişi şunlardır:
1-Ebû Bekir ibn-i Ebî Kuhâfe;
2-Ömer ibn-i El-Haddâb;
3-Osmân ibn-i Affân;
4-Ali ibn-i Ebî Tâlib;
5-Abdü'r-rahmân ibn-i Avf;
6-Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs;
7-Zübeyr ibn-i El-Avvâm;
8-Talhâ ibn-i Ubeydu'llâh;
9-Saîd ibn-i Zeyd;
10-Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh; *radıye'llâhü anhüm.*

[67] -***Ahmed*** ve ***Muhammed*** isimleri, öğülmüş, medh edilmiş ma'nâlarınadır.

ortadan kalkacak, şirk ve ilhâd sönecek, ilim ve medeniyyet ışıkları ile her taraf aydınlanacakdı.[68] Bunun içindir ki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in doğduğu Rabîu'l-evvel ayının onikinci Pazartesi gecesi, *-insanların sevâb kazanmalarına vesîle olarak-* çok mukaddes ve ulvî bir gecedir. *Mevlid* gecesi diye her sene Rabîu'l-evvel ayının onikinci gecesi kutlamakda olduğumuz mübârek gece, bu gecedir ki o günü şânına lâyık bir şekilde kutlamak ve o gecede doğan zâtın izinden gitmek, bizim için büyük bir saâdet vesîlesidir.

Merhûm ve mağfûr büyük şâir Mehmet Âkif, bu geceyi, şöyle ifâde ederek anlatır:

"*Ne lâhûtî geceymişsin ki teksin serrnediyyetde;*
Meşîmenden doğan ferdâya hayrânım, ne ferdâdır.
Işık nâmıyle vicdanlarda ondan başka bir şey' yok;
O bir sönsün, hayat artık müebbed leyl-i yeldâdır.
Perîşan sözlerimden bıkma, hoş gör, Yâ Rasûlâ'llâh;
Kulun şeydâdır ammâ, açtığın vâdîde şeydâdır".

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in doğumunu, merhûm Süleymân Çelebi de, Mevlîd-i Şerîf 'inin velâdet bahsinde güzel bir şekilde anlatdıkdan sonra şöyle der:

"Âmine eydür, çü vakt oldu tamam,
Kim vücûde gele ol hayru'l-enâm.

Sûsadım gâyet harâretden katî
Sundular bir cam dolusu şerbeti.

Kardan ak idi vü hem soğuk idi,
Lezzeti dahî şekerde yok idi.

İçdim ânı oldu cismim nûra gark,
Edemezdim nûrdan kendimi fark.

Geldi bir ak kuş kanadıyle revân,
Arkamı sığadı kuvvetle heman.

Doğdu ol sâatde ol Sultân-ı dîn,
Nûra gark oldu semâvât-ü zemîn".

---

[68] **-İlhâd:** Gerçek inançdan dönme, cayma; Allâh'ın varlığına ve birliğine inanmana, dinsizlik, ateizm.

Hazreti Muhammed *salla'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bir çok isimleri vardır. Bunlardan ***Muhammed, Ahmed, Mahmûd, Hâmid, Hamîd Mustafa, Sâhibü'l-Hâtim*** ve ***Sâhib-i Makâm-ı Mahmûd*** isimleri en güzel ve mübârek isimleridir. Şâir Şeyh Gâlib merhûm da -*samîmî duyguları ile*- bunlara işâretle şöyle der:

"Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammed 'sin efendim,
Hakk'dan bize Sultân-ı Müeyyedsin efendim".

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* **'ın süt annesi**

Mekke'de Kurayş kadınları, bi'l-hâssa asil aileler, yeni doğan çocuklarını kendileri emzirmeyerek yakınlarında bulunan kabîlelerden bir süt anneye verirler, havası güzel olan yerlerde büyütdürür ve terbiye etdirirlerdi. Bu vesîle ile de -*bu kabîlelerin dilleri bozulmayıp asliyyetini muhâfaza etdiği için*- güzel ve fasih bir dil öğrenmelerini te'mîn ederlerdi. Bu usûl, eskiden beri devam edip gelen bir âdet idi. Bundan maksad ise, çocuklarının saf ve temiz bir şekilde büyüyüp gelişmelerini te'mîn etmekdi. Çünkü Mekke'nin havası ağır ve sıcakdı.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* doğunca, üç gün kendi annesi *Âmine* emzirdi. İki gün de Ebû Leheb'in câriyesi *Süveybe* emzirdi. Bu sırada *Benî Sa'd* kabîlesinden bir çok süt anneleri Mekke'ye gelmiş ve her biri, öksüz çocuklara pek ehemmiyyet vermeyerek zenginlerden birer çocuk alarak yurtlarına dönmüşdü. Aynı kabîleye mensûb *Halîme* isminde bir kadın da, Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı almak istedi. Fakat yetîm olduğunu öğrenince -*bir yetîmi emzirmenin pek kârli bir iş olmadığını düşünerek*- almak istemedi. Kendisi biraz zayıf olduğu için, diğer kadınlar da çocuklarını vermek istemediler. Bunun için bundan başka bir çocuk da kalmamışdı. Biraz düşündükden sonra, arkadaşları arasında boş dönmekdense bu yetîmi almağa karar verdi. Kocası *Hâris* de râzı oldu. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı alıp yurtlarına döndüler.

Hazreti Muhammed *alehi's-selâm*, Benî Sa'd yurdunda iki sene kaldı. Halîme 'nin evine geldiği günden i'tibâren evde, fevka'l-âde bir bolluk ve bereket görülmeye başladı. Halîme ve kocası Hâris, O'nu kendi çocuklarından fazla sevmeye başladılar. O'nu, esen rüzgârlardan bile sakınıyorlardı. Çünkü, koyunlarının sütleri ve yağları artmış, evlerindeki her şey'in beti bereketi çoğalmışdı.

Halîme'nin üç çocuğu vardı. Bunlardan *Şeymâ* adındaki kız, süt kardeşi Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı çok seviyordu. Dâimâ Onunla berâber oynarlar, kardeş kardeş geçinirlerdi.. Bütün aile, bu yetîm çocukdan memnûn idi. Bir gün Hâris, Halîme'ye *"Halîme, bu getirdiğin yetîmin ayağı çok uğurlu imiş. O, evimize geldiği zamandan beri koyunlarımızın sütü, südünün yağı çoğaldı. Evimize bereket doldu. Elimiz genişledi. Ben bu çocukda başka hâller görüyorum"* dedi. Hakîkaten Hâris'ın dediği gibi O'nun hareketleri başka çocukların hareketlerine hiç benzemiyordu. Hâlinde bir başkalık vardı. Halîme de, O'nda ba'zı olağan üstü hâller görüyordu.

Bir gün Halîme dikkâtsizlik etmiş, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, süt kardeşi Şeymâ ile birlikde öğle vakti evden çıkarak kuzuların yanına gitmişdi. Geri dönüp geldikleri zaman Halîme, Şeymâ'ya kızdı ve *"Niçin böyle güneşin en kızgın bir vaktinde dışarı çıktınız"* dedi. Şeymâ da *"Biz hiç sıcak görmedik. Kardeşimin başı üstünde bir parça bulut dolaşıyor, o nereye giderse bulut da berâber gidiyor, nerede durursa bulut da berâber duruyordu. Buraya kadar da hep gölgede geldik"* dedi. Bunun üzerine Halîme ile Hâris, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a bir kat daha dikkât göstermeye başladılar.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, çölde, Benî Sa'd kabîlesi yurdunda iki yıl kaldıkdan sonra yürümeye başladı ve memeden kesildi. Bu sırada annesi Âmine, çocuğunu yanına almak istedi. Bunun üzerine Halîme, çocuğu Mekke'ye getirip annesine teslim etdi. Bununla berâber Halîme, çocuğu bırakmak istemiyordu. Bu sırada annesi Âmine, -*Mekke'nin havası çocuğa yaramaz, hasta olur*- diyerek çölün saf ve temiz havasına göndermek istedi. Zâten Halîme de bir bahâne arıyordu. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı alarak Benî Sa'd yurduna döndü. Bu sûretle Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* orada iki yıl daha kaldı. Çölün maddî ve rûhî hiç bir kayıt tanımayam saf ve temiz havasında gelişip büyüdü. Halîme ile kocası Hâris, onda olan ba'zı hâlleri gördükce başına bir iş gelir diye de korkuyorlardı. Çok sevmelerine rağmen annesine teslim etmeyi düşünüyorlardı. Bunun için Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* dört yaşına gelince, Mekke'ye getirip annesi Âmine'ye teslim etdiler. Bu sefer de dedesi Abdü'l-muddalib, annesi Âmine ve câriyeleri Ümmü Eymen yanında büyümeye başladı.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, süt annesini, süt kardeşlerini ve süt akrabâlarını çok severdi. Bir gün Halîme, **Bi'set'den** (*Hazreti*

Muhammed aleyhi's-selâm 'ın peygamber oluşundan) sonra Mekke'ye gelerek Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı ziyâret etmişdi. O da *"Anacığım, anacığım"* sözleri ile karşılamış ve hakkında çok hurmet göstermişdir. Bunun üzerine gerek Halîme ve gerekse kocası Hâris, her ikisi birden Müslümâm olmuşlardır. Süt kardeşlerinden Abdu'llâh ile Şeymâ da, Müslümanlığı kabûl etmişlerdir.

Allâhü Teâlâ'nın rasûlü Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, süt annesini ve süt kardeşlerini dâimâ tanımış ve onlara zaman zaman yardım elini uzatmayı da ihmâl etmemişdir. Hazreti Hatîce *radıye'llâhü anhâ* ile evlendikden sonra Mekke civârında kıtlık olmuşdu. Bu sırada Halîme, Mekke'ye gelerek Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı bulmuş ve O'ndan yardım istemişdi. O da, süt veren bir deve ile kırkbeş koyun bağışlayarak onu memnûn etmeye çalışmışdır. Bundan sonra her gelişlerinde de onlara hurmet edip ikramda bulunmuşdur.

Süt kardeşi Şeymâ da, Tâif seferinden sonra esirler arasında Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın huzûruna getirilmişdi. Süt kardeşi Şeymâ'yı derhâl tanıdı. O'na bir hayli hurmet ve ikramda bulundukdan sonra kendi isteği üzerine ehline gönderdi.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın göğsünün açılması

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Benî Sa'd yurdunda süt annesi Halîme'nin yanında iken bir gün arkadaşları ile evlerinin arkasındaki derede oynarlarken beyaz elbîseli iki adam gelmiş, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı yere yatırıp göğsünü açarak yıkamışlar ve tekrar yerine koyup kapatmışlardır. Bu hâdiseyi gören arkadaşları, koşarak Halîme'ye gelmişler ve durumu haber vermişler. Halîme de kocası Hâris ile birlikde derhâl çocuğun bulunduğu yere gelmişler, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı rengi uçmuş bir vaziyetde ayakda durur bir hâlde bulmuşlar. Yanına varıp ne olduğunu sorunca *"Beyaz elbîseli iki adam geldi. Beni yatırıp karnımı yardılar. İçinde bir şey'ler aradılar. Sonra kapatıp gitdiler"* demişdir.

Bu hâdiseye dâir bir rivâyet de şöyledir:

"Ben çocuk idim. Bir gün kendi akrânım ile bir dere içinde oynuyorduk. Ansızın üç adamın geldiğini gördüm. Yanlarında altın bir leğen de vardı. İçi karla dopdolu idi. Beni çocuklar arasından aldılar. Çocuklar da kaçıp gitdiler. Sonra onlardan biri, beni yanım üzerime

yere yatırdı, karnımı yardı. Ben bakıp duruyordum. Ama hiçbir acı duymuyordum. Karnımın içinden bağırsaklarımı çıkararak leğendeki kar ile yıkadılar. Yine karnıma koydular. Biri daha geldi, yüreğimi çıkarıp yardı. İçinden bir şey' alır gibi oldu. Hemen gördüm ki elinde nûrdan hâtem (mühür) peydâ oldu. O hâtem ile yüreğimi mühürledi. Ondan sonra kalbim Nübüvvet nûru ve hıkmet ile doldu. Yüreğimi getirip yerine koydu. Üçüncü bir kimse gelip karnımın yarılan yerini eliyle sığadı, yarası iyi oldu. Elime yapışıp beni ayak üzerine kaldırdı.[69]

Şerh-i sadr 'dan murad, göğsün yarılarak beşerî kusurlardan ve noksanlıklardan temizlenmesi, kalbin îmân ve hıkmet nûru ile doldurulmasıdır. Bu bahse âit muhtelif rivâyetler vardır ki Sahîh rivâyetlere göre, Hazreti Muhammedi *aleyhi's-selâm* 'ın göğsü, üç kere yarılmışdır. Bunlardan birincisi *-yukarıda anlatılan-* süt annesi Halîme'nin yanında iken olmuşdur ki bunda, *Şeytan 'ın nasîbi* çıkarılıp atılmışdır. İkincisi on veyâ yirmi yaşlarında iken olmuşdur ki bunda da, *Havâtır-i redîe (kötü fikirler)* koparılıp atılmışdır. Üçüncüsü de Bi'set'den sonra Mi'râc gecesinde yarılmışdır ki bunda da kalbi îmân ve hıkmetle doldurulmuşdur. Bunların hepsinde de yarma hâdisesi, âletsiz, kansız, zahmetsiz olmuş; yarığın bitişmesi ise yine âletsiz, ipsiz, zahmetsiz yapılmışdır. Bu esnâda hiçbir ağrı ve sızı da duyulmamışdır. Çünkü bu iş Allâhü Teâlâ Hazretlerinin yapdığı bir işdir.[70]

Bu üçüncü yarılma hakkında, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın şöyle dediği rivâyet olunur:

"Ben Beyt'in yanında Hatîm'de uyur uyanık bir hâlde idim. Cebrâil aleyhi's-selâm geldi. Yanında içi îmân ve hıkmetle dolu altın bir tas vardı. Göğsümü yardı. Kalbimi çıkardı. Zemzem suyu ile yıkadı. Îmân ve hıkmetle doldurdukdan sonra yerine koydu. Göğsümü kapayıp üzerini mühürledi. Sonra bir Burak getirildi. Cebrâil aleyhi's-selâm ile birlikde bindim. Beni alıp semâya doğru çıkardı.[71]

Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'in *İnşirâh* sûresinde şöyle anlatılır:

---

[69] -Hazreti Muhammed Mustafâ, ss.100. Muhammed Hüseyin Heykel. (Ö.R. Doğrul).

[70] -Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, C.3.ss.1170. Hasan Basri Çantay.

[71] -Bu Hadîs-i şerîfi, Mi'râc bahsinde, *Buhârî, Müslim, Tirmizî* ve *Neseî* rivâyet etmektedir.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.2.ss.273. Ahmed Naim.

"Göğsünü senin fâiden için açıp da genişletmedik mi? (Genişletdik). **Senden yükünü de kaldırıp atdık. O, öyle yükdü ki senin sırtına ağır gelmiş, kemiklerini gıcırdatmışdı. Senin nâmını da yükseltdik. Demek hakîkaten güçlükle berâber bir kolaylık var. Muhakkak güçlükle berâber bir kolaylık var. O hâlde boş kaldın mı hemen** (ibâdet ile) **yorul ve her işinde ancak Rabb'ine sarıl".**

Âmine'nin ölümü

Halîme, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ı, Benî Sa'd yurdundan getirip annesi Âmine'ye teslîm etdikden sonra, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, annesi Âmine'nin yanında büyümeye başladı.

Âmine'nin, Medîne'de (*Yesrib'de*) Benî Neccâr Oğulları kabîlesinde kocasının *-Abdü'l-muddalib'in (Şeybe'nin) annesi Selmâ' tarafından-* akrabâları vardı. Bir aralık hem onları ziyâret etmek, hem de yetîm çocuğa yüzünü görmek nasîb olmadığı babasının mezarını ziyâret etdirmek maksâdıyle Medîne'ye gitdi. Çocuğunu ve Ümmü Eymen'i de yanına aldı. Medîne'ye varınca orada bir ay kadar misâfir kaldılar. Bu sırada Medîne'de bulunan Yahûdî kâhinleri, O'nun şekil ve şemâiline bakarak *"Bu ümmetin peygamberi işte bu çocuk olsa gerekdir"* diye kendi aralarında konuşup fikir ve bilgi alış-verişinde bulundular. Âmine de, çocuğuna, babasının kabrini ziyâret etdirdi. Bu ziyâretden sonra Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, yetîm kalmış olduğunu anlamış oldu.[72]

Âmine, Yesrib'de, çocuğu ve câriyesi Ümmü Eymen ile birlikde bir ay kaldıkdan sonra, Mekke'ye dönmek üzere yola çıkdı. Âmine ile küçük çocuğunu ve Ümmü Eymen'i taşıyan küçük kâfile, kızgın çölleri aşarak Mekke'ye doğru gitmeye başladı. Bir akşam üzeri, Medîne'den yirmiüç mil uzaklıkdaki **Ebvâ** denilen köye geldiler. Akşam o köyde kaldılar. Fakat Âmine, şiddetli bir hastalığa yakalanmışdı. Öleceğini anlamışdı.

"Baba öksüzü olan ciğerpâresini yanı başına oturtdu. Şefkât dolu gözler ile O'nu baştan ayağı süzdü. Bu bakışlarda neler okunuyordu neler. Oğlunu öptü, yüzünü gözünü kokladı. Parçalanan bağrına basarak analığın bütün harâret ve şefkâtiyle onu okşadı. Bu anne,

[72] -Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Hicret'den sonra Medîne-i münevvere'de ikâmet etdiği sırada *"Burası, vâlidemin ikâmet etdiği yerdir. Yüzme öğrendiğim havuz da bu idi. Buralarda Enîse'nin kızı ile oynardım"* buyurmuşdur.

kalbinin bütün şefkâtini yavrusuna sarmak, rûhunun bütün hassâsiyyetini ona vermek istiyordu. İçinden neler geçiyordu. Rûhunda ne fırtınalar kopuyordu. Daha ana karnında iken babasını kaybeden bu yavrucak, şimdi de anneden mi mahrûm kalacakdı? Anne, bu acıyı hisseder gibi oldu ve oğlunun yüzüne tekrar bakdı. Bir daha göremiyeceği biricik oğlunun ma'sûm yüzüne baka baka genç anne, şu ma'nâda bir şiir okuyarak fânî hayâta gözlerini kapadı":[73]

"Her yeni eskiyecek ve her şey' fenâ bulacakdır. Ben de öleceğim, fakat gam yemem, temiz bir çocuk doğurdum, dünyâya bir büyük hayır bırakıyorum".

Âmine, Ebvâ köyüne defn edildikden sonra, Ümmü Eymen, çocuğu alarak üzüntülü bir hâlde Mekke'ye döndü. Ümmü Eymen'den ölüm haberini alan herkes çok üzüldü ama ne çâre; olan olmuş, ölen ölmüşdü. Bundan sonra ana ve babadan öksüz kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i, dedesi Abdü'l-muddalib yanına aldı ve sevgili torununu büyütmeye başladı. Bu sırada Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, altı yaşında idi.

Abdü'l-muddalib'in ölümü

Annesi Âmine'yi kayb eden Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, dedesi Abdü'l-muddalib'in himâyesine girdi ve O'nun yanında büyümeye başladı. Sekiz yaşına gelince sekseniki yaşlarında olan dedesi Abdü'l-muddalib de öldü. Bu ölüm ona çok ağır ve acı geldi. Gözyaşlarını tutamayıp ağladı. Dedesi Abdül-muddalib, ölmeden bir kaç gün önce, bu sevgili torununu kimin himâyesine vereceğini uzun uzun düşündükden sonra babası ile ana baba bir kardeş olan Ebû Tâlib'e vermeyi ve O'nun himâyesinde büyümesini uygun buldu. Bu düşüncesini Ebû Tâlib'e söyledi. Ebû Tâlib de, memnûniyyetle kabûl etdi. Zâten Hazreti Muhammed *alayhi's-selâm* da, bu amcasını, diğerlerinden çok seviyordu. Bu sûretle Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* amcası Ebû Tâlib'in himâyesine girmiş oldu.

Abdü'l-muddalib'in ölümü, yalnız bu küçük çocuk için değil bütün Kurayş halkı için de büyük bir üzüntü vesîlesi olmuşdu. Çünkü Abdü'l-muddalib'in oğulları arasında O'nun yerini tutacak bir kimse yokdu. Bu bakımdan, Hâşim oğullarının durumu biraz sarsılmışdı.

[73] -Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayâtı,ss.38.Ali Himmet Berki ve Osman Keskioğlu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem* 'in yetîm kalması ve O'nun nasıl himâye edildiği husûsu, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Rabb'in seni bir yetîm bulub barındırmadı mı? Yol bilmez iken bulub doğru yolu göstermedi mi? Seni, bir fakir olduğunu bilib de zengin yapmadı mı? O hâlde, yetîme sakın kahr etme. Sâili de azarlayıp koğma. Bununla berâber, Rabb'inin ni'metini durmayıp söyle".[74]

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın çocukluğu

Dedesi Abdü'l-muddalib'in ölümünden sonra sekiz yaşında amcası Ebû Tâlib'in himâyesine giren Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bundan sonraki hayâtını da amcası Ebû Tâlib'in yanında geçirmeye başladı. Amcası Ebû Tâlib, kendisini çok seviyor, O'nu, hiç bir zaman yanından ayırmak istemiyordu. Her nereye giderse O'nu da yanında götürürüyor ve kendi çocuklarından fazla ihtimâm gösteriyordu.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, on yaşlarına gelince, bir sene kadar amcası Ebû Tâlib ile Mekke'lilerin koyunlarını otlatarak çobanlık yapdı. Bundan sonraki hayâtı ise hep ticâretle geçdi. Koyun gütdüğü sıralarda kırların saf ve temiz havası, ba'zan güneşli ba'zan soğuk günleri, O'nu pek ziyâde olgunlaştırmışdı.

Bir gün Mekke'ye inip arkadaşları gibi O da eğlenmek istemişdi. Koyunlarını bir arkadaşına bırakıp Mekke'ye gelirken yolda bir düğün görmüş, düğünü seyr ederken orada uyuyakalmış ve Mekke'ye gidememişdi. Başka bir sefer de yine böyle bir eğlenceye rast gelmişdi. Onları seyr ederken yine uyuyakalmışdı. Çünkü bu gibi şey'ler O'nun yüksek rûhunda, temiz kalbinde aslâ yer etmiyordu. Çünkü Allâhü Teâlâ Hazretleri O'nu her türlü kötülüklerden koruyordu.

Çobanlık yaptığı sıralarda bir gün bir kurdun, koyun sürüsüne dalıp onları kapdığını görmüşdü. Bu olay, O'nun için büyük bir ders olmuşdu. Gütdüğü koyunları kurda kapdırmamak vazîfesi idi. Çünkü

---

[74] -Duhâ Sûresi, âyet 6-11.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bir gün süt annesi Halîme ile Mekke'ye gelirken veyâ dedesi Abdü'l-muddalib'in yanında iken, çocukluğu zamânında, Mekke vâdîlerinde gâib olmuşdu. Koyunlarının başından dönmekde olan Ebû Cehil, O'nu alıp dedesi Abdü'l-muddalib'e teslîm etmişdir ki bu sûrede, bu hâdiseye de işâret edilmişdir.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, C.3.ss.1167. Hasan Basri Çantay.

herkes gütdüğü koyunundan mes'uldür ve herkes üzerine aldığı emâneti korumak mecbûriyyetindedir.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* **Bi'set'den** sonra bir gün Ashâbı ile birlikde koyun gütdüğü bu yerlere çıkmışdı. Ashâbı buralarda dud toplayıp yemeye başlayınca onlara *"Bu dudlar ne kadar kararırsa o kadar tatlılaşır. Ben bunu buralarda koyun güderken öğrenmişdim"* demişdir.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın yolculuğu**

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, oniki yaşlarına gelince, amcası Ebû Tâlib, ticâret için Şâm'a bir ticâret kervanı hazırladı. Bu kervanla birlikde Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da gitmek istiyordu. Çünkü böyle bir seyâhati çok merak ediyor ve oralarını görmek istiyordu. Bu isteğini amcası Ebû Tâlib'e söyledi. O da kabûl etdi ve giderken berâberinde götürdü. Kâfile, otuz gün süren bir yoculukdan sonra Şâm şehrinin güney tarafında bulunan ***Busrâ*** denilen yere vardı. Bir *Savmaa* 'nın karşısındaki bir ağacın altına kondu.[75]

Burası bağlık ve bahçelik bir yer idi. Burada ***Bahîrâ*** isminde bir râhib vardı. Bu Hristiyan râhibi Bahîrâ, kervan gelirken kervanın üzerinde bir parça bulut olduğunu, onlarla berâber hareket etdiğini ve kervan ağacın altında durunca bulutun da orada durduğunu görmüşdü. Bu hâdiseden ba'zı şey'ler sezen Bahîrâ, kervan halkını yemeğe da'vet etdi. Kervan ehli de Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı eşyâların yanında bırakarak da'vete icâbet etdiler. Onlar gelince Bahîrâ, aradığını bulamamışdı. *"Başka gelmeyen var mıdır?"* diye sordu. Onlar da *"Evet, bir çocuk eşyâların yanındadır"* dediler. Bahîrâ, onu da getirmelerini ricâ' etdi. Onlar da gidip getirdiler. Bahîrâ, âhir zaman peygamberine âit birçok şey'ler biliyordu. O'nun evsâfını, şemâilini, Tevrât'dan ve evvelki âlimlerden öğrenmişdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* gelince, bildiklerine ve tahminlerine uygun gördü. O'nu iyice tetkîk etdikden sonra bir takım suâller sordu. Ümit etdiği cevâbları alınca arkasını açmasını söyledi. O da arkasını açdı. Bahîrâ, O'nun arkasındaki Nübüvvet mührünü gördü. Hemen edeb ve hurmetle öptü. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem* 'ın arkasında, büyük bir mühür şeklinde bir işâret vardı. Buna **Nübüvvet mührü**

[75] **-Savmaa:** Nasârâ (*Hristiyan*) râhiblerinin halkdan inkıtâ' (uzak kalma) ve inzivâsı için yapılmış olan hucre, bir nev'î ibâdet yeri.

denirdi. Hazreti Îsâ *aleyi's-selâm* 'dan sonra gelecek peygamberin böyle bir işâreti olacağı, eski kitablarda yazılı idi. Bahîrâ da bunu gâyet iyi biliyordu.

Bundan sonra Ebû Tâlib'e dönerek, *"Bu çocuk peygamberlerin en sonuncusu (Hâtemü'l-Enbiyâ) olacakdır. Şâm Yahûdî'leri arasında O'nun evsâfını bilir ve alâmetlerini tanır kâhinler vardır. Belki ihânet etmek sevdâsına düşerler. Sen O'nu Şâm'a götürme. Buradan geri dön"* dedi. Ebû Tâlib de Bahîrâ'nın sözünü tutarak orada alış-verişini yapdı. Şâm'a gitmeden Mekke'ye geri döndü.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, onyedi yaşlarına gelince bir kere de amcası *Zübeyr* ile birlikde ticâret için *Yemen* 'e gidip geldi. Bu seyâhatlerin hepsi de O'nun üzerinde derin izler bırakıyor, gitdiği yerler ve gördüğü insanlar hakkında bilgi sâhibi ediyordu.

Her gidişinde, yanındakiler hep O'nun yüksek ahlâkını, tavır ve hareketlerini, fazîlet ve meziyetlerini görüp beğenmişler ve kendi aralarında konuşmaya başlamışlardır. O'nun yüksek ahlâkı ve kimseye nasîb olmayan fazîletleri, dillere destan olmuşdu. O'nun ileride büyük bir adam olacağını herkes söylüyordu.

O, kavminin zevk ve sefâhate düşkünlüğünü, kötü huylarda devam etdiğini gördükce içi kan ağlıyor ve kendisini çok düşündürüyordu. Etrâfındakiler içki ve kadın âlemleri içinde zevk ve safâ hayâtı sürerken, O, bunların hepsinden uzak bir vaziyetde bulunuyor, onların bu sefîl hâllerinden üzüntü duyuyordu.

Ficâr harbi

İslâmiyyet'den önce Arab kabîleleri arasında ardı arası kesilmeyen harbler oluyordu. Bu harblerden en önemlisi, Ficâr harbi olmuşdur. Basit menfaatler yüzünden Kurayş kabîlesi ile diğer Arab kabîleleri arasında olan bu muhârebe, aralıklı olarak dört sene kadar devam etmişdir. Bu muhârebede *Beni Hâşim* 'in alemdârı, Abdü'l-muddalib'in oğlu ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın amcası *Zübeyr* idi. Diğer kardeşleri de Zübeyr ile berâber idi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın kendisi de bu muhârebede bulunmuş, fakat bi'l-fiil harbe iştirak etmemişdir. Ancak düşman tarafından atılan okları toplayarak amcalarına vermişdir. Uzun bir müddet devam eden bu muhârebeye, iki taraf arasında yapılan bir muâhede ile son verilmişdir. Bu harb, Haram aylarında (*Muharrem, Receb, Zü'l-kâ'de ve Zü'l-hıcce*

aylarında) yapıldığı için, bu harbe, mukaddesâta tecâvüz ma'nâsına gelmek üzere **"Ficâr"** harbi denilmişdir.

Hılfü'l-Füdûl andlaşması

Arab kabîleleri arasında meydana gelen ve uzun bir müddet devam eden *Ficâr* harbinden, Kurayş'liler ve diğer arab kabîleleri bir hayli zarar görmüşlerdi. Yağma ve çapulculuk hareketleri âdet hâline gelmiş, kötü alışkanlıklar zuhûr etmiş ve Mekke'de emniyyet diye bir şey' kalmamışdı. Bi'l-hâssa yabancılar çok zulüm görüp haksızlığa uğramaya başlamışdı. Kuvvetli bir aile ve kabîlesi olanların malları bir dereceye kadar emniyyet altında idi. Fakat başkalarınınki dâimâ tehlikede idi. Bunların yalnız malları değil, karıları ve kızları da zorla yağma edilip ellerinden alınıyordu.

Bir gün *Beni'l-Kayn* kabîlesinden meşhûr şâir *Hanzala,* kurayş asillerinden biri ile bir iş için Mekke'ye gelmişdi. Zavallı adamı, güpe-gündüz herkesin önünde, Mekke sokaklarında soymuşlardı. Bunun gibi daha bir çok kimselerin tecâvüze uğradığı görülüyordu.

Bu hâllere ziyâdesi ile üzülen Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* bir çâre bularak bu gidişe son vermek istedi. Amcası Zübeyr ile birlikde muhtelif kabile reislerini da'vet etdi. Onlara,

"Yerli, yabancı, hür veyâ köle kim olursa olsun, Mekke arâzîsi içinde bir taarruza veyâ tecâvüze uğrarsa, tecâvüz edenlerden lâzım gelen tazmînâtı alıp sâhibine vermek üzere bir ittifâk yapalım. Bu sûretle de zayıf ve kimsesizleri kurtaralım"

dedi. Onlar da bu teklîfi kabûl ederek hepsi birden böyle bir ittifâkın kurulmasına karar verdiler. Bundan sonra da,

"Allâh'a yemîn ederiz ki hepimiz mazlûm ile birlikde zâlime karşı, bu zâlim, mazlûmun hakkını verinceye kadar bir el gibi olacağız. Bu ittifâkımız, Hirâ' ve Sâbir tepeleri yerinde durdukca, denizde bir tüyü ıslatacak kadar su kalıncaya kadar devam edecekdir".

diye yemîn etdiler. Bu ittifâkın adını da "**Hılfü'l-Füdûl**" koydular.[76]

---

[76] **-Hılf:** Câhiliyyet zamânında mütecâviz bir kâbîlenin tecâvüzünden korunmak için iki veyâ daha ziyâde kabîlelerin birleşerek ahd-ü peymân etmelerine denir. Bu **half** 'ler

Bu ittifâkın âzâları, Mekke'de bir kuvvet olmuş, daha ilk zamanlarda nufûzunu kullanarak bir çok zâlimin zulüm ve haksızlığına karşı durmuş, kimsesizleri korumuş ve onlara mühim yardımlarda bulunmuşdur. Bunun üzerine birçok kimseler de bu ittifâkdan korkmaya başlamışdır.

Bir gün bir Yemen'li, kızı ile birlikde ticâret yapmak için Mekke'ye gelmişdi. Kuvvetlilerden biri, adamın güzel kızına göz koyarak zorla alıp evine götürmüşdü. Kızın babası çâresiz kalınca bu ittifâkın mensûblarına baş vurdu. Onlar da kızı, bu zorbanın elinden alıp babasına teslîm etmişlerdir.

Yine bir gün bir adam Mekke'ye, satmak için bir miktar mal getirmişdi. Bunu gören Ebû Cehil, malı ucuza satın almak için bütün Mekke alıcılarını tehdîd ederek men' etdi. Bunun için hiç bir kimse bu malı almaya cesâret edemedi. Çâresiz kalan adam, Hazreti Muhammed *aleyhi's-slâm* 'a gelerek durumu anlatdı. O da, o adamın mallarını satmak istediği fiatdan satın aldı. Bu hâle, Ebû Cehil kızdı ise de bir şey' yapamadı ve eli boşa çıkdı.

Bi'set'den sonra yine bir gün bir adam Mekke'ye bir miktar mal getirmişdi. Bu malı Ebû Cehil almış ve parasını vermek istememişdi. Adam sızlanmaya başladı. Kâ'be-i Muazzama'nın etrâfında durumunu anlatıp derd yanmaya başlayınca, mûzibin biri derdine ancak Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın çâre bulabileceğini, O'na gidip yardım istemesini söyledi. O zaman da Ebû Cehil'in en büyük düşmanı, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* idi. Adamın bundan haberi yokdu. Doğru Rasûlü'llâh *aleyhi's-seâm* 'a geldi ve durumunu anlatarak yardım istedi. O da, o tüccarı yanına alarak Ebû Cehil'in yanına vardı. Adamın parasını istedi. O da derhâl verdi. Onlar gitdikden sonra dostları Ebû Cehil'e *"Niçin parayı ödedin"* dediler. O da *"Kapıya bir takım darbeler vuruldu. Evde zelzeleler olmaya başladı. Bundan çok korkdum. Muhammed -aleyhi's-selam- 'ın yanında da dev gibi bir deve vardı. Hayvanın deli gibi olduğunu, ağzından köpükler saçtığını gördüm. Şâyet Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın arzûsunu yerine getirmekde geç kalsa idim, o deve beni hapur hapur yiyecekdi"* demişdir.

Bütün bunlardan da anlaşıldığı gibi, **Hılfü'l-Füdûl** andlaşmasının çok mühim rolleri olmuş ve bir çok kimselerin, zorbaların elinden

---

çokdur. Bunların en meşhuru, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm'ın* yapmış olduğu bu *Hılfü'l-füdûl* andlaşmasıdır.

kurtulmasını sağlamışdır. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* Bi'set'den sonra bu andlaşmadan bahs ederken *"Bu gün de böyle bir andlaşmayı kabûle da'vet olunsam, onu, hiç tereddüd etmeden kabûl ederim"* buyurmuşdur.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Hadîce ile evlenmesi**

Kurayş kabîlesinin ileri gelen şerefli ve i'tibârlı kadınlarından ***Hadîce*** isminde dul bir kadın vardı. Bu kadın iki erkek ile evlenmiş, her ikisinden de birer çocuğu olmuş ve her iki kocası da ölmüşdü. İkinci kocası ölünce, Kurayş'in ileri gelen erkekleri istemiş ise de onların hiç birine varmayarak elinde olan malı ile ticâret yapıp geçinmeyi ve servetini artırmayı daha uygun bularak tercih etmişdi. Bunun için ba'zı kimselere ortaklık ile sermâye verip onları ticârete gönderiyordu. Bu yüzden de Kurayş'in en zengin kadını olmuşdu.

Bir aralık yine bir ticâret kervanı hazırlatarak Şâm'a göndermeyi düşündü. Kendi sermâyesi ile ticâret yaptırmak için doğru ve emîn bir adam arıyordu. Ebû Tâlib bunu işitince işi, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a anlatarak bu işi yapmasını teklîf etdi. O da kabûl etdi. Ebû Tâlib, Hadîce'ye giderek ticâret için Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a sermâye vermesini teklîf etdi. Bundan sonra da *"Sen filânca ile ticârî ortaklık yapıyorsun. Fakat Muhammed -aleyhi's-selâm-'a onun iki mislini vermezsen râzı olmayız"* dedi. O da *"Bu teklîfi sen, hoşlanmadığım bir kimse için yapsan yine kabul ederim. Nerede kaldı ki akrabâmızdan olan ve herkesin sevdiği ve el-Emîn diye hitâb etdiği bir kimse için kabûl etmiyeyim. İstediğin gibi olsun"* dedi. Çünkü Hadîce'nin nesebi, beşinci cedde Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile birleşiyordu. Bu i'tibârla akrabâ oluyorlardı.

Bunun üzerine Hadîce, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a bir miktar sermâye vererek kölesi *Meysere* ile birlikde Şâm'a gönderdi. O da, kervanla birlikde yola çıkarak onüç sene evvel amcası Ebû Tâlib ile geçtiği yerlerden kuzeye doğru yol almaya başladılar. Evvelce gördüğü bir çok şey'ler değişmişdi. Nihâyet *Busrâ* 'ya vardılar. Evvelce amcası Ebû Tâlib ile konmuş oldukları ağaç altına kondular. İlk gelişlerinde orada gördükleri *Bahîrâ* ismindeki Hristiyan râhibi ölmüş, yerine *Nestûrâ* isminde bir râhib geçmişdi. Bu râhib, Meysere'yi evvelden tanıyordu. O'nunla görüşüp konuşdu. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a bakarak *"Hazreti Îsâ -aleyhi's-selâm-'ın haber vermiş olduğu son peygamber (Hâtemü'l-Enbiyâ) bu olsa gerekdir. Şâm'a gitmeyiniz.*

Orada Yahûdî kâhinleri bunu tanır. Belki ihânet etmek isterler. Onun için buradan dönün" dedi.

Meysere ile Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, orada alış-verişlerini yapdılar. Büyük bir kâr ile Mekke'ye döndüler. Sıcak bir öğle vaktinde, kervan, Mekke'ye yaklaşdı. Evinin damından bakan Hadîce, gelen kervanı gördü. Koşup Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı karşıladı. O da güzel bir lisanla, yapdığı ticâreti, kazandığı kârı anlatdı. Ticâretinin hesâbını verdi. Meysere ile diğer kervan ehli de Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın doğruluğunu, kendisinde bulunan yüksek ve ulvî vasıfları, yolculuk esnâsında olup bitenleri anlatdılar.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhis-selâm* 'daki yüksek meziyetleri görüp öğrenen Hadîce, O'nunla evlenmeyi gönlünden geçirdi. Bu gönül sırrını, en yakın arkadaşı *Münye* 'nin kızı *Nefîse* 'ye açdı. O da Hazreti Muhammed *aleyhi'-selâm* ile görüşüp konuşdu. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da amcası Ebû Tâlib ile mes'eleyi müşâvere etdi. Netîcede Hadîce ile evlenmeye karar verdi. Söz kesildi. Düğün hazırlığı başladı. Bu iş, Şâm seferinden dönüşünün ikinci ayında oldu. Kendisi yirmibeş yaşında, Hadîce ise kırk yaşında idi.

Nikâh akdi için lâzım gelen şey'ler görüşüldü. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, mehir olarak Hadîce'ye yirmi dişi deve verdi. Hadîce tarafından amcasının oğlu*Varaka ibn-i Nevfel*, nikâh akdine vekil idi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* tarafından da amcası *Ebû Tâlib* akid işini yapıyordu. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, âded üzere amcası *Hamza* ile birlikde Hadîce'nin evine geldiler. Diğer da'vetliler de gelmişlerdi.

Ebû Tâlib ayağa kalkarak,

"Şükür Allâh'a ki bizi İbrâhîm'in zürriyyetinden ve İsmâîl'in neslinden getirdi. Bizi, Beyt-i Şerîf 'in bekcisi, Haram-ı Şerîf 'in hizmetcisi, halkın reisi yapdı. Kardeşim oğlu Muhammed ibn-i Abdu'llâh ile Kurayş'den hangi genç mukâyese edilebilir. Haseb, neseb, akıl ve fazîlet hep ondadır. Serveti az ise de bunun ne ehemmiyyeti vardır. Mal geçici bir şey'dir. Aynı şekilde şeref ve şan sâhibi olan kızınız Hadîce'ye tâlibdir".

dedi. Bundan sonra da Varaka ibn-i Nevfel ayağa kalkarak

"Allâhü Teâlâ'ya hamd ü senâ ederim ki bizleri herkesden ziyâde şeref ve fazîlet sâhibi kıldı. Bilirsiniz ki Hadîce'nin babası ve anası Arab'ın ulularından ve reislerindendir. Sizin oğlunuz Muhammed de aynı şekildedir. Hiçbir kimse O'nun yüksek şeref ve meziyetlerini inkâr edemez. Bunun için biz de O'nun ailesi ile akrabâlık kurmak istedik. Ey cemâat, şâhid olunuz. Ben, Hâşimî'lerden Muhammed ibn-i Abdu'llâh'a Hadîce bint-i Huveylid'i nikâh etdim."

dedi. Bu sûretle nikâh akdi yapılmış oldu. Develer kesildi. Da'vetlilere güzel bir ziyâfet verildi. Hadîce'nin câriyeleri de damlara çıkıp def çalarak düğünü îlân etdiler.

Bu sûretle düğün yapılıp bitdi. Misâfirler oradan ayrıldıkdan sonra Hazreti Muhammed *aleyhi's-selam*, Hadîcetü'l-Kübrâ' *radıye'llâhü anhâ* 'ya gerdek etdi. Hadîce de, O'nun elini öperek,

"Bu günden i'tibâren, ne kadar mala, servete ve eşyâya mâlik isem -arkamda olan elbîselerime varıncaya kadar- hepsini size, hibe-i sahîha ile hibe etdim. Bunların hiç birisinde alâkam kalmadı. Hepsi sizindir".

dedi ve fedâkarlığın en güzel bir örneğini göstererek teslîmiyyetini bildirdi ki Duhâ sûresinin şu meâldeki sekizinci âyet-i kerîmesi, bu husûsa bir işâret olsa gerekdir. Allâhü a'lem.[77]

"Seni, bir fakir olduğunu bilib de zengin yapmadı mı?".

Bundan sonra Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* arasında en samîmî bağlarla bir yuva kurulmuş oldu. Biribirlerine gâyet iyi bir şekilde bağlı idiler. İslâm kadınlığının eşsiz bir numûnesi olan Hadîce *radıye'llâhü anhâ,* kocasına bütün varlığı ile bağlanmış, her şey'ini O'na hibe etmiş ve O'nu kendisinden üstün tanıyarak O'na teslîmiyyetini bildirmiş ve O'nun en sıkıntılı zamanlarında dahî en güzel derd ortağı olmuşdur.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın çocukları**

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'dan ikisi erkek dördü kız olmak üzere altı çocuğu olmuşdur. Bunlar *Kâsım, Abdu'llâh, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm* ve *Fâtıma radıye'llâhü anhüm* 'dür.

[77] -Şerh-i -Delâilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr, İmâm Süleymân El-Cezûlî- Dâvud Efendi.ss.290.

Bunlardan Kâsım ve Abdu'llâh *radıye'llâhü anhümâ*, Bi'set'den sonra daha çocuk iken vefât etmişlerdir.[78]

Kızları ise büyüyerek hepsi de evlenmişlerdir. Bunlardan Zeyneb, *Ebu'l-As ibn-i Rabîa* ile evlenmişdir. Hicret'den sonra Medîne'ye gitmek istemişse de henüz Müslümân olmayan kocası kabûl etmemişdir. Kocası *Bedir* muhârebesinde Müslümân'lara esir düşünce, Zeyneb'i Medîne'ye göndermek şartı ile serbest bırakılmışdır. O da Mekke'ye gidince Zeyneb'i Medîne'ye göndermiş, sonraları kendisi de Müslümân olarak Medîne'ye gelmiş ve karısı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı tekrar almışdır.

Rukıyye ile Ümmü Gulsüm de, *Ebû Leheb* 'in oğulları *Utbe* ve *Uteybe* ile evlenmişlerdir. Bi'set'den sonra Ebû Leheb, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın en büyük düşmanlarından biri olunca, oğullarına karılarını boşamaları için ısrâr etmiş, onlar da boşamışlardır. Daha sonraları sıra ile her ikisini de (*biri ölünce diğerini*) Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* nikâh edip almışdır. Bundan dolayı da kendisine ***"Zü'n-Nûrayn :****İki nûr sâhibi* "denilmişdir.

Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* da, Bi'set'den ve Hicret'den sonra Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* ile evlenmiş, *Hasen* ve *Hüseyn* isimli iki erkek çocuğu olmuşdur. Allâhü Teâlâ, onlardan râzı olsun.

Hazreti Muhammed aleyh*i's-selâm* 'ın bir de -ileride tafsîlâtı gelecek olan- *Mâriye* adlı karısı vardır ki bu karısından da *İbrâhîm* adında bir oğlu olmuş, fakat daha küçük yaşda iken vefât etmişdir.

Bunlardan başka Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ma'nevî evlât edindiği ba'zı şahıslar da vardır ki bunlardan biri Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, diğeri de Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* 'dır.

Bir ara Mekke'de kıtlık olmuş, geçim sıkıntısı çekilmeye başlanmışdı. Kalabalık bir aileyi geçindirmek mecbûriyyetinde olan Ebû Tâlib de, bu sıkıntıyı duymaya başlamışdı. Bunu gören Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Ebû Tâlib'den daha zengin olan amcası Abbâs'a giderek durumu anlatmış ve *"Amcam Ebû Tâlib şu anda büyük güçlükler karşısındadır. O'na iyilik etmek için çocuklarından birini ben, birini de sen al"* demişdir. Bunun üzerine Abbâs,Hazreti Ca'fer 'i,

[78] -Ba'zı kayıtlara göre, *Tıyb* ve *Tâhir* isimlerinde iki oğlu daha olduğu söylenirse de, bunlar, *-Abdu'llâh'ın lâkablarıdır-* denilmişdir.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da Hazreti Ali 'yi alarak evlâd edinmişlerdir.

Zeyd ibn-i Hârise de, Arab'lar arasında bitip tükenmek bilmeyen gazvelerin birinde esir edilmiş, bir kaç el değiştirdikden sonra Mekke'ye gelmişdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, ailesi Hadîce *radıye'llâhü anhâ* ile anlaşarak O'nu satın aldı. Aradan zaman geçince Zeyd'in babası ile amcası, bir miktar fidye mukâbilinde Zeyd'i satın alıp kurtarmak için Mekke'ye geldiler. Zeyd'i bulup niçin geldiklerini Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a anlatdılar. O da *"Size karşı büyük muhabbetim var. Fakat oğlunuz burada benim evlâdım gibidir. Bunu kendisine sorunuz. Şâyet sizinle gitmek isterse, sizden fidye almadan kendisini serbest bırakıyorum"* dedi. Babası ve amcası, oğullarına bu suâli sorunca *"Sâhibimde öyle bir şey' gördüm ki O'nu ebediyyen herkese tercih edeceğim*" dedi. Bunun üzerine bu sözlerden mütehassis olan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Zeyd'i âzâd etdi ve Arab'ın örfüne göre *"Ey şurada hâzır bulunan cemâat, şâhid olunuz ki Zeyd ibn-i Hârise benim oğlumdur. O bana vâris olacakdır, ben de O'na"* deyip ma'nevî evlâd olarak kabûl etdiğini açıkladı. Zeyd'in babası ile amcası da, Zeyd'in bu sözlerinden mahzûn oldular ise de oğullarının rahatlığını görünce durumdan emîn olarak geri döndüler.

Kâ'be'nin ta'mîri ve **Hazreti Muhammed** aleyhi's-selâm'**ın hakemliği**

Zaman zaman yağan yağmurlardan gelen seller, Kâ'be'nin bir çok yerlerini harâb edip yıkmışdı. Yeniden ta'mîr edilmesi îcâb ediyordu. Bu sırada Kâ'be'nin içinde saklı bulunan kıymetli hediyyelerden ba'zılarını, bir kimse, -*bu yıkıklardan istifâde ederek*- çalmışdı. Bu hâdise üzerine Kâ'be'nin yeniden ta'mîr edilerek yapılması kararlaştırıldı. Herkes hissesine düşen kısmı yapmayı üzerine aldı. Bu sûretle de Kâ'be'nin ta'mîri, bütün Kurayş aileleri (*kabîleleri*) tarafından ele alınmış ve hepsi de aynı şerefe nâil olmuşlardı.

Bu sırada Mısır'dan Yemen'e -*bir kilise inşâsı için*- malzeme götüren bir gemi Cidde yakınlarında karaya oturmuşdu. Bunu haber alan Mekke'liler hemen Cidde'ye giderek kazâya uğrayan geminin adamlarını bulup görüşdüler. Gemide bulunan malzemeleri satın aldılar. Geminin adamları arasında Yunan'lı bir mîmar ile Kıbtî bir marangoz de vardı. Onlarla da anlaşarak, onları Mekke'ye getirdiler ve san'atlarından istifâde etdiler.

Binâ, temellerindeki yeşil taşlara kadar yıkıldı. Bu taşlar sökülemediği için aynı yerden yapılmaya başlandı. Binânın inşâsı tamamlandı. Sıra, ***Haceru'l-Esved*** taşının yerine konmasına geldi. Bu taşı yerine koymak bir şeref idi. Bu şerefe nâil olmak için aralarında anlaşmazlık çıkdı. Her kabîle *"Bunu yerine biz koyacağız, bu şerefe biz nâil olacağız"* diyerek ayaklanmaya başladı. Siz, biz derken iş büyüdü ve kavgaya dönüşdü. Kılıçlar kınından sıyrılarak yemîn edildi. Muhârebeye karar verildi. Artık mes'ele kılıç ile hâll edilecekdi. Bu sırada içlerinden sözü dinlenir en yaşlı birisi, bu karardan vaz geçerek Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı hakem yapmayı ve O ne söylerse ona râzı olmalarını söyledi. Onlar da kabûl etdiler, Çünkü herkes O'nun doğruluğuna inanmış olarak ***El-Emîn*** diyordu.

Bu sırada Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* Haram-ı Şerîf 'den içeri girdi. Mes'eleyi anlatdılar. O da bir yaygı istedi. Kendi eli ile Haceru'l-Esved'i, yaygının içine koydu. Her kabîlenin ileri gelenlerine de yaygının uçlarından tutmalarını söyledi. Onlar da tutup kaldırdılar. Hep birlikde konulacağı yere kadar götürdüler ve konulacağı yerin hizâsına kaldırdılar. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da, yine kendi eli ile alıp yerine koydu. Böylece büyük bir anlaşmazlığın önüne geçilmiş oldu. Bu hâdise üzerine Kurayş kavmi, O'nun bu hukmünü ve tedbîrini beğendi. O'na karşı olan i'timâdları, bir kat daha artdı.

Bu hâdise esnâsında, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, otuzbeş yaşlarında idi. Kâ'be'nin bu ta'mîrinde O da Kurayş kabîleleri ile birlikde çalışmış, taş taşımışdır. Bu yüzden de omuzları yara olmuşdu. Bunu gören amcası Abbâs, O'na, ihrâmını çözerek omuzuna koymasını söyledi. O da bu tavsiyeyi yerine getirmişdi. Fakat bu sırada vücûdü açılınca birdenbire yere düşdü, kendinden geçdi. İyi olunca da derhâl ihrâmını alarak vücûdünü örtdü. Amcası Ebû Tâlib merak ederek bu hâdisenin neden ileri geldiğini sordu. O da *"İhrâmımı toplayıp omuzuma koyunca vücûdüm açıldı. Bu sırada -Yâ Muhammed, a'zânı ört. Sen bir peygambersin, sana yakışmaz- denildiğini işitdim ve öyle oldum"* demişdir. Bu ses, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın gâibden duymuş olduğu ilk ses, olmuşdur.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın hayâtındaki emsâlsiz yükseklik**

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın hayâtında, doğduğu ilk günden i'tibâren bir başkalık görülüyordu. O'nun oturup kalkması,

gezip dolaşması, yaşaması, düşünmesi ve ahlâkı, başka çocuklarınkine hiç benzemiyordu. Anası, babası olmayan bir yetîm idi. Fakat rûhundaki ve ahlâkındaki yükseklik, hiçbir kimseye nasîb olmayan bir derecede idi.

İçinde yaşadığı toplum, son derece câhil ve ahlâksız idi. Allâh ve peygamber ne olduğunu bilmezlerdi. İnsan öldürmeyi, yağmacılığı ve her türlü kötülüğü kendilerine iş edinmişlerdi. Kız çocuklarını diri diri mezara gömecek kadar ahlâkca gerilemiş bir kavim idi. Bu gibi ahlâksızlıklar onlar için bir şeref teşkîl ederdi. Bunun için O'nun ahlâkını yükseltecek, O'na edeb ve terbiye dersi verecek bir muhit yokdu. Cehâlet derseniz alabildiğine ilerlemişdi. Okuma yazma âdeti yokdu. Bundan dolayı O'nun ahlâk ve terbiyesi ile uğraşacak bir kimse de yokdu.

O zaman Mekke halkı ve diğer Arab kabîleleri taşlara, ağaçlara, yıldızlara, aya, güneşe taparlar ve onları ilâh diye tanırlardı. Hattâ çölde tapacak bir taş bulamazlarsa kumları kendi elleri ile yığarak ona taparlardı. Bu şekilde putperest, ahlâkan düşkün, câhil ve ne yaptığının farkında bile olmayan bir toplum içinde yaşayan bir çocuğun da onlar gibi olması tabiî bir şey'dir. Çünkü çocuk dâimâ etrâfında bulunanlara uymak temâyülünü güder. Öksüz ve kimsesiz çocukların ahlâkı ise, umûmiyyetle daha düşük olur. Halbuki Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* hiç de böyle olmamışdır. O, ahlâkî fazîletlerin en yükseklerini kazanmış ve en büyük ahlâk mürşidi olmuşdu. Kendisine **"El-Emîn"** dedirtmişdi. O'nun ahlâkındaki yüksekliği herkes teslîm ediyordu. O'nun ahlâkı ve O'nun gidişi büsbütün başka idi.

İçinde yaşadığı insanların ahlâkını hiç sevmiyor ve onlardan iğreniyordu. Hele putların amansız düşmanı idi. Kâ'be'nin içinde üçyüz altmışdan ziyâde put vardı. her kabîlenin bir putu olduğu gibi, her evde de bir put vardı. Bir aileyi teşkil eden fertlerin hepsi onlara tapınır ve onlardan meded umarlardı. Böyle olduğu hâlde, O, ömründe tek bir kere dahî bu putlara tapmadı. Hısım ve akrabâlarının ne bayramlarına, ne eğlencelerine ve ne de toplantılarına iştirak etmedi. Putlara kesilen kurbanların etlerini yemedi.

İçki, Arab'lar arasında en çok kullanılan bir şey' idi. Her Arab evinde bir kaç fıçı içki bulunurdu. Arab'lar, günde bir kaç kere içki içerdi. Onları bundan men' edecek hiç bir şey' yokdu. Böyle iken O, bunu da kendisine haram kılmış ve ağzına bir damla içki koymamışdı.

Halbuki bunları kendisine ne bir söyleyen, ne de bir yol gösteren vardı. Bu husûsda O'nun rehberi kendi kalbi ve kalbinden gelen kudsî ve ilâhî bir ses idi. Allâhü Teâlâ Hazretleri O'nun kalbini o derece temiz yaratmış, gönlünü her türlü kirden, pasdan o kadar temizlemişdi ki o temiz kalb, böyle şey'leri kabûl edemiyordu. Ayna gibi olan o kalb, bunların ne kadar fenâ şey'ler olduğunu görüyordu. Bu derece yüksek bir ahlâk, insanlarda, hele yetîm ve fakir olarak büyümüş olanlarda görülmüş bir şey' değildir.

Demekki O'nun mürebbîsi doğrudan doğruya Allâhü Teâlâ Hazretleri idi. O'nu, Allâhü Teâlâ Hazretleri -*Rabb isminin muktezâsı* olarak- terbiye etmiş ve çocukluğundan itibâren O'nu her türlü fenâlıklardan korumuşdur. Bu yüksek ahlâkından dolayıdır ki daha gençliğinde ***"El-Emîn"*** lâkâbını almışdı. O, doğruluğuyla, iffet ve istikâmetiyle, lekesiz ve yüksek ahlâkıyla herkesin emniyyetini kazanmış mühim bir şahsiyyet idi. O, her an ahlâkdan bir derece daha tekâmül ediyor ve yükseliyordu. Etrâfındaki insanlar ise noksan ve düşkün bir hâlde kalıyordu. O, bir Allâh'dan başkasını tanımıyordu. Halbuki muhîtindekiler şerr ve fenâlığa düşkündü. O'nun îtikâdı sahîh idi. O'nun işi gücü herkese iyilik ve hayır yapmakdı. Diğerleri ise böyle şey'leri akıllarına bile getirmiyorlardı.

O, kendisini ve bütün kâinâtı yaratan Allâh'ı arıyor, böyle bir Hâlik'ın varlığını şeksiz şübhesiz anlıyor, bütün varlığı ile O'na dönüyor, kendisini O'na veriyor, gönlünü O'na bağlıyor ve yalnız O'na ibâdet ediyordu. Kabîlesi ve içinde bulunduğu toplum, hısım ve akrabâları ise, hâlâ putlara tapıyor ve onlardan meded umuyordu.

Yaşı ilerledikce ahlâkı daha ziyâde yükseliyor, kalbinden doğan Allâh sevgisi bütün vücûdünü sarıyordu. Her nereye baksa orada Allâh'ın varlığını, birliğini, kudret ve irâdesini seziyor, hattâ âşikâre görüyordu. Artık insanların içinde durmak istemiyordu. Kendi hâlinde yalnız olarak kimse olmayan yerlerde yaşamak, dünyânın her türlü gürültüsünden uzak bir hâlde yalnız başına Allâh'ına ibâdet etmek, insanların düşdükleri dalâlet ve ahlâksızlık çukurlarından kurtulmaları için Allâh'a yalvarmak istiyordu. Bunun için de işlerini bitirdikden sonra Mekke'ye bir kilometre kadar bir mesâfede bulunan ***Hırâ'*** dağındaki (*diğer adı ile* ***Nûr*** *dağındaki*) bir mağaraya çekiliyor, orada günlerce kalıyor, gece gündüz Allâh'a ibâdet ediyor, kavminin ve bütün dünyânın selâmeti için niyâz ediyordu. Yiyeceği bitince de evine Hadice'nin yanına geliyor, biraz kalıyor, tekrar yiyecek alıp yine

mağaraya dönüyor, orada tefekkür âlemine başlıyordu. O'nun bu hâli, kırk yaşına kadar devam etmişdir.[79]

Evvelki peygamberlerin kitâblarındaki haberler

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bütün peygamberlerin sonuncusudur. O'nun, son peygamber *(Hâtemü'l-Enbiyâ)* olarak geleceğini, Allâhü Teâlâ Hazretleri, evvelki peygamberlerine bildirmişdi. Aslı bozulmamış *Tevrât* 'da ve *İncîl* 'de buna dâir bir çok haberler vardı. Bu haberler, eski milletler arasında iyice yayılmış ve öğrenilmişdi. Bu hakîkati bilen bir çok Yahûdî ve Hristiyan, Arabistan'da zuhûr edecek olan bu peygamberi görmek ve O'na ümmet olabilmek için, Arabistan'a, Mekke ve Medîne taraflarına gelerek oralarda yerleşmişlerdir. Bunların en meşhûrlarından biri -*ileride tafsîlâtı gelecek olan*- Yemen Melik-i Tubbâ'sı ve Ebû Eyyûbi'l-Ensâri *radıyellâhü anh* 'ın yedinci ceddi olan "***Es'ad*** " dır ki Kâ'be-i muazzama'ya ilk örtüyü örten bu şahısdır.

Âhir zaman peygamberi olarak gelecek olan bu peygamberin vasıfları, O'nu başkalarından ayıran alâmetler, o kitâblarda gâyet iyi ve açık bir sûretde bildirilmişdir. Bir çok tahrîflere ve değişikliklere uğramış ve hâlen mevcûdu ellerde dolaşan *Tevrâ*t ve *İncîl* 'de bile bu haberlere rastlamak mümkündür. Meselâ, *Yuhannâ İncili* 'nin onaltıncı bâbının yedi, oniki ve onüçüncü sözlerinde şöyle denilmektedir:

"Ben size hep doğruyu söyledim. Bununla berâber artık gideceğim. Bu sizin için daha hayırlıdır. Zîrâ ben gitmezsem Tesellîci (Paraklit) gelmez".

"Size daha başka şey'ler söylemek isterdim. Fakat şimdi bunları anlayamazsınız".

---

[79] -Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh,
"İslâm Peygamberi Hayâtı" adlı eserinin (64) ncü sayfasında, bu dağdaki mağara hakkında şu bilgiyi veriyor:
"Ben, *Nûr* dağının tepesindeki bu mağarayı ziyâret etdim. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın evinin bulunduğu yerden bir kilometre kadar uzaklıkda bulunan Nûr dağı, husûsî bir durum arzeder. Buradaki mağaranın üç tarafı ve kemeri, yıkılmış ve yığılmış kayalardan meydana gelmişdir. Bir adam boyundan biraz fazla yükseklikde ve bir adamın ferahlıkla yatabileceği kadar uzunlukdadır. Dikkâte şâyan bir tesâdüfle mağaranın uzandığı cihet kıble istikâmetindedir. Yerdeki kaya ise oldukca düzdür ve bir yatak sermeye müsâitdir. Giriş kapısı oldukca yüksekde küçük bir delikdir. Buraya, kayadan yapılmış bir kaç basamak ile çıkılır

"O hakîkat rûhu geldiği zaman size beni hatırlatacak. Zîrâ kendiliğinden söylemeyecekdir. Fakat ne işitirse onları söyleyecek ve gelecek şey'leri haber verecekdir. Bana şehâdet edecek ve size bütün hakîkatleri anlatacakdır".

Bundan başka *Barnabe İncîli* 'nde de, Hâtemü'l-Enbiyâ'nın geleceğine dâir daha açık bilgiler vardır. Bu kitâbın bir çok bablarında bu husûsa âit sözlere rastlanmaktadır. Meselâ, seksenikinci bâbının onyedinci sözünde,

"Benden sonra bütün âlemlere peygamber olarak Muhammed -aleyhi's-selâm- gönderilecekdir".

denilmekde; doksanaltıncı bâbın onikinci sözünde de,

"Bu mübârek zât, cenûb mıntıkasında zuhûr edecek, putlara tapanları ve putları tepeleyecekdir".

denilmektedir.[80]

Evvelki kitâblardaki bu haberlerin doğruluğunu, *Busrâ* 'daki Hristiyan râhibleri *Bahîrâ* ve *Nestûrâ* 'nın sözleri de te'yîd etmektedir. Zikri geçen *Paraklit* kelimesi ise *Ahmed* ve *Muhammed* isimlerinin ifâde etdiği ma'nâların hemen hemen aynı olup *-çok şukr edici, hamd edici-* ma'nâlarına gelmektedir.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın tefekkür için Hırâ' dağındaki mağaraya çekilmesi

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* kırk yaşlarına yaklaşdığı zaman hâlinde bir başkalık görülmeye başladı. Eskiden beri vakarlı ve tefekkürlü bir hâlde kendi işleri ile meşkul olurken kırk yaşlarına yaklaşdığı zamanlarda dünyâ işlerinden el çekip yalnız kalmayı, sessiz bir hayat içinde derîn derîn düşünmeyi daha çok sever oldu. Bunun için

---

[80] -"**Barnabe İncili'** ni Barnabe yazmışdır. Barnabe, Hazreti Îsâ *aleyhi's-selâm* 'ın havvârilerinden olup en sevgili şâkirdidir. Dört İncîl muharrirlerinden *Markos* 'un amucazâdesidir.

Barnabe İncîli, İslâmiyyet'in zuhûrundan çok evvel Mîlâdî beşinci asırda papa *-Gelasius-* zamânında ortadan kaldırılarak okunması yasak edilen kitâblar listesine dâhil edilmişdir. İtalyanca bir tercemesi bulunmuşdur. Bu kitâb, hâlen *Viyana Millî Kütüphânes*i 'nde mahfûzdur".

İlim Bakımından İslâmiyyet, ss.45. M. Zerrin Akgün.

de en müsâid yer olarak *Hırâ'* dağındaki mağarayı buldu. Muayyen zamanlarda bi'l-h'assa Ramazan aylarında buraya çekilip tefekküre dalmayı, kendini ve kâinâtı yaratanı düşünüp O'na *-kendisine mahsûs bir hâlle-* ibâdet etmeyi âded hâline getirmişdi. Yanına biraz yiyecek alıp oraya gider, orada ibâdet ve tefekkürle vakit geçirir, yanındaki yiyeceği bitince evine Hadîce'nin yanına döner, biraz kalır, tekrar yiyecek alıp yine mağaraya döner, orada tefekkür âlemine başlardı.

Bu hâller böyle devam ederken Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, cismiyle yerde insanlar arasında bulunuyor, rûhuyla göklerde uçuyordu. O'nun rûhu ve kalbi yalnız Allâh ile berâber bulunuyor, yalnız O'nunla meşkûl oluyordu. Bütün varlığı ile Allâh'ına bağlanmışdı. O'ndan başka hiç bir şey' düşünmüyordu. Artık kimsenin göremediği, bilemediği şey'leri, O, apaçık görüyor ve biliyordu. Uykusunda ne görürse hepsi aynen çıkıyordu. Altı ay kadar bir zaman böyle geçdi. Bu altı aylık zaman içinde gördüğü bütün rü'yâlar, gün ışığında olmuş gibi aynen vukû' buluyordu.

Allâhü Teâlâ Hazretleri, O'nu böylece terbiye ediyor, yetiştiriyor, rûhan en yüksek mertebelere çıkabilecek bir hâle getiriyordu. Allâhü Teâlâ Hazretlerinin söylediklerini işitecek, vahyini alacak, emirlerini kavrayabilecek bir seviyeye yükseltiyordu. Çünkü kendisine Nübüvvet ve Risâlet verecekdi. Bu bakımdan bu yüksek vezîfeye tahammül edebilmesi, onları koruyabilmesi ve ilâhî vahyi alabilmesi için çok büyük bir mertebede bulunması, yetişmesi lâzımdı. Nitekim öyle oldu. Allâhü Teâlâ Hazretlerinin O'nu bu şekilde terbiye edip yetiştirmesi netîcesinde, ilâhî vahyi almaya ve Nübüvvet gibi muazzam bir vazîfeyi teblîğe hâzır bir hâle geldi. Bu sûretle de Hâtemü'l-Enbiyâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, tam ma'nâsı ile yetişmiş ve olgunlaşmışdı.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın bu ulvî hayâtını gören ve bir ma'nâ veremeyen Kurayş'liler ise *"Artık Muhammed -aleyhi's-selâm- Rabb'ine âşık oldu"* diye söylenmeye başlamışlardı. Halbuki O, bunları, düşdükleri dalâlet ve ahlâksızlık çukurlarından, sonu gelmeyen karanlıklardan kurtararak hidâyete, nûra ve ebedî saâdete kavuşdurmak için uğraşıyor, didiniyor ve çırpınıyordu.

İlk vahy 'in gelmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kırk yaşını bitirmek üzereydi. Yine Ramazan ayı gelmiş, âdeti üzere Hırâ' dağındaki mağaraya giderek tefekküre dalmış, Rabb'ini düşünüyor ve

O'na ibâdet ediyordu. Ekseriyyetin kavline göre Ramazan ayının yirmiyedinci Pazartesi gecsi Hırâ' dağındaki ıssız, kimsesiz ve sessiz mağarada Rabb'inin huzûrunda tefekküre dalıp kendinden geçmişdi.

Bu sırada birdenbire heybetli ve te'sîrli bir ses duydu. Karşısında da Allâhü Teâlâ'nın amri ile O'na görünen Cebrâîl *aleyhi's-selâm* 'ı gördü. Cebrâîl *aleyhi's-selâm*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e **"*Oku* "** dedi. O da **"*Ben okuma bilmem* "** dedi. Bu hitâb-ı ızzet' in azameti karşısında dehşetler içinde kaldı. Bunun üzrine Cebrâîl *aleyhi's-selâm*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı kolları arasına alarak tepeden tırnağa tâkati kesilinceye kadar sıkdı ve bırakarak **"*Oku* "** dedi. O da aynı cevâbı vererek **"*Ben okuma bilmem*"** dedi. Melek O'nu tekrar kolları arasına aldı ve tepeden tırnağa tâkati kesilinceye kadar sıkdı. Bırakarak yine **"*Oku* "** dedi. Bu üçüncü emir karşısında daha fazla dehşet ve korku içinde kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **"*Ne okuyayım*"** dedi. Bunun üzerine Cebrâîl *aleyhi's-selâm*, seslerin ve okuyuşların en güzel bir âhengi ile şu âyet-i kerîmeleri okudu ve ortadan kaybolup gitdi.

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ. عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ.

"Yaratan Rabb'inin adı ile oku. O, insanı bir kan pıhtısından yaratdı. Oku; Rabb'in nihâyetsiz kerem sâhibidir. Ki kalemle yazı yazmayı öğreten O'dur. İnsana bilmediğini O öğretdi".[81]

Bundan sonra Hazret Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bir hâl geldi. Cebrâîl *aleyhi's-selâm* tarafından okunan bu ilâhî âyetler O'nun kalbine aynen yazılmış oldu. Kendisi de bunları okumaya başladı. O andan i'tibâren ilâhî vahye mazhâr olmuş, en büyük emâneti, en ağır yükü yüklenmişdi. Artık çokdan beri aradığına kavuşmuşdu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, şimdiye kadar görmediği bir şekildeki melekden [82] bu âyet-i kerîmeleri işitince, ilâhî hitâbın te'sîri ile yüreği çok şiddetli bir şekilde çarpmaya, bütün vücûdü tirtir titremeye başladı. Bu hâdise, Mîlâdî *altıyüzon* yılında vukûa gelmişdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, dünyâya geleli -kamerî sene i'tibâriyle- *kırk sene altı ay sekiz gün* olmuşdu.

---

[81] -Alâk Sûresi, âyet 1-5.

[82] -Cebrâîl *aleyhi's-selâm* 'ın aslî sûretinden

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu ilk vahyin verdiği korku, endîşe ve dahşet içinde büyük bir heyecanla evine geldi. Hazreti Hadîce'ye *"Beni örtünüz, beni örtünüz"* dedi. Üstünü örtdüler. Biraz yatıp uyudu. Uyanınca titreme ve korku geçmişdi. Bütün olup bitenleri Hazreti Hadîce'ye anlatdı ve *"Bana bir zarar gelecek, beni öldürecek diye korkdum"* dedi.

Hazreti Hadîce de O'nu tesellî ederek,

"Hayır hayır, Sen hiç korkma. Sebat et. Canımı yed-i kudretinde (kudret elinde) tutan Allâh'a yemîn ederim ki Allâhü Teâlâ seni aslâ utandırmaz. Sana ancak iyilik yapar. Çünkü sen kötü bir adam değilsin. Sözün doğrusunu söylersin. Hısım ve akrabâlarını gözetir, insanların işini görür, muhtaçlara yardım edersin. Misâfirleri ağırlar, hayâtını şerefle kazanırsın. Başkalarını doğru yola sevk eder, felâkete uğrayanların yardımına koşarsın. Emânete hıyânet etmezsin Allâhü Teâlâ böyle fazîletli bir kulunu mahzûn etmez".

dedi ki, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* gibi yüksek rûhlu bir kadından da ancak bu şekilde bir davranış ve bu şekilde sözler beklenirdi. Nitekim öyle oldu.

Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı tesellî edici bu sözleri söyledikden sonra O'nu alıp amcasının oğlu *Varaka ibn-i Nevfel* 'e götürdü. Bu adam Tevrât ve İncîl 'i çok okumuşdu. İbrânîce bilirdi. Peygamberler hakkında bilgisi çokdu. Hakk âşıkı idi. Gözleri sonradan görmez olmuşdu. Kendisi *"Hanîf "* lerden idi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, görüp işitdiklerini birer birer *Varaka ibn-i Nevfel* 'e anlatdı. O da bunları tamâmiyle dinledikden sonra,

"Gördüğün şey', vaktiyle Hazreti Mûsâ aleyhi's-selâm 'a gelen melekdir. Sen Allâhü Teâlâ'nın rasûlü ve peygamberi olacaksın. Keşke sen peygamberliğini îlân etdiğin zaman sağ olsam da kavminin seni yurdundan çıkaracağı zaman sana yardım etsem".

dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Onlar beni yurdumdan çıkaracaklar mı?"* dedi. O da,

"Evet, senin gibi vahy teblîğ etmiş hiç bir kimse yokdur ki düşmanla uğraşmasın. Senin da'vet günlerine yetişirsem sana son derece yardım ederim".

cevâbını verdi. Fakat aradan çok geçmeden Varaka ibn-i Nevfel vefât etmiş ve Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın da'vetine yetişememişdir. Bununla berâber Onun peygamberliğini önceden tasdîk edenlerden olmuşdur.

Bu konuşmalardan sonra Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* ile Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* dönüp evlerine geldiler. Bundan sonra vahy bir müddet kesildi ki bu zamâna ***"Fetret-i vahy"*** denilmektedir. Bu hâl, ekseriyyetin rivâyetine göre üç sene kadar devam etmişdir.

❋
❋ ❋

Bu mühim hâdise, Sahîh-i Buhârî 'nin baş tarafında *-vahyin ne şekilde başladığını bildiren birinci bâbın üçüncü hadîsinde-* **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'dan rivâyetle şöyle anlatılır:

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ilk vahy başlagıcı uykuda rü'yâ-i sâlihâ (*rü'yâ-i sâdıka*) görmekle olmuşdur. Hiç bir rü'yâ görmezdi ki sabah aydınlığı gibi vâzıh ve âşikâr zuhûr etmesin. Ondan sonra kalbine yalnızlık muhabbet ilkâ' olundu. Artık Hırâ' dağındaki mağara içinde halvet-güzîn olup orada ehlinin yanına gelinceye kadar adedi muayyen günlerde tahannüs *-ki taabbüd demekdir-* eder ve yine azıklanıp giderdi. Sonra yine Hadîce yanına avded edip, bir o kadar zaman için yine azık tedârik ederdi. Nihâyet Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bir gün Hırâ' dağındaki mağarada bulunduğu sırada *Emr-i Hakk* (***vahy***) geldi. Şöyle ki O'na Melek gelip **"İkra':** Oku" dedi. O da *"Ben okumak bilmem"* cevâbını verdi. Zât-ı akdes-i Risâlet-penâhî buyurur ki o zaman melek beni alıp tâkatim kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp yine **"İkra':** Oku" dedi. Ben de O'na *"Okumak bilmem"* dedim. Yine beni alıp ikinci def'a tâkatim kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp yine **"İkra':** Oku" dedi. Ben de *"Okumak bilmem"* dedim. Nihâyet beni yine alıp üçüncü def'a sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp şunları okudu:

"İkra' bi'smi Rabb'ike'llezî halâk. Haleka'l-insâne min alâk. İkra' ve Rabb'üke'l-ekram. Ellezî alleme bi'l-kalem. Alleme'l-insâne mâ lem ya'lem".

Bundan sonra Rasulü'llâh *aleyhi's-selâm, -kendisine vahy olunan-* bu âyet-i kerîmeleri bi't-telâkkî *-korkudan-* yüreği titreyerek döndü ve Hadîce bint-i Huveylid 'in yanına girerek *"Beni örtünüz, beni örtünüz"* dedi. Korkusu zâil oluncaya kadar vücûd-i mübârekesini sarıp örtdüler.

Ondan sonra vukû' bulan hâdiseyi Hadîce'ye nakl ederek *"Kendimden korkdum"* dedi. Hadîce *radıye'llâhü anha* da *"Öyle deme. Allâh'a kasem ederim ki Allâhü Zü'l-Celâl hiç bir vakit seni utandırmaz (mahzûn etmez). Çünkü sen akrabâna bakarsın, işini görmekden âciz olanların ağırlığını -işlerini- yüklenirsin. Fakire verir, kimsenin kazandıramayacağını kazandırırsın. Misâfiri ağırlarsın, Hakk yolunda zuhûr eden havâdis ve mühimmâtda -halka- yardım edersin"* dedi.

Bundan sonra Hadîce *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı alıp ammizâdesi Varaka ibn-i Nevfel ibn-i esed ibn-i Abdü'l-uzzâ'ya götürdü. Bu zât, zamân-ı câhiliyyetde dîn-i Nasrâniyyete dâhil olmuş bir kimse olup İbrânîce yazı bilir ve İncîl'den meşiyyet-i ilâhiyye'ye (*Allâh'ın irâdesine*) taallûk etdiği miktarda öteberi yazardı. Varaka, gözlerine a'mâ târî olmuş (*âniden bir körlük gelmiş*) bir pîr-i fânî idi. Hadîce *radıye'llâhü anhâ,* Varaka'ya *"Amûcam oğlu, dinle bak. Kardeşinin oğlu ne söylüyor"* dedi. Varaka da *"Ne var kardeşimin oğlu"* diye sorunca, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, gördüğü şey'leri kendisine haber verdi. Bunun üzerine Varaka,

"Bu gördüğün, Allâhü Teâlâ'nın Mûsâ sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'e tenzîl etdiği Nâmûs-i Ekber 'dir, (sâhib-i sırr-ı vahiy 'dir). Ah keşki senin da'vet günlerinde genç olaydım. Kavmin seni çıkaracakları zaman keşki ber-hayât olsam".

dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Onlar beni çıkaracaklar mı ki?"* diye sordu. Varaka da,

"Evet, zîrâ senin gibi bir şey' (vahy) teblîğ etmiş bir kimse yokdur ki düşmanlığa uğramasın. Şâyet senin da'vet günlerine yetişirsem sana son derece yardım ederim".

cevâbını verdi. Bundan sonra çok geçmedi, Varaka vefât etdi ve o esnâda **Fetret-i vahiy** vukû' buldu (*ya'nî bir müddet için vahy, inkıtâa uğradı, kesildi*)}. [83]

Vahyin tekrar başlaması

Hırâ' dağındaki ilk vahiden sonra aradan epeyce uzun bir zaman geçdi. Bu müddet zarfında, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* hiç bir şey' görmedi. Vahiy bir müddet kesildi. Evvelce görmüş olduğu melek bir daha görünüp Allâhü Teâlâ'dan bir emir getirmedi. O'nu bir kere daha görmeyi çok arzû ediyordu. Vahyin arası uzayınca *"Acebâ*

[83] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.2.ss.10. Ahmed Naim.

gördüğüm Melek değil miydi? Bana bir hâl mi olmuşdu?" diye şübheye düşdü. Merak etmeye başladı. Kendisini hüzün ve gam isti'lâ etdi. Çok sıkılmaya başladı.[84] Bu hâl bir müdded devam etdi. Bu müddetin ne kadar devam etdiği hakkındaki rivâyetler muhtelifdir. En az onbeş gün ile en çok üç sene devam etdiği söylenirse de ekseriyyetin kavline göre üç sene devam etmişdir.

Bir insanın ilâhi vahye mazhar olması büyük bir hâdisedir. Bu anda insanın bütün kâinât ile alâkası kesilecek, yalnız Allâh'ı ile kalacak ve Allâhü Teâlâ'nın kelâmı bütün vücûdünü kaplayacakdır. Bunun için ilk vahiy esnâsında Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın bütün vücûdü tirtir titremişdi. Arası uzamadan böyle bir hâdise davam etseydi belki O'nun vücûdü tahammül edemeyecek, ilâhî vahyi alamayacakdı. Allâhü a'lem bu hıkmete mennî' olmalıdır ki ilâhî vahyin arası bir müdded kesilmişdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir gün yolda giderken yükseklerden bir ses işitdi. Başını kaldırıp bakdı. Evvelce Hırâ' dağındaki mağarada gördüğü Meleği -*gök ile yer arasında bir kürsîye oturmuş bir hâlde*- tekrar gördü. Hemen eve gelip yatdı ve üstünü örtdürdü. O, bu hâlde sâkinleşmeye çalışırken Cebrâîl *aleyhi's-selâm* gelip O'na göründü ve ikinci vahyi getirerek şu âyet-i kerîmeleri okudu.

يَا اَ يُّهَا الْمُدَّثِّرُ. لا قُمْ فَاَنْذِرْ. لا وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ. لا وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ. لا وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ. لا

"Ey bürünüp sarınan (Habîbim)**. Kalk, artık** (kâfirleri azâb ile) **korkut. Rabb'ini büyük tanı. Ve elbîselerini temizle. Azâba sebeb olacak günahlardan artık uzak ol".**[85]

Artık Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Rasûlü'llâh (*Allâh'ın Rasûlü*) olduğunu anlamışdı. Büyük, büyük olduğu kadar da zor ve eşsiz vazîfesi başlamışdı. Peygamberliğini îlân etmesi kendisine emr olunmuşdu. Bunda hiç bir şübhesi kalmamışdı. Allâhü Teâlâ Hazretlerinin ilâhî emrini yerine getirecek, bütün beşeriyyet târihini başdan başa değiştirip insanlara yeni bir istikâmet gösterecekdi.

❋ ❋ ❋

[84] -Bu arada İsrâfil *aleyhi's-selâm* 'ın ara sıra kendisine görünerek O'nu tesellî etdiği rivâyet olunur.

[85] -Müddessir Sûresi, âyet 1-5.

Vahyin bu ikinci safhası, Sahîh-i Buhârî'nin baş tarafında -vahyin ne şekilde başladığını bildiren birinci bâbın dördüncü hadîsinde- **Câbir ibn-i Abdu'llâh El-Ensârî** *radıye'llâhü anh* 'dan rivâyetle şöyle anlatılır:

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Fetret-i vahiy 'den bahs ederken söz arasında buyurdu ki;

"Ben bir gün yürürken birdenbire gök yüzü tarafından bir ses işitdim. Başımı kaldırdım. Bir de bakdım ki Hırâ'da bana gelen Melek (Cebrâî aleyhi's-selâm) semâ ile arz arasında bir kürsî üzerinde oturmuş. Pek ziyâde korkdum. Evime dönüp beni örtün, beni örtün, dedim. Bunun üzerine Allâhü Teâlâ Hazretleri,

-Yâ Eyyühe'l-Müddessir. Kum fe-enzir. Ve Rabbeke fe-kebbir. Ve siyâbeke fe-dahhir. Ve'r-rucze fe-hcur.-

âyeti kerîmelerini inzâl etdi. Artık vahiy kızışdı da ardı arası kesilmedi".[86]

❋
❋ ❋

Vahyin bir müddet kesilmesi esnâsında Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın endîşe duyduğuna işâretle, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"And olsun kuşluk vaktine. İnsanların sükûna vardığı dem geceye ki (Habîbim) **Rabb'in seni terk etmedi,** (sana) **darılmadı da. Elbetde âhiret senin için dünyâdan hayırlıdır. Muhakkak, Rabb'in sana verecek de sen hoşnûd olacaksın".**[87]

❋
❋ ❋

Ekseriyyetin kavline göre, vahyin başlangıcındaki bu haberlere istinâden;

"İkra' bi'smi Rabb'ike'llezî halâk. Haleka'l-insâne min alâk. İkra' ve Rabbüke'l-ekramü'llezî alleme bi'l-kalem. Alleme'l-insâne mâ lem ya'lem".

âyet-i kerîmeleri ile Nübüvvet;

"Yâ eyyühe'l-Müddessir. Kum fe-enzir. Ve Rabbeke fe-kebbir. Ve siyâbeke fe-dahhir. Ve'r-rucze fe-hcur".

âyet-i kerîmeleri ile Risâlet verildi.

---

[86] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.2.ss.14. Ahmed Naim.
[87] -Duhâ Sûresi, âyet 1-5.

Âyet olarak en evvel,

İkra' bi'smi Rabb'ike'llezî halâk. Haleka'l-insâne min alâk. İkra' ve Rabbüke'l-ekramü'llezî alleme bi'l-kalem. Alleme'l-insâne mâ lem ya'lem".

âyet-i kerîmeleri;

sûre olarak da,
"Fâtiha Sûresi"
nâzil oldu, denilmektedir.[88]

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın peygamberliğini i'lân etmesi

Vahyin tekrar başlamasından sonra Cebrâîl *aleyhi's-selâm* sık sık gelip Allâhü Teâlâ Hazretlerinin emirlerini Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bildiriyordu. O'nun peygamberliği, bi'l-fiil başlamışdı. Bununla berâber kendisi kırk yaşına geldiği hâlde okuyup yazma öğrenmemiş, eline bir sayfa alıp okumamış ve hiç bir kimseden de bir ilim tahsil etmemişdi. Tamâmen câhil, ahlâksız ve hiç bir şey'den haberi olmayan bir toplum içerisinde yetişmişdi. Okuyup yazma bilmiyordu. **Ümmî** idi. Fakat Allâhü Teâlâ Hazretleri, O'nu yetiştirmişdi. Bunun için ilk emri alır almaz ortaya atılarak etrâfındakileri Allâhü Teâlâ Hazretlerinin dînine da'vet etmeye, büyük vazîfesini tebliğ etmeye başladı ve onlara şöyle dedi:

"Ey insanlar, biliniz ki Allâh birdir. O'ndan başka ilâh, O'ndan başka tanrı yokdur. Ben O'nun Rasûlü'yüm. O'nun emirlerini size bildiren, size ulaşdıran elçiyim. Allâh'dan başkasına tapmayınız. Babalarınızın, dedelerinizin gitdikleri yanlış yoldan dönünüz. Putlara tapmakdan vaz geçiniz. Kötü huyları bırakınız. Ben size ne söylersem

---

[88] **-Nübüvvet:** Nebîlik, peygamberlik.

Nebî: Kendisine yeni bir şerîat verilmeyip kendisinden önce gelip geçen veyâ kendisine muâsır olan başka bir Rasûl 'ün şerîati *(kitâbı)* ile amel etmek ve bunları halka teblîğ etmekle Allâhü Teâlâ tarafından me'mûr edilen kimse.

Risâlet: Bir kimseye Rasûl 'lük verilmesi.

Rasûl: Allâhü Teâlâ'dan vahy ile aldığı yeni dînî hukümleri *(şer'î hukümleri)* halka teblîğ etmekle Allâhü Teâlâ tarafından me'mûr edilen kimsedir ki her Rasûl 'ün bir kitâbı vardır. Bu bakımdan her Rasûl, Nebî 'dir. Fakat her Nebî, Rasûl değildir.

Bi'set: Bir zâtın, Allâhü Teâlâ tarafından peygamber olarak gönderilmesi.

Vahy: Allahü Teâlâ Hazretlerinin dilediği dînî hukümleri peygamberlerine bildirmesi.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.2.ss.3-7. Ahmed Naim.

Allâh'dan söylüyorum. Sizi ve bütün yerleri, gökleri yaratan yalnız Allâh'dır. O'nun emirlerini tutanlar selâmete erecek, tutmayanlar cezâsını görecekdir".

Gizli da'vet ve ilk Müslümân'lar

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem*, Allâhü Teâlâ Hazretlerinden aldığı emirleri, îtimâd edip güvendiği kimselere gizli gizli söylemeye başladı. Kendisinin Rasûlü'llâh olduğunu bildirdi. Onlar da Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın Rasûlü'llâh olduğunu tasdîk ederek *İslâm* 'ı kabûl etmeye ve emirlerini tutmaya başladılar.

İlk def'a O'nun Rasûlü'llâh olduğunu tasdîk ederek söylediklerinin Allâh sözü olduğunu kabûl edenler, kadınlardan **Hazreti Hadîce** *radıyellâhü anhâ,* erkeklerden Kurayş'in en zenginlerinden olup herkes tarafından sevilip sayılan **Hazreti Ebû Bekr ibn-i Ebî Kuhâfe** *radıye'llâhü anh*, çocuklardan **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*, kölelerden de Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın evlâdlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* olmuşdur.

Bu ilk Müslümân'lardan sonra bir çok kimseler, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın da'vetine icâbet etmişler ve İslâm Dîni ile müşerref olmuşlardır. Bunlardan **Ebû Zerr-i Gıfârî** *radıye'llâhü anh* da, altıncı veyâ yedinci olarak Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın da'vetine icâbet edip İslâm Dîni'ni kabûl edenlerdendir.

Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* 'ın da'veti ile *Osmân ibn-i Affân, Abdu'r-rahmân ibn-i Avf, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs, Zübeyr ibni El-Avvâm, Talhâ ibn-i Ubeydu'llâh,* birer birer gelip İslâm 'ı kabûl etmişler, hep birlikde Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın huzûruna giderek abdest alıp namaz kılmışlar ve gizli gizli ibâdet etmişlerdir. Allâhü Teâlâ, hepsinden râzı olsun.

En evvel İslâm 'ı kabûl eden bu Ashâb-ı Kirâm'dan sonra da, Ebû Ubeyde ibn-i Abdu'llâh ibn-i El-Cerrâh, Habbâb ibn-i Errett, Saîd ibn-i Zeyd ve karısı Fâtıma bint-i El-Haddâb, Ebû Seleme ibn-i Abdi'l-Esed, Erkâm ibn-i Ebi'l-Erkâm El-Mahzûmî, Osmân ibn-i Maz'ûn ve kardeşleri Kuddâme ile Abdu'llâh, Ubeyde ibn-i El-Hâris ibn-i El-Muddalib ibn-i Abdi-Menâf, Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd, Bilâl-i Habeşî, Süheyb-i Rûmî, Yâsir ve karısı Sümeyye ile oğlu Ammâr *radıye'llâhü anhüm*, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın peygamberliğine îmân ederek İslâm'ı kabûl etmişlerdir.

Yine bu arada Esmâ' bint-i Ebû Bekr, Umeyr ibn-i Ebî Vakkâs, Suleyd ibn-i Amr, Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib ve karısı Esmâ' bint-i Âmis, Mes'ûd ibn-i Rabîa, Huneys ibn-i Huzayfe, Âmir ibn-i Rabîa, Abbâs ibn-i Rabîa ve karısı Esmâ' bint-i Selâme, Abdu'llâh ibn-i Cahş ve kardeşi Ebû Ahmed, Lübeyne, Zinnîre *radıye'llâhü anhüm* gibi kimseler, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın da'vetine icâbet etmişler ve İslâm'ı kabûl ederek onunla müşerref olmuşlardır.

Bu sûretle Müslümân'ların sayısı günden güne artmış ve otuzu geçmişdi. Onları bir araya toplayarak Allâhü Teâlâ'nın emirlerini öğretmek lâzım geliyordu. Bunun için Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın da'vetine icâbet ederek İslâm'ı kabûl etmiş olanlar, gizli gizli **Erkâm** *radıye'llâhü anh* 'ın evinde toplanıyorlar, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'dan Allâhü Teâlâ'nın emirlerini öğreniyorlar ve hep birlikde ibâdetlerini yapıyorlardı. Bu hâl üç sene kadar devam etdi.

Üçüncü sene ve açıkdan da'vet

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in İslâm'a da'veti, ilk zamanlar gizli gizli oldu. Kur'ân-ı Kerîm'i de gizli gizli okuyor, açıkdan okumuyorlardı. Üç sene kadar bir müdded böyle devam etdi.

Daha sonra, şu âyeti kerîme nâzil oldu. Rasûlüllâh *aleyhi's-selâm* da, insanları alenen İslâm'a da'vete ve Kur'ân-ı Kerîm'i açıkdan okumaya başladı.

فاَصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ.

"Fe'sda' bi-mâ tü'meru ve a'rid ani'l-müşrikîn".

"Şimdi sen ne ile emr olunuyorsan onu (kafalarını çatlatırcasına) **ap-açık bildir. Müşriklere aldırış etme".**[89]

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* bu âyet-i kerîmenin nâzil olmasından sonra artık meydana çıkdı ve insanları açıkdan açığa Müslümân'lığa da'vet etmeye başladı. Artık, Allâhü Teâlâ Hazretleri tarafından gelen âyet-i kerîmeleri âşikâr olarak okuyor, herkese İslâm Dîni'ni kabûl etmelerini ve her türlü şirk şekillerinden uzak kalmalarını söylüyordu.

İlk zamanlar, bir çok kimseler, bu da'vete aldırış etmeyerek İslâm'ı kabûl edip îmân etmediler. Fakat Alâhü Teâlâ'nın Rasûlü'nden de

[89] -Hıcr Sûresi, âyet 94.

büsbütün yüz çevirmediler. Putları hakkında bir söz söylemedikce O'na kötü bir muâmele yapmayı uygun bulmadılar ve eziyet etmediler.

Daha sonraları putlara tapmanın şirk ve sapıklık olduğunu, yalnız Allâhü Teâlâ'ya ibâdet etmenin lâzım geldiğini bildiren âyet-i kerîmeler gelince, bu onların gücüne gitdi. O zamâna kadar Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın her sözünün doğru olduğunu kabûl edenlerin bir çokları, birdenbire O'ndan yüz çevirdiler ve O'na düşman olmaya başladılar.

Yakın akrabâlarını da'vet

Bir çok kimselerin, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e kızmalarına ve O'na düşman olmalarına rağmen O, Rasûlü'llâh olduğunu teblîğe devam ediyor ve Allâhü Teâlâ'nın emirlerini etrâfındakilere bildiriyordu. Bu hâl böyle devam ederken şu âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلأَقْرَبِينَ. ۙ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ. فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ.

"Ve enzir aşîrateke'l-akrabîn".
"Va'hfid cenâhake li-meni'ttebeake mine'l-Mü'minîn".
"Fe-in asavke fe-gul innî berîun mimmâ ta'melûn".

"Sen (evvelâ) **en yakın akrabâlarını inzâr et".**

"Sana tâ'bi' olan Mü'min'lere (rahmet ve himâye) **kanadını indir".**

"Şâyet sana isyân ederlerse -*Ben sizin yapageldiğinizden çok uzağım*- de".[65]

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* amcaları dâhil olmak üzere bütün Abdü'l-muddalib ailelerini iki kere evine yemeğe çağırdı. Yemekden sonraki sohbet esnâsında bir sırasına getirip onları, Allâhü Teâlâ'ya ibâdet etmeye da'vet etdi. Her ikisinde de amcası *Ebû Leheb* kızarak sözünü kesdi ve toplantıyı dağıtdı.

Bu toplantılardan bir netîce alamayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Allâhü Teâlâ'nın emrine uyarak hemen

65-Şuarâ Sûresi, âyet 214-215-216.

Haram-ı şerîf 'e koşdu. **Safâ** tepesine çıkarak bütün Kurayş kabîlelerini, yakın akrabâlarını oraya çağırdı. Herkes *"Mühim bir haber var, Muhammed -aleyhi's-selâm- bizi çağırıyor"* diyerk Safâ tepesine koşdular. Gelmeyenler de başka birini gönderdiler. Amcası Ebû Leheb de oraya gelmişdi.

Hepsi toplandıkdan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ayağa kalkarak,

"Ey kavmim, ey Abdü'l-muddalib ve Abdü-menâf oğılları, Ey Teym, Zühre ve Esed oğulları, -eğer şu dağın arkasında bir düşman var. Sizin mallarınızı yağma için hazırlanıyor- desem sözüme inanır mısınız?"

dedi.

Orada bulunanların hepsi birden,

"Evet inanırdık. Yalan söylediğini hiç görmedik. Sen aslâ yalan söylemezsin".

dediler.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da onlara hitâben şöyle dedi:

"Öyle ise biliniz ki Allâhü teâlâ beni peygamber olarak seçdi. Bana Melek vâsıtası ile kendi kelâmını gönderdi Bana en yakın akrabâlarımızı inzâr etmekle emir buyurdu. İnsanları hakk dîn olan İslâm Dîni 'ne da'vet etmemi emir buyurdu. Allâh birdir. O'ndan başka tanrı yokdur. Ben de size ve bütün insanlara O'nun peygamberiyim".

"Allâh'a yemîn ederim ki nasıl uykuya yatıyorsanız bir gün öylece ölecek ve sonra uykudan uyanır gibi yine dirilerek yaptıklarınızdan hısâb vereceksiniz. Şunu da iyi biliniz ki ebedî bir Cennet ve Cehennem vardır. Öldükden sonra iyiler Cennete, kötüler Cehenneme gideceklerdir. Önümüzdeki kıyâmet gününün azâbı ile sizi korkutmaya me'mûrum. Benim Allâhü Teâlâ'dan getirdiğim Dîn ve Şerîat, dünyâ ve âhiretde sizi selâmete çıkaracakdır. Allâhü Teâlâ'nın birliğine ve benim Rasûlü'llâh olduğuma îmân edenler kendisini azâbdan kurtaracak, îmân etmeyenler ise çok şiddetli bir cezâ' görecekdir. Bu işi benim ile birlikde üzerinize almaya ve bana yardım etmeye hâzır mısınız?

Orada bulunanların hepsi, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'dan bu sözleri işitince şaşırıp kaldılar ve bir şey' söyleyemediler. Yalnız henüz onüç yaşlarında bir çocuk olan Hazreti Ali ibn-i Ebû Tâlib, hemen ayağa kalkarak,

"Gerçi benim görüşüm kısa, kollarım ve bacaklarım zayıf, yaşım da buradakilerin hepsinden küçükdür. Fakat bu işde ben sizinle berâberim. Size yardım edeceğime söz veriyorum".
dedi.

Bunun üzerine orada bulunanlar alay edip gülerek,
"Bunlar ne akılsız insanlar. Kırk yaşını geçmiş bir adamla onüç yaşlarında bir çocuk, bize eski dînimizi terk etdirecekler. Dünyânın kânûnlarını, töresini değiştirecekler. Bu hiç olur mu?".
diyerek dağılmaya başladılar.

Daha evvel kızgın bulunan Ebû Leheb ise büsbütün kızarak ağzını bozdu ve *"Yuh sana, helâk olası. Günümüzü zehir etdin. Bizi buraya bunun için mi topladın?"* dedi. Bundan sonra da Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın hatırını kıracak acı ve yakışık almayacak sözler söyledi. Bundan sonra da hepsi oradan ayrılıp gitdiler. Allâhü Teâlâ'nın Rasûlü'ne karşı hakârati ve eziyeti artırdılar. Fakat O, bunlardan aslâ me'yûs olmadı, korkmadı ve ilâhî vazîfesini teblîğe devam etdi.

Bu hâdise üzerine Kur'ân-ı Kerîm'deki **Tebbet Sûresi** nâzil olmuş, asıl helâke müstehık olan şahısların Ebû Leheb gibi münkirlerden ibâret olduğu ifâde buyurumuşdur ki bu Sûre-i celîlede şöyle denilmektedir:

"Ebû Leheb 'in iki eli kurusun, kendisi de kurudu (ve helâk oldu ya)**. O'na ne malı, ne kazandığı fâide vermedi. Alevli bir ateşe girecek o. Karısı da odun hammalı olarak.** (Karısının) **boynunda bürülmüş bir ip de olduğu hâlde".**

Hakîkaten *Ebû Leheb*, ***Hicret*** 'in ikinci senesinde *Bedir Gazvesi* 'nden yedi gün sonra Adese (*kabarcık*) denilen bir sivilci illetine yakalanarak teessüründen ölmüşdür. Bulaşıcı bir hastalık olduğundan kimse yanına yaklaşamamış, üç gün evinde kalmış ve kokmuşdur. Sûdan'lılardan ücretle tutulan adamlar tarafından kaldırılıp gömülmüşdür. Kendisine serveti de, evlâd ve ıyâli de bir fâide veremez olmuşdur.

Karısı *Ümmü Cemîl* denilen ve Ebû Süfyân 'ın kız kardeşi olan kadın da, kocası Ebû Leheb ile berâber olur, ona yardım eder, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın yollarına diken döker, O'na eziyet eder ve O'nu hiç durmadan kötülerdi. Daha sonra o da ölüp lâyık olduğu cezâ'ya kavuşmuşdur.

Bunun için bu şekilde davranıp helâke dûçâr olan münkirlerin hâline düşmeyerek asıl selâmet ve saâdete nâil olmak isteyenler, Kur'ân-ı Kerîm'e ve Rasulü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a ta'bi' olarak O'nların gösterdiği yoldan gitmeli, İslâm Dîni'ne güzelce sarılmalıdır.

Kurayş 'in İslâm 'a düşmanlığının sebebleri

Kurayş'in, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a ve getirdiği İslâm Dîni 'ne olan düşmanlıklarının bir çok sebebleri vardır ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

1-Müşrikler, en çok mevki' ve nüfuzlarının kaybolmasından korkuyorlardı. Çünkü İslâm Dîni, sınıf farklarını ortadan kaldırıyor, insanların müsâvî olduklarını i'lân ediyor, köle ve efendinin Allâhü Teâlâ ındinde bir olduğunu söylüyor, şeref ve kerâmetin ancak **takvâ** ile kazanılabileceğini bildiriyordu.

2-Arab'lar, hayatlarını ticâret ile kazanıyorlardı. İslâm Dîni'ni kabûl edince ticârî hayatlarının felce uğrayacağından endîşe ediyorlardı. Çünkü bu ticârî hayâtı kendilerine kazandıran şey'in, Kâ'be'de bulunan üçyüz altmış putun sebeb olduğunu zannediyorlar, putlar ortadan kalkınca artık Arab'lar Mekke'ye gelmez ve bunun netîcesi olarak da ticâri hayâtımız bozulur diyorlardı.

3-Doğruyu düşünemediklerinden yapa geldikleri kötü şey'leri terk etmek ve taptıkları putları ortadan kaldırmak onlara çok güç geliyordu. Bunun için her fırsatda putlarına dokunulmamasını istiyorlardı.

4-Eskiden beri Kurayş'in, Hristiyanlığa karşı bir düşmanlığı vardı. Bir takım yanlışlıklar yüzünden İslâm Dîni'ni de Hristiyan'lıkla bir tutuyorlardı. Bu yanlış görüşleri yüzünden İslâm Dîni'ne de aynı düşmanlık hislerini besliyorlardı

5-Arab'larda reis olmanın belli başlı iki şartı vardı ki bunlardan birisi çok servet sâhibi olmak, diğeri de çok evlât sâhibi olmakdır. Bu basit görüşe bağlılıkları yüzünden Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ı hakir görüyor ve bu şerefli işe -kendi akıllarınca- *Velid inb-i Muğîra, Ümeyye ibn-i Halef, Ebû mes'ûd Es-Sakafî* gibi ileri gelen şahısları lâyık görüyorlar, bir yetîme tâ'bi' olmayı gururlarına yediremiyorlardı.

6-Eskiden beri Hâşimî ve Emevî olanlar arasında bir rakâbet vardı. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* Hâşimî'ler arasından çıkınca güç yetmez bir

rakâbet mevzûu ortaya çıkdı ki düşman olmakdan başka bir çâre yokdu. Bunun için Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın düşmanları, ekseriyyetle Emevî'ler arasından çıkmışdır. Haşîmî'ler arasında en büyük düşmanı ise amcası Ebû Leheb olmuşdur. Diğer kabîlelerin ekseriyyeti de Emevî'ler tarafında idi. Meselâ, Ebû Cehil ibn-i Hişâm, Mahzum Oğullarından olup reisleri Velid ibn-i Muğîra'nın yeğenidir. Ebû Süfyân ibn-i Harb ile Ukbe ibn-i Ebî Muayd da Emevî'lerden (*Ümeyye Oğullarından*) dır.

7-Biribirleri ile rakâbet hâlinde olan Kurayş reisleri ve ileri gelenleri, -*Velid ibn-i Muğîra, Ebû Cehil ibn-i Hişâm, Ebû Leheb ibn-i Abdü'l-muddalib, Âs ibn-i Vâil, Ebû Süfyân ibn-i Harb gibi*-, mevki' ve şöhretlerinin ellerinden gitmemesi için İslâm Dîni' ne muhâlefet ediyorlar, İslâm Dîni'ne girenleri veyâ girmek isteyenleri tehdîd ediyorlardı. Bunun için de bir çok kimseler korkuyordu.

Hazret Muhammed aleyhi's-selâm 'ın vazîfesine devam etmesi

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Kurayş'lilerin kızmalarına ve düşman olmalarına rağmen üzerine aldığı ilâhî vazîfesini teblîğe devam ediyor, hiç bir şey'e aldırış etmiyordu. Putlara tapmanın küfür olduğunu, puta tapanların taptıkları putlarla birlikde Cehenneme gideceklerini söylüyordu. Bu sözler ise kâfirlere çok ağır geliyordu. Âdetâ onları kudurtuyordu. Buna rağmen -*kabîleler arasında bitip tükenmek bilmeyen kan da'vâlarına sebeb olur düşüncesi ile*- Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a hiç bir şey' yapamıyorlardı. Gün geçdikce de her kabîleden birer ikişer kişi İslâm Dîni'ne giriyor ve atalarının kötü âdetlerini terk ediyordu. Bu da onları büsbütün kızdırıyordu. Bunun netîcesi olarak da bu gidişe dur demenin çârelerini arıyorlardı.

Kurayş büyüklerinin Ebû Tâlib 'e mürâceatları

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e cephe alan ve O'nun teblîğ etdiği yeni dîni kabûl etmeyen Kurayş müşriklerinin ileri gelenleri, bir gün toplanarak aralarında konuşdular. Netîceyi bir karâra bağladıkdan sonra Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın amucası Ebû Tâlib'e gelerek şunları söylediler:

"Yâ Ebâ Tâlib, kardeşinin oğlu, bizim dînimize dil uzatıyor.

-Taptığınız putlar hiç bir şey' değildir. Bunlardan bir fâide beklemek, bunlara ilâh diye tapınmak küfürdür, şirkdir. Allâh birdir. Her şey'i yaratan O'dur. O'ndan başka tanrı yokdur. Ben de O'nun elçisiyim. Babalarınız, dedeleriniz küfür içinde öldüler. Siz bu yolu bırakıp bana uyunuz-,

diyor. Biz buna artık dayanamayız. Ya O'nu böyle söylemekden vaz geçir, yâhud sen O'nu himâye etme".

Bu sözleri dinleyen Ebû Tâlib, onları tatlı sözlerle başından savdı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de yine vazîfesine devam etdi. Müslümân'ların sayısı da, günden güne çağalmaya başladı.

Bu durumu gören Kurayş müşrikleri, yine yerlerinde duramadılar. İleri gelen büyükleri toplanarak tekrar Ebû Tâlib'e geldiler ve O'na şunları şöylediler:

"Sen bizim büyüğümüzsün. Bizim yanımızda şeref ve haysiyetin çok büyükdür. Biz senin hatırını sayarız. Kardeşinin oğlu gitdikce işi azıtıyor. O'nu ne yapacaksan yap, bu işden vaz geçir. Biz O'na istediği kadar mal verelim, para verelim. O'nu kendimize en büyük reis yapalım. Yalnız bu da'vâdan vaz geçsin. Bizim eski dînimize ve taptığımız putlara dil uzatmasın. Atalarımızı tahkîr etmesin. Eğer bundan vaz geçmezse artık O'nunla uğraşmaya mecbûr kalacağız. Hayâtının tehlikede olduğunu unutmasın. Siz de O'nu himâye etmekden vaz geçmelisiniz".

Ebû Tâlib, bu sefer işin bu kadar güçleşdiğini görünce Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ı yanına çağırarak olanları anlatdı. Kavmini terk etmek ve onlardan ayrılmak istemiyordu. Fakat kardeşinin oğlunu himâye etmemeyi de vicdânı kabûl etmiyordu. Bunun için müşkil bir vaziyetde kaldığını anlatmak isteyerek *"Bu kadar ağır bir yük tahammülümün fevkindedir"* dedi. Gerçi açıkdan açığa *-seni himâye etmeyeceğim-* dememişdi ama, bu sözlerin gelişinden öyle anlaşılıyordu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* amcasından bu sözleri işitince çok kederlendi, gözleri yaşardı ve O'na şöyle dedi:

"Ey benim amucam. Sen benim babam yerindesin. Beni ister himâye et, ister bırak. Onlar bana dünyâyı bağışlasalar, güneşi sağ elime, ayı sol elime koysalar ben yine bu da'vâdan vaz geçmem. Ben kendiliğimden değil, Allâhü Teâlâ'nın emri ile ortaya çıkdım. Yalnız

O'nun emri ile hareket ederim. O, ne derse ancak onu yaparım. Ben O'nun emrini yerine getireceğim. Ben bütün dünyânın bana düşman olacağını bilirim. Ben kimsenin yardımını da istemem. Kimseden korkum da yokdur. Ellerinden geleni yapsınlar. Bana Allâh'ım yeter".

Ebû Tâlib, bu sözlerden çok müteessir oldu. Müslümân olmuş değildi. Fakat Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i öz evlâdından fazla severdi. O'na hiç kıyamadı. Bunun için O'nun gözlerinin yaşla dolması Ebû Tâlib'e çok dukundu. Bunun üzerine *"Ey kardeşimin oğlu, sen işine bak, vazîfene devam et. Ben sağ oldukca senden ayrılmam. Sana hiç bir kimse bir şey' yapamaz"* dedi. Hattâ, *"O'nu muhâfaza için etrâfında, oğullarımızı, kızlarımızı bile unutarak cansiperâne savaşırken öldürülmedikce, bizler O'nu aslâ teslîm etmeyiz"* ma'nâsını ifâde eden bir kaç beyit bile söyledi.

Bu vaziyet karşısında hiç bir kimse ve hiç bir kabîle, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e karşı açıkdan açığa düşmanlık yapmaya, ortaya bir kan da'vâsı çıkarmaya cesâret edemedi. Çünkü Arab'larda akrabâlık gayreti gütmek, çok ileride idi. Bunun için Ebû Leheb'den başka bütün Hâşimî'ler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i korumuşlardır.

Esâsen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i bu işden vaz geçirmek sevdâsında bulunanlar, O'nun başladığı işin büyüklüğünü bilmiyorlardı, anlamıyorlardı. O'nu her hangi bir menfaat elde etmek için ortaya atılmış bir adam sanıyorlardı. Halbuki O, yalnız Allâhü Teâlâ'nın emri ile ortaya çıkmışdı. Allâhü Teâlâ'nın yüksek kudret ve irâdesine bütün varlığı ile inanmış ve bu îmân ile ortaya çıkmış bir adam, da'vâsından vaz geçebilir miydi? O'na bütün dünyâlar bağışlansa yine hiçdir. Bu uğurda ölmek O'nun için en şerefli bir vazîfedir. Böyle olmasaydı bir insan yalnız başına ortaya atılarak bütün cihâna karşı *"Hepiniz dalâlet içindesiniz. Taptıklarınız da, siz de Cehenneme gireceksiniz"* diyerek o güne kadar onların mukaddes tanıdıkları şey'leri tahkîr edebelir miydi? O, görevli olduğu emri, Allâhü Teâlâ'dan aldığı içindir ki her ne teklîf etmişler ise, hepsini redd ederek ve kimseden de korkmayarak işine devam etmişdir.

İlk şehîd ve ilk gâzi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem*, müsâid bir zamanda, kendisine îmân eden Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Haram-ı

Şerîf 'e giderek orada Allâhü Teâlâ'nın birliğini îlân etmiş ve Tekbîr seslerini göklere kadar yükseltmişdi. Bu hareketi, Kâ'be'ye ve içerisinde bulunan putlara hakâret sayan müşrikler, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a hücum etmişler ve O'nu öldürmeye kasd etmişlerdi. Bunu gören ***Hâris ibn-i Hâle*** *radıye'llâhü anh*, hemen koşarak Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ı kurtarmaya çalışmışdı. Bunun üzerine hücûmlarını O'na çeviren müşrikler, kılıç darbeleri ile O'nu şehîd etdiler. Bunun için Rasûlü'llâh *aleyhi'selâm* 'ın gözleri önünde kanları Haram-ı Şrîf 'e dökülen ilk İslâm şehîdi bu Hâris ibn-i Hâle *radıye'llâhü anh* olmuşdur.

Yine bir gün Müslümân'lar Mekke yakınlarında bir vâdiye giderek orada namaz kılıyorlardı. Ebû Süfyân ile arkadaşları onları görünce söğüp saymaya ve birbirlerine darbeler indirmeye başladılar. Bu sırada ***Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs*** *radıye'llâhü anh*, yakaladığı bir deve kemiğini müşriklerden birine vurmuş, ağır bir şekilde yaralamış ve kanlar içinde bırakmışdır. Diğerleri de korkularından kaçıp gitmişlerdir. Bu Sûretle Allâhü Teâlâ yolunda ilk kan döken de Sa'd ibn-i Vakkâs *radıye'llâhü anh* olmuşdur.

Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm **'a ve Müslümân'lara eziyet edenler**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in en büyük düşmanlarından olup Müslümân'lara en çok eziyet eden İslâm düşmanları şunlardır:

1-Ebû Leheb, karısı **Ümmü Cemil** ve oğulları **Utbe** ve **Uteybe**:

Bunların hepsi de Hâşimî'ler arasında Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a en çok ezâ ve cefâ edenlerdir. **Ebû Leheb**'in asıl adı **Abdü'l-uzzâ ibn-i Abdü'l-muddalib**'dir. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın ve İslâm 'ın en büyük düşmanıdır. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın ardısıra dolaşarak *"Muhammed sizi atalarınızım dîninden döndürmek ister. Sakın inanmayınız"* derdi. -Daha evvel de anlatıldığı gibi- Bedir muhârebesinden bir kaç gün sonra adese hastalığından ölmüş ve ölüsünü Sûdan'lılar kaldırmışdır.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, halkın evlerini dolaşarak *"Allâhü Teâlâ size kendisine ibâdet etmenizi ve O'na şerîk koşmamanızı emrediyor"* der ve onları Allâh'ın birliğine (*Tevhîd'e*) da'vet ederdi. Ebû Leheb de arkasından dolaşarak *"Ey ahâli, bu adam*

size ecdâdınızın dînini terk etmenizi emr ediyor. Sakın kabûl etmeyin" der ve onları muhâlefete teşvîk ederdi.

Karısı *Ümmü Cemîl* de, Ümeyye Oğullarından olup Ebû Süfyân'ın kız kardeşi ve Muâviye'nin halasıdır. Kocası ile birlikde Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın geçeceği yollara diken döker, kapısının önüne pislik atar, O'na eziyet eder, dil uzatır, çok fenâ sözler söylerdi.

Oğullarından Utbe, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın kızı Rukıyye ile; Uteybe de diğer kızı Ümmü Gulsüm ile evlenmişdi. Babaları ve anaları hakkında, **Tebbet Sûresi** nâzil olunca, baba ve analarının ısrârı ile her ikisi de karılarını boşamışdır. Hattâ Uteybe, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*'a gelerek *"Senin dînini inkâr ediyorum. Seni Sevmem. Sen de beni sevmezsin. Onun için kızını boşadım"* demiş ve üzerine atılarak gömleğini yırtmışdır. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"Yâ Rabb, O'nun üzerine canavarlarından birini musallat et".* diye bed-duâ etmişdir. Hakîkaten bir müddet sonra utaybe ticâret için Şâm'a giderken *Zerka* mevkîinde bir arslan tarafından parçalanmışdır. Utbe ise Mekke'nin fethinden sonra amcası Abbâs'ın delâletiyle Müslümân olmuşdur.

2-Ebû Cehil ibn-i Hişâm ve oğlu İkrime:

Benî Mahzûm kabîlesinden olup Kurayş'in reislerindendir. Asıl adı *Amr ibn-i Hişâm* 'dır. Lâkâbı da *Ebû Hakem* idi. Fakat Rasûlü'llâh s*allâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e ve Müslümân'lara düşmanlığından dolayı ***Ebû Cehil*** lakâbı ile anılmışdır. *Sümeyye Hâtun* 'u iki deveye bağlatıp aksi istikâmetlere sürerek insafsızca şehîd eden budur. Bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Haram-ı Şerîf 'de namaz kılarken üzerine, yeni boğazlanmış bir devenin döl yatağını içinin çirkinlikleri ile birlikde atan veyâ *Ukbe ibn-i Ebî Muayd* 'a atdıran da yine budur. Bedir muhârebesinde öldürülmüş, canı cehenneme yollanmışdır. Oğlu ***İkrime*** ise Mekke'nin fethinden sonra Müslümân olmuşdur.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* -yukarıda geçdiği gibi- bir gün Haram-ı Şerîf 'de namaz kılarken, Ebû Cehil ile ona uyan müşrik arkadaşları da orada oturuyorlardı. Bunu gören Ebû Cehil, yeni boğazlanmış bir devenin döl yatağını içinin çirkinlikleri ile birlikde, secdeye varınca üzerine koydu veyâ orada bulunan Ukbe ibn-i Ebî Muayd 'a işâret ederek koydurdu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de secdeden başını kaldıramadı. O'nun bu hâle düşdüğünü gören

Ebû Cehil ve arkadaşları gülüşmeye başladılar. Bu sırada Hazreti Fâtıma *radı'ye'llâhü anhâ* yetişip sevgili babasının üzerinden o cîfeyi aldı ve bu alçakca işi işleyenlerin üzerine doğru atdı. Orada oturup gülüşenlere de çıkışdı. Bu sûretle başını secdeden kaldıran Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm,* namazını tamamladıkdan sonra üç kere ***"Allâh'ım, Kurayş'den olan şu zümreyi sana havâle edrim"*** diye duâ etdi. Duâsı kabûl olunduğundan orada oturanların hepsi de Bedir muhârebesinde öldürülmüşlerdir.

3-Ebû Süfyân ibn-i Harb ve **Ümeyye oğulları:**

Bunlar da Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a en çok ezâ ve cefâ edenlerdendir. Ebû Süfyân'ın karısı Hind de kocası ile birlikde Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a en çok eziyet edip dil uzatanlardandır. Hazreti Hamza *radı'ye'llâhü anh*, Uhud muhârebesinde şehîd düşünce, O'nun ciğerlerini çıkartdırıp yiyecek kadar vahşîleşmişdir. Buna rağmen O büyük insan karşısında, nasıl Müslümân oldukları ve nasıl afv edildikleri, Mekke'nin fethi bahsinde görülecekdir. Oğulları Muâviye ise, Rasulü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın vahy kâtibi ve ilk Emevî hukümdârı olmuşdur.

4-Velîd ibn-i Muğîra:

Benî Mahzûm kabîlesinin reisi ve meşhur İslâm kumandanı Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* 'ın babasıdır. Kurayş büyüklerinden olup Ebû Cehil ibn-i Hişâm'ın amcasıdır. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a ve Müslümân'larara dil uzatanlardandır. Bir gün Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a gelerek Kur'ân-ı Kerîm okutmuş ve dinlemişdir. Dinlediği âyet-i kerîmeler kendisine dehşet ve ürperme verdiği hâlde Müslümân olmamışdır. Ancak *-uzun uzadıya düşündükden sonra-* Rasûlü'llah *aleyhi's-selâm*'a, sihirbaz diyebilmişdir ki bu husûs, Müddessir Sûresi'nde ifâde buyurulmuşdur. Hicret'den üç ay sonra ölmüşdür.

5-Âs ibn-i Vâil:

Meşhûr diplomat Amr ibni'l-Âs 'ın babasıdır. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a ve Müslümân'lara eziyet edenlerdendir. Bir gün eşeği bacağını ısırmış, bacağı şişmiş ve ondan ölmüşdür.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın oğlu ***Kâsım*** *radıye'llâhü anh* vefât edince O'na **"Ebter:***Nesli kesilmiş***"** demişdir. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* da bunu işitince müteessir olmuşdu. Bunun üzerine şu

meâldeki *Kevser Sûre-i Celîlesi* nâzil olmuş ve kendisini tesellî edip sevindirmişdir.

"(Habîbim) **biz sana Kevseri** (dünyânın ve âhiretin her türlü hayrini) **verdik".**

"O hâlde Rabb'in için namaz kıl, kurban kes".

"Sana buğz eden (yok mu? İşte asıl) **zürriyyetsiz olan şübhesiz ki Odur".**

Müslümân'lardan Habbâb ibn-i Hâris *radıye'llâhü anh* 'ın bunda bir alacağı vardı. Alacağını isteyince *"Muhammed -aleyhi's-selâm- a küfr etmedikce vermem"* dedi. O da *"Va'llâhi ben Rasûlü'llâh'a diri olarak da, ölü olarak da, kabrimden kalkdığım zaman da aslâ küfr etmem"* dedi. Bu cevâbı alınca *"Öyleyse ben dirildiğim zaman gel. Orada malım da olacak, evlâdım da olacak. Borcumu o zaman öderim"* dedi. Bunun üzerine Meryem Sûresi' nin yetmişyedinci âyet-i kerîmesi nâzil oldu ki şu meâldedir:

"Şu âyetlerimizi inkâr eden ve -*Bana elbetde mal ve evlâd verilecekdir*- diyen adamı gördün mü? O, gayba mı vâkıf, yoksa çok esirgeyici Allâh nezdinde bir ahid mi almış? Hayır, öyle değil. Biz onun söylemekde olduğu sözü yazar, azâbını da uzatdıkca uzatırız".

6-Utbe ibn-i Rabîa:

Bu da Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a ve Müslümân'lara ezâ ve cefâ edenlerdendir. Bedir Muhârebesinde öldürülmüşdür.

7-Şeybe ibn-i Rabîa:

Müslümân'lara ezâ ve cefâ edenlerdendir. Bu da Badir Muhârebesinde öldürülmüşdür.

8-Umeyye ibn-i Halef ve kardeşi **Ubeyy:**

Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın en azılı düşmanlarındandır. Her zaman, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* ile alay eder ve O'nu kötülerdi. Bedir Muhârebesinde öldürülmüşdür ki şu meâldeki *Hümeze Sûre-i Celîlesi*, bunun hakkında nâzil olmuşdur.

"Arkadan çekişdirmeyi, yüze karşı (el, kaş, göz işâretleriyle) **eğlenmeyi ve ayıplamayı âdet edinen her kişinin vay hâline!".**

"Ki o, malı yığıp onu tekrar tekrar sayandır".

"Malı hakîkaten kendisine (dünyâda) **ebedî bir hayat vereceğini sanır o".**

"Hayır. O, and olsun (hor ve hakîr) **-*Hutame*- ye atılacak".**

"O Hutame'nin neylediğini sana bidiren ne?".

"(O)**, Allâhın tutuşturulmuş bir ateşidir".**

"Ki tırmanıp yüreklerin tâ üstüne çıkacakdır o".

"Bu (ateşin kapıları da) **onların üzerine kapatılmışdır".**

"(Kendileri) **uzatılmış sütunlarda** (bağlı olarak)**".**

Bir gün eline çürük bir kemik alıp ufaladıkdan sonra Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a hitâben *"Bu çürümüş ve toz hâline gelmiş kemiği Allâh diriltip kabirden çıkaracak mı?"* dedi. O da *"Evet, yâ Umeyye, sen öldükden sonra çürüyüp toprak olacaksın. Allâhu Teâlâ seni yeniden diriltip Cehenneme atacakdır".* cevâbını verdi. Bunun üzerine Yâ-Sîn Sûresi'nin şu meâldeki âyet-i kerîmeleri nazil oldu:

"O, kendi yaratılışını unutarak bize bir misâl getirdi. -*Bu çürümüş kemiklere kim can verebilir?*- dedi".

"(Habîbim) **De ki: Onları ilk def'a yaratan diriltecek. O, her yaratmayı hakkıyle bilendir".**[90]

9-Hakem ibn-i Ebu'l-Âs:

Emevî'lerden olup Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ın amcasıdır. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın komşusu idi. Evinin önüne pislik atar, başına toprak saçardı. Mekke'nin Fethi'nden sonra Müslümân olmuşdur. Fakat Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın sırlarını ifşâ ve hareketlerini taklid etmeye cür'et etdiği için *Tâif* 'e sürülmüşdür. Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ın hilâfeti zamânında afv edilmiş, Medîne'ye gelmiş ve bir müddet sonra da ölmüşdür. Oğlu ***Mervan*** ise, Emevî halîfesi olmuşdur.

10-Ebû'l- Buhterî ve oğlu **Esved:**

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ve Müslümân'ların düşmanlarındandır. Bedir Muhârebesinde öldürülmüşdür. Oğlu Esved ise, Mekke'nin Fethi'inden sonra Müslümân olmuşdur.

11-Esved ibn-i Abdi-Yagus:

---

[90] -Yâ-Sîn Sûresi, âyet 78-79.

Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın dayısının oğludur. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a rast geldikce *"Bu gün yine göklerle konuştun mu?"* der ve Müslümânlar ile alay ederdi. *Sam Yeli* 'ne tutulmuş ve ölümü çok fecî olmuşdur. Müslümân câriyelerden *Ümmü Abîs* 'e çok ezâ ve cefâ ederdi. Bunun için bu câriye, Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* tarafından satın alınarak âzad edilmişdir.

12-Nadr ibn-i Hâris:

Abdü'd-dâr Oğullarındandır. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a en çok eziyet edenlerdendir. Bedir Muhârebesinde esir edilerek Rasûlü'llâh *aleyhi'süselâm* 'ın emri ile öldürülmüşdür.

13-Esved ibn-i Muddalib:

Bu da Müslümân'lara ezâ ve cefâ edenlerdendir.

14-Hars ibn-i Kays:

Putperestliğe çok düşkün bir adam olduğundan eline geçen her güzel taşa tapardı. Rasûlü'llâh *aleyhi's-seâm* 'a dil uzatır ve O'nunla alay ederdi. Bir gün tuzlu bir balık yemiş, çok su içmiş, karnı patlayarak ölmüşdür.

15-Ukbe ibn-i Ebî Muayd:

Emevî'lerden olup en şiddetli İslâm düşmanlarındandır. Bedir Muhârebesinde asılarak öldürülmüşdür.

16-Mud'im ibn-i Adiyy:

Müslümân'lara dil uzatanlardandır. Bedir Muhârebesinde öldürülmüşdür.

Buraya kadar zikr olunan İslâm ve Müslümân düşmanlarının en azılıları, Kurayş'in ileri gelen reisleri olan ***Ebû Leheb, Ebû Cehil, Ebû Süfyân, Velîd ibn-i Muğîra, Âs ibn-i Vâil*** ve ***Utbe ibn-i Rabîa*** 'dır. Bunlar, diğerlerini ve daha başka kimseleri ellerinde bir maşa gibi kullanmışlar, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a ve Müslümân'lara eziyet etdirmek için ellerinden geleni yapmışlar ve her imkânı kullanmakdan bir an dahî geri kalmamışlardır.

❋
❋ ❋

Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm **'ın kızlarının durumu**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kızlarından ***Zeyneb*** *radıye'llâhü anhâ*, teyzesinin oğlu *Ebu'l-Âs ibn-i Rabîa* ile evlenmişdir. Fakat kocası îmân etmedi. Bedir Muhârebesinde Müslümân'ların eline esir düşdü. Zeyneb *radıye'llâhü Anhâ* 'yı, Medîne'ye göndermek şartı ile serbest bırakıldı. Mekke'ye gelince Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı Medîne'ye gönderdi. Daha sonra kendisi de Müslümân oldu ve Medîne'ye giderek eski karısı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı tekrar nikâlayıp aldı.

Rukıyye *radıye'llâhü anhâ*, Ebû Leheb'in oğlu *Utbe* ile; ***Ümmü Gulsüm*** *radıye'llâhü anhâ* da diğer oğlu *Uteybe* ile evlenmişdi. Her ikisinin kocası da îmân etmedi. Baba ve analarının ısrârı ile her ikisi de karılarını boşadı. Daha sonra Rukıyye *radıye'llâhü anhâ* 'yı Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* nikâhladı. Bir müddet sonra Rukıyye *radıye'llâhü anhâ* ölünce yerine Ümmü Gulsüm *radıye'llâhü anhâ* 'yı nikâhladı. Bunun için Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'a, ***Zü'n-nurayn:*** *İki nûr sâhibi* denilmişdir.

Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın diğer kızı ***Fâtıma*** *radıye'llâhü anhâ* ise, daha küçük olduğu için evlenmemişdi. Hicret 'den sonra Medîne'de Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* ile evlenmişdir. Hazreti Hasen ve Huseyn *radıye'llâhü anhümâ*, bunların oğullarıdır.

Kurayş'in Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm**'a mürâcaatları ve Rasûlü'llâh** aleyhi's-selâm **'ın cevâbı**

Müşriklerin, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a elleriyle, dilleriyle yapdıkları eziyetler, işkenceler, hakâretler, tüyler ürpertecek dereceyi bulmuşdu. Buna rağmen, O, bunların hiç bir tânesine ehemmiyyet vermiyor, durmadan vazîfesine devam ediyordu.

Bir gün Kurayş'in büyüklerinden *Utbe ibn-i Rabîa* gelerek şöyle dedi:

"Ey Abdu'llâh oğlu Muhammed. Senin böyle bir fikir ile ortaya atılmakdaki maksâdın nedir? Mekke'ye hâkim ve hepimizin başına reis olmak sevdâsında mısın? Yoksa asîl ve güzel bir kız ile evlenmek veyâhud zengin olmak mı istiyorsun? Şâyet böyle bir şey' arzû ediyorsan biz bunların hepsini sana verelim ve seni reis yapalım. Yalnız sen bu söylediklerinden vaz geç. Bizim dînimize, putlarımıza dil uzatma".

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da buna cevâben;

"Bana dünyâları bağışlasanız bu yoldan yine dönmem. Çünkü ben kendiliğimden söylemiyorum. Allâhü Teâlâ'dan aldığımı söylüyorum. Ne mülk, ne reislik, ne de başka bir şey' isterim. Bir elime güneşi, diğer elime de kameri hediyye olarak koysanız yine Risâletimden zerre kadar ayrılmam".

dedi ve bir kaç âyet-i kerime okudu. O'ndan böyle bir cevâb alan Utbe übn-i Rabîa da, ne yapacağını şaşırarak dönüp gitdi.

Müşrikler, artık böyle tekliflerden bir netîce alamayacaklarını anlamışlardı. Bunun için her fırsatda Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a ve Müslümân'lara karşı daha şiddetli haraketlerde bulunmaya, eziyet ve işkence yapmaya karar verdiler. Bu kararlarını da tatbîke koydular. Bir çok Müslümân'lara, bi'l-hâssa kimsesizlere tahammül edilemiyecek işkenceler yapdılar. Hattâ ba'zılarını da vicdanları sızlamadan şehîd etdiler.

İlk Müslümân 'lara yapılan işkenceler

İlk Müslümân'ların ma'rûz kaldıkları işkenceler çok ibret vericidir. **"Allâh birdir"** dedikleri için onlara yapılmadık eziyet ve işkence kalmamışdır. Bi'l-hâssa kimsesiz ve garîb olanlar, kendilerine arka çıkacak adamları bulunmayanlar, müşriklerin dâimî ta'kîbine uğramışlardır. Aç bırakmak, susuz bırakmak, döğmek, söğmek, kızgın kumlar üzerine yatırıp sürüklemek en basit işkenceleri idi. Kimsesiz ve zayıf olanlara bütün güçleri ile hücum ediyorlardı.

Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* gibi i'tibarlı, mevkî sâhibi ve zengin olan Müslümân'lara pek dokunamıyorlardı. Bir gün Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* Kâ'be'nin yanında namaz kılarken, müşriklerin azılılarından biri (*Ukbe ibn-i Ebî Muayd*) gelip boynuna abasını atmış, sonra dolamış, yere yıkarak boğacak bir hâle getirmişdi. Bunu gören Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* hemen yetişip O'nu kurtarmışdır.

Müşriklerin bitip tükenmek bilmeyen işkence ve eziyetlerine en çok ma'rûz kalanlardan ba'zıları şunlardır:

1-Bilâl-i Habeşî:

Umeyye ibn-i Halef 'in kölesi idi. Onun evinde doğup büyümüşdü. İslâm'ı kabûl edince O'na söğüp saymaya, tahammül edilmez

işkenceler yapmaya başladı. Umeyye ibn-i Halef, İslâm'ın ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın en büyük düşmanlarından olduğu için Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'ı her gün *Batha* deresine götürür, güneşin en şiddetli zamanlarında çırılçıplak yaparak kızgın taşlarla vücûdünü dağlar, üstünü kızgın kumlarla örter ve *"İslâm 'dan dön. Lât ve Uzzâ 'ya îmân et"* derdi. Ba'zan dikenler üzerinde sürükler, ba'zan boğazına ip takarak çocukların eline verir Mekke sokaklarında dolaşdırırdı. O ise, bunların hepsine tahammül ederek yine ***"Allâh birdir, Allâh birdir"*** derdi. Bundan başka da hiç bir şey' söylemezdi.

Bir gün Umeyye ibn-i Halef, yine Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'a işkence yaparken bu acıklı hâli, Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* gördü ve *"Allâh'dan kork. Buna eziyet etmekden eline ne geçer"* dedi. O da *"Bunun bu azâba düşmesinden sen mes'ulsün. Çünkü O'nu putperestlikden sen vaz geçirdin. Kölemdir, isteğimi yaparım. Eğer acıyorsan satın al"* dedi. O da beyaz bir köle ile dörtyüz dirhem altın mukâbilinde satın aldı. Elinden tutup *"Ey Kurayş, şâhid olun, bunu Allâh rızâsı için âzad etdim"* dedi. Bu sûretle Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh*, hurriyyetine kavuşmuş oldu ki, sesi gâyet güzel olduğundan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın en meşhûr müezzini, bu Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* olmuşdur.

Bu hâdise üzerine Hazreti Ebû Bekr *radıy'llâhü anh* hakkında, şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil olmuş ve O'nun bu şekildeki davranışları övülmüşdür:

"Halbuki (şirkden ve günahdan) **çok sakınan, malını** (Allâh nezdinde sırf) **temizlenmek için** (hayra) **veren, ondan** (ateşden) **uzaklaştırılacakdır".**

"O'nun nezdinde bir kimsenin (Allâh tarafından) **mükâfât edilecek hiç bir ni'met** (ve minnet) **i yokdur".**

"O, (bunu) **sırf O yüce Rabb'inin rızâsını aramak** (için yapmışdır)**".**

"Her hâlde kendisi de ileride hoşnûd olacakdır".[91]

2-Yâsir, karısı **Sümeyye** ve oğlu **Ammâr:**

Bir aileyi teşkil eden bu üç kişi de dayanılmaz işkencelere ma'rûz kalmışdır. ***Yâsir*** *rediye'llâhü anh,* Yemenli bir garîb olup Mekke'de yerleşmişdi. Bir câriye olan ***Sümeyye*** ile evlenmişdi. Kimsesi yokdu.

[91] -Leyl Sûresi, âyet 17-21.

Benî Mahzûm kabîlesinin ileri gelenleri bunlara işkence ederlerdi. Çünkü Sümeyye *radıye'llâhü anhâ* 'yı, Yâsir *radıye'llâhü anh* 'a, Benî Mahzûm kabîlesinden birisi vermişdi.

Yâsir *radıye'llâhü anh,* kendisine yapılan insafsız işkencelere dayanamıyarak şehîd oldu. Kocasının bu hâlini gören karısı **Sümeyye** *radıye'llâhü anhâ* da, kendisine yapılan işkence esnâsında ızdırâbın te'sîri ile, Ebû Cehil'e ağır sözler söyledi. Bunun üzerine bacaklarından iki deveye bağladılar. Develeri aksi istikâmetde sürdüler ve ortasından bir harbe ile vurarak şehîd etdiler.

Oğulları **Ammâr** *radıye'llâhü anh* da aynı şekilde işkencelere ma'rûz kaldı. Genç Müslümân, bir ara kendisine yapılan işkencelere dayanamadığı için onların sözüne uyarak putlarını hayır ile andı. Bunun üzerine serbest bırakıldı. Ağlayarak Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a geldi ve durumu anlatdı. O da *"Kalbin îmân ile mutmaîn oldukdan sonra bunda beis yokdur"* dedi. Bundan sonra da hakkında şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Kalbi îmân üzere (sâbit ve bununla) **mutmaîn** (ve müsterih) **olduğu hâlde** (cebr-u) **ikrâhe uğratılanlar müstesnâ olmak üzere kim îmânından sonra Allâh'ı tanımaz, fakat küfre sîne** (-i kabûl) **açarsa işte Allâh'ın gazâbı o gibilerin başındadır. Onların hakkı, en büyük bir azâbdır".**[92]

3-Süheyb-i Rûmî

Müslümân olduğu için, O'nu, Kurayş 'liler bayıltıncaya kadar döverlerdi. Kimsesi yokdu. Aslen *İran* 'lı idi. Bir muhârebede esir düşdüğü için *Bizans* 'a gitmiş, orada büyümüş, oradan da Mekke'ye gelip yerleşmişdi. Bunun için ***Rûmî*** denirdi. Müslümân'lar arsındaki i'tibârı ise çok büyükdü. Allâhü Teâlâ, O'ndan râzı olsun

4-Habbâb ibn-i Erett:

Bu da kimsesiz bir köle olduğu için kendisine çok işkence yapılanlardandır. Bir def'asında kıpkırmızı yanan kömürlerin üzerine yatırmışlar, üzerine de bir adam çıkarmışlardı. O da bunların arasında kıvranıp durduğu hâlde yine ***"Allâh birdir"*** demekden geri kalmazdı. Kendisi demircilik yapardı. Müşriklerdeki alacaklarını istediği zaman

[92] -Nahl Sûresi, âyet 106.

"Evvelâ Muhammed -aleyhi's-selâm- ı inkâr et. Ondan sonra alacağını iste" derlerdi. O da *"O'nu aslâ inkâr etmem. Kıyâmet gününde de O'nunla berâberim"* diye cevâp verirdi. Allâhü Teâlâ, O'ndan râzı olsun.

5-Ebû Fukeyhe:

Safvân ibn-i Umeyye'nin kölesi idi. O'na çok eziyet ederdi. Ayağına ip bağlar, kızgın kumlar ve çakıllar üzerinde sürüklerdi. Bu acıklı vaziyet hâlinde iken kendisine putları göstererek *"Senin tanrın bu değil mi?"* derlerdi. O da *"Benim de, sizin de tanrınız, bir olan Allâh'dır"* derdi. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

6-Lübeyne:

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, Müslümân olmadan önce bu câriyeye çok eziyet ederdi. Durmadan döğerdi. Yorulduğu zaman da bırakarak *"Sana acıdığım için değil, yorulduğum için bırakıyorum"* derdi. O da *"Allahü Teâlâ'ya inanmaz ve pişmanlık duymazsan Cenâb-ı Hakk seni cezâya çarpdıracak"* derdi. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

7-Zinnîre:

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın ailesine mensûb bir câriye idi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, Müslümân olmadan önce, buna da çok eziyet etmişdir. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

8-Nehdiyye ve **Ümmü Abîs:**

Bunların her ikisi de câriye idi. Müslümân oldukları için kendilerine çok işkence yapılmışdır. Allâhü Teâlâ her ikisinden de râzı olsun.

Müslümân oldukları ve kendilerini himâye edecek bir kimseleri de bulunmadığı için müşrikler tarafından durmadan eziyet ve işkence edilen bu köle ve câriyelerden ***Bilâl-i Habeşî, Lübeyne, Zinnîre, Nehdiyye, Ümmü Abîs*** ve ***Âmir ibn-i Füheyre,*** Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* tarafından satın alınarak âzad edilmişlerdir. Allâhü Teâlâ, hepsinden râzı olsun.

❋
❋ ❋

Bi'set 'in beşinci yılında Habeşistan 'a Birinci Hicret

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, halkı, alenî olarak İslâm'a da'vet etdikce, Kurayş'lilerin ezâ ve cefâları da günden güne artıyordu. Müslümân'lara yapılan işkenceler, dayanılmaz hâle gelmişdi. Hattâ Müslümân'lar, ara sıra şehîd bile veriyorlardı. Bu bakımdan gizli gizli ibâdet etmek için **Erkam ibn-i Ebi'l-Erkam** *radıye'llâhü anh* 'ın evinde toplanarak ibâdet yapıyorlardı.[93] Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, hep birlikde ibâdet etmek ve nâzil olan âyet-i kerîmeleri öğretmek için oraya taşınmışdı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* Erkam ibn-i Ebi'l-Erkam *radıye'llâhü anh* 'ın evine taşındıkdan sonra İslâm'a ve Müslümân'lara yapılan işkence ve hücumlar daha da artdı. Artık Mekke'de ikâmet etmek tahammül edilmez bir hâl aldı.

Bu sırada Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh,* Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den, Müslümân'ların *-bu sıkıntılı hâlden kurtulmaları için-* başka yerlere hicret etmelerine müsâade istedi. O da müsâade ederek ***Habeşistan*** tarafına gitmelerini tavsiye etdi ve *"Orada kimseye haksızlık yapdırmayan adâletli bir hukümdar var. Orası doğru ve emîn bir yerdir. Allâhü Teâlâ başka bir kapı açıncaya kadar oraya gidin"* dedi. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'dan bu cevâbı alan Ashâb-ı Kiram çok sevindi. Çünkü orası hem yakın hem de havası Mekke'nin havasına benzerdi. Orada rahat yaşayacaklarını ümid ediyorlardı. Hakîkaten de öyle oldu.

Hazırlıklar tamamlandıkdan sonra **Bi'set** 'in beşinci yılının *Raceb* ayında, **onbir erkek ile dört kadın**, müşriklerin zulmünden kurtulmak ve dînlerini muhâfaza etmek için azîz vatanlarını terk ederek Mekke'den gizlice çıkdılar. Habeşistan'a gitmek üzere Kızıl Deniz sâhili yolunu tutdular. Bunların Habeşistan'a nasıl gitdiklerinden haber getirmek için de **Esmâ bint-i Ebû Bekr** *radıye'llâhü anhümâ,* berâberlerinde gönderildi. Sâhile varınca Habeşistan'a gidecek bir gemi buldular. Adam başına beşer dirhem ücret vererek Habeşistan'a gitdiler. Esmâ bint-i Ebû Bekir *radıye'llâhü anhümâ* da dönüp geri geldi ve selâmeten gitdiklerini haber verdi. Bu sırada Habeşistan hukümdârı, koyu bir Hristiyan olan **Necâşî** idi. Herkese adâletli davranarak hiçbir kimseye haksızlık yapdırmazdı. Bunun için

[93] -Bu ev, Kâ'be'nin batı tarafında, Safâ Tepesi 'nin yamacında, hacıların gelip geçeceği işlek bir yol üstünde idi. Bu eve, **"Dâru'l-İslâm"** da denir.

Memleketine hicret eden Müslümân'ların dîninin hakk olduğunu anlamış ve onlara hurmet ederek iyi davranmışdı.

Kâfile, Habeşistan'a varınca orada iyi karşılandı. Herkesden sevgi, saygı ve iyilik gördüler. Müslümân'lar da onlara aynı mukâbelede bulunarak biribirleri ile kaynaşdılar. Sevinçlerine de kederlerine de ortak oldular. Habeş'liler de Müslüman'ların bu hareketlerinden ziyâdesi ile memnûn oldular.

Müşriklerin ezâ ve cefâlarından kurtulmak ve İslâm Dîni'ni oralarda da yaymak maksâdıyle büyük fedâkarlıklara katlanarak Habeşistan'a hicret eden onbir erkek ile dört kadından müteşekkil kâfile mensûbları şunlardır:[94]

1-Osmân ibn-i Affân,
2-Osmân ibn-i Affân'ın karısı Rukıyye,
3-Ebû Huzeyfe ibn-i Utbe, (Babası Utbe, İslâm düşmanlarındandır),
4-Ebû Huzeyfe ibn-i Utbe'nin karısı Sehle,
5-Zübeyr ibni'l-Avvâm,
6-Mus'ab ibn-i Umeyr,
7-Abdü'r-rahmân ibn-i Avf,
8-Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-Esed el-Mahzûmî,
9-Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-Esed'in karısı Ümmü Selmâ',
10-Osmân ibn-i Maz'ûn, (**Kâfilenin reisi idi**),
11-Âmir ibn-i Rabîa,
12-Âmir ibn-i Rabîa'nın karısı Leylâ,
13-Hatib ibn-i Amr,
14-Sehl ibn-i Beydâ,
15-Abdu'llâh ibn-i Mesûd *radıye'llâhü anhüm*.

Bu kâfilenin Habeşistan'a gitmesinden hemen sonra **Hazreti Hamza** ile **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anhümâ*, Müslümân oldular. Bunun üzerine müşrikler, Müslümân'lara kısa bir müddet dokunamadılar. Çok kısa bir zaman için de olsa, aralarında bir sükûnet devri başladı.

Habeşistan'daki muhâcirler *-üç ay sonra-* bu haberi işitince çok sevindiler. Kendilerinde, memleketlerine dönmek hevesi uyandı. Ba'zıları veyâ hepsi, Mekke'ye geldiler. Fakat ümîd etdiklerini

[94] -Ba'zı kayıtlarda, bu kâfilenin, oniki erkek ile dört kadın olduğu söylenerek *Ebû Berâ ibn-i Ebî Rehm* 'in de bu kâfileye katıldığı ifâde edilir.

bulamadılar. Durumu, eskisinden daha fenâ buldular. Çünkü yine müşriklerin düşmanlığı başlamışdı. Bunun için bir kısmı geri döndü. Bir kısmı da her şey'i göze alarak Mekke'de kaldı.

Hazreti Hamza radıye'llâhü anh **'ın Müslümân oluşu**

Bi'set 'in beşinci yılında bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Safâ tepesi 'nde otururken Ebû Cehil oradan geçdi. Ortada hiç bir şey' yok iken, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a yapmadık küfür, hakâret ve edepsizlik kalmadı. Fakat O büyük insan, edeb ve terbiyeye aykırı olan böyle şey'lere cevâb bile vermeye tenezzül etmedi. Çünkü *"Sefîhe cevâb, sükût ile, daha belîğ ve daha te'sirli olurdu"*.

Bu sırada o civarda dolaşan bir kadın bu hâdiseyi görmüş ve âdetâ yüreği parçalanmışdı. Bunun için olup bitenleri, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın amcası ve süt kardeşi olan Hazreti Hamza *radıye' llâhü anh*' a anlatmak istedi. O gün avda olan Hazreti Hamza *radıye' llâhü anh*' ın yolunu bekledi. Avdan gelince olup bitenlerin hepsini O'na anlatdı.

Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*, henüz Müslümân olmamışdı. Fakat kardeşinin oğluna güpegündüz ağız dolusu küfür edildiğini öğrenince akrabâlık gayreti ile çok canı sıkıldı. Hemen okunu yayını alarak Kâ'be'ye gitdi. Ebû Cehil'i bularak O'na *"Benim kardeşimin oğlunu inciten ve O'na söven sen misin? İşte karşındayım"* dedi ve yayı ile Ebû Cehil'in başına vurarak yardı. Aynı zamanda O'nu tehdîd ederek meydan okudu.

Ebû Cehil'in yanındakiler, Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'a hücûm etmek istediler. Fakat cin fikirli Ebû Cehil, işin nereye varacağını iyice bildiğinden müsâade etmedi ve *"O'na dokunmayınız. Hamza haklıdır. Çünkü ben O'nun kardeşinin oğluna fenâ sözler söyledim"* diyerek Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ı başından savdı. O gitdikden sonra da *"Aman Hamza'yı kızdırmayınız. Gidip Müslümân olur. Muhammed'e uyanlar kuvvet bulur"* dedi.

Kurayş içinde değerli ve hatırlı bir adam olan Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*, oradan ayrıldıkdan sonra doğru Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın yanına gitdi. Ebû Cehil'den intikâmını aldığını söyleyerek O'nu tesellî etmeye çalışdı. O da ancak kendisinin İslâm Dini'ni kabûl etmesi ile tesellî olabileceğini söyledi ve İslâm Dîni'ne

girmesini teklîf etdi. O da derhâl Kelime-i şehâdet getirerek İslâm Dîni'ni kabûl etdi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i de himâyesine aldığını îlân etdi. Bu sûretle Ebû Cehil'in korkduğu şey', başına gelmiş oldu.

Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*, güçlü, kuvvetli ve yiğit bir adamdı. İslâm Dîni'ne girdikden sonra, İslâm düşmanlarının karşısına bir kal'a gibi dikildi. Müslümân'lar ise yeni bir kuvvet kazandıkları için biraz ferahladılar. Daha sonraki başarılarından dolayı kendisine ***"Allâh'ın arslanı"*** denildi.

Müşriklerin ve İslâm düşmanlarının Müslümân'lara yapdıkları eziyet ve işkenceler artdıkca, Müslümân'ların adedleri çoğalıyor, yeni yeni İslâm mücâhidlerini saflarına çekiyordu.

Hazreti Ömer radıye'llâhü anh 'ın Müslümân oluşu

Müslümân'ların günden güne çoğalmaları, müşrikleri iyice korkutmaya başladı. Bi'l-hâssa Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ın Müslümân olması ve Kurayş'lilere meydan okuması, gözlerini epeyce yıldırdı.

Bu durum karşısında ne yapacaklarını şaşıran Kurayş'in ileri gelen kodamanları, toplantı yerleri olan "**Dâru'n-nedve**" denilen yerde toplandılar. Durumu müzâkere etdikden sonra *"Müslümân'ların sayısı gitdikce çoğalıyor. Buna şimdiden bir çâre bulamazsak bu işin sonu tehlikelidir"* dediler. Orada bulunan cin fikirli Ebû Cehil de *"Bunun kat'î çâresi, Muhammed'i öldürmekdir. Başka çâresi yokdur. Bunu kim öldürürse O'na yüz deve ve çok miktarda altın vereceğim"* dedi.

Dâru'n-nedve 'de toplananların içerisinde ***Ömer ibn-i Haddab*** da vardı. Otuzüç yaşlarında çok cesur ve çok kahraman bir adamdı. Hiç bir şey'den korkmaz ve yılmazdı. Herkes O'ndan korkar ve titrerdi. Hemen ayağa kalkarak *"Bunu, benden başka yapacak yokdur. Bu işi ben yapacağım"* dedi. Orada hâzır bulunanlar, O'nun bu davranışına ziyâdesi ile sevinerek O'nu alkışladılar ve *"Haydi Haddab Oğlu, görelim seni"* dediler.

Böyle bir görevi üzerine alan Ömer ibn-i Haddâb, evine gidip okunu, yayını aldı. Kılıcını kuşanıp geldi. Gûyâ Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı öldürüp Müslümân'lığı olduğu yerde boğup ortadan kaldıracakdı. Bu niyetle yola çıkdı ve Safâ Tepesi yamacındaki Erkam

radıye'llâhü anh 'ın evine doğru gitmeye başladı. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile diğer Müslümân'lar orada bulunuyorlardı. Giderken yolda Müslümâ'lardan ***Nuaym ibn-i Abdu'llâh*** *radıye'llâhü anh* 'a rast geldi. Nuaym ibn-i Abdu'llâh *radıyellâhü anh* bakdı ki Ömer kılıcını beline kuşanmış, öfkeli öfkeli büyük bir hışm ile gidiyor. Merak ederek nereye gitdiğini sordu. O da *"Arab milletini birbirine düşüren Muhammed 'in vücûdünü ortadan kaldırmaya gidiyorum"* cevâbını verdi.

Nuaym ibn-i Abdu'llâh *radıye'llâhü anh* da *"Müşkil işe çatmışsın ya Ömer. Muhammed 'in ashâbı O'nun başı ucunda pervâne gibi dolaşıyor. Bu işde müvaffak olmak çok zor"* dedi. Ömer ibn-i Haddâb da bu sözden çok alındı ve kızarak *"Öyle ise sen de onlardansın. Evvelâ senin işini bitireyim"* dedi ve kılıcına yapışarak hucûma hazırlandı.

Bunu gören Nuaym da *"Yâ Ömer, sen beni bırak. Kız kardeşin Fâtıma ile enişden Said ibn-i Zeyd 'e bak. Onların her ikisi de Müslümân olmuşdur"* dedi.

Ömer ibn-i Haddâb bu sözlere inanmamakla berâber öfkesi bir kat daha artdı. *"Bir kere öğreneyim. Eğer dediğin doğru ise evvelâ onları öldüreyim"* diyerek köşe başını dönüp kız kardeşinin evine uğradı. Oraya varınca bir takım sesler duydu. Daha da kızarak şiddetle kapıyı çaldı.

Bu sırada kız kardeşi Fatıma ile eniştesi Said ibn-i Zeyd, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a yeni nâzil olan **"Tâ-Hâ"** sûresini, Ashâb-i Kirâm'dan Habbâb ibn-i Erett *radıye'llâhü anh* ile berâber okuyorlar ve öğreniyorlardı. Ömer ibni Haddâb'ın silâhlı geldiğini görünce, korkarak okudukları âyet-i kerîmeleri sakladılar. Habbâb ibn-i Eret *radıye'llâhü anh* da bir köşeye saklandı.

Ömer ibn-i Haddâb içeri girince ne okuduklarını sordu. Çünkü dışarıda evin köşe-başını dönerken, içeriden gelen Kur'ân-ı Kerîm sesini duymuşdu. Onlar da *"Bir şey' yok"* dediler. Bunun üzerine daha fazla hiddetlenen Ömer ibn-i Haddâb,

"Demek işitdiklerimiz doğru imiş. Muhammed 'in sihirbazlığına siz de inanmışsınız. Evvelâ sizi geberteyim".

diyerek eniştesinin yakasından tutup yere serdi. Tekme ve yumrukları ile döğmeye başladı. Kız kardeşi Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* da kocasını kurtarmak için araya girdi. O'na da bir kaç yumruk atarak

yere serdi. Zavallı kadının ağzından burnundan kanlar akmaya başladı. Üstü başı kana boyandı.

Her tarafı kanlar içerisinde kalan kız kardeşi Fâtıma *radıye'llâhü anhâ*, birdenbire kendini topladı. Allâh ve dîn sevgisi galeyâna geldi. Allâh'ına güvenerek *"Yâ Ömer, Allâh'dan utanmaz ve O'nun hakk Rasûlüne hâlâ inanmaz mısın? İyi bil ki ben de, kocam da Müslümân olduk. Allâhü Teâlâ'nın birliğine, Muhammed aleyhi's-selâm 'ın hakk rasûl olduğuna inandık. Başımızı kessen bundan yine dönmeyiz. Allâh birdir. O'ndan başka Tanrı yokdur. Muhammed aleyhi's-selâm O'nun Rasûlüdür. Söyledikleri hep doğrudur. Kendi sözü değil, hep Allâh sözüdür. Artık ne yapacaksan yap"* dedi.

Ömer ibn-i Haddâb, kız kardeşinin bu sözlerini işitince ne yapacağını şaşırdı. Hemen yere oturdu. Kalbinin içinde bir şey'ler yandığını, rûhunun derinliklerinde bir şey'ler çalkalandığını hisseder gibi oldu.

Herkesi titretmiş bir şahsa karşı kız kardeşi neler söylüyordu. Bunları niçin söylüyor, kime güvenerek kendisinin ve kocasının Müslümân olduklarını pervâsızca îlân ediyordu. Bu sözler Ömer ibn-i Haddâb'ın zihninde bir şimşek gibi çakdı. Kız kardeşinin söylediklerini derîn derîn düşünmeye başladı. Bir an için kendisinden geçer gibi oldukdan sonra yumuşak bir tavırla ***"Okuduğunuz şey'i bir kere göreyim"*** dedi. Kız kardeşi Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* da sakladığı yerden çıkarıp verdi. Gâyet iyi okuma ve yazma bildiği için, kendisine verilen âyet-i kerîmeleri dikkâtle okumaya başladı. Okuduğu âyet-i kerîmelerde, Allâhü Teâlâ Hazretleri şöyle diyordu:

"Tâ-Hâ. Biz Kur'ân'ı sana zahmet çekesin diye değil, ancak (Allah'dan) **korkacaklara bir öğüd ve yerle o yüce yüce gökleri yaradanın tedrîcen indirdiği bir** (kitâb) **olmak üzere indirdik".**

"O çok esirgeyici (Allâh'ın emr-u hukmü) **Arşı isti'lâ' etmişdir".**

"Göklerde, yerde ve bu ikisinin arasında ve nemli toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur".

"Sen sesini yükseltsen (de, yükseltmesen de birdir). **Çünkü O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir".**

"Allâh O (Allâh) **dır ki kendisinden başka hiç bir Tanrı yokdur. En güzel isimler** (Esmâu'l-Husnâ) **O'nundur".**[95]

[95] -Tâ-Hâ Sûresi, âyet 1-8.

Ömer ibn-i Haddâb, bu âyet-i kerîmeleri okudukca renkden renge giriyor, kendisinde bir başkalık seziliyordu. Herkes sükût içinde O'na bakıyordu. Kur'ân-ı Kerîm'in fesâhat ve belâğati, ma'nâsındaki tatlılık, güzellik ve yükseklik, O'nun rûhunun derinliklerine kadar işliyor, taşdan daha katı olan kalbini yumuşatmaya, hidâyete ve nûra kavuşdurmaya başlıyordu.

"Göklerde, yerde ve bu ikisinin arasında ve nemli toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur".

Meâlindeki âyet-i kerîmeye gelince bir an durakladı. İyice düşündükden sonra kız kardeşine dönerek *"Yâ Fâtıma, bu kadar mahlûkât, göklerde, yerde ve her ikisinin arasında olan her şey' sizin tapdığınız Tanrı'nın mıdır? Siz bütün bunları yaratana mı tapıyorsunuz?"* dedi. Kız kardeşi de *"Evet, öyle değil mi ya?. Bunda şübhe mi var? Bizim taptığımız Tanrı, işte böyle bir Tanrı'dır".* cevâbını verdi.

Bunun üzerine *"Yâ Fâtıma. Bizim binbeşyüz kadar mükellef ve ziynetli putlarımız var. Hiç birisinin yer yüzünde bir dirhem mülkü yok. Hiç birisi bir zerre bile yaratamazlar"* diye hayretle söylendi.

Bundan sonra,

"Allâh O (Allâh) **dır ki kendisinden başka hiç bir Tanrı yokdur. En güzel isimler** (Esmâu'l-Husnâ) **O'nundur".**

meâlindeki âyet-i kerîmeye gelince derîn bir tefekküre daldı. Bu derîn ve çok yüksek ma'nâları düşündükce, hakîkaten bunun bir insan sözü olmadığını anladı. Böyle yüksek hakîkatleri söyleyen bir insana karşı düşman olmanın, O'nun gösterdiği yoldan gitmemenin bir ahmaklıkdan başka bir şey' olmadığını i'tirâf etdi. Kız kardeşinin sözlerine hak verdi.

Kur'ân-ı Kerîm'in fesâhat ve belâğati, ma'nâsındaki yükseklik ve güzellik karşısında derîn bir düşünceye dalan Ömer ibn-i Haddâb, birdenbire ***"Eşhedü en lâ ilâhe ille'llâh ve eşhedü enne Muhammeden Rasûlü'llâh:*** *Allâhü Teâlâ'nın birliğine ve O'ndan*

Ba'zı kayıtlarda, Fâtıma *radıye'llâhü anhâ,* bu âyet-i kerîmeleri kardeşi Ömer ibn-i Haddâb'a verirken *"Sen kirlisin. Senin bu mukaddes* sahîfel*ere dokunmağa hakkın yokdur. Yıkan da öyle vereyim"* dediği ve Ömer ibn-i Haddâb'ın da yandaki odada yıkanıp geldikden sonra bu âyet-i kerîmeleri okuduğu rivâyet edilir.

başka Tanrı olmadığına; Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın O'nun hakk Rasûlü olduğuna inandım ve îmân etdim" diye Kelime-i şehâdet getirerek bağırdı ve İslâm'ı kabûl etdiğini îlân etdi. Bu manzarayı seyr eden Habbâb ibn-i Erett *radıye'llâhü anh*, bulunduğu yerden *"Allâhü ekber, Allâhü ekber"* diyerek çıkdı ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'a hitâben *"Yâ Ömer, Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, -Yâ Rabb, bu dîni Ömer ile veyâ Ebû Cehil ile azîz et- diye duâ etmişdi. İşte bu devlet ve saâdet sana nasîb oldu"* dedi.

Böyle bir müjdeyi alan Ömer ibn-i Haddâb, bir an evvel İslâm nûruna kavuşmak istiyordu. Bunun için etrâfındakilere *"Haydi ne duruyorsunuz? Beni Rasûlü'llâh'a götürün"* dedi. Onlar da Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın diğer Müslümân'lar ile birlikde Erkam *radıye'llâhü anh* 'ın evinde olduğunu belirterek oraya gitmesini söylediler. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın bu şekilde bir Müslümân olmasından dolayı çok sevindiler ve Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâda bulundular.

Biraz evvel pür hidded İslâm düşmanı olan Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, şimdi cesûr bir Müslümân olarak kız kardeşinin evinden çıkdı. Safâ Tepesi'ndeki Erkam *radıye'llâhü anh* 'ın evinin yolunu tutdu. Eve varıp kapıyı vurdu. O'nun silâhlı geldiğini gören Müslümân'lar, telâşlanmaya başladılar. Fakat Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*, hiç telâşlanmayarak *"Korkacak ne var? Eğer iyilik için gelmişse hoş geldi safâ geldi. Yok öyle değilse, o kılıcını çekmeden ben O'nun başını düşürürüm"* dedi ve kılıcını kavradı. Bu manzarayı seyr eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ise tebessüm ediyordu. Çünkü biraz evvel Cebrâil *aleyhi's-selâm* gelerek Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın Müslümân olduğunu haber vermişdi.

Kapıya gelen Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ı, iki tarafından tutarak Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın huzûruna çıkardılar. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* da *"Telaş edecek bir şey' yok. Bırakın gelsin"* dedi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da saygı ile Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın önünde diz çöküp oturdu. Etrafda çıt yokdu. Herkes pür dikkât, olup bitenleri seyr etmeye başladı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın kolundan tutarak *"İmâna gel yâ Ömer"* dedi. O da Müslümân olduğunu açıklayarak Kelime-i Şehâdet getirdi. Orada bulunan Müslümân'ların hepsi sevinçlerinden kendilerini tutamayarak

yüksek sesle ***"Allâhü Ekber, Allâhü Ekber"*** diye Takbîr getirdiler. Safâ Tepesi'nden yükselen Tekbîr sesleri, Mekke ufuklarında dalgalanmaya başladı. Müslümânlar bayram yapıyorlardı.

Müslümân'ların Haram-ı Şerîf'de açıkdan namaz kılmaları

Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın huzûrunda Müslümân olduğunu îlân eden Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh, "Yârânımız ne kadar?"* diye sordu. Onlar da saydılar *"Seninle berâber kırk olduk"* dediler.[96]

Bunun üzerine Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh, "Neden böyle gizli gizli duruyoruz? Çıkalım, Haram-ı Şerîf 'e gidip orada açıkdan açığa Allâhü Teâlâ'nın birliğini söyleyelim. Herkesi İslâm'a da'vet edelim"* dedi. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* ve orada bulunan Müslümân'lar, çokdan beri özlediklerini bularak bu fikri kabûl etdiler. Haram-ı Şerîf'e gitmek üzere dışarı çıkdılar. En önde Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh,* O'nun arkasında Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, O'nun da arkasında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, sağında Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh,* solunda da Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh,* arkalarında da diğer Müslümân'lar olduğu hâlde Haram-ı Şerîf yolunu tutdular.

Ebû Cehil ve arkadaşları ise, Ömer, Muhammed *-aleyhi's-selâm-* 'ın başını getirecek diye bekliyorlardı. Bir de bakdılar ki Ömer, İslâm cemâatinin önüne düşmüş geliyor. Cin fikirli Ebû Cehil bu manzarayı görünce pek hoşlanmadı. *"Bunda bir iş var"* diyerek koşdu. *"Yâ Ömer, bu ne hâl?"* dedi. O da yüksek bir sesle *"Beni bilen bilir. Bilmeyen de bilsin ki ben Haddâb oğlu Ömer'im. Allâh birdir. Muhammed -aleyhi's-selâm- O'nun hakk Rasûlüdür"* diye cevab verdi. Bunun üzerine Ebû Cehil ve arkadaşları, neye uğradıklarını bilemediler. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın ve İslâm 'ın düşmanları, büyük bir şaşkınlık içinde dağılıp gitdiler. Müslümân'lar da o gün Haram-ı Şerîf 'de sâf sâf olarak, açıkdan Tekbîr alarak namaz kıldılar. Ferahlık duydular. Artık Müslümân'lara çokdan beri özledikleri zafer kapıları açılmışdı.

İşte,Kur'ân-ı Kerîm'i, dikkâtle, edeb ve terbiye ile okumanın veyâ dinlemenin netîcesi, bu kadar güzel, bu kadar ulvîdir. O'nun karşısında iyi düşünüp huküm vermesini bilen kimseler için, hidâyet kapıları, îmân edip ebedî saâdete ermek yolları *-son nefese kadar-* açıkdır.

[96] -Bu sırada, Müslümân'ların sayısı kırk ilâ elli kişi arasında idi. Orada bulunanlar ise, yalnız kırk kişi idiler.

Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'i dâimâ saygı ve edeb ile okumalı veyâ dinlemelidir. Kur'ân-ı Kerîm okurken veyâ dinlerken bu edeb ve saygı olmazsa, O'nun kalblerdeki te'sîri de olmaz. Çünkü o muazzam insan makinasında ârıza var demekdir.

Habeşistan 'a İkinci Hicret

Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* ile Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın İslâm'ı kabûl edip Müslümân olmalarından kısa bir zaman sonra, Müslümân'lara, müşriklerin ezâ ve cefâları tekrar başladı. Gün geçdikce düşmanlıklarını ve zulümlerini artırıyorlardı. Habeşistan'daki Müslümân'lar hakkında ise çok iyi haberler geliyordu. Bi'set 'in altıncı yılı olmuşdu.

Bu durumu gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Müslümân'ların, müşriklerin zulmünden, ezâ ve cefâlarından kurtulmaları, orada İslâm Dîni'ne hizmet etmeleri için *"İsteyenler, Habeşistan'a gitsinler"* dedi. Bu sûretle Müslümân'ların Habeşistan'a gitmelerine ikinci kere müsâade edilmiş oldu.

Bunun üzerine **Bi'set** 'in **altıncı** yılında **seksenüç erkek ile oniki kadından** meydana gelen ikinci Habeşistan Muhâcirleri kâfilesi, doğup büyüdükleri öz yurdlarını yalnız Allâhü Teâlâ'nın rızâsı için terk ederek Habeşistan yolunu tutdular. Kâfilenin başkanı **Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib** *radıye'llâhü anh* idi. Bu kâfile, birincisinden daha kalabalıkdı. Bunlar da selâmeten Habeşistan'a varıp diğer Müslümân'lar ile birlikde orada yerleşdiler. Habeş'liler tarafından ikrâm, izzet, hurmet ve sevgi ile karşılandılar. Aradıkları sükûn ve serbestliği buldular. Bir müdded sonra Yemen taraflarında bulunan ba'zı Müslümân'lar da bunların yanına geldiler.

Bu fedâkâr insanlar *"Rabb'imiz Allâh'dır"* dedikleri için, kendilerine durmadan zulüm yapan müşriklerin şerlerinden kurtulmak ve dînlerini korumak maksâdı ile yalnız Allâhü Teâlâ'nın rızâsını ümîd ederek azîz vatanlarından ayrılmışlar, yabancı memleketlere giderek oralarda yaşamaya mecbûr olmuşlardır. Bu da Müslümân'lar için Allâh'ın bir ni'meti idi. Onlar bunu takdîr ediyorlar ve netîcesinin çok iyi olacağını gözleri ile görüyor gibiydiler. Çünkü, **"Allâh'a ibâdet** (ve kulluk) **edin. O'na hiç bir şey'i eş tutmayın"**[97] âyet-i keîmesinin ifâde buyurduğu hakîkate gönül vermişlerdi. Nitekim öyle oldu.

[97] -Nisâ' Sûresi, âyet 36.

Kurayş 'in Necâşî 'ye mürâcaatları

Habeşistan'a giden Müslümân'ların iyi haberleri gelmeye başlayınca, Kurayş'liler yine kuşkulanmaya, telâşa düşmeye başladılar. Çünkü Müslümân'ların, Habeşistan'a yerleşerek **Necâşî**'nin himâyesine girmelerinden çok korkmaya başladılar. Müslümân'lar orada daha iyi çalışıyorlar ve daha iyi çoğalıyorlardı. Serbestce çalışacak rahat bir yer bulmuşlardı. Bu gidişin de önüne bir sedd çekerek gidenleri geri getirmek lâzımdı.

Bunun için meşhûr diplomat **Amr ibni'l-Âs** ile **Abdu'llâh ibn-i Rabîa**'dan müteşekkil bir hey'eti, bir çok kıymetli hediyyeler ile birlikde, Habeşistan hukümdârı *Necâşî* 'ye gönderdiler. Maksadları, oradaki Müslümân'ların kendilerine teslîm edilerek yurdlarına geri dönmelerini sağlamakdı.

Bu maksadla Habeşistan'a giden hey'et, götürdükleri kıymetli hediyyeleri Necâşî 'ye, ileri gelen rûhânî şahıslara ve keşişlere takdim etdiler. Necâşî'den başka hepsi, Kurayş'in arzûlarını yerine getireceklerini ve gelen hey'ete yardım edeceklerini söylediler.

Hey'et, Necâşî 'nin huzûrunu girince âdedleri üzere yerlere kadar eğilerek lâzım gelen ta'zîmleri yapdılar. Getirdikleri hediyyeleri takdim etdiler. Necâşî de maksadlarının ne olduğunu sordu. Bunun üzerine hey'et başkanı Amr ibni'l-Âs söz alarak şöyle dedi:

"Mekke'de Benî Hâşim'den bir adam çıkdı. Peygamberlik da'vâsında bulunuyor. İçimizden bir takım kısa görüşlü kimseler O'na uydular. Onları cezâlandırmaya çalışdık. Bunun üzerine bir kısmı buraya geldiler. Bizden ve babalarının dîninden yüz çevirdiler. Sizin dîninizi de kabûl etmemişler. onların bize teslim ve iâdesini recâ' ediyoruz".

Necâşî 'nin etrâfında bulunan râhibler ve diğer adamları, Amr ibni'l-Âs 'ın sözlerini tasdîk ederek *"Her kabîle kendi kavminin hâlini daha iyi bilir. Mültecîleri bunlara teslîm edersek Kurayş'i memnûn ederiz"* dediler. Necâşî de *"Bana ilticâ' edenleri, düşmanlarına teslîm edemem"* diyerek Müslümân'ların re'yini almayı, onları dinlemeyi ve Nübüvvet da'vâsında bulunan adam hakkında bilgi edinmeyi uygun buldu.

Bunun üzerine Müslümân'ları çağırtdı. Onlar da başkanları **Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib** *radıye'llâhü* anh 'ın konuşmasını, aralarında kararlaşdırarak Necâşî 'nin huzûruna girdiler. Kurayş'liler gibi yerlere kadar eğilmeyerek, ta'zîm de etmeyerek sâdece selâm verdiler. Necâşî 'nin adamları, hukümdâra ta'zîm etmelerini hatırlatdılar. Onlar da *"Biz Allâh'dan başkasına secde etmeyiz"* dediler.

Necâşî, huzûruna giren Müslümân'lara hitâben, *"Kurayş, elçi göndermiş, sizi istiyorlar. Ne dersiniz?"* dedi. Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib *radıye'llâhü anh* da söz aldı ve aralarında şöyle bir konuşma cereyan etdi:

Ca'fer: Yâ Melik, bunlardan sorun. Biz bunların kölesi miyiz?
Amr : Hayır, hepsi hurdürler ve asildirler.
Ca'fer: Onlara borcumuz var mı?
Amr : Hayır, kimseye borçlu değildirler.
Ca'fer: Onlardan birini katl etdik de kısas mı istiyorlar?
Amr : Hayır, öyle bir isteğimiz yokdur.
Ca'fer: O hâlde bizden ne istiyorlar?
Amr : Bunlar ecdâdımızın dînine muhâlefet etdiler. Putlarımıza hakâret edip gençlerimizin i'tikâdını bozdular. Kavmimizin içine ikilik sokdular. Onları bize teslîm edin. Eski hâllerine döndürelim.

Necâşî, bunları dinledikden sonra Nübüvvet iddiâsında bulunan adam hakkında ma'lûmât istedi. Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib *radıye'llâü anh* da şunları söyledi:

"Ey hukümdar. Biz câhiliyyet âdeti üzere yaşayan bir kavim idik. Putlara tapardık. Ölü hayvan eti yerdik. Fuhuş yapardık. Akrabâlara küserdik. Komşuluk hakkına riâyet etmezdik. Zayıf, kuvvetlinin esîri idi. Biz bu hâl üzere iken Allâhü Teâlâ içimizden birini Peygamber gönderdi. Nesebi ve asâleti, sadâkat ve emâneti, şeref ve nâmuskârlığı, hepimizce ma'lûmdur. O, bizi bir Allâh'a ibâdet etmeye da'vet ediyor. Atalarımızın tapına geldikleri putları, ağaç ve taş parçalarını terk etmemizi söylüyor. Bize doğru söylemeyi, emânete ve akrabâlık bağlarına riâyet etmeyi, komşularımızla güzel geçinmeyi, haramdan ve kan dökmekden sakınmayı bildiriyor. Fuhuşdan, yalandan, yetîm malı yemekden, nâmûslu kadınlara iftirâ' etmekden nehy ediyor. Allâhü Teâlâ'ya ibâdet edip O'na hiç bir sûretle şirk koşmamamızı emr ediyor. Namaz kılmaya, sadaka vermeye, ihsânda bulunmaya, oruç tıtmaya da'vet ediyor. Biz de O'na inandık. Getirdiği dîni kabûl etdik. Allâhü

Teâlâ tarafından getirdiklerini tasdîk etdik. O'nun emr etdiği şekilde ibâdet ediyoruz. O'nun helâl dediklerini helâl, haram dediklerini haram tanıdık. Bundan dolayı kavmimiz bize düşman kesildi. Bize her türlü ezâ, cefâ ve zulüm yapmaya başladılar. Bizi, tekrar putlara tapmaya zorladılar. Gün geçdikce zulüm ve işkenceleri artdı. Tahammül edemez olduk. Bunun için onlardan kaçarak sizin memleketinize ilticâ' etdik. Size karşı i'timâdımız vardır. Sizi başkalarına tercih etdik. Sizin komşuluğunuzu bir devlet bildik. Sizi emîn bularak sizin yanınıza geldik. Zulme uğramayacağımızı ve haksızlık görmeyeceğimizi umduk".

Necâşî, Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib *radıye'llâhü anh* 'ın bu sözlerini dinledikden sonra*, "Rasûl olduğunu iddiâ etdiğiniz adama vahy olunan âyet-i kerîmelerden bir mikdâr okuyunuz"* dedi. Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib *radıye'llâhü anh* da, Meryem Sûre-i Celîlesi'nden şu meâldeki âyet-i kerîmeleri okudu:

"**Kitâb'da Meryem** (kıssasını) **da an. Hani O, ailesinden ayrılıb şark tarafında bir yere çekilmişdi".**

"Sonra onların önünde bir perde edinmişdi. Derken biz O'na rûhumuzu (Cebrâil aleyhi's-selâm'ı) **göndermişdik de O, kendisine hilkati tam bir beşer şeklinde görünmüşdü".**

"(Meryem O'na) **dedi ki: -Doğrusu ben senden Rahmân'a** (esirgeyici olan Allâh'a) **sığınırım. Eğer sen fenâlıkdan bi-hakkın sakınan** (bir insan) **isen** (çekil yanımdan)-**".**

"(Rûh da): **-Ben ancak sana** (günahlardan) **pâk bir oğlan verme** (ye vesîle olmak) **için** (O istiâze etdiğin, sığındığın) **Rabb'inin** (gönderdiği) **elçiyim- dedi".**

"O: -Benim nasıl bir oğlum olacakmış, dedi, (evlenib de) **bana bir beşer dokunmamışdır. Ben bir iffetsiz değilim-".**

"(Rûh) **dedi:** (Evet) **öyledir.** (Fakat) **Rabb'in buyurdu ki: -Bu, bana göre pek kolay. Çünkü biz onu insanlara bir âyet ve tarafımızdan bir rahmet kılacağız. Zâten bu iş olup bitmişdir** (Ezelde, buna, Allâh'ın kazâ ve takdîri teallûk etmişdir)-**".**

"Nihâyet ona (Îsâ 'ya) **gebe kalıb bununla,** (karnındaki bu çocuğu ile, ailesinden), **uzak bir yere çekildi".**

"Derken doğum sancısı O'nu bir hurma ağacına (dayanmaya) **sevk etdi. -Keşki, bundan evvel öleydim, unutulub gideydim- dedi.".**

"Aşağısından O'na şu nidâ geldi: Tasalanma, Rabb'in senin alt (yan) **ında bir su arkı vücûde getirmişdir. Hurma ağacını**

kendine doğru silk, üstüne derilmiş tâze hurma dökülecekdir. Artık ye, iç. Gözün aydın olsun. Eğer insanlardan her hangi birini görürsen -*Ben, o Rahmân'a* *(çok esirgeyici olan Allâh'a)* ***oruc adadım. Onun için bu gün hiç bir kimseye kat'iyyen söz söylemeyeceğim-*****, de".**

"Derken O'nu yüklenerek kavmine getirdi. -Hey Meryem, and olsun sen acâib birşey' yapmışsın- dediler".

"Ey Hârûn'nun kız kardeşi, senin baban kötü bir adam değildi. Anan da iffetsiz bir kadın değildi".[98]

"Bunun üzerine (Meryem) **O'na** (Îsâ ya) **işâret yapdı. -Biz henüz beşikde bulunan bir sabî ile nasıl konuşuruz?- dediler".**

"(Îsâ dile gelip) **dedi ki: -Ben hakîkaten Allâh'ın kuluyum. O, bana kitâb** (İncîl) **verdi. Beni Peygaber yapdı-".**

"-Beni her nerede bulunursam mübârek kıldı. Bana, ben hayatda oldukca, namazı, zekâtı emr etdi-".

"-Beni anneme hurmetkâr kıldı. Beni bir zorba, bir bedbaht olarak yaratmadı-".

"-Dünyâya getirildiğim gün de, öleceğim gün de, bir diri olarak (kabrimden) **kaldırılacağım gün de selâm** (ve selâmet) **benim üzerimdedir-".**

"işte, hakkında şekk (ve ihtilâf) **etmekde oldukları Meryem oğlu Îsâ, Hakk kavlince budur".[99]**

"Allâh'ın çocuk edinmesi hiç bir zaman olmuş (şey') **değildir. O, münezzehdir. O, bir işi** (n olmasını) **dileyince ona sâde -Ol- der, o da oluverir".**

"Şübhesiz ki Allâh benim de Rabb'imdir, sizin de Rabb'inizdir. O hâlde Ona kulluk edin. İşte biricik doğru yol budur".[100]

Necâşî ve etrâfındaki adamları, bu sûre-i celîlede, Hazreti Îsâ *aleyhi's-selâm* hakkındaki haberleri, hiç yadırgamadılar. Çünkü bu âyet-i kerîmelerin haber verdiği hakîkatler, onların, İncîl 'den bildikleri haberlere tamâmen uygundu. Bunun için bunları dinleyen Necâşî,

---

[98] -Meryem 'e, "Hârun'un kız kardeşi" demek, "Hârun *aleyhi's-selâm* 'ın neslinden biri" demekdir.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.522. Hasan Basri Çantay.

[99] -Ba'zılarına göre, (أَقُولُ الْحَقّ : Egûlü'l-Hakk), (كَلِمَةُ الله :Kelimetü'llâh : *Allâh'ın kelimesi*) demekdir. O'na "*Kelime* " denilmesi, cenâb-ı Hakk'ın (كُنْ : **Ol**) emri ile vücûde gelmiş olmasındandır.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.523. Hasan Basri Çantay.

[100] -Meryem Sûresi, âyet 16-36.

"Allâh'a yemîn ederim ki bu kelâm, Mûsâ 'ya vahiyle gelen yerden nâzil olmuşdur. Bunları size teslim edemem. Geri iâde de edemem. Böylece bilin".

dedi ve Kurayş elçilerini huzûrundan dışarı çıkardı.

Böyle bir durum karşısında eline bir şey' geçmeyen Amr ibni'l-Âs, Müslümân'ları Necâşî 'nin gözünden düşürmek için çâreler aradı. Tekrar Necâşî 'ye gelerek *"Müslümân'lar, sizin dîninizin aleyhinde bulunuyorlar"* dedi. Bunun üzerine Necâşî, Müslümân'ları tekrar huzûruna çağırtarak onlara, Hazreti Îsâ *aleyhi's-selâm* hakkındaki fikirlerini sordu. Onlar da *"Hazreti Îsâ aleyhi's-selâm, Allâh'ın kulu ve Peygamberidir. Rûhu'llâh 'dır. Meryeme ilkâ' etdiği kelimesidir, deriz"* dediler. Müslümân'lardan bu cevâbı alan Necâşî de *"Sizi ve yanından geldiğiniz zâtı tebrîk ederim. Memleketimde huzûr ile oturun. Size kimse taarrûz edemez. Allâh bana bu mülkü rüşvetsiz verdi. ben de sizden rüşvet istemem. Kimsenin sözünü de dinlemem"* dedi. Müslümân'lara daha fazla sevgi ve hurmet gösterdi.

Kurayş elçilerine de *"Peygamberlerini tekzîb eden kavmin hediyyeleri bana lâzım değildir"* diyerek hediyyelerini kabûl etmeyip geri verdi. Onlar da me'yûs bir hâlde geri dönüp gitdiler. Bu sırada, Necâşî 'nin, gizli olarak İslâm Dîni'ni kabûl etdiği rivâyet olunur ki bunun tafsîlâtı, ileride gelecekdir.

Hazreti Ebû Bekr radıye'llâhü anh **'ın Habeşistan'a hicret etmek istemesi**

Kurayş müşriklerinin günden güne artan ezâ, cefâ ve işkenceleri karşısında Habeşistan'a hicret etmek mecbûriyyetinde kalan İkinci Habeşistan Muhâcirleri'nden sonra, Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da, Habeşistan'a hicret etmek üzere Mekke'den hareket etdi. Yolda *Berkü'l-ğımâ* mevkîine gelince ***Kâre*** kabîlesinin büyüklerinden ***İbnü'd-değne*** 'ye rast geldi. Nereye gitdiğini soran İbnü'd-değne 'ye *"Beni kavmimin ezâsı çıkardı. Şöyle tenha bir yere çekilmek ve Rabb'ime orada ibâdet etmek istiyorum"* dedi. İbnü'd-değne de *"Ben seni himâyeme alıyorum. Senin gibi fazîletli ve muhterem bir zâtın yurdunu terk edip çıkması doğru bir iş değildir. Sen herkesin yardımına koşarsın"* diyerek geri çevirip Mekke'ye getirdi. Mekke'ye gelince de, Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* 'ı, ahd-ü emânına (*himâyesine*) aldığını i'lân etdi. Bunu duyan Kurayş müşrikleri de O'na *"Ebû Bekr'e söyle. O bir şey'e karışmasın. Evinde Rabb'ine ibâdet etsin. Evinde*

namaz kılsın. Ne dilerse onu okusun. Fakat okuduğu ile bize ezâ vermesin. Alenî okumasın. Çünkü biz, kadınlarımızı ve çocuklarımızı eski dinlerinden döndürmesinden korkuyoruz" diyerek O'nun ahd-ü emânını şartlı olarak kabûl etdiler.

Bunun üzerine Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da evine çekilip kendi başına ibâdetini yapmaya başladı. Bir müddet sonra da evinin önünde kendisine mahsûs bir mescid yaparak orada namaz kılıp Kur'ân okumaya devam etdi. O'nun bu hâlini gören Kurayş müşriklerinin kadınları ve çocukları da O'nun nasıl ibâdet etdiğini merak etmeye, itişip kakışarak seyr etmeye, ağlayarak okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i zevkle dinlemeye başladılar. Bunlar, kurayş müşriklerinin ileri gelen azılıları tarafından men' edildi iseler de yine gizli gizli O'nu dinleyip seyr etmeye devam etdiler.

Bu hâlin devam etmesinden endîşe duyan Kurayş müşrikleri, *Kâre* kabîlesinin büyüklerinden olan *İbnü'd-değne* 'ye haber göndererek Mekke'ye gelmesini ve bu hâle bir çâre bulmasını istediler. İbnü'd-değne de Mekke'ye geldi. Gelince kendisine *"Biz senin Ebû Bekr'e verdiğin ahd-ü emânı, şartlı olarak kabûl etmiş idik. Fakat O, evinin önünde bir mescid yaparak alenen namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başladı. Kadınlarımız ve çocuklarımız da O'nun bu hâlini merak ederek O'nu seyr ediyorlar ve okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinliyorlar. Doğrusu biz, kadınlarımızın ve çocuklarımızın aldatılıp yanlış yollara götürülmesinden korkuyoruz. Bunun için ona söyle, alenen ibâdet edip Kur'ân okumasın. Eğer bunu kabûl etmezse O'na verdiğin ahd-ü emânını geri al"* dediler.

Müşkil bir vaziyet karşısında kaldığını anlayan İbnü'd-değne de, Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* 'a giderek durumu anlatdı ve *"Benim nasıl bir husûs üzerine sana söz vermiş olduğumu ve ahd-ü emânım altına aldığımı sen çok iyi bilirsin. Bunun için şimdi sen, ya o husûsa riâyet ederek alenen namaz kılıp Kur'ân okuma, yâhud ahd-ü emânımı geri ver"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da *"Yâ İbne'd-değne, ben artık senin ahd-ü emânını sana iâde ediyorum. Ben azîz ve celîl olan Allâhü Teâlâ'nın himâyesine râzıyım. Ben O'na sığınıyorum"* cevâbını vererek İbnü'd-değne'yi geri gönderdi.

Bu sırada, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Müslümân'lardan isteyenlerin **Medîne** 'ye hicret etmelerine müsâade etdi. Bunun üzerine bir çok Müslümân'lar, Medîne'ye hicret etmeye

başladı. Bu müsâadeyi duyan Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a gelerek kendisinin de Medîne'ye hicret etmek istediğini bildirdi. O da *"Hele biraz daha sabr et. Belki bana da Allâhü Teâlâ tarafından izin verilir"* diyerek kendisini beklemesini îmâ' etdi ve Medîne'ye hicret etmesine müsâade etmedi. Bunun üzerie O da sevinerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e refâkat etmek üzere, Medîne'ye hicret etmekden vaz geçdi. Evinde bulunan iki **hecin** devesini de, bu yolculuk için beslemeye başadı. Dört ay sonra berâberce Medîne'ye hicret etdiler ki bunun tafsîlâtı ileride gelecekdir.

Kurayş'in tehdîdleri karşısında Müslümân'ların durumu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Ashâb-ı Kirâm'ı, Arab'ları ve bütün insanları ebedî kurtuluş yolu olan İslâm Dîni'ne da'vet etmek husûsunda, onların her türlü ezâ ve cefâlarına katlanmışlar, her türlü ferâgat ve fedâkarlığı göze almışlar, rûhî ve bedenî baskılar altında kalmışlardır. Akla ve hayâle gelmedik zulüm ve işkencelere tahammül etmişlerdir. Yapılan zulümler karşısında ezilmişler, üzülmüşler, şehîd olmuşlar, sevgili yurdlarını Allâhü Teâlâ için terk ederek yabancı memleketlere gitmişler, akrabâlarının ve oğullarının ap-açık düşmanlıklarına ma'rûz kalmışlardır.

Buna rağmen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Ashâb-ı Kirâm'ı, her şey'e tahammül ediyor, hâdiseleri sabırla ve mükâvemetle karşılıyor, mukaddes da'vâlarında en ufak bir sarsılma göstermiyorlardı. İçlerinden tek bir kişi, müşriklerin dediklerine boyun eğmiyor ve onların arzûlarını yerine getirmiyordu. Müslümân'lara yapılan her türlü zulüm ve işkenceler, İslâm Dîni'nin lehine olan netîceler doğuruyordu. Geçen her gün Müslümân'lar için yeni zafer kapıları açıyor, zulmün mağlûbiyyetini müjdeliyordu. Kurayş'in bütün tedbirleri boşa çıkıyordu. İslâm Dîni aleyhinde yapdıkları bütün propagandalar hiç bir fâide vermiyordu. Bi'l-akis bir çok kimselerin İslâm Dîni'ni kabûl etmelerine vesîle oluyordu.

Bir gün *Devs* kabîlesi şâirlerinden *Tufeyl ibn-i Amr*, Mekke'ye gelmişdi. Kurayş'liler O'na, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* hakkında söylemedikleri iftirâ ve yalan bırakmamışlardı. Fakat yine O'nun İslâm Dîni'ni kabûl etmesine ma'ni' olamamışlardır. Tufeyl ibn-i Amr, bu hâdiseyi şöyle anlatır:

"Bana Muhammed -aleyhi's-selâm- hakkında öyle korkutucu şey'ler söylediler, o kadar çok şey'ler anlatdılar ki onlara inandım ve Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ı dinlememeye karar verdim. Bir gün Kâ'be'de bulunuyordum. Orada Hazreti Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- 'e tesâdüf etdim. Kendi kendime dedim ki, -Ben iyiyi kötüyü ayırd edemeyecek bir adam değilim. Sözün güzelini çirkininden seçmeye muktedir olan benim gibi aklı başında bir insan, neden O'nu dinlemekden kaçınsın? Dinlerim. Söyledikleri güzel ise kabûl ederim, değil ise bırakırım-, dedim ve Hazreti Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın arkasından evine kadar gitdim. O'na, içimden geçeni arz etdim. Bana Kur'ân-ı Kerîm okudu ve ben de derhâl Müslümân oldum".

Kurayş'in her türlü menfî sözlerine rağmen Tufeyl ibn-i Amr 'ın kendisi Müslümân olduğu gibi, kabîlesine giderek onları da Müslümân yapmaya çalışmış ve onlara da İslâm Dîni'ni kabûl etdirmişdir.

Aynı şekilde, Hazreti Muhammed *salâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in peygamberliğini duyan yirmi kadar Hristiyan, Mekke'ye gelerek Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* ile görüşmüş, konuşmuş ve bir takım sualler sormuşlardır. Aldıkları cevâblar çok hoşlarına gitdiği için derhâl tasdîk ederek Müslümân olmuşlardır. Bu hâdise de, müşriklerin menfî propagandalarını boşa çıkarmış ve onları haddinden fazla kızdırmışdır. Çünkü bir tarafdan putperestleri İslâm Dîni'ni kabûl etmekden men'e çalışırken, diğer tarafdan Hristiyanlar kendi ayakları ile gelip İslâm Dîni'ni kabûl ediyorlardı. Onları bu hareketlerinden vaz geçirmek için bir hayli uğraşdılar. Fakat müşriklerin bu hareketi, Müslümân olan o Hristiyanların îmânını artırmakdan başka bir işe yaramadı.

Bunlardan başka hacc mevsimlerinde Mekke'ye gelen Arab'lar, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşüyorlar, islâm Dîni'nin hakîkatlerini öğrenerek Müslümân oluyorlar ve gitdikleri yerlerde de İslâm Dîni'ni yaymaya çalışıyorlardı. Müşrikler, bunlara da mâni' olmak istiyor, tedbir alıyor, men' etmeye çalışıyordu. Fakat her türlü gayretleri boşa gidiyor, muvaffak olamıyorlardı. Bu hâdiseler de onları durmadan kızdırıyor, yeni yeni tedbirler almaya, çâreler bulmaya sevk ediyordu. Bütün kuvvetleri ile İslâm Dîni'nin ve Müslümân'ların aleyhinde çalışıp onları yok etmeye çalışıyorlardı. Bununla berâber her neye baş vururlarsa vursunlar, hepsi de netîcesiz kalıp perîşan oluyorlardı. Çünkü bâtıl olan şey'ler er-geç mağlûb olacak, hakk olan şey'ler gâlib gelecekdi.

Bi'ste 'in yedinci yılında İslâm'lar aleyhine yapılan muâhede

Kurayş'in gösterdiği bütün şidded ve mukâvemetlere rağmen İslâm Dîni, günden güne ilerliyor, her gün yeni yeni kalbleri feth ederek saflarını takviye ediyor, durmadan kuvvet kazanıyordu. Bi'l-hâssa Hazreti Hamza ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anhümâ* 'nın Müslüman olup İslâm Dîni'ni kabûl etmeleri, İslâm Dîni'ne büsbütün kuvvet kazandırıyordu. Ayrıca Necâşî gibi Hristiyan bir hukümdârın Müslümân'ları himâye etmesi, Kurayş elçilerini elleri boş geri çevirmesi ve Müslümân'ların Habeşistan gibi bir memleketde kuvvetli bir hâmi bulmaları, Kurayş arasında büyük endîşelerin doğmasına sebeb oluyordu. Bu gidişe bir dur demek lâzım geliyordu. Bunun için Ebû Tâlib'e ve diğer Haşimî 'lere tekrar mürâcaat ederek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i müdâfaa etmemelerini ve O'nu kendilerine teslim etmelerini istediler. Onlar da Kurayş'in bu arzûlarını kat'iyyen yerine getiremiyeceklerini bildirdiler. Akrabâlık gayreti gütdükleri için Müslümân olmayanlar da aynı cevâbı verdiler. Yalnız Ebû Leheb bundan müstesnâ idi. O, dâimâ müşriklerin saflarında yer alıyordu.

Bunun üzerine Kurayş'liler toplanarak mes'eleye bir hâl çâresi aramaya koyuldular. Netîcede, *"Müslümân'lar ile, Müslümân'ları himâye edenler, Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in akrabâları olan -ister Müslümân olsun ister Müslümân olmasın- bütün Hâşimî'ler ile hiç bir kimsenin görüşüp konuşmamasına, onlar ile her türlü alâkayı kesmeye, kız alıp vermemeye, her türlü münâsebet ve dostluğu kesmeye, onların serbestce çarşı ve pazarda alış-veriş yapmalarına mâni' olmaya, onlara her rast geldikleri yerde işkence ve zulüm yapmaya"* karar verdiler. Verdikleri bu karârı da **Mansûr ibn-i İkrime** 'ye yazdırdılar. Altını da kırk kişi mühürledikden sonra,

-İslâm'lar aleyhinde, müşriklerin kendi aralarında yapdıkları bir muâhede olarak-,

Kâ'be'nin içine asdılar. Ayrıca bu muâhede hukümlerine göre hareket edeceklerine de yemîn etdiler. İslâm düşmanı *Ebû Leheb* de bunların safında yer aldı. Haşimî'lerden ayrılarak onlar ile berâber çalışıyordu. Bu sûretle İslâm'lar aleyhinde muazzam bir boykot i'lân etmiş oldular. Ne yazık ki bu boykot, kendilerini ve kâinâtı yaratan Allâhü Teâlâ Hazretleri ile O'nun dostlarına idi. Âkıbetleri elbetde hüsrân olacakdı.

Kurayş, bu muâhede ile yeni bir siyâsete, pek yaman bir işe girişmişdi. Müslümân'ları aç ve susuz bırakacaklar, onlar ile her türlü münâsebetlerini keseceklerdi. Mâdem ki Müslümân'ları yok etmek istiyorlardı. Bu usûlü de denemeleri lâzımdı. Ne yazık ki bu tedbirleri de bir fâide vermedi. İslâm Dîni'nin intişârına mâni' olamadılar. Her türlü çalışmaları boşa çıkdı.

Kurayş'in, Müslümân'lara yapdığı bu gayri insânî hareketler, zulüm ve işkenceler aralıksız üç sene kadar devam etdi. Bu müddet zarfında bütün Müslümân'lar ve *-Ebû Leheb müstesnâ olmak üzere-* bütün Hâşimî'ler, büyük sıkıntılar çekdiler. Aç ve sefil günler geçirdiler. Müşrikler, Hazreti Mıhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i müdâfaa eden ve O'nu düşmanlarına teslim etmeyen Hâşim oğullarını aç öldürmeye niyet etmişlerdi. Bunun için onları, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in doğduğu **Şı'b-ı Ebî Tâlib** Mahallesinde üç sene mahsûr bırakdılar. Hâşimî'lerin hemen hemen hepsi, bu mahallede oturuyorlardı. Bir vâdi içerisinde bulunan bu mahalleye, eskiden *Abdü'l-muddalib Mahallesi* denirdi. O ölünce Ebû Tâlib'e nisbeten *Şı'b-ı Ebî Tâlib Mahallesi* denilmişdir. Diğer Müslümân'lar da bu mahallede mahsûr bırakılmışlardır.

Bu mahallede mahsûr kalan Müslümân'lar, çok sıkıntılı günler geçirdiler. Müslümân'lardan birisi bu mahalleden dışarı çıkacak olsa, hemen etrâfını sararlar, döverler, söverler, eziyet ederlerdi. Bir şey' alacak olsa fiatını kat kat artırırlar, ona aldırmazlardı. Mekke'ye ancak gizli gizli çıkabilirlerdi. Ancak Haram Ayları'nda biraz serbest olurlardı.

Şı'b-ı Ebî Tâlib mahallesinde üç sene mahsûr kalan bu Müslümân'lar, her türlü mihnete, açlığa, susuzluğa katlandılar. Dağ ve taş aralıklarında ağaç yaprakları yiyerek sefâlet içinde yaşamaya mecbûr oldular. Hattâ ağaç yapraklarını bile bulamadıkları günler oluyordu. Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh,* bir gece bir deri parçası bulmuş. onu suda ıslatmış, sonra ateşde kavurmuş ve su ile ıslatarak yamişdir. Açlıkdan çocukların feryatları etrâfı tutuyordu. Yürekler acısı bu hâller, Kurayş'in merhametsiz kalbinde hoşnudluklar doğuruyordu.

Bu arada insanlık vasıflarını tamâmen kaybetmeyen ve vicdanlarının sesini duyabilen ba'zı hayır sever kimseler, bu durumun insafsız bir hareket olduğunu söylüyor, şefkât ve merhamet duyguları

uyanıyor, geceleyin gizli gizli yiyecek yardımında bulunuyorlardı. Fakat Kurayş müşrikleri tarafından yakalandıları zaman büyük hakâretlere ma'rûz kalıyorlardı. Buna rağmen yardımlarını yine yapmaya çalışıyorlardı.

Meselâ, *Hişâm ibn-i Amr*, develeri yiyecek yükler, geceleyin onları yola çıkarır, vâdînin ağzına geldiği zaman develerin başını serbest bırakır, onları salıverirdi. Develer de vâdîye girerdi. Müslümân'lar da develerin üzerindekileri alıp geri çeviririlerdi. Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'nın Müslümân olmayan yeğeni *Hâkim ibn-i Hizâm* da, kölesi ile halasına bir miktar yiyecek göndermişdi. Bunu yolda Ebû Cehil görmüş, göndermek istememişdi. Fakat diğer bir İslâm düşmanı olan *Ebu'l-Buhterî*, Ebû Cehili muâheze ederek *"Halasına bir miktar buğday göndermek isteyen bir insana karşı gelmek doğru değildir"* diyerek karşı çıkmışdır. Çünkü bu gibi hareketler, vicdanlarının sesini duyabilen ba'zı insaflı kimselerin gayret ve hamiyyetine dokunuyordu. İbretle bakılacak ne muazzam bir sahne. Razzâk-ı âlem olan Cenâb-ı Zü'l-Celâl Hazretleri, her şey'e ziyâdesi ile kâdirdir. Alîm 'dir, Habîr 'dir.

Bu tahammül edilmez sıkıntılara rağmen Müslümân'lar, şeksiz ve şübhesiz îmân etdikleri çok yüksek bir hakîkat uğrunda her şey'e katlanıyor, tahammül ediyor, sabır gösteriyor, Allâhü Teâlâ Hazretlerinin kendilerine yardım edeceği zamânı bekliyorlardı. Çünkü beşeriyyeti nûra, hidâyete, fazîlet ve saâdete kavuşdurmak için her şey'e sabırla tahammül etmek lâzımdı.

Aradan üç sene gibi uzun bir zaman geçdi. Bi'set 'in onuncu yılı olmuşdu. Kurayş'in ablukası hâlâ devam ediyordu. Bu arada Mekke hâricinde bulunan bir çok kabîleler, İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân olmuşlardı. Muâhedeyi yazan *Mansûr ibn-i İkrime* 'nin de elleri kurumuş, çolak olmuşdu.

Bir gün, Allâhü Teâla Hazretleri, Kâ'be'nin içinde asılı bulunan muâhede nâmenin bir güve tarafından yenildiğini ve "**Allâh**" lâfzından başka hiç bir yazı kalmadığını, sevgili Rasûlü Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a bildirdi. O da durumu amcası Ebû Tâlib'e anlatdı. Ebû Tâlib de, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın anlatdıklarını gidip Kurayş'in ileri gelenlerine söyledi ve *"Bir kerre bakınız. Eğer doğru ise artık O'nun Rasûlü'llah olduğuna inanalım. Aramızdaki bu dargınlık kalksın. Eğer doğru değilse ben de bundan sonra O'nu*

himâye etmekden vaz geçeyim" dedi. Bu teklîfi hepsi kabûl etdiler. Kâ'be'ye giderek muâhedeyi asılı olduğu yerden indirdiler. Bir de bakdılar ki hakîkaten hiç bir yazı kalmamış, hepsi güve tarafından yenilmiş, yalnız "***Bi'smike'llâhümme*** " ibâresi kalmışdı. O zaman "*Besmele* " yerine bu ibâreyi kullanırlardı. Müşrikler bu durumu görünce yine sözlerinde durmadılar. İnsâfa gelmediler ve bu hâdiseyi bir *mu'cize* olarak kabûl etmediler. Bu yetmiyormuş gibi *"Muhammed -aleyhi's-selâm- amma da sihirbazmış hâ"* dediler.

Bununla berâber *-yukarıda bahs edildiği gibi-* içlerinden ba'zı insaflı kimseler bunu bahâne ederek ileri atıldılar. Çok zâlimâne bir hareket olan bu işin, doğru olmadığını söyleyen **Hişâm ibn-i Amr** ve arkadaşları, muâhedeyi yırtıp atdılar. Hukmünü de bozdular. Bu sûretle üç seneden beri Şı'b-ı Ebî Tâlib mahallesinde mahsûr kalan Müslümân'lar, tahammülü güç sıkıntılardan kurtulmuş oldular. Çünkü Allâhü Teâlâ'nın yardımı onların imdâdına yetişmiş, artık ilâhî imtihân tecellî etmişdi.

Pehlivan Rukâna 'ın Müslümân oluşu

Mekke'de, Rukâna adında tanınmış bir pehlivan vardı. Çok iri vücûdlü ve kuvvetli idi. O kadar ki yere serilmiş bir inek veyâ deve derisi üzerine dikildiği zaman, bir kaç kişi deriden tutmak sûretiyle onu çekmek istedikleri takdirde, deri yırtılıyor fakat o yerinden kımıldamıyordu. Bir gün Rukâna koyun sürüsünü otlatırken, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* O'na rast geldi. O'nu İslâm'a da'vet etdi. O da *"Eğer Peygamber isen şu ağaçları yürüt ve mu'cizeni göster"* dedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"İşte bir ağaç. oraya git, benim tarafımdan ona öteki ağacın yanına gitmesini söyle"* dedi. Rukâna da söylenileni yapdı ve ağaçların yürüdüğünü gördü. Fakat tatmin olmadı.

Bunun üzrine kendi mesleğinden daha emîn olduğu için Rasûlüllâh *aleyhi's-selâm* 'ı güreşe da'vet etdi. O da *"Pekî ama, yenersem sürünün üçde birini alırım"* dedi. Güreş yapdılar. Rukâna, arka arkaya üç kere yenildi ve sırtı yere geldi. Sürüsünün elinden gitdiğini gören Rukâna, ağlamaya başladı. Hazreti Muammed *aleyhi's-selâm* da *"Korma. Ben hem senin ardı ardına yenilmeni, hem de bütün mülkünün elinden gitmesini arzû etmem. Koyunlarını al ve rahatça git"* dedi. Bu hareket Rukâna'ya mu'cizeden daha fazla te'sîr etdi ve kendiliğinden *"Seni Allâhü Teâlâ'nın Rasûlü olarak tanıyorum.*

Getirdiğin dîni kabûl ediyorum" diyerek Müslümân oldu ve hakk olan şey'e teslîmiyyetini bildirdi.[101]

İnşikâk-ı Kamer hâdisesi

Bi'set'in sekizinci yılında Kurayş'den ba'zıları, mehtâblı bir gecede, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e hitâben *"Eğer sen hakîkaten Rasûlü'llâh isen, ayı ikiye yar, sonra birleşdir. Sana îmân edelim"* dediler. O da Allâhü Teâlâ'ya duâ etdi. Parmağı ile işâret edince ay iki parça oldu. Allâhü Teâlâ'nın ilâhî kudreti ile bir parçası Hırâ' dağının bir tarafında, diğer parçası da öbür tarafında yüksekden göründü. Sonra birleşerek eski hâlini aldı. Bu mu'cize bir def'a vâkî olmuş ve ay sür'atle iki kere açılıp kapanmışdır. Hırâ' dağı ile Ebû Kubeys dağı, ayrılan bu iki parça arasından görünmüşdür. Orada hâzır bulunanların hepsi, ayın böyle iki parçaya ayrılıp birleşdiğini görüp şâhid olmuşlardır. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* da *"Şâhid olunuz"* demişdir. Bu mu'cizeyi, o gece uzak yerlerden Mekke'ye gelmekde olan yolcular da görmüşler ve Mekke'ye gelince hâdiseyi haber vermişlerdir.

Böyle bir mu'cizeyi görmelerine rağmen müşrikler, yine tatmîn olmayarak îmân etmediler. Hattâ başka yerlerden gelen yolculara sordular. Onlar da, ayın ikiye yarılıp kapandığını gördüklerini ve buna çok hayret etdiklerini söylediler. Fakat yine îmân etmediler. Halbuki Allâhü Teâlâ'nın kudreti, her şey'e ziyâdesi ile kâfîdir.

Bu hâdise, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın zâhir ve bâriz (*ap-açık*) mu'cizelerinen biridir.[102]

Bu hâdise üzerine Kur'ân-ı Kerîm'in, şu meâldeki âyet-i kerîmeleri nâzil olmuşdur:

"Saat yaklaşdı. Ay (ikiye) **ayrıldı".**

---

[101] -İslâm Peygamberi, ss, 83. Prof. Muhammed Hamîdu'llâh.

[102] -Bu husûsda, İbn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh* 'ın şöyle dediği rivâyet olunmuşdur: *"Ay, Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem zamânında iki parçaya ayrılmışdır. Bunun üzerine Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ***-Şâhid olun-*** *buyurmuşdur".*

İnşikâk-ı Kamer hâdisesi hakkında fazla bilgi için bak:

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.3.ss.955. Hasan Basri Çantay.

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkçe tefsir. C.6. ss.4621-4638. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

"Onlar bir mu'cize görseler yüz çevirirler ve -*Müstemirr bir büyüdür*- derler".[103]

İran 'lıların Bizans 'a gâlip gelme hâdisesi

Bi'set 'in sekizinci yıllarında İran'lılar ile Bizans'lılar arasında yapılan bir muhârebede, İran'lılar Bizans'lıları büyük bir mağlûbiyyete uğratarak bir çok topraklarını ellerinden aldılar. Anadolu'yu zabd ederek Boğaziçi sâhillerine kadar geldiler. Mukaddes şehirlerini isti'lâ' etdiler, kiliselerini yıkdılar. Kudüs'ü zabd ederek Mukaddes Haç'ı İran'a götürdüler. Çok sayıda askerlerini esir etdiler, çok ağır vergilere bağladılar ve çok perîşan bir hâle sokdular. Ayrıca her tarafda da Ateşperestliği yaymaya başladılar. Bu sûretle de Bizans'lılar, artık bir daha kendilerine gelemeyecek bir hâle geldiler.

Bu haber Mekke'de duyulunca, müşrikler büyük bir ferahlık duydular. Müslümân'lara *"Görüyorsunuz ya, sizin gibi Ehl-i Kitâb olan Bizans, Ateşperest olan İran'a mağlûb oldu. Aynı şekilde biz de size gâlib geleceğiz"* dediler. Müslümân'lar, bundan müteessir oldular. Bunun üzerine Rûm Sûresi'nin şu meâldeki ayet-i kerîmeleri nâzil oldu

"Elif, Lâm, Mîm. Rûm (lar) **mağlûb oldu".**

"Yakın bir yerde. Halbuki onlar bu yenilmelerinin ardından gâlib olacaklar".

"Bir kaç yıl içinde. Önünde de, sonunda da emir Allâh'ındır. O gün Mü'min'ler de ferahlanacak".

"Allâh'ın yardımı ile. O, kime dilerse ona yardım eder. O, yegâne gâlibdir, (Mü'min'leri) **çok esirgeyicidir".**

"(Bu)**, allâh'ın va'di. Allâh va'dinden caymaz. fakat insanların çoğu** (O'nun va'dini) **bilmezler".**

"Onlar (bu) **dünyâ hayâtından** (yalnız) **bir dış** (taraf) **ı bilirler. Âhiretden ise onlar gâfillerin ta kendileridir".**[104]

Bu âyet-i kerîme'lerin ifâdesine göre, bir müdded sonra, "**Bid'ı sinîn'de:** *Üç yıl ile dokuz yıl arasında*", Rûm'ların İran'lılara gâlib geleceği heber veriliyordu. Müslümân'lar buna çok sevindiler ve toplantılarda okumaya başladılar. Müşrikler ise *"Böyle şey' olmaz"* diyerek inkâr etmeye başladılar.

---

[103] -Kamer Sûresi, âyet 1-2.
Müstemirr: Kuvvetli, şumüllü, sürekli, ardı arası kesilmeyen.

[104] -Rûm Sûresi, âyet 1-7.

Bunun üzerine **Hazreti Ebû Bekr** *radıye'llâhü anh*, müşriklere hitâben *"Allâhü Teâlâ, sizin gözlerinizi aydınlatmayacak. Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm haber verdi. Rumlar, Bid'ı sinîn içinde, İran'lılara gâlib geleceklerdir"* dedi. **Ubeyy ibn-i Halef** de *"Yalan söylüyorsun. Haydi, aramızda bir müdded ta'yîn et, senin ile bahse girelim"* dedi. Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da *"Ey Allâh'ın düşmanı, yalancı olan sensin"* dedi ve üç sene müdded ta'yîn ederek onar devesine bahse girdiler.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bu haberi işitince *"Yâ Ebâ Bekr. Bu mukâvelenin müddetini ve develerin miktârını artırınız. Çünkü bu gâlibiyyet üç sene ile dokuz sene arasında vâki' olacakdır. (Bid'ı sinîn) kavl-i şerîfi bunu bildirmektedir"* dedi. Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da gidip Ubeyy ibn-i Halef ile görüşdü ve O'na *"Müddeti ve develerin adedini artıralım"* dedi. O da kabûl etdi. Bu sûretle müddeti dokuz seneye, develerin adedini de yüz deveye çıkararak bir mukâvele yapdılar.

Aradan bir müdded geçdikden sonra söylenilen vakitde **va'd-i ilâhî** tahakkuk etdi. Yapılan bir muhârebede, Rûm'lar İran'lılara gâlib geldiler. Bu gâlibiyyet haberini -*Bedir veyâ Hudeybiyye muzafferiyyeti sıralarında*- Cebrâil *aleyhi's-selâm,* Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a bildirdi. Bu muhârebeyi kazanan Bizans hukümdârı Herakliyüs de, uzun bir müdded Sûriye ve Kudüs'de kalarak durumunu kuvvetlendirdi.

Rûm'ların İran'lılara gâlibiyyet haberi Medîne'ye gelince Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh,* evvelce Ubeyy ibn-i Halef ile yapmış oldukları mukâvele gereğince yüz deveyi, O'nun vârislerinden aldı. Çünkü Ubeyy ibn-i Halef, daha evvel Uhud Muhârebesinde bi'z-zât Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın kılıcından aldığı bir yara netîcesinde hastalanmış, Mekke'ye dönünce de ölmüşdü. Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da aldığı bu develeri, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın emri ile fukaraya tasadduk etdi. Bu sûretle de Kur'ân-ı Kerîm'in tebşîrâtı (*müjdesi*) tahakkuk etmiş, va'd-i ilâhî yerine gelmiş oldu.[105]

---

[105] -"Bu mukâvele, Ribâ'nın (*Fâizin*), Kumar'ın tahrîm edilmiş (*haram kılınmış*) olmasından evvel vâki' olmuşdu. Bunların haram olduklarına âit âyetler ise daha sonra Medîne-i Münevvere'de nâzil olmuşdur. Fakat Zimahşerî demişdir ki: İmâm A'zam ile İmâm Muhammed'in mezheblerine göre, ribâ' ve kumar gibi şey'lere âit fâsid akidler, Dâr-ı İslâm'da câiz değildir. Dâr-ı Harb'de ise, Müslümân'lar ile kâfirler arasında

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın müşriklere meydan okuması**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, müşriklerin zulmü artdıkca, Allâhü Teâlâ Hazretlerinden aldığı şu meâldeki âyet-i kerîmeler ile onlara meydan okumaya başladı:

"De ki: And olsun ki ins-ü cin şu Kur'ân'ın (benzerini) **meydana getirmek üzere bir araya toplansa, yekdiğerine yardımcı da olsalar, yine O'nun benzerini getiremezler".**[106]

"Yoksa O'nu (Kur'ân'ı) **kendisi mi uydurdu diyorlar? De ki: O hâlde haydi siz de O'nun gibi uydurma on sûre getirin. Allâh'dan başka kime gücünüz yetiyorsa onları da** (yardıma) **çağırın. Eğer** (iddiânizda) **doğrucular iseniz".**[107]

"Kulumuz (Muhammed) **e parça parça** (sûre sûre, âyet âyet) **indirdiğimiz** (Kur'ân'ın, Allâh katından geldiğin) **den şübhe ediyorsanız haydi O'nun benzerinden siz de bir sûre getirin. Allâh'dan başka şâhidlerinizi** (taptığınız putları ve bilginlerinizi) **de** (yardıma) **çağırın. Eğer** (iddiânızda) **doğrucu** (insan) **lar iseniz".**

"Eğer siz onu yapamaz iseniz, elbetde yapamayacaksınız ya, artık o ateşden sakınınız ki onun çırası, (bir takım) **insanlar ile taşdır. O** (ateş ise) **kâfirler için hazırlanmışdır".**[108]

Bu ve buna benzer âyet-i kerîmeler nâzil olunca, Hazreti Muhammed *alkeyhi's-selâm*, müriklere hitâben şöyle dedi:

"Benim Rasûlü'llâh olduğuma inanmayanlar, söylediğim ve okuduğum âyet-i kerîmelerin Allâh kelâmı olduğunda şübhe edenler, benim okuduğum âyet-i kerîmelerin en kısa birinin mislini söylesinler, ortaya böyle bir âyet-i kerîme koysunlar. Eğer sözlerinizde doğru iseniz, haydi bunu yapınız. Fakat iyi biliniz ki bütün dünyâ, insanlar ve cinler, görünür ve görünmez bütrün kuvvetler hepsi bir araya gelse,

---

câizdir, yapılabilir. İşte Hazreti Ebû Bekr'in yapmış olduğu o mukâvele de bunun sıhhatine bir delîldir. Fakat sâir fukahâya göre bu gibi fâsid akidler, hiç bir yerde câiz değildir".

Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri, C.6.ss.2695. Ömer Nasûhi Bilmen.

[106] -İsrâ' Sûresi, âyet 88.

[107] -Hûd Sûresi, âyet 13.

[108] -Bakara Sûresi, âyet 23-24.

birbirine de yardımcı olsalar yine bunu yapamazlar ve kıyâmete kadar da bunu yapamayacaksınız. Çünkü söylediklerim insan sözü değil, Allâh sözüdür. Öyle ise ey bana îmân etmeyen inatcılar, inadınız yüzünden kendinizi saracak ve sizi yakacak olan ateşden sakınınız".

Müşriklerin içerisinde pek çok şâir ve edîb olduğu hâlde, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın bu söylediklerine en ufak bir nazîre yapamadılar. Âciz kaldılar. En büyük şâirleri Velîd ibn-i Muğîra bile, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'dan işitdiği bir âyet-i kerîmeden dolayı hayrete düşerek şöyle bir i'tirafda bulunmak mecbûriyyetinde kalmışdır:

"Va'llâhi, Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın okuduklarında bir halâvet, bir tatlılık, lâtîf bir güzellik var. Çok derîn ve gâyet fâideli bir kelâmdır. Kâbil değil, O'nu bir insan söyleyemez. Sizin içinizde benden daha şâir, benden daha güzel söz söyleyen yokdur. Şiiri benden iyi bilen de yokdur. Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın okuduğu ne şiirdir, ne de başka bir insan sözüne benzer. O'nun gibi bir söz kimse söyleyemez".

Bunun üzerine İslâm düşmanları ne yapacaklarını şaşırdılar. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a şâir dediler, kâhin dediler, sihirbaz dediler. Fakat söyledikleri bu sözlere kendileri de inanmadılar. Çâresiz kaldıklarını anlayınca, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ı müşkil bir duruma sokmak için, O'ndan mu'cize istediler. Halbuki Kur'ân-ı Kerîm, kendilerini âciz bırakan en büyük bir mu'cize idi. Buna rağmen O da bir çok mu'cizeler gösterdi. Ne yazık ki yine inadlarında devam ederek îmân etmediler. Küfr üzere kaldılar. Bununla berâber İslâm Dîni'nin yayılmasına ve Müslümân'ların çoğalmasına mâni' olamadılar.

Bi'set 'in onuncu yılı (Hüzün senesi)

Şı'b-ı Ebî Tâlib mahallesinde üç sene mahsûr kalıp büyük sıkıntılar çeken Müslümân'lar, Bi'set 'in onuncu yılında o sıkıntılı günlerden kurtulmuşlar, biraz ferahlık duymuşlardı. Fakat aradan iki ay kadar bir zaman geçmeden Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın amcası ve hâmîsi **Ebû Tâlib**; üç gün sonra da en büyük tesellî kaynağı ve yardımcısı olan zevcesi **Hazreti Hadîce** *radıye'llâhü anhâ* vefât etdiler. Bu iki ölüm, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e hüzün ve keder verdi. Çok acındı ve mahzûn oldu. Çünkü hâmîsini ve yardımcısını kaybetmişdi. İşte bundan dolayı bu yıla, gam ve keder yılı ma'nâsına **"Hüzün senesi"** adı verildi.

Ebû Tâlib 'in ölümü

Bi'set 'in onuncu yılında Ebû Tâlib, seksen yaşını aşkındı. Kurayş arasında i'tibârı iyi idi. Müslümân olmamasına rağmen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i durmadan himâye ediyor, O'nu öz evlâdından fazla seviyor ve O'nu koruyordu. Her zaman O'nu takdîr ediyor ve O'nunla iftihâr ediyordu. Öleceğini anlayınca kavminin ileri gelenlerini toplayarak onlara şöyle vasıyyet etdi:

"Siz Arab'ın mümtaz bir kavmisiniz. İnsanların seçilmişi ve dayanağısınız. Sülâlenize hurmet ediniz ki Allâh'ın rızâsını kazanıp mes'ûd olasınız ve arzûlarınızı elde edesiniz. Emâneti koruyunuz. Kâ'be'ye ta'zîm ediniz. Zayıflara yardımda bulununuz. Sözünüzde sâdık olunuz. Muhammed emîndir, doğrudur. Yalan söz söylemez. Benim size verebileceğim nasîhatleri O verir. Getirdiği İslâm Dîni, kalbin kabûl edebileceği bir şey'dir. O'nu inkâr eden ancak lisandır. Herkesin O'nu kabûl edib tasdîk edeceğini görüyor gibiyim. Kavlen ve fiilen O'nun dostluğunu kazanın. Sâdık yardımcısı olun. O'na itâat etmeyen Kurayş'in eşrâfıdır. Fakat her hâlde zelîl ve hakîr olacaklardır. Ey Kurayş cemâati. Eğer ben sağ olursam O'nu korur ve himâye ederim. Siz de O'na yardım ediniz".

Ebû Tâlib'in bu vasiyyetini Kurayş kavmi tutmadı. Bi'l-akis O öldükden sonra himâyesiz kalan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e ve Müslümân'lara düşmanlıklarını artırdıkca artırdılar. Ezâ ve cefâlarını sürdürdükce sürdürdüler.

Ebû Tâlib'in bu sözlerinden, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in söylediklerini kalben tasdîk etdiği anlaşılıyordu. Fakat kendisi kavminin reisi olduğu ve Hazreti Muammed *aleyhi's-selâm* O'nun elinde büyüdüğü için O'na tâbi' olmakdan ar ediyordu. Ba'zan *"Ben bilirim ki Muhammed -aleyhi's-selâm- yalan söylemez. Bâtıl söz O'ndan sâdır olmaz. Eğer Kurayş kadınları beni ayıplamasalar O'na tâbi' olurum"* derdi.

Vefâtı sıralarında, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* O'nun yanına gelerek *"Ey babam yerinde olan amcam. Bir kerre lisânın ile şehâdet getir de âhiretde sana şefâat edebileyim"* dedi. O da *"Ebû Tâlib ölüm korkusundan Müslümân oldu, demeyeceklerini bilmiş olsa idim arzû ve isteğini yerine getirirdim"* diye cevâb vererek İslâm şerefine nâil olamamışdır. Hastalığı artmış olduğundan başka bir şey'

söyleyemedi. Biraz sonra da öldü. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da bu durumdan mahzûn olarak O'nun afvi için Allâhü Teâlâ'ya duâ etdi. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Hakîat, (Habîbim) **sen her sevdiğini hidâyete erdiremezsin, Fakat Allâh kimi dilerse O'na hidâyet verir ve O, hidâyete erecekleri daha iyi bilendir".**[109]

Bütün bunlara rağmen, ba'zı rivâyetlerde, Ebû Tâlib'in îmân etdiği söylenir ki doğrusunu ancak Allâhü Teâlâ bilir.[110]

Hazreti Hadîce radıye'llâhü anhâ 'nın vefâtı

Ebû Tâlib'in ölümünden bir kaç gün sonra Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* vefât etdi. O'nun ölümü, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a çok hüzün ve keder verdi. Çünkü Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ*, sevgisiyle, kalbinin rikkâtiyle, vefâkârlığıyle, kadınlığın şefkâtiyle, îmânının kuvvetiyle, sadâkat ve fazîletiyle Hazreti muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın en büyük desteği ve tesellî kaynağı idi. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ı ilk tasdîk eden O olmuşdu. En sıkıntılı anlarında O'nu tesellî eder, derdine ortak olurdu. Bunun için Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'yı çok severdi. O'na çok bağlı idi.

Öldükden sonra da O'na olan sevgisi ve bağlılığı devam etdi. Zaman zaman O'nun kabrini ziyâret eder, duâda bulunurdu. Bir çok zamanlar O'nu hatırlar, O'ndan bahs eder, O'nun hizmetlerini ve iyiliklerini anardı, Bu husûsda, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* şöyle der:

"Hazreti Hadîce radıye'llâhü anhâ 'yı görmediğim hâlde Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm 'ın diğer hanımlarından fazla O'nu kıskanırdım. Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm, dâimâ O'nu hatırlar, O'ndan

---

[109] -Kasas Sûresi, âyet 56.

[110] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri, C.5.ss. 2614. Ömer Nasûhi Bilmen.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.10.ss.57-59. (1549 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

"Müşriklerin, o çılgın ateşin yâranı oldukları muhakkak sûretde meydana geldikden sonra, artık onların lehine, velev hısım olsunlar, ne Peygamberin, ne de Mü'min olanların istiğfâr etmeleri doğru değildir".
(Tevbe Sûresi, âyet 113).

bahs ederdi. Hattâ bir gün Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm 'ı darıltınca, (Cenâb-ı Hakk, benim kalbime O'nun muhabbetini vermişdir) dedi".

Bir gün Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'nın kız kardeşi **Hâle,** kız kardeşinin ölümünden sonra Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın ziyâretine gelmiş, izin isteyerek huzûruna girmişdi. Hâle'nin sesi, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'nın sesine çok benzerdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* O'nun sesini duyunca, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'yı hatırlayarak O'nu anmışdı. Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da bundan müteessir olarak,

"Ölen bir ihtiyar kadını bu kadar hatırlamakda ne ma'nâ var? Cenâb-ı Hakk sana daha iyi genç ve güzel zevceler verdi" demişdi. O da,

"Hayır, hakîkat senin dediğin gibi değil. Herkes bana inanmadığı zaman, O bana inandı. Herkes müşrik iken O Müslümân'lığı kabûl etdi. Benim hiç bir yardımcım yok iken O bana yardım ediyordu".

cevâbını vermişdir.

❋
❋ ❋

Allâhü Teâlâ'ya ve Rasûlü Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a îmân edip herkesden önce İslâm Dîni'ni kabûl etmek şerefine nâil olan Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ, -daha önce de geçdiği gibi-* vahyin ilk zamanlarında Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı, büyük bir olgunluk ile tesellî ederek O'nun risâlet yükünü hafifletmeye çalışmasına ve herkesden önce O'nu tasdîk ederek İslâm'ı kabûl etmesine mükâfât olarak; Cenâb-ı Hakk tarafından, Cebrâil *aleyhi's-selâm* vâsıtası ile Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a şöyle vahy edilerek müjde verilmişdir:

"Hadîce'ye Rabb'inden ve benden selâm et. Bir de O'na Cennetde mücevvef inciden âsûde bir hâne verileceğini tebşîr eyle ki, onda ne gürültü var, ne zahmet".

Böyle bir müjdeyi alan Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* da, şöyle cevâb vermişdir:

"Selâm O'dur** (Allâhü Teâlâ'dır). **Selâm ve selâmet O'ndan** (Allâhü Teâlâ'dan) **dır. Cibrîl aleyhi's-selâm 'a selâm olsun. Yâ Rasûle'llâh, sana da selâm olsun; Alâh'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun".[111]

[111] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.2.ss.874. Ahmed Naim.

Bu güzel cevâbda, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* tarafından ifâde buyurulan ***"Selâm ve selâmet"*** dilemek konusu, daha İslâm'ın ilk zamanlarında Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* tarafından gâyet iyi bir şekilde idrâk edilerek inceliklerine nüfûz edilmişdir. Ashâb-ı Kiram ise, bu husûsu, yıllar sonra ancak Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın telkin ve ta'lîmleri ile öğrenebilmişlerdir.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* kendisine destek olan bu iki yardımcıyı kaybedince, Kurayş'in O'na karşı olan ezâ ve cefâsı daha da artdı. Ebû Tâlib ölünce O'nu himâye edecek bir kimse kalmamışdı. Ebû Tâlib'in yerine geçen Ebû Leheb, O'nu korumuyordu. Düşmanlığı, akrabâlık bağlarına gâlib geliyordu. Meydanı boş bulan müşriklerin yapdıkları eziyetler ise, günden güne artıyordu. Artık sıkıntılı günler gelip çatmışdı.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Tâif 'e gidip gelmesi**

Ebû Tâlib ve Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'nın vefâtlarından sonra müşriklerin Müslümân'lara olan eziyetleri daha ziyâde artdı. Bir keresinde Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın başına toprak atmışlar ve O'na çok eziyet etmişlerdi. O da sükût ile karşılamışdı. Sıkıntılı günler tekrar başlamışdı.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Mekke'deki müşriklerin bu hareketleri karşısında, bir kere de **Tâif** halkını İslâm Dîni'ne da'vet etmeyi düşündü. Kendisine ilk inananlardan evlâtlığı olan Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* 'ı yanına alıp Mekke'ye yüz kilometre kadar bir mesâfede bulunan *Tâif* kasabasına gitdi. Orada ***Benî Sakif*** kabîlesi ve onun gibi nüfuzlu diğer kabîleler vardı. Tâif 'in havası ve suyu çok iyi idi. Mekke'nin ileri gelen zenginleri buraya sayfiyeye çıkarlardı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın amcası Abbâs da buraya sayfiyeye çıkmışdı. Çok zengindi. Fakat henüz Müslümân olmamışdı.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Tâif 'de bir ay kadar kaldı. Benî Sakif kabîlesini ve diğer kabîleleri İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Onlara Müslümân olmalarını, Allâhü Teâlâ'nın gazâbından kendilerini kurtarmalarını söyledi. Fakat onlar îmân etmeyerek Müslümân olmadılar. O'nun ile alay edip eğlendiler. O'na hakâret etdiler. Hiç bir kabîle O'nu misâfir etmedi. O'na i'tibâr göstermedi. Hattâ memleketlerinden çıkıp gitmesini söylediler. Bununla da kalmayarak ayak takımı adamları toplayıp üzerine saldırtdılar

Şehri terk etmek mecbûriyyetinde kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, şehrin dışına çıkar çıkmaz arkasından bağırıp çağırıp alay etdiler. Hakâretde bulundular. Geçeceği yolun iki tarafına sıralanarak O'nu taşa tutdular. Ayakları yaralandı, kanamaya başladı. Ayakkabıları kanla doldu, yürümeye tâkati kalmadı. Tâkatsiz kalarak yere oturmak istediği zaman da zorla kaldırarak taşlamaya devam etdiler. Bu yetmiyormuş gibi yürekler dayanmaz bu hâle gülüp eğlendiler. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* o kadar yorulmuşdu ki bir tarafa oturup dinlenmeye ihtiyâcı vardı. Fakat bu şerîr ve haydûd insanlar, hiç bir yere oturtmuyorlardı. Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* da O'nun önüne siper oluyordu. O'nun da bir çok yerleri yaralanmış ve başı yarılmışdı. Buna rağmen Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bu hâllerden hiç me'yûs olmadı. Aslâ yılmadı. Mekke'ye dönerek mukaddes vazîfesine devam etmeye çalışdı.

❋
❋ ❋

Bu sırada Cebrâil *aleyhi's-selâm* gelerek,

"Allâhü Teâlâ, kavminin sana ne söylediğini ve seni himâye etmeyi nasıl redd etdiğini duymuşdur. Onlara dilediğini yapması için sana Dağlar Meleği 'ini gönderdi".

dedi.

Bu sırada Dağlar Meleği de O'na seslenerek,

"Yâ Muhammed, kavminin sana ne dediğini Cenâb-ı Hakk işitdi. Ben Dağlar Meleği 'yim. Ne emr edersen yapmam için Allâhü Teâlâ beni sana gönderdi. Ne yapmamı istersin? Eğer dilersen şu iki dağı onların başına geçireyim".

dedi.

Böyle bir teklîf karşısında kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Hayır, ben Cenâb-ı Hakk'ın, onların soylarından kendine ibâdet edecek ve O'na hiç bir şey'i ortak koşmayacak kimseler çıkaracağını ümîd ederim".

dedi ve en sıkıntılı bir zamânında bile eşsiz bir ahlâk sâhibi olduğunu ve âlemlere rahmet için gönderilmiş bulunduğunu, ümmetleri hakkında **Raûf** ve **Rahîm** olduğunu bir kere daha dile getirdi.[112]

❋
❋ ❋

[112] -Riyâzü's-Sâlihîn, C.2.ss.46. (666 nolu Hadîs-i şerîf).

Tâif 'den Mekke'ye gelirken yol üzerinde *Rabîa Oğulları* 'ndan *Utbe* ile kardeşi *Şeybe* 'nin bağları vardı. Bunlar, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a uzakdan akrabâ olurlardı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* bu bağa varınca hemen oraya girip sığındı. Tâif 'lilerin ta'kîbinden kurtuldu. Bağa girince bir asmanın altına oturdu. Biraz nefes alarak dinlendi. En vahşîce hareketlerden böylece kurtuldu.

Hazreti Muhammed *salâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu bağdaki asmanın gölgesinde dinlenirken ellerini kaldırarak Allâhü Teâlâ'ya şöyle duâ etdi:

"İlâhî, kuvvetimin za'fa uğradığını, çâresiz kaldığımı, halk nazarında hor görüldüğümü ancak sana arz ederim. Ancak sana şekvâ ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi, herkesin hor gürüb de dalına bindiği bî-çârelerin Rabb'i, ancak Sen'sin.

İlâhî, huysuz, yüzsüz bir düşman eline beni düşürmeyecek, hattâ hayâtımın dizginlerini eline verdiğin akrabâmdan bir dosta bile bırakmayacak kadar beni esirgersin.

İlâhî, gazâbına uğramayayım da çekdiğim mihnetlere, belâlara aldırmam. Fakat sanin afüv ve sıyânetin (koruman) bana bunları da göstemeyecek kadar genişdir.

İlâhî, gazâbına uğramakdan, rızâsızlığa dûçâr olmakdan, Sanin o karanlıkları parıl parıl parlatan, dünyâ ve âhirete âit işlerin medâr-ı salâhı olan, yüzünün nûruna sığınırım.

İlâhî, Sen râzı oluncaya kadar işte affımı diliyorum. Her kuvvet, her kudret, ancak Senin ile kâimdir".

Bağ sâhibi Rabîa Oğulları, Hazreti Muhammed *sallâ'llahü aleyhi ve sellem* 'in bütün bu hareketlerini dikkâtle ta'kîb etdiler. O'nun acıklı hâlini görünce, akrabâlık ve hemşehrilik gayretleri ile müteessir oldular. Kendilerinde bir merhamet duygusu uyandı. **Addâs** isminde Hristiyan bir köleleri vardı. Onunla Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a bir salkım üzüm gönderdiler. O da aldı ve ***"Bi'smi'llâh"*** diyerek yemeye başladı. Addâs, hayret ederek *"Bu sözü bu diyar halkı söylemezler. Onlar Allâh'ın adını bile bilib anmazlar"* dedi. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* da Addâs 'ın nereli olduğunu ve hangi dîne mensûb bulunduğunu sordu. O da ***Ninova*** 'lı olduğunu ve Hristiyan dînine mensûb bulunduğunu söyledi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm "Demek sen sâlih bir adam olan Mettâ oğlu Yûnus Peygamberin diyârındansın"* dedi. Addâs da *"Sen Yûnus'u nereden biliyorsun?"* dedi. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* da *"O benim kardeşim*

demekdir. O, Peygamber idi. Ben de Peygamberim" dedi. Bunun üzerine Addâs, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ayağına sarılarak O'nu öpdü, O'na hurmet etdi.

Bu durumu seyr eden Rabîa Oğulları, hayret etdiler. Addâs yanlarına dönünce *"Bu adam seni dîninden ayırmasın. Senin dînin O'nun dîninden hayırlıdır"* dediler. Addâs da hiç bir cevâb vermeyerek sükût etdi.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* orada bir miktar daha dinlendikden sonra Mekke'ye bir konak mesâfede bulunan **Batn-ı Nahle** mevkîine geldi. Burası bir vâdî idi. Orada bir kaç gün kaldı. bu vâdîde bir sabah namazı kıldırırken ***"Er-Rahmân"*** Sûre-i celîlesini okudu. Bu sırada **Cin** tâifesinden yedi veyâ dokuz kişilik bir gurup gelerek okunan Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemişler, îmân ederek Müslümân olmuşlar, kendi kavimlerine dönünce onları İslâm Dîni'ne da'vet etmişler ve Müslümân yapmaya çalışmışlardır.[113] Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Yâdet o zamânı ki cinlerden bir tâifeyi Kur'ân dinlemeleri için sana (doğru) **çevirmişdik. İşte bunlar O'nun huzûruna gelince birbirine -*Susun*** *(dinleyin)*- **demişler,** (okunması) **bitirilince de kendilerini** (azâb ile) **korkutmaya me'mûr olarak kavimlerine dönmüşlerdi".**

"Ey kavmimiz, dediler, hakîkat biz Mûsâ'dan sonra indirilmiş olan, kendinden öncekileri tasdîk eden, Hakk'ı ve doğru yolu gösteren bir kitâb (Kur'ân) **dinledik".**

"Ey kavmimiz, Allâh'ın da'vetcisine icâbet edin. O'na îmân edin ki sizin günahlarınızdan bir kısmını mağfiret etsin ve sizi acıklı bir azâbdan korusun".

"Kim Allâh'ın da'vetcisine icâbet etmezse o, yer yüzünde (Allâh'ı) **âciz bırakacak değildir. Onun, Allâh'dan başka hiç bir yardımcıları da yokdur. Onlar ap-açık bir sapıklık içindedirlar".[114]**

---

[113] -Burada bahs olunan cinler hakkında bak:
Kur'ân-ı Kerîm'in Cin Sûresi ve tefsîri.
Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri, (C.7.ss.3376) ve (C.8.ss.3862). Ömer Nasûhi bilmen.
Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.3.ss.903. Hasan Basri Çantay.

[114] -Ahkâf Sûresi, âyet 29-30-31-32.

"(Habîbim) **de ki: Bana şu hakîkat** (ler) **vahy olunmuşdur: Cin'den bir zümre** (benim Kur'ân okuyuşumu) **dinlemiş de** (kavimlerine dönünce, şöyle) **söylemişler: -Biz hakîkî hayranlık veren bir Kur'ân dinledik-".**

"-ki O, Hakk'a ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de O'na îmân etdik. Rabb'imize (bundan sonra) **hiç bir şey'i aslâ ortak tutmayacağız-".**[115]

"Doğrusu, biz O hidâyeti (Kur'ân'ı) **dinleyince O'na îmân etdik. Kim de Rabb'ine îmân ederse o, ne bir** (ecrinin) **eksileceğinden, ne de bir haksızlığa uğrayacağından korkmaz".**[116]

Bu sûretle Allâhü Tealâ, Rasûlü Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı, Benî Sakif kabîlesinin ve diğer insanların me'yus etmelerine karşı, Batn-ı Nahle vâdîsinde cinleri gönderip îmân etdirmek sûretiyle mesrûr etmiş ve "**Rasûlü's-sekaleyn:** *Hem insanların, hem de cinlerin peygamberi"* olduğunu bildirmişdir. Bunun netîcesi olarak da her darlığın bir bolluğu, her kederin bir ferahlığı olduğu hakîkati, bir kere daha hatırlatılmışdır.[117]

Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem*, Batn-ı Nahle 'de bir kaç gün kaldıkdan sonra Mekke'ye döndü. Mekke'deki dostları O'na haber göndererek *"Buraya dönmekde ihtiyatlı hareket edin. Kurayş'liler Tâif 'lilerin size yaptıklarını öğrendiler. Belki daha fazla hakâretde bulunurlar"* dediler. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de Mekke'ya girmeyerek ***Hirâ'*** dağına gitdi. Oradan müşrik Mekke reislerinden iki kişiye ayrı ayrı haber göndererek kendisini himâye etmelerini söyledi. Kabûl etmediler. Bunlardan sonra da evvelce *Boykot Karârı* 'nı yırtanlardan *Mud'ım ibn-i Adiyy* 'e haber gönderdi. Kendisini himâye etmesini istedi. O da müşrik olduğu hâlde himâye etmeyi kabûl etdi. Oğullarını silâhlandırarak yanına aldı. Gidip Hazreti Muhammed *salâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i karşıladı. Mekke'ye getirdi ve Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ı himâyesine aldığını îlân etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de evvelâ Haram-ı Şerîf 'e giderek Kâ'be'yi tavâf etdi. Orada namaz kıldı. Sonra evine geldi.

---

[115] -Cin Sûresi, âyet 1-2.

[116] -Cin Sûresi, âyet 13.

[117] -Böyle bir gönül darlığı netîcesinde iki kolaylık olduğu husûsunu,

"Muhakkak zorlukla berâber bir kolayık var. Muhakkak zorlukla berâber bir kolaylık var". (İnşirah Sûresi âyet 4-5).

meâlindeki âyet-i kerîme, açık bir şekilde ifâde etmektedir.

Arab âdetine göre Mud'ım ibn-i Adiyy, bütün aile efrâdı ile himâyesine aldığı Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın etrâfında dolaşır, O'nun muhâfaza ve himâyesine gayret ederdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile Ashâb'ı Kirâm'ı, bundan son derece memnûn oldular. Bi'l-âhare Mud'ım ibn-i Adiyy, Bedir Muhârebesinde müşrik olarak öldü. Fakat Müslümân'lar O'nun yapdığı iyiliği hiç bir zaman unutmadılar. Müslümân'lardan şâir Hassân ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh*, O'nun iyiliklerini anarak güzel bir mersiyye yazdı. Daha sonra Mud'ım übn-i Adiyy 'in oğlu *Cübeyr*, Medîne'ye gelerek Bedir esirleri hakkında konuşmak isteyince, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* O'nu dinlemiş ve O'na *"Eğer baban sağ olsa idi, şu kokmuş herifleri O'na bağışlardım"* demiş ve O'nun iyiliklerini anmışdır. Bu hâller, Müslümân'ların ne kadar güzel bir ahlâka ve fazîlete sâhip olduklarını ifâde etmekdedir.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Mekke hâricindeki kabîleler ile görüşmesi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, her fırsatda insanları İslâm Dîni'ne da'vet ediyor, onlara Allâhü Teâlâ'nın emirlerini bildiriyordu. Bunun için Mekke'ye hacc için gelen adamlar ile görüşüyor, fırsat buldukca *Ukkaz, Zü'l-Mecaz* ve *Mecenne* panayırlarına gidip oralarda İslâm Dîni'ni yaymaya çalışıyordu. Bu arada İslâm düşmanı Ebû Leheb de O'nun arkasından dolaşarak *"Muhammed -aleyhi's-selâm- atalarının dîninden döndü, yalanlar uyduruyor, O'na kanmayınız"* diyordu.

Tâif 'den döndükden sonra müşriklerin eziyetleri bir kat daha artmaya başladı. Fakat O, yılmadan, usanmadan, korkmadan ilâhî vazîfesini teblîğ etmeye çalışıyordu. Bunun için Mekke hâricindeki kabîlelere giderek onları da İslâm Dîni'ne da'vet etdi. *Kinde* kabîlesi, *Kelb* kabîlesi bunlar arasında idi. Bunların hiç birisi Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in dediklerini tasdîk etmediler. İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân olmadılar. Üstelik O'nun durumundan istifâde ederek bir takım menfaatler te'mîn etmek, saltanat ve nüfûz sâhibi olmak istediler. O da *"Allâhü Teâlâ elbetde dînine yardım eder"* diyerek geri döndü. Bunun için de bir netîce elde edemedi.

Bütün bunlara rağmen O yine Risâletini teblîğe devam ediyor, her türlü mânialara göğüs gererek yüce İslâm Dîni'ni yaymaya çalışıyordu.

Bütün hâdiselere sabr ederek ***"Yâ Rabb, kavmim câhildir, bilmezler, kusurlarına bakma, onlara hidâyet ver"*** demek büyüklüğünü gösteriyordu.

Bir gün Habbâb ibn-i Erett *radıye'llâhü anh*, Kurayş'in yapdığı zulümlerden dolayı Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gelerek, Kurayş'e lânet okumasını istemişdi. O da buna üzülerek *"Ben lânet okumak için değil, âlemlere rahmet olarak gönderildim. Sizden önce ba'zı insanlar tepeden tırnağa kadar destereler ile kesilmişler, fakat vazîfelerinden dönmemişlerdi. Allâhü Teâlâ bizi de muvaffak edecekdir. Bu memleketin her tarafında bir deveci istediği ğibi emniyyetde hareket edecek ve Allâh korkusundan başka hiç bir korku duymayacakdır".* demişdir. O da böyle bir teklîfde bulunduğuna üzüldü ve ağlayarak huzûrundan ayrıldı. Çünkü O'nun hakkında, Kur'ân'da şöyle buyuruluyordu:

"(Habîbim), **Biz, seni, âlemlere** (başka bir şey' için değil) **ancak rahmet için gönderdik".**[118]

O'nun bu şekildeki davranışları sâyesindedir ki kısa bir zamanda hakîkaten Hazreti Muhaömmed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bütün söyledikleri gerçekleşmiş ve İslâm Dîni muzaffer olmuşdur.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın Sevde radıye'llâhü anhâ ile evlenmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* 'nın vefâtından sonra kendisini tesellî edecek yakın bir dostu kalmamışdı. Bu sırada Müslümân'lardan **Sevde** isminde yaşlı ve dul bir kadın vardı. Bu kadın kocası Sekran *radıye'llâhü anh* ile Habeşistan'a hicret etmiş, Mekke'ye dönünce kacası ölmüş ve dul kalmışdı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da bu kadın ile evlenerek O'nu taltîf etmişdir.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın Âişe radıye'llâhü anhâ ile evlenmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Sevde *radıye'llâhü anhâ* ile evlendikden bir müdded sonra Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* 'ın küçük kızı **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* ile

[118] -Enbiyâ Sûresi, âyet 107.

Mekke'de nikâhlandı. Bu sırada Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* henüz yedi yaşlarında çok genç bir kız olduğu için zifâf yapılmadı. Medîne'ye hicret etdikden sonra dokuz yaşlarına gelince zifâf yapıldı. Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, güzel yüzlü, tatlı sözlü, iyi yetişmiş bir kadındı. Daha sonraları fakih ve âlim bir kadın olmuş, kendisinin ilminden İslâm âlimleri pek çok istifâde etmişlerdir. Ashâb-ı Kirâm'ın birinci derecedeki fakihleri arasında yer almışdır.

İSRÂ' ve Mİ'RÂC hâdiseleri

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **İsrâ** ve **Mi'râc** denilen bu mübârek seyahatleri, en kuvvetli rivâyetlere göre, **Bi'set-i Nebeviyye** 'nin onüçüncü senesinde veyâ Hicret'den önceki bir buçuk sene içinde (*bir sene veyâ onsekiz ay içinde*) Receb ayının yirmiyedinci Cum'a gecesi vukû' bulmuşdur. ***İsrâ*** 'nın vukûu âyet-i kerîme ile, ***Mirâc***'ın vukûu icmâ' ile sâbitdir.

Hadîs, fıkıh ve kelâm âlimlerinden cumhûra (*ekseriyyetin kavline*) göre, uyanık iken rûh mea'l-cesed (*rûhiyle ve cismiyle*) bir def'a vukû' bulmuşdur.[119]

---

[119] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.2.ss.260-279. (227 nolu Hadis-i şerîf ve îzâhı). Ahmed Naim. ve C.10.ss.58. Kâmil Miras.

İsrâ', âyet-i kerîme ile sâbit olduğundan münkîri (*inkâr edeni*) kâfir olur.

Mi'râc 'ın diğer kısımları Meşhûr Hadîs'ler ile sâbit olduğundan münkîri -*kâfir olmaz ise de*- bid'at ve dalâlet ehlinden sayılır.

Mi'râc gecesi 'nde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **Arş** ve **Kürsü** 'yü, **Cennet** ve **Cehennem** 'i temâşa buyurması, Hadîs-i Âhad ile sâbit olduğundan münkîri, muhtî (*hatâ eden*) sayılır.

Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri, C.4.ss.1846.Ömer Nasûhi Bilmen.

❋

"Semâların fevkinde Arş ve Kürsî nâmiyle iki âlem vardır. Kürsî, semâvât ile zemînden vâsîdir. Arş da Kürsî 'den vâsîdir. Arş 'ın etrâfında Melâike-i kirâm 'ın tesbîh ve tahmîd ile meşkûl olduğunu,

-Melekleri görürsün ki Rabb'lerine hamd ile tesbîh ederek Arş 'ın etrâfını kuşatmışlardır-. (Zümer, 75).

meâlindeki âyet-i kerîme ifâde eder.

Kürsî 'nin derece-i vüs'ati de,

-O'nun Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamışdır-. (Bakara, 255).

meâlindeki âyet-i kerîme ile sâbitdir".

Muvazzah İlm-i Kelâm, ss.274. Ömer Nasûhi Bilmen.

❋

"**-O'nun Kürsîsi, gökleri ve yeri kucaklamışdır-** meâlindeki âyet-i kerîmeye göre, bütün semâvât ve arzı muhît olan **-Kürsî-** gelir. Kürsî 'yi de **Arş-ı Rahmân** ihâta eder ki onun azametini takdir edecek ölçü ve ta'bîr edecek söz yokdur".

Mi'râc, yükseğe çıkmak ma'nâsında olup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in âlî makamlara yükselme vâsıtası demekdir. Bu bakımdan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mirâcı, Allâhü Teâlâ'ya yakınlık makâmının en müstesnâsı ve en üstünüdür.

❋
❋ ❋

Büyük Peygamberlerden Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* 'a da, *-Mi'râc olarak-* göklerin ve yerin Melekûtu gösterilmişdir ki şu meâldeki âyet-i kerime bunu açık bir şekilde ifâde etmekdedir.

"Biz İbrâhîm'e kesin ilme erenlerden olması için göklerin ve yerin Melekût 'ünü (Büyük mülkünü) **de böylece gösteriyorduk".**[120]

❋
❋ ❋

Hazreti Mûsâ *aleyhi'-selâm* 'a ise, **Tûr** üzerinde Hakk'ın tecellîsi müşâhede etdirilmişdir ki şu meâldeki âyet-i kerîmeler de bunu, açık bir şekilde ifâde etmekdedir:

"Mûsâ ile otuz gece (bize münâcatda bulunması için**) sözleşdik ve O'na bir on** (gece) **daha katdık. Bu sûretle Rabb'inin ta'yîn buyurduğu vakit kırk gece olarak tamamlandı. Mûsâ, birâderi Hârûn'a dedi ki: -Kavmimin içinde benim yerime geç,** (onları) **ıslâh et, fesadcıların yoluna uyma-".**

"Vaktâki Mûsâ (ibâdet için) **ta'yîn etdiğimiz vakıtda geldi, Rabb'i O'na** (ilâhî sözünü) **söyledi.** (Mûsâ) **dedi ki: -Rabb'im,** (cemâlini) **göster bana,** (ne olur) **seni göreyim-. Buyurdu: -*Beni kat'iyyen göremezsin. Fakat şu dağa bak. Eğer o, yerinde durabilirse sen de beni görürsün-*. Derken Rabb'i o dağa tecellî edince onu param parça ediverdi. Mûsâ da baygın yere düşdü. Ayılınca dedi ki: -Seni Tenzîh ederim. Tevbe etdim Sana. Ben îmân edenlerin ilkiyim-".**[121]

❋
❋ ❋

Ebû Zerr-i Gıfârî *radıye'llâhü anh* 'ın Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den rivâyet etdiği şu Hadîs-i şerîf, Kürsî ve Arş 'ın mikdâr-ı vüs'ati hakkında icmâlî (*özet*) bir fikir vermektedir ki şöyledir:

"Yâ Ebâ Zerr, yedi kat gök ile yedi kat yer, Kürsî 'ye nisbeten bir çölün ortasına atılmiş bir kapı veyâ yüzük halkasından fazla bir şey' değildir. Arş 'ın Kürsî 'ye nazaran büyüklüğü, o çölün o halkaya nazaran büyüklüğü derecesindedir".

Sahîh-i Buharî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.2.ss.270-271. Ahmed Naim.

[120] -En'am Sûresi, âyet 75.

[121] -A'râf Suresi, âyet 142-143.

Îsâ *aleyhi's-selâm* 'ın ve diğer Peygamberlerin de kendilerine mahsûs bir nev'î Mi'râc 'ları vardır.

❋
❋ ❋

Hakîkî îmân sâhibi Mü'min'lerin Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda kendinden geçerek huşû' ve hudû' ile kıldıkları bir namaz da, o Mü'min için bir Mi'râc'dır. Çünkü bir Hadîs-i şerîfde,

"***Namaz Mü'minin Mi'râcıdır***".

buyurulmuşdur.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın Mi'râcı**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mi'râcı, en sahîh rivâyetlere göre şu şekilde vukû' bulmuşdur:

Bir gece, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* evinde iken veyâ amcası Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî 'nin evinde iken veyâ Haram-ı Şerîf 'de bulunurken Cebrâîl *aleyhi's-selâm* bir kısım melekler ile gelerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in göğsünü açdı. İçini Zemzem suyu ile yıkadı. Ağzına kadar hıkmet ve îmân dolu altın bir leğen getirip içindekileri O'nun göğsünün içine boşaltdı. Sonra göğsünü kapayarak üzerini mühürledi.

Bundan sonra mâhiyeti bizce mechûl olan **"Burak"** nâmında bir binit getirildi.[122] Cebrâîl *aleyhi'selâm* ile berâber, geceleyin, Mekke'deki **Mescid-i Haram**'dan Kudüs'deki **Mescid-i Aksâ**'ya götürüldü. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi ile beyân buyurulmuşdur ki buna, *-gece yolculuğu yapdırmak ma'nâsına-* **"İsrâ"** denilmişdir.

"Kulunu (Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'i) **bir gece Mescid-i Haramdan** (alıb) **Mescid-i Aksâ'ya kadar götüren** (Zât-ı ecelle ve a'lâ her türlü nakîsalardan) **münezzehdir.** (O Mescid-i Aksâ ki) **biz onun etrâfına** (feyz ve) **bereket verdik** (ve bu gece yolculuğunu) **O'na** (Peygambere) **âyetlerimizden ba'zısını gösterelim diye** (yapdırdık). **Şübhesiz ki O,** (asıl) **O,** (her şey'i) **hakkıyle işiden,** (her şey'i) **kemâliyle görendir".**[123]

---

[122] -**Burak** 'ın, merkebden büyük katırdan küçük bir hacimde çok büyük bir sür'ate sâhib bulunan bir binit (*dâbbe*) olduğu ve ayağını gözünün görebildiği yere basabildiği rivâyet edilir.

[123] -İsrâ Sûresi, âyet 1.

Bu "***İsrâ' hâdisesi*** ", âyet-i kerîme ile sâbit olduğundan münkîri kâfir olur. Bu hâdiseye binâen de "**İsrâ'**" kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm'de aynı hâdiseyi anlatan sûre-i celîle'nin ismi olmuşdur. Bu bakımdan bu sûreye "**İsrâ' sûresi**" denilmişdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mescid-i Aksâ 'ya varınca iki rek'at namaz kıldı veyâ orada bütün Peygamberlerin tecessüm eden rûhâniyyetlerine imâm olarak iki rek'at namaz kıldırdı. Namazdan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Mescid-i Aksâ'dan dışarı çıkınca Cebrâîl *aleyhi's-selâm* O'na birisi süt diğeri şarap dolu iki bardak verdi. O da süt dolu olan bardağı aldı. Bunun üzerine Cebrâîl *aleyhi's-selâm* "*Yâ Muhammed, fıtratı intihâb etdin. Eğer diğer bardağı almış olsaydın ümmetin dalâlete uğrardı* " dedi.

Bundan sonra yükseklere çıkma vâsıtası olan **Mi'râc** kuruldu. Cebrâîl *aleyhi's-selâm* ile birlikde binerek birinci semâ' kapısına vardılar. Oraya varınca Cebrâîl *aleyhi's-selâm* gök kapısını vurdu. Semâ'yı muhâfaza eden me'mûr Melek tarafından *"Kimdir o?"* denildi.[124] O da *"Ben Cebrâîl 'im, açınız"* dedi. Bundan sonra *"Yanında kim vardır?"* diye soruldu. O da *"Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- vardır"* diye cevâb verdi. Bunu müteâkib *"O'na Mi'râc da'veti, vahiy gönderildi mi?"* diye soruldu. Cebrâîl *aleyhi's-selâm* da *"Evet, gönderildi"* diyerek tasdîk etdi. Bunun üzerine *"Hoş geldi, safâ geldi. Gelen ne güzel yolcu"* denildikden sonra hemen gök kapısı açıldı.

Kapı açılınca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, orada **Hazreti Âdem** *aleyhi's-selâm* ile karşılaşdı. Cebrâîl *aleyhi's-*

Mescid-i Haram: Mekke'de Kâ'be'nin etrâfında bulunan mesciddir. Bu sâhaya, hurmet ve saygı gösterilmesi îcâb etdiği için *Mescid-i Haram* veyâ *Haram-ı Şerîf* denilmişdir.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'de bulunan ve *Beyt-i Makdîs* veyâ *Beyt-i Mukaddes* diye anılan mesciddir. Buna "**Aksâ**" denilmesi, Mescid-i Haram'a bir aylık mesâfede bulunmasındandır.

Mescid-i Aksâ, Peygamberlerin (*Hazreti Mûsâ aleyhi's-selâm'dan Hazreti Îsâ aleyhi's-selâm'a kadar olan Peygamberlerin*) toplandığı, ilâhî vahiylerin menzili, mübârek bir yer olduğundan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mi'râc 'ında da burası yol uğrağı olmuşdur. Allâhü a'lem.

Yeryüzünde ilk def'a inşâ olunan ma'bed, Mekke'deki *Mescid-i Haramdır.* Sonra Kudüs'deki *Mescid-i Aksâ* 'dır ki bu mescid, Dâvûd *aleyhi's-selâm* tarafından binâ edilmişdir.

[124] -Bu meleğin "**Hâzin**" veyâ "**İsmaîl**" isminde bir melek olduğu, emrinde yetmiş bin melek bulunduğu, her meleğin emrinde de yüz bin melek olduğu rivâyet edilir.

selâm O'na *"Bu senin baban Âdem 'dir. O'na selâm ver"* dedi. O da selâm verdi. Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm* da selâma mukâbele etdikden sonra *"Hoş geldin, safâ geldin. Sâlih evlâd, sâlih Peygamber"* dedi. Bu sırada Hazreti âdem *aleyhi's-selâm* sağ tarafına bakdıkca gülüyor, sol tarafına bakdıkca ağlıyordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bunların ne olduklarını sordu. Cebrâîl *aleyhi's-selâm* da *"Bunlar Hazreti Âdem aleyhi's-selâm 'ın zürriyyetinin rûhlarıdır. Sağ tarafında bulunanlar Cennet'lik olanlardır. Onun için onların güzel hâllerine gülüp seviniyor. Sol tarafında bulunanlar ise Cehennem'lik olanlardır. Onun için onların hâllerine de ağlayıp üzülüyor"* dedi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bundan sonra Melek'lerin kanadları ile, Cebrâil *aleyhi's-selâm* ile birlikde, aynı suâl ve cevâbları tekrarlayarak yedinci semâ'ya kadar yükseldi. Her semâ'da çok muazzam ve muhteşem hâller ile karşılaşıp onları temâşâ etdi. İkinci semâ'da **Hazreti Yahyâ** *aleyhi's-selâm* ile **Hazreti Îsâ** *aleyhi's-selâm* 'ı; üçüncü semâ'da **Hazreti Yûsûf** *aleyhi's-selâm* 'ı; dördüncü semâ'da **Hazreti İdrîs** *aleyhi's-selâm* 'ı; bişinci semâ'da **Hazreti Hârûn** *aleyhi's-selâm* 'ı; altıncı semâ'da **Hazreti Mûsâ** *aleyhi's-selâm*'ı gördü. Onlar ile selâmlaşdı. Onlar da selâmına mukâbele ederek *"Hoş geldin, sâfâ geldin. Sâlih kardeş, sâlih Peygamber"* dediler.

Bundan sonra aynı şekilde yedinci semâ'ya yükseldi. Orada **Hazreti İbrâhîm** *aleyhi's-selâm* 'ı gördü. Cebrâîl *aleyhi's-selâm, "Yâ Muhammed, bu gördüğün zât, baban İbrâhîm 'dir. O'na selâm ver"* dedi. O da selâm verdi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm*, selâma mukâbele etdikden sonra *"Hoş geldin, safâ geldin. Sâlih evlâd, sâlih Peygamber"* dedi. Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* burada sırtını **Beyt-i Ma'mûr** 'a dayamış duruyordu.[125]

Burası yedinci semâ'da, Kâ'be'nin hizâsında, meleklerin tavâf edip namaz kıldığı ma'nevî bir ma'bed idi. Bu muazzam ma'bede her gün yetmiş bin melek girip çıkıyor, tavâf edip namaz kılıyor ve bir kerre gelen melek kiyâmete kadar bir daha geri dönmüyordu. Hazreti Muhammed *sallâ'hü aleyhi ve sellem,* burada iki rek'at namaz kıldı. Kendisine **"İşte, senin mekânın ve ümmetinin mekânı"** denildi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi vesellem,* bundan sonra Cebrâil *aleyhi's-selâm* 'ın kanadı ile "**Sitretü'l-Müntehâ**" ya kadar

[125] -Tûr Sûresi, âyet 4.

yükseltildi. Burası öyle bir âlî makam idi ki orada **kazâ** ve **kader**'i yazan kalemlerin çıkardıkları sesler duyuluyordu. Yaratılmışların ilmi ancak oraya kadar çıkabilir. Bundan ötesine hiç bir kimse ve hiç bir mahlûk geçemez.

Burası **Arş-ı A'lâ** 'nın sağında (*veyâ altında*) ma'nevî bir hudûd ve makâm idi. Meleklerden hiç birisi için ondan öteye geçmeye müsâade yokdur. Meleklerin ve Peygamberlerin bildikleri ve bilebilecekleri şey'ler ancak oraya kadar yükselebilir. Oradan ötesini Allâhü Teâlâ'dan başka hiç bir kimse bilemez. Orası gayb âlemidir. Allâhü Teâlâ Hazretlerinden başka hiç bir kimsenin ilim dairesine giremez. **Cennetü'l-Me'vâ**, bunun yanındadır. Burada, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, Cennet ve Cehennem temâşâ etdirildi. Cennet 'in dört ırmağı gösterildi ki Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi bu hakîkâti açık bir şekilde ifâde eder.

"(Şirkden) **sakınanlara va'd olunan cennetin sıfatı** (şudur)**: İçinde rengi, kokusu, hiçbir vasfı bozulmayan sudan ırmaklar; tadına aslâ halel gelmeyen sütden ırmaklar; içenlere lezzet veren şarabdan ırmaklar; süzme baldan ırmaklar, vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır.** (Üstelik) **Rabb'lerinden de bir mağfiret vardır. Hiç bu** (nlar)**, o ateşde ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça eden kaynar bir sudan içirilen kimseler gibi midir?".**[126]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Cennet'in bu hâllerini görüp temâşâ etdiği gibi, bunlardan başka daha pek çok kudsî tecelliyyâta da mazhar oldu.

Sitretü'l-Müntehâ 'dan ötesi, tasvîr ve beyâna sığmayan ilâhî bir âlemdir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e buraya kadar arkadaşlık eden Cebrâîl *aleyhi's-selâm*, *Sidretü'l-Müntehâ* 'ya varınca duraklayarak,

"**Yâ Muhammed. Benim hudûdum buraya kadardır. Bir parmak öteye yaklaşırsam yanarım**"

dedi ve buradan ileri gidemeyeceğini bildirdi.

Fakat buradan ötesi, âlemlere rahmet için gönderilen ve Allâhü Teâlâ'nın Habîbi olan Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem* 'e müsâade edilmişdi.

---

[126] -Muhammed Sûresi, âyet 15.

Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu lâhûd âleminin bu en yüksek ufkunda durdu. Cebrâîl *aleyhi's-selâm* 'ı aslî sûretinde bir kere daha gördü ki bu ikinci görüşü idi. Birincisi ise Hirâ' dağında idi.

Bundan sonra " **R e f r e f** " denilen ve mâhiyyeti beşer akıl ve idrâkine sığmayan bir vâsıta ile yüksele yüksele yükseldi. O, bir ve tek olan mukaddes, münezzeh varlığın, Allâhü Teâlâ Hazretlerinin dilediği bir makama (*yakınlığa*) ulaşdı. Esrar perdesi kaldırıldı. Allâhü Teâlâ Hazretleri zaman ve mekândan münezzeh olarak, her türlü teşbîh ve temsillerden uzak bulunarak kabûl buyurduğu *Harem-i Akdes* 'inde, *Rasûl-i Ekrem* 'ine, *Hâtemü'l-Enbiyâ* 'sına, vahy edeceği şey'leri vahy etdi. Bu hâl, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Batdığı dem yıldıza and olsun ki".

"Sâhibiniz (Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem) **doğru yoldan sapmadı. Bâtıla da inanmadı".**

"O, kendi (re'y-ü) **hevâsından söylemez".**

"O (Kur'ân)**, kendisine (**Allâh tarafından) **ilkâ edile gelen bir vahyden başka** (bir şey') **değildir".**

"Onu, müthiş kuvvetlere mâlik olan öğretdi".

"(Ki O)**, akıl ve re'yinde kâmil** (bir melek) **dir. Hemen** (kendi sûretine girip) **doğruldu".**

"O, en yüksek ufukda idi".

"Sonra (O'na) **yaklaşdı. Derken sarkdı".**

"(Bu sûretle O,Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'e), **iki yay kadar, yâhud daha yakın oldu da.**

" (Allâh'ın) **kuluna vahy etdiği neyse onu vahy etdi".**

"O'nun gördüğünü kalb (i) **yalana çıkarmadı".**

"Şimdi siz O'nun bu görüşüne karşı da kendisiyle mücâdele mi edeceksiniz?".

"And olsun ki O, O'nu, diğer bir def'a da Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında gördü".

"Ki Cennetü'l-Me'vâ, onun yanındadır".

"O (gördüğü) **zaman Sidre'yi bürüyordu onu bürümekde olan".**

"(O'nun) **göz** (ü, gördüğünden) **ağmadı,** (onu) **aşmadı da".**

"And olsun ki O, Rabb'inin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüşdür".[127]

[127] -Necm Sûresi, âyet 1-18.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, bu yüce makâm'da (*makâm-ı âlî 'de*) üç hediyye verildi ki bunlar şunlardır:

1-Bakara Sûre-i Celîlesi'nin sonundaki üç âyet-i kerîme.

Bu âyet-i kerîmeler, İslâm i'tikâdının kemâlini ifâde etmekde, Müslümân'ların çekdikleri ızdırâb ve işkence devrinin son bulduğunu müjdelemektedir.

2-Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ümmeti içinde, Allâhü Teâlâ'ya şirk koşmayanların mutlakâ Cennete girecekleri va'di.

3-Her gün elli vakit namaz sevâbına denk olan beş vakit farz namazı.[128]

Bu beş vakit namaz, hakkıyle edâ' edildiği zaman Mü'mini temizler, yükseltir ve O'nun için Mi'rac olur. Bunun içindir ki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir Hadîs-i şerîflerinde,

"Namaz, Mü'min'in Mi'râc'ıdır "

buyurmuşdur.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bu ulvî makamda hediyye buyurulan beş vakit farz namazı hakkındaki emr-i ilâhî'yi, ***İbn-i Hazm*** ile ***Enes ibn-i Mâlik*** *radıye'llâhü anhümâ*, şöyle rivâyet ederler:

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"O zaman Cenâb-ı Hakk, ümmetime elli vakit namaz farz etdi. Bu farzı yüklenerek döndüm. Derken Mûsâ *aleyhi's-selâm* 'a rast geldim. O da *"Allâhü Teâlâ ümmetine neyi farz etdi"* diye sordu. *"Elli vakit namaz farz etdi"* dedim. O da *"Rabb'ine dön de şefâat et. Zîrâ ümmetin buna tâkat getiremez"* dedi. Ben de mürâcaat etdim. Allâhü Teâlâ şatrını (*bir miktârını*) indirdi. Mûsâ *aleyhi's-selâm* 'ın yanına dönerek *"Şatrını indirdi"* dedim. O yine *"Rabb'ine mürâcaat et. Zîrâ ümmetin tâkat getiremez"* dedi. Bir daha mürâcaat etdim. Allâhü Teâlâ kalanın şatrını indirdi. Mûsâ *aleyhi's-selâm* 'ın yanına dönüp *"Kalanın şatrını indirdi"* dedim. O da yine *"Rabb'ine dön, Zîrâ ümmetin buna tâkat getiremez"* dedi. Bir daha mürâcaat etdim. Cenâb-ı Hakk da,

---

[128] -Beş vakit namaz farz edilmeden evvel, yalnız sabah namazı ile yatsı namazı kılınırdı.

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkçe Tefsîr,C.5.ss.3145. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.2.ss.278. Ahmed Naim.

"Onlar** (namazlar) **beşdir. Fakat yine onlar ellidir** (ya'nî elli vakit namaz sevâbına bedeldir). **Benim nezdimde hukm-i kazâ tebdîl olunamaz".

buyurdu. Mûsâ *aleyhi's-selâm* 'ın yanına döndüm. O yine *"Rabb'ine dön"* dedi. Ben de *"Artık Rabb'imden utanır oldum"* dedim. Sonra Cebrâîl *aleyhi's-selâm* tâ Sidretü'l-Müntehâ 'ya birlikde varıncaya kadar beni götürdü.

❋❋❋

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, aynı yol ile semâ'lardan Kudüs'e indi. Orada Peygamberlerin tecessüm eden rûhâniyyetlerine îmâm olup iki rek'at namaz kıldırdı. Daha sonra da Mekke-i Mükerreme'ye döndü.

Bu muazzam Mirâc gecesinde, beşer ilminin erebildiği en yüksek şâhikadan (*en yüce yerden*), Sitretü'l-Müntehâ makâmından, nice âlemler temâşâ eden ve cihân birliğinin künhüne (*hakîkatine*) eren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, beş nev'î binit ile Rabb'inin dilediği bir makâma (*yakınlığa*) yükselmişdir.[129] Rabb'i de O'na, o âlî makamda ne vahy etmişse etmişdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhüaleyhi ve sellem*, sabah olunca Haram-ı Şerîf 'e giderek Hıcr 'de (*Kâ'be'nin dışında kalan yarım daire şeklindeki yerde*) ayakda durdu. **İsrâ'** ve **Mi'râc** 'ını, müşriklere haber verdi. Onlar da *"Böyle şey' olmaz"* diyerek bir şaşkınlık içerisinde inkâr etdiler. Çünkü onların bu ilâhî tecellîleri temâşâ edecek gözleri, bu ilâhî hitâbı dinleyebilecek kulakları, bu ilâhî sırları kavrayabilecek akıl ve kalbleri yokdu. Halbuki İsrâ ve Mi'râc 'da görülen şey'lerin hepsi, mutlak kudret ve hıkmet sâhibi olan Allâhü Teâlâ'nın ap-açık âyet ve tecellîleri idi. Fakat onlar bunun böyle olduğunu bir türlü anlamıyorlardı. Bunun için Kurayş müşrikleri, bu kadar büyük ve muazzam tecellîlere mazhâr olan bir Peygamber ile iftihâr edecekleri yerde, O'nunla münâkaşa ve mücâdeleye girişdiler ki Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi, bu hakîkati açık bir şekilde ifâde eder:

"Şimdi siz O'nun bu görüşüne karşı da kendisi ile mücâdele mi edeceksiniz?".[130]

---

[129] -Bu yükseliş, en sahîh rivâyetlere göre "Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya Burak ile; Mescid-i Aksâ'dan dünyâ semâ'sına Mi'râc ile; dünyâ semâ'sından yedinci semâ'ya meleklerin kanadları ile; yedinci semâ'dan Sidretü'l-Müntehâ'ya Cebrâîl aleyhi's-selâm'ın kanadı ile; Sidretü'l-Müntehâ'dan öteye de Refref ile" olmuşdur.

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkçe Tefsîr,C.5.ss.3149.Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

[130] -Necm Sûresi, âyet 12.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mi'râc'ından bir şey' anlamayarak teaccübler içerisinde kalan ve *"Böyle şey' olmaz"* diyerek Mi'râc'ı inkâra kalkışan Kurayş müşrikleri, yalnız **İsrâ'** 'nın vukû' bulduğu yerlere âit, bi'l-hâssa Mescid-i Aksâ'ya dâir bir takım sualler sormaya ve O'nu imtihân etmeye başladılar. Çünkü içlerinden ba'zıları, Mekke'den Kudüs'e kadar olan yerleri ve Mescid-i Aksâ'yı gâyet iyi biliyordu. Halbuki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, onlara hiç dikkât etmemişdi.

Bu sırada Cenâb-ı Hakk, Beyt-i Makdis'i ve sorulan diğer yerleri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in gözü önünde tecellî etdirdi. O da onlara bakarak sorulan suâllere birer birer cevâb verdi. Kurayş müşrikleri *"İsâbet etdi"* dediler. Fakat îmân etmediler. Bundan sonra yolda Mekke'ye gelmekde olan kervanlarından sordular. Onlara da aynı şekilde cevâb verdi. Yine *"İsâbet etdi"* dediler. Fakat yine îmân etmediler. Bununla berâber sordukları her suâle isâbetli cevâb alınca hayretler içerisinde kalarak susmak mecbûriyyetinde kaldılar.

Bunun üzerine **İsrâ'** ve **Mi'râc** haberini, henüz Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den bi'z-zât duymamış olan Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* 'a koşarak haber verdiler. Buna hayret etdiklerini ve böyle bir şey'in mümkün olamayacağını söylediler. O da *"Eğer bunu kendisi haber verdiyse elbetde doğrudur. Bu sizin teaccüb etdiğiniz de bir şey' mi? Gündüzün veyâ gecenin bir ânı içinde tâ semâ'dan kendisine haber geldiğini bana haber veriyor da ben yine inanıyorum. Tereddüd etmiyorum".* cevâbını verdi. Bundan sonra da kalkıp Mescid-i Haram'a giderek orada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in söylediklerini bi'z-zât dinledi. O'ndan duyduklarını ***"Doğrudur"*** diyerek tasdîk etdi. Bunun üzerine kendisine, *-şeksiz şübhesiz tasdîk edici-* ma'nâsına olarak **"Sıddîk"** unvânı verildi.[131]

---

[131] -Ebû Seleme *radıye'llâhü anh*, bu hâdiseyi şöyle rivâyet eder:

"**İsrâ'** vak'ası üzerine müşrikler, fitne buhrânına tutularak deli divâne oldular. Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* 'a koşdular. Rasûl-i Ekrem 'in **İsrâ** 'ya dâir verdiği haberi O'na ulaştırdılar. Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da onlara, *-Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in çok doğru sözlü olduğuna ben bütün varlığımla inanmış bulunuyorum. Bu kanaatimi size de açıkca bildiriyorum-* dedi. Müşrikler, *-Demek Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın bir gecede, Mescid-i Aksâ 'ya gidip sonra dönüp geldiğini sen de tasdîk ediyorsun?-* dedier. Hazreti Ebû Bekr *radıye'llâhü anh* da, *-Değil buna, bundan daha uzak olanlarına da, meleklerin O'na gökden haber getirdiklerine de inanıyorum-* dedi. O, böylece, Peygamberimize olan derîn îmânından dolayı ***-sıddîkıyyet-*** makâmını kazandı ve **-Sıddîk-** diye anıldı

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ***İsrâ'*** ve ***Mi'râc*** 'ı, bunlara dâir olan heberleri, Allâhü Teâlâ'nın kuvvet ve kudretine inanan insanlar ile inanmayan insanları birbirinden ayırd edecek, onları deneyecek bir imtihân mâhiyyeti arz ediyordu. Bu, Allâhü Teâlâ'ya îmân eden kimseler için bir hidâyet ve rahmet vesîlesi idi. Ne yazık ki Kurayş müşrikleri, bunda da fitneye düşerek bu imtihânı da kayb etdiler ve dalâletde kaldılar ki bu hakîkati, şu meâldeki âyet-i kerîmeler, açık bir şekilde ifâde eder:

"Sana -Şübhesiz Rabb'in insanları çepçevre kuşatmışdır- demişdik, hatırla. (Geceleyin) **sana gösterdiğimiz o temâşâyı ve Kur'ân'da lâ'net edilen ağacı biz** (başka değil) **ancak insanlara bir fitne** (ve imtihân) **yapdık. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, onlarda büyük bir taşkınlıkdan başka bir şey' artırmıyor".**[132]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **İsrâ'** ve **Mi'râc'ı**, Kur'ân-ı Kerîm'in *İsrâ'* ve *Necm* Sûre-i Celîle'lerinde anlatılmakdadır. Bi'l-hâssa *İsrâ'* Sure-i Celîlesi, başından sonuna kadar İsrâ', Mi'râc ve Mi'râc ile ilgili husûsları anlatmakda, bir toplumun, bir cem'ıyyetin bel kemiğini teşkîl eden i'tikâd, ahlâk ve fazîlet esâslarını ihtivâ eden şu oniki esâsı teblîğ etmekdedir:

1-Allâhü Teâlâ'ya şirk koşmamak.
2-Anaya, babaya iyilik, hurmet ve itâat etmek.
3-Hısımlara, yoksullara, yolda kalmışlara haklarını vermek; onları yedirmek, içirmek.
4-İsrâf etmemek, ifrât ve tefrîde sapmayarak ikisi arasında mu'tedil (*orta*) bir yol tutmak**.**
5-Çocukları öldürmemek.
6-Zinâya yaklaşmamak.
7-Haksız yere adam öldürmemek, cana kıymamak.
8-Yetîmlerin mallarına kötü niyetle el uzatmamak ve onlara iyi muâmele etmek.
9-Verilen sözü yerine getirmek ve ahde vefâ göstermek.
10-Ölçerken, tartarken doğrulukdan ayrılmamak.
11-İyice bilinmeyen şey'lerin ardına düşmemek.
12-Yer yüzünde kurula kurula yürümemek, kibirlenmemek, gururlanmamak**.**

[132] -İsrâ' Sûresi, âyet 60.

Bu kadar güzel şey'lerin biz Mü'min'lere teblîğ olunmasına vesîle olan ***İsrâ'*** ve ***Mi'râc*** hâdiseleri, şeksiz ve şübhesiz olarak vukû' bulmuşdur. Mü'min'lerin bunda en ufak bir tereddüde düşmelerine aslâ bir mahâl yokdur. Her sene bu geceyi kutlamak, Mü'min'lerin vazîfeleri arasındadır. Bu gece, ilâhî feyz ve tecellî 'nin dalgalandığı mübârek bir gece olduğundan bu gecede yapılan ibâdet ve duâların da redd olunmayacağı kuvvetle ümîd edilir.[133]

Medîne ve Medîne 'lilerin durumu

Medîne 'nin asıl ismi **Yesrîb** 'dir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Yesrib'e hicret etdikden sonra, bu şehre **Medînetü'n-Nebî** adı verildi. O târihden sonra da Medîne ismiyle anılmaya başlandı. Burası çok eski bir şehir idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bu şehri gâyet iyi biliyordu. Oraya âit bir çok hâtıraları vardı. Şâm'a yapdığı iki yolculuk esnâsında bu şehre de uğramışdı. Daha kendisi dünyâya gelmeden önce yüzünü göremediği babası **Abdu'llâh** burada ölmüş, burada defn edilmişdi. Altı yaşlarına gelince annesi **Âmine** ile buraya gelip babasının kabrini ziyâret etmiş, buradaki akrabâları yanında bir ay kadar kalmışdı. Dedesi **Abdü'l-muddalib**'in dayıları olan *Neccâr Oğulları*, Medîne'de idiler. Bu bakımdan Medîne, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellm* 'e yabancı bir yer değildi. İkinci bir memleketi de orası sayılırdı.

Hicret'den önce Medîne'de Arab'lar ve Yahûdî'ler otururlardı. Medîne ve etrâfındaki yerlerde, Yahûdî'lerin bir çok kaleleri vardı. Yahûdî'ler bu kalelerin içinde otururlardı.

Medîne'de oturan bu Arab ve Yahûdî'lerden başka, bir de Yemen taraflarından gelme iki büyük kabîle daha vardı ki bunlar **Evs** ve **Hazrec** kabîleleri idi. Bunlar, Yemen'deki meşhûr **Ma'rib Seddi**'nin yıkılmasından ve arâzîlerini su altında bırakmasından sonra Medîne'ye hicret ederek burada yerleşen *Evs* ve *Hazrec* isimli iki kardeşin kabîleleri idi. Sonraları çoğalarak iki büyük kabîle hâlini almışdı. Bu iki kabîle, Müslümân oldukdan sonra İslâm Dîni'nin intişârında büyük hizmetler yapmışlardır.

---

[133] -Hazreti Muhammed *sallâ'llâü aleyhi ve sellem* 'in **İsra'** ve **Mi'râc** 'ı, merhûm ***Süleymân Çelebi*** 'nin *Mevlîd-i Şerîf* 'inin Mi'râc bahsinde gâyet güzel bir şekilde tasvîr edilip anlatılmışdır. Dikkatle okunması tavsiye olunur.

Evs ve *Hazrec* kabîleleri putperest idiler. İlk zamanlarda Yahûdî'ler ile olan münâsebetleri çok iyi idi. Fakat sonraları Yahûdî'lerin, aralarında yapdıkları andlaşmaları bozmaları üzerine araları açıldı. Bunun için aralarında ara sıra kavgalar olurdu. Zaman geçdikce aralarındaki düşmanlık artdı. İlk zamanlarda amelelik yaparak hayatlarını kazanan *Evs* ve *Hazrec* kabîleleri, Yahûdî'lerin ellerinde bulunan arâzîleri yavaş yavaş ellerine geçirmeye başladılar. İktisâdî durumlarını düzelterek Medîne'ye hâkim bir hâle geldiler. Yahûdî'ler bu durumu kıskanarak onları alt etmenin çârelerini aramaya başladılar. İki kabîle arasına fitne ve fesâd sokmaya, iki kabîleyi birbirine düşürmeye başladılar. Hîle ve desîse yollarını çok iyi bilen Yahûdî'ler, bu işde muvaffak oldular. Bu iki kabîleyi birbirine düşürdüler. Bu iki kardeş kabîle, Yahûdî'leri bırakarak biribirleri ile döğüşmeye, biribirlerini öldürmeye başladılar. Kuvvetleri zayıfladı, durumları sarsıldı. Yahûdî'ler de bu durumdan istifâde ederek bir çok arâzîlerini tekrar ele geçirdiler. İktisâdî durumlarını düzeltip Medîne'ye hâkim bir hâle geldiler. Putperest olan Evs ve Hazrec kabîlelerini, puta taptıkları için ayıplamaya, yer yüzünde Allâhü Teâlâ'nın en mümtâz kavminin Yahûdî'ler olduğunu iddiâ etmeye, âhir zamân Peygamberinin kendilerinin arasından geleceğini haber vermeye başladılar.

Böyle bir durum karşısında *Evs* ve *Hazrec* kabîlelerinin i'tibârı bir hayli sarsılmış, iktisâdî durumları bozulmuş, aralarına düşmanlık girmişdi. Yeni bir hamleye ihtiyaçları vardı. Mekke'deki Arab'lar arasından bir Peygamberin çıkdığı haberi etrâfa yayılmışdı. Bu haber onların kafasını kurcalıyor, yeni yeni düşüncelere sevk ediyordu.

Medîne'lilerden ilk Müslümân olanlar

Medîne'de, soyu sopu yüksek, şeref ve îtibârı yerinde *Süveyb ibn-i Sâmit* adında şâir ve kahraman bir adam vardı. Medîne'liler bu adama, bu durumundan dolayı Kâmil (*olgun*) adam ismini vermişlerdi. Bu adam hacc maksâdı ile Mekke'ye gelidiği zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem* ile görüşdü. Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem* de O'na Kur'ân-ı Kerîm okudu ve O'nu İslâm Dîni'ne da'vet etdi. O da İslâm Dîni'ni kabûl ederek Medîne'ye döndü. Bir müdded sonra da Evs ve Hazrec kabîleleri arasında vukû' bulan **Buas Harbi** 'inde öldü.

Buas Harbi başlamadan önce Hazrec kabîlesinden *Ebu'l-Hayser Enes ibn-i Râfi'* adında biri, maiyyetinde bulunan ba'zı gençler ile

Mekke'ye geldi. Kendilerine müttefik aradılar. Bu arada ismi her tarafa yayılmış olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile de görüşüp konuşdular. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* onlara Kur'ân-ı Kerîm okudu ve onları İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Aralarındaki gençlerden ***İyâs ibn-i Muâz*** *"Va'llâhi bu, asıl peşinde koşduğumuz şey'den daha hayırlıdır"* diyerek İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Diğerleri de *"Biz buraya bunun için gelmedik"* diyerek geri dönüp Medîne'ye gitdiler. Medîne'ye vardıkdan kısa bir müdded sonra Evs ve Hazrec kabîleleri arasında çok şiddedli bir muhârebe oldu. **"Buas Harbi"** ismi verilen bu çetin muhârebede, her iki taraf, biribirlerini sıra ile yendiler. Bir hayli zâyiât verdikden sonra aralarında anlaşıp birleşmeye başladılar. Çünkü iki kardeş kabîle arasındaki bu anlaşmazlık devam etdiği müddedce, Yahûdî'ler, bu karışık durumdan faydalanıyor, durumlarını düzeltiyor ve kendilerine karşı üstünlük kazanıyorlardı. Bu durum da, onları her bakımdan sarsıyordu.

Daha sonra *Bi'set* 'in *Onbirinci yılı* 'nda da *Hazrec* kabîlesinden ba'zı kimseler, hacc maksâdı ile Mekke'ye geldiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekke yakınlarında bulunan **Akabe mevkîi** 'nde, bunlardan altı kişilik bir guruba rast geldi. Onlara kimlerden olduklarını sordu. Onlar da Hazrec kabîlesinden olduklarını söylediler. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dedesi *Abdü'l-muddalib* 'in (*Şeybe'nin*) annesi **Selmâ'**, bu kabîlenin **Benî Neccâr** kolundan olduğu için, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, onlar ile akrabâ oluyordu. bunun için onlara *"Otursanız da biraz konuşsak"* dedi. Onlar da oturup konuşdular. Hazreti Muhammed *aleyhis-selâm* onlara Kur'ân-ı Kerîm okudu. Onları İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Onlar da böyle bir Peygamberin geleceğini daha evvel Medîne Yahûdî'lerinden duymuş olduklarından biribirlerinin yüzüne bakarak *"Yahûdî'lerin haber verdikleri Peygamber her hâlde bu olacak. Diğer Yesrib halkından evvel biz îmân edelim. Bunda gecikmiyelim"* diyerek İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular. Çünkü eskiden beri *Evs* ve *Hazrec* kabîleleri ile *Yahûdî* 'ler arasında bir mücâdele vardı. Yahûdî'ler daha az olduklarından sıkışdıkları zaman *"Yakında bir Peygamber gelecek. Biz O'na tâbi olup kuvvet bulacağız. Size gâlib geleceğiz"* derlerdi. Bunun için beklenilen Peygamberin kendi aralarından çıkdığına sevindiler ve Medîne'ye dönünce orada İslâm Dîni'ni yaymaya başladılar.

Bu altı kişilik ilk Medîne Müslümân'ları şunlardır:

1-Es'ad ibn-i Zürâre,
2-Râfî' ibn-i Mâlik,
3-Avf ibn-i Hâris,
4-Kudbe ibn-i Âmir,
5-Ukbe ibn-i Âmir,
6-Hâris ibn-i Abdu'llâh, *radıye'llâhü anhüm.*

Birinci Akabe bîati

Mekke'de Müslümân olarak Medîne'ye dönen ve orada İslâm Dîni'ni yaymaya çalışan altı kişilik gurub arasında Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın akrabâları olan *Benî Necâr Oğulları* 'ndan da iki kişi vardı. Bunlar Müslümân olduklarını hiç gizlemeden İslâm Dîni'ni kabûl etdiklerini açıkca îlân etdiler ve İslâm Dîni'ni Medîne'de yaymaya çalışdılar.

Bir sene sonra ***Bi'set*** 'in ***Onikinci yılı*** 'nda *Evs* ve *Hazrec* kabîlelerine mensûb ba'zı kimseler hacc için Mekke'ye geldiler. Bunların içerisinde bir sene evvel Müslümân olarak Meke'den Medîne'ye dönen altı kişilik gurubdan beş kişi vardı. Yalnız *Hâris ibn-i Abdu'llâh radıye'llâhü anh* yokdu. Medîne'den gelen bu kâfilenin içinden oniki kişilik bir gurup, kendi aralarında anlaşarak Mekke yakınlarındaki **Akabe mevkî** 'inde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile gizli bir toplantı yapdılar. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* âdeti vechile onlara Kur'ân-ı Kerîm okudu ve onları İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Onlar da İslâm Dîni'ni kabûl ederek Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm'* a **"Bîat"** etdiler. Bundan sonra da,

"Allâhü Teâlâ'ya şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ ile ırza geçmemek, çocukları öldürmemek, bühtân ve iftirâda bulunmamak, doğru bir işde Rasûlü'llâh'a karşı gelmemek",

husûslarında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e söz verdiler.

Bu esâslar üzerine **"Birinci Akabe Bîati"** nde Müslümân olan bu oniki kişilik gurup şunlardır ki bunların ilk beşi, daha evvel Müslümân olan altı kişiden beşidir.

1-Es'ad ibn-i Zürâre,
2-Râfi' ibn-i Mâlik,
3-Avf ibn-i Hâris,
4-Kudbe ibn-i Âmir,
5-Ukbe ibn-i Âmir,

6-Muâz ibn-i Hâris,
7-Zekvân ibn-i Abdi-kays,
8-Ubâde ibn-i Sâmit,
9-Yezîd ibn-i Sa'lebe,
10-Abbâs ibn-i Ubâde,
11-Ebu'l-Heysem ibn-i Teyyihân,
12-Uveym ibn-i Sâide, *radıye'llâhü anhüm.*

Bunların son ikisi **Evs** kabîlesinden, diğerleri de **Hazrec** kabîlesindendir.

Bu oniki kişi, Akabe 'de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bîat etdikden sonra, Medîne'de İslâm Dîni'ni öğretecek, Kur'ân-ı Kerîm belletecek bir adam istediler. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da, **Mus'ab ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'ye gönderdi. Bu münâsebetle Mus'ab ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh,* **ilk mukrî'** (*İslâm Dîni ve Kur'ân öğreticisi*) oldu. Medîne'ye varınca Es'ad ibn-i Zürâre *radıye'llâhü anh* 'ın evinde misâfir kaldı. Nâzikâne muâmeleleri ve kibarca hareketleri ile herkesi memnûn bırakdı. Bu sûretle İslâm Dîni, Medîne'de, bi'l-hâssa Hazrec kabîlesi arasında hızla yayılmaya başladı.

Bununla berâber **Evs** kabîlesi reislerinden **Sa'd ibn-i Muâz** ile **Useyd ibn-i Hudayr** henüz Müslümân olmadıkları için İslâm Dîni, bu kabîle arasında yayılamadı. Bir müdded sonra Mus'ab ibn-i Umeyr ile Es'ad ibn-i Zirâre *radıye'llâhü anhümâ* 'nın çalışmaları netîceside onlar da İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular. Bunun üzerine Evs kabîlesi arasında da İslâm Dîni hızla yayılmaya başladı.

Sad ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh*, kabîlesi arasında sözü tutulur, hatırı sayılır bir reis idi. Bunun için kendi kabîlesi olan **Eşhel Oğulları** 'nı bir gün içinde Müslümân yapdı. İslâm Dîni'nin en harâretli hâmîsi ve nâşiri oldu. Bu suretle Evs ve Hazrec kabîleleri arasında Müslümân olmadık hiç bir kimse kalmadı. Yalnız *Benî Umeyye ibn-i Zeyd* hânesi Müslümân olmadı.

Mus'ab ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh*, Medîne'deki bu durumdan çok memnûn oldu. Durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bildirerek yakında kalabalık bir kâfilenin hacc için Mekke'ye geleceğini haber verdi.

İkinci Akabe bîati

Bi'set 'in *Onüçüncü yılı* 'nda Medîne'lilerden kalabalık bir kâfile hacc maksâdı ile Mekke'ye geldi. Bunların ekseriyyeti Evs ve Hazrec kabîlelerinden idi. Bunlar arasında -yetmişüçü erkek ikisi kadın olmak üzere- yetmişbeş Müslümân vardı. Mus'ab ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh* da, bunlar ile berâber gelmişdi. *Benî Neccâr Oğulları* 'ından **Ebû Eyyûbi'l-Ensârî** adıyle ma'rûf olan **Hâlid ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anh* da bu Müslümân'lar arasında idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâü aleyhi ve sellem,* Medîne'ye hicret edip gelince bu muhterem zâtın evinde misâfir kalmışdır ki tafsîlâtı ileride gelecekdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'den Mekke'ye hacc için gelen bu kâfileyi karşıladı. Onlar ile görüşüp konuşdu. Bunun üzerine onlar, Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem* 'i Medîne'ye da'vet etdiler. O da hacc esnâsında bunların reisleri ile sık sık temâsda bulundu. Konuşmalar yapdı. İşi daha etraflı bir şekilde görüşüp konuşmak üzere, münâsib gördükleri bir günde **Akabe** 'de toplanmaya karar verdiler. Toplantı, gecenin geç saatlerinde gizli olarak yapılacak, hiç bir kimseye haber verilmeyecekdi.

Medîneli Müslümân'lar, kararlaştırılan günün gecesinde, gizlice Akabe 'ye geldiler. Gecenin ilk üçde birinden sonra teker teker orada toplandılar. Toplantı için ta'yîn olunan tepeye çıkdılar. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i beklemeye başladılar.

Biraz sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, amcası **Abbâs** ile birlikde onların yanına geldi. Bu sırada *Abbâs,* henüz Müslümân olmamışdı. Fakat Ebû Tâlib ölünce, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın himâyesini O üzerine almışdı. Böyle çok mühim bir toplantıda O'nun yanında bulunarak O'nu takviye etmek bir aile borcu idi. Bunun için evvelâ Abbâs söze başlayarak şöyle dedi:

"Ey Hazrec'liler, Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- 'in aramızdaki mevkîi bildiğiniz gibidir. Biz O'nu düşmanlarından koruduk. Kendisi burada ailemiz arasında izzet ve ikrâm içindedir. Fakat sizinle bir andlaşma yapmak, size katılmak istiyor. O'na verdiğiniz sözü tutmak, kendisine muhâlefet edenlere karşı gelmek husûsunda azminiz kavi ise buna bir diyecek yok. Fakat O'nu ele verecek, yanınıza geldikden sonra yalnız başına bırakacaksanız, bunu daha şimdiden söyleyiniz ve O'nu kendi başına bırakınız".

Abbâs'ın bu sözlerine karşı, **Abdu'llâh ibn-i Revâhâ** *radıye'llâhü anh* ile Medîne'li Müslümân'lar da *"Yâ Abbâs, dediklerinizi dinledik. Yâ Rasûle'llâh, siz söyleyin. Kendiniz nâmına, Allâhü Teâlâ nâmına istediğiniz andı alın, biz hâzırız"* dediler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bir miktar Kur'ân-ı Kerîm okudukdan sonra *"Allâhü Teâlâ'ya ibâdet etmeniz ve O'na hiç bir şey'i eş tutmamanız şartı ile; yanınıza vardığım zaman gerek sevinç, gerek keder anlarında dînin vecîbelerini yerine getirmekde kusûr etmemek, kadınlarınızı ve çocuklarınızı nasıl koruyorsanız beni de o şekilde korumak şartı ile, size elimi veriyorum"* dedi.

Bunun üzerine **Es'ad ibn-i Zürâre** *radıye'llâhü anh*, söz alarak şöyle dedi:

"Yâ rasûle'llâh, dînimizi terk edip İslâm Dîni'ni kabûl etdik. Müslümân olmayan akrabâ ve dostlarımız ile olan alâkamızı kesdik. İçimizde hiç bir kimse reislik sevdâsında değildir. Biz kendi rızâmız ve vicdânî arzûmuz ile, kendi kavmi tarafından terk edilmiş ve amcalarının düşmanlığını kazanmış bir Zâtı, kendimize reis yapdık. Allâhü Teâlâ'nın sana yardım etdiğine inandık. Onun için senin ile bîat etmeye geldik. Allahü Teâlâ'nın kudretinin, bizim kudretimiz üzerinde olduğunu biliriz. Sana söz veriyoruz ki Seni, kadınlarımızı ve çocuklarımızı koruduğumuzdan daha ziyâde koruyacağız. Bu sûretle de iyi insanlar zümresine dâhil olacağız. Allâh korusun, eğer ahdimizi bozacak olursak, Allâhü Teâlâ 'ya karşı yapmış olduğumuz ahdi bozmuş oluruz. Bu sözümüze sâdıkız. Yardım ancak Allâhü Teâlâ'dandır".

Bunun üzerine **Berâ' ibn-i Ma'rûr** *radıye'lâhü anh* söz alarak *"Bîat etdik, Yâ Rasûle'llâh. Biz zâten harb içinde yoğrulmuş insanlarız. Biz zırha alışkınız. Bu bize atalar mi'râsıdır"* dedi.

Bundan sonra **Ebu'l-Heysem** *radıye'llâhü anh* söz aldı ve *"Yâ Rasûle'llâh, Bizim Yahûdî'ler ile bir takım bağlantılarımız var. Onları keseceğiz. Biz bunu yapdıkdan sonra Allâhü Teâlâ'nın yardımı ile muvaffak olunca bizi bırakıp kedi kavminin yanına döner misiniz?"* dedi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyh ve sellem* de gülümseyerek *"Kanım sizin kanınızdır. Siz bendensiniz. Ben de sizdenim. Kiminle*

döğüşürseniz ben de onunla döğüşürüm. Kiminle sulh yaparsanız ben de onunla sulh yaparım" dedi.

Bunun üzerine herkes bîat etmeye hazırlandı. Bu sırada **Abbâs ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* ortaya atılarak şunları söyledi:

"Ey Hazrec Oğulları, bu zâta niçin bîat etdiğinizi biliyor musunuz? O'na bîat etmekle insanların kırmızısına ve siyâhına karşı, -ya'nî Arab olanına ve Arab olmayanına karşı- harbe girmeyi kabûl etmiş oluyorsunuz. Malca bir felâkete uğradığınızı, reislerinizin maktûl düşdüğünü, gördüğünüz zaman O'nu yalnız başına bırakacaksanız, şimdiden bırakınız. Bu daha doğru olur. Yoksa dünyâda ve âhiretde rüsvây olursunuz. Fakat O'na verdiğiniz sözü tutacak olursanız, malca bir felâkete uğramayı ve büyüklerinizin ölümü ile karşılaşmayı göze alırsanız, bunu yapınız. Çünkü dünyâ ve âhiret hayrı bundadır".

Abbâs ibn-i Ubâde *radıye'llâhü anh* 'ın söylemiş olduğu bu sözleri hepsi kabûl etdiler ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e hitâben *"Bu husûsda sözümüzü yerine getirir isek bize ne mükâfât va'd ediyorsunuz?"* dediler. O da *"Cennet var"* dedi. Bunun üzerine *"Ne kârlı alış-veriş. Bundan ne döneriz, ne dönülmesini isteriz. Öyle ise elini ver"* diyerek teker teker bîat etdiler.

Bîat tamam olunca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, içlerinden oniki kişiyi nakîb (*vekîl*) olmak üzere seçmelerini söyledi. Onlar da Hazrec kabîlesinden dokuz, Evs kabîlesinden üç kişi olmak üzere oniki kişi seçdiler. Bunların hepsi de kabîlenin ileri gelen reislerinden idi. Seçilen şahısların hepsi de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, *"Nefislerini, kadınlarını ve çocuklarını nasıl koruyorlarsa Rasûlü'llâh'ı da aynı şekilde korumaya, O'na itâat etmeye, sözün doğrusunu söylemeye, Allâhü Teâlâ yolunda her hangi bir muâhezeden korkmamaya"* dâir söz verdiler.

Bu muhterem oniki kişi şunlardır:

1-Useyd ibn-i Hudayr,
2-Ebu'l-Heysem ibn-i Teyyihân,
3-Sa'd ibn-i Hayseme,
4-Es'ad ibn-i Zürâre,
5-Sa'd ibn-i Rabi',
6-Abdu'llâh ibn-i Ravâha,
7-Sa'd ibn-i Ubâde,

8-Münzir ibn-i Amr,
9-Berâ' ibn-i Ma'rûr,
10-Abdu'llâh ibn-i Amr,
11-Ubâde ibn-i Sâmit,
12-Râfi' ibn-i Mâlik, *radıye'llâhü anhüm.*

Bu bîat, gecenin karanlığında, Akabe mevkîi'nde, gizli olarak yapıldı. Bîat bitince bir ses duyuldu. Gecenin sükûnetini bozan bu ses, Kurayş'in müşriklerine hitâben *"Ey Kurayş, Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- ile atalarının dîninden dönenler, sizinle döğüşmek için andlaşma yapdılar"* diyordu. Bu bir câsus sesi idi. Fakat olup bitenleri iyice anlayamamışdı. Bu sesi işiten **Evs** ve **Hazrec**'liler, verdikleri sözü yerine getirerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bağlılıklarını gösterdiler. Hattâ içlerinden Abbâs ibn-i Ubâde *radıye'llâhü anh, "Seni Hakk ile gönderen Allâhü Teâlâ nâmına yemîn ederim ki, istersen sabah olur olmaz kılıçlarımızı kınından sıyırır, üzerlerine saldırırız"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Hayır, hayır, bize öyle bir şey' emr olunmadı. Hepiniz yerlerinize dönünüz"* dedi. Onlar da dağılıp gitdiler.

Sabah olunca Kurayş arasında bu haberin yayıldığı, fakat işin mâhiyyetinin anlaşılamadığı görüldü. Bu durumu gören Müslümân'lar, sükût etdiler. İşin mâhiyyetini iyice anlayamadıkları için telâşa düşen Kurayş'liler ise, bir ip ucu yakalamak ve işin mâhiyyetini öğrenmek maksâdı ile Medîne'li putperestlere bir hey'et göndererek onlardan bilgi almak istediler. Onlar da böyle bir şey'in olmadığını söyleyerek yemîn etdiler. Çünkü olup bitenlerden hakîkaten heberleri yokdu. Kurayş'liler de buna inandılar. Bunun üzerine Müslümân'lar, müşkil bir durumdan kurtulmuş oldular.

Bu sırada Kurayş müşrikleri işin hakîkatini öğreninceye kadar, Medîne'li Müslümân'lar yüklerini toplayıp memleketlerinin yolunu tutdular. Bir hayli yol aldılar. Onlar gitdikden sonra, Kurayş müşrikleri olup bitenleri öğrendiler. Telâşa düşüp hemen arkalarından koşdular. Fakat onlar çokdan uzaklaşıp gitmişlerdi. Yalnız **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* geç kalıp arkadan gitdiğinden O'nu yakalayıp Mekke'ye getirdiler. Ezâ ve cefâ etmeye başladılarsa da Kurayş müşriklerinden Cübeyr ibn-i Mut'ım ile Hâris ibn-i Ümeyye, O'nu himâyelerine alıp kurtardılar. Çünkü bunlar ticâret için Sûriye'ye gidip gelirken Medîne'ye uğradıkları zaman Sa'd ibn-i Ubâde *radıye'llâhü anh* 'ın himâyesine girerler ve O'nun evinde misâfir olurlardı.

Bundan sonra Kurayş müşriklerine bir telâş düşdü. Müslümân'ların Medîne'de bir hâmi bulup oraya gitmelerinden, orada çoğalmalarından, ticâret yolları üzerinde bulunan Medîne'de kuvvet bulup ticâretlerine mâni' olmalarından korkmaya başladılar. Bu korkunç durumun önüne geçmek için de kendi kendilerine tedbir almaya, Medîne'ye hicret eden Müslümân'lara mâni' olmaya çalışdılar.

Mekke'li Müslümân'ların Medîne'ye hicretleri

İkinci Akabe bîati'nden sonra Müslümân'lara yeni zafer ufukları açıldı. Bu durumu çok iyi bilen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Müslümân'lardan isteyen kimselerin dikkâtli bir şekilde Medîne'ye hicret etmelerine müsâade etdi. Onlar da birer ikişer Medîne yolunu tutup hicrete başladılar. Kurayş müşriklerinin dikkâtlerini çekmemek için de toplu bir hâlde hicret etmekden çekindiler. Bununla berâber Kurayş müşrikleri bu hicret işinin farkına vardılar ve m'ani' olmaya çalışdılar.

Kurayş müşriklerinin bütün tedbirlerine rağmen Müslümân'ların Medîne'ye hicretleri devâm etdi. Müslümân'ların büyük bir kısmı, İkinci Akabe bîatinin yapıldığı Zü'l-hıcce ayının son günlerinde -*onu ta'kîb eden Muharrem ve Safer aylarında*-, bir yolunu bulup Medîneye hicret etdiler. Ancak yol masrafını te'mîn edemeyenler ile yolculuk yapmaya kudreti olmayanlar kaldı. Bir de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile O'nun hicrete müsâade etmediği Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ve Hazreti Ali radıye'llâhü anh kaldılar.[134]

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a mürâcaat ederek Medîne'ye hicret etmek istediğini söyledi. O da *"Acele etme, bakalım, belki allâhü Teâlâ sana bir arkadaş verir"* diyerek müsâade etmedi. Kendisinin hicret etmesini söyleyenlere karşı da *"Ben, Allâhü Teâlâ'dan emir gelmedikce bir yere gidemem"* cevâbını verdi.

Mekke'den Medîne'ye hicret eden ilk Müslümân, **Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-Esed** *radıye'llâhü anh* oldu. Sonra **Âmir ibn-i Rabîa** *radıye'llâhü anh,* karısı ile birlikde hicret etdi. Onların arkasından da

---

[134] -"Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*" isminin aslı, (اَبُوْ بَكْرٍ ِالصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ : Ebû Bekri-ni-s-sıddîk *radıye'llâhü anh*) dır.

Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh* bütün aile efrâdı ile hicret etdi. Kurayş müşrikleri de bunlara mâni' olmaya çalışıyordu. Bunun için bir çok çârelere baş vuruyorlardı. Karı-koca arasına girerek kadınların Medîne'ye hicret etmelerine mâni' oluyor, bir çok aileleri perîşan bir duruma sokuyorlardı. Buna rağmen hicret durmuyordu. **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh* ile **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* da Medîne'ye hicret etmişlerdi.

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, Medîne'ye hicret ederken hicretini saklamaya hiç lüzum görmedi. Kılıcını kuşanarak Kâ'be'yi tavâf etdi. Orada bulunan müşriklere ve Kurayş elebaşılarına *"İşte, ben de dînimi korumak için Allâhü Teâlâ uğrunda hicret ediyorum. Karısını dul, çocuklarını öksüz bırakmak isteyen varsa şu vâdîde önüme çıksin"* dedi. Güpegündüz yola çıkarak Medîne'ye hicret etdi. Diğer Müslümân'lar da fırsat buldukca hicret etdiler.

Bu arada Müslümân'ların mal ve mülk kaybı oldukca büyük idi. Çünkü Kurayş müşrikleri, hicret eden Müslümân'ların mal ve mülklerini bir ganîmet gibi zabd ediyorlardı. Ebû Süfyân, Medîne'ye hicret eden Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh* ailesinin bütün mülkünü zabd etmişdi. Bi'l-hâssa kimsesiz olanlar daha çok zarara uğrayorlardı. Buna rağmen dînlerini ve nefislerini kurtarmak için her şey'e katlanıyorlardı.

Müşriklerin en çok ezâ ve cefâsına ma'rûz kalan **Süheyb-i Rûmî** *radıye'llâhü anh* da Medîne'ye hicret etmek istemişdi. Kurayş müşrikleri buna da mâni' olarak *"Bizim aramıza bir dilenci gibi geldin. Bizim mallarımızla zengin oldun. Şimdi de bu mallarla berâber gitmek istiyorsun. Hayır bunu yapamayacaksın. Buna aslâ müsâade etmeyiz"* dediler. O da *"Pekî, bütün mallarımı size bırakırsam, size fidye-i necât (kurtuluş fidyesi) olarak verirsem beni serbest bırakır mısınız?"* dedi. Onlar da *"Evet"* dediler. Bunun üzerine Süheyb-i Rûmî *radıye'llâhü anh*, mallarını onlara verdi ve tamâmen fakîr bir durumda Medîne'ye hicret etdi. Dînî ihlâsı sebebi ile Müslümân'ların ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in takdîrlerine mazhâr oldu. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi ile de tebşîr edildi:

"İnsanlardan öylesi de vardır ki Allâh'ın rızâsını isteyerek nefsini satın alır. Allâh, kullarına çok merhametlidir".[135]

[135] -Bakara Sûresi, âyet 207.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Medîne 'ye hicreti**

Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, insanları, saâdet yolu olan İslâm Dîni'ne da'vet etdikce müşrikler kendisinden uzaklaşıyor, sînelerinde besledikleri binbir türlü düşmanlık hisleri ile O'na kin bağlayıp diş biliyorlardı. Hattâ Bi'set 'in on üçüncü yıllarında, *Birinc*i ve *İkinci Akabe Bîatleri* 'nin netîcesinde, islâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olan ve İslâm Dîni uğrunda her türlü fedâkârlığa katlanarak müşriklerin türlü türlü işkencelerine ma'rûz kalan bütün arkadaşları, Medîne'ye hicret ederek emniyyet ve huzûra kavuşdukları bir sırada, kendisi bütün işkence ve düşmanlıkların yegâne hedefi olacağını bildiği hâlde yalnız başına Mekke'de kalmış ve hicret için Allâhü Teâlâ'nın iznini beklemişdi. Arkadaşlarından yalnız Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın hicret etmelerine müsâade etmemiş, onlara *"Hele biraz daha sabr edin"* demişdi. Zâten kendisi de hicret etmek istiyordu. Fakat O'nun her hareketi, Allâhü Teâlâ'dan alacağı bir izin ve bir vahy ile olacağından *"Ben Allâhü Teâlâ'dan emir gelmedikce bir yere gidemem"* diyordu.

Mekke civârında yaşayan ve İslâm Dîni'ni kabûl eden nüfûzlu kabîle reislerinden ba'zıları, kendisini himâye etmeye âmâde olduklarını söyleyerek memleketlerine hicret etmesini istiyorlardı. Bunlardan **Devs** kabîlesi reisi **Tufeyl ibn-i Âmir** *radıye'llâhü anh* 'ın muhkem bir kal'ası vardı. Bunun için Tufeyl ibn-i Âmir *radıye'llâhü anh,* Hazret Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı bu kal'asına da'vet etdi. Fakat Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* bu da'veti de kabûl etmedi. Çünkü Allâhü Teâlâ'nın takdîri başka idi. Bu büyük şeref Medîne'li **Ensâr** 'a nasîb olacakdı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye hicret etmesinden bir kaç gün evvel, hicret edeceği yerin ağaçlar ve bahçeler ile dolu olduğunu, rü'yâsında görmüşdü. Burası **Yesrîb** şehri (*Medîne şehri*) idi.

Hâl bu merkezde iken Kurayş müşrikleri, Birinci ve İkinci Akabe Bîatleri netîcesinde Medîne'lilerin Müslümân olduklarını ve Mekke'de bulunan Müslümân'ların da birer birer Medîne'ye hicret etdiklerini görünce, Medîne'de yeni bir İslâm kuvveti vücûde geleceğinden ve bunun doğuracağı netîcelerden korkmaya, endîşe etmeye başladılar. İleride vukûu muhtemel tehlikelere karşı bir çâre bulmak maksâdı ile

bütün işlerini hall-ü fasl etdikleri **Dâru'n-nedve** 'de toplandılar. Bu toplantıya *Ebû Cehil, Nadr ibn-i Hâris, Umeyye ibn-i Halef, Utbe ibn-i Rabîa, Hâkim ibn-i Hüzzâm, Cübeyr ibn-i Mud'ım, Ebû Süfyân* gibi ileri gelen Kurayş müşrikleri iştirak etdi. Toplantıda İslâm Dîni'ni imhâ etmek için muhtelif tedbirler ileri sürüldü. Bunlardan bir kısmı *"Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- 'i zincire bağlayarak bir yere atalım"* diyor; bir kısmı *"O'nu derhâl ortadan kaldıralım"* diyor; bir kısmı da başka tedbirler ileri sürüyordu.

Bu sırada Ebû Cehil de *"Her kabîleden bir adamın intihâb edilmesini, intihâb edilen bu adamların hepsinin birden Hazreti Muhammed -aleyhi's-selâm-'a hücûm ederek O'nu öldürmelerini; O'nun katlinden doğacak her türlü mes'ûliyyetin bütün kabîlelere âit olmasını; bu sûretle de Hâşimî'lerin bu kabîlelerin hepsinden intikâm alamayacaklarını; bunun netîcesi olarak da çâresiz kalıp yalnız kan bedeline (diyetine) râzı olacaklarını"* söyledi.

Ebû Cehil'in bu şeytânî fikri, ittifâkla kabûl edildi. Her kabîleden birer kişi seçildi. Bunlar rezil ve rüsvây adamlardı. bunlar arasında Ebû Leheb'in de bulunduğu rivâyet edilir. Bu rezil ve rüsvây adamlar, gece olunca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in evini muhâsara edecekler ve evinden dışarı çıkınca hemen üzerine atılıp öldüreceklerdi. Arab âdetine göre bir adamı evinin içinde öldürmek en çirkin bir hareket sayıldığı için kâtiller içeri girmeyip evin etrâfını kuşatmışlar ve Hazreti Muhammed *aleyhis-selâm* 'ın dışarı çıkmasını beklemişlerdi.

Kurayş müşriklerinin bu kötü fikirleri, Cenâb-ı Hakk tarafından Cebrâîl *aleyhi's-selâm* vâsıtası ile Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bildirildi. Bundan sonra da Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi nâzil oldu:

"Hani bir zaman o küfr edenler seni tutup bağlamaları, ya öldürmeleri, yâhud (yurdundan zorla) **çıkarmaları için sana tuzak kuruyor** (lar) **dı. Onlar bu tuzağı kurarlarken Allâh da onun karşılığını yapıyordu. Allâh tuzak kuranlara mukâbele edenlerin en hayırlısıdır".**[136]

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem* 'in Mekke'den Medîne'ye hicret etmesine izin verildi ve Hazreti Ebû

[136] -Enfâl Sûresi, âyet 30.

Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ı da berâberinde götürmesi emr olundu. Bunu müteâkib de Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi nâzil oldu.

"Ve şöyle de: Rabb'im, beni sıdk (ve selâmet) **girdirilişi ile girdir. Sıdk** (ve selâmet) **çıkarışı ile çıkar ve tarafından bana hakkıyle yardım edici bir huccet** (-i kâhire ve kudret-i kâmile) **ver".**[137]

Bunun üzerine Hazret Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* hemen Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ı çağırdı. Ba'zı kimselere âit olmak üzere yanında bulunan emânetleri O'na verdi. Sabah olunca onları sâhiblerine vermesini söyledi. Çünkü Kurayş müşrikleri, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın en büyük düşmanı olmakla berâber O'nun sıdk ve emânetine son derece i'timâd ederlerdi. Bunun için en kıymetli eşyâlarını O'na emânet etmişlerdi. Bu emânetler, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın yanında idi. Bunları, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'a teslîm etdikden sonra O'na,

"Ben bu gün Allâhü Teâlâ'dan emir aldım. Mekke'yi terk edip Medîne'ye gideceğim. Bu emânetleri yerine ver. Sonra sen de durmayıp gel. Sen bu gece benim yatağımda yat. Benim örtüm ile de örtün".

dedi ve yeşil hırkasını Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın üzerine örtdü. Vaziyet çok vahim idi. Mekke'deki kâtiller, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in evinin etrâfını sarmışlardı. O gece Rasûlü'llah *aleyhi's-selâm* 'ın yatağı kanlı bir vak'aya sahne olacakdı. Kurayş müşriklerinin bu kararını Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da biliyordu. Fakat hiç tereddüd etmeden büyük bir suğukkanlılıkla **Hâtemü'l-Enbiyâ** Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yatağına girdi ve hiç bir korku duymadan huzûr içinde yatdı.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* yerden bir avuç toprak aldı. **Yâ-Sîn** Sûre-i Celîlesi'nin evvelinden,

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدّاً وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدّاً فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لاَ يُبْصِرُونَ.

[137] -İsrâ' Sûresi, âyet 80.

"Biz onların önlerinden bir sedd, arkalarından bir sedd çekdik. Böylece onları sarıverdik. Artık görmezler".[138]

âyet-i kerîmesini okudu. Kapının önünde kendisini bekleyen kâfirlerin üzerlerine saçdı. Allâhü Teâlâ'ya güvenerek evinden çıkdı. Onların arasından geçip gitdi. Onlar da kör gibi bakıp durdular. O'nu göremediler. Onlar, hâlâ Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i, yatağında yatıyor zannediyorlardı.

Bir müdded sonra kendi cinslerinden bir kimse geldi ve *"Burada ne bekliyorsunuz?"* dedi. Onlar da *"Muhammed -aleyhi's-selâm-'ı bekliyoruz"* dediler. O da *"Muhammed -aleyhi's-selâm- sizin başınıza toprak saçıp içinizden kaçıp gideli bir hayli vakit oldu. Hele bir kere kılığınıza bakınız"* diyerek onlar ile alay etdi. Onlar da biribirlerinin üzerine bakıp her taraflarının hakîkaten toz toprak içinde kaldığını görünce şaşırdılar. Durumdan canları sıkıldı. Derhâl Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın evine girdiler. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ı, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın yatağında yatıyor görünce *"İşte, Muhammed -aleyhi's-selâm- yatıyor"* dediler. Fakat yatakdan Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* kalkınca neye uğradıklarını bilemediler. Büsbütün şaşırıp kaldılar. *"Muhammed -aleyhi's-selâm- netrede?"* diye sordular. O da *"Bilmiyorum"* deyince bir kat daha şaşkınlığa uğradılar. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Canları sıkıldıkca sıkıldı. Böyle göz göre göre Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ortadan kayb oluvermesi onlara pek ağır geldi. Hemen Mekke'yi altüst edip aramaya başladılar. Fakat bulamadılar. Bunun için Kurayş müşrilerinin çıkası canları sıkıldıkca sıkıldı. Muhammed *aleyhis-selâm* 'ı kim bulup getirirse, ona yüz deve vereceklerini her tarafa i'lân etdiler. Çünkü O'nu bulmakdan âciz kalmışlardı. Bunun üzerine ne kadar hayırsız ve eli kanlı adamlar varsa hepsi de Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı ele geçirmek ve yüz deve mükâfâtı almak hülyâsı ile Mekke'nin etrâfına yayıldılar. Oraya buraya koşuşdular. Aramadıkları yer

---

[138] -Yâ-Sîn Sûresi, âyet 9.

Bu âyet-i kerîmede belirtildiği üzere, Kurayş müşriklerinin tertîb etdikleri cinâyetlerin bu şekilde akâmete uğraması, hiç şübhesiz Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mu'cizeleri cümlesindendir. Bir çok mühim vak'alara göre tefsîr edilen Enfâl Sûre-i Celîle'sinin onyedinci âyet-i kerîmesindeki

(وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ) **: Ve mâ rameyte iz rameyte ve lâkinne'llâhe ramâ)** kavl-i şerîfi, bu vak'aya göre şu ma'nâyı ifâde eder:

"Bir avuç toprağı atdığın vakit onların hedeflerine isâbetinde sen müessir olmadın ve lâkin Allâh müessir oldu ve hedeflerine îsâl etdi de (ulaştırdı da) **yerlerinde dunup kaldılar".**

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.10.ss.89. Kâmil Miras.

kalmadı. Fakat Allâhü Teâlâ sakladığını saklar, hiç bir kimseye göstermez. O'nu da göstermiyecekdi ve göstermedi de. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bulunduğu yeri bir türlü anlıyamadılar.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın mekke'den çıkışı**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, geceleyin evini muhâsara altına alan Kurayş müşriklerinin mel'un emellerinden kurtuldukdan sonra bir yere gidip gizlendi. Giderken Kâ'be'ye uğradı ve *"Ey Mekke, bütün dünyâda en çok sevdiğim yer senin yerindir. Fakat senin evlâtların beni senin dıvarların arasında huzûr içinde bırakmıyorlar"* dedi.

Ertesi günü öğle vakti Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın evine geldi. Her zamanki gibi sâdık dostunun kapısını çaldı. İçeri girmek için müsâade istedi. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da *"Buyurun, Yâ Rasûle'llâh"* deyince içeri girdi. İçeri girince Hazreti Ebû Bekri's-*sıddîk rafiye'llâhü anh* 'a *"Bu gün senin ile mühim bir mes'eleyi konuşacağım. Yanımızda bir kimse bulunmasın"* dedi. O da *"Burada zevcenizden başka hiç bir kimse yokdur"* dedi. Bu sırada Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın küçük kızı Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile nikâhlı idi. Fakat henüz yedi yaşlarında küçük bir kız olduğu için zifâfları yapılmamışdı

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'a ***"Hicret için emr-i ilâhîyi aldım"*** dedi. O da ***"Ben de birlikde miyim?"*** diye sordu. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da ***"Evet"*** dedi. Bu tatlı haberi işiten Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* sevincinden ağlamaya başladı. Çünkü bu kadar ulvi bir yolculukda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e arkadaş olmak en büyük bir şeref idi.

Bu sırada Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın böyle bir gün için dört aya yakın bir zamandan beri beslediği iki hecin devesi vardı. Bunlardan birini Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e hediyye olarak vermeyi teklîf etdi. Fakat O büyük insan en samîmî dostunun bile minneti altında kalmamak ve hicret sevâbına tam olarak nâil olabilmek için *"Evet, kabûl ederim. Fakat bedelini ödemek şartı ile"* dedi ve parasını verdi. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk

radıye'llâhü anh da, devenin bedelini almak mecbûriyyetinde kaldığı için parayı alıp kabûl etdi.

Bu deveyi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* için, diğerini de Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* için hazırladılar. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın kızı, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın ablası ve Abdu'llâh ibn-i Zübeyr *radıye'llâhü anh* 'ın annesi olan **Esmâ'** *radıye'llâhü anhâ* da, yolculuk için lâzım gelen şey'leri hazırladı. Üç gün kadar bir zamâna yetecek erzaklar bir kaba konuldu. Bunları da Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* taşıdı.

Deil kabîlesi müşriklerinden kılavuzlukda çok mâhir bir adam olan ***Abdu'llâh ibn-i Uraykıd*** 'ı, kendilerine kılavuzluk yapması için ücretle tutdular. Bu adam müşrik olmasına rağmen sâdık ve sır saklayan bir kimse idi. Bunun için ta'yîn edilen vakitde (*üç gün sonra*) Mekke'nin güney tarafında ve Mekke'ye tahmînen bir saat mesâfede bulunan **"Sevr"** dağına getirmek üzere develeri ve eşyâları teslîm etdiler. Kılavuz Abdu'llâh ibn-i Uraykıd da, develerin izini kaybetmek için evvelâ Kızıl Deniz istikâmetine gitdi. Sonra ta'yîn edilen vakitde Sevr dağına geldi.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın azadlısı ***Âmir ibn-i Füheyre*** 'ye de, sütünü sağıp geceleri Sevr dağındaki mağaraya getirmek üzere sahrâda otlatması için bir kaç koyun verdiler. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın oğlu ***Abdu'llâh*** 'ı da, gündüzün Kurayş'lilerden alacağı haberleri, geceleri kendilerine getirmeye me'mûr etdiler.

Bu hazırlıklar yapıldıkdan sonra, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, o gün akşama kadar Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın evinde oturdu. Gece olunca Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın evinin arka penceresinden, Hazreti Ebu Beki's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile birlikde çıkdılar. İzlerinin ta'kîb edilmemesi için de yalın ayak olarak parmak uclarına basa basa gizlice Sevr dağındaki bir mağaraya kadar gitdiler. Orada gizlendiler.[139] Kurayş müşrikleri ise, durmadan O'nu arıyorlar, fakat bulamıyorlardı. Çünkü Allâhü Teâl'a'nın yardımı O'nunla berâberdi.

---

[139] -Bu mağara bu gün de hâlâ mevcûddur. Mekke'den üç mil kadar uzak bir mesâfededir. Dağın eteğinden tepesi de bir mil kadardır. Buradan Kızıl Deniz gözükür. Buradaki bu mağara bu gün de Müslümân'lar tarafından ziyâret edilir ve o günün hâtıraları yaşanır.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mekke'den bu çıkışı, Bi'set 'in onüçüncü yılının Safer ayının yirmiyedinci Perşembe günü (*Perşembeyi Cum'aya bağlayan gece*) vukû' bulmuşdur.

❋

❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın evine gidişi ve oradan çıkışı, Sahîh-i Buhârî 'de ve diğer kaynaklarda, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'dan yapılan rivâyetlerde, özetle şöyle anlatılır:

"Rasûlü'llâh *sallâ'llahü aleyhi ve sellem*, her gün bizim eve uğramak ve babam ile görüşmek lûtfunda bulunurdu. Bir gün, günün en sıcak bir zamânında evimizde oturuyorduk. Ev halkından birisi, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in sarığını başına örtmüş bir hâlde geldiğini söyledi. Babam da *"Bu saatde gelmesi âdeti değil idi. Acebâ niçin geliyor?"* diyerek merak etdi. İzin isteyip evimize girdi. Babama *"Yanımızda yabancı bir kimse olmasın"* dedi. Babam da ev halkından başka bir kimse olmadığını söyledi. Bunun üzerine babama, hicrete me'zûn olduğunu bildirdi. Babam da *"Yâ Rasûle'llâh, ben de arkadaş olarak mı?"* diye sordu. O da *"Evet, berâber"* cevâbını verdi. Babam sevinmiş ve gözlerinden sevinç yaşları akmışdı. Babam zâten develeri hazırlamışdı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e develerin hâzır olduğunu ve bunlardan birisini kabûl etmesini bildirdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Hediyye olarak değil, bedelini kabûl edersen alırım"* dedi. Maksâdı, hicretden hâsıl olacak sevâblara tamâmiyle nâil olmakdı. Devenin parasını verdi. Develer hazırlandı. Yol azığı düzüldü. **Esmâ'** *radıye'llâhü anhâ*, belinden kuşağını çözerek ikiye böldü. Bir kısmını yolda sofra altı olacak bir sûretde devşirip yiyecekleri sardı. Bir kısmını da beline bağladı. Bundan dolayı Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kendisini, **Zâtü'l-Nitâkayn** (*İki kuşaklı*) diye vasıflandırdı. Müşriklerden iyi bir kılavuz olan *Abdu'llâh ibn-i uraykıd* ücretle tutuldu. Üç gün sonra Mekke'nin bir saat güneyinde bulunan **Sevr** dağına getirmek üzere kendisine develer ile azıklar verildi. Kılavuz iz belli olmamak için batı tarafa denize doğru yol almaya başladı. Babam, azadlısı *Âmir ibn-i Füheyre* 'ye koyunların gece sütünü sağıp oraya getirmesini ve oğlu *Abdu'llâh* 'a da Kurayş'in harekâtı hakkında haber getirmesini bildirdi. Bu işler görüldükden sonra akşama kadar evde kaldılar. Gece olunca babam ile berâber evimizin arkasındaki pencereden çıkıp Sevr dağına gitdiler".[140]

[140] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, C.10.ss.99-101. Kâmil Miras.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh,* Mekke'den Medîne'ye yapılan bu hicret esnâsında lâzım olur kanaatiyle evinde bulunan beş bin dirhem parasını da yanına almışdı. Kendisi yola çıkdıkdan sonra a'mâ olan babası *Ebû Kuhâfe* eve geldi ve *"Çocuklar, babanız parasını alıp gitdi. Sizi ihtiyâç içinde bırakdı"* diye söylenmeye başladı. Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* da *"Dedeciğim, babam bize çok para bırakdı"* diyerek dedesinin elini tutdu ve içinde öteberi bulunan bir çıkını yoklatdı. O da *"Şu hâlde endîşe etmeye mahal yok"* diyerek tesellî oldu.

Kurayş müşriklerinin hareketi ve mağaradaki durum

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in evini saran ve O'nu öldürmeye kalkışan cinâyet gözcüleri, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in yatağında, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ı görünce şaşırıp kaldılar ve neye uğradıklarını bilemediler. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ı tutup sorguya çekdiler. Müsbet bir cevâb alamayınca da bir müdded habs etdiler. Fakat kısa bir zaman sonra Ebû Leheb'in tavassutu ile serbest bırakdılar.

Hazreti Ali *radıy'llâhü anh* 'ın, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yatağına hiç çekinmeden büyük bir soğukkanlılıkla yatması ve bu husûsdaki fedâkârlığı, Kurân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi ile övülmüşdür:

"İnsanlar arasında O Allâh'ın rızâsını kazanmak uğrunda canını fedâ eden öyle kimseler vardır ki Allâh o kullarını esirger".[141]

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın sorguya çekilmesinden hiç bir ip ucu elde edemeyen Kurayş müşrikleri, ertesi gün Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın evini basdılar. O'nun nerede olduğunu sordular. Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* da *"Bilmiyorum"* dedi. Bu sûretle oradan da bir netîce elde edemediler.

Esmâ' *radıye'llâhü anhâ*, bu hâdiseyi şöyle anlatır:

---

[141] -Bakara Sûresi, âyet 207.

Bu âyet-i kerîme, yukarıda,

"İnsanlardan öylesi de vardır ki Allâh'ın rızâsını isteyerek nefsini satın alır. Allâh kullarına çok merhametlidir".

meâlinde, **Süheyb-i Rûmî** hakkında da geçmişdir ki bu âyet-i kerîmenin, her iki kişi hakkında nâzil olduğu ve iki ma'nâ ifâde etdiği rivâyet edilir.

Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.1.ss.206-207. Ömer N. Bilmen.

"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in babamla yola çıkdıklarının ertesi günü Ebû Cehil ve yanında bulunan bir kaç kişi kapımıza geldi. Baban nerede? diye sordular. Ben de, bilmiyorum, dedim. Bunun üzerine Ebû Cehil, ansızın yüzüme bir tokat atdı. Kulağımdan küpem düşdü. Öfkeli öfkeli dönüp gitdiler".

Bundan sonra Kurayş müşriklerinin ileri gelen büyükleri, Mekke'de her tarafı aradılar. Hiç bir yerde bulamadılar. Kinleri kabardıkca kabardı. Etrâfa atlılar koşdurdular. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i yakalayanlara yüz deve mükâfât vereceklerini i'lân etdiler. Bununla da kalmayarak iz arayıcılar gönderdiler. Fakat yine hiçbir yerde bulamadılar. En sonunda **Kurz ibn-i Alkame** adında meşhûr bir iz arayıcı, Kurayş müşriklerini, izleri ta'kîb ede ede Sevr dağına, oradan da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ve arkadaşı Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın gizlendiği mağaranın önüne kadar getirdi. Buraya gelince yanındaki müşriklere *"Aradığınız şahıslar buradan öteye geçmemişlerdir. Ya göğe çıkmışlar veyâ yere batmışlardır"* dedi.

Halbuki Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, Sevr dağındaki bu ıssız mağaraya gelip gizlendikden sonra, derhâl Allâhü Teâlâ'nın emri ile bir örümcek, ağını mağaranın giriş kapısına germiş; bir ağaç, mağaranın ağzına dalını uzatmış ve yabânî bir güvercin de gelip mağaranın ağzında bir yere yuva yaparak yumurta yumurtlamışdı. Bu sûretle de içeriye bir insanın değil en ufak bir şey'in dahî girmiş olduğuna ihtimâl verilmeyecek bir durum hâsıl olmuşdu ki bu hâl, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*' in en açık ve en bâriz mu'cizelerinden biridir.

İz arayıcı ile birlikde mağaranın önüne kadar gelen Kurayş müşrikleri, mağaranın ağzındaki bu hâli görünce iz arayıcının sözüne ehemmiyyet vermediler. İçeri girip girmemekde tereddüd etdiler. İçlerinden ba'zıları *"Bu mağaraya girip içini arayalım"* dediler. Ba'zıları da buna muhâlefet etdiler. Bu sırada aralarında bulunan **Umeyye ibn-i Halef** de *"Allâh size akıllar versin. Şu örümceğin ağına baksanız ya. Bunlar Muhammed -aleyhi's-selâm- doğmadan gerilmiş, güvercinler de yuva yapmış. Eğer içeriye bir insan girseydi ne bu örümceğin ağı, ne de güvercinin yuvası kalırdı"* dedi. Bunun üzerine Kurayş müşrikleri, biraz daha münâkaşa etdikden sonra mağaranın içerisini aramaya lüzum görmeden geri dönüp gitdiler.

Halbuki Kurayş müşrikleri, mağaranın önüne geldikleri zaman Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh,* onları görüyor, gürültülerini işitiyordu. Hattâ Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, durumun fenâlığından endîşe ederek *"Yâ Rasûle'llâh, beni öldürseler ehemmiyyeti yok. Ben bir şahısım. Fakat Allâh korusun, sana bir zarar getirirlerse bütün ümmetin helâkine sebeb olurlar"* diyerek kaygılanmaya başladı. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de:

(لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا) **: *Lâ Tahzen inne'llâhe mea-nâ* :**

"Tasalanma, hiç şübe yok, Allâh bizimle berâberdir".[142]

diyerek Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ı tesellî etdi.

Hakîkaten Allâhü Teâlâ, kâfirlerin gözlerine bir perde çekmiş ve akıllarına bir şaşkınlık vermişdi. Bunun için mağaranın içerisine girmekden vaz geçdiler. Dönüp Mekke'ye gitdiler. Halbuki içlerinden birisi, dikkâtle mağaranın ağzından içeri bakmış olsaydı, onları görecek ve içeriye girmeye bile lüzûm kalmayacakdı.

Kurayş müşrikleri dönüp gitdikden sonra Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh, "Yâ Rasule'llâh, eğer içlerinden birisi önüne baksaydı bizi görürdü"* dedi. Rasûlü'llâh *sallâhü aleyhi ve sellem* de,

"Sen ne zannedersin? Biz iki arkadaşız ammâ bir üçüncümüz daha vardır ki o da Allâhü Teâlâ'dır"

cevâbını verdi.

Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi ile daha açık bir şekilde ifâde buyurulup anlatılmışdır:

"Eğer siz O'na (Rasûlüme) **yardım etmezseniz** (hatırlayın o demleri ki) **kâfirler O'nu** (Mekke'den) **çıkardıkları** (hicretine sebeb oldukları) **zaman bi'z-zât Allâh O'na yardım etmişdi.** (Yine de O, nusratini esirgemez. O demler öyle demlerdi ki) **Rasûlü'llâh** (ancak) **ikinin ikincisinden ibâretdi,** (Hakk'dan başka mededkârı yokdu). **O zaman onlar** (Sevr dağının tepesindeki) **mağaradaydılar. Peygamber, arkadaşına** (Ebû Bekri's-sıddîk'a): ***-Tasalanma. Allâh, hiç şübhe yok, bizimle berâberdir-*** **derken Allâh o** (arkadaşı) **nın üzerine** (kalbine) **sekînetini** (kuvve-i ma'neviyyesini) **indirmiş, O'nu** (Habîbini) **görmediğiniz** (ma'nevî) **ordularla te'yîd etmiş, kâfirlerin**

[142] -Tevbe Sûresi, âyet 40.

kelimesini (küfürlerini) **alçatmışdı. Allâh'ın kelimesi** (Tevhîd kelimesi) **ise, o, çok yücedir. Allâh mutlak gâlibdir, yegâne huküm ve hıkmet sâhibidir".**[143]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh,* Sevr dağındaki mağaraya girdikleri zaman, Hazreti Muhammed *sallahü aleyhi ve sellem*, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'a dayanıp biraz uykuya varmışdı. Bu sırada Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, mağaranın bir tarafında bir delik gördü. Oradan bir yılan veyâ akreb gibi bir şey' çıkıb da Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı sokmasın diye ayağını oraya koyarak kapatdı. Biraz sonra delikden bir yılan çıkarak Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın ayağını sokdu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* uykudan uyanıp rahatsız olmasın diye oradan ayağını çekmedi. Fakat canı çok yandığından gözlerinden yaşlar akdı. Göz yaşları Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın yüzüne damlayınca uykudan uyandı. *"Ne var, yâ Ebâ Bekr"* dedi. O da *"Ayağımı bir şey' sokdu amma ehemmiyyeti yok. Anam babam sana fedâ olsun"* dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de hemen yılanın sokduğu yere tükürdü ve o anda -*Allâhü Teâlâ'nın izni ile*- acısı gitdi. Bu sûretle Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da şifâ bulup iyi oldu ki bu da, Hazreti Muhammed *sallâ'lâhü aleyhi ve sellem* 'in mu'cizelerinden biridir.

Hazreti Muhammed s*allâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, mağarada üç gün kaldılar. Bu müdded zarfında Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın oğlu **Abdu'llâh** geceleri gelir, iki arkadaş ile mağarada kalır, Kurayş müşriklerinden aldığı haberleri onlara bildirir, şafak sökerken de Mekke'ye gider, orada sabahlardı. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın azadlısı olan **Âmir ibn-i Füheyre** de kendisine verilen koyunları Sevr dağında otlatır, geceleri mağaranın ağzına sevk ederek sütlerini sağıp onlara içirirdi.[144]

❋
❋ ❋

[143] -Tevbe Sûresi, âyet 40.

[144] -İbn-i Hişâm'a göre, Hazreti Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* da onlara geceleri yiyeceklerini götürürdü.
Asr-ı Saâdet, C.1.ss.295. Mevlânâ Şiblî. (Ömer Rızâ Doğrul).

Sevr dağındaki mağaradan Medîne'ye hareket

Üç gün sonra ***Abdu'llâh ibn-i Uraykıd***, develeri tam zamânında getirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile birlikde, mağaraya geldiklerinin dördüncü günü sabâhı (*Bir Rabîu'l-evvel Pazartesi sabâhı*), bir müşrik olan fakat i'timâda şâyan bulunan *Abdu'llâh ibn-i Uraykıd* 'ın kılavuzluğu ile, develere binerek yola çıkdılar. ***Âmir ibn-i Füheyre*** 'yi de yanlarına aldılar. Dört kişi birlikde sâhil yolunu ta'kîb ederek yollarına devam etmeye başladılar. Durup dinlenmeden yirmidört saat yol aldılar. Ertesi günü **Kadîd** denilen yere geldikleri zaman, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in biraz istirahat etmesini arzû etdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de O'nun arzûsunu yerine getirmek için biraz konaklayarak oturdu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in dört kişilik küçük kâfilesi, daha evvel *Kadîd* mevkîine gelip oraya yerleşmiş olan **Ebû Mâbed** adında birinin çadırının önünden geçerken, satın almak için *"Hurma veyâ yiyecek başka bir şey' var mıdır?"* diye sordular. Bu sırada evin erkeği Ebû Mâbed evde yokdu. Karısı **Ümmü Mâbed** vardı. O da *"Hayır, yiyecek bir şey' yok"* dedi. Bu arada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir tarafda duran bir koyun gördü. Ona işâret ederek *"Bu nedir?"* dedi. Ümmü Mâbed de *"Hasta ve zayıf bir koyundur. Yürümeye mecâli yokdur. Bunun için sürü ile gidemediğinden burada kalmış"* dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Eğer izin verirsen sağalım"* dedi. Ümmü Mâbed de hayretler içerisinde *"Peki, onda süt bulursanız sağınız"* dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de koyunu tutup ***"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"*** diyerek memesini sağdı. Süt gelmeye başladı. Bir kaba sağdı. Hepsi de doyuncaya kadar içdiler. Bir miktar da Ümmü Mâbed'e bırakdılar. Bundan sonra da yollarına devâm etdiler.

Bir müdded sonra Ümmü Mâbed'in kocası Ebû Mâbed geldi. Kabdaki sütü görünce *"Bu nedir?"* dedi. Karısı da *"Va'llâhi, buraya mübârek bir zât geldi. Şöyle şöyle dedi. Koyunu sağınca süt geldi"* diyerek olup bitenleri anlatdı. Ebû Mâbed de *"Bunda bir hıkmet var. O zâtın şekl-ü şemâili nasıldı?"* diye sordu. Karısı da *"Orta boylu, kara kaşlı, kara gözlü ve nûr yüzlü bir adam idi"* dedi. Bunun üzerine Ebû Mâbed de *"Va'llâhi, senin dediğin bu zât Kurayş içinde zuhûr eden*

Rasûlü'llâh'dır. Eğer burada olsa idim O'na tâ'bi' olurdum" dedi. Bu günden i'tibâren bu koyunun sütünün bereketlendiği ve bu koyunun Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* zamânına kadar yaşadığı rivâyet edilir. Aradan biraz zaman geçince Ümmü Mâbed ve kocası Ebû Mâbed, Medîne Münevvere'ye giderek Müslümân olmuşlar ve İslâm Dîni ile şeref bulmuşlardır.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in dört kişilik küçük kâfilesi Medîne'ye doğru yoluna devâm ederken Kurayş müşrikleri de boş durmuyorlardı. Her yerde Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*'ı arıyorlar, bulanlara yüz deve mükâfât vereceklerini îlân ediyorlardı. Bu haberi ***Kinâne*** kabîlesinin bir kolu olan ve bu havâlide oturan ***Benî Müdlic*** kabîlesi de duymuşdu. Bu kabîleye mensûb olan **Sürakâ ibn-i Cu'şum** de, bu haberi işitmiş ve iki deveye binmiş dört kişinin sâhil yolundan geçdiğini haber almışdı.

Bu haberi alan *Sürakâ ibn-i Cu'şum*, yüz deve mükâfâtın sevdâsına kapılarak derhâl atına binmiş, sâhil yolunda giden kâfilenin arkasına düşmüşdü. Hızla ilerleyen Suraka ibn-i Cu'şum, kâfileye yetişdi. Bunun hızla geldiğini gören Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh, "Tutulduk, Yâ Rasûle'llâh"* dedi. O da,

(لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا ج) ***:Lâ tahzen inne'llâhe mea-nâ* :**

"Tasalanma, hiç şübhe yok, Allâh bizimle berâberdir".[145]

dedi ve *"Yâ Rabb, bizi nasıl istersen o şekilde düşman şerrinden muhâfaza et"* diye duâ etdi.

Sürakâ ibn-i Cu'şum bütün kuvveti ile atını sürdü ve gelip kâfileye yetişdi. Fakat tam bu sırada atının ayakları sürçdü, kendisi de yere yuvarlandı. Bunun üzerine kalkıp okunu alarak fala bakdı. Çünkü Arab'lar, böyle hallerde, *Ezlâm* denilen fal okunu atarak onun durumuna göre bir işin yapılmasına veyâ yapılmamasına karar verirlerdi. Bu âdet üzere falına bakınca, fal iyi çıkmadı. Bununla berâber yüz deve mükâfâta dayanamıyarak atını tekrar sürdü. Bu sefer de atının ayakları dizlerine kadar kuma gömüldü. Olduğu yerde çakılıp kaldı. Ne kadar çalışdı ise de atının ayaklarını çıkarmak mümkün olmadı. Tekrar falına bakdı. Fal yine iyi çıkmadı. Bu hâl, Sürakâ ibn-i Cu'şum'un hissiyyâtını tamâmen değiştirdi. Bir fevka'l-âdelik olduğunu anladı. Yapdığı işe pişman oldu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve*

[145] -Tevbe Sûresi, âyet 40.

sellem 'den aman dilemek mecbûriyyetinde kaldı. Bundan sonra da *"Yâ Muhammed -aleyhi's-selâm-, bu iş senin bed-duân ile başıma geldi. Rabb'ine duâ et de bu felâketden kurtulayım. Eğer beni bu hâlden kurtarırsan sizi ta'kîb etmekden vaz geçeceğim. Arkadan sizi tutmak için gelenleri de geri çevireceğim"* dedi ve üç gün hiç bir kimseye söylemeyeceğine de yemîn etdi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Yâ Rabb, sözünde sâdık ise halâs et"* diye duâ etdi. O da, bu hâlden kurtuldu. Atının terekesindeki eşyâlardan bir kısmını, Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem* 'e hediyye etdi. O da, kabûl etmedi.

Sürakâ ibn-i Cu'şum, İslâm Dîni'nin ileride parlak bir durum kazanacağını düşünerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den bir emannâme istedi. O da Âmir ibn-i Füheyre 'ye emredip bir deri parçası üzerine bir emannâme yazdırıp verdi. Bunu alan Sürakâ ibn-i Cu'şum da geri dönüp gitdi. Arkadan gelen bir çok kâfilelere de *"Ben buraları aradım. Kimse yokdur. Başka yerlere gidelim"* dedi ve onları yollarından geri çevirdi. Bu sûretle Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve arkadaşları, müşriklerin şerlerinden kurtulmuş oldu.

Aradan zaman geçince Ebû Cehil, Sürakâ ibn-i Cu'şum'un bu hareketini öğrendi. O'na çok kızdı ve hakkında hicviyeler söyledi. O da *"Eğer atımın ayaklarının nasıl yere gömüldüğünü görseydin sen de Muhammed -aleyhi's-selâm- ın Peygamberliğine îmân ederdin"* diye cevâb verdi. Daha sonraları Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da, bu hâdiseye dâir güzel bir kasîde yazdı.[146]

Yüz deve mükâfâtın peşinde koşan bir kâfile de, **Benî Eslem** kabîlesinin **Benî Sehm** kolundan yetmiş kişilik bir atlı gurubu idi. Bunlar, başkanları **Büreyde**'nin kumandasında yola çıkmışlar ve kâfileye yetişmişlerdi. Büreyde, Hazreti Muhammed *salâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile karşılaşınca bir kaç kelime konuşdu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Büreyde'yi ve arkadaşlrını İslâm Dîni'ne

[146] -Sürakâ ibn-i Cu'şum, Mekke Fethi'nden sonra Huneyn Muhârebesi dönüşünde elindeki emannâme ile birlikde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna gelmiş, Müslümân olmuş ve iltifat görmüşdür. Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Yâ Sürakâ, bir gün olup Kisrâ 'nın bileziklerini takınacağını sanki görüyorum"* demişdi. Fakat bu sözün ma'nâsı pek anlaşılmamışdı. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* zamânında İran feth edilip Kisrâ 'nın malları Medîne'ye ganimet olarak getirilip taksim edilince, Kisrâ 'nın bilezikleri Sürakâ 'ya verildi. İşte bu zaman Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu sözünün bir mu'cize olduğu anlaşılmış oldu.

da'vet etdi. Onlar da bu konuşmaların te'sîri altında kalarak Müslümân oldular. Bunun üzerine Büreyde ve arkadaşları, sancaklarını çekerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i himâyelerine aldılar. Bir hayli götürdükden sonra küçük kâfileyi Medîne'ye uğurlayarak geri döndüler. Bi'l-âhare Büreyde *radıye'llâhü anh*, Uhud Muhârebesi'nden sonra Medîne'ye gitmiş ve bir çok muhârebelere iştirak etmişdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, dört kişilik kâfilesi ile birlikde Medîne'ye doğru ilerlerken bir çobana rast geldiler. Ondan süt istediler. Çoban da *"sağılır koyunum yok. Şurada bir keçi var. Onun da sütü kalmadı"* dedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"O keçiyi getir"* dedi. Çoban da keçiyi getirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ***"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"*** diyerek keçinin memesini tutup sağdı. Süt geldi ve keçinin sütünde bir bereket hâsıl oldu. Bunu gören çoban hayretler içerisinde kalarak *"Sen kimsin?"* dedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"Kimseye söylemezsen"* dedi. Çoban da söylemeyeceğine söz verdi. Bunun üzerine O da *"Ben Muhammed Rasûlü'llâh 'ım"* dedi. Bu cevâbı alan çoban da *"Ben şehâdet ederim ki sen hakk Peygambersin"* diyerek Müslümân oldu ve onlar ile berâber Medîne'ye gitmek istedi. Fakat Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* müsâade etmeyerek *"Sonra gelirsin"* dedi. O da kabûl ederek orada kaldı. Onlar da Medîne'ye doğru yollarına devâm etdiler.

Medîne'ye doğru yol alan küçük kâfilenin önünde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'nun arkasında da Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* vardı. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, bir çok def'alar Şâm'a gidip gelmiş olduğundan O'nu bu yol üzerinde rastladıkları kimseler tanıyordu. Bunun için O'nu tanıyanlar *"Önden giden kimdir?"* dedikleri zaman O da *"Yol göstericimdir"* der, durumu gizlerdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in küçük kervanı, bu şekilde ilerleyip **"Kubâ Köyü"** ne yaklaşdıkları bir sırada, Müslümân'lardan, Şâm'dan ticâret kervanları ile gelen **Zübeyr ibn-i El-Avvâm** *radıye'llâhü anh* 'a rast geldi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hala zâdesi olan Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh*, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e ve Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'a kıymetli beyaz Şâm meşlakları (*boy elbîseleri*) hediyye etdi. Bundan sonra, Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh,* onlar ile birlikde dönüp Medîne'ye gitmek istedi.

Fakat Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* müsâade etmedi. Muhâceret sevâbına nâil olması ve Mekke'deki işlerini bitirmesi için, Mekke'ye gidip gelmesini söyledi. O da Mekke'ye gitdi. İşlerini bitirdikden sonra Medîne'ye hicret etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem* ile Hazreti Ebu Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da, beyaz elbîseler giymiş bir hâlde, Medîne sınırlarına doğru yaklaşmaya başladılar.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu mübârek yolculuğu esnâsında yol boyunca bir çok yerlerde konakladı. Bu yerlerin isimleri, bu günkü Arabistan harîtalarında gösterilmemişdir. Fakat bir çok siyer kitâblarında bunlar birer birer îzah edilmişdir. Bunların sayıları onaltı kadardır. Medîne'nin bir limânı olan *Rabiğ Köyü* de bu konak yerlerinden bir tânesidir ki Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* burada bir akşam namazı kılmışdır.[147]

Kubâ Köyü'ne varış ve İlk Mescid inşâsı

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mekke'den hicret edip Medîne'ye gelmekde olduğu haberi, Medîne halkı arasında yayılmış ve Medîne halkı da bundan son derece memnûn olmuşdu. Bunun için Medîne'liler, her gün sabahleyin büyük misâfirlerini karşılamak için şehir hâricinde *Harre* denilen mevkîe kadar gelirler, öğleye kadar beklerler, sıcak basınca da me'yûs ve ümitsiz bir hâlde geri dönerlerdi.

On günlük bir yolculukdan sonra Bi'set 'in onüçüncü yılında Rabîu'l-evvel ayının sekizinci Pazartesi günü (Mîlâdî 622 târihinde) öğleye doğru Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* küçük kâfilesi ile birlikde, Medîne'ye bir saat mesâfede bulunan Kubâ Köyü 'nde bir hurma ağacının altına indi. Bu sûretle Medîne devrinin ilk adımını atmış oldu.[148]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Mekke'den Medîne'ye yapdığı bu hicret esnâsında, bir ara Mekke'yi özler gibi olmuşdu. *Cuhfe* 'ye geldiği zaman, Mekke'nin feth edileceğini ve oraya tekrar döneceğini tebşîr eden şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

---

147 -Bu yerlerin isimleri hakkında bak:
Asr-ı Saâdet,C.1.ss.297. Mevlânâ Şiblî. (Ömer Rızâ Doğrul).

148 -İbn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* 'dan rivâyet olunduğuna göre, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın doğumu Pazartesi günü olmuş, İlk Peygamberliği Pazartesi günü gelmiş, hicrete Pazartesi günü başlamış, Kubâ Köyü 'ne Pazartesi günü gelmiş, âhirete irtihâli de Pazartesi günü olmuşdur.

"Her hâlde o Kur'ânı (n tilâvetini, teblîğini ve mûcibince amel etmeni) **üzerine farz kılan** (Allâh), **seni** (yine) **döneceğin yere döndürecekdir. De ki: Hidâyetle gelen kim, o ap-açık bir sapıklık içinde bulunan kim. Rabb'in çok iyi bilendir".**[149]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* **Kubâ Köyü** 'ne yaklaşdığı sırada, Medîne'de bir damın üzerinde gözcülük eden bir Yahûdî (*Mûsevî*), uzakdan beyazlar giyinmiş bir kâfilenin gelmekde olduğunu görmüşdü. Bunun Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* olduğunu tahmin etdiğinden Medîne'lilere ***"Beklediğiniz adam geliyor"*** diyerek müjde verdi. Bu haberi alan Medîne'liler çok sevindiler. Şehir başdan başa *Tekbîr* sesleri ile çalkalanmaya başladı. Medîne'liler (*Ensâr-ı Kirâm*), silâhları ve bayramlıkları ile süslendiler. Mekke'den daha evvel hicret edip Medîne'ye gelen Muhâcir'ler ile birlikde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i karşılamak için *Kuba Köyü* 'ne geldiler. Bir çokları çok özledikleri misâfiri yeni görüyorlardı. Hepsi de birer birer gelip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sllem* 'i selâmladılar. Hicretini tebrîk etdiler. Bütün Müslümân'lar seviniyorlar, bayram yapıyorlardı. Kubâ Köyü, görülmemiş şenlikler içerisindeydi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Kubâ Köyü 'nde Pazartesi gününden Cum'a gününe kadar oniki gün kaldı. Burada kaldığı müdded zarfında Medîne'liler, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i misâfir etmek için âdetâ müsâbakaya girişdiler. Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* da onlara teşekkür etdi. Memnûniyyetini bildirdi. Kubâ Köyü 'nde kaldığı müdded esnâsında, **Benî Neccâr Oğulları** 'ndan olan ve **Akabe Bîatı** 'nın en yaşlı şahıslarından birisi bulunan **Gulsüm ibn-i Hidm** *radıye'llâhü anh* 'ın evinde kaldı. Gulsüm ibn-i Hidm *radıye'llâhü anh*, Kubâ Köyü 'nde bulunan *Amr ibn-i Avf* ailesinin reislerinden idi. Bu aile, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ı Tekbîr'ler ile karşıladığından O yüce insanı misâfir etmek şerefine nâil oldu.

Daha evvel gelen diğer muhâcirleri de yine bu aile karşılamış ve onları misâfir etmişdi. Bu muhâcirler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Kubâ Köyü 'ne gelişine kadar burada kalmışlar ve O büyük insanı karşılamışlardır. Bunlar **Ebû Ubeyde, Mikdâd, Habbâb, Iyâd, Süheyl, Safvân, Abdu'llâh ibn-i Mahzeme, Veheb**

[149] -Kasas Sûresi, âyet 85.
Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.672. Hasan Basri Çantay.

ibn-i Sa'd, Muammer ibn-i Ebî Surh, Umeyr ibn-i Avf, *radıye'llâhü anhüm* 'dür.

Mekke'de kalan **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mekke'den hareketinden üç gün sonra, emânetleri sâhiblerine verip işlerini bitirerek Medîne'ye hareket etdi. Tek başına ve yaya olarak Kubâ Köyü 'ne geldi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kâfilesine ulaşdı. O da Gulsüm ibn-i Hidm *radıye'llâhü anh* 'ın evinde misâfir kaldı.

Bu arada Medîne'nin en meşhûr şâirlerinden olan **Hassân ibn-i Sâbit** *radıye'llâhü anh*, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in teşrîflerine dâir güzel bir kasîde yazdı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e takdîm etdi. O da bundan çok memnûn oldu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Kubâ Köyü' nde kaldığı müdded zarfında yapdığı ilk iş, bir mescid inşâ' etmek oldu. Bu mescidin yapılması için arsa olarak *Gulsüm ibn-i hidm* 'in hurmalarını kurutduğu yer seçildi. Burada **Kubâ Mescidi** adıyle ma'rûf olan ilk mescid inşâ' edildi. **Takvâ** üzerine kurulan bu mescidin ehemmiyyeti hakkında, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuşdur:

"Tâ ilk günde temeli takvâ üzerine kurulan mescid, senin içinde kıyâmına (namaz kılmana) **elbetde daha lâyıkdır. Orada tertemiz olmalarını arzû etmekde olan insanlar vardır. Allâh da çok temizlenenleri sever".**[150]

Hareti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu mübârek mescidin inşâsında bir amele gibi çalışdı. Ashâb-ı Kirâm ise buna râzı olmayarak *"Yâ Rasûle'llâh, Senin uğrunda canımız fedâ olsun. Veriniz, biz taşıyalım"* deyince onları kırmamak için elindeki taşı verirdi. Fakat O yine durmayarak aynı ağırlıkda başka bir taş yakalayıp onu taşır, mescidin inşâsına yardım ederdi.

Bu sırada Ashâb-ı Kirâm'ın şâirlerinden olan **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh* da bu mescidin inşâsına iştirak etmişdi. Yorgunluklarını şarkılar ve nağmeler ile hafifletmeye çalışan ameleler gibi O da, *"Bu mescidin inşâsına çalışan her Mü'min saâdete etmişdir. Burada ayakda olsun, otururken olsun Kur'ân okuyanlara ne mutlu. Gecelerini uyku ile geçirmeyenlere ne saâdet"* meâlindeki mısrâları

[150] -Tevbe Sûresi, âyet 108.

terennüm eder, etrâfa gayret verirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bu nağmelere iştirak ederdi.[151]

Bu sûrete Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ve muhterem Ashâb-ı Kirâm'ının büyük gayretleri ile **Kubâ Köyü** 'nde, umûma âit ilk mescid inşâ edilmiş oldu. Burada yapılan **Kubâ Mescidi,** İslâmiyyet'de, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* tarafından *umûm ümmet* için yaptırılan ilk mescid oldu.

Kubâ Mescidi 'nden önce Medîne'de *Benî Züreyh* mahallesinde, Hicret'den iki yıl önce bir mescid yapılmışdı. Medîne'de, ilk def'a Kur'ân okunan mescid de, bu mescid olmuşdur.

Bundan başka daha evvel Mekke'de Erkâm *radıye'llâhü anh* 'ın evinde; Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın evinde ve İbn-i Dağne *radıye'llâhü anh* 'ın evinde birer küçük mescid yapılmışdı. Fakat bunlar husûsî mâhiyetde idiler. Umûma âit değillerdi. Bunun için Kubâ Köyü' nde yapılan ***Kubâ Mescidi***, umûm ümmet için yapılmış olduğundan İslâmiyyet'de ilk mescid sayılmışdır.

Kubâ Köyü'nden Medîne'ye hareket

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Kubâ Köyü'nde oniki gün kaldıkdan sonra Cum'a günü öğleye doğru *Kasvâ* adlı devesine bindi. Medîne'den kendisini karşılamaya gelen Müslümân'lardan yüz kişi kadar olan Ashâb-ı Kirâm ile birlikde Kubâ Köyü 'nden hareket etdi. Bunlar arasında Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ana tarafından akrabâsı ve dayıları olan *Benî Neccâr Oğulları* da vardı. ***Benî Sâlim*** topraklarından geçerken Cumâ namazının vakti girmişdi. Bunun için **Rânûnâ** denilen mevkînin (*vâdînin*) üst tarafında indi. Cum'a namazının farz kılındığını Ashâb-ı Kirâm'ına teblîğ etdi. Bundan sonra da orada cemâatle birlikde Cum'a namazını kıldı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ilk def'a kıldığı ve kıldırdığı, ilk def'a hutbe okuduğu Cum'a namazı, işte bu namaz olmuşdur. Bu yer, hâlen **Mescid-i Cum'a** adıyle ma'rûfdur.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Rânûnâ** denilen bu yerde ilk def'a kıldığı ve kıldırdığı Cumâ namâzında ayağa kalkarak lâyıkı vechile Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ ve şukr etdikden sonra ilk hutbesini okudu. Bu hutbenin birincisinde şunları söyledi:

[151] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemsi, C.10.ss.107-108. Kâmil Miras.

"Ey nâs. Sağlığınızda âhiretiniz için tedârik görünüz. Muhakkak bilmiş olunuz ki kıyâmet gününde birinin başına vurulacak ve çobansız bırakdığı koyunundan sorulacak. Sonra Cenâb-ı Hakk O'na diyecek, ama nasıl diyecek. Tercümânı yok, perdedârı yok, bi'z-zât diyecek ki: Sana lûtf-u ihsân etdim. Sen kendin için ne tedârik etdin? Dünyâda iken âhiretin için hangi hayır ve hasenâtı, hangi fazîleti yapdın? O kimse de sağına soluna bakacak, bir şey' göremeyecek. Önüne bakacak, Cehennemden başka bir şey' göremeyecek. Öyle ise her kim ki kendisini velev ki yarım hurma ile olsun, ateşden kurtarabilecek ise hemen o hayrı işlesin. Onu da bulamaz ise, bâri Kelime-i tayyibe ile, güzel söz ile kendisini kurtarsın. Gerçek Müslümân, dilinden ve elinde başkaları zarar görmeyen kimsedir. Zîrâ onunla, bir hayra on mislinden yediyüz misline kadar sevâb verilir. Allâh'ın selâm ve selâmeti, rahmet ve berekâtı üzerinize olsun".

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, birinci hutbeyi bu şekilde tamamladıkdan sonra, ikinci hutbeye şöyle devam etdi:

"All'ahü Teâlâ'ya hamd-ü senâlar olsun. O'na lâyık bir sûretde hamd eder, O'ndan yardım isterim. Nefislerimizin şerrinden ve kötü amellerimizden Allâhü Teâlâ'ya sığınırız. Allâh'ın hidâyet etdiği kimse dalâlete düşemez. Allah'ın dalâlete düşürdüğüne de kimse hidâyet veremez. Allâh'dan başka tanrı olmadığına ben şehâdet ederim. O, birdir. Şerîki ve nazîri yokdur. Kelâmın en güzeli Allâh'ın kitâbı Kur'ân'dır. Allâh kimin kalbini Kur'ân ile tezyîn ederse, kim ki kâfir iken İslâm Dîni'ne girip Kur'ân'ı diğer sözlere tercîh eylerse, işte o kimse, felâh bulur. Doğrusu, Allâhü Teâlâ'nın kitâbı, sözlerin en güzeli ve en belîğidir. Allâhü Teâlâ'nın sevdiğini seviniz. Allâhü Teâlâ'yı cân-ü gönülden seviniz. Allâhü Teâlâ'nın kelâmından ve zikrinden aslâ usanmayınız. Allâh kelâmından kalbinize aslâ kasvet gelmesin. Zîrâ Allâh kelâmı, her şey'in a'lâsını ayırıp seçer. Amellerin hayırlısını ve kulların güzîdesi olan Peygamberlerin ve kıssaların en iyisini zikr eder. Helâl ve harâmı beyân eyler. Artık Allâhü Teâlâ'ya ibâdet ediniz. O'na hiç bir şey'i şerîk koşmayınız. Ondan hakkıyle korkunuz. İyi işler işleyiniz. Sözünüz ve özünüz de, Allâhü Teâlâ'ya doğru olsun. Aranızda Allâh kelâmı ile sevişiniz. Muhakkak bilmelisiniz ki Allâhü Teâlâ, ahdini bozanlara, sözünden dönenlere gazâb eder. Allâh'ın selâm ve selâmeti üzerinize olsun".

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, namaz bitdikden sonra -*Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde*- Medîne'ye hareket etdi. Büyük bir tezâhüratla Medîne'liler tarafından karşılandı.[152]

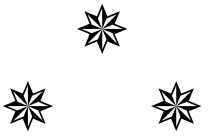

"Ey insanlar, takvâ sâhibi olup (dünyâda ve âhiretde mutlu olmak istiyorsanız), **sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabb'inize ibâdet** (ve kulluk) **edin".**[153]

"Allâh'a ibâdet (ve kulluk) **edin.**
O'na hiç bir şey'i eş tutmayın".[154]

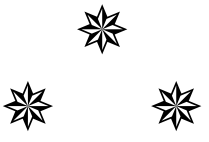

[152] -Kısas-ı Enbiyâ, C.1.ss.122-123. Ahmed Cevdet.
[153] -Bakara Sûresi, âyet 21.
[154] -Nisâ' Sûresi, âyet 36.

İ K İ N C İ K İ T Â B

M e d î n e D e v r i

(Hicret'in Birinci Yılından Beşinci Yılına kadar)

وَإِنَّكَ لَعَلىَ خُلُقٍ عَظِيمٍ.

"(Habîbim)
şübhesiz sen büyük bir ahlâka sâhibsin"

HİCRET'İN BİRİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Medîne'ye girişi ve Medîne Davrinin Başlaması**

Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Rânûnâ**'da Cum'a namazını kıldırdıkdan sonra **Kasvâ** adlı devesine bindi. Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne yolunu tutdu. Yolun her iki tarafı, O büyük insanı karşılamaya gelen Medîne'liler ile dolu idi. Büyük küçük herkes büyük bir sevinç içinde idi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ana tarafından akrabâları olan *Benî Neccâr Oğulları* ile bütün *Medîne* halkı, bu eşsiz günde, O büyük insanı misâfir etmek için can atıyordu. Çocuklar bayramlıklarını giymiş bir hâlde sokaklarda *"Allâh'ın Rasûlü geldi, Allâh'ın Rasûlü geldi"* diye sevinip çağrışıyorlardı.

Kadınlar damlara çıkarak *"Hoş geldiniz. Ey Allâh'ın sevgili Rasûlü"* diye sesleniyor; *"Seniyyetü'l-Vedâ dağından bize bir ay doğdu. Da'vetci bizi Allâh'a da'vet etdi. Bize şukrü vâcib oldu. Ey bize gönderilen Allâh'ın Rasûlü, itâat edilecek emirler getirdin"* diye şiirler söyleyip sevinçlerini belirtiyorlardı. Benî Neccâr Oğulları'nın kızları da ellerindeki defleri çalarak hep bir ağızdan *"Biz Neccâr Oğulları'nın kızlarıyız. Muhammd -sallâ'llâhü ve sellem- 'in komşuluğu ne hoş komşulukdur. O'na akrabâ olmak ne güzeldir"* diye na'meler söylüyorlardı.

Yolun iki tarafına dizilmiş olan halk *"Bize buyun yâ Rasûle'llâh, bize buyun yâ Rasûle'llâh"* diyerek Allâhü Teâlâ'nın sevgili Rasûlüne iltifâd ediyorlar, devesinin yularını tutarak evlerine götürüp O büyük insanı misâfir etmek istiyorlardı. *"Hoş geldiniz, safâ geldiniz, Yâ Rasûle'llâh"* sesleri Medîne sokaklarını dolduruyordu.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da gülümseyerek onlara mukâbelede bulunuyor, yularını serbest bırakdığı devesinin üzerinde devenin gitdiği tarafa doğru ilerliyordu. Devesinin yularını tutup evine götürmek isteyenlere de, gâyet tatlı bir lisanla *"O'nu kendi hâline bırakınız. O Allâhü Teâlâ tarafından me'mûrdur. Gideceği yeri bilir.*

Durunuz bakalım nereye gidecek" diyor, onların gönlünü hoş etmeye çalışıyordu. Çünkü Cebrâîl *aleyhi's-selâm*, O'na yol gösteriyordu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu şekilde serbest bırakılan devesi gide gide gitdi**. Benî Neccâr Oğulları**'ndan iki yetîm çocuğa âit bulunan boş bir arsaya çökdü. Buradan kalkdıkdan sonra bu arsaya yakın bir yerde olan Benî Neccâr Oğulları'ndan **Hâlid ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anh* 'ın evinin önüne çökdü. Buradan da kalkarak ilk çökdüğü yere giderek oraya tekrar çökdü. Boynunu uzatarak tatlı tatlı bağırdı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"İnşâa'llâh konağımız burasıdır. Misâfir olacağımız yer de Hâlid ibn-i Zeyd -radıye'llâhü anh- 'ın evidir"* diyerek devesinden indi. Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın evine misâfir oldu.

Bundan sonra **Hâlid ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın evlâdlığı Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* ile birlikde devesinin üzerindeki eşyâları alıp evine götürdü. Ensâr-ı Kirâm'ın ileri gelenlerinden ve Birinci Akabe Bîatı reislerinden olan **Es'ad ibn-i Zürâre** *radıye'llâhü anh* da, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın devesi olan **Kasvâ**'yı alıp evine götürdü. Yeyip içmesine, güzelce bakdı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın iki katlı olan evinin alt katında misâfir oldu. Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, üst kata çıkması için, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a recâ' etdi. Fakat O, kendisini ziyârete gelenlerin çok olabileceğini söyleyerek alt katda kalmasının daha uygun olacağını bildirdi. Bundan sonra bütün Medîne halkı gelerek O büyük Peygamberi ziyâret etdiler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın evinde yedi ay kadar misâfir kaldı. Bu müddet zarfında devesinin çökdüğü boş arsayı, sâhiblerinden satın alarak kendisine âit **iki küçük hucre** ile **Mescid-i Nebî** 'yi yaptırdı. İnşaat işi bitince de oraya taşındı.

Hâlid ibn-i Zeyd (Ebû Eyyûbi'l-Ensârî**)** radıye'llâhü anh **kimdir?**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye girerken herkes O'nun devesinin yularını tutuyor, *"Hoş geldiniz, safâ geldiniz, yâ Rasûle'llâh. Bize buyurun yâ Rasûle'llâh"* diyordu. O da gülümseyerek *"O'nu kendi hâline bırakınız. O Allâhü Teâlâ tarafından*

me'mûrdur. Gideceği yeri bilir. Durunuz bakalım nereye gidecek" diyor, gönüllerini hoş etmeye çalışıyordu. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'dan bu cevâbı alanlar, kapılarının önüne devenin yemesi ve içmesi için yiyecek yem ve içecek su koyuyor, O'nu kendi evlerinin önüne celb etmek istiyorlardı. Fakat Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in devesi bunların hiç birisine bakmayarak doğru Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın evinin önüne gidip orada çökdü.

İslâmiyyet'den çok önce **Hımyer** hukümdarlarından Yemen pâdişahlarının nüfûsu çok idi. Bu bakımdan onlara, bu kadar büyük bir nüfûsa sâhib bulundukları için "**Melik-i Tubbâ'**" denirdi. Bunlar ekseriyyetle puta taparlardı. Bu Melik-i Tubbâ'lardan künyesi **"Ebû Kerib"** olan **"Es'ad"** isminde birisine, İslâmiyyet'den dörtyüz elli sene kadar evvel, Hristiyân âlimlerinden iki kişi, **İncîl**'i öğretdiler. Âhir zaman peygamberi **Hâtemü'l-Enbiyâ** Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* hakkında bilgi verdiler. O'nu irşâd etdiler. O'nu müştâk kıldılar. O da *"O Rasu'lü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sllem'i görebilir miyim?"* dedi. Onlar da "*Göremezsin"* dediler. Bunun üzerine *"Hiç olmazsa zuhûr edeceği yeri haber veriniz de O'na bir eser bırakayım"* dedi. Onlar da Mekke'de doğacağını, orada kendisine Nübüvvet verileceğini, Yesrib'e (*Medîne'ye*) hicret ederek orada dînini yayacağını ve orada âhirete irtihâl edeceğini bildirdiler. Çünkü aslı bozulmamış olan İncîl'de ve Tevrât'da bunların böyle olacağı haber verilmişdi.

Bu durumu öğrenen Yemen *Melik-i Tubbâ* 'sı ***Es'ad,*** Mekke'ye geldi. Bir müdded Mekke'de kaldı. Bu arada rü'yâsında gördüğü şekilde Kâ'be'ye bir örtü örtdü.[155] Bundan sonra da Medîne'ye gitdi. Orada bir ev yaptırdı. Çocuklarından birisini içine koydu. Bir de arzuhal (*dilekçe*) yazarak bir kaç yerinden amber ile mühürledi. Birkaç kat ipekli kumaşa sararak *"Bu sandığı sakla. Ben senin her türlü maîşetini te'mîn eder aileni buraya gönderirim. Sen de kendi çocuklarına bu sandığı saklamalarını, buraya hicret ederek gelecek olan âhir zaman Peygamberine teslîm etmelerini vasıyyet et"* dedi. İşlerini bitirdikden sonra da Yemen'e gitdi.[156]

Bu arzuhalde şöyle deniliyordu:

---

[155] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.6.ss.45.Kâmil Miras. Şerh-i Delâli'l-Hayrât, ss.490. Dâvûd Efendi.

[156] -Şerh-i Delâli'l-Hayrât, ss.491. Dâvûd Efendi.

"Yâ Rasûle'llâh, Senin evsâfının (sıfatlarının), dîninin, şevketinin (büyüklüğünün) ve ümmetinin cümle ümmetlerden hayırlı olduğunu, Allâhü Teâlâ ındinde daha makbûl ve daha mükerrem bulunduğunu Ehl-i Kitâb'dan işitip öğrendim. Seni görmeden Sana âşık oldum. Nübüvvet ve Risâlet'ini tasdîk etdim. Fakat zamân-ı saâdetinize yetişmeye ömrüm kâfî gelmedi. Size hâlimi arz ediyorum. Rûz-i cezâ'da beni bayrağınız altına alıp ümmetinizin içerisine kabûl buyurmanızı, saâdet-meâb'ınızdan niyâz ederim".

Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, bu Yemen Melik-i Tübbâ'sı Es'ad'ın yedinci evlâdıdır. Künyesi **"Ebû Eyyûbi'l-Ensârî"** dir. Bu sandık, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın yanında idi. Aradan zaman geçince kendisi fakir olmuş, kendi hâli ile meşkul olmaya başlamış, ceddinin emânetini unutmuşdu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* Medîne'ye girince, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın karısı *"Sen de öbürleri gibi kapımızın önüne yem ve su koysan. Belki Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in devesi bizim evimizin önüne çöker de bize misâfir olur"* demişdi. Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* da *"Bu kadar evler var iken ne mümkün"* diyerek üzüntüsünü belirtmişdi.

Bu sırada bütün Medîne halkı, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in devesinin kendi kapıları önünde çökmesi için bekleşirlerken, O, fakir bir aile olan **Hâlid ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anh* 'ın evinin önüne gelip çökdü. Herkes gelip O'nu tebrîk etdi. Kendisi ile karısı, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i kemâl-i edeb ve hurmetle misâfir etdiler. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* evlerinin alt katına misâfir olunca, ısrarla yukarı kata çıkmalarını recâ' etdiler. *"Yâ Rasûle'llâh, yukarı kata çıkarsanız iyi olur"* dediler. O da *"Bize ziyârete gelen kimseler için burası daha iyidir. Siz sandıkdaki emâneti getiriniz"* dedi. Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* da *"Yâ Rasûle'llâh, nasıl bir emânet?"* dedi. O da *"Büyük ceddin Yemen Melik-i Tübbâ'sı Es'ad'ın sandık içinde olan arzuhalini getir"* dedi. Bunun bir mu'cize olduğuna kanâat getiren Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, derhâl kendine gelerek sandığı getirip teslîm etdi. O da sandığı açıp okutmadan,

"Dînimi ihtiyâr, Risâletimi tasdîk, ümmetimden olmayı kabûl etdiğini Allâhü Teâlâ kabûl etdi. Ben de O'nu ümmetim olmaya kabûl etdim"

dedi. Bu sûretle bir mu'cize daha göstermiş oldu. Sandık açılıp içindekiler okununca, aynı şey'ler müşâhede edildi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın evinin alt katında misâfir olduğu ilk gün, gece olunca ev sâhibi Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* ile karısı yatmak için yukarı katın kapısı önüne çıkdıkları zaman biribirlerine *"Aşağıda Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem vardır. O'nun üzerinde nasıl dururuz"* diyerek içeri girmediler. Sabâha kadar kapının önünde beklediler. Sabâh olunca Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, durumu Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a anlatarak yukarı odaya çıkmalarını niyâz etdiler. O da,

"Yâ Hâlid, Allâhü Teâlâ seni dünyâda ve âhiretde muazzez, mükerrem ve muhterem eylesin".

diye duâ etdi. Evinde de kendi hucreleri yapılıncaya kadar misâfir kaldı. Bunun için aradan bu kadar zaman geçmesine rağmen, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, hâlâ **muazzez**, **mükerrem** ve **muhterem**'dir. Kıyâmete kadar da aynı şekilde devam edecekdir.

Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dedesi Abdü'l-muddalib'in ana tarafından akrabâları (*dayıları*) olan Benî Neccâr Oğulları'ndan olup İkinci Akabe Bîati'nde bulunanlardandır. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a son derece büyük hizmetlerde bulunmuşdur.

"**Ebû Eyyûbi'l-Ensârî"** lâkâbı ile meşhûr olan Hâlid ibn-i Zeyd *radıyellâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hizmetlerinde bulunmuş, O'ndan feyz alarak yetişmiş, âlim ve fakîh bir zât olmuşdur. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın gazvelerine iştirak etmiş, O'nun âhirete irtihâllerinden sonra Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* ile birlikde ***Cemel*** ve ***Nehruvan*** vak'alarında bulunmuşdur.

Emevî Saltanatını kuran Muâviye *radıye'llâhü anh* zamânında Hicret'in ellinci senesinde, Kostantaniyye'nin (*İstanbul'un*) fethine gönderilen İslâm ordusuna O da iştirak etmiş, muhâsara esnâsında hastalanarak hicrî elli târihinde vefât edince surların dışında şimdiki yerine defn edilmişdir. Mübârek cesedlerinin bir tehlikeye ma'rûz kalmaması için de defn edildiği yer, düm-düz edilerek kayb edilmişdi. Bunun için ötedenberi Müslümân'lar tarafından ziyâret edilen mübârek medfeni (*kabri*) bir aralık görünmez bir hâle gelmişdi.

Aradan (784) sene gibi uzun bir zaman geçdikden sonra (1453) yılında İstanbul'u feth etmek için hazırlıklara başlayan **Fâtih Sultan Mehmed**, yanında bulunan hocası **Akşemseddin Hazretleri**'ne ricâda bulunarak Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın kabrinin yerini keşfedip bulmasını istedi. O da bir gün sonra kabrin bulunduğu yeri gösterek orasını kazmalarını söyledi. Gösterilen yer iki kulaç kadar kazılınca üzerinde **"Hâzâ Kabru Eyyûb"** ibâresi yazılı taş bulundu. Bu sûretle de Ebû Eyyûbi'l-Ensârî *radıye'llâhü anh* 'ın kabri, keşfedilerek bulunmuş oldu.

Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethinden sonra bu kabrin üzerine şimdiki türbesini yaptırdı. Yanına da O'nun azîz hâtırasını devam etdirip unutulmaması için **"Eyyûb Sultan Câmii"** 'ni yaptırdı ve Müslümân'lar tarafından yine ziyâret edilmeye başlandı.[157] ki düşünüb ıbret almasını bilenler için güzel bir ziyâret-gâh'dır. Allâhü Teâlâ, onlardan râzı olsun ve şefâatlerine nâil buyursun. Âmîn.

Medîne'de ilk günler, Ensâr ve Muhâcirîn

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mekke'den Medîne'ye hicret etmesi ile İslâm merkezi de Mekke'den Medîne'ye nakl edilmiş oldu. Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kiram, yeni İslâm merkezi olan Medîne'de el ele vererek İslâm Dîni'nin kuvvetlenmesi ve yayılması için her türlü fedâkarlığa katlandılar. Her şey'lerini bu uğurda sarf etmekden bir an dahî çekinmediler.

Medîne'liler, *Birinci* ve *İkinci Akabe Bîatleri* 'nde verdikleri sözü yerine getirerek sadâkatlarını göstermeye çalışdılar. Muhâcirleri bağırlarına basarak onları emsâli görülmemiş bir fedâkârlıkla misâfir etdiler. Her şey'lerini onlarla paylaşdılar. Onlara iş buldular, mâl ve mülk verdiler. Her türlü yardımı büyük bir fedâkârlıkla yapmaya çalışdılar.

Bunun için Medîne'li Müslümân'lara, *"Yardımcılar"* ma'nâsına olmak üzere **"Ensâr"** denildi. Dîn uğrunda vatanlarından ayrılıp öz yurdlarını terk eden fedâkâr Mekke'li Müslümân'lara da **"Muhâcir"** denildi. O günden beri bu iki kelime mukaddes bir ıstılâh gibi hurmetle yâd edilmeye başlandı. Bundan sonra da aynı şekilde yâd edilmekde devâm edecekdir. Bu iki gurup Müslümân, Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok

[157] -Hukûk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.1.ss.380. Ömer Nasûhi Bilmen.

yerlerinde zikr edilerek taltîf buyurulmuşlardır ki bunlaradan birinde şöyle denilmektedir:

"(İslâm'da) **birinci dereceyi kazanan Muhâcirler ve Ensâr ile onlara güzellikle tâbi' olanlar** (yok mu?) **Allâh onlardan râzı olmuşdur. Onlar da Allâh'dan râzı olmuşlardır.** (Allâh) **bunlar için *-kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere-* altlarından ırmaklar akar cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük seâdetdir".**[158]

Bu iki gurup Müslümân, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in etrâfında pervâne gibi dönüyor, İslâm Dîni'nin intişârına bütün kuvvetleri ile çalışıyor, bu uğurda ne lâzım ise onu yapmakdan aslâ çekinmiyorlardı. Allâhü Teâlâ ve O'nun sevgili Rasûlü için her şey'lerini fedâ' ediyorlardı.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın ailesini getirtmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* Medîne'ye hicret edip orada yerleşince, evlâtlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ı, **Ebû Râfi'** *radıye'llâhü anh* ile birlikde ailesi **Sevde** *radıye'llâhü anhâ* 'yı ve çocukları **Ümmü Gulsüm** ile **Fâtıma** *radıye'llâhü anhümâ* 'yı getirmeleri için Mekke'ye gönderdi. Yol harçlığı ve diğer masrafları için de iki deve ile beşyüz dirhem para verdi. Onlar da Mekke'ye giderek onları alıp Medîne'ye getirdiler.

Bunlarla birlikde **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın ailesi **Ümmü Rûman** *radıye'llâhü anhâ* ile kızları **Esmâ'** ve **Âişe** *radıye'llâhü anhümâ* 'yı da Medîne'ye getirdiler. Bu sûretle hem Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ailesi efrâdı, hem de Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın ailesi efrâdı Medîne'ye gelmiş oldular.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın kızlarından **Rukıyye** *radıye'llâhü anhâ*, daha önce kocası Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* ile birlikde Medîne'ye hicret etmişdi. Diğer kızı **Zeyneb** *radıye'llâhü anhâ* ise, Medîne'ye hicret etmemişdi. Çünkü kocası Ebu'l-Âs ibn-i Rabi', henüz Müslümân olmadığı için, ailesinin hicretine müsâade etmemişdi. Fakat O da daha sonra, Medîne'ye gelerek İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olacak ve Medîne'de kalacakdır.

---

[158] -Tevbe Sûresi, âyet 100.

Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* 'ın zevcesi **Ümmü Eymen** *radıye'llâhü anhâ* ile oğlu **Usâme** *radıye'llâhü anh* da, bu kervana refâkat ederek Medîne'ye gelmişlerdir.

Mescid-i Nebî 'nin inşâsı

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın evine yerleşdikden sonra devesi **Kasvâ**'nın çökdüğü boş arsayı sâhiblerinden satın alarak umûma âit bir mescid inşâsı ile yanında kendisine âit iki küçük hucrenin yapılmasını uygun buldu. Bunun için arsa sâhibi olan Benî Neccâr Oğulları'na haber göndererek bu arsayı satın almak istediğini söyledi. Çünkü bu arsa, Es'ad ibn-i Zürâre *radıye'llâhü anh* 'ın himâyesinde bulunan ve Benî Neccâr Oğulları'ndan olan **Sehl** ve **süheyl** isminde iki yetîm çocuğa âit idi. Onlar da *"Yâ Rasûle'llâh, biz onun bedelini sizden istemeyiz. Ancak ecr-u mükâfâtını Allâhü Teâlâ'dan umarız"* dediler. Fakat Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bunu kabûl etmedi. Bedelini vermek şartı ile satın almak istediğini söyledi. Onlar da çâresiz kalarak râzı oldular. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de on miskal altun karşılığında arsayı satın aldı.

Bu arsanın üzerine umûma âit olan Mescid-i Şerîf ile Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a âit iki küçük oda yapıldı. Çünkü bu sırada Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın iki ailesi vardı. Bu bakımdan bunlardan birisi Hazreti Sevde *radıye'llâhü anhâ* 'ya, diğeri de Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'ya âit idi. Mescid-i Şerif 'in yanında da bir gölgelik olarak yapılan **"Suffa"** da, fukaraya tahsîs edildi.

Mescid-i Nebî yapılıren Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bir amele gibi çalışarak sırtında kerbiç taşıdı. Ensâr-ı Kirâm ve Muhâcirîn-i Kirâm da aynı şekilde çalışarak taş ve kerbiç taşıdılar. Mescid-i Şerîf 'in inşâsına yardım etdiler. Bu arada sevinçlerinden şiirler terennüm etmeyi de ihmâl etmiyorlardı. Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm da *"Yâ Rabb, âhiretin hayrından başka hayır yokdur. Yâ Rabb, Ensâr ve Muhâcir'leri yarlığayıp bağışla"* diye duâ ediyordu.

Mescid-i Nebî 'nin inşâsı gâyet sâde idi. Dıvarlarının temel kısımları taşdan, üst kısımları da kerbiçden yapılmış büyük bir avlu şeklinde idi. Bunun ön kısmının üzeri, güneşden korunmak için, hurma dalları ile örtüldü. Diğer kısımları da açık bırakıldı. Örtülü kısmın çatısını tutan direkler de hurma dallarından yapıldı. Zemin ise toprakdı.

Çakıl taşları serilmişdi. Üç kapısı vardı. Bunlardan birisi geride ulup umûma âit idi. Birisi Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, Hâne-i Saâdet'lerinden Mescid-i Şerîf 'e girmesine âit idi. Diğeri de *Rahmet* kapısı denilen bir kapı idi. Kıblesi Kudüs'e doğru yapılmışdı. Çünkü o zaman namazlar, kuzey tarafda bulunan Kudüs'deki Beyt-i Makdis 'e doğru kılınıyordu. Daha sonraları kıble tahvîl olunca kıblesi, güney tarafdaki Kâ'be'-i Muazzama tarafına alındı. Minber yapılmamışdı. Onun yerine Mihrâb'ın sağ tarafına bir hurma kütüğü konulmuşdu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ona dayanarak hutbe okurdu. Hicret'in sekizinci yılında üç basamaklı bir minber yapılınca bu hurma kütüğü oradan kaldırılarak Mescid-i Şerîf 'in başka bir tarafına konuldu ve daha sonra da minberin altına defn edildi ki sebebi ileride gelecekdir. Mescid-i Şerîf, yalnız yatsı namazlarında aydınlatılırdı. Sonraları tavan direklerine kandiller asılarak aydınlatılmaya başlanmışdır.

İşte, Mescid-i Nebî 'nin ilk şekli böyle sâde ve basit idi. bi'l-âhare zaman zaman genişletilerek ve yeniden yapılarak bu günkü muhteşem şeklini almışdır. Böylece *umûma âit ilk mescid* Kubâ Köyü'nde, *ikinci mescid* de Medîne'de yapılmış oldu.

Mescid-i Şerîf in inşâsı bitdikden sonra Mescid-i Şerîf 'e bitişik olarak iki küçük oda yapıldı.Bunlardan birisi Hazreti Sevde, diğeri de Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhümâ* 'ya âit idi. Bunların inşâsı bitince, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* buraya taşındı. Sonraları Hazreti Muhammed *aleyhis-selâm* diğer **Ezvâc-ı Tâhirât** ile evlendikce bu odaların sayısı artırılarak dokuza çıkarıldı. Bunlara "**Hucurât:** *Hucreler"* adı verildi ki bunlar, Kur'ân-ı Kerîm'de aynı isimle anılmakda ve şöyle denilmektedir:

"Hucrelerin ardından Sana ünleyenler var ya onların çoğunun akılları ermez".[159]

Bu odalar (*hucreler*), Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın aileleri ve Mü'min'lerin anneleri olan **Hazreti Sevde, Âişe, Ümmü Habîbe, Cüveyriyye, Zeyneb bint-i Huzeyme El-Hilâliyye, Zeyneb bint-i Cahş El-Esediyye, Ümmü Seleme, Meymûne** ve **Safiyye** 'ye âit idi. Allâhü Teâlâ, hepsinden râzı olsun.

[159] -Hucurât Sûresi, âyet 4.

Bu odaların yüksekliği bir adam boyu kadar yükseklikde, eni ve boyu da dört metre kadar uzunlukda idi. Kapılarına, kapı yerine kilim veyâ keçe gibi bir örtü gerilmişdi. İçerisinin döşemesi ise gâyet sâde olup zemini toprak idi. Bir çok zamanlar geceleri kandil bile yakılmazdı. Hâne-i Saâdet'in mütevâzî hâli böyle idi. Düşünebilenler için ne büyük bir ibret numûnesidir.

Hazret-i Muhammed aleyhi's-selâm 'ın Hazreti Âişe radıye'llâhü anhâ ile izdivâcı

Hazreti Muhamed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mescid-i Şerîf 'in etrâfına kendisi için odalar yapıldıkdan sonra, misâfir olarak kaldığı Ebû Eyyûbi'l-Ensârî *radıye'llâhü anh* 'ın evinden çıkarak Hâne-i saâdet'lerine taşındı. Bu esnâda -*ya'nî Hicret'den yedi-sekiz ay kadar bir zaman sonra*-, Mekke'de, yedi yaşlarında iken nikâhlandıkları Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ,* dokuz yaşlarına gelmiş olduğundan zifâfları yapıldı. Yapılan odalardan birisi de O'na tahsîs edildi.

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile dokuz sene berâber yaşamış, O'ndan feyz alıp istifâde etmişdir. Bu sûretle de kendisi, İslâm kadınlığının medâr-ı iftihârı olmuşdur. Çok Hadîs rivâyet etmekle tanınmış olan yedi kişiden birisidir. (2210) Hadîs-i Şerîf rivâyet etmişdir. Aynı zamanda Ashâb-ı Kirâm'ın en başta gelen fakîhlerindendir. Bir çok mes'elelerde O'nun sözü bir huccet olarak kabûl edilmişdir. Çünkü Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* gibi büyük bir insandan feyz almış, O'nun yanında yetişmişdir.

Suffe Ashâbı

Mescid-i Şerîf 'in bir tarafında, evsiz ve yurdsuz olan fakir kimselerin barınması için bir gölgelik yapılmış, üzeri hurma dalları ile örtülmüşdü. Fakat etrâfı açıkdı. Ashâb-ı Kirâm'ın kimsesiz fakirleri burada yatıp kalkardı. Bunlara **"Suffe Ashâbı"** denirdi. Bunların bir kısmı Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın evine, bir kısmı da diğer Ashâb-ı kirâm'ın evlerine akşam yemeğine alınırlardı. Hazreti Muhammed *aleyi's-selâm*, sadaka kabûl etmezdi. Hediyye olursa kabûl ederdi. Kendisine gelen bu hediyyelerin bir kısmını, sadakaların da tamâmını Suffa Ashâbı'na gönderir, bu sûretle de onların maîşetlerini te'mîn etmeye çalışırdı.

Suffa Ashâbı, dâimâ Mescid-i Şerîf 'de Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile berâber bulunurlar, O'ndan feyz alırlar, O'ndan ilim

öğrenirlerdi. Diğer Ashâb-ı Kirâm ise, ancak namaz vakitlerinde gelerek O'ndan istifâde ederlerdi. Suffa Ashâbı'nın başka bir işleri olmadığından dâimâ kendilerini ilme verirler ve ilim ile meşkûl olurlardı. Bu bakımdan Mescid-i Nebî'nin yanındaki Suffa, ale'l-âde bir sohbet ve konuşma yeri değildi. Her şey'den önce bir ilim müessesesi idi. Bunun için İslâmiyyet'de kurulan ilk müessese (*ilk üniversite*) burası olmuşdur. En çok Hadîs-i şerîf belleyip rivâyet eden Ebû Hurayra *radıye'llâhü anh*, buradan yetişmişdir.

Burada kalan Suffa Ashâbı, kendi geçimlerini te'mîn etmek için iplerini alıp kırlardan odun toplar, onları satıp yiyeceklerini ve ihtiyaçlarını te'mîn etmeye çalışırlardı. Kendi el emekleri ile geçinmeye gayret sarf ederlerdi. Miskin miskin bir hâlleri aslâ yokdu. İş bulamadıkları zamanlarda Ashâb-ı Kirâm onlara yardım eder, onların ilim öğrenmelerine kolaylık göstererek hizmet ederlerdi.

Geceleri ibâdet etmek ve Kur'ân-ı Kerîm okumala vakit geçirirler, gündüzleri de oruç tutup ilim öğrenmeye çalışırlardı. Kendilerinin bir muallimi vardı. Suffa Ashâbı içerisinde İslâm Dîni'ni, Kur'ân-ı Kerîm'i ve Hadîs-i Şerîf 'leri etraflı bir şekilde öğrenip öğretenler çokdu. Medîne hâricinde bir yere bir mürşîd (*bir muallim*) göndermek îcâb ederse, Suffa Ashâbı arasından seçilip gönderilirdi. Bu bakımdan Suffa Ashâbı'nın İslâm Dîni'nin intişârında, yayılıp büyümesinde büyük hizmetleri olmuşdur. *Enes ibn-i Mâlik, Bilâl-i Habeşî, Süheyb-i Rûmî, Ammâr ibn-i Yâsir, Habbâb ibn-i Erett* gibi muhterem kimseler, Suffa Ashâbı'nın ilk erlerindendir. Allâhü Teâlâ, onlardan râzı olsun.

Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd, ubeyy ibn-i Ka'b, Muâz ibn-i Cebel, Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anhüm* gibi Kur'ân-ı Kerîm muallimleri ve müfessirler; **Ebû Hurayra** ve **Enes ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anhümâ* gibi muhaddis ve müctehidler, Suffa Ashâbı arasından yetişmiş büyük şahsiyyetlerdir.

Suffa Ashâbı'nın bir kısmı vahiy kâtibi, bir kısmı da Mescid-i Şerîf 'in ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın hâdimi idiler. Her zaman Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın yanında bulunurlar, O'nun sözlerini ezberlerler, orada bulunamayan diğer Ashâb-ı Kirâm'a bildirirlerdi. Aralarında evlenenler olunca da, bir aile teşkîl etdikleri için buradan ayrılıp yeni evlerine giderlerdi.

Suffa Ashâbı, gün geçdikce artmış, hizmetlerinin güzelliği sebebi ile Âyet-i kerîme ve Hadîs-i şerîf 'ler ile taltîf edilmişlerdir. Nitekim

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bir Hadîs-i şerîf'lerinde *"Ey Suffa Ashâbı, her kim sizin bu hâlinizle ve bu hâlden râzı olarak yarın âhirete göç ederse orada benim dâimî arkadaşım olacaklarını sizlere müjdelerim"* buyurmuşlardır.

Bunun için İslâm âleminde yapılan her câmiin yanında bir de - **"Dâru'l-Kur'ân"** yapılması, bu esâsa müstenid bulunmuşdur.

Muhâcir'lerin Medîne hayâtına intibâk etdirilmesi

Mekke'den Medîne'ye hicret edip gelen Muhâcir'ler, Medîne'ye gelince buranın şartlarına alışmaya çalışdılar. Ensâr-ı Kirâm'ın büyük fedâkârlıkları netîcesinde bir güçlük çekmediler. Fakat vatan hasreti, ne de olsa onlara te'sîr ediyordu. Aradan biraz zaman geçince Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh*, **sıtma** hastalığına yakalandılar. Sıtma tutarken, Mekke'nin havasını ve suyunu anarak oralarını özlerler, kendilerini öz yurdlarından çıkaranlara bed-duâ ederlerdi. Bu durumu gören Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ***"Yâ Rabb, Sen bize Mekke gibi Medîne'yi de sevdir. Burada bize bereket ve geniş rızık ver"*** diye duâ etdi. Cenâb-ı Hakk da duâsını kabûl buyurdu. Medîne'yi, Muhâcir'lere sevdirdi. Hattâ Hazreti Ömer ibn-i Haddâb *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rabb, bana senin yolunda şehâdet nasîb eyle. Rasûl'ünün beldesinde ölmek mukadder et"* diye duâ ederdi. Nitekim yıllar sonra netîce öyle oldu. Bu sûretle Muhâcir'ler, Mekke gibi Medîne'yi de sevmeye, orada öz yurdları gibi yerleşmeye başladılar.

Muhâcir'ler ile Ensâr arasında kardeşlik (Muâhât)

Ashâb-ı Kirâm arasındaki kardeşlik ikidir. Bunlardan birincisi Mekke'de iken Muhâcir'lerden ba'zıları arasında yapılmışdır ki Hazret-i Muhammed *aleyhi's-selâm*,

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk ile Hazreti Ömer'i,
Hazreti Osmân ile Abdu'r-rahmân ibn-i Avf'ı,
Hazreti Hamza ile Zeyd ibn-i Hârise'yi,
Talhâ ile Zübeyr'i,
dîn kardeşi yapmışdır. Allâhü Teâlâ hepsinden râzı olsun.

Bu sırada Hazreti Ali *radıye'llâhü anh "Yâ Rasûle'llâh, Ashâb-ı Kirâm arasında kardeşlik akdetdiniz, bana kardeş göstermediniz. Benim kardeşim kimdir?"* dedi. O da *"Senin kardeşin benim"* cevâbını verdi. İşte bu kardeşlik Mekke'de iken yapılan ilk dîn kardeşliğidir.

Mekke'de yapılan bu dîn kardeşliğinden daha üstün bir kardeşlik de Medîne'ye hicret etdikden sonra Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm arasında yapılmışdır ki bu da Ashâb-ı Kirâm arasında yapılan ikinci dîn kardeşliğidir. Bu kardeşlik, birincisinden daha üstündür. Çünkü bu kardeşlikde, dîn kardeşliğinden başka kan kardeşliğinden daha üstün bir şekilde biribirlerinin mallarını yarıya bölecek ve mîrâsa şâmil olacak bir derecede ileri gidilmişdi. Bu kardeşlik, onaltı ay kadar devam etdikden sonra ilgâ (*nesh*) edildi.

Mekke'den Medîne'ye hicret eden Muhâcir'leri, Medîne'li Müslümân'lar, târihde eşi görülmemiş bir misâfirperverlik ile engîn gönüllerini açarak misâfir etmişler, her şey'lerini onlar ile paylaşarak onlara yardımda bulunmuşlar, Allâh ve Rasûlü için Allâh ve dîn yolunda canlarıyle, mallarıyle çalışmaya başlamışlar, bu sebebden de **"Ensâr:** *Yardımcılar* **"** ismiyle taltîf edilmişlerdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, İslâm Dîni'nin ve Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm arasında kurmuş olduğu bu samîmiyyetin, ileride bir tehlikeye düşmemesi ve mevcûd samîmiyyetin takviye edilmesi için, Ensâr ile Muhâcir'ler arasında böyle bir kardeşlik kurmayı, böylece onları biribirlerine daha sıkı bağlar ile bağlamayı uygun buldu. Bu maksadla Hicret'in yedinci ayında, Mescid-i Nebî'nin tamamlandığı sıralarda, Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm'dan kırkbeşerden doksan kişiyi, Enes ibn-i Mâlik *radıye'llâhü anh* 'ın evine da'vet etdi. Onlara,

"İslâm Dîni'nde Hılf yokdur. Dîn kardeşliği vardır". [160]

diyerek bu doksan kişi arasında ikişer ikişer dîn kardeşliği akdetdi. Târihin en büyük hâdiselerinden biri olan bu vak'aya **"Muâhât:** *Kardeşlik* **"** denildi. Böyle bir kardeşlik derhâl te'sîrini göstermeye başladı. Neseb ve kan kardeşliğinden daha üstün bir vasıf taşıyan bu kardeşlik gereğince Ensâr-ı Kirâm, her şey'lerini bu dîn kardeşleri ile paylaşıyor, onlardan birisi ölünce Muhâcir kardeşi O'nun malına mîrâscı oluyordu.

Bu kardeşlik sâyesinde, mallarını mülklerini mekke'de bırakarak büyük bir ferâgat ve fedâkârlıkla Allâh rızâsı için Medîne'ye hicret eden Muhâcir'lerin her türlü ihtiyaçları te'mîn edilmiş, sıkıntıdan

[160] **-Hılf:** Câhiliyyet zamânında mütecâviz bir kabîlenin tecâvüzünden korunmak için iki veyâ daha ziyâde kabîlelerin birleşerek ahd-ü peymân etmelerine denir. Bu halif 'ler çokdur. En meşhuru, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kurmuş olduğu *Hılfü'l-füdûl Andlaşması* 'dır

kurtarılmış, kendilerine yardım eli uzatılmış oldu. Bunun için Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerîm'de, bu husûsa işâretle şöyle buyurmaktadır:

"Îmân edib hicret edenler, Allâh yolunda mallarıyle, canlarıyle cihâdda bulunanlar, (Muhâcir'leri) **barındırıp yardım edenler** (yok **m**u?)**, işte onlar birbirinin** (mîrasda) **velîleridir. Îmân getirib de hicret etmeyenlere ise, hicretlerine kadar, hiç bir vech ile velâyetiniz olamaz.** (Bununla beraber) **bunlar dîn husûsunda sizden yardım isterlerse yardım etmek üstünüze borcdur. Ancak sizinle aralarında muâhede bulunan bir kavm aleyhinde değil. Allâh yapacaklarınızı hakkıyle görücüdür".**

"Kâfir olanlar bile birbirinin yardımcılarıdır. Siz bunu yapmazsanız yer yüzünde bir fitne (îman zayıflığı ve küfür) **ve** (dînde) **büyük bir fesâd kopar".**

"Îmân edib de Allâh yolunda hicret ve cihâd edenler, barındıranlar, yardım edenler: İşte gerçek Mü'min olanlar bunlardır. Mağfiret ve ucsuz bucaksız rızık onlarındır".[161]

Yukarıdaki âyet-i kerîmedeki **velâyet,** nusrat ve verâset ile tefsîr olunmuşdur. Bu yoldaki verâset, onaltı ay kadar devam etdikden sonra, -*Muhâcir'lerin ihtiyâcı kalmayınca*-, şu meâldeki âyet-i kerîme ile nesh olunmuş, Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm arasındaki kardeşlik te'sîsi ve bu husûsdaki mîrâs, ortadan kaldırılmışdır.[162]

"Henüz îmân getirib de hicret ve sizinle berâber cihâd edenler (e gelince)**: Onlar da sizdendir. Hısımlar Allâh'ın kitâbınca birbirine daha yakındırlar. Allâh her şey'i hakkıyle bilendir".**[163]

Her şey'den önce İslâm tesânüd ve birliğini gâye edinen bu kardeşlikden sonra, Muhâcir'lerden gücü yetenler derhâl bir iş ile meşkûl olmaya başlayarak dîn kardeşlerine yük olmamaya çalışdılar. Bir kısmı ticâretle, bir kısmı da başka işler ile meşkûl oldular. Kısa bir zamanda işlerini yoluna koyup maîşetlerini te'mîn etmeye başladılar. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* bir elbîse dükkânı açdı. Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* hurma ticâretine başladı. Hazreti Ömer *raduye'llâhü anh* ticâretle meşkûl oldu. Kervanları İran'a kadar gitmeye başladı. Bu sûretle hepsi bir iş güç âhibi oldu. Çünkü el emeği ile geçinmenin en büyük bir saâdet olduğunu hepsi de gâyet iyi biliyordu.

---

[161] -Enfâl Sûresi, âyet 72-73-74.

[162] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.10.ss.127. K.Miras.

[163] -Enfâl Sûresi, âyet 75.

Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh*, Ensâr-ı Kirâm'dan **Sa'd ibn-i Rabî'** *radıye'llâhü anh* ile dîn kardeşi olmuşdu. Sa'd ibn-i Rabî' *radıye'llâhü anh* zengin bir kimse idi. Dîn kardeşi **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh* 'a malının yarısını vermeyi teklîf etdi. O da *"Kardeşim, iyiliğine teşekkür ederim. Allâhü Teâlâ bütün malına bereket versin. Sen bana çarşının yolunu göster, gerisini bana bırak"* diyerek O'na yük olmak istemedi. Çarşıya giderek alış-veriş yapmaya başladı ve kısa bir zamanda zengin oldu.[164]

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Medîne'de yayınladığı ilk beyannâme** (andlaşma)

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcir'ler arasındaki kardeşlik müessesesini kurdukdan sonra bir de andlaşma yaparak bunu imzâlatmayı uygun buldu. Çünkü bu andlaşma daha şumullü olacakdı. Bunun için andlaşma sûretini hazırlatarak ilgililere teblîğ etdi. Onlar da uygun bularak memnûniyyetle kabûl etdiler.

Bu andlaşmada, *Ensâr* ile *Muhâcir* 'lerin, *Evs* kabîlesi ile *Hazrec* kabîlesinin biribirleri ile olan münâsebetleri ayrı ayrı düşünüldüğü gibi, Medîne'de bulunan -*Benî Nadîr, Benî Kurayza ve Benî Kaynuka Yahûdî'leri gibi*- Yahûdî'lerin durumları da ele alınmışdı. Bu bakımdan andlaşmanın ilk kısımları Müslümân'lara, son kısımları da Yahûdî'lere âit hukümler ihtivâ etmektedir. Bu andlaşma metni, Medîne'de tam bir birlik kurulmasını, herkesin medenî haklarının bildirilmesini, her türlü emniyyetin sağlanmasını muhtevî bulunmaktadır. Bu andlaşma evvelâ Ensâr ile Muhâcir'ler arasında imzâlanmış, daha sonra da Yahûdî'ler tarafından kabûl edilerek onlar tarafından da imzâlanmışdır. Veyâhûd da Yahûdî'lere âit kısımlar sonradan ilâve edilmişdir.

Ondört asır evvel Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yazdırmış olduğu bu siyâsî vesîka (*andlaşma*), dîn huriyyeti, yaşama hurriyyeti, can ve mal emniyyeti gibi en tabiî insan haklarını te'mînât altına almakda, idârî bir anayasa ve hukûmet beyannâmesi vasıflarını taşımaktadır. Bu beyannâme ile artık İslâm Devleti'nin temelleri atılmış, ilâhî hıkmet ve fazîlet esâslarına dayanan idârî bir

[164] -Bu husûs, Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh* 'dan rivâyet edilen bir Hadîs-i şerif 'de mufassalan anlatılır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.6.ss.407. (958 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

teşkîlâtın kurulduğu i'lân edilmişdir. Artık Allâhü Teâlâ'nın ilâhî va'di tahakkuk etmiş, İslâm Dîni ve İslâm Devleti için muzafferiyyet ufukları açılmışdı.

Bu andlaşmanın i'lânından sonra Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm'ın teşkil etdiği Müslümân topluluğu, karşılarında üç gurup insan topluluğu görmiş oldular.

a-*Muâhidler ve Müttefikler:* Bu gurubda, daha ziyâde Benî Nadîr, Benî Kurayza ve Benî Kaynuka Yahûdî'leri vardır.

b-*Düşmanlar:* Bu gurubda, başta Kurayş müşrikleri olmak üzere, bütün müşrikler vardır.

c-*Tarafsızlar:* Bu grubda da, bakalım ne olacak diye, durumu ta'kîb edenler vardır. Benî Bekir ve Benî Huzâe kabîleleri gibi.

Bu iki kabîle, eskiden beri biribirlerine düşman idiler. Bunun için Benî Huzâe kabîlesi, Müslümân'ların çoğalıp kuvvetlenmesini; Benî Bekir kabîlesi de Kurayş müşriklerinin kuvvetlenmesini arzû ediyordu. Bu bakımdam sükût hâlini tercih ediyorlardı.

❋
❋ ❋

Andlaşma metni

Bu târihi andlaşma (*Beyannâme*) metni şöyledir:

Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Bu, Rasûlü'llâh -*sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*- tarafından Kurayş'li ve Yesrib'li Mü'min'ler ve Müslümân'lar, onlara tâbi' olup aralarına katışanlar, onlarla birlikde savaşanlar arasında, tanzîm edilmiş bir kitâbdır (*yazıdır*).

Bunlar, diğer insanlardan ayrı bir **ümmet** teşkil ederler. Bunlardan:

Kurayş Muhâcirleri, kendi aralarında eski âdetlerine göre kan diyetini (*kan bedelini*) ödemeye iştirak ederler.

Kendilerinden esir düşenler için, Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi (*fidye-i necât*) verirler.

Benî Avf Oğulları kabîlesi, kendi aralarında eski âdetlerine göre, kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için, Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Sâide Oğulları kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için, Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Hâris Oğulları kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Cuşem Oğulları kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Neccâr Oğulları kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kaıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Amr ibn-i Avf Oğulları kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Nebît Oğullari kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için Mü'minler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Benî Evs Oğulları kabîlesi, kendi aralarında kendi âdetlerine göre kan diyetini öderler.

Kendilerinden esir düşenler için Mü'min'ler arasında cârî olan örf ve adâlet kâıdelerine uygun olarak kurtuluş fidyesi verirler.

Mü'min'ler, kendi aralarında *-fakirlik ve borçluluk gibi-* ağır mes'ûliyyetler altında bulunan hiç bir kimseyi bu hâlde bırakmazlar. Esir düşenleri için kurtuluş fidyesi, ölenleri için kan diyeti (*kan bedeli*) borçlarına, örf 'ün ta'yîn etdiği miktarda hisselere yardım ederler.

Hiç bir Mü'min, başka bir Mü'min'in mevlâsı (*müttefiki*) ile onun aleyhine ondan habersiz andlaşma yapamaz.

Takvâ sâhibi Mü'min'ler, kendi aralarında âsîlik edenlere, zâlimlik, günahkârlık, düşmanlık veyâ Mü'min'ler arasında fesâd çıkarmak tabiatini güdenlere karşı gelecekler. Bu kimse, onlardan birinin evlâdı bile olsa, hepsinin elleri onun aleyhine kalkacakdır.

Hiç bir Mü'min, bir kâfir için, bir Mü'minî öldüremez ve bir Mü'min aleyhine hiç bir kâfire yardım edemez.

Allâh'ın zimmeti birdir. Ya'nî kendileri ile andlaşma yapılmış olan millet ve cemâatlerin hakları müsâvîdir. Bu hakları onlara içlerinden en fakir olanı da te'mîn edebilir. Mü'min'ler, diğer insanlara karşı biribirlerinin mevlâsı (*müttefiki*) dirler.

Bize tâbi' olan Yahûdî'lere yardım edilip dosluk gösterilecekdir. Kendilerine zulm edilmeyecek ve onların aleyhine başkaları ile yardımlaşmalar yapılmayacakdır.

Müslümân'lar arasında barış hâli de birdir. Allâh yolunda yapılan harblerde hiç bir Müslümân, diğerlerinin muvâfakatini almadan bir sulh andlaşması akdedemez. Ancak hep berâber müsâvât ve adâlet dairesinde sulh yapabilirler.

Bizimle berâber harbe iştirak eden her gazâ eri, harb işlerinde, biribirleri ile nöbetleşmeye riâyet edeceklerdir.

Mü'min'lerin aralarında, eskiden işlenilmiş bir cinâyet yüzünden kısâs lâzım gelmiş varsa, bu gibilerin Allâh yolunda dökülen kanları ile biribirlerine olan kısâs hakları ortadan kalkar.

Allâh'dan sakınan (takvâ sâhibi olan) **Mü'min'ler**, dâimâ en sağlam ve en güzel yolda yürüyeceklerdir. Hiç bir müşrik Kurayş'e âit bir malı veyâ onlara mensûb bir şahsı himâye edemez ve Kurayş lehinde bir Müslümân aleyhine dönemez.

Bir kimse bir Mü'min'i haksız yere öldürür ve bu öldürüşü delîl ile sâbit olursa, cezâsı kısâsdır. Eğer öldürülenin velîsi diyete (*kan bedeline*) râzı olursa, kısâs yapılamaz. Bütün Mü'min'ler bu huküm dairesinde amel ederler. Bunu tatbîk etmekden başka bir yol, kendilerine helâl değildir.

Bu kitâb'da (*andlaşma'da*) yazılı husûsları kabûl eden, Allâh'a ve âhiret gününe inanan bir Mü'min'in, bir kâtile yardım etmesi ve onu koruması helâl değildir. Böylelerine yardım eden ve onu koruyan bir kimse, kıyâmet gününde Allâh'ın la'netine ve gazâbına uğrar. O zaman onun pişmanlığı ve kendisini kurtarması için yapdığı fedâkarlığı (*ibâdet ve fidyesi*) kabûl edilmez.

Üzerinde ihtilâfa düştüğünüz her hangi bir şey', Allâh'a ve O'nun Rasûlü Muhammed -*aleyhi's-selâm*-'a götürülecekdir. Selâm O'na olsun.

❋
❋ ❋

Müslümân'lar harb hâlinde bulundukları müddedce, Yahûdî'ler de -*Müslümân'lar gibi*- kendi harb masraflarını karşılamak mecbûriyyetindedirler.

Benî Avf Yahûdî 'leri, Mü'min'ler ile birlikde bir ümmet teşkîl ederler. Yahûdî'lerin dînleri kendilerinin, Mü'min'lerin dînleri kendilerinindir. Buna gerek mevlâları (*müttefikleri*) ve gerekse bi'z-zât kendileri dâhildirler.

Ancak bunlardan günahkârlık ve zâlimlik yapmaya kalkışanlar, kendilerini ve kendi aile efrâdını felâkete sürüklemiş olurlar.

Benî Neccâr Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhib olacaklardır.

Benî Hâris Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhib olacaklardır.

Benî Sâide Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhib olacaklardır.

Benî Cuşem Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhib olacaklardır.

Benî Evs Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhib olacaklardır.

Benî Sa'lebe Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sahib olacaklardır.

Şu kadar ki bunlardan günahkârlık ve zâlimlik yapmaya kalkışanlar, kendilerini ve kendi aile efrâdını felâkete sürüklemiş olurlar.

Cefne ailesi, Sa'lebe Yahûdî'lerinin bir koludur. Bu bakımdan Sa'lebe Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhibdirler.

Benî Şuteybe Yahûdî 'leri de, Benî Avf Yahûdî'leri gibi, aynı haklara sâhib olacaklardır.

Şu kadar ki kâıdelere mutlakâ riâyet edilecekdir. Bunlara aykırı hareket edilmeyecekdir.

Sa'lebe Yahûdî 'lerinin mevlâları (*müttefikleri*) de, kendilerinin sâhib oldukları aynı haklara sâhibdirler.

Yahûdî 'lere sığınmış olan kimseler de, bi'z-zât Yahûdî'ler gibi, aynı haklara sâhib sayılacaklardır.

Yahûdî 'lerden hiç bir kimse, Muhammed -*sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*-'in müsâadesi olmadan, hârice çıkamaz. Yaptığı bir yaralamanın cezâsını görmekden kimse imtinâ' edemez.

Bir kimse, gizli ve âşikâr, kendiliğinden taarruza geçerse, kendisine ve aile efrâdına karşı taarruza geçmiş olur. Ancak kendisine zulm edenlere karşı mukâbil taarruza, Allâh'ın rızâsı vardır.

Yahûdî 'lerin iâşe masrafları kendi üzerlerine, Müslümân'ların iâşe masrafları da kendi üzerlerinedir.

Bu sahîfe'de (*andlaşma'da*) adları yazılı olan muâhidler, kendilerine yapılan silâhlı tecâvüze karşı, kendi aralarında yardımlaşacaklardır. Bunların arasında samîmî bir kaynaşma ve iyi bir davranış bulunacakdır. Muhakkak ki itâat etmek ve iyilik yapmak, suç işlemekden iyidir.

Hiç bir kimse, müttefîkine karşı aslâ kötü bir muâmele etmeyecekdir. Yardım, ancak zulm edilmiş olana yapılır.

Bu sahîfe'de (*andlaşma'da*) adları yazılı olanlara Yesrib sâhası **"Haram"** bir yerdir. Ya'nî Medîne topraklarında biribirleri ile harb etmeleri yasakdır.

Bir kimsenin himâyesi altında bulunan bir zât, eğer zararlı ve suçlu olmazsa, bi'z-zât onu himâyesine alan kimse gibidir. O'na zulm edilmez. Kendisi de suç işlemez.

Kadınlar ve kızlar, kendi ailelerindeki selâhiyyetli kimselerin izni olmadıkca, himâye altına alınamaz.

Bu sahîfe'de (*andlaşma'da*) adı geçenler arasında bir fitne uyandırmasından korkulan bir hâdise veyâ münâzaa vak'ası, Allâh'a ve O'nun Rasûlü olan Muhammed -*sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*- e götürülecekdir.

Allâhü Teâlâ, bu sahîfe'deki (*andlaşma'daki*) takvâya, uygun hareket edenler ile berâberdir. Böyle hayırlı yazılardan râzıdır.

Kurayş müşrikleri ve onlara yardım edenler, himâye altına alınamazlar.

Yesrib 'e bir tecâvüz vukû' bulursa, Müslümân'lar ve Yahûdî'ler, biribirlerine yardım edeceklerdir.

Eğer muâhidler (*Müslümân'lar ve Yahûdî'ler*), kabûl edebilecekleri bir sulha, mütecâvizler tarafından da'vet edilirlerse, andlaşmayı yapar, sulhu akdederler. Fakat muâhidler, mütecâvizleri böyle bir sulha da'vet edecek olurlarsa, Müslümân'lar, -*muâhede dîn uğrunda olmadığı takdirde*- muâhidlerin sulh akdine iştirak ederler.

Her bir zümre, kendilerine âit mıntıkaların müdâfaa ve ihtiyaçlarından mes'uldür.

Bu sahîfe 'de (*andlaşma'da*) yazılı olanların sâhib oldukları haklar, *Evs Yahûdî* 'lerine, mevlâlarına (*müttefiklerine*) ve bi'z-zât kendi şahıslarına da, sahîfe'lilerin (*andlaşma yapanların*) samîmî hayır dilekleri ile tatbîk edilir.

Haksız yere kazanç te'mîn edenler, sâdece kendi nefislerine zarar vermiş olurlar.

Allâhü Teâlâ bu sahîfe'de (*andlaşma'da*) yazılı olanların gâyet doğru ve hayırlı olduğuna şâhiddir. Bu kitâb'ın (*andlaşma'nın*) içindekiler, -*suçlu ve zâlim olanlar müstesnâ olmak üzere*- müsâvî sûretde tatbîk olunur.

Medîne'den çıkmak isteyenler de, Medîne'de oturmak isteyenler de, zâlim ve suçlu olmadıkca, emniyyetdedirler. Allâhü Teâlâ ve O'nun

Rasûlü Muhammed -*sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*-, iyi ve müttekî olanların hâmîsi ve komşusudur.[165]

❋
❋ ❋

Ezan 'ın meşrûiyyeti

İslâm cemaatini, namaz vakitlerinde câmi'e da'vet etmek için ezan okunması usûlü, Mescid-i Nebî 'nin inşâsı tamamlandığı sıralarda, Hicret 'in birinci yılında başlanmışdır. Bu zamâna kadar namaz vakitlerini, Müslümân'lara duyurmak için bir usûl mevcûd değildi. Bunun için Ashâb-ı Kirâm'ın bir çokları namaz vakitlerinde yanlışlıklar yapıyor, namazlarını ba'zan erken ba'zan geç kılıyor ve namaz vakitlerini iyi ta'yîn edemediklerinden cemâate yetişemiyorlardı.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bu aksaklıkları gidermek ve namaz vakitlerini doğru bir şekilde bildirmek maksâdı ile Ashâb-ı Kirâm'ı topladı. Bir usûl konulması husûsunda onlarla istişâre etdi. Ba'zıları boru çalınmasını, ba'zıları çan çalınmasını, ba'zıları da başka şey'ler yapılmasını teklîf etdiler. Bunların her biri Mûsevî, Hristiyan ve Mecûsî âdetlerine benzediği için kabûl olunmadı.

En sonunda Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın teklîfi ile namaz vakitlerinde **"Es-salâtü câmia:** *Namaz toplayıcıdır* **"** diye nidâ olunması kabûl edildi. Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* da, her namaz vaktinde bu şekilde nidâ ederek namaz vakitlerini Müslümân'lara bildirdi ve onları câmi'e da'vet etdi. Bu usûl bir müdded devam etdi.

Bir gün Ensâr-ı Kirâm'dan **Abdu'llâh ibn-i Zeyd ibn-i Sa'lebe** *radıye'llâhü anh* bir rü'yâ gördü. Bu rü'yâda bu günkü ezan şekli, kendisine okunarak gösterilmişdi. Sabah olunca koşarak Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e geldi. Gördüğü rü'yâyı anlatdı. O da *"Bu rü'yâ hakk bir rü'yâdır. Bilâl-i Habeşî 'ye ta'lîm et. O'nun sesi gür ve güzeldir. Halka ezan versin"* dedi. Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* da yüksek bir yere çıkarak ezan okudu.

Ezanı işiten Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, koşarak Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a geldi. *"Yâ Rasûle'llâh, aynı rü'yâyı bu*

[165] -İbn-i Hişâm, İbn-i Kesîr ve diğer târihcilerin tam metnini verdikleri bu târihî andlaşma, bir çok kitâblarda (47) veyâ (52) madde hâlinde sıralanmışdır.
İslâm Peygamberi Hayâtı,ss.121-134. Prof.Dr.Muhammed Hamîdullâh.
İslâm Dîni ve Mezhebleri Târihi Notları,ss,59-62. Prof. Yusuf Ziyâ Yörükan.

gece ben de gördüm. Fakat bu işde Andu'llâh ibn-i Zeyd bana takaddüm etdi" dedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da Allâhü Teâlâ'ya şukr etdi. Bunu müteâkib Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları daha gelerek aynı gece aynı rü'yâyı gördüklerini söylediler. Bu sûretle aynı rü'yâyı aynı gecede Ashâb-ı Kirâm'dan yedi kişinin görmüş olduğu tesbît edildi. Böylece bu günkü ezan şekli meşrû kılınmış oldu ki ayrıca vahy-i ilâhî ile de te'yîd olundu.

İslâm Dîni'nin rûhuna uygun olarak meşrû kılınan ezanın metni şöyledir:

Allâhü ekber, Allâhü ekber.
Allâhü ekber, Allâhü ekber.
Eşhedü en lâ ilâhe ille'llâh,
Eşhedü en lâ ilâhe ille'llâh.
Eşhedü enne Muhammeden Rasûlü'llâh,
Eşhedü enne Muhammeden Rasûlü'llâh.
Hayye alâ's-salâh,
Hayye alâ's-salâh.
Hayye alâ'l-felâh,
Hayye alâ'l-felâh.
Allâhü ekber, Allâhü ekber.
Lâ ilâhe ille'llâh.

Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh*, her sabah namazında Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın hucreleri önüne gelerek ***"Es-salât, Yâ Rasûle'llâh"*** diye nidâ ederdi. Bir gün yine böyle nidâ edince *"Rasûlü'llâh uykudadır"* dediler. O da iki kere **"Es-salâtü hayrun mine'n-nevm"** diye nidâ etdi. Bu söz Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hoşuna gitdi. Bundan sonra her sabah namazında tekrar etmesini söyledi. Bu sûretle o zamandan beri sabah namazı ezanlarında *"Es-salâtü hayrun mine'n-nevm"* diye iki kere nidâ edilmesi sünnet oldu.[166]

"Ezan, hem namaz vaktinin geldiğini i'lân eder, hem de Müslümân'lık esâslarının neşrini te'mîn kılar. Dîne bir nev'î da'vetdir. Dîn hurriyyetinin bir alâmetidir. Mekke'de tazyik altında iken ezan okunamazdı. Medîne'de hurriyyete kavuşunca ezan başladı ve dînî

[166] -Büyük İslâm İlmihâli,ss,171-185. Ömer Nasûhi Bilmen.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi, Bâbu Bed'i'l-Ezan, C.2.ss.250. Ahmed Naîm.

hurriyyet sembolü oldu. Düşman isti'lâsında kalan Müslümân topraklarında ilk yapılan şey', ezanı men' etmek olur. Çünkü ezan bir paroladır. Müslümân'ların hurriyyet ve birlik alâmetidir".

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ilk müezzini olmak şerefi, **Bilâl-i Habeşî** *radıye'llâhü anh* 'a nasîb olmuşdur. Sesi gâyet güzel idi. Neccâr Oğulları'ndan bir kadının Mescid-i Nebî'nin yanında yüksek bir evi vardı. Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* onun damına çıkar, tatlı sesi ile beş vakit ezanını okurdu. Tevhîd Dîni'nin esâslarını haykıran bu ezan sesi, her seher vakti rüzgârlarıyle Medîne ufuklarına yayılır, sabâhın erken saatlerinde Medîne halkı, Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'ın hoş nağmeleriyle **"Allâhü ekber, Allâhü ekber, Lâ ilâhe ille'llâh"** sadâları ile uyanırlar, huşû ve hudû içinde Allâhü Teâlâ'ya ibâdet etmeye koyulurlardı.

"Müezzinlerin pîri olan Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh,* Asr-ı Saâdet'de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem* 'in müezzini olarak yaşamışdır. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in âhirete irtihâlinden sonra eski günleri hatırlayarak çok mahzûn olurdu. Medîne'nin her şey'i O'na, candan bağlandığı O büyük Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i hatırlatırdı. Bu hüzün havasından biraz uzaklaşmak için Sûriye taraflarına gitmişdi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, Şâm'a geldiği zaman Bilâl-i Habeşi *radıye'llahü anh*, o müessir sesi ile bir def'a ezan okumuş, bütün İslâm mücâhidleri teessürlerinden ağlamışlardır. Bilal-i Habeşî *radıye'llâhü anh*, bir aralık Medîne'yi de ziyâret etmeye gelmiş, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in zamânında olduğu gibi, o yanık sesi ile bir sabah ezanı okumuşdu. Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'ın sesini duyan Medine halkı, Rasûlüllâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tekrar aralarına dönmüş gibi heyecanlı anlar yaşamışlar, o eski günlerin yâdıyle gözlerinden yaşlar dökerek o tatlı hâtıraları canlandırmışlardır. Dînî şuur ve heyecan, ne tatlı bir haz kaynağıdır".[167]

"Bu ezanlar ki şehâdetleri dînin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli".

diyen şâir, İslâm'ın en büyük hakîkatlerinden birini, en vecîz bir şekilde ifâde etmişdir.

---

[167] -Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayâtı,ss.200-201. Ali Himmet Berki ve Osman Keskioğlu

Farz namazlarda rek'at adedinin dörde çıkarılması

Mekke'de iken akşam namazının farzı üç, diğer namazların farzları ikişer rek'at olarak farz kılınmışdı. Medîne'ye hicret etdikden bir ay kadar sonra öğle, ikindi ve yatsı namazlarının farzları dört rek'ate çıkarıldı. Diğerleri aynen kaldı. Medîne'ye hicret edilince beş vakit ibâdetde de bir tekâmül oldu. Çünkü artık Müslümân'lar korku ve meşakkât duymadan tam bir hurriyyet içinde namazlarını edâ' etmeye başlamışlardı. Bu husûs, Hazeti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'dan rivâyet edilen şu Hadîs-i şerîf ile belirtilmektedir:

"Allâhü Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri, namazı farz etdiği zaman seferde de, hazarda da -akşam namazından başka namazları- ikişer rek'at olarak farz etmişdi. Hicret-i Nebeviyye'den sonra sefer namazları oldukları gibi bırakıldı da hazar namazlarına ikişer rek'at ziyâde edildi. Sabah namazı iki, akşam namazı üç rek'at olarak kaldı. Bunlarda bir değişiklik olmadı".[168]

Âşûrâ' günü orucu

Abdu'llâh ibn-i *Abbâs radıye'llâhü anhümâ* 'dan rivâyet edilen bir Hadîs-i şerîf 'e göre, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hicret edip Medîne'ye geldiği zaman Yahûdî'lerin, **âşûrâ'** günü oruç tutduklarını gördü. Onlara *"Bu ne orucudur?"* diye sordu. Onlar da *"Bu gün Mûsâ aleyhi's-selâm ile kavmi Benî İsrâîl, Fir'avn'in şerrinden kurtuldu. Mûsâ aleyhi's-selâm da Allâhü Teâlâ'nın lûtuf ve yardımına şukür olarak bu gün oruç tutdu. Biz de onlara uyarak bu gün oruç tutuyoruz"* dediler. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Biz Mûsâ aleyhi's-selâm 'ın sünnetini ihyâ' etmeye sizden daha ziyâde haklıyız"* diyerek Mekkede olduğu gibi Medîne'de de âşûrâ' günü oruç tutdu ve Ashâb-ı Kirâm'ına da tutmalarını emr etdi.[169]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye hicret etmeden önce Mekke'de de âşûrâ' günü oruç tutardı. Medîne'ye hicret edince orada da aynı orucu tutmaya devam etdi. Bu konu ile ilgili husûsları, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'dan rivâyet edilen şu Hadîs-i şerîf daha iyi anlatmaktadır:

---

[168] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.2.ss.280. (220 nolu Hadîs-i şerîf).Ahmed Naîm ve C.10.ss.128. Kâmil Miras.

[169] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.6.ss.367-368. (945 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

"Câhiliyyet devrinde Kurayş, âşûrâ' günü oruç tutardı. Hicret'den evvel Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem de âşûrâ' orucu tutardı. Medîne'ye hicret buyurunca da -ber-mûtâd- bu orucu tutdu. Ashâb'a da tutmalarını emr etdi. Hiret'in ikinci senesinde Ramazan orucu farz kılınınca âşûrâ' günü orucunu bırakdı. İsteyen bu orucu tutdu. Dileyen de bırakdı".[170]

Bu Hadîs-i şerif 'den de anlaşıldığına göre Hicret'in ikinci yılında Ramazan orucu farz kılınınca, âşûrâ' günü, isteyen oruç tutdu. İsteyen de tutmadı.

Âşûrâ', Muharrem ayının onuncu gününün adıdır. Bu günde bir çok mühim hâdiseler vukû' bulduğu için o günlerin hâtırâsını yâd etmek ve Allâhü Teâlâ'ya şukürde bulunmak maksâdı ile, Muharrem ayının dokuz ve on veya on ve onbirinci günlerinde oruç tıtmak Ehl-i Sünnet i'tikâdına göre müstehâb'dır. Yalnız âşûrâ' günü (*Muharrem ayının onuncu günü*) tutmak ise, tenzîhen mekrûh'dur.[171]

Bu bakımdan âşûrâ' orucunu tutarken -*Yahûdî'lere muhâlefet ederek*- Muharrem ayının dokuz ve on veyâ on ve onbirinci günleri tutmak lâzımdır. Çünkü bir Hadîs-i şerîf 'de de şöyle buyurulmuşdur:

"Âşûrâ' orucunu tutun ve öncesinden bir gün veyâ sonrasından bir gün daha tutarak onda Yahûdî'lere muhâlefet edin".[172]

Ebû Hurayra *radıye'llâhü anh* 'dan rivâyet edilen bir Hadîs-i şerîf 'de de, âşûrâ' gününde tutulan orucun ehemmiyyetine işâretle şöyle buyurulmuşdur:

"Ramazan orucundan sonra en efdâl olan oruç, Muharrem ayında tutulan âşûrâ' orucudur. Farz namazlardan sonra en efdâl olan namaz da, gece namazıdır".[173]

Âşûrâ' gününde vukû' bulan hâdiseleri belirten bir Hadîs-i şerîf 'de şöyle buyurulmaktadır:

---

[170] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.6.ss.367. (944 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

[171] -Büyük İslâm İlmihâli,ss.271. Ömer Nasûhi Bilmen.

[172] -Ni'met-i İslâm, ss. 452. El-Hâc Mehmed Zihni.

[173] -Et-Tâcü'l-Câmiu li'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Rasûl s.a.v. C.2.ss.88. Eş-Şeyh Mansûr Ali Nâsıf.

"İbrâhîm aleyhi's-selâm âşûrâ'da doğdu, âşûrâ'da Nemrûd'un ateşinden kurtuldu. Mûsâ aleyhi's-selâm 'ı Allâhü Teâlâ o gün kurtardı. Düşman olan Fir'avn'i o gün denizde gark etdi. İdrîs aleyhi's-selâm 'ı o gün âlî makâma ref' etdi. Eyyûb aleyhi's-selâm 'dan hastalık zararını o gün kaldırıp şifâ' verdi. Îsâ aleyhi's-selâm 'ı o gün semâ'ya ref' etdi. Âdem aleyhi's-selâm 'ın tevbesini o gün kabûl etdi. Nûh aleyhi's- selâm 'ın gemisi o gün Cûdî dağına oturdu. Süleymân aleyhi's-selâm 'a mülk, âşûrâ'da verildi. Ya'kûb aleyhi's-selâm Yûsüf aleyhi's-selâm ile o gün buluşdu. Yûnüs aleyhi's-selâm o gün balığın karnından kurtarıldı".[174]

Nûh *aleyhi's-selâm*, Tûfan'dan kurtuluşunun bir şukrânesi olarak gemide arta kalan hubûbât ve yiyeceklerden tatlı bir çorba pişirerek Tûfan'dan kurtulanlar ile birlikde yemişdir. Buna imtisâlen her sene Muharrem ayının onuncu gününde muhtelif hubûbâtdan âşûrâ' denilen tatlı pişirilerek yenilmesi, komşulara ve fakirlere dağıtılması âdet olmuşdur.

Hicrî Târih te'sîsi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mîlâdî (622) târihinde Mekke'den Medîne'ye hicret edince, Müslümân'ların bir târihi yokdu. Bunun için Allâhü Teâlâ'nın Rasûlü Hazreti Muhammed *aleyi's-selâm* 'ın Mekke'den Medîne'ye hicret etdikleri zaman, târih başlangıcı olarak kabûl edildi. Yıl başı olarak da Kamerî aylardan Muharrem ayının birinci günü kabûl edildi. Hicret'den bir ay kadar evvel Muharrem ayı girmişdi. İşte bu târihden i'tibâren **"Hicrî Târih"** dediğimiz târih, İslâm Târihi için bir târih başlangıcı kabûl edildi. Bu târihde, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, elli dört yaşına yeni girmişdi.[175]

Hicrî târih, Kamerî aylara *-ya'nî ayın hareketlerine-* göre hesablandığı için her sene on gün kadar evvel gelmektedir. Kamerî aylar dâimâ bir ay yirmi dokuz, bir ay otuz gün olur. Ayın doğuş ve batışlarına tâbi' olan bu aylar, her sene on gün kadar evvel gelerek senenin muhtelif mevsimleri üzerinde devr eder. Oruç ve hacc gibi Kamerî ay ve günleri ta'kîb eden ibâdetler de bu sûretle muhtelif mevsimlere tesâdüf etmiş, hayâtın bütün safhalarına uymuş olur. Bunlarda bir takım ilâhî hıkmetler vardır. Bu bakımdan bunları

---

[174] -Şir'atü'l-İslâm, ss.215.

[175] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.124. Kâmil Miras.

değiştirmek, böyle ibâdetlerin Allâhü Teâlâ ındinde muayyen olan ay ve günlerini geri almak veyâ sâbit günlere getirmek, hiç bir sûretle câiz değildir. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi ile açık bir şekilde ifâde buyurulmuşdur:

"Hakîkatde ayların sayısı Allâh yanında, Allâh'ın kitâbında ta gökleri ve yeri yaratdığı günden beri on iki aydır. Onlardan dördü harâm olanlardır. İşte bu en doğru hesabdır. O halde bunlarda (o harâm aylarda) **nefislerinize zulm etmeyin.** (Bununla berâber) **müşrikler sizinle nasıl top yekûn harb ederlerse siz de onlarla top yekûn harb edin. Bilin ki Allâh,** (fenâlıkdan) **sakınanlarla berâberdir".**

"(Haram ayları) **gecikdirmek ancak küfürde bir artma** (sebebi) **dir. Onunla kâfirler şaşırtılır, onlar bunu bir yıl helâl, bir yıl harâm sayarlar. Tâ ki Allâh'ın harâm kıldığına sayıca uysunlar da Allâh'ın harâm etdiğini helâl kılmış olsunlar. Bu sûretle de onların kötü amelleri kendilerine süslenip güzel gösterildi. Allâh o kâfirler gürûhunu hidâyete erdirmez".**[176]

Kamerî aylar şunlardır:

1-Muharrem.
2-Safer.
3-Rabîu'l-evvel.
4-Rabîu'l-âhır.
5-Cümâdü'l-ûlâ.
6-Cumâdu'l-uhrâ.
7-Raceb.
8-Şa'bân.
9-Ramazan.
10-Şevvâl.
11-Zü'l-ka'de.
12-Zü'l-hıcce.

Bu aylardan dört tânesi de harâm aylarıdır. Bunları da değiştirmek kat'iyyen câiz değildir. Bunlar da şunlardır:

1-Muharrem.
2-Raceb.
3-Zü'l-ka'de.
4-Zü'l-hıcce.

[176] -Tevbe Sûresi, âyet 36-37.

Hicrî seneyi Mîlâdî seneye, Mîlâdî seneyi Hicrî seneye çevirme kâıdesi (*formülü*) şöyledir:

$$M = H - \frac{H}{33} + 622 \qquad H = M + \frac{H}{33} - 622$$

İlk Nüfus sayımı

Kurayş müşrikleri, Müslümân'ların Medîne'de çoğalıp kuvvet bulacağından korkdukları için Medîne'ye ansızın bir baskın yaparak Müslümân'ların hepsini kılıçdan geçireceklerini söylüyorlardı. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* düşmana karşı tedbirli bulunmak maksâdı ile Müslümân'ların sayısını öğrenmek istedi. Bunun için de Ashâb-ı Kirâm'ına *"İslâm Dîni'ni kabûl eden Müslümân'ların isimlerini bana yazıp getiriniz"* dedi. Ashâb-ı Kirâm da, Müslümân'ların adlarını yazıp getirdikeri zaman, Müslümân'ların (**binbeşyüz**) kişi olduğu görüldü. Bu sûretle de dünyâda ilk nüfus sayımı yapılmış oldu.

Yahûdî 'ler arasında kaynaşma

Yahâdî 'ler, ilk zamanlarda, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı kendi taraflarına çekebilirler ümîdiyle O'nu hoş karşıladılar ve O'nun ba'zı arzûlarını yerine getirmeye çalışdılar. Fakat bir kaç tecrûbeden sonra Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i, teblîğe me'mûr bulunduğu yüksek da'vâsından vaz geçirip kendi taraflarına çekemeyeceklerini anladılar. Bunun üzerine İslâm Dîni'ne karşı cephe almaya başladılar. Kendi milletlerinden Müslümân olanları da tahkîr etmeye koyuldular. Meselâ:

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hâlid ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh* 'ın evinde misâfir bulunduğu sırada, O'nu, Yahûdî âlimlerinden **Abdu'llâh ibn-i Selâm** da ziyâret etmişdi. Tevrât 'dan ba'zı sualler sordu. Aldığı cevâbları beğenerek *"Bunlara ancak hakk Peygamber olan cevâb verebilir"* dedi ve şehâdet getirerek Müslümân oldu. Bundan sonra da *"Yâ Rasûle'llâh, Yahûdî'ler iftirâcı ve yalancı bir milletdir. Yarın benim Müslümân olduğumu duyunca türlü türlü yalanlar uydurup iftirâda bulunurlar. Müslümân olduğum duyulmadan önce beni onların nazarında temize çıkarıp mevkîimi tasdik etdiriniz"* dedi. Hazreti Muhammed *aleyhis-selâm* da Abdu'llâh ibn-i Selâm 'ı bir

tarafa gizleyerek Yahûdî'leri da'vet etdi ve onlara *"Ey Yahûdî cemâati, siz pek iyi bilirsiniz ki ben Allâhü Teâlâ tarafından gönderilmiş bir Peygamberim. Hakk dîn ile geldim. Müslümân olunuz"* dedi. Yahûdî'ler de *"Biz Senin Peygamber olduğunu bilmiyoruz"* dediler. Bu suâl ve cevâb üç kere tekrar edildi.

Bundan sonra Hazretri Muhammed *aleyhis-selâm* onlara *"Sizin içinizde Abdu'llâh ibn-i Selâm adında birisi var. O nasıl bir kişidir?"* diye sordu. Yahûdî'ler de *"O bizim hayırlı oğlu hayırlımızdır. Kendisi de, babası da en fazîletlimiz, en âlimimizdir"* diye şehâdet etdiler. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* onlara *"Abdu'llâh ibn-i Selâm Müslümân olursa siz ne dersiniz?"* diye sordu. Onlar da *"Hâşâ, Abdu'llâh ibn-i Selâm hiç bir vakit Müslümân olmaz"* dediler. Bu suâl ve cevâb, üç kere tekrâr edildi.

Yahûdî'lerden bu cevâbı alan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* Abdu'llâh ibn-i Selâm 'a hitâben *"Yâ ibn-i Selâm, gel"* diye çağırdı. O da saklı bulunduğu yerden çıkarak şehâdet getirdi ve Müslümân olduğunu i'lân etdi. Bu durumu gören Yahûdî'ler *"Sen yalan söylüyorsun. Sen şerîr oğlu şerîr imişsin"* dediler ve Abdu'llâh ibn-i Selâm 'ın kadrini küçültmeye başladılar.

Abdu'llâh ibn-i Selâm da *"Yâ Rasule'llâh, korkduğum bu idi"* dedi. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Yahûdî'leri huzûrundan kovdu.[177]

Bu hâdise üzerine Yahûdî'lerin İslâm Dîni'ne karşı olan düşmanlıkları biraz daha artmaya başladı.

Bu durum karşısında, Mekke'de iken Kurayş müşrikleri ile uğraşan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* bu daf'a da Medîne'de Yahûdî'ler ile uğraşmaya başladı. Bunun içindir ki Kur'ân-ı Kerîm'in Mekke'de nâzil olan bir kısım âyet-i kerîmeleri, müşrikler ile olan mücâdeleyi; Medîne'de nâzil olan bir kısım âyet-i kerîmeleri de Yahâdî'ler ile olan mücâdeleyi anlatır. Meselâ,

"İnsanların, îmân edenlere düşmanlık bakımından en şiddetlisi, and olsun ki, Yahûdî'ler ile Allâh'a eş koşan (müşrik) **leri bulacaksın. Onların, îmân edenlere sevgisi bakımından, daha yakınını da, and olsun, -*Biz Nasrânî'leriz*- diyenleri bulacaksın.**

[177] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.123. Kâmil Miras.

Bunun sebebi şudur: Çünkü onların içinde keşişler, râhibler (ilim ve ibâdet ile meşkul adamlar) **vardır. Şübhe yok ki onlar** (hakkı i'tirâf husûsunda o derecede) **büyüklenmek istemezler".**[178]

meâlindeki âyet-i kerîme, bu husûsu daha iyi açıklayıp gözler önüne serer ki târih boyunca aynı şey'ler müşâhede edilmiş ve hâlen de müşâhede edilmekdedir.

Yahûdî 'lerin durumu ve Münâfıkların zuhûru

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* Mekke'den Medîne'ye hiret edince, *Ensâr-ı Kirâm* 'ın büyük fedâkârlıkları ve misâfir perverlikleri ile karşılaşan Müslümân'lar, *-sıkıntılı günleri geride bırakarak-* biraz ferahlamışlardı. Fakat Yahûdî'ler ile münâfık Arab'lar, gönüllerinde kin ve düşmanlık hisleri besliyorlardı. Gerçi Yahûdî'ler, Müslümân'lar ile bir muâhede akdetmişlerdi. Fakat umduklarına nâil olamayınca tutumları değişdi. Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya başladılar.

Umduklarına nâil olamayan Yahûdî'lerin İslâm Dîni'ne karşı olan tutumları, münâfıklara cesâret veriyordu. Bu münâfıklar, zâhiren Müslümân olmuş görünerek Müslümân'ların aralarına sokuluyor, onların arasına fitne ve fesat saçıyorlardı. Bunlar hakîkatde Müslümân olmuş değillerdi. Bunun için her türlü âdîliğe ve sahtekârlığa tenezzül eden haysiyyetsiz ve şerefsiz insanlardı.

Yahûdî'ler, Tevrât 'a inanmış oldukları hâlde hırs ve kinleri uğruna Tevrât 'daki hakîkatleri bile ayaklar altına almakdan çekinmiyorlardı. Müslümân'ları birbirine düşürmek için her vesîleye baş vuruyorlardı. *Evs* ve *Hazrec* kabîleleri arasındaki eski düşmanlığı yeniden tâzelemek için fırsat kolluyorlardı.

Bir gün Yahûdî'lerden biri, *Evs* ve *Hazrec* kabîlelerine mensûb gençlerin bir araya toplanıp samîmî bir hâlde sohbet etdiklerini görünce *"Bunlar böyle bir araya geldiklerine göre, bizim burada yerleşmemize ve burada dikiş tutdurmamıza imkân yokdur"* diyerek başka bir Yahûdî çocuğunu vazîfelendirerek bunlar arasına fitne sokmasını istedi. O da bu vazîfe ile Müslümân'ların arasına sokuldu. Bir sırasına getirip **Buas** harbini, *Evs* kabîlesinin *Hazrec* kabîlesine olan üstünlüğünü ve daha bir çok şey'leri hatırlatarak eski yaralarını

[178] -Mâide Sûresi, âyet 82.

deşdi. Onlar da o günleri hatırlayarak yapdıkları ile öğünmeye başladılar. Durum kızışdı. Netîcede biribirlerine *"İsterseniz geçmiş günleri tekrarlayabiliriz"* dediler. Büyük bir hâdise çıkmak üzere idi. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* derhâl vak'a mahalline giderek onları teskîn etdi. Onlara nasîhatde bulundu. Onlar da yaptıklarına pişmân olarak ağlayıp tevbe etdiler.

Böyle fırsatları kaçırmayan Yahûdî'ler, yine durmadan fitne ve fesadlıklarına devâm etdiler. Müslümân'ları birbirine düşürmek için fırsat kolladılar. Hattâ aradan biraz zaman geçince Müslümân'lar ile yapdıkları muâhedeyi bile bozacak kadar ileri gitdiler. Netîcede Müslümân'lar aleyhine kurmak istedikleri tuzaklara kendileri düşdüler.

❋ ❋ ❋

Bu arada münâfık Arab'lar da hiç durmadan Müslümân'lar aleyhinde çalışıyorlardı. Müslümân'ların en müşkil zamanlarında bile, muzır bir mikrop gibi hareket etmekden çekinmiyorlardı.

Hazreti Muhammed *aleyi's-selâm* 'ın hicretine tesâdüf eden günlerde, Hazrec kabîlesinin ileri gelen büyük reislerinden **Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül** 'ü, Hazrec kabîlesine mensûb olanlar, kendilerine kıral seçmeye karar vermişler, bunun için de muhteşem bir taç yapılmasına teşebbüs etmişlerdi. Fakat Evs kabîlesi ile Yahûdî'ler, buna pek taraftar değillerdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye hicret edince, Hazrec kabîlesi tamâmen Müslümân olduğundan taç ve kırallık gibi şey'leri unutmuşlardı. Böyle bir durum karşısında kavmine uyarak Müslümân olan Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül de, kıral olup taç giymekden mahrûm kaldı. Bunun acısı ile Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya, gizli gizli bir münâfık zümresi kurmaya başladı. İşi gücü Müslümân'lar arasına nifâk ve fesâd sokmakdı. Gün geçdikce işi azıtdı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın nasîhatlerine bile müdâhale etmek cesâretini göstermekden çekinmedi.

Bir gün Hazrec kabîlesi reislerinden **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* hastalanmışdı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* O'nu ziyârete giderken yolda Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül'e rast geldi. Evinin gölgesinde kendi kavminin adamları ile oturuyordu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* onlara selâm vererek yanlarına gitdi. Kur'ân-ı Kerîm okudu, duâ etdi, nasîhatde bulundu. Bunları sükût ile

dinleyen Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül *"Ey kişi, ben senin şu sözlerinden bir şey' anlamıyorum. Bu söylediklerin hakk söz ise evinde otur. Sana gelen olursa onlara anlat. Gelen olmazsa böyle meclisleri ve yerleri dolaşıp da herkesin hoşlanmadığı sözleri sayıp dökme"* dedi.

Bunun üzerine etrâfındaki adamlardan bir gurup Müslümân, *"Biz, meclislerimize ve evlerimize Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in teşrîflerini bir şeref biliriz. Nasîhatlerinden müstefîd oluruz. O'nun emirlerini ve teblîğlerini kabûl ederiz. Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'i bize Allâhü Teâlâ ihsân etmişdir"* diye mukâbele ederek Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül 'ü susturdular. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de oradan ayrılarak yoluna devam etdi.

Bu şekildeki hâdisaelerden de anlaşıldığına göre Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül 'ün kin ve ihtirâsı, O'nu Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya ve her fırsatda münâfıklık yapmaya sevk etmişdir. Bu bakımdan Müslümân'lar Medîne'de, münâfıkların da düşmanlıkları ile karşılaşmışlar ve onlar ile de uğraşmak mecbûriyyetinde kalmışlardır.

Gulsüm ibn-i Hidm ile Es'ad ibn-i Zürâre 'nin vefâtı

Hicret'in Birinci yılı sonlarında, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i Kubâ Köyü 'nde misâfir etmek şerefine nâil olan **Gulsüm ibn-i Hidm** *radıye'llâhü anh* ile Benî Neccâr Oğulları kabîlesinin nakîbi ve Birinci Akabe Bîati reislerinden olan **Es'ad ibn-i Zürâre** *radıyellâhü anh* vefât etdiler. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* bu iki muhterem zâtın vefâtlarından son derece müteessir oldu.

Es'ad ibn-i Zürâre *radıye'llâhü anh* vefât edince, Neccâr Oğulları, O'nun yerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i **nakîb** tanımışlar, O da kabûl etmişdir. Bu sûretle de vukûu muhtemel bir takım anlaşmazlıkların önüne geçilmişdir.

Mekke'de de Kurayş müşrikleri arasında, İslâm düşmanlarından **Velîd ibn-i Muğîra** ile **Âs ibn-i Vâil** ölmüş, Müslümân'lar onların şerlerinden kurtulmuşlardır.

Hicret 'den sonra Medîne'de doğan ilk çocuk

Hicret 'in Birinci yılından sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hala zâdesi **Zübeyr ibn-i El-Avvâm** *radıye'llâhü anh* 'ın karısı **Esmâ'** *radıye'llâhü anhâ* 'dan **Abdu'llâh** isminde erkek

bir çocuk dünyâya geldi. Bu, Hicret'den sonra Müslümân'lar arasında vukû' bulan ilk doğum hâdisesi idi.

Bu zamana kadar Yahûdî'ler, *"Biz Müslümân'lara sihir yapdık. Onların çocukları olmaz"* diyerek Müslümân'ların ma'neviyyetlarını bozmak için uğraşırlardı. **Abdu'llâh ibn-i Zübeyr** *radıye'llâhü anhümâ* dünyâya gelince, onların bu sözlerini tekzîb etdi. Bunun için bu doğum hâdisesi, Müslümânlar için büyük bir sevinç vesîlesi oldu.

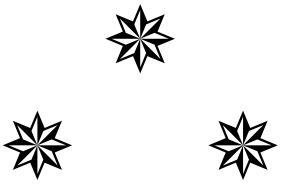

HİCRET 'İN İKİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Müslümân'ların emniyyet tedbirleri alması

Allâhü Teâlâ'nın Rasûlü Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*' in Mekke'den Medîne'ye hicret etmesinden sonra, Müslümân'ların Medîne'deki durumları, biraz ferahlamış olmasına rağmen, Mekke'deki durumlarından pek farklı değildi. Çünkü Kurayş müşrikleri, yine rahat durmayarak Medîne'deki Yahûdî'leri, münâfıkarı ve Medîne etrâfında bulunan kabîleleri durmadan Müslümân'lar aleyhine tahrîk ediyorlardı. Kendileri de ansızın Medîne üzerine bir baskın yaparak Müslümân'ların hepsini kılıçdan geçireceklerini söylüyor, medîne üzerine hareket etmeye hazırlanıyorlardı. Bu durumları haber alan Müslümân'lar da endîşe ederek emniyyet tedbirleri almaya, kendilerini korumaya başladılar.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bir baskın olabilir kanaatiyle geceleri uyumayarak tedbirli bulunuyordu. Yine bir gece, baskın olabilir endîşesi ile uyku uyumamışdı. Yorgun olduğundan uyumak istiyordu. Bunun için *"Ashâb'ımızdan güçlü kuvvetli birisi beni bekleyip gözetlese de biraz uyku uyusam"* demişdi. Bu sırada dışarıdan bir silâh sesi işitdi ve *"O kimdir?"* diye seslendi. **Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** *radıye'llâhü anh* da, *"Benim Yâ Rasûle'llâh. Gönlümde size bir suikasd olur diye bir endîşe uyandı da sizi beklemeye geldim"* dedi. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'a duâ etdi ve o gece rahat bir uyku uyudu.[179]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Müslümân'lar, Medîne'de de bu hâricî ve dâhilî düşmanların hepsine karşı, sabır ve tahammül gösteriyorlardı. İslâm düşmanlarına karşı tedbirli olmaya çalışıyorlardı. Onlara karşı misilleme bir hareketde bulunmak için de Allâhü Teâlâ'nın emirlerini bekliyorlardı.

---

[179] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.373. (1217 nolu Hadîs-i şerîf). ve C.10.ss.133. Kâmil Miras.

"(İnsanları)**, Rabb'inin yoluna hıkmetle, güzel öğütle da'vet et. Onlarla olan mücâdeleni, en güzel yol hangisi ise onunla yap".**[180]

Meâlindeki âyet-i kerîmenin hukümlerine göre hareket etmeye çalışıyorlardı. İşkencelere ma'rûz kalan Müslümân'lar, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a mürâcaat ederek *"Yâ Rasûle'llâh, nedir bu çekdiklerimiz? İzin ver de şunları öldürelim"* dedikleri zaman, O da *"Henüz harbe me'zûn değilim"* diyerek onlara sabırlı olmalarını, tahammül göstermelerini tavsıye ediyordu.

Düşmanlar ile çarpışmaya izin verilmesi

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* kendi başına hiç bir şey' yapmazdı. Ancak Allâhü Teâlâ'dan aldığı emirlere göre hareket ederdi. Bunun için Hicret'in ikinci yılında, Müslümân'lara rahatlık vermeyen ve Müslümân'larla çarpışıp onları yok etmek isteyen İslâm Düşmanları ile muhârebe etmeye **izin** verildi. Bundan sonra da harb ve kıtâl'in huküm ve şarlarını bildiren yetmişden ziyâde âyetr-i kerîme nâzil oldu.

Cihâda âit emir ve hukümleri bildiren âyet-i kerîme'ler, hep bir tertîb ve intizam içinde gelmişdir. Şöyle ki:

"Şimdi sen ne ile emr olunuyorsan (kafalarını çatlatırcasına) **apaçık bildir. Müşriklere aldırış etme".**[181]

Meâlindeki âyet-i kerîmeye göre, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ilk vazîfesinin teblîğ ve Cenâb-ı hakk'a eş koşanlardan yüz çevirmek ulduğu;

"(İnsanları) **Rabb'inin yoluna hıkmetle, güzel öğütle da'vet et. Onlarla olan mücâdeleni, en güzel yol hangisi ise onunla yap".**[182]

Meâlindeki âyet-i kerîmeye göre de, güzel mücâdele ve tatlı münâkaşa ile me'mûr bulunduğu, bildirildi.

Bir müddet böyle devam etdikden sonra nihâyet Hicret'in ikinci yılında nâzil olan şu meâldeki âyet-i kerîme ile zulme karşı muhârebe etmeye izin verildi:

---

[180] -Nahl Sûresi, âyet 125.
[181] -Hıcr Sûresi, âyet 94.
[182] -Nahl Sûresi, âyet 125.

"Kendileri ile mukâtele edilen (ya'nî düşmanların hücûmuna uğrayan Mü'min) **lere, uğradıkları o zulümden dolayı,** (bi'l-mukâbele harbe) **izin verildi. Şübhesiz ki Allâh, onlara yardım etmeye elbetde kemâliyle kâdirdir".**[183]

Bu müsâadeye sebeb olarak da bu âyet-i kerîmeyi ta'kîb eden âyet-i krîmedeki husûslar mûcib sebeb olarak gösterilmekde ve şöyle denilmektedir:

"Onlar (Mü'min'ler) **haksız yere ve ancak -*Rabb'imiz Allâh'dır*- diyorlar diye yurdlarından çıkarılmışlardır. Allâh ba'zı insanları** (n şerrini diğer) **ba'zısı ile def' etmeseydi içlerinde Allâh'ın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler muhakkak yıkılıp giderdi. Dînine yardım edenlere elbet Allâh da yardım eder. Şübhesiz ki Allâh Kavi'dir, yegâne Gâlib'dir".**[184]

Bundan sonra da şöyle buyuruldu:

"Size harb açanlarla, Allâh yolunda, siz de döğüşün (müdâfaa harbi yapın. Ancak) **aşırı gitmeyin. Şübhesiz ki Allâh, aşırı gidenleri sevmez".**

"Onları (size harb açanları) **nerede yakalarsanız öldürün, onları sizi çıkardıkları yerden** (Mekke'den) **çıkarın. Fitne katilden beterdir. Onlar Mescid-i haram yanında sizinle döğüşünceye kadar** (ya'nî sizinle döğüşmedikce) **siz de orada kendileriyle döğüşmeyin. Fakat** (orada) **sizi öldürürlerse siz de onları öldürün. Kâfirlerin cezâsı böyledir".**

"Bununla berâber (muhârebeden) **vaz geçerlerse** (siz de bırakın). **Şübhesiz ki Allâh Ğafur'dur, Rahîm'dir".**

"Fitne (den eser) **kalmayıncaya, dîn de yalnız Allâh'ın** (dîni) **oluncaya kadar onlarla savaşın. Vaz geçerlerse artık zâlimlerden başkasına hiçbir husûmet yokdur".**

"Harâm ay, harâm aya bedeldir. Hurmetler (harâmlıklar) **karşılıklıdır. Onun için kim sizin üzerinize saldırırsa siz de, tıpkı onların üstünüze saldırdıkları gibi, ona saldırın.** (Fakat dâimâ) **Allâh'dan korkun ve bilin ki şübhesiz Allâh takvâ sâhibleriyle berâberdir".**[185]

---

[183] -Hâcc Sûresi, âyet 39.
[184] -Hâcc Sûresi, âyet 40.
[185] -Bakara Sûresi, âyet 190-194.

Bundan sonra da şu meâldeki âyet-i kerîme ile **"Eşhur-i hurûm:** *Haram aylar* **"** geçmek şarti ile cihâd kabûl edildi:

"(Dokunulması) **harâm olan o aylar çıkdığı zaman artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün, onları** (esîr olarak) **yakalayın, onları habs edin, onların bütün geçid yerlerini tutun. Eğer tevbe ederler, namaz kılarlar, zekât verirlerse kendilerini serbest bırakın. Çünkü Allâh Gafûr'dur, Rahîm'dir".**[186]

En sonunda da şu meâldeki âyeti kerîme ile ale'l-ıtlâk (*genel olarak*) cihâd farz kılındı.

"Allâh yolunda muhârebe edin. Bilin ki şübhesiz Allâh hakkıyle işitici, kemâliyle bilicidir".[187]

Bundan sonra da şu meâldeki âyet-i kerîme ile harbin durumu îzâh edildi.

"(Ey Mü'min'ler, tab'an) **hoşunuza gitmediği hâlde uhdenize kıtâl** (düşmanlarla savaş) **yazıldı** (farz edildi). **Olur ki bir şey' hoşunuza gitmezken o, sizin için hayırlı olur. Bir şey'i de sevdiğiniz hâlde o da hakkınızda şerr olur. Allâh bilir, siz bilmezsiniz".**[188]

Bu âyet-i kerîmeler ile bu husûsdaki diğer âyet-i kerîmeler ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın,

"Kuvvetinize, cesâretinize güvenib de düşmanla kolay kolay muhârebe etmeyi arzû etmeyiniz. Fakat bir kerre de harbe başladınız mı artık sebât edin".

Hadîs-i şerîf 'i ve bu husûsdaki diğer Hadîs-i şerîf 'ler, İslâm Dîni'nde cihâdın en son çâre olarak kabûl edildiğini, sulh ve sükûnun bir asıl ve esâs olarak tanındığını bildirmektedir. Bu bakımdan İslâmiyyet'de hiç bir zaman tecâvüzî bir harb yokdur ve olmamışdır. Yapılan bütün muhârebeler, Müslümân'ların ma'rûz kaldıkları zulüm ve haksızlıklara karşı en son çâre olarak bir **müdâfaa harbi** hâlinde yapılmışdır. Bunun aksini iddiâ etmek garazkârlıkdan başka bir şey' değildir. Çünkü Allâhü Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'inde meâlen şöyle buyurmaktadır:

---

[186] -Tevbe Sûresi, âyet 5.
[187] -Bakara Sûresi, âyet 244.
[188] -Bakara Sûresi, âyet 216.

"Tecâvüz etmeyiniz. Çünkü Allâh, tecâvüz edenleri sevmez".[189]

Kıble 'nin tahvîli

Hicret'in ikinci yılına kadar, Müslümân'lar namaz kılarken **Kudüs** 'deki **Beyt-i Makdis** 'e doğru dönerler, orayı kıble edinirlerdi. Bunun için **Kubâ Mescidi** 'nin ve **Mescid-i Nebî** 'nin mihrabları oraya doğru yapılmışdı.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret 'den evvel Mekke'de kıldığı namazlarda Kâ'be-i Muazzama'yı gözünün önüne alır, fakat Kudüs'deki Beyt-i Makdis'i kıble edinirdi. Gönlünde dâimâ, Kâ'be-i Muazzama'yı kıble edinmek arzûsu vardı. Ashâb-ı Kirâm da aynı arzûyu duyuyordu. Bu husûsda Yahûdî'lerin *"Muhammed, bizim kıblemize dönüyor da dînimizi beğenmiyor"* şeklinde yapdıkları dedikodulardan da hoşlanmıyorlardı. Bununla berâber Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Müslümân'lar, Hicret'den sonra onaltı ay kadar daha Beyti Makdis'e doğru namaz kıldılar.

Hicret'in ikinci yılında, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Medîne'de ikâmetlerinin onyedinci ayı olan **Şa'bân** ayının -*Başka bir rivâyetde Raceb ayının*- ortasında (*onbeşinci*) Pazartesi günü ikindi (*veyâ öğle*) namazını kılarken kıblenin **Mescid-i Aksâ** 'dan **Mescid-i Harâm** 'a çevrildiğini bildiren şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Biz yüzünü (vahye intizâr ve iştiyâkından) **çok kere göğe doğru evirib çevirdiğini görüyoruz. Onun için seni her hâlde hoşnûd olacağın bir kıbleye döndürüyoruz.** (Namazda) **yüzünü artık Mescid-i harâm tarafına** (kâ'be semtine) **çevir.** (Ey Mü'min'ler), **siz de nerede bulunursanız** (namazda) **yüzlerinizi o yana döndürün. Şübhe yok ki kendilerine Kitâb verilenler bunun Rabb'lerinden gelen bir gerçek olduğunu pek iyi bilirler. Allâh onların yapacaklarından gâfil değildir".**[190]

O günden i'tibâren Mescid-i harâm'da bulunan Kâ'be-i Muazzama, Müslümân'ların kıblesi oldu. Bu gün dünyânın her tarafında bulunan bütün Müslümân'lar, namaz kılarken yüzlerini Kâ'be-i Muazzama tarafına çevirirler.

---

[189] -Bakara Sûresi, âyet 190.
[190] -Bakara Sûresi, âyet 144.

Kıblenin Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i harâm'a değiştirilmesini emr eden âyet-i kerîme nâzil olduğu zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Benî Seleme** yurdundaki **Benî Seleme Mescidi** 'nde ikindi namazı kılıyordu. Namaz ortasında bu âyet-i kerîme nâzil olunca, erkekler kadınların yerine, kadınlar da erkeklerin yerine geçerek namazın yarısı Mescid-i Aksâ tarafına, yarısı da Mescid-i harâm tarafına doğru kılındı. Kıblenin bu şekilde tahvîl edilmesinde, hem bu kılınan namazın, hem de geçmişde kılınan namazların Allâhü Teâlâ ındinde kabûl buyurulacağına dâir ince nükteler ve hıkmetler vardır. Aşağıda gelecek olan âyet-i kerîmede de bu husûsa işâret olunmuşdur. Bunun için bu mescide **"Mescidü'l-kıbleteyn:** *İki kıbleli mecid* **"** adı verildi. Bu sûretle de namazlarda, Beyt-i Makdis'e teveccüh etmek tamâmiyle nesh edilmiş oldu.[191]

Kıble tahvîl edildikden sonra ba'zı sefîh kimseler, *"Müslümân'ları evvelki kıblelerine döndüren sebeb nedir? Kısa bir müdded için Yahûdî'lerin kıblesine dönmekde ne fâide vardır?"* diye dedi-kodu yapmaya başladılar. Bi'l-hâssa Yahûdî'ler ve münâfıklar, türlü türlü sözlerle Müslümân'ların ve Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın hareketlerini tenkid etmeye fırsat buldular. Bunun için bunlara, en güzel cevâbı, Kur'ân-ı Kerîm'in bu husûsla ilgili olarak nâzil olan şu meâldeki âyet-i kerîmeleri cevâb verdi:

"Meşrık da Allâh'ındır, Mağrib de. Onun için nereye döner, yönelirseniz Allâh'ın yüzü (kıblesi) **işte oradadır. Şübhe yok ki Allâh, Vâsi'dir, hakkıyle bilicidir".**[192]

"İnsanlardan (Yahûdî ve müşriklerden) **bir takım beyinsizler:** *-(Müslüm'an'ları, namazda kıble edinib)* ***üzerinde durdukları*** *(eski)* ***kıblesinden çeviren*** *(sebeb)* ***nedir?-*** **diyecekler. De ki: Doğu da Allâh'ın, batı da. O, kimi dilerse onu doğru yola iletir".**

"Böylece sizi (Ey Muhammed ümmeti) **vasat** (orta) **bir ümmet yapmışızdır, insanlara karşı** (hakîkatin) **şâhidleri olasınız, bu Peygamber de sizin üzerinize tam bir şâhid olsun diye.** (Habîbim) **senin üstünde durageldiğin** (Kâ'be'yi tekrar) **kıble yapmamız; o Peygambere** (sana) **uyanları ayağının iki ökçesi üzerinde geri döneceklerden** (irtidâd edeceklerden ve münâfıklardan) **ayırd etmemiz içindir. Gerçi** (kıblenin bu sûretle çevrilmesi) **elbetde**

[191] -Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Mealli Türkce Tefsir,C.1.ss.528. Elmalılı M. H.Yazır.
[192] -Bakara Sûresi, âyet 115.

büyük bir (mes'ele) **dir. Ancak bu, Allâh'ın, doğru yola iletdiği kimseler hakkında** (aslâ vârid) **değil. Allâh, îmânınızı** (Mescid-i Aksâ'ya doğru kılmış olduğunuz namazlarınızı) **zayi' edecek değildir. Çünkü Allâh, insanları çok esirgeyendir.** (Onlara) **rahmetini râygân edendir".**[193]

"And olsun ki (Habîbim) **sen, kendilerine Kitâb verilenlere** (kıble mes'elesine dâir) **her âyeti** (her bürhânı, her mu'cizeyi) **getirmiş olsan onlar** (inadlarından) **yine senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine tâbi' olacak değilsin.** (Hattâ) **onların kimi kiminin** (Yahûdî'ler Hristiyan'ların, Hristiyan'lar Yahûdî'lerin) **kıblesine uyacak da değildir. And olsun** (Habîbim) **sana gelen bunca ilim** (ve vahy) **den sonra** (bi'l-farz) **onların hevâ** (ve heves) **lerine uyacak olursan, o takdirde şübhesiz ve muhakkak** (kendilerine) **yazık etmişlerden** (sayılır) **sın".**[194]

"Hangi yerden (sefere) **çıkarsan** (namazda) **yüzünü Mescid-i harâm tarafına döndür. Bu** (emir de) **Rabb'inden** (gelen) **mutlak bir Hakk'dır. Allâh, yapacaklarınızdan gâfil değildir".**[195]

"(Namazda) **yüzlerinizi doğu ve batı yanına döndürmeniz: birr** (her türlü iyilik, hayır ve tâat) **değildir. Fakat birr, Allâh'a, âhiret gününe, meleklere, Kitâba ve peygamberlere îmân eden, malı** (nı Allâh) **sevgisiyle** (Yâhud mala olan sevgisine rağmen) **akrabâya, yetîmlere, yoksullara, yol oğluna** (yolda kalmış misâfirlere), **dilenenlere, köle ve esîrler** (i kurtarmay) **a veren; namazı** (nı) **dos doğru kılan, zekâtı** (nı) **ödeyen** (kimselerin); **ahidleşdikleri zaman sözlerini yerine getirenler** (in); **sıkıntıda ve hastalıkda ve muhârebenin kızışdığı zamanlarda sabr-u metânet gösterenler** (in birr'idir). **İşte onlar,** (îmânlarında ve birr-u tâat iddiâsında) **sâdık olanlardır ve onlar takvâya erenlerin de ta kendileridir".**[196]

Ramazan Orucu 'nun ve Zekât 'ın farz olması

Hicret'in ikinci yılının Şa'bân ayında **Ramazan Orucu** farz kılındı. Bu seneden i'tibâren her Müslümân, kendisine farz olan Ramazan Orucu'nu tutmaya başladı.

---

193 -Bakara Sûresi, âyet 142-143.

194 -Bakara Sûresi, âyet 145.

195 -Bakara Suresi, âyet 149.

196 -Bakara Sûresi, âyet 177.
Bu âyet-i kerîme, kıblenin tahvîlini dillerine dolayan Yahûdî ve Hristiyân'lara cevâbdır.

Aynı senede zengin olan Müslümân'ların, mallarından **zekât** vermeleri de farz kılındı.

Ayrıca hâli vakti yerinde olan Müslümân'ların, fakirlere **Sadaka-i fıtır** vermeleri, **Ramazan** ve **Kurban Bayramı** namazlarını kılmaları da vâcib kılındı.

Kurayş müşriklerinin tehdîdlerine karşı tedbîr alınması

Müslümân'lar, Medîne'ye hicret etmekle Kurayş müşriklerinin ta'kîbinden tamâmen kurtulmuş olmadılar. Müslümân'ların Medîne'de kuvvet bulmalarından korkan Kurayş müşrikleri, Medîne'deki Yahûdî ve münâfıkları, Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya da'vet ediyor, onlarla iş birliği yapmaya çalışıyor, arzûlarına uygun hareket etmeyenleri de tehdîd ediyorlardı. Bu arzûlarını gerçekleşdirmek için de münâfıkların reisi olan **Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül'**e yazdıkları bir mektûbda şöyle diyorlardı:

"Siz bizimkileri barındırınız. And olsun ki, siz O'nu (Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ı) ya öldürürsünüz veyâ yurdunuzdan çıkarırsınız. Yoksa biz hepimiz birden size karşı yürüyerek bütün cenk erlerinizi öldürür ve karılarınızın ırzına geçeriz".

Münâfıklara yazdıkları böyle mektûblarla iktifâ etmeyen Kurayş müşrikleri, Müslümân'lardan **Ensâr-ı Kirâm**'a yazdıkları bir mektûbda da şöyle diyorlardı:

"Şunu iyi biliniz ki Arab kabîleleri arasında vukû' bulacak hiç bir harb, sizinle vukû' bulacak olandan daha korkunç olmayacakdır. Çünkü siz, bizden birine yadım etmeye çalıştınız. Bu şahıs bizim en asîlimiz ve en ileri gelenimizdir. Siz O'na melce' (sığınacak yer) te'mîn etdiniz. O'nu müdâfaa ediyorsunuz. Bu sizin için bir ayıp ve bir lekedir. Bizim ile O'nun arasına girmeyiniz. Şâyet O'nun tutduğu yol iyi ise, bundan memnûn olacak biziz. Şâyet kötü ise, O'na sâhib çıkmak herkesden önce bize düşer".

Müslümân'lardan **Ka'b ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh* da bu mektûba, Kurayş müşriklerine meydan okurcasına, bir şiir ile cevâb vermişdir.

Bir müdded sonra *Evs* kabîlesi reislerinden **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh,* Müslümân oldukdan sonra, umre yapmak için

Mekke'ye gitdi. Müşriklerden **Umeyye ibn-i Halef**, eskiden beri dostu idi. Umeyye ibn-i Halef, ticâret için Sûriye'ye giderken Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* 'ın evinde misâfir kalırdı. Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* da Mekke'ye geldiği zaman O'nun evinde misâfir kalırdı. Bu bakımdan Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh*, umre için Mekke'ye gelince de Umeyye ibn-i Halef 'in misâfiri oldu.

Bir gün Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh*, Umeyye ibn-i Halef ile birlikde Kâ'be'yi tavâf ederken Ebû Cehil'e rast geldi. Ebû Cehil, Umeyye ibn-i Halefe, arkadaşının kim olduğunu sordu. O da söyledi. Ensâr-ı Kirâm'dan Sa'd ibn-i Muâz olduğunu öğrenince hiddedlenerek *"Siz o Müslümân'ları himâye ediyorsunuz. Biz sizin buraya gelerek tavâf etmenize, ziyâretde bulunmanıza müsâade edemeyiz. Yemîn ederim ki eğer Umeyye ibn-i Halef ile birlikde olmasaydın buradan ehlinin yanına sağ dönemezdin"* dedi. Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* da *"Bizi buraya ziyâretden men' ederseniz biz de sizin için daha şiddetli olanını yaparız. Sûriye'ye giden kervanlarınızın hareketine mâni' oluruz"* diyerek tehdîdkâr bir cevâb verdi ve O'nu susturdu. Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llahü anh*, bu hareketi ile Kurayş müşriklerinin can damarını yakalamış, yaptıklarına pişmân etdirmişdir.

Kurayş müşriklerinin böyle tehdîdkâr davranışlarına, Medîne'deki Yahûdî'ler ile münâfıklar da iştirak ediyor, durmadan Müslümân'ları rahatsız etmeye çalışıyorlardı.

Bunların bu şekildeki hareketleri karşısında, Müslümân'lar da tedbirli olmaya, kendilerini müdâfaa edecek çâreler bulmaya başladılar. Bu maksadla Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, etrâfa, küçük kâfileler hâlinde müfrezeler göndermeye ve düşmanı ta'kîb etmeye başladı. Etrâfa gönderilen bu küçük müfrezelerin başlıca iki gâyesi vardı.

1-Kurayş müşriklerinin Sûriye'ye giden ticâret yollarını kapamak, bu yollardan gidip gelen ticâret kervanlarını tehdîd etmek.

Çünkü bu yol, Kurayş müşriklerinin can damarı idi. Bütün geçimleri, Sûriye ile yapdıkları ticârete bağlı idi. Bu kervanların, ba'zan iki bin deveden teşekkül etdiği, taşıdıkları malların elli bin dînar değerinde olduğu olurdu. Bunun için hem Kurayş müşriklerini tehdîd etmek, hem de Medîne'deki Yahûdî'leri ve münâfıkları korkutmak maksâdı ile bu müfrezeler çıkartıldı. Bunlar hiç bir zaman yağmacılık ve çapulculuk gibi bir şey' yapmadılar. Sâdece düşmanlara bir göz dağı

vermek gâyesi ile etrafda devriye gezdiler, düşman hakkında bilgi topladılar.

2-Mekke civârında yaşayan kabîleler ile sulh andlaşmaları yapmak, onları Kurayş müşriklerinin kötü emellerine âlet olmakdan kurtarmak.

Çünkü bu andlaşmalar yapılınca, İslâm Dîni'nin müdâfaası daha kolay bir hâle gelmiş olacakdı.

İşte bu sebeblerden dolayı etrâfa küçük küçük müfrezeler gönderildi ki bunlara "**Seriyye"** ismi verilmişdir.

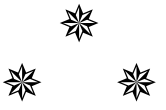

Etrâfa gönderilen ilk seriyyeler

Hamza İbn-i Abdu'l-muddalib seriyyesi

Müdâfaa harbine izin verildikden sonra Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, etrâfa küçük seriyyeler göndermeye başladı. Bu seriyyelerin gâyesi -*yukarıda da belirtildiği gibi*- Kurayş müşriklerinin **Sûriye**'ye gidip gelen ticâret kervanlarını tehdîd etmek, ticâret yollarını kapalı bulundurmak, etrafdaki kabîleler ile andlaşmalar yaparak onları zararsız bir hâle getirmekdi. Hiç bir zaman bir tecâvüz gâyeleri yokdu. Çünkü Allâhü Teâlâ,

"Tecâvüz etmeyiniz. Çünkü Allâhü Teâlâ, tecâvüz edenleri sevmez".[197]

meâlindeki âyet-i kerîme ile tecâvüzü men' etmişdir.

İşte bu gâye ile etrâfa gönderilen seriyyelerden birincisi, **Hamza ibn-i abdu'l-muddalib** *radıye'llâhü anh* seriyyesidir. Bu seriyye,

[197] -Bakara Sûresi, âyet 190.

Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* idâresinde otuz kişilik küçük bir müfrezeden teşekkül etmişdi. Beyaz renkde olan ve **Ebû Mersed Gunevî** *radıye'llâhü anh* 'ın taşıdığı **İlk İslâm sancağı**, bu müfrezeye verilmişdir. Bu seriyye, Şâm'dan dönmekde olan ve üçyüz kişi ile muhâfaza edilen Kurayş müşriklerinin kervanlarını tehdîd etmek için gönderilmişdir. Bu kervanda Ebû Cehil de vardı.

Seriyye, sâhil yolunda düşmanla karşılaşdı. Bu sırada *Cüheyne* kabîlesinden birisinin tavassutu ile kan dökülmesine mâni' olundu. Medîne'ye geri dönülünce, Hazreti Muhammed *aleyhi^s-selâm* da durumdan memnûn kaldı.[198]

Ubeyde ibn-i Hâris ibn-i Abdu'l-muddalib seriyyesi

Bu seriyye de **Ubeyde ibn-i Hâris** *radıye'llâhü anh* idâresinde altmış kişilik bir kuvvetden teşekkül etmişdir. Ebû Süfyân'ın idâresinde Mekke'den Mısır'a gitmekde olan ticâret kervanına karşı gönderilmişdir. *Râbiğ* vâdisi civârında iki kuvvet karşılaşdı. Fakat taarruz vukû' bulmadığı için kan dökülmedi. Yalnız **Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** *radıye'llâhü anh* 'ın atdığı bir ok ile iktifâ edilmişdir ki İslâmiyyet'de Allâh yolunda atılan **ilk ok** bu olmuşdur. Kan dökülmemişdir. Bu seriyyenin beyaz renkdeki sancağını da **Mistah ibn-i Abdu'l-muddalib** *radıye'llâhü anh* taşımışdır.

Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs seriyyesi

Bu seriyye de **Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** *radıye'llâhü anh* idâresinde yirmi kişilik bir kuvvetden teşekkül etmişdir. Kurayş müşriklerinin ticâret kervanlarını tehdîd etmek için gönderilmişdir. Beş günlük bir yolculukdan sonra **Cuhfe** yakınlarında **Hezâz Suyu**'na kadar varmışlardır. Fakat geceleri yürüyüp gündüzleri gizlendiklerinden düşmana rastlayamamışlardır. Ancak buraya kadar gitmelerine müsâade edildiği için de daha ileri gitmeyip geri dünmüşlerdir. Bu seriyyenin beyaz renkdeki sancağını da **Mikdâd ibn-i Amr** *radıye'llâhü anh* taşımışdır.

---

[198] **-Seriyye:** Küçük çete ve akıncı müfrezesi demekdir. Bu bakımdan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in katılmadığı küçük harb müfrezelerine, **"Seriyye"** denilmişdir. En kuvvetli seriyyeler, dörtyüz kişiyi geçmemişdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in iştirak etdiği harb müfrezelerine de **"Gazve"** veyâ **"Gazâ"** denilmişdir.

İ l k G a z v e l e r

Ebvâ Gazvesi

Buna **Veddan Gezvesi** de denilir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in iştirak etdiği ilk gazve budur.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hicret'in ikinci yılının **Safer** ayında altmış kişilik bir Muhâcir gurubu ile Medîne'den çıkdı. **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de yerine kaymakam bırakdı. Bu sefere, yalnız Muhâcirler iştirak etdi. Müfrezenin sancaktarlık vazîfesi de **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh* 'a verildi ve beyaz sancağı O taşıdı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu seferden maksâdı, Kurayş müşriklerine karşı bir mukâbelede bukunmak ve **Kinâne** kabîlesinin bir kolu olan **Damra Oğulları** ile bir andlaşma yaparak onları emniyyet altına almakdı. Bunun için Medîne'ye sekiz konak mesâfede bulunan **Ebvâ Köyü** 'ne kadar gitdi. Bu köy, Medîne hudûdunun sonu idi. Hiç bir tarafda düşmana tesâdüf olunmadı. Ancak **Benî Damra Oğulları** ile bir andlaşma yapılarak geri dönüldü. Bu andlaşmada şöyle deniliyordu:

"B'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın Rasûlü Muhammed'in Benî Damra Oğulları'na verdiği muâhedenâmedir.

Benî Damra Oğulları'nın canları ve malları emîndir. Onlar bir taarruza uğradıkları zaman, -Allâh'ın Dîni'ne karşı harb etmedikce- Rasûlü'llâh'ın yardımını göreceklerdir. Allâh'ın Rasûlü de onları yardıma da'vet etdiği zaman onlar da bu da'vete icâbet edeceklerdir".

Mekke ile Medîne arasında bulunan **Ebvâ Köyü**, dağlık ve geniş bir arâzîde kurulmuşdur. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, burasını gâyet iyi tanıyordu. Çünkü altı yaşlarında iken, Medîne'de bulunan dayılarını ve babasının kabrini ziyâret etdikden sonra Mekke'ye dönerken annesi **Âmine** burada vefât etmişdi. Bundan sonra da anneden babadan yetîm kalmanın acısını tadarak **Ümmü Eymen** *radıye'llâhü anhâ* ile birlikde Mekke'ye gitmişdi.

Aradan yıllar geçdikden kırkdokuz yıl sonra bir Peygamber olarak buraya tekrar gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Safer ayının son günleri ile Rabîu'l-evvel ayının ilk günlerini **Ebvâ Köyü**'nde geçirdi. Daha sonra Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'ye döndü.[199]

Buvat Gazvesi

Buvat, *Cüheyne* kabîlesi şu'belerinden bir koldur. Bunların oturduğu arâzîye de Buvat denilmişdir. Medîne'ye kırk mil kadar bir mesâfededir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyh ve sellem*, Hicret'in ikinci yılının Rabîu'l-evvel ayında ikiyüz kişilik bir süvâri kuvveti ile **Buvat** taraflarından gelmekde olan Kurayş kervanlarına i'tirâz etmek ve onlara mukâbelede bulunmak için Medîne'den hareket etdi. Yerine **Osmân ibn-i Maz'ûn** *radıye'llâhü anh* 'ı kaymakam bırakdı. Beyaz sancağı da **Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** *radıye'llâhü anh* 'a verdi**.** Buvat arâzîlerine kadar vardı. Fakat Kurayş kervanlarına tesâdüf edilmedi. Rabîu'l-âhir ayı ile Cemâziye'l-evvel ayının ilk günlerini orada geçirdikden sonra Medîne'ye döndü.

Uşeyra Gazvesi

Uşeyra, Medîne'ye dokuz konak mesâfede bulunan bir yerdir.[200] Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in ikinci

---

[199] -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in babası Abdu'llâh ibn-i Abdü'l-muddalib ile annesi Âmine bint-i Vehb 'in, Ehl-i nâr (*cehennemlik*) olmayıp Ehl-i necât (*cennetlik*) olduklarına dâir bir çok rivâyetler vardır. Bunların içerisinde en şöhret bulanı,

"Allâhü Teâlâ, Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın ana va babasına hayat bahşederek onları ihyâ' etmesi, onların da azîz oğullarının Nübüvvet ve Risâlet 'ini kabûl ederek îmân etmiş olmaları"

husûsudur. Edeb ve mantîka en uygun olanı da budur ki Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın rivâyet etdiği aşağıdaki **"İhyâ' hadîsi",** bu husûsu te'yîd edip açıklar.

"Vedâ' Haccı 'ında Rasûlü'llâh sallâllâhü *aleyhi ve sellem* bizimle birlikde hacc etdi**.** Sonra **Hacun** kabristanına uğradı. Hazret, hazîn ve mağmûm ağlıyordu. Orada uzunca bir zaman kaldıkdan sonra benim yanıma geldi. Bu def'a ferah-nâk ve mütebessimdi. Ben hâlinde bu bâriz teğişikliğin sebebini sordum. O da Annemin kabrine gitdim. Cenâb-ı Hakk'dan annemi ihyâ' buyurmasını diledim. Kabûl buyurup annemi diriltdi ve bana îmân etdikden sonra ebedî hâline redd ve iâde buyurdu, dedi".

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.4.ss.547. Kâmil Miras.

[200] -Bir konak, dört fersah; her fersah ise üç mildir.

yılında Cemâziye'l-âhir ayının son günlerinde, Muhâcir'lerden müteşekkil yüzelli kişilik bir kuvvet ile Şâm'a gitmekde olan bir Kurayş kervanına karşı çıkdı. Yerine **Ebû Seleme ibn-i Abdu'l-esed** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de kaymakam bırakdı. Beyaz sancağı da **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh* 'a verdi. Kurayş kervanları daha evvel geçmiş olduğundan kimseye rast gelinmedi.

Uşeyra taraflarında **Benî Damra Oğulları** 'nın müttefîki olan **Benî Müdlec** kabîlesi yaşıyordu. Benî Damra Oğulları ile yapılan andlaşma gibi, onlar ile de bir andlaşma yapıldıkdan sonra Medîne'ye dönüldü.

Birinci Bedir Gazâsı veyâ Küçük Bedir Gazvesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Uşeyra seferinden döndükden on gün kadar sonra Kurayş müşriklerinden **Kurz ibn-i Câbir** kumandasında küçük bir müfreze, Medîne mer'larına kadar gelerek Medîne'lilere ve Müslümân'lara âit hayvanları alıp götürmüşlerdi. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de kaymakam bırakarak bir müfreze ile Kurz ibn-i Câbir ve adamlarını ta'kîb etmeye çıkdı. Bedir civârında **Saffan** denilen vâdîye kadar varıldı. Fakat Kurz ibn-i Câbir ve adamları sapa yollardan kaçtıkları için düşmana rast gelinemedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da Medîne'ye geri döndü ki bu gazâya, **"Küçük Bedir Gazvesi"** de denir.

Abdu'llâh ibn-i Cahş seriyyesi veyâ Batn-ı Nahle vak'ası

Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in ikinci yılının Raceb ayında on kişilik bir müfrezeyi **Abdu'llâh ibn-i Cahş** *radıye'llâhü anh* kumandasında Mekke ile Tâif arasında ve Mekke'ye yirmidört saatlık bir mesâfede olan Batn-ı Nahle vâdîsine gönderdi. Ayrıca Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh* 'a da bir mektûb vererek iki günlük yolculukdan sonra açıp okumalarını ve ona göre hareket etmelerini emretdi. Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh* da, arkadaşları ile birlikde iki günlük bir yolculukdan sonra mektûbu açıp okudu. Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Yâ Abda'llâh, arkadaşların ile Batn-ı Nahle'ye kadar Allâh yolunda git. Kurayş kervanlarını ta'kîb et. Belki bize hayırlı bir haber

getirirsin. Arkadaşlarından gitmek istemeyenler olursa geri dönsün. Gitmeleri için zorlama".

Mektûb okununca hiç bir kimse geri dönmek istemedi. Yollarına devam ederek **Batn-ı Nahle'**ye vardılar. Bu arada Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* ile Utbe ibn-i Gazvân *radıye'llâhü anh*, müştereken bindikleri deveyi yolda kayb etdiklerinden onu aramaya çıkdılar. Diğerleri, bunları sabırsızlıkla gözler bir hâlde, Batn-ı Nahle'ye vardıkları zaman Tâif yolundan **Amr ibn-i Hadramî** idâresinde kuru üzüm ve deri yüklü bir kervan kâfilesinin gelmekde olduklarını gördüler. Kervana hücûm edip etmemekde tereddüd etdiler. Netîcede *"Eğer kervana hucûm etmezsek iki gün sonra Kurayş bizim durumumuzu haber alır, bizi müşkil bir durumda bırakabilir"* dediler. Haram aylardan olan Raceb ayının çıkdığına da kanaat getirerek kervan ehline hücûm etdiler. İçlerinden birisi Amr ibn-i Haradmî'ye ok atarak onu öldürdü. Bu sûretle İslâmiyyet'de **ilk kan** dökülmüş oldu. İki kişiyi de asîr etdiler. Diğerleri kaçdılar. Müslümân'lar da yüklü develer ile esîrleri alıp Medîne'ye döndüler. Bu sûretle de Müslümân'ların eline **ilk ganîmet malı** geçmiş oldu.

Medîne'ye gelince Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh*, durumu Hazreti Muhammed *aleyhi's-selam* 'a anlatdı. O da *"Ben sana böyle bir şey' yapmaya müsâade etmedim"* diyerek Raceb ayının çıkmamış olduğunu söyledi. Haram olan bir ayda bu şekilde bir kıtâlin yapılmış olduğuna üzüldü. Ashâb-ı Kirâm da aynı şekilde üzülerek *"Sizden istenilmeyen bir şey' yapdınız. Haram ayda döğüşmek için emir almadığınız hâlde döğüştünüz"* dediler. Bunun üzerine seriyyeye iştirak eden Müslümân'lar, *"Acebâ günâha mı girdik"* diyerek bu durumdan çok üzüldüler. Yapdıklarına pişman olarak *"Tevbemiz kabûl oluncaya kadar yerimizden ayrılmayacağız"* diye yemîn etdiler.

Kurayş müşrikleri, kervanlarının başına gelen felâketi öğrenince, Müslümân'lara olan kinleri bir kat daha artdı. Çünkü Amr ibn-i Hadramî ile esîr edilen diğer iki kişi, Kurayş'in ileri gelen ailelerinden idiler. Aynı zamanda hâdisenin haram aylarda vukû' bulmasını da bahâne ederek *"Müslümân'lar haram olan aylarda da kan dökmeye başladılar. Bu olur mu? Bu günah değil mi?"* diye söylenmeye, i'tirâz etmeye başladılar. Müslümân'lara mektûb yazarak uygun bir hareket olmadığını söylediler. Bunu fırsad bilenYahûdî'ler de aynı dedikoduları yapmaya, fitne ve fesâdı körüklemeye, Müslümân'lar aleyhinde konuşmaya başladılar.

Bunun üzerine müşriklere cevâb olarak şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil olunca, Müslümân'lar ferahlanıp sevindiler:[201]

"Sana harâm olan o ayı, ondaki muhârebeyi sorarlar. De ki: O ayda muhârebe etmek büyük (günah) **dır;** (insanları) **Allâh yolundan men' etmek, Onu inkâr etmek,** (ziyâretcilerin) **Mescid-i harâma gitmelerine mâni' olmak, Onun halkını oradan çıkarmak ise, Allâh katında daha büyük** (günah) **dır. Fitne katilden de beterdir. Kâfirlar, güçleri yetse, sizi dîninizden döndürünceye kadar sizinle savaşmalarında devâm edeceklerdir. İçinizden kim dîninden döner de kâfir olarak ölürse o gibilerin yapdığı iyi işler dünyâda da, âhiretde de boşa gitmişdir. Onlar o ateşin** (cehennemin) **arkadaşlarıdır. Onlar orada** (bir daha çıkmamak üzere) **ebedî kalıcıdırlar".**[202]

Daha sonra Sad ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* ile Utbe ibn-i Gazvân *radıye'llâhü anh*, develerini bulup Medîne'ye gelince alınan iki esîr, kurtuluş fidyesi (*fidye-i necât*) karşılığında serbest bırakıldı. Bunlardan **Hakem ibn-i Keysân,** Müslümân olup Medînede kaldı. **Osmân ibn-i Abdu'llâh** da Mekke'ye giderek orada müşrik olarak öldü.

Bundan sonra Batn-ı Nahle vak'asına iştirak eden Müslümân'lar, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a *"Yâ Rasûle'llâh, gazâmız Allâh katında makbûl müdür?"* diye sordular. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil olarak gazâlarının Allâhü Teâlâ ındinde makbûl olduğu bildirildi:

"Hakîkat, îmân edenler, bir de Allâh yolunda (yurdlarından) **hicret edib de savaşanlar** (yok mu?) **işte onlar, Allâh'ın rahmetini umarlar. Allâh** (Mü'min'leri) **hakkıyle yarlığayıcı,** (onları) **cidden esirgeyicidir".**[203]

❋

❋ ❋

[201] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.1.ss.217.Ömer Nasûhi Bilmen.
[202] -Bakara Sûresi, âyet 217.
[203] -Bakara Sûresi, âyet 218.

Büyük Bedir Muhârebesi

Müslümân'lar ile Kurayş müşrikleri arasında yapılan ilk muhârebe, **"Büyük Bedir Muhârebesi"** dir ki buna **"İkinci Bedir Gazâsı"** da denir. Hicret'in ikinci senesinin Ramazan ayında yapılan bu muhârebe, Medîne'ye seksen mil (145 Km) kadar bir mesâfede bulunan **"Bedir"** mevkîinde yapılmışdır. Bedir, Sûriye'ye giden kervan yolu üzerinde bulunan küçük bir köydür. Câhiliyyet devrinin panayır yerlerinden biri olup suyu ve muz, hurma, üzüm gibi meyveleri bol bir yerdir.

Yukarıda da görüldüğü gibi Kurayş müşrikleri, durmadan Müslümân'lar aleyhinde çalışıyor, Müslümân'ları tehdîd ediyor, Yahûdî'leri ve bir çok Arab kabîlelerini Müslümân'lar aleyhine kışkırtıyorlardı. Hattâ Medîne etrâfında otlatılmakda olan hayvanları bile alıp götürüyorlardı. Kurayş müşriklerinin bu hareketleri, Müslümân'ların gâyet uyanık ve tedbirli bulunmalarını ihtâr ediyordu.

Bu halden endîşelenen ve düşmanın Medîne üzerine ansızın bir baskında bulunması ihtimâlini düşünen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ara sıra -*Müslümân'lar ile birlikde*- Medîne hâricine çıkarak etrâfı kontrol ediyor, Kurayş kervanlarının hareketlerini gözetliyordu. Bu tedbirler esnâsında şâyet bir taarruza uğrayacak olurlarsa, kendilerini müdâfaa etmek için, mukâbil hareketde bulunmalarına da, Allâhü Teâlâ tarafından müsâade edilmişdi.

Bu durum karşısında Sûriye taraflarına giden ticâret yollarının ciddî bir tehlikeye düştüğünü gören Kurayş müşrikleri , Müslümân'lara karşı büyük bir harb hazırlığına giriştiler. Bu maksatla da **Ebû Süfyân** idâresinde kırk kişinin muhâfaza etdiği büyük bir ticâret kervanını Sûriye'ye gönderdiler. Bu kervanın hazırlanmasına bütün Mekke halkı iştirak etdi. Kervanda kadınların bile hisseleri vardı. **Amr ibni'l-Âs** da, Ebû Süfyân'ın yardımcısı idi.

Müslümân'ların Medîne'den hareketleri

Kurayş müşriklerinin bu hareketini haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Sûriye'ye gitmekde olan bu kervan kafilesine karşı çıkılmasını i'lân etdi. **Talhâ ibn-i Ubeydu'llâh, Ubeyde ibn-i Hâris** ve **Saîd ibn-i Zeyd** *radıy'llâhü anhüm* hazretlerini de, Ebû Süfyân idâresindeki kervanın hareketlerini gözetlemek üzere

Şâm taraflarına gönderdi. Bunlar **Havra**'ya vardıkları zaman, Kurayş kervanının Sûriye'den döndüğünü gördüler. Hemen Medîne'ye haber göndererek durumu bildirdiler.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sllem,* (305) kişilik bir kâfile ile yola çıkdı.[204] Bu zamâna kadar olan gazâlara, yalnız Muhâcir'ler iştirak etdiği hâlde, bu sefere Ensâr-ı Kirâm da iştirâk etdi. Bununla berâber karşı çıkılacak düşman kuvveti zayıf olduğu için fazla bir tedbir alınmamışdı. Ayrıca harbe iştirâk etmek de herkesin kendi arzûsuna bırakılmışdı. Çünkü büyük bir muhârebeye değil, sâdece Kurayş kervanını karşılamaya çıkılmışdı. Bu bakımdan Müslümân'ların yanında üç at, yetmiş deve vardı. Bu hayvanlara da ikişer üçer nöbet ile biniyorlardı. Silâh olarak da altı zırh ile sekiz kılıçları vardı. Bir kısmında da ok, yay, sapan ve mızrak vardı. Atlı olanlar Mikdâd ibn-i Esved, Zübeyr ibn-i El-Avvâm ve Ebû Mersed Gunevî *radıye'llâhü anhüm* hazretleri idi.

Böyle bir durum ile Hicret'in ikinci senesinin Ramazan ayının sekizinde Kurayş kervanını karşılamak üzere Medîne'den yola çıkan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Amr ibn-i Ümmü Mektûm** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de, halka namaz kıldırmak için yerine vakîl bırakdı. **Ruha** mevkîine varınca da **Ebû Lübâbe El-Ensârî** *radıye'llâhü anh* 'ı, Yahûdî'ler bir kargaşalık çıkarmasınlar diye, Medîne'ye kaymakam ve muhâfız ta'yîn ederek geri gönderdi.

Ordunun başkumandan bayrağı demek olan **Livâ-i Saâded**, **Mus'ab ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh* 'a verildi. **Râyet** denilen ikinci derecedeki iki bayrakdan birisi **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* 'a, diğeri de Ensâr-ı Kirâm nâmına **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* 'a verildi. Böylece üçyüzbeş nefer ile **Bedir** mevkîine doğru hareket edildi. Bunların (64) ü *Muhâcir* 'lerden, (61) i *Evs* kabîlesinden, geri kalanları da *Hazrec* kabîlesinden idiler. Muhâcir'lerin hepsi iştirâk etmişlerdi. Yalnız Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*, ailesi Rukıyye *radıye'llâhü anhâ* çok hasta olduğu için Medîne'de kalmışdı.

Kurayş'in Mekke'den hareketi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu hareketini haber alan Ebû Süfyân, durumdan korkarak Mekke'ye haber gönderdi.

[204] -Bu kâfilede bulunanlar, izin verilenler ile birlikde (313) kişi idiler. Üzin verilenler kâfileden ayrılınca (305) kişi kaldılar.

Bu iş için de *Damdam ibn-i Amr El-Gifârî* 'yi ücretle tutarak vazîfelendirdi. Damdam devesine bindi. Çölleri yararak Mekke'ye verdı. Mekke va'dîsine varınca işe feci' bir manzara vermek maksâdı ile devesinin kulaklarını kesdi. Burnunu yardı. Eğerini ters çevirdi. Kendi gömleğini de önden ve arkadan yırtdı. Bu vaziyetde devesinin üzerinden Mekke'lilere hitâben şöyle bağırdı:

"Ey Kurayş, çabuk yetişin. Kervanın imdâdına koşun. Ebû Süfyân idâresinde bulunan kervanınızdaki bütün mallarınız elden gidiyor. Muhammed -aleyhi's-selâm- kervanı alıyor. İmdâd, imdâd, imdâd..."

Bu haberi duyan Ebû Cehil, derhâl harekete geçerek Kâ'be etrâfında halkı kervanın imdâdına koşmaya teşvîk etdi. Herkes büyük bir heyecan içinde toplanmaya başladı. Çünkü bütün Mekke halkının bu kervanda malları vardı. Batn-ı Nahle vak'ası 'nda öldürülen Amr ibn-i Hadramî 'nin kardeşi Âmir ibn-i Hadramî de, Arab âdetine göre, intikam hissi ile elbîselerini yırtmış, çamurlara belemiş bir vaziyetde bağırıp çağırarak herkesin kanını kabartacak sözler söylemeye başladı. Bunun üzerine hemen hemen bütün Kurayş halkı ve ileri gelenleri, bu sefere iştirak etmeye karar verdiler. Kendisi gidemeyecek bir durumda olanlar da yerlerine başka bir adam bulup gönderdiler. İslâm Dîni'nin ve Hazreti Muhammed *aleyi's-selâm* 'ın en büyük düşmanı olan Ebû Leheb de, hasta olduğu için harbe gitmeye cesâret edemediğinden yerine bir adam bulup gönderdi. Kısa bir zamanda Ebû Cehil idâresinde bin kişilik muazzam bir ordu kuruldu. Bu orduya Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın kabîlesi ile Benî Adiyy kabîlesi iştirak etmedi.

Bu orduda (1000) at, (100) hecin devesi ve (600) deve vardı. Askerlerin ekseriyyeti zırhlı idi. Ebû Leheb'den başka bütün Mekke eşrâfının iştirak etdiği bu muazzam ordu, Ebû Cehil idâresinde Bedir mevkîine doğru sür'atle hareket etdi.

Bununla berâber Kurayş müşrikleri arasında, Müslümân'lara karşı girişilen hareketlerin doğru bir şey' olmadığını kabûl edenler ve tafsîlâtı aşağıda anlatılacak olan **Âtike** 'nin rü'yâsından kuşkulananlar vardı. Bu bakımdan bu muhârebeye iştirak etmek istemeyenler, sâdece Ebû Cehil'in ve avenesinin dilinden kurtulmak için iştirak etmiş oldular.

Meselâ, Kurayş'in ileri gelenlerinden **Umeyye ibn-i Halef,** böyle bir mâcerâya atılmanın doğru bir hareket olmadığını bildiği için, harbe

gitmemeye karar verdi. Bunu haber alan Ebû Cehil ve Ukbe ibn-i Ebî Muayt, Umeyye ibn-i Halef 'i Kâ'be yanında yakaladılar. Ukbe ibn-i Ebî Muayt'ın elinde bir buhurdanlık, Ebû Cehilîn elinde de bir sürmelik vardı. Ukbe ibn-i Ebî Muayt, buhurdanı Umeyye ibn-i Halef 'in önüne koyarak *"Al, kadınlar gibi tütsülen"* dedi. Ebû Cehil de sürmeliği uzatarak *"Al, kadınlar gibi sürme çek. Çünkü bir kadından farkın yok"* dedi. Umeyye ibn-i Halef de bu hareketlerin karşısında ayağa kalkarak *"Mekke va'dîsindeki en iyi deveyi hazırlayın"* dedi ve harbe gitmeye karar verdi. Bu sûretle de harbe iştirak etmeyen bir kimse kalmamış gibi oldu.

Ebû Cehil idâresindeki Kurayş ordusu, Mekke'den kalkıp Bedir mevkîine geldi. Buraya gelinceye kadar her konak yerinde, sıra ile, Ebû Cehil, Safvân ibn-i Umeyye, Süheyl ibn-i Amr, Şeybe ibn-i Rabîa, Utbe ibn-i Rabîa, Kays ibn-i Subâbe, Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib, Ebu'l-Buhterî ve diğer ileri gelen kimseler, bir gün on, bir gün dokuz deve keserek ordunun yiyeceğini te'mîn etdiler. Bedir mevkîine varınca da orada konaklıyarak harb nizâmına hazırlandılar.

Ebû Süfyân'ın durumu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in aldığı tedbirleri öğrenen Ebû Süfyân, Mekke'ye haber gönderdikden sonra tedbîr alarak Bedir mevkîine doğru ilerlemeye başladı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*, etrâfı gözetlemek için iki kişi gönderdi. Bunlar Bedir Kuyusu'nda su doldururken, kuyu başında bulunan iki kızdan birisi diğerinde olan alacağını istiyordu. Öteki kız da *"Sabr et. Kervan bugün yarın dönecek. Onlara iş yaparım, sana olan borcumu öderim"* diyordu.

Bu konuşmalardan kervanın bugün yarın Bedir mevkîine gelecği anlaşılmış oldu. Fakat bu haber bir işe yaramadı. Çünkü bu iki Müslümân istihbâratçısı su doldurup oradan ayrıldıkdan sonra, Ebû Süfyân oraya geldi. Vazîfesi, kervanın önünden gelerek Müslümân'ların hareketleri hakkında haber toplamakdı. Bedir Suyu yanına gelince, orada bir adam gördü. Ona başka kimseler görüp görmediğini sordu. O da *"Biraz evvel iki kişi vardı. Su doldurup şu tepenin arkasına gitdiler"* dedi. Bu haberi alan Ebû Süfyân, onların atlarının fışkılarına bakdı. Medîne aleflerinin (*hayvan yemlerinin*) tohumlarını gördü. Bunun üzerine bu gidenlerin Medîne'li olduklarını anladı. Hemen giderek kervanın yolunu değiştirdi. Bedir mevkîini

solda bırakarak sâhil yolunu tutdu. Oradan Mekke'ye gitdi. Bu sûretle de Kurayş ticâret kervanını kurtarmış oldu.

Kurayş ordusuna da, kervanı kurtardığına dâir haber gönderdi. Fakat onlar, Müslümân'lar ile döğüşmek ve onlara göz dağı vermek için Bedir mevkîine gitmek üzere yollarına devam etdiler. *Benî Zühre* kebîlesine mensûb olanlar ise *"Artık kervan kurtuldu, maksâdımız hâsıl oldu. Geri dönmemiz lâzımdır"* diyerek Kurayş ordusundan ayrıldılar ve geri dönüp gitdiler.

Müslümân'ların hareketi

Hazreti Muhammed sallâhü *aleyhi ve sellem* idâresindeki Müslümân'lar, Bedir mevkîine doğru hareket ederken **Safra** yakınlarında **Zefîran** denilen yere gelince, Kurayş müşriklerinin büyük bir ordu ile Mekke'den hareket etdiklerini haber aldılar. O zamana kadar Kurayş müşriklerinin bu hareketlerinden haberleri yokdu. Çünkü onlar, Ebû Süfyan idâresindeki kervanın hareketine mâni' olmak için Medîne'den hareket etmişlerdi. Bu haber üzerine durum değişdi ve Müslümân'ların vaziyeti müşkilleşdi. Çünkü bu orduya karşı durmak ne kadar güç ise Medîne'ye geri dönmek de o kadar güç idi. Bir ar ve hayâ işi idi. Bu müşkil sırada Cebrâîl *aleyhi's-selâm* gelerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, **"İki tâifeden birisinin** *(Ebu Cehil idâresindeki Kurayş ordusu ile Ebû Süfyân idâresindeki Kurayş ticâret kervanından birisinin)* **Müslümân'lara mağlûb olacağını"** müjdeledi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ını toplayarak onlarla durumu istişâre etdi ve şöyle dedi:

"Kurayş, Mekke'den çıkmış geliyor. Ne dersiniz? Sizce kervanı ta'kîb etmek mi daha iyidir? Yoksa Kurayş ordusunu karşılamak mı)".

Bu söz üzerine Ashâb-ı Kirâm'dan çoğunun, kervanın ta'kîb edilmesini istediği görüldü. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu durumdan müteessir oldu. Çünkü kendisine, iki tâifeden birisine karşı muzafferiyyet müjdesi verilmişdi.

Bunun üzerine evvelâ **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh,* sonra **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* ayağa kalkarak Kurayş ordusuna karşı gidilmesinin daha iyi olacağını söylediler. Bundan sonra da ilk Müslümân'lardan olan **Mikdâd ibn-i Esved** *radıye'llâhü anh* ayağa kalkarak Muhâcir'ler nâmına şöyle dedi:

"Yâ Rasûle'llâh, Allâhü Teâlâ'nın emr etdiği yolda devam et. Biz sana tâbîyiz. Sana itâat ederiz. Biz İsrâîl Oğulları'nın Hazreti Mûsâ aleyhi's-selâm 'a dedikleri gibi -Sen git de Rabb'in ile birlikde harb et. Biz burada duracağız- demeyiz. Biz senin sağında solunda önünde harb ederiz".

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Ensâr-ı Kirâm'a hitâben *"Sizler de re'yinizi söyleyiniz"* dedi. Çünkü Ensâr-ı Kirâm, **Birinci** ve **İkinci Akabe Bîatleri**'nde Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı, Medîne dâhilinde, kendi canları gibi koruyacaklarını teahhüd etmişlerdi. Bunun için onların da fikirlerini almayı uygun buldu. Bunun üzerine Ensâr-ı Kirâm'dan **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* ayağa kalkarak, *"Yâ Rasûle'llâh, bizleri mi kasd ediyorsun?* dedi. O da *"Evet"* deyince **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* şöyle dedi:

"Yâ Rasûle'llâh. Biz sana inandık. Allâhü Teâlâ tarafından getirdiğin şey'lerin hepsini kabûl etdik. Sana tâbi' olduk. Artık siz ne dilerseniz emr ediniz. Seni hakk Peygamber olarak gönderen Allâhü Teâlâ hakkı için yemîn derim ki Sen bize şu denizi gösterip dalsan, biz de berâber dalarız. Ensâr'dan bir kişi bile geri dönmez. Biz düşmana karşı varmakdan çekinmeyiz. Muhârebe vaktinde geri dönmeyiz. Sabr ederiz ve sadâkatden ayrılmayız. Bizden memnûn olacağın işler nasîb etmesini Allâhü Teâlâ'dan dilerim. Hemen Allâhü Teâlâ'nın bereketine ve selâmetine dayanarak düşman üzerine yürüyelim".

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* 'ın bu sözlerinden memnûn oldu ve şöyle dedi:

"Öyle ise haydi, Allâhü Teâlâ'nın bereket ve saadetine doğru yürüyünüz. Size müjdelerim ki Allahü Teâlâ bize bu iki tâifeden birisini -kat'î sûretde mağlûb etmeyi- va'd etmişdir. Binâen-aleyh zafer, muhakkakdır. Va'llâhi şimdi o Kurayş kavminin harb meydanında yıkılacakları yerleri görüyor gibiyim".

Bundan sonra da Zefîran vâdîsinden hareket ederek Bedir'e yakın bir yere indi.

Âtike bint-i Abdü'l-muddalib 'in rü'yâsı

Damdam ibn-i Amr El-Gıfârî 'nin Mekke'ye haberci gelişinden üç gün önce, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in halası

olan **Âtike bint-i Abdü'l-muddalib**, rü'yâsında, bir adamın Mekke'ye gelerek *"Üç güne kadar katledileceğiniz yere yetişiniz"* diye nidâ etdiğini, bundan sonra Ebû Kubeys dağına çıkarak büyük bir kayayı yerinden koparıp aşağı atdığını, atılan bu kayanın parça parça olduğunu ve Mekke'nin her evine bir parçasının isâbet etdiğini gördü.

Sabah olunca gördüğü rü'yâyı kardeşi Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib'e söyledi ve *"Yakında Kurayş'e büyük bir musîbet erişecek"* diye ta'bîr ederek kimseye söylememesini tenbîh etdi.

Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib de bu hâli gizli olarak Velîd ibn-i Utbe'ye, O da kendi adamlarına söyledi. Bu sûretle kısa bir zamanda bütün Kurayş'e duyuldu.

Ebû Cehil ve arkadaşları, bu rü'yâyı duyunca, Haram-ı şerif 'de, biribirleri ile konuşmaya başladılar. Bu sırada Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib oraya geldi. Bunu fırsat bilen Ebû Cehil, *"Yâ Abbâs, hemşirenize ne vakit nübüvvet geldi. Ey Benî Abdü'l-muddalib, erkeklerinize peygamberlik geldiğine kanâat etmediniz de şimdi de kadınlarınız mı peygamberlik da'vâsına kalkışacak"* diye çıkışdı ve bütün Abdü'l-muddalib ailesine dokunacak sözler söyledi.

Ebû Cehil'in bu sözleri, kısa bir zamanda bütün Mekke'ye yayıldı. Bu haberi alan Abdü'l-muddalib kadınları, Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib'e kızarak şöyle dedi:

"Ebû Cehil'e niçin bu kadar yüz veriyor sunuz? Erkekleriniz hakkında söylemedik söz bırakmadı. Şimdi de kadınlarınıza dil uzatmaya başladı. Buna da mı sükût edeceksiniz".

Abdü'l-muddalib ailesi kadınlarının bu sözleri, çok ağırına giden Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib, sabah olunca, (*rü'yânın görüldüğü üçüncü gün*), doğru Haram-ı şerîf 'e gitdi. Maksâdı, Ebû Cehil'den intikâm almak idi. Ebû Cehil'i orada bulunca, onunla döğüşmek için bir bahâne aramaya başladı. Bu sırada Ebû Süfyân'ın habercisi **Damdam ibn-i El-Gifârî**, -yukarıda anlatıldığı gibi- Mekke'ye geldi ve

"Ey Kurayş, çabuk yetişin. Kervanın imdâdına koşun. Ebû Süfyân idâresinde bulunan kervanınızdaki bütün mallarınız elden gidiyor. Muhammed -aleyhi's-selâm- kervanı alıyor. imdâd, imdâd, imdâd..."

diye bağırmaya başladı. Bunun üzerine herkes, sesin geldiği tarafa doğru koşdu. Kısa bir zaman içinde Mekke halkı birbirine karışdı. Ebû

Cehil başda olmak üzere bütün Mekke halkı harbe hazırlanmaya karar verdi. bu sûretle Âtike bint-i Abdü'l-muddalib'in rü'yâsının tahakkûk safhası başlamış oldu.

Bedir mevkîi'ne gelen Müslümân'ların durumu

Zefîran vâdîsinden hareket edip Bedir mevkîine gelen Müslümân'lar, kurayş ordusu ile Ebû Süfyân idâresindeki Kurayş kervanı hakkında bilgi toplamak için, **Ali ibn-i Ebî Tâlib, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** ve **Zübeyr ibn-i El-Avvâm** *radıye'llâhü anhüm* hazretleri idâresindeki müfrezeleri, etrâfa, keşif kolları olarak gönderdiler. Bunlar, Kurayş müşriklerinin yanından gelen ve onların sakalığını yapan iki genci yakalayarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına getirdiler. Kendilerine, Kurayş müşrikleri ordusunun ne kadar olduğu sorulunca *"Bilmiyoruz"* dediler. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, her gün ne kadar deve kesdiklerini sordu. Onlar da *"Bir gün dokuz, bir gün on deve kesiyorlar"* dediler. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, Kurayş müşrikleri ordusunun bin kişi civârında olduğunu tahmin etdi. Bu tahmîni doğru idi. Bu arada Kurayş ileri gelenlerinin hepsinin orada olduğunu da öğrenince Ashâb-ı Kirâm'ına **"Kurayş, ciğerpârelerini karşınıza çıkardı"** buyurdu.

Bu sırada Ebû Süfyân idâresindeki Kurayş kervanı, Müslümân'ların ta'kîbinden kurtuldukdan sonra Mekke'ye doğru yoluna devam etdi. Müslümân'lar da Bedir mevkîine gelerek kumluk bir sahaya indiler. Susuz bir kum deryâsı olan bu vâdîde yürürken insanların ve hayvanların ayakları kayıyordu. Bu bakımdan bu arâzîde hareket etmek çok zor bir durum arzediyordu. Burası, aynı zamanda susuz bir mıntıka idi. Bu sebebden su bulmak da çok güç idi. Kurayş müşrikleri ordusu daha evvel gelmiş olduğundan **Bedir suyu**'nu tutmuşlardı. Bunun için Müslümân'lar susuz kalarak helâk olmakdan korkuyorlardı. Susuzlukdan abdest almak, gusul etmek mümkün olmuyordu. Şeytan, kendilerine türlü vesveseler veriyordu. Bununla berâber harb durumu da tahakkuk etmiş bir durumda idi. Bu şekildeki müşkil durumlar karşısında kalan Müslümân'lar, en sıkışık bir zamanda Cenâb-ı Hakk'dan yardım dililemeyi ihmâl etmeden şöyle duâ etmeye başladılar:

"Yâ Rabb, düşmanın olan Kurayş müşriklerine karşı bizi mansûr ve muzaffer kıl. Ey meded ve inâyet dileyenlere yardım eden Allâh'ımız, bize de imdâd eyle".

Gece olunca bütün Müslümân'lar tatlı bir uykuya daldılar. Karşılarında kendilerinden çok kuvvetli bir düşman ordusu bulunmasına rağmen bu tatlı uykularına devam etdiler. Yalnız Hazreti Muhammed *salla'llâhü aleyhi ve sellem* uyanık idi. İbâdet edip Allâhü Teâlâ'ya duâ ediyordu. Allâhü Teâlâ, Müslümân'lara bu güzel ve tatlı uykuyu ihsân etmişdi. Buna karşılık Kurayş müşriklerinin içerisine de bir korku ve endîşe düşmüşdü. Bu bakımdan Müslümân'lar tam bir emniyyet içerisinde tatlı tatlı uyurken, koskoca Kurayş müşrikleri ordusu, korku, telâş ve endîşe içerisinde sabahladı. Ma'nevî kuvvetleri kırıldı. Müslümân'ların ise şuur ve irâdeleri yerine geldi. Ma'nevî kuvvetleri artdı. Allâh'ına yönelip düşünmesini bilenlere ne ıbret verici bir manzara.

Ertesi gün Ramazân-ı şerîf ayının onyedinci Cum'a günü idi. Sabah olunca yağmurlar yağdı. Müslümân'lar bol bol sulara kavuşdular. Abdest alıp gusl etdiler. Su kablarını doldurdular. Yerler sertleşdi. Üzerinde seyr ve hareket etmek kolaylaşdı. Bu sûretle de ba'zı kimselerin gönüllerine gelen şeytan vesvesesi zâil oldu.

Müslümân'lar, Bedir mevkîine geldikleri zaman, Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh*, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* için hurma dallarından bir gölgelik (*çardak*) yapdı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile berâber burada oturdu. Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* da kılıcını kuşanarak ve Ensâr-ı Kirâm'dan bir kaç şahsı yanına alarak gölgeliğin etrafında nöbet tutdu, muhâfızlık vazîfesini îfâ' etdi.

Bir ara, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* dışarı çıkarak harb sahasını gezdi. Eliyle işâret ederek ve Kurayş müşriklerinin ileri gelenlerinin isimlerini birer birer sayarak *"İnşâa'llâh, şurası felânın maktelidir. Burası felânın, burası da felânın..."* diye gösterdi. Harb sonrasında görüldü ki hakîkaten o kimseler, haber verilen yerlere maktûl olarak düşmüşlerdi.[205]

❋
❋ ❋

Bedir Muhârebesi'nin buraya kadar anlatılan kısmının ba'zı husûsiyyetleri, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"(Bedir muhârebesinde) **karşılaşan iki cem'ıyyet hakkında sizin için muhakkak bir ıbret vardı.** (Onlardan) **bir cem'ıyyet Allâh**

[205] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.152. Kâmil Miras.

yolunda döğüşüyordu, diğeri ise kâfirdi. Onlar öbürlerini (Müslümân'ları) **dış gözleriyle kendilerinin iki katı olarak görüyorlardı. Allâh, kimi dilerse onu yardımıyle destekler. Şübhesiz bunda kalb gözleri açık olanlar için kat'î bir ıbret vardır".**[206]

"Hani Allâh size iki tâifeden birinin muhakkak sizin olduğunu va'd ediyordu, siz ise kuvveti ve silâhı bulunmayanın kendinizin olmasını arzû ediyordunuz. Allâh da emirleriyle hakkı açığa vurmayı, kâfirlerin arkasını kesmeyi irâde buyuruyordu".

"Bunun hıkmeti şu idi: (Allâh) **o günakâr** (müşrik) **ler istemese de hakk** (olan Müslümân'lığ) **ı pâyidâr edecek, bâtıl (**olan şirk) **i ibtâl buyuracakdı".**

"Hani siz Rabb'inizden imdâd istiyorunuz da O da:-*Muhakkak ki ben size meleklerden birbiri ardınca bin (lercesi) ile imdâd ediciyim*- diyerek duânızı kabûl buyurmuşdu".

"Allâh bunu (başka bir sebeble değil) **ancak bir müjde olsun, kalbleriniz o sâyede oturaklaşsın diye yapmışdı.** (Yoksa) **Allâh'ın katından başkasından hiç bir yardım yokdur. Şübhesiz ki Allâh mutlak gâlibdir, yegâne huküm ve hıkmet sâhibidir".**

"O, size o vakit kendisinden bir emînlik olmak üzere hafîf bir uyku bürüyordu. Sizi tertemiz yapmak, sizden şeytanın murdarlığını gidermek, kalblerinize râbıta vermek, ayakları (nızı) **pekişdirmek için de gökden üstünüze bir su indiriyordu".**

"Hani Rabb'in meleklere: -*Şübhesiz ki ben sizinle berâberim. Haydi îmân eden (o mücâhid) lere sebât ilhâm edin*- diye vahy ediyordu. -Ben, kâfirlerin yüreklerine korku salacağım. (Ey Mü'min'ler) **hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların her bir parmağına-** (diyordu)**".**

"Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar Allâh'a ve Rasûlüne karşı geldiler, kim Allâh'a ve Rasûlüne karşı gelirse Allâh'ın cezâsı cidden çetindir".[207]

"O vakit (iki ordunun karşılaşdığı Bedir günü) **siz vâdînin yakın bir kenarında idiniz, onlar** (düşmanlar, aynı yerin) **uzak bir kıyısında,** (Mekke'lilerin) **kervan** (ı) **ise** (sizin) **daha aşağı** (nız) **da** (ki sâhil tarafında) **idiler. Eğer böyle muayyen bir yerde buluşmak husûsunda sözleşmiş olsaydınız muhakkak ki ihtilâfa düşerdiniz.**

---

[206] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 13.

[207] -Enfâl Sûresi, âyet 7-13.

Fakat işlenmesi gerekli olan emri yerine getirmek için (Allâh Böyle yapdı). **Tâki helâk olan ap-açık bir delîl** (i gözüyle gördük) **den sonra helâk olsun, diri kalan da ap-açık bir delîl** (i gözüyle gördük) **den sonra hayatda kalsın. Şübhesiz ki Allâh hakkıyle işitici, kemâliyle bilicidir".**

"Hani Allâh onları uykunda sana az gösteriyordu. Eğer onları sana çok gösterseydi elbetde çekinecekdiniz ve iş hakkında elbetde çekişirdiniz. Fakat Allâh (bundan sizi) **kurtardı. Çünkü O, hiç şübhesiz bütün göğüslerin içini ve özünü de hakkıyle bilendir".**

"Hani karşılaşdığınız zaman onları gözlerinizde az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu. Çünkü Allâh işlenmesi gereken emri yerine getirecekdi. Bütün işler ancak Allâh'a döndürülür".

"Ey îmân edenler, (harb eden) **bir** (düşman) **topluluğuna çatdığınız vakit sebât edin ve Allâh'ı çok anın** (O'na duâ edin ve O'ndan yardım istreyin). **Tâki umduğunuza kavuşasınız".**

"Allâh'a ve Rasûlüne itâat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra korku ile za'fa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvet ve yardımınız kesilib) **gider. Bir de sabr** (-u sebât) **edin. Çünkü Allâh sabr edenlerle berâberdir".**[208]

❋
❋ ❋

Bedir mevkîine gelen Kurayş ordusunun durumu

Kurayş müşrikleri, yüce İslâm Dîni'nin gelişmesine mâni' olmak ve onu ortadan kaldırmak için, hemen hemen bütün kuvvet ve servetlerini ortaya dökerek büyük bir ordu ile reisleri Ebû Cehil'in idâresinde Mekke'den yola çıkdılar. Bedir mevkîine doğru yol almaya başladılar. Mekke'den çıkarken de Kâ'be'nin örtülerine sarılarak *"Yâ Rabb, iki ordunun en yücesini, iki cemâatin en doğru yolda gidenini, iki zümrenin en ulusunu muzaffer kıl"* diye duâ etdiler. Bu duâ, kendileri hakkında idi. Fakat duâları aleyhlerinde tecellî ederek başda reisleri Ebû Cehil olmak üzere bütün azılı Kurayş müşrikleri Bedir mavkîi'nde öldürüldü. Güvendikleri koca ordu mağlûb ve perîşan oldu. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"(Ey kâfirler), **siz fet** (-u zafer) **istiyor idiyseniz işte o feth size gelmişdir.** (Bundan) **vaz geçerseniz işte hakkınızda hayırlı olan budur.** (Tekrar muhârebeye) **dönerseniz biz de döneriz. Cemâatiniz**

[208] -Enfâl Sûresi, âyet 42-46.

çok da olsa sizden hiç bir şey'i aslâ def' edemez. Çünkü Allâh, Mü'min'lerle berâberdir".[209]

Kurayş müşrikleri ordusu **Hacfe** 'ye vardığı zaman, Ebû Süfyân, kervanın kurtulduğuna dâir haber gönderdi. Haberci, Kurayş müşrikleri ordusuna gelince *"Dönün, kervanınız selâmete kavuşdu"* dedi. Bu haberi alan Ebû Cehil, Müslümân'larla döğüşmek ve onlara göz dağı vermek maksâdıyle Bedir mevkîi'ne kadar gitmenin daha doğru bir hareket olacağını bildirerek *"Bedir mevkîi'ne varıp orada şaraplarımızı içmedikce, câriyeler kaşımızda çalgılar çalıp neşîdeler okumadıkca, yanımızda bulunan Arab'ları doyurmadıca, and olsun dönmeyiz"* dedi. **Benî Zühre** kabîlesine mensûb olanlar ise *"Artık kervan kurtldu. Maksâdımız hâsıl oldu. Geri dönmemiz lâzımdır"* diyerek Kurayş müşrikleri ordusundan ayrılıp geri döndüler. Ebû Cehil idâresindeki Kurayş müşrikleri ordusu da fikrinde sebât ederek Bedir mevkîi'ne geldi. Harb nizâmına koyuldu. Fakat zafer şarabı yerine ölüm kadehklerini içdiler Mü'min'lere karşı zafer neşideleri yerine, mâtem tutan ve ağlayan kadınların feryadları okundu. Bütün bu husûslara işâretle Allâhü Teâlâ, Kur'ân'ı ker'im'inde şöyle buyurur:

"Yurdlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkanlar, (halkı) **Allâh'ın yolundan men' edenler gibi olmayın. Onlar ne yaparlarsa hepsini Allâh,** (ilmi ve kudreti ile), **çepçevre kuşatıcıdır".**

"O zaman şeytan onların yapdıklarını süsleyip şöyle demişdi: -*Bu gün size insanlardan galebe edecek hiç bir kimse yokdur. Ben de sizin muhakkak ki yardımcınızım*-. Vaktâki iki (ordu karşı karşıya) **göründü, o zaman, -*Ben sizden kat'iyyen uzağım. Hakîkaten ben sizin göremeyeceğinizi görüyorum. Ben Allâh'dan korkarım elbet. Allâh ukûbetinde çok şiddedlidir*-, diyerek iki topuğu üstüne** (tabana kuvvet) **kaçdı".**

"O zaman münâfıklarla yüreklerinde maraz bulunanlar şöyle diyordu: -*Bunları *(Müslümân'ları) **dînleri aldatdı*-. Halbuki kim Allâh'a dayanıb güvenirse hiç şübhesiz Allâh mutlak gâlibdir, tam huküm ve hıkmet sâhibidir".**[210]

---

[209] -Enfâl Sûresi, âyet 19.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.257. (8. nci not). Hasan Basri Çantay

[210] -**"Yüreklerinde maraz bulunanlar"** dan maksad,

Kurayş'den İslâm'ı kabûl edip de henüz Müslümân'lıkları kuvvetlenmemiş olan bir zümredir ki onlar, hısımları kendilerini hicretden men' ve habs etdikleri için Mekke'de hakâretler altında kalmışlardı. Kurayş, Bedir seferine çıkarken bunları da zorla iştirak

"Melekler, o kâfirlerin yüzlerine ve arkalarına vura vura ve: -*Tadın cehennem azâbını*- (diye diye) **canlarını alırken görmeliydin".**

"Bunun sebebi, ellerinizin önce yapdığıdır, bir de Allâh'ın, kullarına zulümkâr olmadığıdır".[211]

Bedir mevkîi'ne gelip *Bedir Kuyusu* 'nu tutarak harb nizâmına giren Kurayş müşrikleri ordusu, bin kişilik kuvvetleri ile Müslümân'lardan daha üstün ve daha kuvvetli bir durumda idi. Baştan aşağı zırhlar içerisinde sâf sâf olup harb nizâmı almışlardı. Fakat -*yukarıda da anlatıldığı gibi*- Müslümân'lar tatlı bir uykuya dalıp ma'neviyyetları kuvvet bulurken, Allâhü Teâlâ, Kurayş müşrikleri ordusunun içerisine korku, telâş ve endîşe düşürmüş, ma'neviyyatlarını sarsmışdı. Manzara çok garîb bir durumda idi.

İki ordu birbirine yaklaşıp karşı karşıya geldiği zaman biribirleriyle döğüşecek olanların baba ile oğul, kardeş ile kardeş, dayı ile amca oldukları görüldü. Meselâ, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* karşısında henüz Müslümân olmamış olan oğlu **Abdu'r-rahmân**'ı görüyor, Kurayş kumandanlarından **Utbe ibn-i Rabîa** karşısında Müslümân olan oğlu **Huzeyfe** *radıye'llâhü anh* 'ı buluyordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in amcası **Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib** ve kızı Zeyneb *radıye'llahü anhâ* 'nın henüz Müslümân olmayan kocası **Ebu'l-Âs ibn-i Rabî'**, Kurayş müşrikleri ordusunun arasında idi. **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* 'ın büyük kardeşi **Âkil**, karşı tarafda idi.

Böyle bir durum karşısında akrabâlarına çok bağlı olup kavmiyyet ve asabiyyet gayreti güden Kurayş müşrikleri arasında tereddüd edenler oldu. Zâten Abdü'l-muddalib oğullarının bu harbe iştirak etmeleri, sâdece Kurayş ileri gelenlerinin isrârı ile olmuşdu. Karşılarında kardeşlerinin, amucalarının, kardeş ve amuca oğullarının ve diğer akrabâlarının bulunduğunu görünce, tereddüdleri bir kat daha artdı.

---

etdirmişlerdi. Bunlar Müslümân ordusunun azlığına bakarak şübheye düşmüşler ve irtidâd etmişlerdi.

"Bunları dînleri aldatdı", diyen de onlardı. Çünkü Müslümân'ların sayısı (313), müşriklerin sayıı (1000) kişi idi.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.263. (30. ncu not). Hasan Basri Çantay.

[211] -Enfâl Sûresi, âyet 47-51.

Kurayş müşrikleri arasında haksız yere kan dökülmesini istemeyen asîl kalbli insanlar da vardı. Bunlardan biri olan *Hakîm ibn-i Hızâm*, Kurayş müşrikleri ordusu baş kumandanı olan *Utbe ibn-i Rabîa* 'ya giderek *"Bu gün sen kendi nâmına ebediyyen anılacak bir iş yapabilirsin"* dedi. Utbe übn-i Rabîa da işin nasıl olacağını sorunca O da *"Biliyorsun ki Kurayş'in bütün emeli Amr ibn-i Haramî'nin kâtilinden intikâm almakdır. Halbuki Hadramî, senin müttefîkindir. Sen O'nun diyetini verirsen bu hâdiseleri bertaraf edebilirsin"* dedi.

Utbe ibn-i Rabîa, bu düşünceyi yerinde buldu. Zâten O da, Müslümân'larla döğüşmeye pek taraftar değildi. Kurayş müşrikleri içeriside bulunan bir çok kimseler de aynı fikirde idiler. Fakat Ebû Cehil'in kendilerini korkaklıkla ithâm etmesinden korkarak fikirlerini açığa vurmuyorlardı. Utbe ibn-i Rabîa ise, bu fikri açığa vurmakdan çekinmedi. Kurayş müşriklerine hitâben şöyle dedi:

"Ey Kurayş, kim kiminle cenk edecek? Siz Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- ve arkadaşları ile döğüşmekle bir şey' yapmış olmazsınız. O'nu ele geçirinceye kadar içinizden her biriniz bu uğurda kardeşini, amucasını, dayısının oğlunu ve soyundan sopundan birini öldürmüş olacak. Sonra bunlar nasıl yüz yüze bakacak? Siz bu işden vaz geçin. Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- ile diğer Arab'ları başbaşa bırakın. Eğer Arab'lar O'nu alaşağı ederlerse sizin dileğiniz yerini bulmuş olur. Eğer bu iş başka türlü olursa O'nun yüzünden hoşlanmayacağınız bir şey'e uğramış olursunuz".

Ebû Cehil, Utbe ibn-i Rabîa'nın bu sözlerini işitince O'nu korkaklıkla ithâm etdi ve *"Oğlunu esirgediğinden döğüşmek istemiyor"* dedi. Bundan sonra da atını mahmûzlayarak harb nizâmı almış ordunun önüne çıkdı. Onlara hitâben de *"Bizler, yek-vücûd bir kitleyiz. Yenilmez bir cemâatiz. Bu gün Muhammed -alayhi's-selâm-'dan intikâm alacağız"* diyerek halkı harbe teşvik etmeye başladı ki şu meâldeki âyet-i kerîme, bunu ifâde etmektedir:

"Yoksa onlar (Kurayş'liler ve Ebû Cehil), ***-Biz** (Peygamberden) **intikam almaya muktedir bir cem'iyyetiz-*** **mi diyorlar".**[212]

Bununla da kalmayarak halkın tereddüdünü gidermek, Utbe ibn-i Rabîa'nın sözlerinin te'sîrini azaltmak maksâdıyle maktûl **Amr ibn-i Hadramî**'nin kardeşi olan **Âmir ibn-i Hadramî**'yi çağırarak ona

[212] -Kamer Sûresi, âyet 44.

"İşte görüyorsun. Kâtiller elimize düşdükden sonra elimizden kaçmalarına müsâade olunuyor. Ha göreyim seni" dedi. Âmir ibn-i Hadramî de Arab'ların âdetine göre üstünü başını parçaladı. Başını çamurla sıvadı. İntikâm almak için bağırıp çağırmaya, feryâd etmeye başladı. Âmir ibn-i Hadramî'nin bu hareketleri, Kurayş müşriklerini tekrar galeyâna getirdi.

Halbuki Kurayş müşrikleri ordusu, kervanı kurtarmak için yola çıkmışdı. Kervan ise sâlimen Mekke'ye ulaşmışdı. Hâl böyle olunca bu adamların Mekke'ye dönmeleri lâzımdı. Bu durumları bir tarafa atan Ebû Cehil, *"Müslümân'ları öldürmeye bile lüzum yok, onları diri diri yakalayacağız. Ellerini arkalarına bağlayıp yederek Mekke'ye götüreceğiz"* diyordu. Müslümân'ların ma'nevî kuvvetlerini hiç hesâba katmıyordu.

Bedir mevkîinde ilk çarpışmalar

Bedir mevkîinde, İki ordu karşı karşıya gelmişdi. **Hakk** ile **Bâtıl, Tevhîd** ile **Şirk** çarpışacakdı. Hakk yolunda kardeş kardeşle, baba oğul ile karşı karşıya durmuş harb edecekdi. Biribirleri ile hısım ve akrabâ olanlar, iki tarafın muhârebe edecekleri yerlerde mevkî'lerini almışlardı. Kur'ân-ı Kerîm'de bu durumdan bahs edilirken şöyle denilir:

"(Bedir muhârebesinde) **karşılaşan iki cem'ıyyet hakkında sizin için muhakkak bir ıbret vardı.** (Onlardan) **bir cem'ıyyet Allâh yolunda döğüşüyordu, diğeri ise kâfirdi. Onlar öbürlerini** (Müslümân'ları) **dış gözleriyle kendilerinin iki katı olarak görüyorlardı. Allâh, kimi dilerse onu yardımıyle destekler. Şübhesiz bunda kalb gözleri açık olanlar için kat'î bir ıbret vardır".**[213]

Bu âyet-i kerîmeden de anlaşıldığına göre, Bedir mevkîindeki manzara çok hazin ve ıbret verici idi. Burada, **Tevhîd Dîni**'nin mümessili olan bir avuç Müslümân kahramanı, tepeden tırnağa kadar hazırlıklı olan koca bir şirk ordusunun karşısına çıkmışdı. İslâm Dîni'nin yer yüzünde pâyidâr olması, bu bir avuç Müslümân'ın hayatda kalmasına bağlı idi. Bunun için bütün Müslümânlar, Allâhü Teâlâ'ya duâ ediyor, O'nun yardımını diliyordu.

---

[213] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 13.

Allâhü Teâlâ'nın Rasûlü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, askerlerini harb nizâmına sokdukdan sonra küçük ve toparlak çadırına, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile birlikde girdi. Bedir mevkîindeki hazîn durumu düşünerek *"Yâ Rabb. İşte Kurayş, kibr-u gurûr ile geldi. Sana meydan okuyor. Rasûlünü de yalanlıyor"* dedi ve ellerini semâya kaldırarak şöyle duâ ve niyâz etmeye başladı:

"Yâ Rabb. Peygamberlere nusrat ahdini,[214] *bana da husûsî olarak zafer va'dini* [215] *yerine getirmeni senden istiyorum. Yâ Rabb. Eğer şu bir avuç Müslümân bu gün helâk olursa, yer yüzünde sana ibâdet edecek bir kimse kalmayacakdır".*

Bu duâ ve niyâzına devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Allâhü Teâlâ'nın huzûrunda niyâz deryâsına o kadar dalmışdı ki ridâsı omuzlarından düşdüğü hâlde farkına bile varmıyordu. Yanında bulunan Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, O'nun ridâsını alıp omuzlarına koymaya çalışıyordu. Bu duâ ve niyâz esnâsında O'nun daha fazla vecd ve istiğrâka daldığını gören Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*,

"Yâ Rasûle'llâh, bu kadar dilek yetişir. Duân Arş'ı titretdi. Allâhü Teâlâ sana va'd etdiği zaferi yakında verecekdir" .

dedi.

Bu hâl, bütün Ashâb-ı Kirâm'ı heyecâna getirdi. Hepsinin gözlerinden yaşlar boşandı. Bu esnâda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in zırhı üzerinde idi. Huzûr ve sükûn içinde şu

---

[214] -Cenâb-ı Hakk'ın bütün peygamberlere nusrat (*yardım*) ahdi, şu meâldeki âyet-i kerîmelerde ifâde buyurulmuşdur:

"And olsun ki (peygamber olarak) **gönderilen kullarımız hakkında bizim geçmiş** (şöyle) **bir sözümüz** (vardır)**":**

"Muhakkak onlar, behemehâl onlar, mansûr (ve muzaffer) **olacaklardır".**

"Muhakkak bizim ordumuz (Mü'min'ler), **her hâlde onlar galebe edeceklerdir".**

Saffât Sûresi, âyet 171-173.

[215] -Buradaki zafer va'di de, iki tâifeden (*Kurayş müşrikleri ordusu ile Kurayş kervanından*) birisinin verilmesi müjdesidir ki şu meâldeki âyet-i kerîme ile ifâde buyurulmuşdur:

"Hani Allâh size iki tâifeden birinin muhakkak sizin olduğunu va'd ediyordu. Siz ise kuvveti ve silâhı bulunmayanın kendinizin olmasını arzû ediyordunuz. Allâh da emirleriyle hakkı açığa vurmayı, kâfirlerin arkasını kesmeyi irâde buyuruyordu".

Enfâl Sûresi, âyet 7.

meâldeki âyet-i kerîmeyi okuyarak çadırından dışarı çıkdı ve doğru harb sahasına gitdi:

"(Bedir'deki) **bu topluluk yakında muhakkak hezîmete uğrayacak ve onlar** (Kurayş'liler) **arkalarına dönüp kaçacaklardır".**

"Daha doğrusu onlara va'd olunan asıl (azâbın) **vakti, o saatdir ki** (kıyâmet günüdür ki) **o saat** (in azâbı) **daha belâlı ve daha acıdır".**[216]

Bu sırada Cenâb-ı Hakk da, meleklere hitâben şu husûsları ifâde buyuruyordu:

"Hani Rabb'in meleklere: -*Şübhesiz ki ben sizinle berâberim. Haydi îmân eden (o micâhid) lere sebât ilhâm edin*- diye vahy ediyordu. -*Ben kâfirlerin yüreklerine korku salacağım. (Ey Mü'min'ler), hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların her bir parmağına*- (diyordu)**".**[217]

Sevgili Peygamberi Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e de,

"Hani siz Rabb'inizden imdâd istiyordunuz da O da: -*Muhakkak ki ben size meleklerden birbiri ardınca bin (lercesi) ile imdâd ediciyim*-, diyerek duânızı kabûl buyurmuşdu".[218]

diye vahy ediyordu. Bu vahyi alan Hazreti Muhamed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de **"Aman Allâh'ım, imdâd ve inâyet eyle"** diye yalvardıkca **üç bin, beş bin** melek ile imdâd olundu ki bu husûslar, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Siz (adedce, silâhca, binekce düşmandan daha) **zaîf ve dûn iken Allâh size Bedir'de kat'î bir zafer verdi. Allâh'dan sakının, tâki şukr etmiş olasınız".**

"O vakit sen Mü'min'lere: -*İndirilen üçbin melekle Rabb'inizin size imdâd etmesi yetişmez mi size?*- diyordun".

"Evet, siz sabr (-u sebât) **eder,** (itâatsizlikden) **sakınırsanız, onlar** (düşmanlar) **da ansızın üstünüze gelecek olurlarsa Rabb'iniz size nışanlı nışanlı beşbin melekle imdâd edecekdir".**

---

[216] -Kamer Sûresi, âyet 45-46.
[217] -Enfâl Sûresi, âyet 12.
[218] -Enfâl Sûresi, âyet 9.

"Allâh bu (imdâdı) **size, başka değil, sırf** (zaferin) **bir müjde** (si) **olsun, kalbleriniz onunla yatışsın diye yapdı.** (Yoksa) **nusrat** (ve zafer) **ancak yegâne gâlib ve yegâne hukm ve hıkmet sâhibi olan Allâh cânibindendir".**

"(Bir de Allâh bu imdâdı) **küfr edenlerden ileri gelenleri** (n kafasını) **kessin, yâhud onları tepesi aşağı getirsin de** (geri kalanlar da) **emellerine kavuşamayan** (bedbaht) **lar olarak dönüp gitsinler diye** (yapdı)**".**[219]

Yine bu husûslara işâretle İbn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* 'dan rivâyet edilen bir Hedîs-işerîf 'de, Bedir günü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi vesellem*, Hazreti Ebû Bekri'-s-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'a hitâben *"Yâ Ebâ Bekr, işte şu Cibrîl aleyhi's-selâm 'dır. Allâh tarafından sana yardımcı geldi. Atının başını ve gemini tutmuş, harb silâhı ve zırhı üzerinde, hücûma hâzır bir hâlde"* buyurmuşdur.[220]

Yukarıdaki âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin haber verdiği üzere, meleklerin bu harb yardımları, harbe bi'z-zât iştirak etmek sûretiyle fiîlî bir yardımdır ki,

"Siz onların boyunlarının üstüne, herbir parmağına (vücûdlarının ek yerlerine) **vurun".**[221]

meâlindeki âyet-i kerîme, bunu açık bir şekilde ifâde etmektedir. Yukarıdaki Hadîs-i şerîf de bu husûsu te'yîd etmektedir.Ayrıca bu konuları aynı şekilde te'yîd edip bildiren daha bir çok rivâyet vardır.

"Rabb'iniz size nışanlı nışanlı (sîmâları ile bilinen) **beşbin melekle imdâd edecekdir".**[222]

Meâlindeki âyet-i kerîmede buyurulduğu üzere her Sahâbî, bunları bi'z-zât görmüşdür.

Hattâ Ashâb-ı Kirâm'ın görmesi şöyle dırsun Kurayş müşriklerinin de İslâm askerlerini kendilerinin bir kaç misli gördükleri husûsu da,

"Onlar öbürlerini (Müslümân'ları) **dış gözleriyle kendilerinin iki katı olarak görüyorlardı".**[223]

meâlindeki âyet-i kerîmede açık bir şekilde ifâde buyurulup beyân edilmişdir ki bu fazlalık, Müslümân'lara yardım için gelen melekler idi.

---

[219] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 123-127.

[220] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.156. (1565 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

[221] -Enfâl Sûresi, âyet 12.

[222] -Âl-i İmrân, Sûresi, âyet 125.

[223] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 13.

Bedir muhârebesinden sonra yapılan harblerde de, İslâm ordusu bu nev'î ilâhî nusrat ve muâvenete mazhâr olmuşdur. Fakat İbn-i İshâk'ın İbn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* 'dan rivâyet etdiğine göre, meleklerin bi'z-zât harbe iştirâk etmeleri husûsu, **Bedir** muhârebesinin özelliklerindendir.[224]

Bedir mıhârebesine iştirâk eden Ashâb-ı Kirâm'ın ve onlara yardım için gelen meleklerin fazîlet ve efdaliyyetleri ise, çok büyükdür. Bu husûsu, Ensâr-ı Kirâm'dan olup Bedir muhârebesinde hâzır bulunan mücâhidlerden **Rifâa ibn-i Râfi' Ez-Zürâre** *radıye'llâhü anh*, rivâyet etdiği bir Hadîs-i şerîfde şöyle ifâde eder:

*"Bedir harbi sırasında bir ara Cibrîl aleyhi's-selâm, Nebî sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'e geldi de -**Yâ Rasûle'llâh, içinizdeki Bedir kahramanlarını ne mertebe sayarsınız?-** diye sordu. Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve ellem de: -**Müslümân'ların en fazîletli sîmâları sayarız-** buyurdu. Yâhud buna benzer bir söz söyledi. Cibrîl aleyhi's-*selâm da: -**Biz de meleklerden Bedir'de hâzır bulunanları böylece meleklerin hayırlısı addederiz-** dedi".[225]

❋
❋ ❋

Çadırından çıkıp doğru harb sâhasına giden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, islâm askerlerinin saflarını düzeltdi. safdan çıkanları sıraya koydu. Onlara *"Ben emr etmedikce düşman üzerine hücûm etmeyiniz. Fakat tam ok menziline geldikleri zaman ok atınız"* diye emir verdi. Bundan sonra da sabırlı ve metânetli davranmalarını tavsıye etdi.

Düşman tarafında ise Kurayş reislerinden Ebû Cehil, hiç durmadan halkı cenge teşvîk ediyor, onlara *"Bizler bir vücûd gibi kuvvetli bir cem'ıyyetiz. Üzerine varılmaz ve yenilmez bir topluluğuz. Bu gün Muhammed -aleyhi's-selâm- 'dan ve Ashâb'ından intikâm alacağız"* diye bağırıyordu.

Ramazân-ı şerîf ayının onyedinci Cum'a günü, harb, o zamânın âdetine göre mübâreze ile başladı. Evvelâ Batn-ı Nahle vak'asında maktûl düşen Amr ibn-i Hadram'i'nin öcünü almak isteyen **Âmir ibn-i Hadramî** meydana çıkdı. Müslümân'lardan Hazreti Ömer *radıye'llâhü*

---

[224] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.156. Kâmil Miras.

[225] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.155 (1564 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

anh 'ın âzâdlı kölesi olan **Mihcâ'**, Tekbîr alarak karşısına çıkdı. Fakat Âmir ibn-i Hadramî 'nin atdığı ok, Mihcâ' *radıy'llâhü anh* 'a isâbet etdiğinden O'nu şehîd etdi. Bu sûretle Müslümân'lardan ilk şehîd verilmiş oldu ki bu husûsda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,**"Mihcâ', seyyidü'ş-şühedâdır"* buyurmuşdur.

Bundan sonra Benî Mahzûm kabîlesinden **Esved ibn-i Abdü'l-esed,** *"Ya ben Müslümân'ların su havuzunu yıkarım, yâhud orada ölürüm"* diyerek ileri atıldı. Buna karşı da *Allâh'ın Aslanı* unvânına sâhib olan **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh*, Allâhü Ekber diyerek çıkdı. O'nu, havuz yanında yakalayarak yere serdi. Bu sûretle her iki tarafdan da kan dökülmüş oldu. Bunun üzerine harb kızışdı.

Bunları müteâkib Ebû Cehil'in hakâratlerinden çok müteessir olan **Utbe ibn-i Rabîa**, nâmus gayreti ile bir tarafına kardeşi **Şeybe**'yi, diğer tarafına da oğlu **Velîd**'i alarak ileri atıldı. Müslümâ'lardan er diledi. Müslümân'lar tarafından **Benî Neccâr Oğulları**'ndan **Afrâ** nâmındaki kadının yedi oğlu vardı. Yedisi de Bedir'de hâzır bulunmuşdu. Bunlardan ikisi ile **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh*, Tekbîr alarak onlara karşı çıkdılar. Utbe ibn-i Rabîa, bunların isimlerini ve neseblerini sordu. Âded üzere onlar da söylediler. Onların Ensâr-ı Kirâm'dan olduklarını anlayınca *"Bizim sizinle işimiz yokdur. Biz, bizimkileri isteriz"* dedi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem* 'e hitâben *"Bizim karşımıza dengimizi çıkar"* diye bağırdı. Çünkü Kurayş'liler, Medîne'lileri, zirâat ile meşkûl oldukları için, aşağı görerek kendilerine denk saymazlardı. Bunun üzerine onların yerine **Hazreti Hamza**, **Hazreti Ali** ve **Ubeyde ibn-i Hâris** *radıye'llâhü anhüm*, Tekbîr alarak ileri atıldılar. Bu sefer herkes dengini bulmuşdu. Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* hasmı olan Şeybe'yi hemen haklayıverdi. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da hasmı olan Velîd'i yere serip işini bitirdi. Ubeyde ibn-i Hâris *radıye'llâhü anh* da hasmı olan Utbe ibn-i Rabîa'yı yaraladı ise de birbirine denk geldiklerinden işini bitiremedi. Kendisi ayağından yaralandı. Bu sırada Hazreti Hamza ile Hazreti Ali *radıye'llâhü anhümâ* yetişerek Utbe ibn-i Rabîa'nın işini bitirip yere serdiler. Yaralı olan Ubeyde ibn-i Hâris *radıye'llâhü anh* 'ı da alıp Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna götürdüler. Bu sûretle Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın huzûruna gelen Ubeyde ibn-i Hâris *radıye'llâhü anh*, ***"Yâ Rasûle'llâh, ben şehîd miyim?"*** diye sordu. O da ***"Evet"*** diyerek O'nu müjdeledi. Bu durumdan çok memnûn olan Ubeyde ibn-i Hâris *radıye'llâhü anh,*

güzel ve müessir beyitler söyledi. Fakat yarası ağır olduğu için üç gün sonra şehîd oldu. Allâhü Teâlâ, O'ndan râzı olsun.

Ashâb-ı Kirâm'dan **Ebû Zerr-i Gıfârî** *radıyellâhü anh:*

"Şu iki zümre (Müslim ve kâfir) **iki hasımdır ki kendi Rabb'leri hakkında da'vâya duruşmuşlardır. O küfr eden kimseler için ateşden elbîseler biçilmişdir. Başlarının üstünden kaynar su dökülecekdir".**[226]

meâlindeki âyet-i kerîmenin, bu altı kişi hakında -ya'nî Hazreti Hamza, Hazreti Ali ve ubeyde ibn-i Hâris *radıye'llâhü anhüm* ile hasımları olan Utbe ibn-i Rabîa, Şeybe ve Velîd hakkında- nâzil olduğunu söyler.[227]

Kurayş müşrikleri ordusunun en ileri gelenlerinden üçünün birden daha ilk mübârezede maktûl düşmesi, Kurayş müşrikleri ordusunun ma'neviyyâtını bozdu. Bu durumu gören Ebû Cehil ise *"Siz onlara bakmayınız. Onlar mağrûrâne hareket etdiler"* diyerek askerlerini kızıştırmaya başladı. Onları tesellî etdi.

Bundan sonra iki taraf da harbe kızışdı. Kılıç kılıca, süngü süngüye girdi. Bedir meydanında toz dumana karışdı. Tekbîr sesleri, kılıç şakırdıları, cenk nâraları etrâfı doldurmaya başladı.

Bu sırada Hazrec kabîlesinden **Hâris ibn-i Sürâka** *radıye'llâhü anh,* geriden durumu temâşâ ediyordu. Bu esnâda düşman tarafından atılan bir ok, ön saflar üzerinden geçip O'na isâbet ederek şehîd etdi. Ensâr-ı Kirâm'dan şehîd olan ilk zât bu idi. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun. Bu hâl, bütün Ashâb-ı Kirâm'ı hayrete düşürdü ve bir ıbret numûnesi oldu. Bu sûretle de ecel oklarının ön safdakiler ile geridekileri ayırd etmediği, ön safdakilerin tehlikesinin geridekilerin tehlikesinden daha ziyâde olmadığı anlaşılmış oldu.

Kurayş müşriklerine nisbeten sayıları çok az olan Müslümân'lar, onlar kadar mücehhez değiller idi. Kurayş müşrikleri ordusu ise, Müslümân'lardan üç misli fazla olup mükemmel bir sûretde techîz edilmişlerdi. Buna rağmen Müslümân'lar, koca Kurayş müşrikleri ordusunu perîşan ediyordu. **"Allâhü Ekber"** sadâlarıyle düşman

---

[226] -Hâcc Sûresi, âyet 19.

[227] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.157. Kâmil Miras.

saflarına dalarak onları yere seriyorlardı. Kurayş müşrikleri de, Müslümân'lara karşı şiddedli hücûmlar ve hamleler yapmalarına rağmen mağlûb olup yere seriliyorlar veyâ geri kaçıyorlardı. Allâhü Teâlâ'nın yardımı, Müslümân'ların imdâdına yetişmişdi. Melekler, Müslümân mücâhidleri ile berâber olmuşlardı. Allâhü Teâlâ'nın kuvvet ve kudreti, onların pazularına kuvvet vermişdi. Bu arada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü alyhi ve sellem*, ölenlerin **şehîd ve cennetlik,** sağ kalanların da **gâzi** olduklarını müjdeliyor, **bir kişinin on kişiye** bedel olduğu hakkındaki âyet-i kerîmeleri okuyor ve meleklerin imdâda geldiklerini haber veriyordu. Bunları işiten Müslümân'lar, kendilerinden üç dört misli fazla ve kuvvetli olan düşman üzerine öyle bir yürüyüş yürüdüler ki hepsini kısa bir zamanda perîşan etdiler. İleri gelen Kurayş müşrikleri reislerinden bir çoklarını öldürdüler.

Müslümân'lar, daha ziyâde, Kurayş müşriklerinin elebaşılarını gözetip onları öldürmek istiyorlardı. Çünkü Müslümân'lar, ne çekmişlerse onların elinden çekmişlerdi. Bunun için Bedir muhârebesinde, Kurayş müşriklerinin ileri gelen büyükleri daha fazla öldürülmüşdür.

En büyük reisleri ve Müslümân'lığın en korkunç düşmanı olan Ebû Cehil, yetmiş yaşlarında pek gözlü, korkunç yüzlü bir mel'un idi. Ensâr-ı Kirâm'dan **Afrâ** nâmındaki kadının oğullarından **Muâz** ve **Muavvez** *radıye'llâhü anhümâ*, O'nu öldürmeye and içmişlerdi. Bunun için harbin en korkunç bir ânında Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh* 'a rastlamışlar, kendilerine Ebû Cehil'i göstermelerini ricâ etmişlerdi. Çünkü Ebû Cehilî tanımıyorlardı. Bu sırada Ebû Cehil, kendi kabîlesi olan Benî Mahzûm kabîlesinin ileri gelen cenk erlerini etrâfına almış bir hâlde *"Anam beni bu gün için doğurdu"* diyerek Müslümân'lar üzerine şiddedli hücûmlar yapmaya başlamışdı. Bu durumu gören Muâz ibn-i Amr *radıye'llâhü anh*, Ebû Cehil'in ayağına bir kılıç darbesi indirmişdi. Fakat Ebû Cehil'in oğlu İkrime, babasının yardımına koşarak Muâz ibn-i Amr *radıye'llâhü anh* 'ı kolundan yaraladı. Bu sırada Ebû Cehil'i gören Abdu'r-rahmân ibn-i Av *radıye'llâhü anh,* O'nu, yanında bulunan Afrâ hâtunun oğulları Muâz ile Muavvez *radıye'llâhü anhümâ* 'ya gösterdi. Onlar da derhâl dal kılıç olup çifte şâhin gibi süzülerek Ebû Cehil'i yere serdiler.

Bu esnâda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* -Cebrâîl *aleyhi's-selâm* 'ın tavsıyesi ile- yerden bir avuç çakıl alıp **"Yüzleri kara olsun"** diyerek kâfirlere doğru atdı. Atılan taşların her

biri, Kurayş müşriklerinin gözlerine, burunlarının deliklerine isâbet ederek onları sersem bir hâle getirdi. Bu sûretle Kurayş müşrikleri ordusu, tamâmen hezîmete uğrayarak bozulup dağıldı ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde edilir:

"Onları siz öldürmediniz, fakat Allâh öldürdü onları. Atdığın zaman da (Habîbim) **sen atmadın, ancak Allâh atdı.** (Ve bunu) **Mü'min'leri kendinden güzel bir** (ni'met) **imtihân** (ı) **ile denemek için** (yapdı). **Şübhesizki Allâh, hakkıyle işiten, kemâliyle bilendir".**[228]

Bu arada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ***"Acebâ Ebû Cehil ne yapıyor. Kim gidip bize O'ndan bir haber getirir"*** diye sordu. Hemen **Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd** *radıye'llâhü anh* yerinden fırlayıp *"Ben bakar anlarım"* diyerek Ebû Cehil'in yanına gitdi. Ebû Cehil'in can çekişdiğini gördü. O'na *"Aaa! Sen misin Ebû Cehil? Vuruldun mu?"* diyerek ondan kavlen ve fiilen intikâm almak istedi. Çünkü O, Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh* 'a, Mekke'de iken çok eziyet yapmışdı. Başını kesmek üzere sakalından tutdu ve ayağı ile boynuna basdı. Gözünü açınca bu durumu gören Ebû Cehil, son nefesine gelmiş gebermek üzere iken yine söğüp saymaya başladı. Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh* 'a da *"Ey koyun çobanı, pek sarp yere çıkmışsın. Bir büyük kişiyi kendi kavim ve kabîlesinin öldürmesi şimdi olan bir iş değildir. Her zaman olan işlerdendir. Mühim olan galebenin hangi tarafda olduğudur. Sen onu söyle"* dedi. O da, Müslümân'ların muzaffer olduğunu söyledi. Bu haber, Ebû Cehil'i bir kat daha me'yûs etdi. Bunun üzerine *"Muhammed -aleyhi's-selâm-'a söyle. Şimdiye kadar O'nun düşmanı idim. Şimdi düşmanlığım bir kat daha artdı"* dedi. Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh* da, son nefesinde bile îmâna gelmeyen İslâm düşmanı zâlimin kafasını kesdi. Ufak yapıda zayıf ve küçük bir zât olan Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh*, Ebû Cehil'in kulağına bir ip takıp büyük başını sırtına yüklenerek doğru Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına vardı ve ***"İşte Allâh'ın düşmanı olan Ebû Cehil'in başı"*** diyerek ortaya atdı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de Allâhü Teâlâ'nın yardımına şukr ederek,

"Bu ümmetin fir'avni Ebû Cehil idi. El-hamdü li'llâh o da öldü".
dedi.

[228] -Enfâl Sûresi, âyet 17.

Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*, kısa boylu, zayıf ve küçük bir zât olan Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh* 'ın, Ebû Cehil'in koca kafası ile geldiğini görünc, ***"Bir kulağa karşı bir kafa fazla değil mi?"*** diyerek lâtîfe etdi. Çünkü Mekke'de iken Ebû Cehil, Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh*, Kâ'be'de Kur'ân-ı Kerîm okurken kulağını parçaladığı zaman, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ***"Merak etme. Allâhü Teâlâ onu sana fazlasıyle verecekdir"*** buyurmuşdu. İşte Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu hâdiseye işâretle *"Bir kulağa karşı bir kafa fazla değil mi?"* lâtîfesinde bulundu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in insafsız düşmanlarından birisi de **Umeyye ibn-i Halef** idi. Bu da Bedir muhârebesine iştirâk etmişdi. Fakat Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh*, O'na, Mdîne'ye geldiği takdirde emân vermişdi. Harb esnâsında Umeyye ibn-i Halef ele geçdiği ve intikâm almak için fırsat düşdüğü hâlde, Abdu'r-rahmân ibvn-i Avf *radıye'llâhü anh*, Umeyye ibn-i Halef'e verdiği ahdi bozmayarak O'nu sağ bırakmak ve Medîne'ye getirmek fikrinde idi. Bu sırada Bilâl-i Habeşî *radıyellâhü anh,* Umeyye ibn-i Halef'i görmüş, Mekke'de iken kendisine yapdığı işkenceler gözünün önüne gelmişdi. Onun için *"Yâ Ensâru'llâh (Ey Allâh yolunda Rasûlü'llâh'a yardım edenler), işte kâfirlerin başı olan Umeyye ibn-i Halef. O'nu vurunuz, öldürünüz"* dedi. Onlar da oklarını O'na havâle ederek Umeyye ibn-i Halef 'i ve O'nu korumaya çalışan oğlunu yere serdiler, canlarını cehenneme yolladılar.

Bu sûretle muzaffer olmak için maddî ve ma'nevî bütün sebeblere mürâcaat eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Ashâb-ı Kirâm'ı, Allâhü Teâlâ'nın da yardımı ile muhârebe netîcesinde muzaffer oldular. Kurayş müşrikleri ordusu ise tamâmen bozulup mağlûb oldu. Kaçabilenler kaçıp kurtuldu. Kaçamayanların da bir kısmı esîr edildi. Bir kısmı da öldürülüp canları cehenneme yollandı.

Bu muhârebede, harb meydanında yaralanıp da bi'l-âhare şehîd olanlar da dâhil olmak üzere, Müslümân'lardan ondört kişi şehîd düşdü. Bunların altısı Muhâcirîn-i Kirâm'dan, sekizi de -*altısı Hazrec kabîlesinden, ikisi de Evs kabilesinden olmak üzere*- Ensâr-ı Kirâm'dan idi. Allâhü Teâlâ, hepsinden râzı olsun.

Kurayş müşriklerinden ise, yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esîr alınmışdı. Ebû Cehil ibn-i Hişâm, Utbe ibn-i Rabîa, şeybe ibn-i Rabîa, Umeyye ibn-i Halef, Ebu'l-Buhterî, Zem'a ibn-i Esved, Âs ibn-i

Hişâm gibi Kurayş müşriklerinin ileri gelen reisleri, öldürülenler arasında idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in amucası Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib, damâdı (*kızı Zeynb radıye'llâhü anhâ 'nın kocası*) olan Ebu'l-Âs ibn-i Rabî' gibi kimseler de, esîrler arasında idi.

Böylece bu muhârebede Kurayş müşriklerinin nüfûzu kırılarak kendileri acı bir darbe yemiş, İslâm Dîni ise şeref ve kuvvet bulmuş oldu. Müslümân'lar da büyük bir sevinç ve neş'e içerisinde Medîne'ye döndüler ve felâh buldular.

Kurayş ölülerine yapılan insânî vazîfe

Bir avuç İslâm mücâhidi karşısında bir gün bile dayanamayarak mağlûb olan Kurayş müşrikleri, bozgun hâlinde harb meydanını terk ederek kaçdı. Her şey'lerini harb sâhasında bırakarak kaçan Kurayş müşrikleri, ölülerine bile bakmamış, onları açıkda bırakmışdı. Akşam olmak üzere idi. Bedir'in kum tepelerini yaldızlayan akşam güneşi, Bedir ufuklarında kayb olurken harb meydanında İslâm mücâhidlerinden başka kimse kalmamışdı. Koca şirk ordusu, ölülerini toplayıp defn etmeye vakit bulamadan kaçmışdı. Bunun için Müslümân'ların ilk işi, Kurayş müşriklerinin ölülerini toplayıp onları defn etmek oldu. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* onların defn edilmelerini emr etdi. Kurayş müşrikleri ölülerinin sayısı çok olduğu için hepsini ayrı ayrı gömmeye imkân bulamadılar. Bu sebebden birkaçını bir arada bir çukura gömdüler. Böylece düşmanlarına karşı son insanlık vazîfesini de yine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* yapmış oldu.

Kurayş müşrikleri, harb başlamadan evvel Bedir mevkîine gelip Bedir Suyu'nu tutdukları ve Kur'ân-ı Kerîm'de **"Udvetü'l-kusvâ:** *Uzak yamaç***"** [229] diye adlandırılan vâdînin yamacına yerleşdikleri zaman, kendilerinin su ihtiyâcını karşılamak için bir **kalib** (*çukur*) kazmışlardı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Kurayş müşrikleri büyüklerinden yirmidört kişinin cesedlerinin bu kuyuya atılmalarını emr etdi. Bu sûretle yirmidört kişinin cesedi, bu kuyuya atılmış oldu ki bunlara **"Ehl-i kalib"** denir. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekke'de iken bu şahıslara ***"Bunlar Allâh'ın lâ'netine uğrayan Ehl-i Kalib'dir"*** derdi. İşte Kurayş müşrikleri ileri

[229] -Enfâl Sûresi, âyet 42.

gelenlerinden yirmidört kişinin cesedleri bu kuyuya atılmak sûretiyle Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in sözü *-bir mu'cize olarak-* tahakkûk etmiş oldu.

Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm 'ın Ehl-i Kalib'e hitâbı

Bedir harbinin üçüncü günü, Müslümân'lar Medîne'ye dönerlerken Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* devesinin getirilmesini emr etdi. Yol ağırlığı deveye yüklenip bağlandı. Bunu müteâkib Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Kurayş müşriklerinden yirmidört kişinin cesedlerinin atıldığı kuyunun başına varıp bir kenarında durdu. Onlara, kendi adları ile ve babalarının adları ile şöyle seslendi:

"Yâ filân ibn-i filân, yâ filân ibn-i filân... Siz Allâh'a ve Rasûl'üne itâat etmiş olsaydınız itâatiniz sizi sevindirir miydi? Şübhesiz ki sevindirirdi. Ey maktûller, biz Rabb'imizin bize va'd etdiği nusrat ve zaferi muhakkak sûretde gerçek bulduk. Siz de bâtıl Rabb'inizin va'd etdiği mevhûm (aslı esâsı olmayan) **nusrat ve zaferi gerçek buldunuz mu? Elbetde bulamadınız".**

Bunun üzerine Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh,* **"Yâ Rasûle'llâh, kendilerinde hayat eseri bulunmayan şu cesedlere ne söylersin?"** dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de **"Muhammed'in hayâtı yed-i kudretinde olan Allâh'a yemîn ederim ki benim söylediğim sözleri siz, onlardan daha iyi işidir değilsiniz, Şu kadar ki onlar cevâb vermeye muktedir değillerdir"** buyurdu.[230]

Bu sûretle Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* eşi görülmemiş bir ilâhî intikâmı, Kurayş müşriklerinden almış oldu.

Medîne'ye zafer haberinin gönderilmesi

Müslümân'lar, Kurayş müşrikleri ölülerini defn etdikden sonra o geceyi Bedir'de geçirdiler. Düşmanın bırakdığı ganîmet mallarını topladılar ve esîrler ile meşkûl oldular. Ertesi gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Bedir zaferini müjdelemek için Abdu'llâh ibn-i Ravâha ile Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anhümâ* 'yı Medîne'ye haberci gönderdi. Medîne'de zafer haberini alan Müslümân'lar, çok sevindiler. Zafer haberi Medîne'ye geldiği zaman, Rasûlü'llâh

[230] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.161. (1567 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in kızı ve Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ın ailesi olan **Rukıyye** *radıye'llâhü anhâ*, ağır hasta olduğu için vefât etmişdi. Bu yüzden Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*, Bedir muharebesinde bulunamamışdı. Bu iki hâdise, Medînede bulunan Müslümân'ları, bir tarafdan üzdü, bir tarafdan da sevindirdi.

Bedir zaferinin haberini alan Medîne müşrikleri ile Yahûdî'ler ise, hayâl kırıklığına uğrayarak büyük bir teessüre kapıldılar. Hattâ ilk zamanlar zafer haberine inanmak bile istemediler. Fakat istemedikleri şey', ziyâdesi ile başlarına gelmişdi. Bu bakımdan üzüntüleri büyük oldu.

Müslümân'ların Bedir'den Medîne'ye dönüşleri

Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*, bir kavme gâlib geldiği zaman o yerin açık bir sâhasında üç gün kadar kalırdı. Böyle davranmak âdeti olduğundan Bedir zaferinden sonra da öyle yapdı. Bedir muhârebesinin üçüncü günü, **Ehl-i Kalîb**'e uğrayarak eşi görülmemiş ilâhî bir intikâm hitâbını yapdıkdan sonra, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde, Medîne'ye döndü. Yanlarında, bir çok Kurayş müşrikleri ileri gelenleri ile Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in amucası Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib'in de bulunduğu esîrleri ve ganîmet mallarını da berâber götürdüler.

Yolda **Safrâ'** mevkîine gelince, ganîmet malları, müsâvî olarak taksim edildi. Mekke'de iken Müslümân'lara yapmadık kötülük bırakmayan *Nadr ibn-i Hâris* öldürüldü. **Irk** mevkîine gelince de *Ukbe ibn-i Ebî Muayd* öldürüldü. Diğer esîrlerin de Medîne'de taksim olunacakları, sâhiblerine söylendi ve esîrlere iyi bakmaları tenbîh olundu.

Bundan sonra Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Ashâb-ı Kirâm'ı, Medîne'den çıkışlarının ondokuzuncu günü, Medîne'ye tekrar döndüler. Medîne'de bulunan Müslümân'lar da onları büyük bir sevinç içerisinde tebrîk etdiler. Bir gün sonra da esîrler Medîne'ye getirildiler.

Esîrler hakında yapılan muâmele

Müslümân'ların Medîne'ye gelişlerinden bir gün sonra Medîne'ye getirilen esîrler, ikişer üçer Ashâb-ı Kirâm arasında taksim olundu. Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, esîrlerin hoş tutulmalarını, onlara iyi muâmele yapmalarını emr etdi.

Ashâb-ı Kirâm da, bu emre uyarak esîrleri hoş tutdular. Onları en güzel bir şekilde yedirip içirdiler. Temiz elbîseler giydirdiler.

Esirler hakkında ne yapılacağına dâir bir vahy olmadığı için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ını toplayarak onlarla istişâre etdi. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, esîrlerin, fidye (*kurtuluş akçası*) karşılığında serbest bırakılmalarını söyledi. Hazreti Ömer ve Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anhümâ* da, boyunlarının vurulmalarını söylediler. Ashâb-ı Kirâm'dan bir kısmı Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın fikrini, bir kısmı da Hazreti Ömer ve Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anhümâ* 'nın fikirlerini kabûl etdiler. Netîcede Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* tarafında olanların fikirleri kabûl edildi. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de aynı fikirde idi.

Bunun üzerine esîrlerin her birine, hâl ve vakitlerine göre, bin ile dört bin dirhem arasında fidye vermeleri takdîr olundu. Gücü yetenler fidyelerini verip huriyyetlerine kavuşdular. Fidye vermeye gücü yetmeyenlerden okuyup yazma bilenlere de, Müslümân'lardan onar çocuğa okuyup yazma öğretmeleri şartı ile, serbest bırakılacakları söylendi. Onlar da bunu yaparak hurriyyetlerine kavuşdular. Çünkü Mekke'liler, ticâret ile meşkûl olduklarından ekseriyyeti okuyup yazma bilirdi. Medîne'liler ise, zirâat ile meşkûl olduklarından onlar kadar okuyup yazma bilmezlerdi. Hiç bir şey'e gücü yetmeyen birkaç kişi de, bedelsiz olarak serbest bırakıldılar.

Bununla berâber esîrlerden fidye alınarak serbest bırakılmaları fikrinin hilâfına bir vahy gelir de mes'ûl bir duruma düşer miyiz diye de endîşe ediliyordu. Bu sırada ekseriyyetin re'yini tasvîb eden şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu ve bu endîşe ortadan kalkdı:

"Eğer Allâh'ın geçmiş bir yazısı (Levh-ı mahfûz'da tesbît edilmiş olan ilâhî bir hukmü) **olmasaydı, aldığınız fidyede size her hâlde büyük bir azâb dokunurdu".**

"Artık elde etdiğiniz ganîmetden (fidyeden) **helâl ve hoş olarak yeyin. Allâh'dan korkun. Şübhesiz ki Allâh, çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**[231]

İki mühim hâdise

[231] -Enfâl Sûresi, âyet 68-69.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, esîrler arasında bulunan amucası **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib**'e, hem kendisi hem de iki birâder zâdesi olan *Âkil ibn-i Ebî Tâlib* ile *Nevfel ibn-i Hâris* için, fidye vermesini teklîf etdi. Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib de, hâli vakti müsâid olmadığını ileri sürerek *"Geri kalan şu ömrüm boyunca Kurayş'e el açıp dileneyim mi?"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de ***"Bedir'e çıkdığın zaman ailen Ümmü'l-Fadl'a teslîm etdiğin altınlar nerede? O'na -Şu gidişimde başıma neler geleceğini bilmiyorum. Eğer bana bir hâl olursa bu altınlar senin ile evlâdlarım Abdu'llâh, Ubeydu'llâh, Fadl ve Kusem'indir- demiş idin"*** dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den bu cevâbı alan Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *"Sen bunu nereden biliyorsun?"* diye sordu. O da *"Onu bana Rabb'im haber verdi"* dedi. Bu konuşmalardan sonra Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib ***"Ben şehâdet ederim ki sen sâdıksın. Allâh'dan başka Tanrı yokdur. Sen muhakkak Allâh'ın Rasûl'üsün. Va'llâhi hiç bir ferd bu sırrıma muttali' değildir. Ben onları Ümmü'l-Fadl'a gecenin karanlığı içinde verdim. Bütün Mekkelilerin malları benim olsa istemem. Ben Allâh'ın va'd buyurduğu mağfirete intizâr ederim"*** diyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e olan teslîmiyyetini bildirdi. Fakat fidye vermekden afv edilmedi. O da, diğer esîrler gibi fidyesini verince serbest bırakıldı. Bu hâdiseye işâretle şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

"Ey Peygamber, ellerinizdeki esîrlere de ki: Eğer Allâh'ın ezelî ilmine göre yüreklerinizde bir hayır (îmân ve ihlâs) **varsa O, size sizden alınandan daha hayırlısını verir ve sizi yarlığar da. Allâh, çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**

"Eğer sana hâinlik etmek isterlerse... Onlar daha evvel Allâh'a hâinlik etmiş (ler) **di de O, sana kendilerine karşı imkân ve kudret vermişdi. Allâh,** (her şey'i) **hakkıyle bilicidir, yegâne huküm ve hıkmet sâhibidir".**[232]

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kızı **Zeyneb** *radıye'llâhü anhâ* 'nın kocası **Ebu'l-Âs ibn-i Rabî'** de esîrler arasında idi. Mekke'de bulunan ailesi Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'ya, fidye göndermesi için haber gönderdi. O da, fidyeyi (*kurtuluş akçasını)* tam

[232] -Enfâl Sûresi, âyet 70-71.

olarak tedârik edemediği için boynundaki gerdanlığını çıkarıp gönderdi. Bu gerdanlığı, annesi Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ*, O'na düğün hediyyesi olarak vermişdi. Bu gerdanlığın, dellâl elinde gezer, satılık bir mal gibi esâret bedeli olarak ortaya çıkması, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Ashâb-ı Kirâm'ı müteessir etdi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Ashâb-ı Kirâm'a *"Eğer muvafık bulursanız Zeyneb'in esîrini bırakınız. Bir ana yâdigârı olan bedelini de geri veriniz"* dedi. Onlar da kabûl etdiler. Gerdanlığı, Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'ya iâde etdiler. Ebu'l-Âs ibn-i Rabî'ı da, Mekke'ye vardığı zaman Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı Medîne'ye göndermek şartı ile, bedelsiz olarak serbest bırakdılar.

Ebu'l-Âs ibn-i Rabî', Mekke'ye varınca ailesi Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı boşayıp Medîne'ye gönderdi. Kendisi de Şâm'a giderek ticâret yapmaya başladı. Mekke'ye dönüşü esnâsında Müslümân'ların eline esîr düşdü. Malları zabd edildi. Bu sırada Medîne'ye koşarak eski karısı Zeyneb *radıye'llâhü anha* 'ya ilticâ' etdi ve kendisini himâye etmesini istedi. O da O'nu himâyesine aldı. Bunun üzerine malları kendisine iâde olundu. Bu ikinci lûtfu gören Ebu'l-Âs ibn-i Rabî', Müslümân oldu. Eski karısı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı tekrar nikâhladı. Mekke'ye gidip borçlarını ödeyerek Medîne'ye geri döndü ve İslâm Dîni'ne hizmet etmeye başladı.

Kurayş müşriklerinin bitmeyen üzüntüsü

Bedir'de büyük bir hezîmete uğrayarak mağlûb olan Kurayş müşrikleri, yetmiş ölü, yetmiş kişi de esîr verdikden sonra, kaçarak düşe kalka Mekke'ye ulaşdılar. Mağlûbiyyet haberi Mekke'de duyulunca Mekke'liler şaşırıp kaldılar. Beyinlerinden vurulmuşa döndüler. Bu haber, onlara çok ağır geldi. Hasta olan Ebû Leheb, teessüründen bir kat daha hastalanarak yedi gün sonra öldü.

Kurayş müşrikleri, bu felâket karşısında ne yapacaklarını bir türlü kararlaştıramıyorlardı. Durmadan ağlayıp sızlanmak, mâtem tutmak istiyorlardı. Fakat Medîne'liler duyarlar da sevinirler diye bunu da yapamıyorlardı. Göz yaşlarını içlerine akıtmakdan başka bir hâl çâresi bulamadılar. Medîne'de Müslümân'ların elinde bulunan esîrlerini bile unutdular. Aradan epeyce bir zaman geçdikden sonra alâkadar olmaya başladılar. Fidyelerini verip kurtarmaya çalışdılar. Bununla berâber Müslümân'lara karşı olan kinleri de bir türlü sönmedi. İntikâm feryadları ile kıvranıp durdular.

Ebû Süfyan'nın karısı **Hind bint-i Utbe,** hiç mâtem tutmadı. Kadınlar O'na *"Baban, kardeşin, amucan ve diğer akrabâların için neden mâtem tutup ağlamıyorsun?"* dedikleri zaman O da *"Mâtem tutup ağlarsam Muhammed ve arkadaşları duyup sevinirler. Hazrec kadınları bizim ile alay ederler. Muhammed ve arkadaşlarından intikâm almadıkca koku sürünmek bana haram olsun. İntikâm alırsam o zaman içim ferahlar. Eğer yas tutmakla içimin ferahlayacağını bilsem, bunu yaparım. Fakat ne gezer. Sevdiklerimizin intikâmının alıdığını gözlerimle görmedikce bana ferahlık yok"* diyordu. Bunun için Hint bint-i Utbe, Uhud muhârebesine kadar koku sürünmedi. Kocası Ebû Süfyân'ın yatağına girmedi. Yeniden harb açmak için, halkı durmadan harbe teşvik etdi. Onların intikâm hislerini kamçıladı.

Kocası Ebû Süfyân da, Müslümân'larla harb edip intikâm almadıkca yıkanmamak ve başına su değdirmemek için and içdi. Bu sûretle O da, gece gündüz intikâm almak hissi ile kıvranıp durdu.

Kurayş müşriklerinden ileri gelen bir çok kimseler de, aynı şekilde, Müslümân'lardan intikâm almak sevdâsına düşdüler. Bu uğurda çalışmaya başladılar. Halbuki Bedir hezîmetinden ıbret alıp da doğru yola yönelselerdi, İslâm'ı kabûl edip Müslümân olsalardı, haklarında daha iyi ve daha güzel olurdu.

Kurayş'in Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ı öldürmek karârı**

İslâm Dîni'nin en büyük düşmanlarından biri olan **Umeyr ibn-i Veheb,** bir gün **Safvân ibn-i Umeyye** ile **Hıcr**'de Bedir hezîmetini konuşup ağlaşırlarken Safvan ibn-i Umeyye *"Va'llâhi, artık hayat yaşamaya değmez"* deyince Umeyr ibn-i Veheb de *"Doğru söylüyorsun. Borçlu olmasam, ailem olmasa, yalnız başıma Medîne'ye gider Muhammed'i öldürürüm"* dedi. Bunu fırsat bilen Safvân ibn-i Umeyye de O'na *"Sen hiç merak etme. Ben senin çocuklarına bakarım"* diyerek Onu bu mel'ûn emeline teşvîk etdi. Bunun üzerine Umeyr ibn-i Veheb, doğru evine giderek kılıcını zehirledi. Silâhını kuşanıp Medîne'ye hareket etdi.

Medîne'ye varan Umeyr ibn-i Veheb, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i öldürmek için fırsat aramaya başladı. Bu sırada Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, bunu görünce hâlinden şübhelendi. O'nu yakalayarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve*

sellem 'in huzûruna götürdü. Oraya varınca Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem "Yâ Ömer. bırak şu adamı"* dedi. O da bırakdı. Umeyr ibn-i Veheb'e de *"Bana yaklaş, niçin geldin?"* dedi. O da *"Oğlumun serbestîsini te'mîn etmek için geldim"* dedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"O hâlde niçin kılıcın ile geldin?"* deyince O da *"Ona ehemmiyyet vermeyiniz. Çünkü Bedir'de de bir işe yaramadı"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm "Hayır, yâ Umeyr. Sen Hıcr'de Safvân ibn-i Umeyye ile birlikde beni öldürmyi tasarladınız da onun için silâhlı geldin"* dedi. Bu cevâb karşısında bir an duraklayan Umeyr ibn-i Veheb ***"Muhakkak sen Allâh'ın Peygamberisin. Çünkü bunu bir ben bir de Safvân bilir"*** diyerek Müslümân oldu. Bu sûretle Kurayş müşrikleri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ölüm haberini beklerken Umeyr ibn-i Veheb'in Müslümân olduğunun haberini aldılar. Üzüntüleri bir kat daha artdı. Umeyr ibn-i Veheb, Mekke'ye dönünce bir çok kimselerin Müslümân olmasına çalışdı ve İslâm Dînine hizmet etmeye başladı.[233]

❋
❋ ❋

Bedir harbinin netîceleri

Bedir harbi netîcesinde İslâm Dîni ve Müslümân'lar, çok büyük menfaatler te'mîn etdiler ki onlardan ba'zıları şunlardır:

1-Bedir mıhârebesi, Müslümân'lar için bir ölüm kalım savaşı olduğundan bu harb netîcesinde kazanılan zafer ile Müslümân'lar hayat hakkına sâhib oldular. Bunun için bu güne **"Yevmü'l-fürkân:** *Hakk ile bâtılı ayıran gün* **"** denildi.

2-Harb netîcesinde, Müslümân'ların azılı düşmanları öldürülmüş olduğundan onların sahneden çekilmeleri te'mîn edildi.

3-Münâfıkların, Yahûdî'lerin ve İslâm düşmanlarının sesleri kesilerek fitneleri önlendi.

4-İslâm Dîni, daha rahat yayılmaya başladı.

5-Allâhü Teâlâ ındinde makbûl olan dînin, ancak İslâm Dîni olduğu i'lân edildi.

---

[233] -Asr-ı Saâdet, C.1.ss.347. Mevlânâ Şiblî. (Ömer Rızâ tercemesi).

6-Müşrikler ve müşriklik mağlûb olarak kökünden sarsıldı, i'tibârını kayb etdi. Buna mukâbil İslâm Dîni ve Müslümân'lar yükselerek şeref buldu.

7-Arab kabîleleri, Müslümân'lara daha fazla bağlanmaya başladı. Bunun netîcesi olarak da Kurayş müşriklerinin nüfûzu kırıldı.

8-Allâhü Teâlâ'nın Müslümân'lara olan yardım va'di, ap-açık zuhûr etdi. Herkes görerek şâhid oldu.

9-Müslümân'lar az da olsalar tam bir ihlâs ile Allâhü Teâlâ'ya güvenip O'nun yardımını diledikleri zaman, kendilerinden kat kat üstün olan düşmanlara gâlib gelebilecekleri husûsu bi'z-zât gösterilerek isbât edildi.

10-Meleklerin, Müslümân'lara yardımı, herkes tarafından bi'z-zât görüldü.

11-Ehl-i Kalîb'e yapılan hitâb ile, hakk ile bâtılın hangisi olduğu husûsu, onlara ıkrâr etdirildi.

12-İki sene önce -*Allâh yolunda*- Mekke'den Medîne'ye hicret eden Müslümân'ların, Medîne'de hatırı sayılır bir kuvvet hâline geldikleri, etrâfa gösterildi.

13-Cihâd, esâret ve ganîmet malları hakkında, bir takım dînî hukümler vaz' edilip ortaya kondu.

14-Kurayş müşriklerinin bütün ileri gelen reisleri Bedir muhârebesinde öldürülmüş olduğundan Kurayş'in reisliği, Ebû Süfyân'a geçdi.

15-Kurayş'in, sâhil yolu ile Şâm ticâreti yapmaları yolu tamâmen kapanmış olduğundan, Irak yolu ile Şâm ticâreti yapmaları başladı.

Sevik Gazvesi

Bedir harbinin acısı ile kıvranan Ebû Süfyân, Bedir'de ölen Kurayş reislerinin yerine Mekke reisi oldukdan sonra, Mekke'den topladığı ikiyüz kişilik bir süvâri alayı ile gizli yollardan hareket ederek Medîne'nin bir saat ötesindeki yerlere kadar sokuldu. Bu arada Benî Nadîr Yahûdî'lerinden de Medîne'ye âit bir çok bilgiler öğrendi. Medîne civârında çift süren iki Müslümân'ı şehîd etdi. Hurmalıkları

yağma ederek onlardan bir kısmını ve bir kaç evi yakdı. Saman yığınlarını ateşe verdi. Bundan sonra da *"Yemînim yerine geldi"* diyerek geri dönüp kaçdı. Çünkü Bedir hezîmetinden sonra, Müslümân'larla harb edip intikâm almadıkca yıkanmayacağına, başına su değdirmeyeceğine and içmişdi.

Bu haberi alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* seksen süvâri, yüzyürmi piyâdeden müteşekkil ikiyüz kişilik bir kuvvet ile, düşmanı karşılamaya çıkdı. Fakat Ebû Süfyân ve idâresindeki Kurayş müşrikleri, o derece korkup kaçmışlardı ki yüklerinin hafiflemesi için yanlarında bulunan ve **"Sevik:**Kavut**"** denilen kavrulmuş un torbalarını atmışlardı. Müslümân'lar ise, düşman kuvvetlerini karşılamak için çıkdıkları zaman, bu torbaları yerlere atılmış olarak buldular. Rahatça toplayarak bir hayli ganîmet elde etdiler. Bunun için bu gazâya **"Sevik Gazâsı"** denildi. Bu sûretle Müslümân'lar, Medîne hâricinde beş gün kaldıkdan sonra Medîne'ye döndüler.

Kurban Bayramı namazı kılmanın ve kurban kesmenin vâcib olması

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Sevik Gazâsı'ndan dönüp Medîne'ye geldikden bir gün sonra Kurban Bayramı günü olmuşdu. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Kurban Bayramı Namazı**'nı kıldı ve kurban kesdi. Ashâb-ı Kirâm'a da aynı şekilde namaz kılıp kurban kesmeleri için emir verdi. Bu sûretle **Bayram Namazı kılmak** ve **Kurban kesmek** vâcib oldu.

Hazreti Fâtıma ile Hazreti Ali'nin evlenmesi

Sevik seferinden Medîne'ye dönüldükden sonra Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* ile Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'nın düğünleri yapıldı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in en küçük kızı olan Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ*, onsekiz yaşına geldiği zaman, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh,* onunla evlenmek için, O'na tâlib oldu. Hazreti Mıhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın bu isteğini, kızı Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'ya söyledi. O da sükût etdi. Bu sükût, muvâfakat cevâbı idi. Zâten Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*,Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi vesellem* 'in

yanında yaşadığı için biribirlerini tanıyorlardı. Bunun üzerine Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ömer, Hazreti Osmân *radıye'llâhü anhüm* ve diğer Ashâb-ı Kirâm da'vet edildi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bir hutbe okudu. Bu hutbeden sonra *"Allâh'in emri ile Fâtıma'yı, dörtyüz dirhem gümüş ile Ali'ye eş kıldım. Şâhid olunuz"* dedi. Misâfirlere de bir tabak içinde hurma ikram edildi.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'a *"Dünyâlığın nelerdir?"* dedi. O da *"Bir atım, bir de zırhım var"* cevâbını verdi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Atın sana lâzım olur. Zırhının bedeli düğün masrafına kâfî gelir"* buyurdu. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, zırhını, dörtyüz seksen dirheme satdı. Düğün masrafı yapdı. Düğünde bir **velîme** (*düğün yemeği*) ziyâfeti verildi. Bu ziyâfetde arpa ekmeği, hurma, yağ ve hays (*un ile karışık hurmadan yapılmış bir nev'î yemek*) vardı. Bu sûretle nikâhları yapılıp düğünleri oldu.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın kızı Hazreti Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* 'dan rivâyet edildiğine göre, Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'nın düğünü ve velîme ziyâfeti, o sıralarda Medîne'nin en parlak bir düğün merâsimi olmuşdur.

Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'nın bu mutlu düğününde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kızına verdiği cihâz: Bir yatak, bir şilte, bir su tulumu, bir el değirmeni, iki su ibriği ve bir su kabından ibâret idi.

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* ile Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ,* yeni bir yuva kurmuş olduklarından Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanından ayrılmaları îcâb ediyordu. Bunun için Hârise ibn-i Nu'mân *radıye'llâhü anh,* Onlara bir ev hediyye etdi. Onlar da oraya taşınıp yerleşdiler.

Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ,* yeni evine taşındıkdan sonra, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'nu ziyârete gitmiş, müsâade isteyip içeri girmiş, biraz su istemiş, her ikisi hakında bereket duâ ederek üzerlerine serpmiş ve Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'ya da,

"Kızım seni ailemin en şerefli ruknü ile evlendirdim".

buyurarak O'nu taltîf etmişdir.

Benî Kaynukâ' Gazâsı

Medîne'de, **Benî Nadîr, Benî Kurayza** ve **Benî Kaynukâ'** Yahûdî'leri denilen üç türlü Yahûdî topluluğu vardı. Bunlar kısmen Medîne'nin dâhilinde, kısmen de hâricinde ikâmet ederlerdi. Medîne'nin bütün san'at ve ticâretini, ekim ve dikim işlerini ellerinde tutarlardı. Kurayş müşriklerinden sonra Müslümân'ların en büyük düşmanları bunlardı. Durmadan Müslümân'lar aleyhinde çalışırlardı. Müslümân'lar, Hicret'in birinci yılında, bunların fitneliklerini önlemek için, bunların her biri ile bir muâhede yapmışdı.

Bu üç gurup Yahûdî topluluğu içinde en cesûr davranan **Benî Kaynukâ'** Yahûdî'leri, Medîne'nin **Âliye** denilen bucağında otururlardı. Bunlar, cesâretlerine ve muhâribliklerine güvenerek Müslümân'lara karşı olan tecâvüzkârâne hislerini açığa vurmaya başladılar. Bedir muhârebesinden sonra da bu hareketlerini artırarak ahidlerini bozdular. Bu yüzden bunlar, ilk def'a ahdini bozan Yahûdî topluluğu oldu.

Kaynukâ' çarşısında süt satan Arab kadınlarından biri, bir kuyumcu dükkanında alış-veriş yaparken Yahûdî'ler onun yüzünü açmasını istediler. Onunla alay etdiler. Kadın da yüzünü açmadı. Bunun üzerine orada bulunan Yahûdî'lerden biri, kadının arkasından elbîsesinin ucunu bir diken ile beline iliştirdi. Kadın ayağa kalkınca mahrem yerleri açıldı. Bu manzara karşısında, Yahûdî'ler gülüp eğlenmeye, kadının iffeti ile oynamaya başladılar. Kadın da *"Müslümân yok mu?"* diye feryâd etmeye başladı. Bu sırada oradan geçmekde olan bir Müslümân, kadının imdâdına koşarak yahûdî ile münâkaşa etdi ve kuyumcu olan Yahûdî'yi öldürdü. Orada bulunan Yahûdî'ler de Müslümân'ın üzerine hücûm ederek O'nu şehîd etdiler. Bu sûretle Müslümân'lar ile olan andlaşmaları, büsbütün bozulmuş oldu.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Benî Kaynukâ' Yahûdî'lerinin reisini çağırıp onlara, Müslümân'lara eziyet etmekden vaz geçmelerini, bu kadar şımarmamalarını; şâyet aralarında andlaşma hukümlerine göre hareket etmezlerse, Bedir'de Kurayş müşriklerinin başına gelenlerin onların da başına gelebileceğini, söyledi. Onlar da, afv dilemek şöyle dursun, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu ihtârı ile alay ederek *"Yâ Muhammed, sen bizi Kurayş mi zannediyorsun?*

Muhârebenin ne olduğunu bilmeyen kimselerle karşılaşmana aldanma. Harb, bizim san'atimizdir. Eğer senin ile bir harb yaparsak, o zaman harbin tadını anlarsın. İstersen cenge hâzırız" dediler.

Yahûdî'lerin bu şekildeki davranışları karşısında onlarla çarpışmakdan başka bir çâre olmadığını anlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Evs** kabîlesi ileri gelenlerinden **Ebû Lübâbe** *radıye'llâhü anh* 'ı, Medîne'de kaymakam bırakdı. Kendisi de diğer Müslümân'lar ile birlikde Medîne'den çıkıp **Benî Kaynukâ'** Yahûdî'lerinin kal'asını kuşatdı. Muhâsara, onbeş gün sürdü. Benî Kaynukâ' Yahûdî'leri, onbeş gün sonra teslim olmak mecbûriyyetinde kaldılar. Hepsinin öldürülmesi îcâb ediyordu. Fakat onlarla ittifâkı olan münâfıkların reisi *Abdu'llâh ibn-i Übayy ibn-i Selül* 'ün ricâsı üzerine, silâhlarını ve harb malzemelerini bırakıp Şâm taraflarına göç etmeleri şartı ile, afv edildiler.

Böyle bir durum karşısında kalan Benî Kaynûkâ' Yahûdî'leri, yaptıklarının bir cezâ'sı olarak, Hicret'in ikinci yılının Şevvâl ayında, Medîne'den çıkarak evvelâ **Vâdi'l-Kurâ** 'ya, oradan da **Sûriye** taraflarına gidip oralarda yerleşdiler. Çünkü, Müslümân'larla yaptıkları andlaşmayı, kendileri bozmuşdu. Bu sûretle Medîne'deki tehlikelerden birisi, Medîne'den uzaklaştırılmış oldu.

Bu gazâda, Benî Kaynukâ' Yahûdî'lerinin bütün malları, ganîmet malı olarak alındı. Yahûdî'lerden alınan bu ganîmet mallarının beşde biri, ilk def'a olarak, **Beytü'l-mâl** 'e ayrıldı. Geri kalan ganîmet malları da, gâzîler arasında taksim edildi.

Hazreti Osmân radıye'llâhü anh 'ın Ümmü Gulsüm radıye'llâhü anhâ ile evlenmesi

Bedir muhârebesi esnâsında Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem* 'in kızı ve Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ın ailesi **Rukıyye** *radıye'llâhü anhâ* vefât etmişdi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, diğer kızı **Ümmü Gulsüm** *radıye'llâhü anhâ* 'yı, Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'a verip nikâhladı. Bu sûretle Hazreti Osmân *radıyellâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in iki kızı ile evlenmiş oldu. Bundan dolayı, Hazreti Osmân *radıyellâhü anh* 'a, **"Zü'n-nûrayn:** *İki nûr sâhibi* **"** denildi.

❋
❋ ❋

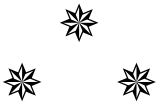

"Gökleri ve yeri yaratan (Allâh), **onların benzerlerini yaratmaya kâdir değil midir? Evet, elbetde** (kâdirdir). **O,** (bütün kâinâtı) **yaratandır,** (her şey'i) **hakkıyle bilendir".**

"O'nun emri, bir şey'i (n olmasını veyâ olmamasını) **dilediği zaman, ona ancak** -*Ol*- **demesinden ibâretdir.**
O da (hemen) **oluverir".**[234]

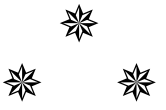

[234] -Yâsîn Sûresi, âyet 81-82.

HİCRET 'İN ÜÇÜNCÜ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Zâtü'l-karde Seriyyesi

Bedir muhârebesinden sonra Kurayş müşrikleri, Şâm'a giden ticâret yollarını değiştirmek mecbûriyyetinde kaldılar. Çünkü sâhil yolu ile Şâm'a gidip ticâret yapmak, tehlikeye düşmüşdü. Bunun için Irak yolu ile Şâm'a gidip ticâret yapmaya başladılar. Hicret'in üçüncü yılı başlarında **Safvân ibn-i Umeyye**, Necid ve Irak yolu ile Şâm'a büyük bir ticâret kervanı hazırlayarak yola çıkdı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bunu haber alınca, **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* idâresinde, yüz kişilik bir süvâri kuvveti gönderdi. Bunlar, Safvân ibn-i Umeyye idâresindeki Kurayş kervanını, Necid'de bir su başında **"Zâtü'l-karde"** denilen yerde yakalayarak seher vakti baskın yapdılar. Kervan sâhibleri, bunları görünce korkularından kervanı bırakıp kaçdılar. Müslümân'lar da mevcûd malları alıp Medîne'ye döndüler. Alınan malların beşde birini **Beytü'l-mâl**'e ayırdılar ki bu miktar, yirmi bin dirhem idi. Geri kalan mallar da, mücâhidler arasında taksim edildi.

Kervan sâhibi Safvân ibn-i Umeyye de, yüz kadar kervan muhâfızı adamları ile birlikde Mekke'ye döndü. Halleri, çok perîşan idi. Bu hâdise üzerine Kurayş müşrikleri, Şâm'a gidip ticâret yapmak için, Necid ve Irak yollarının da tehlikeli olduğunu gördüler. Bunun için hem Bedir muhârebesinin intikâmını almak, hem de Şâm'a giden sâhil ticâret yolunu açmak maksâdı ile Müslümân'larla yeni bir harb yapmak hazırlığına girişdiler.

Ka'b ibn-i El-Eşref 'in katli

Benî Nadîr Yahûdî'lerinden olan **Ka'b ibn-i El-Eşref,** Medîne Yahûdî'lerinin en azgın bir şâiri idi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Ashâb-ı Kirâm'ına, durmadan hicv eder ve Müslümân'lar aleyhine Mekke müşriklerine yardım ederdi. Bedir muhârebesinde Kurayş müşriklerinin mağlûb olması, O'nu çok üzdü. Bunun için durmadan, Bedir'de öldürülen Kurayş müşriklerine ağlar ve onlar lehinde şiirler söylerdi. Müslümân'lardan şâir bir zât olan Hassân ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh* da, O'nun şiirlerine cevâb verirdi.

Bedir muhârebesinin bu acı netîcesi karşısında Ka'b ibn-i El-Eşref 'in, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e ve Ashâb-ı Kirâm'ına karşı olan düşmanlığı artdı. Mekke'ye giderek Kuaryş müşriklerini, Müslümân'lar aleyhinde tahrîk etdi. Bedir'de ölen Kurayş müşrikleri için, mersiyyeler söyledi. Onlara ağladı ve ağlatdı. Medîne'ye döndükden sonra da Müslümân'ların kızları ve aileleri hakkında şiirler söyleyerek onların ırz ve nâmûsları ile oynamaya başladı. Bununla da kalmayarak Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e ve İslâm Dîni'ne dil uzatır oldu. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, onun hakkında *"Bu adam, Allâh'a ve Rasûl'üne ezâ ediyor. O'nu kim öldüre bilir?"* buyurdu. Müslümân'lar da, kendi şeref ve nâmûsları ile oynayan bu adama çok kızıyorlardı. O'nu öldürmekden başka bir çâre yokdu.

Bunun için Hicret'in üçüncü yılının Ramaza-ı şerîf ayında Ensâr-ı Kirâm'dan olan **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh*, kendi kabîlesinden yanına dört arkadaş aldı. Ka'b ibn-i El-Eşref 'in bulunduğu kal'aya gitdi. Bir bahâne ile O'nu evinden dışarı çağırdı. O da geldi. Konuşma esnâsında *"Bu gün ne kadar da güzel bir koku sürünmüşsün. Bir kere koklaya bilir miyim?"* diyerek bir fırsatını bulup başını sıkıca tutdu. Arkadaşlarına işâret ederek O'nu öldürmelerini söyledi. Onlar da kılıç darbeleri ile başını keserek öldürdüler.

Ka'b ibn-i El-Eşref 'in feryâdını duyan kal'a içindeki Yahûdî'ler, toplanarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna geldiler ve Ka'b ibn-i El-Eşref 'in bir desîse ile öldürüldüğünden şikâyet etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Ka'b ibn-i El-Eşref 'in, kendisine ve Müslümân'lara yapdığı kötülükleri birer birer anlatdı. Onlar da Müslümân'ları haklı bularak bir kelime bile söylemeden geri dönüp gitdiler.[235]

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Hafsa ile evlenmesi**

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın kızı Hazreti Hafsa *radıye'llâhü anhâ*, Huneys ibn-i Huzâfe Es-Sehmî *radıye'llâhü anh* ile evli idi. Huneys ibn-i Huzâfe Es-Sehmî *radıye'llâhü anh*, Bedir muhârebesinde yaralandığı zaman Medîne'ye getirildi. Bir müdded sonra da şehîd oldu. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* dul kalan Hazreti Hafsa *radıye'llâhü anhâ* ile evlendi.

[235] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.174-179. (1578 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Osmân ve Hazreti Ali *radıye'llâhü anhüm* ile yakın akrabâlık kurmuş olduğu gibi, Hazreti Ömeru'l-Fârûk *radıye'llâhü anh* ile de yakın akrabâlık bağları kurarak İslâm büyüklerini kendi etrâfında toplamış oldu.[236]

U H U D M u h â r e b e s i

Uhud muhârebesi, Hicret'in üçüncü yılında Şevvâl ayının onbirinci Cumartesi günü, **Uhud** denilen yerde vuku' bulmuşdur. **Uhud**, Medîne'ye bir saat kadar bir mesâfede olan bir dağın adıdır. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bu dağ hakkında ***"Uhud bir dağdır. O bizi sever, biz de O'nu severiz"*** buyurmuşdur. Uhud muhârebesinin ba'zı husûsiyyetleri, Kur'ân-ı Kerîm'in Âl-i İmrân sûresinde îzâh edilmişdir ki ileride gelecekdir.

Mekke müşriklerinin hareketi

Bedir muhârebesinde fenâ hâlde bozulan Mekke müşrikleri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den ve Ashâb-ı Kirâm'dan intikâm almak için çırpınıp duruyorlardı. Bu maksadla intikâm almak için yemîn eden ve Kurayş müşriklerinin reisi olan *Ebû Süfyân* 'ın, *Sevik Gazâsı* 'nda yaptıkları kâfî gelmemişdi. *Zâtü'l-Karde* seriyyesinde kayb etdikleri malların üzüntüsü ve kervan reisi *Safvân ibn-i Umeyye* 'nin düşdüğü fenâ durum ise, Mekke müşriklerinin kinlerini bir kat daha artırdı. Bunun için Müslümân'larla bir harb daha yaparak onları yok etmek ve kayb etdikleri i'tibârı geri kazanmak sevdâsına düşdüler. Böyle bir harbin imkânlarını aramaya başladılar.

Bedir muhârebesi esnâsında Ebû Süfyân'ın Şâm'dan getirdiği ticâret malları, Bedir felâketi sebebi ile hesâbı görülmediği için *Dâru'n-nedve* 'de duruyordu. Kurayş müşriklerinin ileri gelenlerinden Cübeyr ibn-i Mud'ım, Safvân ibn-i Umeyye, İkrime ibn-i Ebû Cehil, Hâris ibn-i Hişâm, Huveytıb ibn-i Abdu'l-uzzâ ve diğerleri, Kurayş müşriklerinin reisi olan Ebû Süfyân'a mürâcaat ederek *"Muhammed -aleyhi's-selâm- bizim büyüklerimizi öldürerek bizleri kimsesiz bırakdı.*

---

[236] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.166. (1571 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, hakk ile bâtılın arasını kemâliyle fark ve temyîz etmek kudretine sâhib olduğu için, kendisine **"Ömeru'l-Fârûk"** denilmişdir.

Artık intikâm almak zamânı geldi. Dâru'n-nedve'de bulunan kervan mallarının sermâyelerini sâhiblerine verelim. Geri kalan kâr ile de Müslümân'lara harb açalım" dediler. O da bu teklîfi kabûl etdi. Diğer sermâye sâhibleri de bu işe râzı oldular.

Bunun üzerine kervan mallarının sermâyelerini sâhiblerine dağıtdılar. Bundan başka elli bin altın da kâr etdiler. Bu kârin yirmibeş bin altınını, etrafda bulunan kabîlelerden asker toplamak için ayırdılar. Şâirlerini ve hatîblerini de, Arab kabîleleri arasına göndererek onları, Müslümân'lar aleyhine teşvîk ve tahrik etmeye çalışdılar. Bu şâirler arasında, Bedir muhârebesi esîrlerinden olan ve parası olmadığı için, -*Müslümân'lar aleyhine şiir söylememek şartı ile*-, Müslümân'lar tarafından serbest bırakılan bir şâir de vardı. Ahdini bozarak Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya başladı. Bu sûretle de Mekke müşrikleri, bütün kuvvetleri ile halkı harbe teşvîk etmeye, harb hazırlığı yapmaya başladılar.

Kısa bir zamanda Benî Mustalik kabîlesi ile diğer Arab kabîleleri arasından iki bin kişilik bir asker topladılar. Buna, bin kişi kadar olan Kurayş müşrikleri de katılınca üç bin kişilik tam techîzatlı mükemmel bir ordu meydana geldi. Bu orduda yediyüz zırhlı, ikiyüz at ve üç bin deve vardı. Ordu kumandanı da Ebû Süfyân idi.

Üç bin kişilik bu büyük orduda, kadınlar da vazîfe almışlardı. *Ebû Süfyân* 'ın karısı olan *Hind bint-i Utbe*, intikâm almak sevdâsı ile askerleri teşvîk ve tahrîk ediyordu. Bundan başka Bedir'de ölen yakınları için intikâm almak sevdâsına düşen kadınlar da bu orduda vazîfe almışlardı. Hepsi onbeş kişi kadardı. Def çalarak, şiirler söyleyerek askerlerin gayretlerini artırmaya çalışıyorlardı.

Ebû Süfyan idâresindeki tam techîzatlı bu ordu, Hicret'in üçüncü yılında Mekke'den hareket etdi. Bedir yolu ile Medîne'ye doğru ilerlemeye başladı. *Şevvâl* ayının ilk *Çarşamba* günü Medîne yakınlarına geldi. **Uhud** dağının yanında **"Ayneyn"** denilen yere kondu. Perşembe ve Cum'a günleri orada kaldılar. Harb nizâmı alarak yapacakları işleri tanzîm etdiler. Bu arada ekin tarlalarını ve hurmalıkları tahrîb etmeyi de ihmâl etmediler.

Müslümân'ların hareketi

Bedir muhârebesinde esîr düşdükden sonra Müslümân'lardan gördüğü iyiliği unutmayan **Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib**

radıye'llâhü anh, Bedir muhârebesinde karşılaşdığı felâketlerden bahs ederek Kurayş müşriklerinden özür diledi ve Mekke müşrikleri ordusuna katılmadı. Bu sûretle Mekke'de kalmasını te'mîn etdikden sonra gizlice bir mektûb yazdı. Durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bildirdi. Bu mektûbu, Benî Gıfâr kabîlesinden ücretle tutduğu emîn bir adam ile Medîne'ye gönderdi. Bu adam, tepelerden vâdîlerden ve en kestirme yollardan giderek üç günde Medîne'ye vardı. Mektûbu, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e verdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* mektûbu alınca, **Ubeyy ibn-i Ka'b** *radıye'llâhü anh* 'a okutdu. Durumu öğrenince, bu haberi gizli tutmasını tenbih etdi. Bundan sonra Ensâr-ı Kirâm'dan **Sa'd ibn-i Rabî'** *radıye'llâhü anh* 'ın evine gitdi. Mektûbu göstererek durumu müzâkere etdiler. Vardıkları karâra göre **Hubâb ibn-i El-Münzir** *radıye'llâhü anh* 'ı, Kurayş müşrikleri ordusunun durumunu tetkîk ve tahkîk etmek için gönderdi. O da giderek Kurayş müşrikleri ordusunun, Medîne yakınlarında **Urayd** denilen yere kadar gelmiş olduğunu gördü. Durumu tetkîk ve tahkîk ederek geri döndü. Gördüklerini, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdi. Bu haberler, Abbâs ibn-i Abdu'l-muddalib *radıye'llâhü anh* 'ın mektûbda yazdıklarına tamâmen uygun idi.

Ansızın böyle bir düşman karşısında kalan Müslümân'lar, ânî bir baskına uğramamak için, mühim noktalara nöbetçiler dikdiler. O gece bütün Medîne halkı, korkulu bir gece geçirdi. Medîne'nin ileri gelen Müslümân'ları ise, **Mescid-i Nebî** 'nin önünde sabâha kadar nöbet beklediler. Şehri muhâfaza etmeye çalışdılar.

Geceleyin (*Cum'a gecesi*) Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem,* rü'yâsında,

*"Yanında bir takım sığırlar boğazlandığını, **Zü'l-fikâr** ismindeki kılıcının ucunun kırılıp bir gedik açıldığını ve arkasına muhkem bir zırh giyip elini o zırhın yakasına sokarak muhâfaza etdiğini".*

gördü.[237]

Sabah olunca bir harb meclisi topladı. Bu topluluğa Ashâb-ı Kirâm'dan Muhâcir'lerin ve Ensâr-ı Kirâm'ın ileri gelenleri iştirak etdi. Münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül ve adamları da çağırıldı. Durum, her hâliyle müzâkere olundu.

[237] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.196.Kâmil Miras.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, rü'yâsını söyleyerek,

"Boğazlanan sığırlar Ashâb-ı Kirâm'ımdan şehîd düşecek zâtlara, kılıcımın ucundaki gedik Ehl-i Beyt'imden birisinin şehîd olmasına işâretdir. Muhkem zırh da, Medîne'dir".

diye ta'bîr etdi. Bundan sonra da,

"Medîne içinde durunuz. Düşman içeri hücûm ederse müdâfaa vaziyetinde cenk edelim".

dedi. Çünkü kendisine böyle vahy olunmuşdu. Müslümân'lar için bu durum daha hayırlı görünüyordu. Bunun için Ashâb-ı Kirâm'dan bir çok kimseler, bu fikri tasvîb etdiler. Münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül de aynı fikri tasvîb etdi ve eski tecrûbelerini ileri sürerek bu fikrin doğru bir hareket olacağını isbâta çalışdı. Çünkü Medîne'nin her tarafı, binâlar ve dıvarlar ile çevrili idi. Geçit yerleri (*kapılar*) da çok muhkem idi. Bir kal'a manzarası arzediyordu. Bunun için şehirden dışarı çıkmadan müdâfaa harbi yapmak daha muvâfık bir hâl çâresi görülüyordu.

Fakat Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları, bil-hâssa Bedir muhârebesinde bulunamadıkları için oradaki yüksek derecelere nâil olamayan Müslümân'lar, *"Biz bu günü bekliyorduk. Bizleri dışarı çıkarınız. Düşmanlarımız ile göğüs göğüse harb edelim. Burada dursak düşman bize korkak der de şımarır. Bunun için şehir dışına çıkıp orada harb edelim"* dediler. **Hazreti Hamza** *radıyellâhü anh* da, aynı düşüncede idi. Bu fikirde isrâr etdiler. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bunların fikirlerine uyarak şehir dışına çıkıp meydan muhârebesi yapmaya karar verdi. Onlara da *"Sabr-u sebât ederseniz bu def'a da gâlib gelirsiniz"* dedi.

Cum'a namazı'nda da cihâdın fazîletleri hakkında bir hutbe okudu. İkindi namazını da cemâat ile birlikde edâ' etdikden sonra Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk ve Hazreti Ömeru'l-fârûk *radıye'llâhü anhümâ* ile birlikde evine gitdi. Onlarla birlikde harb hazırlığı yapdı. Birbiri üzerine iki zırh giydi. Başına mihverini geçirdi. Kılıcını kuşanarak evinden dışarı çıkdı. Bu sırada Ashâb-ı Kirâm'ın hepsi hâzır olmuşlardı. Fakat Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in istemeyerek çıkdığı hâlinden belli idi. Bunun farkına varan Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları, meydan muhârebesi yapılmasında isrâr edenlere *Siz Rasûlü'llâh'ı istemeyerek çıkmaya mecbûr etdiniz. İşi O'na bırakmalı idiniz. O'na vahy gelir ve o işin îcâbını sizden daha iyi bilir"* dediler. Bunun üzerine meydan muhârebesi yapılmasında isrâr edenler

de, yaptıkları hareketin doğru bir iş olmadığını görerek pişmân oldular ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in zırhını giymiş bir hâlde evinden çıkdığını görünce *"Yâ Rasûle'llâh, biz senin emrine muhâlefet etmeyiz. Biz hatâ etdik. Siz bildiğiniz gibi yapınız"* dediler. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Bir Peygambere silâhlandıkdan sonra cenk etmeden dönmek yakışmaz".

buyurdu. Bundan sonra da,

"Ben ne dersem ona tâbi' olunuz. Zafer bizimdir".

diyerek hemen atına bindi. Bin kişi kadar olan ordusu ile birlikde düşmana karşı çıkdı. **Amr ibn-i Ümmü Mektûm** *radıye'llâhü anh* 'ı, Medînede yerine kaymakam bırakdı. Uhud dağına doğru ilerlemeye başladı. Yarı yolda **Şeyhayn** denilen yerde konaklayarak geceyi orada geçirdi.

Şeyhayn denilen yerde konaklayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, orada ordusunu kontrol etdi. Usâme ibn-i Zeyd, Abdu'llâh ibn-i Ömer, Zeyd ibn-i Sâbit ve Ebû Saîd El-Hudrî *radıye'llâhü anhüm* gibi onbeş yaşından küçük olan çocukları ordudan ayırarak geri gönderdi. Bu sırada **Râfi'** isminde bir çocuk parmaklarının ucuna basarak *"Ben büyüğüm, herbe gideceğim. Çok iyi ok atarım"* dedi. Bu sözü işiten **Sumra** isminde başka bir çocuk da *"Ben Râfi' ile güreşirim"* dedi. Bunun üzerine her ikisi de orduya alındılar. Allâhü Teâlâ onlardan râzı olsun.

Gece olunca Muhammed ibn-i Mesleme El-Ensârî *radıye'llâhü anh*, elli kişilik yardımcıları ile birlikde, İslam ordusunun etrâfında karakol gezerek onları korudu ve emniyyetlerini te'mîn etdi.

Münâfıkların reisi olan Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül ise, Medîne dışına çıkmamak husûsundaki fikri kabûl edilmediği için *"Bu adamın nereye gitdiğini bilmiyoruz. Bizim gibi tecrûbeli kimselerin tedbirlerini dinlemiyor da bir takım çoluk çocuğun sözleri ile hareket ediyor. Ben meydan muhârebesine muhâlifim. Buradan daha ileri gidemem"* diyerek maiyyetinde bulunan üçyüz kişilik münâfık gurûbu ile birlikde oradan ayrılıp Medîne'ye geri döndü.

Bunların ayrılması ile İslâm askerleri yediyüz kişi kaldı. Bunların da ancak yüz kişisi zırhlı idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Ebû Bürde *radıye'llâhü anh* 'ın birer atı vardı. Geri kalan Müslümân'ların hepsi piyâde idi. Bu durum kaşısında ordunun iki

kanadını teşkil eden **Hazrec** kabîlesinden *Benî Seleme Oğulları* ile **Evs** kabîlesinden *Benî Hârise Oğulları*, tereddüde düşerek şeytan vesvesesine kapıldılar. Fakat Allâhü Teâlâ onların bu tereddüdlerini giderecek hidâyetini ulaştırdı. Ma'nevî kuvvetlerini artırarak tereddüdlerini giderdi. Münâfıklara uymakdan vaz geçdiler. Müslümân'larla birlikde harbe gitmeye karar verdiler ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile birlikde yollarına devam etdiler. Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"O zaman içinizden iki zümre za'f göstermek istemişdi. Halbuki onların yardımcısı Allâh'dı. Mü'min'ler ancak Allâh'a güvenib dayanmalıdır".[238]

Seher vakti olunca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, yediyüz kişilik ordusu ile birlikde yoluna devam ederek **Uhud** dağına vardı. Vâdînin ağzındaki **Şi'b** mevkîine indi ve orasını ordugâh yeri seçdi. Uhud dağını arkaya alarak düşmana karşı cebhe tutdu.

Harb meydanındaki durum

Cumartesi sabâhının erken saatlerinde Uhud dağına varan İslâm askerleri, Hazreti muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri ile Uhud dağına arkalarını vererek cebhe aldılar. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem*, askerlerini harb nizâmına sokdu. Onlara, düşman bozulsa bile onları ta'kîb etmek için yerlerinden ayrılmamalarını, tenbih etdi. Bundan sonra **Muhâcir**'lerin sancağını **Mus'ab ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh* 'a, **Hazrec** kabîlesinin sancağını **Hubâb ibn-i El-Münzir** *radıye'llâhü anh* 'a ve **Evs** kabîlesinin sancağını da **Useyd ibn-i Hudayr** *radıye'llâhü anh* 'a verdi. **Zübeyr ibn-i El-Avvâm** *radıye'llâhü anh* 'ı, zırhlı kuvvetlerin başına geçirdi. **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh* 'ı da, zırhsız askerlerin başına kumandan yapdı.

İslâm ordusunun sol tarafındaki vâdîde, **"Ayneyn"** denilen bir geçit yeri vardı. Düşman süvârilerinin, buradan hücûm ederek İslâm askerlerini arkadan vurmak ihtimâli olduğundan oraya da, **Abdu'llâh ibn-i Cübeyr** *radıye'llâhü anh* kumandası altında elli kişiden ibâret olan bir okçu kuvvetini (*kemankeşi*) koydu. İslâm ordusunun piyâde kuvvetlerine arkadan bir baskın yapılmaması için, okla müdâfaa etmelerini emr etdi. Bundan sonra da,

[238] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 122.

"Düşman ister gâlib gelsin, ister mağlûb olsun, benden emir gelmedikce siz buradan aslâ ayrılmayınız".

diye sıkı sıkı tenbîh etdi. Vazîfelerinin çok mühim bir vazîfe olduğunu hatırlatdı.

Kendisi de ordunun orta taraflarında yer aldı. Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh* ile Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'ı öncü (*pîş-dâr*) ve Mikdâd ibn-i Amr *radıye'llâhü anh* 'ı artçı (*düm-dâr*) ta'yîn etdi. Ukkâşe ibn-i Muhsin El-Esedî *radıye'llâhü anh* 'ı sağ kola, Ebû Mesleme ibn-i Abdü'l-esed *radıye'llâhü anh* 'ı da sol kola me'mûr etdi. Bu sûretle İslâm askerlerini, Kurayş müşrikleri ordusunun karşısında, harb nizâmına sokdu. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Hani sen, (Uhud günü) **Mü'min'leri muhârebeye elverişli yerlerde ta'biye etmek** (yerleşdirmek) **üzere erkenden ailenden** (Medîne'den) **ayrılmışdın.** (Hatırla o zamânı ki) **Allâh hakkıyle işidendi,** (her şey'i) **kemâliyle bilendi".**[239]

Kurayş müşrikleri ordusu ise karşı tarafda sâf sâf olup harb nizâmı almışlardı. Ordu kumandanı Ebû Süfyân idi. Kemankeşlerin (*okçuların*) kumandanı Abdu'llâh ibn-i Rabîa, sağ kol kumandanı Hâlid ibn-i Velîd, sol kol kumandanı İkrime ibn-i Ebû Cehil idi. Safvân ibn-i Umeyye ile Amr ibni'l-Âs da süvârilerin başında birer fırka kumandanı idiler. Ordu sancağını da Talha ibn-i Ebî Talha taşıyordu.

Kurayş müşrikleri ordusu ile berâber gelmiş olan Kurayş kadınları ise, ellerindeki defleri çalarak saflar arasında dolaşıyorlar, harb neşîdeleri söylüyorlar, Bedir'de ölen yakınları hakkında söyledikleri şiirleri tekrâr ediyorlardı. Bu sûretle de askerlerin cesâret ve kuvvetlerini artırmaya çalışıyorlardı. Ebû Süfyân'ın karısı **Hind bint-i Utbe** de bunların başında idi. Bu sûretle düşman ordusu da harb nizâmı almışdı. Her iki taraf da, harbin başlamasını sabırsızlıkla bekliyordu.

Uhud harbinin başlaması

Evs kabîlesi içerisinde **Ebû Âmir** isminde bir adam vardı. Bu adam, Müslümân'lar Medîne'ye hicret edince Medîne'yi terk ederek Mekke'ye gitmişdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e hased etdiğinden küfür ve dalâlet yolunu tercih etmişdi. Hazreti

[239] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 121.

Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de O'na **"F'asık"** ismini vermişdi. Bu adam, Uhud muhârebesi esnâsında kendi adamları ile birlikde Kurayş müşrikleri ordusuna katıldı. Kurayş müşriklerine, kendi kabîlesi arasında sözünün geçer olduğunu, onları çağırdığı zaman hepsinin Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ı terk ederek kendi yanlarına gelebileceklerini söyler, Medîne'liler arasındaki büyük i'tibârından bahsederdi.

Bu adam, harb başlamak üzere iken onbeş adamı ile birlikde meydana çıkdı ve Müslümân'lara hitâben *"Ey Evs'liler, ey Ensâr. Beni tanıyor musunuz? Ben Ebû Âmirim"* diye bağırdı. Evs'liler de *"Kahr olasın ey fâsık"* diye cevâb verdiler ve Ebû Âmir-i fâsık'ın hayâllerini boşa çıkardılar. Bunun üzerine *"Ben kavmimin içinden çıkdıkdan sonra onların fikirleri bozulmuş"* diyerek Evs kabîlesi ile harb etmeye başladı. Oğlu Hanzale *radıye'llâhü anh* ise, Müslümân'lar tarafında idi.

Ebu Âmir-i fâsık'ın arkasından Kurayş müşrikleri ordusunun sancakdarı olan Talha ibn-i Ebî Talha ileri atılarak *"Ey Müslümân'lar, içinizde beni öldürecek, cehenneme gönderecek veyâ benim elim ile ölüm şerbetini içip de cennete gidecek bir kimse var mı?"* dedi. Bu sözü işiten Hazreti Ali *radıye'llâhü anh "Evet, ben varım"* diyerek ileri atıldı. Bir hamlede Talha ibn-i Ebî Talha'nın işini bitirdi. Canını cehenneme yolladı. O ölünce Kurayş müşrikleri ordusunun sancağını, kardeşi Osmân ibn-i Ebî Talha aldı. O'na karşı da Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* çıkdı. O da hasmını, kardeşinin âkıbetine uğratarak canını cehenneme yolladı. Bundan sonra harb umûmîleşdi. Saflar birbirine girdi. Şiddedli çarpışmalar başladı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem* eline bir kılıç aldı. Bu kılıcın üzerinde Arabca şu yazılar yazılı idi.

"Korkaklıkda ar, ileri gitmekde şeref ve ızzet vardır. Kişi korkaklık ile kaderden kurtulamaz".

Bundan sonra Ashâb-ı Kirâm'a hitâben *"Hakkını vermek şartı ile bu kılıcı kim alacak?"* dedi. Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları *"Biz alırız"* dediler ise de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* onlara bakmadı ve sözünü tekrarladı. Bunun üzerine **Ebû Dücâne** *radıye'llâhü anh, "Ey Allâhın Rasûl'ü, bu kılıcın hakkı nedir?"* diye sordu. O da *"Bu kılıcın hakkı, eğilip bükülünceye kadar düşmanın yüzüne vurmakdır"* dedi. Ebû Dücâne *radıye'llâhü anh* da *"Öyle ise o şartla ben alırım"* dedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da kılıcı O'na verdi.

Ebû Dücâne *radıye'llahü anh*, esâsen harb meydanlarında pervâsızca çarpışan bir kahramandı. Bu def'a, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'dan böyle bir iltifâta mazhâr olunca hemen kılıcını çekip ileri atıldı. Bir ölüm fırtınası gibi düşman üzerine saldırdı. Düşman saflarının içerisine daldı. Önüne gelen kâfirleri, kılıcı ile param parça ediyordu. Bu arada bir adamın, herkesi harb meydanına doğru itip kaktığını gördü. Kılıcını sallayarak onun üzerine saldırınca bir kadın feryâdı duydu. Dikkâtle bakınca o kadının Ebû Süfyân'ın karısı Hind bint-i Utbe olduğunu gördü. Bunun üzerine *"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in kılıcını, böyle bir kadın kanı ile bulaşdırmak benim için bir şerefsizlikdir"* diyerek öldürmedi. Oradan ayrılarak düşman sâflarına karşı kılıç sallamasına devam etdi. O gün Ebû Dücâne *radıye'llâhü anh* 'ın gösterdiği cesâret, herkese hayret verdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in amucası **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh* da, bir kükreyen aslan gibi düşman ordusu arasına girmiş, sağa sola kılıç sallayarak Mekke müşrikleri ordusunu kırıp geçiriyor ve yanına kimseyi yanaştırmıyordu. O'nu gören düşman askerleri, sürü ile önünden kaçıyorlardı.

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, bu kahramanlardan geri kalmıyor, düşman ordusuna durmadan kılıç sallıyordu. Bunlar gibi diğer İslâm kahramanları da, bu harbde, akıllara durgunluk verecek cesâret ve yiğitlik gösteriyorlardı. Allâhü Teâlâ hepsinden râzı olsun.

Ebû Âmir-i fâsık'ın oğlu **Hanzale** *radıye'llâhü anh*, Müslümân'lar tarafında idi. Münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Ubeyy ibn-i Selül'ün kız kardeşi **Cemîle** ile yeni evlenmişdi. Henüz bir gecelik güveyi idi. Babası müşrik, kayın birâderi münâfıkların reisi olduğu hâlde kendisi çok samîmî bir Müslümân idi. Babasının müşrikler arasında bulunmasına çok canı sıkılıyordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek İslâmiyyet da'vâsı uğrunda babasının da kanını dökmeye hâzır olduğunu bildirdi. Fakat Mekârim-i ahlâkı (*en güzel ahlâkı*) tamamlamak için âlemlere rahmet olarak gönderilen o büyük Peygamber Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem*, Onu bu hareketden men' etdi. Bundan sonra düşman safları arasına pervâsızca dalan Hanzale *radıye'llâhü anh*, Kurayş müşrikleri ordusunun kumandanı Ebû Süfyân'ın üzerine hücûm ederek O'na bir hamle yapdı. Fakat muvaffak olamadı. Ebû Süfyân'ın adamları tarafından şehîd edildi. Allâhü Teâla O'ndan râzı olsun.

Artık muhârebe bütün şiddeti ile başlamışdı. Mekke müşrikleri ordusu çok gayret gösteriyordu. Durmadan *"İntikâm"* diye bağırarak Müslümân'lar üzerine hücûm ediyorlardı. Kurayş kadınları da şiir söyleyerek, def çalarak erkeklerini harbe teşvîk ediyorlar, Müslümân'lardan intikâm aldırmaya çalışıyorlardı. Buna rağmen Mekke müşrikleri ordusu o kadar büyük gayret gösterdikleri hâlde, İslâm kuvvetlerinin karşısında erimeye başladılar.

Kurayş müşrikleri ordusunun *Abdü'd-dâr Oğulları* 'ndan olan bayrakdarları, birer birer öldürüldü. Fakat bayrak yere düşmedi. Çünkü biri vurulunca diğeri bayrağı kapıyordu. O gün Kurayş müşrikleri ordusunun bayrağı, dokuz kişiden elden ele geçdi. Hepsi de Müslümân'lar tarafından öldürüldü.[240] Bu sûretle Kurayş müşrikleri ordusunun sancağını taşımakla görevli bulunan *Abdü'd-dâr Oğulları* 'ndan kimse kalmadı. Bunun üzerine Kurayş müşrikleri ordusunun sancağını, yine onların kölelerinden olan **Savâb** isminde birisi aldı. fakat bu da *Kuzmân* isminde bir münâfık tarafından öldürüldü.

Kuzmân, Müslümân'lar tarafında bulunan bir münâfık idi. O'nun ismi anıldıkca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'nun hakkında *"Ehl-i cehennemdir"* derdi. Kuzmân, Medîne kadınlarının ta'rîzlerinden korkduğu için Uhud muhârebesine iştirâk etmişdi. Harbde büyük yararlıklar gösterdi. Kurayş müşrikleri ordusundan yedi kişiyi yere serdi. En sonunda kendisi de yaralanarak yere düşdü. Bu sırada Ashâb-ı Kirâm'dan olan Katâde ibn-i Nu'mân *radıye'llâhü anh*, O'nu görünce *"Yâ Kuzmân, şehâdet rutbesi mübârek olsun"* dedi. O da *"Benim emelim şehâdet değildir. Dîni muhâfaza etmek de değildir. Kurayş'lilerin, Medîne hurmalıklarına zarar ve ziyan vermemeleri için çalışıp çabaladım"* diye cevâb verdi. Nihâyet hayâtından ümîdini kesince de, fazla ızdırab çekmemek için, kılıcı ile karnını yarıp kendi kendini öldürdü. Bu sûretle de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in O'nun hakkında söylemiş olduğu sözün doğruluğu tahakkuk etmiş oldu.[241]

Bundan sonra İslâm kahramanlarının şiddetli hücûmları karşısında, düşman kuvvetlerinin Hâlid ibn-i Velîd kumandasındaki sağ kolu geri çekilmek mecbûriyyetinde kaldı. Bunu ta'kîben de İkrime ibn-i Ebû Cehil kumandasındaki sol kol geri çekilmeye mecbûr oldu. En sonunda

---

[240] -Bu sancakdarların isimleri, Kısas-ı Enbiyâ, C.1.ss.176 da zikredilmişdir.A.Cevdet.

[241] -Kuzmân'ın bu hâlini öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Allâhü Teâlâ bu dîni, fâsık ile de, fâcir ile de te'yîd eder"* buyurmuşdur.

Hazreti Ali, Hazreti Hamza, Ebû Dücâne ve Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anhüm* 'ün şiddetli hücûmları karşısında, Kurayş müşrikleri ordusu, kendisinden beş misli az olan İslâm kuvvetleri karşısında mağlub oldu. Harb meydanını bırakarak kaçmaya başladılar. Geride şiir söyleyip def çalarak erkeklerini intikâm almak için harbe teşvîk eden Kurayş kadınları da, Müslümân'lara esîr düşmemek için, paçaları sıvadılar. Ağlayıp feryâd ederek dağa doğru kaçmaya başladılar. Bu sûretle koskoca Kurayş müşrikleri ordusu, harb meydanında her şey'lerini bırakarak kaçmak mecbûriyyetinde kaldı.

Müslümân'ların ve Muhâfız okçuların hatâsı

Bu sırada Müslümân'lar büyük bir hatâ yapdılar. Mağlûb olan düşmanı takîb edecekleri yerde, düşmanın harb meydanında bırakdığı malları yağma etmeye başladılar. Dünyâlık sevdâsına düşdüler. Bununla berâber hatânın en büyüğünü de **Abdu'llâh ibn-i Cübeyr** *radıye'llâhü anh* kumandasındaki elli kişilik muhâfız okçu gurubu yapdı. Bunlar, düşmana gâlib gelen Müslümân'ların, harb meydanındaki ganîmet mallarını toplamaya başladıklarını görünce *"Düşman bozuldu. Biz kazandık. Burada ne duruyoruz? Artık burada beklememize lüzum kalmadı"* diyerek yerlerini terk etdiler. Kumandanları olan Abdu'llâh ibn-i Cübeyr *radıye'llâhü anh* onlara *"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in emri vardır. Ne olursa olsun buradan ayrılmayacağız"* dedi ise de dinlemediler. Kurayş müşrikleri ordusunu, Bedir'de olduğu gibi, geri dönmez sandılar ve *"Biz de biraz ganîmet malı alalım"* diyerek yerlerini terk edip yağmaya başladılar. Kumandanları Abdu'llâh ibn-i Cübeyr *radıye'llâhü anh* da, sekiz sâdık arkadaşı ile birlikde orada kaldı. Sabır ve sebât gösterip yerlerini terk etmediler.

Bu sırada Kurayş müşrikleri ordusunun sağ kol kumandanı Hâlid ibn-i Velîd, bu durumu gördü. Daha evvel buradan hücûm etmeyi düşünmüşdü. Fakat cesâret edememişdi. Harb tekniğinde zekâsını kullanmakda çok mâhir olduğu için bu fırsatı kaçırmadı. Derhâl emrindeki süvâri kuvvetleri ile birlikde İslâm kemankeşlerinin (*okçularının*) üzerine hücûm etdi. İslâm kemankeşlerinin şiddedli mukâvemetleri ile karşılaşdı. Fakat Hâlid ibn-i Velîd kumandasındaki düşman süvâri kuvvetleri çok olduğundan Abdu'llâh ibn-i Cübeyr *radıye'llâhü anh* ile sekiz sâdık arkadaşı birbiri arkasına şehîd oldular. Allâhü Teâlâ onlardan râzı olsun.

Bundan sonra da buradan geçerek yağmaya koyulmuş olan Müslümân'ların üzerine şiddedli hücûmlar yapdılar. İslâm piyâde kuvvetlerini, arkadan çevirerek yapdıkları hamleler ile darma dağınık etdiler. Ganîmet mallarını toplamakla meşkûl olan Müslümân'lar ise, bu hücûmlar karşısında şaşırıp kaldılar. Bu durumu gören diğer düşman kuvvetleri de geri dönerek Müslümân'ların üzerine tekrar saldırdılar. Böyle bir durum karşısında önden ve arkadan düşman kuvvetlerinin ânî hücûmlarına ma'rûz kalan Müslümân'lar, neye uğradıklarını anlayamadılar. Aralarına tefrîka düşdü. Her biri bir tarafa dağıldı. Kendisine gelebilen de tekrar silâhına sarılıp düşmanla döğüşmeye başladı. Fakat harb safları bozulmuş, kuvvetler dağılmış olduğundan, Müslümân'lar, birbirini göremez bir hâle geldiler. Biraz evvel îmân ve akîde uğrunda döğüşen Müslümân'lar, şimdi canlarını kurtarmak kaygusuna düşdüler. Her tarafdan düşman hücûmuna uğradılar. Bu karışık zamanda, Ashâb-ı Kirâm'dan bir çok kimseler şehîd düşdü. Hattâ birbirini şehîd edenler bile oldu.

Hazreti Hamza radıye'llâhü anh **'ın şehîd olması**

Uhud meydanında şehîd düşenler arasında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in amucası **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh* da vardı. Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*, şiddedli hücûmları ile düşman kuvvetlerini püskürtüyor, önüne gelen Kurayş müşriklerini yere seriyordu. Bu sırada Kurayş müşrikleri ordusundan en ileri gelen sekiz kişiyi ardı ardına öldürdü. Bunun için bu aslan yürekli İslâm kahramânının yanına kimse yanaşamıyordu.

Bu durumu önlemek maksâdı ile Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ı hîle ile şehîd etmek çârelerini aradılar. Netîcede uzakdan vurup düşürmenin mümkün olabileceğini düşündüler. Bu iş için de **Cübeyr ibn-i Mud'ım** 'ın **Vahşî** nâmındaki **Habeş** 'li kölesini uygun buldular. Bu işi başardığı takdirde, sâhibi olan Cübeyr ibn-i Mud'ım, kendisini serbest bırakacağını; Ebû Süfyân'ın karısı *Hind bint-i Utbe* de büyük mükâfâtlar vereceğini va'd etdi. Bu va'dleri alan Vahşî de, Habeş usûlü ile ok atarak hedefine isâbet etdirmekde çok mâhir olduğundan, bir taşın arkasına gizlendi. Hiç bir kimseye bakmayarak Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ı gözetledi. Muhârebenin en karışık ve şiddedli bir ânında Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*, hiç bir kimseden korkmadan pervâsızca Kurayş müşrikleri ordusunu kırıp geçiriyordu. Tam bu sırada Habeş'li Vahşî, gizlendiği taşın arkasından atdığı bir ok ile (*bir harbe ile*) Hazreti Hamza *radıye'llahü anh* 'ı şehîd etdi.

Habeş'li Vahşî, bununla da kalmayarak Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ın karnını yardı. Ciğerini çıkarıp Ebû Süfyân'ın karısı Hind bint-i Utbe'ye götürdü. Hind bint-i Utbe de, sevincinden ciğeri ağzına alıp çiğnedi. Fakat yutamadı. Habeş'li Vahşî'ye de bir çok kıymetli hediyyeler verdi. Mekke'ye varınca daha başka hediyyeler de vereceğini va'd etdi.

Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ın şehîd olması, Ehl-i İslâm hakkında büyük bir musîbet oldu. Müslümân'lar son derece bozularak birbirini göremez bir hâle geldiler. Bir çokları da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i göremediler. Hattâ O da şehîd oldu sanarak ne yapacaklarını şaşırdılar. Geriye dönüp gitmek istediler.

Kurayş müşrikleri ise, fırsat bu fırsat diyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü alyhi ve sellem* üzerine ve ordugâhına saldırdılar. Her tarafını kuşatdılar. Üzerine pek çok oklar ve taşlar atdılar. Fakat Cebrâîl *aleyhi's-selâm* ile Mîkâîl *aleyhi's-selâm* derhâl imdâdına koşarak -*insan sûretinde*- O'nu muhâfaza etdiler. Bu husûsu, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh*, şöyle anlatır.

"Uhud muhârebesinde Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'i iki kişi ile berâber (Cebrâîl aleyhi's-selâm ve Mîkâîl aleyhi's-selâm ile berâber) gördüm. Bunlar Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem nâmına harb ediyorlardı. Üzerlerinde beyaz elbîse vardı. Âdem oğullarının en şiddedli savaşları gibi en şiddedli bir şekilde harb ediyorlardı. Bu iki kişiyi ben, ne Uhud'dan önce, ne de Uhud'dan sonra görmedim".[242]

Bu sırada Kurayş müşriklerinden **Abdu'llâh ibn-i Kamie** isminde birisi, Müslümân'lardan **Mus'ab ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh* 'ı şehîd etdi. Mus'ab ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh*, zırh içinde olduğu için, O'nu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* zannederek *"Muhammed'i öldürdüm"* diye bağırmaya başladı. Bu şâyia, Müslümân'lar arasında yayılınca, Müslümân'ların şaşkınlığı bir kat daha artdı. Ümîdleri kırıldı. Ne yapacaklarını bilmez bir hâle geldiler.

❋
❋ ❋

[242] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.10.ss.204-205. (1581 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın davranışı**

Bu karışık zamanda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir tarafdan, atına binmiş, kılıcını çekmiş, sağa sola hamle ediyor, küffârı öldürmeye çalışıyor; bir tarafdan da, ***"Yalan yok, ben Rasûlü'llâh'ım, sağım, buradayım"*** diyerek kendisinin ölmediğini haber veriyor ve ***"Ey Allâh'ın kulları, bana geliniz. Ey Allâh'ın kulları, bana geliniz"*** diye çağırıyordu. Etrâfında on kişi kadar Müslümân vardı. Diğer Müslümân'lar da hem Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i arıyor, hem de düşman kuvvetleri ile çarpışıyordu.

Bu sırada Müslümân'lardan şâir bir zât olan **Ka'b ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh,* Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i gördü ve *"Ey Müslümân'lar, Rasûlü'llâh buradadır"* diye bağırdı. Bu hayırlı haberi duyan Müslümân'lar, derhâl Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in etrâfında toplanmaya başladılar. Kısa bir zamanda otuz kişi kadar oldular.

Bunlar arasında Muhâcirîn-i Kirâm'dan Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ömer, Hazreti Ali, Abdu'r-rahmân ibn-i Avf, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs, Zübeyr ibn-i El-Avvâm, Talha ibn-i Ubeydu'llâh, Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh ve Mikdâd ibn-i Esved; Ensâr-ı Kirâm'dan Ebû Dücâne, Hubâb ibn-i El-Münzir, Âsım ibn-i Sâbit, Hâris ibn-i Samme, Sehl ibn-i Hanîf, Sa'd ibn-i Muâz, Useyd ibn-i Hudayr, Sa'd ibn-i Ubâde ve Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anhüm* bulunuyorlardı. Bunlardan başka Ziyâd ibn-i Seken *radıye'llâhü anh* da, Ensâr-ı Kirâm'dan ondört fedâi ile birlikde geldi. Diğer Müslümân'lar da bunlara katıldılar. Bu sûretle yeni bir müdâfaa harbi yapabilecek bir duruma geldiler.

Mekke müşriklerinin yeni bir hamlası

Bu sırada Ka'b ibn-i Mâlik *radıye'llâhü anh* 'ın sözlerini, Kurayş müşrikleri de duydular. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bulunduğu yeri öğrendiler. Bu durumu öğrenir öğrenmez derhâl bütün kuvvetleri ile birlikde O'nun üzerine hücûm etdiler.

Bu hücûm esnâsında Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'ın kardeşi olan ve müşrikler arasında bulunan ***Utbe ibn-i Ebî Vakkâs,*** atdığı bir ok ile (*veyâ taş ile*) Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve*

sellem 'in alt dudağını yardı ve bir dişini kırdı. ***Abdu'llâh ibn-i Şihâb*** isminde birisi de alnını yardı. ***Abdu'llâh ibn-i Kamie*** isminde bir mel'ûn da Müslümân'ları dağıtarak Hazreti Muhammed *sallâ'llahü aleyhi ve sellem* 'in yanına kadar sokuldu. Bir kılıç darbesi ile yanağının üstünü yardı. Vurulan kılıç darbesinin şiddeti ile zırhının iki halkası kopdu ve bu yarılan yerden yanağına batdı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bunlar hakkında *"Cenâb-ı Hakk, Abdu'llâh ibn-i Kamie'yi hor ve hâksâr etsin. Utbe ibn-i Ebî Vakkâs'ı da yılına yetirmesin"* diye duâ etdi. Bu şahıslar Mekke'ye döndükleri zaman hakîkaten öyle oldu. Abdu'llâh ibn-i Kamie, bir kaç gün sonra dağa gitmişdi. Kendisine musallat olan bir dağ keçisi, boynuzları ile onu süserek parça parça etmişdir. Utbe ibn-i Ebî Vakkâs da, yılını doldurmadan müşrik olarak ölmüşdür.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın bu durumunu gören Ashâb-ı Kirâm, derhâl O'nun etrâfında bir daire teşkil etdi ve O'nu korumaya çalışdı. Ebû Dücâne *radıye'llâhü anh*, vücûdünü kalkan ederek O'nu korumaya başladı. Gelen oklara kendisini hedef yapdı. Bunun için bir çok yerlerinden yaralandı.

Mekârim-i ahlâkı tamamlayıp göstermek için âlemlere rahmet için gönderilen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ise, kendisinin kanı yer yüzüne damlayıb da ondan dolayı ümmetine bir azâb nâzil olmasın diye, mübârek yüzünden akan al kanları silerek bir tarafdan düşmanlarının üzerine hücûm ediyor, bir tarafdan da,

"Yâ Rabb, kavmim câhildir. Bunlar doğruyu eğriyi ayırd edemiyorlar. Sen onlara hidâyet ver".

diye duâ ediyordu. Çünkü O, âlemlere **rahmet** için gönderilen, ümmetleri hakkında **Raûf** ve **Rahîm** sıfatlarına sâhib olan, bir Peygamberdi.[243]

Böyle bir Peygamberin düşmanları, bir tarafdan O'nun kanını emmek için olanca kuvvetleri ile O'na hücûm edip O'nu öldürmeye çalışırlarken, bir tarafdan *-Hazreti Hamza radıye'llâhü anh gibi-*

---

[243] **-"Biz, seni âlemlere rahmet için gönderdik"** (Enbiyâ', 107).

"And olsun, size kendinizden öyle bir peygamber gelmişdir ki sizin sıkıntıya uğramanız O'na çok ağır gelir. O, üstünüze çok düşkündür. Bütün Mü'min'ler hakkında Raûf'dur (onları esirgeyicidir), **Rahîm'dir** (onları bağışlayıcıdır)**".** (Tevbe, 128).

meâlindeki âyet-i kerîmeler, bu husûsun açık bir ifâdesidir.

kahramanların karnını yarıp ciğerlerini yiyecek kadar vahşîlik gösterirlerken, O yine düşmanları hakkında hayır duâda bulunuyor, onların iyiliğini istiyordu.

İşte, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına karşı olan sonsuz rahmetinin bir eseri olarak âlemlere rahmet için gönderilen, ümmetleri hakkında **Raûf** ve **Rahîm** sıfatlarına sâhib bulunan ve peygamberlerin sonuncusu olan Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem* 'den, Peygamberlik, büyüklük ve insanlık bu şekilde tecellî ediyordu. İnsanlık târihinde acebâ böyle başka bir hâdise var mıdır?.

❋
❋ ❋

İşte, Müslümân'ların ve muhâfız okçuların hatâları netîcesinde meydana gelen ve ma'rûz kalınılan bu ıbret verici bozgunluk ve mağlubiyyet hâli, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"(Ey Mü'min'ler), **gevşemeyin, mahzûn olmayın. Eğer siz** (gerçekden) **Mü'min iseniz** (düşmanlarınıza gâlib ve onlardan) **üstünsünüzdür".**

"Eğer size (Uhud'da) **bir yara değmiş bulunuyorsa** (Bedir'de) **o kavme de o kadar yara değmişdir. O günler** (öyle günlerdir ki) **biz onları insanlar arasında** (gâh lehlerine, gâh aleyhlerine olmak üzere elden ele ve nöbetleşe nöbetleşe) **döndürür dururuz.** (Bu da) **Allâh'ın** (ezeldeki) **ilmini, îmân edenlere açıklaması, içinizden şehîdler edinmesi, Mü'min'leri tertemiz yapıp kâfirleri murdar ölümle helâk etmesi içindir. Allâh, zâlimleri sevmez".**

"Yoksa siz -Allâh içinizden savaşanlar (la savaşmayanlar) **ı belli etmeden- sebât edenler** (le etmeyenler) **i belli etmeden, cennete girivereceğinizi mi sandınız?".**

"And olsun ki siz ölümle karşılaşmadan evvel onu arzûlamışdınız. İşte onu gördünüz de. (Fakat) **siz** (seyirciler gibi) **bakıyordunuz".**

"Muhammed bir Peygamberden başka (bir şey') **değildir. O'ndan evvel daha nice Peygamberler gelip geçmişdir. Şimdi O ölür, yâhud öldürülürse ökçelerinizin üstünde** (gerisin geri) **mi döneceksiniz? Kim böyle iki ökçesi üzerinde** (ardına) **dönerse elbetde Allâh'a hiç bir şey'le zarar yapmış olmaz. Allâh şukr** (ve sebât) **edenlere mükâfât verecekdir".**

"Allâh'ın izni (emri ve kazâsı) **olmadıkca hiç bir kimseye ölmek yokdur. O, va'desiyle yazılmış bir yazıdır. Kim dünyâ menfaatini**

isterse kendisine ondan veririz. Kim de âhiret sevâbını isterse ona da bundan veririz. Biz şukr edenleri mükâfatlandıracağız".

"Nice Peygamber (gelip geçmişdi ki) **maiyyetinde bir çok âlimler muhârebe etdi de Allâh yolunda kendilerine gelen** (belâlar) **dan dolayı ne gevşeklik, ne za'f göstermediler,** (düşmana) **boyun da eğmediler. Allâh sabr** (-u sebât) **edenleri sever".**

"İşte onların sözü: -*Ey Rabb'imiz, bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı yarlığa. (Muhârebede) ayaklarımızı iyice diret. Kâfirler gürûhuna karşı bize yardım et*-, demelerinden başka bir şey' değildi".

"Nihâyet Allâh onlara hem dünyâ ni'metini, hem âhiret sevâbının güzelliğini verdi. Allâh iyi hareket edenleri sever".

"Ey îmân edenler, eğer küfr (ve inkâr) **edenlere itâat ederseniz sizi ökçelerinizin üstünde** (gerisin geri küfre) **çevirirler de** (dünyâda da, âhiretde de) **büyük zarara uğrayanların hâline dönersiniz".**

"Hayır, sizin yâriniz, yardımcınız Allâh'dır. O, yardım edenlerin en hayırlısıdır".

"Hakkında Allâh'ın hiç bir huccet indirmediği şey'leri O'na eş tanıdıklarından dolayı küfr edenlerin kalbine şiddetli bir korku salacağız. Onların yurdları ateşdir. Zâlimlerin dönüp varacağı yer ne kötüdür".

"And olsun ki Allâh'ın size olan va'di -O'nun izn (-ü keremi) **ile onları** (düşmanları) **kolayca öldüregeldiğiniz, hattâ sevmekde olduğunuz** (zafer) **i de size gösterdiği zamâna kadar- yerine gelmişdi.** (Sonra) **siz isyân etdiniz, verilen emir hakkında çekişdiniz, yılgınlık gösterdiniz. İçinizden kimi dünyâyı istiyor, kimi âhireti diliyordu. Sonra Allâh size ibtilâ' vermek için onları geri çevirdi.** (Bununla berâber) **sizi muhakkak bağışladı da. Zâten Allâh Mü'min'lere bol lûf-u inâyet sâhibidir".**

"O vakit siz, (harb meydanından) **boyuna uzaklaşıyor, bir kimseye dönüp bakmıyordunuz. Peygamber ise arkanızdan sizi çağırıyordu. Bunun üzerine** (Allâh) **sizi keder üstüne kederle cezâlandırdı.** (Allâh'ın sizi afv etmesi) **ne elinizden gidene, ne de başınıza gelene esef etmemeniz içindir. Allâh ne yaparsanız hakkıyle haberdardır".**

"Sonra o kederin ardından (Allâh) **üzerinize öyle bir emînlik, öyle bir uyku indirdi ki o, içinizden bir zümreyi örtüp bürüyordu.** (Münâfıklardan olan diğer) **bir zümre de canları sevdâsına düşmüşdü. Allâh'a karşı câhiliyyet zannı gibi hakka aykırı bir zann besliyorlar ve: -*Bu işden bize ne?*- diyorlardı. De ki**

(Habîbim), ***-Bütün iş Allâh'ındır-***. **Onlar sana açıklamayacaklarını içlerinde saklıyorlar ve diyorlar ki: -*Bize bu işden bir şey'*** *(bir pay)* ***olsaydı burada öldürülmezdik-. Şöyle de: -Siz evlerinizde olsaydınız bile üzerlerine öldürülmesi yazılmış*** *(takdîr edilmiş)* ***olanlar yine muhakkak yatacakları*** *(öldürülecekleri)* ***yerlere çıkıp gidecekdi.*** (Allâh bunu) **gögüslerinizin içindekini yoklamak, yüreklerinizdekini temizlemek için** (yapdı). **Allâh, sînelerdeki özü hakkıyle bilendir".**

"Hakîkat, iki ordu karşılaşdığı gün içinizden geri dönenler (yok mu?), **onları irtikâb etdikleri ba'zı şeyler yüzünden, ancak şeytan kaydırmak istedi. And olsun Allâh** (yine) **onları afv etdi. Çünkü Allâh şübhesiz çok yarlığayıcıdır, halîmdir** (ukûbetde, cezâda acele edici değildir)**".**

"Ey îmân edenler, siz, o küfr edip de yer yüzünde seyâhat ve seferde, yâhud gazâda bulundukları zaman (ölen) **kardeşleri hakkında: -*Bizim yanımızda olsalardı ölmezler, öldürülmezlerdi-* diyenler gibi olmayın. Allâh bunu onların yüreklerinde, âkıbet, dağ-ı derûn yapdı. Allâh hem diriltir, hem öldürür. Allâh ne yaparsanız, hakkıyle görendir".**

"And olsun, eğer Allâh yolunda öldürülür veyâ ölürseniz Allâh'ın bir yarlığaması ve esirgemesi onların toplayacakları (bütün) **şey'lerden** (dünyâlıklardan) **elbet daha hayırlıdır".**

"And olsun, ölseniz de, yâhud öldürülseniz de muhakkak ki hepiniz Allâh (ın huzûruna gidip) **toplanacaksınız".**

"(O vakit) **sen Allâh'dan** (gelen) **bir esirgeme sâyesindedir ki onlara yumuşak davrandın.[244] Eğer** (bi'l-farz) **kaba, katı yürekli olsaydın onlar etrâfından her hâlde dağılıp gitmişlerdi bile. Artık onları bağışla,** (Allâh'dan da) **günahlarının yarlığanmasını iste. İş husûsunda onlarla müşâvere et. Bir kerre de azm etdin mi artık Allâh'a güvenip dayan. Çünkü Allâh kendisine güvenip dayananları sevr".**

"Allâh size yardım ederse artık sizi yenecek yokdur. Sizi yardımsız bırakırsa ondan sonra size yardım edebilecek kimdir? Mü'min'ler ancak Allâh'a güvenip dayanmalıdır".

---

[244] -Bir tarafdan *"Yalan yok, ben Rasûlü'llâh'ım, sağım, buradayım"* diyor;
bir tarafdan *"Ey Allâh'ın kulları, bana geliniz. Ey Allâh'ın kulları, bana geliniz"* diye çağırıyor;
bir tarafdan da ***"Yâ Rabb, kavmim câhildir. bunlar doğruyu eğriyi ayırd edimiyorlar. Sen onlara hidâyet et"*** diye duâ ediyor;
bu sûretle de onların iyiliğini istiyordun.

"Bir Peygamber için emânete (yahûd ganîmet malına) **hâinlik etmek?** (Bu) **olur şey' değil. Kim böyle bir hâinlik eder** (ganîmet ve âmmeye âid hâsılâtdan bir şey' aşırır, gizler) **se kıyâmet günü hâinlik etdiği o şey'** (in günâhını) **yüklenerek gelir. Sonra herkese ne etdi, ne kazandıysa** (mücâzât veyâ mükâfât) **eksiksiz ödenir. Onlar haksızlığa uğramazlar".**

"Ya Allâh'ın rizâsına tâbi' olan kimse; Allâh'ın hışmına uğrayan ve durağı cehennem olan (adam) **gibi mi** (olacakdı)?. **O, ne kötü dönüş yeridir".**

"Onlar (Allâh'ın rızâsına tâbi' olanlar) **ise, Allâh ındinde derece derecedir. Allâh** (emîn olanları da, hâinlik edenleri de) **ne yaparlarsa hakkıyle görücüdür".**[245]

Bu âyet-i kerîmelerde bildirilen afv ve tesellîler ile, Müslümân'ların gönüllerindeki irâde çöküntüsü yok oldu. Kendilerinde yeni bir irâde, yeni bir azîm kudreti meydana geldi. Bunun üzerine yeniden şanlı bir müdâfaa harbine başladılar.

Müdâfaa harbi yapılarak vaziyetin düzeltilmesi

Bu karışık durum esnâsında düşman kuvvetlerinin üç fırkası, birbiri arkasına Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellâm* 'in üzerine hücûm etdi. Fakat Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, her üç fırkanın kumandanlarını birbiri arkasına öldürdü. Bir çoklarını da yere serdi. Bu durumu gören diğer kuvvetler, geri dönüp kaçmak mecbûriyyetinde kaldılar. Çünkü Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın mertce hücûmları ile karşılaşan düşman kuvvetleri, O'nun karşısına çıkmakdan korkdular. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, bu şekildeki kahramanca davranışları ile, amucası Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* gibi, Allâh'ın bir aslanı olduğunu isbât etdi.

İslâm ordusunun bu şekildeki bir mağlûbiyyetinden sonra açılan yeni safhanın alemdârı ve en şanlı kahramanı, **Enes ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh* 'ın amucası **Enes ibn-i Nadr** *radıye'llâhü anh* hazretleri oldu. Bu zât, Bedir muhârebesinde bulunamadığı için,

"Rasûlü'llâh'ın ilk harbinde bulunamadım. Eğer Allâhü Teâlâ beni müşriklerle harb meydanında bulundurursa, oynayacağım kahramanlık oyunlarını, inşâa'llâh, Allâhü Teâlâ herkese gösterecekdir" .

derdi.

---

[245] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 139-163.

Uhud muhârebesinin bu en karışık zamânında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in öldürüldüğü şâyiâsı, Müslümân'lar ve Kurayş müşrikleri arasında duyulunca, Müslümân'lar ne yapacaklrını şaşırarak dağılmaya başlamışlardı. Hatta bir kısmı *"Artık döğüşüb de ne olacak. Rasûlü'llâh şehîd olmuşdur"* diyerek muhârebe meydanını terk edip Uhud dağına geri dönmek isteğinde bulunmak gibi bir şaşkınlık içine düşmüşdü. Fakat Allâhü Teâlâ, bir kısım Müslümân'ların yaptığı bu hatâyı, afv etmişdir ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"And olsun ki Allâh'ın size olan va'di, -O'nun izn (-ü keremi) **ile onları** (düşmanları) **kolayca öldüregeldiğiniz, hattâ sevmekde olduğunuz** (zafer) **i de size gösterdiği zamâna kadar- yerine gelmişdi.**

(Sonra) **siz ısyân etdiniz, verilen emir hakkında çekişdiniz, yılgınlık gösterdiniz. İçinizden kimi dünyâyı istiyor, kimi âhireti diliyordu. Sonra Allâh size ibtilâ vermek için onları geri çevirdi.** (Bununla beraber) **sizi muhakkak bağışladı da. Zâten Allâh Mü'min'lere bol lûtf-u inâyet sâhibidir".**[246]

"Hakikat, iki ordu karşılaşdığı gün içinizden geri dönenler (yok mu?), **onları, irtikâb etdikleri ba'zı şey'ler yüzünden, ancak şeytan kaydırmak istedi. And olsun Allâh** (yine) **onları afv etdi. Çünkü Allâh şübhesiz çok yarlığayıcıdır, halîmdir** (ukûbetde, cezâda acele edici değldir)**".**[247]

İşte bu buhranlı zamanda **Enes ibn-i Nadr** *radıye'llâhü anh*, bir tarafdan *"Ey Müslümân'lar, Rasûlü'llâh öldü ise, Allâh'ı bâkîdir. Allâh yolunda cenk edib de O'na kavuşmak istemez misiniz?"* diyerek Müslümân'lara cesâret ve gayret vermeye çalışıyor; bir tarafdan da,

"Yâ Rabb, Müslümân'ların irtikâb etdikleri bozgunculukdan sana karşı özür dilerim. Müşriklerin Rasûlü'llâh'a karşı irtikâb etdikleri cinâyetden de sana sığınırım".

diyerek kılıcı ile Kurayş müşriklerinin üzerine saldırıyordu. Bu sırada harb meydanında rast geldiği **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* 'a, *"Yâ Sa'd, va'llâhi cennetin kokusunu Uhud dağının yanında duyuyorum"* diyerek yanından geçdi. Bundan sonra da harb meydanında büyük kahramanlıklar gösterdikden sonra şehîd oldu.

---

[246] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 152.
[247] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 155.

Vücûdünde, seksen kadar yara vardı. Bunun için tanınmaz bir hâle gelmişdi. O'nu kimse tanıyamadı. Ancak kız kardeşi, vücûdündeki bir benden (*veyâ parmak uçlarından*) tanıdı. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

Enes ibn-i Nadr *radıye'llâhü anh* 'ın bu kahramanlığı, diğer İslâm mücâhidlerini gayrete getirdi. Düşman üzerine yaptıkları şiddetli hücûmlar ile Kurayş müşrükleri kuvvetleri bir hayli sarsıldı. İçlerine büyük bir korku düşdü. Birer birer çekilerek geri dönüp kaçmaya mecbûr oldular ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Hayır, sizin yâriniz, yardımcınız Allâh'dır. O, yardım edenlerin en hayırlısıdır".

"Hakkında Allâh'ın hiç bir huccet indirmediği şey'leri O'na eş tanıdıklarından dolayı küfr edenlerin kalbine, şiddetli bir korku salacağız. Onların yurdları ateşdir. Zâlimlerin dönüp varacağı yer ne kötüdür".[248]

Bu buhranlı zamanda İslâm kahramanlarının harb meydanında gösterdikleri emsalsiz cesâret ve kahramanlık da, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle medh edilir:

"Mü'min'ler (düşman) **orduları** (nı) **görünce: -*İşte, Allâh'ın ve Rasûlünün bize va'd etdiği şey' budur. Allâh ve Peygamberi doğru söylemişdir*- derler.** (Bu) **onların îmânlarını, teslîmiyyetlerini artırmakdan başka bir şey' yapmadı".**

"Mü'min'ler içinde, Allâh'a verdikleri sözde sadâkat gösteren nice erler vardır. İşte onlardan kimi adadığını ödedi, kimi de (bunu) **bekliyor. Onlar hiç bir sûretde** (ahidlerini) **değiştirmediler".**

"Çünkü Allâh sâdık olanları sadâkatleri sebebiye mükâfatlandıracak, münâfıkları da dilerse azâba uğratacak, yâhud onlara tevbe nasîb edecekdir. Şübhe yok ki Allâh çok yarlığayıcı, ciden esirgeyicidir".

"Allâh, o kâfirleri hiç bir hayra eremedikleri hâlde öfkeleriyle red (ve def') **etdi. Allâh, muhârebe** (husûsunda) **Mü'min'lere el verdi. Allâh kavî'dir,** (her şey'e) **gâlibdir".**[249]

❋ ❋ ❋

Müslümân'ların harb meydanındaki hezîmetlerinin âkıbeti ve bu hezîmetde İslâm yiğitlerinin ulvî dereceleri de, yine Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle îzah edilir:

---

[248] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 150-151.

[249] -Ahzâb Sûresi, âyet 22-25.

"Size (Bedir'de) **-onlara iki katını başlarına getirdiğiniz- bir belâ'** (Uhud'da) **kendinize çatmış olduğu için mi -*Bu, nereden (geldi)*- dediniz? De ki: -*O, kendi katınızdandır*-. Şübhesiz ki Allâh her şey'e hakkıyle kâdirdir".**

"İki ordu karşılaşdığı gün size gelen musîbet Allâh'ın emriyle idi. (Bu, Allâh'ın) **Mü'min'leri ayırd etmesi";**

"Münâfık olanları da açığa vurması içindi. Berikilere: -*Gelin, Allâh yolunda muhârebe edin, yâhud (hiç olmazsa düşmanın kendinize ve ailelerinize saldırmasını) önleyin*- denildi de: -*Biz muhârebe etmeyi bilseydik elbetde arkanızdan gelirdik*- dediler. Onlar o gün îmândan ziyâde küfre yakındılar. Ağızlarıyle kalblerinde olmayanı sölüyorlardı. Onlar ne gizlerlerse Allâh çok iyi bilicidir".

"Kendileri (evlerinde) **oturarak kardeşlerine: -*Eğer bizi dinleselerdi ölmeyeceklerdi*- diyen o adamlara de ki: -*Öyle ise kendi nefislerinizden ölümü geri çevirin, eğer doğrucu (adam) larsanız*- ".**

"Allâh yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bi'l-akis onlar Rabb'leri katında diridirler".

"(Öyle ki Alâh'ın) **lûtf-u inâyetinden, kendilerine verdiği** (şehîdlik mertebesi) **ile hepsi de şâd olarak** (cennet ni'metleriyle) **rızıklanırlar. Arkalarından henüz onlara katılamayan** (şehîd dîndaş) **lar** (ı) **hakkında da: -*Onlara hiçbir korku yokdur. Onlar mahzûn da olacak değillerdir*- diye müjde vermek isterler".**

"Onlar Allâh'dan (gelen) **bir ni'metle,** (hattâ) **daha fazlasıyle ve Allâh'ın, Mü'min'lere olan mükâfatını zâyi' etmeyeceği müjdesiyle de sevinirler".**

"Kendilerine yara isâbet etdikden sonra yine Allâ'ın ve Peygamberin da'vetine icâbet edenler, (hele) **içlerinden iyilik yapanlar ve** (fenâlıkdan) **sakınanlar için pek büyük mükâfât vardır".**

"Onlar öyle kimselerdir ki halk kendilerine: -*(Düşmanlarınız olan) insanlar size karşı ordu hazırladılar, o hâlde onlardan korkun*- dedi de bu (söz) **onların îmânını artırdı ve: -*Allâh bize yeter. O, ne güzel vekîldir*- dediler".**

"Bunun üzerine kendilerine hiç bir fenâlık dokunmadan Allâh'dan bir ni'met ve fadl ile geri geldiler; ve Allâh'ın rızâsına da uymuş oldular. Allâh, çok büyük lûtf-u inâyet sâhibidir.[250]

[250] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 165-174.

Ümmü Umâre'nin ve diğer Ashâb'ın gayretleri

Müdâfaa harbinin yapıldığı bu sırada, **İkinci Akabe Bîati**'nde Hazret Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e **bîat** eden ve **Ümmü Umâre** diye ma'rûf olan **Nesîbe** ismindeki kadının da çok büyük kahramanlıkları görüldü. Bu kadın, İslâm askerlerine su dağıtmakla görevli iken, düşman kuvvetlerinin Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e saldırdığını görünce derhâl harb meydanına çıkdı. Hazret Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* üzerine hücûm eden düşman kuvvetlerinin bir kısmını, kılıcı ile yere serdi. Düşman fedâilerinden birinin ayağını, kılıcı ile kalem-vârî ikiye ayırdı. Atından düşürüp öldürdü. Kendisi de bir kaç yerinden yaralandı. Bu arada kocasını ve oğullarını da harbe teşvîk ederek onlarla birlikde düşman kuvvetlerine kılıç salladı. Allâhü Teâlâ O'nlardan râzı olsun.

Bunların bu hâlini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, bunlar hakkında, ***"Yâ Rabb, bunları bana cennetde rafik eyle"*** diye duâ etdi.

Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in etrâfında bir pervâne gibi dolaşmaya, O'nu muhâfaza etmeye çalışdılar ki bunların isimleri yukarıda geçdi. Bunlar, düşman tarafından atılan oklara ve taşlara kendilerini siper yaparak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i korudular.

Bi'l-hâssa **Talha ibn-i Ubeydu'llâh** ve **Ebû Dücâne** *radıye'llâhü anhümâ*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in üzerine kapanarak kendilerini düşman oklarına hedef yapdılar. Bunun için de bir çok yerlerinden yaralandılar. Talha ibn-i Ubeydu'llâh *radıyellâhü anh, "Yâ Rasûle'llâh, anam babam sana fedâ olsun, yükselme. Düşman oklarından uğursuz bir okun isâbet etmesinden korkuyorum. İşte benim göğsüm senin göğsüne siperdir"* diyerek düşman oklarını karşıladı. Bu yüzden de otuzbeşden fazla yara aldı. Gelen okları eli ile karşıladığından bir eli çolak kaldı.

Sa'd ibn-i Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanından ayrılmayarak ok cengi yapdı. Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*, duâ ederek O'na ok veriyor, O da düşman üzerine ok atıyordu. Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'ın, o gün, düşman üzerine bin ok atdığı rivâyet edilir. Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'ın kendisi, bu hususu şöyle anlatır:

"Uhud günü, Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, ok kabındaki oklarını çıkarıp bana verirdi de: Ey Sa'd, anam babam sana kurban olsun at, derdi".[251]

Bu buhranlı zamanda hâlis Mü'min'lerin gönüllerine huzûr ve emniyyet veren Allâhü Teâlânın ilâhî sekîneti (*ma'nevî kuvvet ve kudreti*), imdâda yetişmiş ve bir kısım Mü'min'leri hafîf bir uyku bürümüşdü. Bu sırada Talha ibn-i Ubeydu'llah *radıye'llâhü anh* 'ın kılıcı, iki üç def'a elinden düşmüşdü.[252]

Ba'zı münâfıklar da korkularından uyuyamamışlardı. Ancak kendi hayatlarını korumak endîşesine düşmüşlerdi. Bununla da kalmayarak câhiliyyet devrinin boş kuruntusu ile hakka aykırı olarak *"Bu işden bize ne?"* diyorlardı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü alyhi ve sellem* 'e karşı da, bu husûsu gizleyerek *"Eğer bize nusrat ve zaferden bir pay olsaydı biz burada öldürülmezdik"* diyorlardı ki bu iki husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Sonra o kederin ardından (Allâh) **üzerinize öyle bir emînlik, öyle bir uyku indirdi ki o, içinizden bir zümreyi örtüp bürüyordu. Bir zümre de canları sevdâsına düşmüşdü. Allâh'a karşı câhiliyyet zannı gibi hakka aykırı bir zann besliyorlar ve: -*Bu işden bize ne?*- diyorlardı. De ki (**Habîbim), -***Bütün iş Allâh'ındır***-. Onlar sana açıklamayacaklarını içlerinde saklıyorlar ve diyorlar ki: -***Bize bu işden bir şey'*** *(bir pay)* ***olsaydı burada öldürülmezdik***-. Şöyle de: -***Siz evlerinizde olsaydınız bile üzerlerine öldürülmesi yazılmış*** *(takdîr edilmiş)* ***olanlar yine muhakkak yatacakları*** *(öldürülecekleri)* ***yerlere çıkıp gidecekdi***-. (Allâh bunu) **gögüslerinizin içindekini yoklamak, yüreklerinizdekini temizlemek için** (yapdı). **Allâh, sînelerdeki özü hakkıyle bilendir".**[253]

O gün düşman tarafından bu kadar hücûm yapıldığı hâlde, düşman yine bir şey' kazanamadı. Son def'a yapdıkları bir kaç hücûm da, Müslümân'ların şiddetli müdâhaleleri karşısında netîcesiz kaldığından hiç bir şey' elde edemediler. Bu sûretle de perîşan bir şekilde dönüp gitmek mecbûriyyetinde kaldılar.

---

[251] -218-Sahîh- Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.206.(1582 nolu Hadîs-i şerîf). ve C.6.ss.473. (999 nolu H.), C.9.ss.373. (1500 nolu H.).Kâmil Miras.

(Ebû Talha) Zeyd ibn-i Sehl El-Ensârî r.a. da, Uhud'da, Talha ibn-i Ubeydu'llâh r.a gibi hareket etdiğinden bir eli çolak kalmışdır. Tecrid.C.4.ss.385.(637) ve C.10.ss.25.(1533).K.Miras.

[252] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.210-211. Kâmil Miras.

[253] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 154.

Lehde ve aleyhde çalışanların durumları ve netîce

Bu sırada **Muhayrık** ismindeki zengin bir Yahûdî âlimi de, büyük yararlıklar göstererek şehîd oldu. Müslümân'lar Uhud muhârebesine gelirken, Muhayrık da kendi milleti olan Yahûdî'lere *"Semâvî kitâblara göre bu gün Uhud'da cenk eden zâtın, âhir zaman Peygamberi olduğunda şübhe yokdur. O'na yardım etmek üzerimize farzdır"* dedi ise de, Muhayrık'ın sözlerini dinlemediler. O da İslâm Dîni'ni kabûl etdiğini söyleyerek tek başına gelip harbe iştirak etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, eğer ben şehîd olursam bütün mallarımı cihâd işleri için sarf et"* diye vasıyyet etdi. Bundan sonra da harb meydanında kahramanca döğüşürken şehîd oldu. Hazreti Muhamed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de O'nun hakkında ***"Muhayrık, Yahûdî milletinin en hayırlısıdır"*** buyurdu. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

Düşman ordusundan **Osman ibn-i Muğîra El-Mahzûmî**, atını, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in üzerine sürdü. Fakat bu sırada, **Ebû Âmir-i Fâsık**'ın, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın ve Müslümân'ların düşmesi için kazmış olduğu bir çukura düşdü. Müslümân'lar da yetişip O'nu orada öldürdüler.

Bu şekildeki bir çok düşman saldırıları da, İslâm fedâileri tarafından birer birer ya öldürüldüler veyâ geri püskürtüldüler. Bunun için Kurayş müşrikleri her ne tarafa saldırdılarsa, Müslümân'lar tarafından kahramanca karşı koyuldu. Netîcede, Müslümân'ları yok edip ortadan kaldıramıyacaklarını anladılar. Kalblerine büyük bir korku düşdü. Hiç bir netîce elde edemeden muhârebe meydanını bırakıp geri çekildiler. Mekke yolunu tutarak gitmeye başladılar. Müslümân'lar da harb meydanında kalmayı münâsib görmediklerinden, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile birlikde geri çekilerek **Uhud** dağına arka verdiler.

Ubeyy ibn-i Halef 'in saldırısı ve netîcesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sllem* 'e yapılan hücûmlardan birisi de, Kurayş'in ileri gelen şahıslarından ve İslâm Dîni'nin en büyük düşmanlarından olan **Ubeyy ibn-i Halef** tarafından yapıldı. Bu adam, kendi adamları arasında, ansızın, *"Ya seni öldürürüm, ya ben ölürüm"* diyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* üzerine hücûm etdi.

Bu adam Mekke'de iken Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i gördüğü zaman *"Yâ Muhammed, bir at besliyorum. Onun üstünde iken seni öldüreceğim"* derdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"İnşâa'llâhü Teâlâ, sen onun üzerinde iken ben seni öldürürüm"* cevâbını verirdi. Her rast gelişinde bu sözleri tekrarlayan bu adam, Bedir muhârebesinde, Müslümân'lara esîr düşünce kurtuluş fidyesini verip kurtulduğu hâlde, uslanmayarak yine aynı sözleri tekrar ederdi.

Harb esnâsında Ubeyy ibn-i Halef 'in bu sözlerini hatırlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ına *"Bu kerre Ubeyy ibn-i Halef 'den emîn değilim. Şâyet ansızın arkadan hücûm edecek olusa bana haber veriniz"* diye tenbih etdi.

Bir müddet sonra Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları, O'nun Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* üzerine ansızın hücûm etdiğini görünce, O'nu karşılamak istediler. Fakat Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ***"Dokunmayınız"*** diyerek onları bu hareketden men' etdi. Eline bir harbe (*ok*) alıp ***"Belki ben seni öldürürüm"*** diyerek Ubeyy ibn-i Halef 'e tevcîh etdi.. Bu durumu gören Ubayy ibn-i Halef, korkarak geri dönüp kaçmaya başladı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de ***"Yalancı, nereye kaçıyorsun"*** diyerek elindeki oku atdı. O'nu, zırhının yakasından vurup atından düşürdü. Atından düşünce de bir eğe kemiği kırıldı. Derhâl düşdüğü yerden kalkdı. Kendi adamları arasında ***"Muhammed*** *-aleyhi's-selâm-* ***beni öldürdü"*** diye feryâd ederek kaçmaya başladı.

Bu hâlde *-Muhammed beni öldürdü diyerek-* Kurayş müşriklerinin yanına varınca Ebû Süfyân, O'nun yarasını muâyene etdi. *"Bere var ise de yara yok, kan akmıyor. Beyhûde telâş ediyorsun"* diyerek O'nu tesellî etdi. Ubeyy ibn-i Halef de *"Evvelce, Muhammed bana -Ben seni öldürürüm- derdi. Kakîkaten O beni öldürdü. Çünkü bu yaradan artık benim için kurtuluş yokdur"* dedi. Nitekim dediği çıkdı. Mekke'ye giderken yolda öküzler gibi bağırarak öldü.

O'nun bu şekildeki ölüm haberini alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, şöyle buyurdu:

"Allâh'ın intikâmı, Rasûlü'llâh'ın Allâh yolunda öldürdüğü Ubeyy ibn-i Halef hakkında şiddetli oldu. Yine Allâh'ın intikâmı,

Allâh'ın Rasûl'ünün yüzünü yaralayan kavim hakkında şiddetli oldu".[254]

Ümmetleri hakkında *Raûf* ve *Rahîm* sıfatlarına sâhib olan ve *Ahlâkî fazîletleri* bi'z-zât yaşayarak gösterip tamamlamak için gönderilen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleuyhi ve sellem*, ba'zı Kurayş müşrikleri hakkında üzüntüsünü belirtdiği zaman, Kur'ân-ı Kerîmin şu meâldeki âyet-i kerîmesi nâzil olmuş ve onlar hakkındaki hukmün, ancak Allâhü Teâlâ'ya âit olduğu bildirilmişdir:

"(Kullarımın) **iş** (in) **den hiç bir şey' sana âid değildir.** (Allâh) **ya onların tevbelerini kabûl eder, yâhud onları, kendileri zâlim oldukları için, azâblandırır".**[255]

Harb netîcesinde Müslümân'ların durumu

Müslümân'ların tekrar gâlib gelmesi üzerine, Kurayş müşrikleri ordusu harb meydanını terk ederek geri çekildi ve Mekke yolunu tutarak Mekkeye doğru yol almaya başladı.

Bu durum karşısında harb sâhasında fazla kalmanın doğru bir hareket olmayacağını düşünen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, etrâfında bulunan Ashâb-ı Kirâm ile birlikde, Uhud dağında emîn bir vâdîye çekildi ve Uhud dağına arka verdi. Dağınık bir hâlde bulunan diğer Müslümân'lar da, oraya gelip toplandılar. Orduda su dağıtmak ve yaralıların yaralarını sarmakla görevli bulunan İslâm kadınları da oraya geldiler.

Bunlar arasında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ailesi Hazreti Âişe, kızı Hazreti Fâtıma, halası Safiyye, Ümmü Eymen, Ümmü Selîm, Ümmü Suleyt ve Ümmü Umâre diye anılan Nesîbe ismindeki kahraman kadın vardı. Allâhü Teâlâ Onlardan râzı olsun.

Bundan sonra Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, kalkanı ile su getirdi. Hazreti Muammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* abdest alıp öğle namazını kıldı. Mübârek yüzlerine batmış olan iki demir halkayı, **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh*, ön dişleri ile tutup çıkardı. Çıkarırken de, kendisinin iki dişi düşdü. Halkalar çıkdıkdan sonra yerlerinden kan boşandı. Hazreti Fâtima *radıye'llâhü anhâ,* sevgili

[254] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.213 ve 221.Kâ. Miras.
[255] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 128.

babasının yarasını yıkadı. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, kalkanı ile su dökdü. Fakat kan durmadı. Baş örtüsünün bir parçasını (*veyâ bir hasır parçasını*) yakarak onun temiz küllerini yaraya koydu. Bu sûretle kan durdu.

Müslümân'lar bu iş ile meşkûl iken, harb meydanını kimsesiz ve boş bir durumda bulan Kurayş kadınlarından **Hind bint-i Utbe** ve diğerleri, şehîdlerin burunlarını ve kulaklarını kesdiler. Bunlardan kendilerine bilezikler ve gerdanlıklar yaparak eşi görülmemiş âdîlikler gösterdiler. Ordu kumandanı olan Ebû Süfyân ve arkadaşları da, bunların bu âdîce hareketlerine göz yumarak ses çıkarmadılar.

Sa'd ibn-i Er-Rabî' radıye'llâhü anh **'ın durumu**

Yarasının kanları duran Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* biraz dinlendikden sonra, *"Acebâ **Sa'd ibn-i Er-Rabî'** ne hâldedir? Şehîdler arasında mıdır? Yoksa yaralılar içinde midir? O'na doğru on iki kargı ile hücûm edildiğini gördüm"* dedi. Bundan sonra da O'nun hâlinden bir haber getirmek üzere, **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh* 'ı gönderdi.

Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh*, doğru şehîdlerin bulunduğu yere gitdi. Bir kaç kere *"Yâ Sa'd ibn-i Er-Rabî'"* diye çağırdı. Bir ses çıkmadı. En sonunda *"Yâ Sa'd ibn-i Er-Rabî', Rasûlü'llâh beni sana gönderdi. Hâlinden suâl buyurdu"* diye seslendi. Bu sefer *"Ben şehîdler içerisindeyim"* diye gâyet zaîf bir ses duydu. Sesin geldiği tarafa gidince O'nu buldu. Bütün vücûdünün kılıç, ok ve kargı yaraları ile delik deşik olduğunu gördü. Bu hâlde Sa'd ibn-i Er-Rabî' *radıye'llâhü anh* da, yavaşca gözlerini açdı. Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh* 'ı gördü ve O'na hitâben,

"Yâ Muhammed ibn-i Mesleme, Rasûlü'llâh 'a selâmımı söyle, Şu anda cennetin kokusunu duyuyorum. Sen de kevmine benden selâm söyle. Kirpiklerinizi kımıldatacak kadar kendinizde bir kuvvet bulursanız, Allâh'a ve Rasûl'üne tam bir ihlâs ile itâat etmek husûsunda kusur etmeyiniz. Zîrâ Allâhü Teâlâ huzûrunda ma'zûr olamazsınız"

dedi ve bundan sonra da rûhunu yüce Allâh'ına teslîm etdi. O'nun bu sözleri, her Müslümân'ın son nefesini verinceye kadar üzerine farz olan *"İyiliği emr etmek kötülükden vaz geçirmek"* konusunda en güzel bir örnekdir. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh*, oradan ayrılarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına geldi ve Sa'd ibn-i Er-Rabî' *radıye'llâhü anh* 'ın selâmını ve durumunu bildirdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de O'nun hakkında ***"Yâ Rabb, Sen Sa'd ibn-i Er-Rabî'den râzı ol"*** diye duâ etdi.

Bu muhterem zât, Akabe'de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bîat eden Ensâr-ı Kirâm'dandır. Sa'd ibn-i Ez-Zürâre *radıye'llâhü anh* 'dan sonra, Ensâr-ı Kirâm'ın ulusu idi.

Ebû Süfyân 'ın son bir gayreti

Ebû Süfyân, Müslümân'ların Uhud dağının eteğindeki bir tepede toplandıklarını görünce, emrindeki kuvvetler ile birlikde başka bir yoldan onların üst tarafına çıkıp onları vurmak istedi. Gâyesi, Müslümân'ları tamâmen ortadan kaldırıp yok etmekdi. Bu durumu gören Rasûlü'llâh *sallâ'llahü aleyhi ve sellem "Yâ Rabb, oraya çıkamasınlar"* diye duâ etdi. Ashâb-ı Kirâm da onları ok yağmuruna tutdu. Bu sûretle Ebû Süfyân ve berâberindekiler, çıkmak istedikleri yere çıkamadılar. Müslümân'lara da bir zarar veremediler. Fakat Ebû Süfyân'ın bütün gâyesi, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i öldürmekdi. O'nun ölüm haberine pek inanmıyordu. O'nun için şübhe içinde idi.

Bu şübhesini gidermek makâdı ile Müslümân'lara hitâben *"İçinizde Muhammed var mıdır?"* diye sordu. Müslümân'lar cevâb vermediler. *"Ebû Bekir var mıdır?*" diye sordu. Yine cevâb vermediler. Tekrar *"Ömer ibn-i Haddâb var mıdır?"* diye sordu. Yine cevâb alamadı. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ına cevâb vermemelerini söylemişdi.

Ebû Süfyân, bu sorduklarına cevâb alamayınca, başkalarını sormaya lüzum görmedi. Çünkü İslâm Dîni'nin onlarla hayât bulduğunu biliyordu. Bunun için kendi adamlarına hitâben *"Eğer sağ olsalar, elbetde cevâb verirlerdi. Bunların üçü de ölmüş. Artık iş bitmişdir"* diyerek sevincini bildirdi.

Hazreti Ömer *radıy'llâhü anh* da O'nun bu sözlerini işitince dayanamadı ve *"Ey Allâh'ın düşmanı, yalan söyledin. Saydığın kimselerin hepsi de buradadır. İnşâa'llâh, senin hakkından geleceklerdir"* dedi.

Bunun üzerine Ebû Süfyân, *"Muhârebe nöbet iledir. Bu gün Bedir gününe bedeldir"* dedi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da **"Evet ama, *berâber değiliz. Çünkü bizim ölülerimiz cennetde, sizin ölüleriniz cehennemdedir"*** cevâbını verdi.

Böyle bir zaferin kazanılmasını, Kâ'be'de bulunan **Hübel** ismindeki putun yardımı ile olduğunu zann eden Ebû Süfyân *"Yüksel, yâ Hübel"* dedi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da O'nun bu sözüne *"Allâhü Teâlâ daha yüce ve daha uludur"* diye cevâb verdi. Ebû Süfyân da *"Bizim Uzzâ'mız var, sizin yok"* diyerek Uzzâ adlı putlarını övdü. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da *"Bizim Allâh'ımız var. O bizim Mevlâmızdır. Sizin Mevlânız yok"* diye cevâb verdi ve Ebû Süfyân'ı susturdu.

Bu sûretle Dönüp geri gitmek mecbûriyyetinde kalan Ebû Süfyân *"Gelecek sene sizinle Bedir'de buluşuruz"* dedi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'ın emri ile *"İnşâallâh"* dedi. Bunun üzerine içlerine büyük bir korku düşdü. Muhârebe meydanındaki ölülerini toplayıp defn etdiler. Bundan sonra da ümîdleri kırılmış bir şekilde, harb sâhasını birer birer terk ederek Mekke yolunu tutdular.

Şehîdlerin defn edilmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve diğer Müslümân'lar, düşman ordusu muhârebe meydanından çekildikden sonra harb sâhasına geldiler. Şehîdleri muâyene etdiler. Gördükleri manzara çok acıklı idi. Kurayş müşrikleri, şehîdlerin burunlarını ve kulaklarını keserek onları çok perîşân bir durumda bırakmışlardı. Şehîdlerin cesedleri, yürekler parçalayıcı bir durum arz ediyordu.

Bu sırada Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ı arayıp buldu. Burnu ve kulakları kesilmiş, karnı yarılmış, ciğeri çıkarılmış bir hâlde idi. Bu işi, *"İnsan ciğeri yiyen kadın"* diye ma'rûf olan Hind bint-i Utbe yapdırmışdı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ı bu vaziyetde görünce çok müteessir oldu. O'nun bu derece mahzûn ve mükedder olduğu, hiç görülmemişdi. Bu teessürün te'sîri ile *"And olsun, günün birinde onlara gâlib gelirsek, onların ölülerini öyle bir hâle koyacağım ki Arab'lar arasında onun misli görülmüş olmasın"* dedi. Ashâb-ı Kirâm da, aynı şekilde üzülmüşlerdi. Bunun üzerine Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi nâzil oldu ve adâlet ve

müsâvâta riâyet edilmesi, sabırlı olup insanlığa numûne olacak bir şekilde hareket edilmesi emr olundu:[256]

"Eğer her hangi bir cezâ' ile mukâbele edecek olursanız ancak size revâ görülen ukûbetin misillemesi ile cezâ' yapın. Sabr ederseniz, and olsun ki bu, tahammül edenler için elbet daha hayırlıdır".[257]

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bu şekildeki davranışından vaz geçerek sabr etdi ve Müslümân'ları da ölülere tecâvüz etmekden men' buyurdu. Zâten O'nun bu şekildeki bir davranışı, bu konudaki ilâhî bir hukmün vaz' edilmesine bir vesîleydi. Bundan sonra da kendi hırkasını, Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* 'ın üzerine örtdü. O'nun hakkında hayır duâda bulundu.

Diğer şehîdlerin hâli de çok acıklı idi. Kurayş müşrikleri onlara, aslâ insâniyyete yakışmayacak vahşiyâne muâmeleler yapmışlardı. Bu bakımdan Uhud şehîdlerinin muâyenesinde, böyle hüzün ve keder verici hâller görüldü.

Uhud şehîdleri, yetmiş kişi idi. Bir o kadar da yaralı vardı. Şehîdlerin beş-altı kişisi Muhâcirîn-i Kirâm'dan, diğerleri de Ensâr-ı Kirâm'dan idi. Kurayş müşriklerinin ölüleri ise yirmi-otuz kişi arasında idi. Bedir'deki durumun aksi bir durum olmuşdu.

Bundan sonra şehîdlerin defni işine girişildi. Bu azîz şehîdler, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri ile, kanlı elbîseleri ile birlikde yıkanmadan ikişer üçer defn edildiler. Bu defin esnâsında şehîdler çift çift defn olunurken, Kur'ân-ı Kerîm'i iyi bilenlerin ve husûsıyyetleri birbirine yakın olanların bir arada defn edilmelerine bi'l-hâssa dikkât edildi. Bu husûs, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri muktezâsı olarak yapıldı. Meselâ, Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh* ile kız kardeşinin oğlu Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıyellâhü anh*, berâber defn olundular. Yakınları tarafından Medîne'ye götürülmek istenilen şehîdler de, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri ile Uhud'da bırakıldılar.

Defin işi tamam oldukdan sonra Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem "Bunların dîn uğrunda şehîd olduklarına kendim şehâdet*

---

[256] -Kur'ân-ı Kerîm'in Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.4.ss.1842.Ömer Nasûhi Bilmen.
[257] -Nahl Sûresi, âyet 126.

edeceğim" buyurdu. Bu şehîdler üzerine cenâze namazı kılınmadı. Uhud muhârebesinden sekiz sene sonra, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Vedâ' Haccı dönüşünde buradan geçerken Uhud şehîdlerinin üzerine cenâze namazı kıldı. O günün acı hâtıralarını hatırlayarak gözleri doldu. Ashâb-ı Kirâm'ına da *"Ey Müslümân'lar, bundan sonra tekrar putperest olmanıza imkân yokdur. Bundan zerre kadar endîşe etmiyorum. Fakat korkduğum şey', sizin dünyâ-perest olmanızdır"* buyurdu. Hakîkaten Uhud mağlûbiyyeti de, dünyâ-perestlik yüzünden olmuşdu. Eğer Müslümân'lar, bi'l-hâssa *Ayneyn* geçidindeki muhâfız okçular, dünyâlık peşinde koşmasalardı, bu mağlûbiyyet olmayacakdı.

Uhud şehîdlerinin defni esnâsında **Mus'ab ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh* 'ın, sarılacak hırkasından başka bir şey'i yokdu. Başı örtülünce ayakları açık kalıyor, ayakları örtülünce başı açık kalıyordu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri ile, başı hırkası ile örtüldü. Ayakları da kokulu otlarla kapatılarak defn edildi. Kurayş'in zengin eşrâf ve âlimlerinden biri olan Mus'ab ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh*, bu fakîrâne hayâtı, İslâm Dîni uğrunda ihtiyâr etmişdi. Ne güzel bir imtisâl numûnesi.

Müslümân'ların Medîne'ye dönüşleri

Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem,* Uhud şehîdlerini defn etdikden sonra yüzü yaralı, kalbi mahzûn olarak, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'ye döndü. Medîne'ye gelince O'nu daha çok üzen cihet, Medîne'de bulunan münâfıkların, Yahûdî'lerin ve müşriklerin, Uhud'daki mağlûbiyyete sevinmeleri oldu. Bi'l-hâssa Uhud şehîdlerinin aileleri, çocukları ve akrabâları ağladıkca, sevinçleri bir kat daha artıyordu. Bu hâle, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü alyhi ve sellem* ve Müslümân'lar çok üzüldüler. Bununla berâber İslâm Dîni'nin dost ve düşmanları birbirinden ayrıldı. Hakîkî Müslümân olanlar, bir nûr gibi parlayıp ortaya çıkdı. Bu sûretle de Kur'ân-ı Kerm'in şu meâldeki âyet-i kerîmelerinin ilâhî sırrı tecellî etdi.

"İki ordu karşılaşdığı gün size gelen musîbet Allâh'ın emriyle idi. (Bu, Allâh'ın) **Mü'min'leri ayırd etmesi";**

"Münâfık olanları da açığa vurması içindi. Berikilere: -*Gelin, Allâh yolunda muhârebe edin, yâhud* *(hiç olmazsa düşmanın kendinize ve ailelerinize saldırmasını)* ***önleyin*****- denildi de: -*Biz muhârebe etmeyi bilseydik elbetde arkanızdan gelirdik*- dediler. Onlar o gün îmândan ziyâde küfre yakındılar. Ağızlarıyle**

kalblerinde olmayanı söylüyorlardı. Onlar ne gizlerlerse Allâh çok iyi bilicidir".[258]

Geri dönüp giden düşman kuvvetlerinin ta'kîb edilmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Uhud şehîdlerini defn etdikden sonra, Ebû Süfyân'ın, Müslümân'ları mağlûb ve perîşân gösterip askerlerini toplayarak tekrar Müslümân'lar üzerine hücûm etmesinden endîşe etdi. Bunun için de Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben *"İçinizde düşmanı ta'kîb etmeye çıkacak yok mu?"* dedi. Bunun üzerine kısa bir zamanda yetmiş kişi toplandı.

Bunlar arasında Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ömeru'l-Fârûk, Hazreti Osmân, Hazreti Ali, Ammâr ibn-i Yâsir, Talha ibn-i Ubeydu'llâh, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs, Abdu'r-rahmân ibn-i Avf, Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd, Zübeyr ibn-i El-Avvâm, Huzeyfe ibn-i El-Yemân, Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh gibi kimseler vardı. Allâhü Teâlâ onların hepsinden râzı olsun.[259]

Biraz önce büyük bir muhârebeden çıkan ve henüz dinlenmeden böyle bir sefere yeniden yönelen fedâkar İslâm kahramanlarının bu hareketleri, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmeleri ile taltîf buyurulmuşdur:

"Kendilerine yara isâbet etdikden sonra yine Allâh'ın ve Peygamberin da'vetine icâbet edenler, (hele) **içlerinden iyilik yapanlar ve** (fenâlıkdan) **sakınanlar için pek büyük mükâfât vardır".**[260]

Toplanan bu kuvvetler, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın kumandası altında, ric'at eden (*geri dönüp giden*) Kurayş müşrikleri ordusunu ta'kîb etmek üzere yola çıkdı. Kurayş müşrikleri ordusunu, **Safrâ'** mevkîine kadar ta'kîb etdiler. Oraya varınca bir kısmı, düşmanı gözetlemeye me'mûr oldu. Bir kısmı da durumu haber vermek üzere Medîne'ye döndü.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, diğer Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'ye hareket etdi. Yaralılar evlerine gitdiler.

---

[258] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 166-167.
[259] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.222-223. Kâmil Miras.
[260] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 172.

Diğer Müslümân'lar da sabâha kadar Medîne'nin etrâfında devriye gezdiler.

Kurayş müşriklerinin Mekke yolundaki durumları

Kurayş müşrikleri ordusu geri dönüp Mekke'ye giderken yolda **Ravhâ** adlı yere geldi. Buraya gelince **İkrime ibn-i Ebû Cehil**, diğer Kurayş ileri gelenlerine,

"Ne iş gördük sanki. Bu kadar galebe çalmışken Müslümân'ların işini bitirmeden geri dönüyoruz. Çok geçmeden onlar yine toplanırlar. İntikâm almak için üzerimize gelirler. Eğer doğru bir hareket yapacak isek, dönüp Medîne'yi tekrar vuralım. Müslümân'ları kökünden yok edelim" dedi.

Buna karşı **Safvân ibn-i Umeyye** de,

"Şâyet Evs ve Hazrec kabîleleri, bu kadar adamlarının ölmesinden dolayı, harbe iştirak etmeyen adamları ile birlikde intikâm almak için tekrar muhârebe etmeye gelirlerse, işlerimiz tersine döner. Ayağımız ile ölüme gitmiş oluruz. Bu kadar muzaffer olmuş iken ağzımızın tadı ile Mekke'ye gidelim" dedi.

Ebû Süfyân ile diğer Kurayş müşrikleri ileri gelenleri, bu iki fikir arasında, bir müdded bocalayıp durdular. Netîcede Medîne üzerine tekrar baskın yapmaya karar verdiler.

Bu sırada bunların yanında bulunan **Abdu'llâh ibn-i El-Müzenî**, Kurayş müşriklerinin bu sözlerini işitince, sabahleyin erkenden Medîne'ye gelerek durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anhümâ* 'yı çağırarak istişâre etdi. Onlar da,

"Dünkü muhârebede Müslümân'ların zaîf düşmediğini göstermek, düşmana bir göz dağı vermek masâdı ile düşmanı ta'kîb etmek daha iyidir".

dediler. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, düşmanı yeniden ta'kîb etmeye karar verdi.

❋
❋ ❋

Müslümân'ların düşmanı ta'kîb etmesi veyâ

(Hamrâü'l-Esed gazvesi)

Kurayş müşriklerini ta'kîb edip onlara bir göz dağı vermek ve Uhud muhârebesinde Müslümân'ların zaîf bir duruma düşmediğini herkese bir kere daha göstermek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Uhud muhârebesinin ertesi Pazar günü sabah namazını Mescid-i Nebî'de cemâat ile birlikde kıldıkdan sonra, Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'ı, Ashâb-ı Kirâm'ını yeni bir harbe da'vet etmek üzere, vazîfelendirdi. O da *"Dün Uhud muhârebesinde bulunanlar, hâzır olup gelsinler. Düşmanın arkasına düşülüp ta'kîb edilecek"* diye nidâ ederek Müslümân'ları, düşmanı ta'kîb etmeye çağırdı. Bu da'veti işiten herkes, derhâl Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına koşup geldi. Hattâ yaralı olanlar bile yaralarını sarıp birbirine tutunarak yeni bir harbe iştirak etmek üzere geldiler.

Bu sûretle Müslümân'lar kısa bir zamanda toplandıkdan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Amr ibn-i Ümmü Mektûm** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de yerine kaymakam bırakdı. *Sancağ-ı şerîfi* de **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* 'a verdi. Kendisi de yaralı olduğu hâlde atına bindi. Berâberinde bulunan altıyüz kadar Müslümân ile birlikde Medîne'den hareket ederek Medîne'ye sekiz mil kadar bir mesâfede bulunan ve **"Hamrâü'l-Esed"** denilen yere varıp Orada ordugâh kurdu.

Bu sırada Mekke'ye gitmekde olan **Ebû Ma'bed Huzâî**'nin oğlu **Ma'bed**, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına uğradı. Uhud'da Ashâb-ı Kirâm'ın uğradığı musîbetden dolayı ta'ziyede bulundu. Bundan sonra da kalkıp gitdi.

Huzâe kabîlesi, henüz Müslümân olmamakla berâber kalben Müslümân'ların iyiliğini ve muzaffer olmasını isterdi. Mekke'liler ile araları pek iyi değildi. Bu sebebden Müslümân'lara kalben mütemâyil idiler.

Ma'bed, **Ravhâ** 'dan geçerken Ebû Süfyân'ın yanına uğradı. O'nunla görüşdü. Ebû Süfyân O'na *"Geride ne var, ne yok?"* diye sordu. O da,

"Muhammed, büyük bir ordu ile çıkmış, üzerinize geliyor. Ömrümde öyle büyük bir ordu görmedim Dün muhârebede

bulunamayanlar da, bulunamadıklarına pişmân olarak bu gün hepsi birden toplanmışlar, sizin için diş bileyip geliyorlar". dedi.

Ebû Süfyân da, *"Sen ne söylüyorsun? Onlarda harekete mecâl mi kaldı?"* deyince Ma'bed de,

"Onlar, Hamrâü'l-Esed'e kadar geldiler. Belki siz buradan kalkmadan onların atlarının alınlarını göreceksiniz" dedi.

Bu söz üzerine, Ebû Süfyân ne yapacağını şaşırdı. Bu arada Safvân ibn-i Umeyye söze karışarak *"Gördünüz mü? İşte benim dediğim çıkdı. Haydi, bir belâ'ya uğramadan savuşup gidelim"* dedi.

Ebû Süfyân, Kurayş müşrikleri ordusunun muzaffer durumunu korumak ve Müslümân'ları korkutmak maksâdı ile bir hîle düşündü. Bu sırada Medîne'ye gitmekde olan bir kervan ile Müslümân'lara, *"Kurayş, Medîne'yi vurmak için geri dönecekdir"* haberini gönderdi. Bu haberi alan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ebû Süfyân'ın hîlesini iyi bildiği için, hiç bir telaş eseri göstermedi. Onların gelmelerini beklediğini haber vermek için de, Hamrâü'l-Esed'de üç gün, beşyüzden fazla yerlerde durmadan ateş yaktırdı. Tekbir sesleri ile ufukları çınlatdı.

Bu durumu gören Ebû Süfyân'ın ve Kurayş müşrikleri ordusunun azîm ve irâdesi kırıldı. İçlerine büyük bir korku düşdü. Bu sûretle de,

"Hakkında Allâh'ın hiç bir huccet (kanıt) **indirmediği şey'leri O'na eş tanıdıklarından dolayı küfr edenlerin kalbine şiddetli bir korku salacağız. Onların yurdları ateşdir. Zâlimlerin dönüb varacağı yer ne kötüdür".**[261]

meâlindeki âyet-i kerîmenin ilâhî sırrı tecellî etmişdi. Böyle bir hâlin netîcesi olarak da bütün ümîdleri kırılan Ebû Süfyân ve berâberindekiler, yeni bir çarpışmaya tutuşup da Uhud'un şerefini kayb etmeden geri dönmeyi tercih etdiler. Bütün kuvvetleri ile birlikde Mekke'ye döndüler. Böylece Müslümân'lar da, Uhud'da kayb etdikleri nüfûzu tekrar kazanmış oldular.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde, orada bir kaç gün daha kaldıkdan sonra, selâmeten Medîne'ye döndü. Bu sûretle de Allâhü Teâlâ'nın zafer va'di, tahakkuk etmiş oldu.

---

[261] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 151.

Uhud muhârebesinden alınacak mühim dersler

Bu muhârebede, ordu kumandanının bi'l-hâssa Peygamberin düşünce ve tedbirlerine karışmanın, verilen emirlere lâyıkı ile itâat etmemenin, zafer kazanıldıkdan sonra düşman mallarını yağmaya koyulmanın, muhârebenin en karışık zamanlarında sabr-u sebât göstererek dikkâtli olmamanın acı netîceleri; ilâhî imtihân esnâsında sabr-u sebât gösterip Allâha ve Rasûl'üne itâat edenlerin yüksek dereceleri; münâfıkların ve kâfirlerin elîm âkıbetleri; bir Peygamberin bunlara karşı davranışları; açık açık görülüp müşâhede edildi. Bu husûsları inceden inceye düşünüp ıbret alabilen Müslümân'lara ne mutlu.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın Zeyneb bint-i Huzeyme El-Hilâliyye ile evlenmesi

Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh*, Uhud muhârebesinde şehîd olunca ailesi **Zeyneb bint-i Huzeyme ibn-i Hâris El-Hilâliyye** *radıye'llâhü anhâ* dul kaldı. Kendisi şefkâtli ve merhametli bir kadın olduğundan dâimâ fakirleri doyururdu. Bunun için kendisine **"Ümmü'l-mesâkîn:** *Yoksullar anası* **"** denirdi.

Kocası şehîd olup kendisi dul kalınca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* O'nunla evlendi. Fakat iki veyâ üç ay sonra vefât etdi. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.[262]

Hazreti Hasen radıye'llâhü anh 'ın doğumu

Hicret'in üçüncü yılında Hazreti Ali *radıyellâhü anh* 'ın, Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'dan bir oğlu dünyâya geldi. Yedinci gününde, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **ezan** okuyarak adını **"Hasen"** koydu. Akîka kurbanı kesdi. Çocuğun saçlarını tıraş ederek ağırlığınca sadaka dağıtdı. [263]

Hicret'in üçüncü yılında vaz' edilen dînî hukümler

Mîrasa âit hukümler, bu yılda nâzil oldu. Bu zamâna kadar **"Zevi'l-erhâm:** *Yakın akrabâ* **",** mîrasdan hisse almıyordu. Bu seneden

[262] -Muvazzah İlm-i Kelâm,ss.198. Ömer Nasûhi Bilmen.
[263] -El-Muhtasarât, ss.217. Mehmed Zihni Efendi.

sonra zevi'l-erhâm'ın hisseleri ta'yîn edildi. Bu konunun tafsîlâtı, **"Ferâiz:** *Şer'î mîras hukûku* **"** kitâblarında anlatılmışdır. Bu husûsdaki huküm, şu meâldeki âyet-i kerîmeden istidlâl edilmişdir:

"Henüz îmân getirip de hicret ve sizinle berâber cihâd edenler (e gelince): **Onlar da sizdendir. Hısımlar Allâh'ın kitâbınca** (Allâh'ın hukmünce) **birbirine daha yakındırlar. Allâh her şey'i hakkıyle bilendir".**[264]

❋
❋ ❋

Bu seneye kadar Müslümân olan erkeklerin müşrik olan kadınlarla, Müslümân olan kadınların da müşrik olan erkeklerle evlenmelerine müsâade ediliyordu. Bu seneden sonra Müslümân olan erkeklerin müşrik olan kadınlarla, Müslümân olan kadınların da müşrik olan erkeklerle evlenmeleri yasak edildi. Bu husûsdaki hukümler, şu meâldeki âyet-i kerîme ile sâbit olmuşdur:

"(Ey Mü'min'ler)**, Allâh'a eş tanıyan kadınlarla** (müşriklerle), **onlar îmâna gelinceye kadar, evlenmeyin. Îmân eden bir câriye** (veyâ kadın), **müşrik bir kadından** -***bu, hoşunuza gitse de***- **elbet daha hayırlıdır. Müşrik erkeklere de, onlar îmân edinceye kadar,** (Mü'min kadınları) **nikâhlamayın. Mü'min bir kul** -*(öbürü)* ***hoşunuza gitse de***- **elbetde ondan hayırlıdır. Onlar sizi cehenneme cağırırlar. Allâh ise, kendi irâdesiyle, cennete ve mağfirete çağırır. O, insanlara âyetlerini ap-açık söyler. Tâki iyice düşünüb ıbret alsınlar".**[265]

Müslümân olan bir erkeğin müşrik olan bir kadınla, Müslümân olan bir kadının da -*Ehl-i kitâb da dâhil olmak üzere*- Müslümân olmayan bütün erkekler ile evlenmesi, bu âyet-i kerîme ile, buna benzer diğer âyet-i kerîmeler ile, Hadîs-i şerîfler ile ve İslâm ümmetinin İcmâ'ı ile, kat'î sûretde yasak edilmişdir.

Bununla berâber,

"Nâmûskâr, zinâya sapmamış ve gizli dostlar da edinmemiş (insanlar) **hâlinde** (yaşamanız şartı ile) **Mü'min'lerden hür ve iffetli kadınlarla, kendilerine sizden evvel kitâb verilenlerden yine hür ve**

---

[264] -Enfâl Sûresi, âyet 75.
[265] -Bakara Sûresi, âyet 221.

iffetli kadınlar dahî, siz onların mehirlerini ver (ib nikâh ed) **ince** (size halâldır)**".**[266]

Meâlindeki âyet-i kerîme muktazâsınca, Müslümân olan bir erkeğin -*müşrik kadınlar hâriç olmak üzere*- Ehl-i kitâb denilen Yahûdî ve Hristiyân kadınlarının iffetli olanları ile evlenmeleri, kerâhaten (*mekrûh olarak*) câiz görülmüşdür. Aile hayâtında asıl hâkimiyyet, erkek tarafında olduğundan böyle bir kadın ile evlenmenin aile hayâtına fazla bir te'sîr yapamıyacağı düşüncesi ile bu müsâade verilmişdir. Böyle bir dînî müsâade olmasına rağmen, Müslümân bir erkeğin, Müslümân olmayan kitâbî bir kadın ile evlenmesi, doğru bir hareket sayılmamışdır. Çünkü onun, aile hayâtında bir çok nâhoş hareketleri ve telkinleri her zaman görülebilir.[267] Bundan sakınmak ise, İslâmî diyânete daha muvâfıkdır.

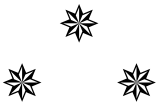

[266] -Mâide Sûresi, âyet 5.

[267] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri, C.1.ss.224-225. Ömer Nasûhi Bilmen.

"Bundan sonra sizin bir daha putperestliğe döneceğinizden endîşe etmiyorum. Endîşe etdiğim şey', sizin dünyâ işlerine dalarak ve servet peşinde koşarak birbirinizin kanını dökmenizdir. İhtiras ile nefsâniyyet güdüp didişmenizdir. İşte o zaman siz de sizden evvelki milletler gibi helâk olursunuz. Çünkü ihtiras, ni'metden mahrûmiyyete sebeb olur".

Hz. Muhammed aleyhi's-selâm

HİCRET'İN DÖRDÜNCÜ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Şarab 'ın (İçki 'nin) haram kılınması

Kur'ân-ı Kerîm'de **"Hamr:** *Şarab* **"** olarak zikr edilen içkinin kat'î olarak haram kılınması, muhtelif merhaleler arz eder. Şöyle ki:

1-Hicret'den evvel Mekke'de iken Müslümân'lığın ilk devirlerinde içki içmek mübâh *(halâl*) idi. Bu bakımdan herkes içki içerdi. Bu devreyi, Kur'ân-ı kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi îzah etmekdedir:

"Hurma ağaçlarının meyvesinden ve üzümlerden de içki ve güzel bir rızk edinirsiniz. İşte bunda da aklını kullanacak bir kavm için hiç şübhesiz bir âyet vardır".[268]

2-Aynı hâl, Medîne'ye Hicret'in dördüncü yılına kadar devam etdi. Hicret'in dördüncü yılında **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* ile **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gelerek, *"Yâ Rasûle'llâh, şarab ve kumar hakkında ahkâm nedir? Bu husûsda bize bir fetvâ ver. Çünkü aklı gideriyor"* dediler. Bunun üzerine,

"Sana şarabı ve kumarı sorarlar. De ki: -Onlarda hem büyük günah, hem insanlar için fâideler vardır. Günahları ise fâidelerinden daha büyükdür-".[269]

meâlindeki âyet-i kerîme nâzil olunca, Müslümân'lardan ba'zıları *"Büyük günahdır, günâhı menfaatinden fazladır"* diyerek içki içmeyi terk etdiler. Ba'zıları da *"İnsanlara fâidesi vardır"* diyerek içki içmeyi terketmediler.

3-Bir gün **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh* bir ziyâfet vermişdi. Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları bu ziyâfetde hâzır bulundular. Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh*, onlara yedirip içirdi. Bu arada içki de verildi. Akşam namazının vakti olunca içlerinden birisi imâm olarak akşam namazını kıldırdı. Fakat namazda okuduğu **"Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn"** sûresini yanlış okudu. Bunun üzerine,

---

[268] -Nahl Sûresi, âyet 67.
[269] -Bakara Sûresi, âyet 219.

"Ey îmân edenler, siz sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın".[270]

meâlindeki âyet-i kerime nâzil oldu. Bu âyet-i kerîme nâzil olunca, içki, yalnız namaz vakitlerine münhasır olmak üzere ilk def'a haram kılındı. Bunun üzerine artık ara sıra içki içenler, onu yatsı namazından sonra içmeye; sarhoşlukları zâil oldukdan sonra da sabah namazını, sabah namazından sonra da öğle namazını, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kılmaya başladılar.

4-Utbe ibn-i Mâlik *radıye'llâhü anh,* bir evlenme (*velîme*) ziyâfeti verdi. Müslümân'lardan bir kısım insanları da da'vet etdi. **Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** *radıye'llâhü anh* da bunlar arasında idi. Hep birlikde, ziyâfet yemeği için hazırlanmış olan deve kellesini yediler, içdiler. Başları iyice dumanlanınca da asâlet iddiâlarına kalkışdılar.

Bu arada Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* da kendi asâletini, soyunu, kavmini öğen ve Ensâr-ı Kirâm'ı hicv eden bir şiir okudu. Ensâr-ı Kirâm'dan birisi buna öfkelendi. Devenin sofradan kalkan kellesini alıp Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh* 'a hücûm etdi ve onunla O'nun başını yardı.

Bunun üzerine Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna gidip Ensâr-ı Kirâm'dan olan O zâtı şikâyet etdi. Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanında bulunan **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh*, bu şikâyeti dinleyince,

*"Yâ Rabb, şu içki hakkında bize kat'î ve açık (**şâfî:** Şifâ verici) bir aşıklama yap".*

diye duâ etdi. Kısa bir müddet sonra şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu ve içkinin haram olduğu kat'î olarak bildirildi.

"Ey îmân edenler, şarab, kumar, (tapınmaya mahsûs) **dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır. Onun için bun** (lar) **dan kaçının ki murâdınıza eresiniz".**

Şeytan, şarabda ve kumarda ancak aranıza düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allâh'ı anmakdan ve namaz kılmakdan alıkoymak ister. Artık vaz geçdiniz değil mi?".[271]

---

[270] -Nisâ' Sûrsi, âyet 43.

[271] -Mâide Sûresi, âyet 90-91.

Bu meâldki âyet-i kerîme nâzil olunca, Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* ***"Vaz geçdik yâ Rabb"*** dedi. Bu sûretle içki, kat'î sûretde yasak edilmiş (*haram kılınmış*) oldu. Bu son hâdise, Handek (*Ahzâb*) gazvesinden bir kaç gün sonra vukû' bulmuşdur.

Son olarak bu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil olunca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sallem*, Allâhü Teâlâ tarafından, şarabın (*içkinin*) haram kılındığını, çarşı ve pazarlarda tellâllar vâsıtasıyle i'lân etdirdi. Bunu duyan Müslümân'lar, ellerini ağızlarını yıkadılar, içki içmeye son verdiler. Evlerinde ve dükkânlarında bulunan şarabları da yerlere dökdüler. Medîne sokaklarında sel gibi şarab akdı.

Bu vak'ayı, **Enes ibn-i Mâlik** *radıye'llâü anh*, şöyle anlatır:

"Biz içki âleminde idik. Ben içki dağıtıyordum. Bir adam geldi, - ***İçki haram kılındı****- dedi. Arkadaşlar da derhâl, -****Şu içki kablarını dök, temizle****- emrini verdiler. O haberden sonra kimse ağzına içki almadı".*

Kur'ân-ı Kerîm'de hamr (*şarab*) olarak zikr edilen içkiyi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, şu şekilde tefsîr ve îzâh ederek her türlü içkinin yasak edildiğini (*haram kılındığını*) bildirmiş ve şöyle buyurmuşdur:

"Üzümden içki olur, buğdaydan içki olur, arpadan içki olur, hurmadan içki olur, baldan da içki olur. Hulâsa sizi, sekir veren her şey'den men' ederim".[272]

"Çoğu sekir veren Şey'in azı da haramdır".[273]

❋

❋ ❋

İçkinin böyle tedrîcî bir şekilde (*azar azar, yavaş yavaş, merhale merhale*) yasak edilmesinin (*haram kılınmasının*) sebebi şudur:

"İlk zamanlar, Müslümân'lar içkiye alışmışlardı. Ondan maddeten de çok fâideleniyorlardı. Eğer birdenbire bu yasak kendilerine tatbîk edilseydi, belki o kadar müessir olamayacakdı. Onun için tedrîcî bir sûretde yasak edilmeye ve rıfk ile muâmele etmeye riâyet edildi".[274]

---

[272] -Bu Hadîs-i şerîfi, Ebû Dâvûd rivâyet etmişdir. Tirmizî *"Baldan da içki olur"* rivâyetini ilâve etmişdir.

[273] -Bu Hadîs-i Şerîfi, Ebû Dâvûd ve Tirmizî rivâyet etmişdir.

[274] -Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.58-59. Hasan Basri Çantay.

"**Hamr nedir?:** Çiğ üzüm şırasından katılaşmış ve köpüğünü atmış olan şarab demekdir. *İmâm Mâlik* ile *İmâm Şâfî* gibi bir çok müctehidlere göre bu âyet-i kerîmedeki **Hamr**'dan murad, ale'l-ıtlâk müskir olan (*sarhoşluk veren*) her hangi bir şey'dir. Binâen-aleyh bütün müskîrât, **Nass-ı Kur'ân** ile haramdır. Her hangi birinin bir katresini bile içmek câiz değildir. Bunların alınıp satılması da haramdır. Çünkü, müskîrâtın hepsi de (**Rics:** necis) olmak üzere Kur'ân-ı Kerîm'de mezkûrdur.

İmâm Âzâm 'a göre **Hamr**, şarab-ı mahsûsdan ibâret olup hurmeti (*haramlığ*ı) bu âyet-i kerîme ile sâbitdir. Diğer müskîrâtın hurmetleri de bu âyet-i kerîmenin delâletiyle ve -*Her sarhoşluk veren şey' haramdır*- gibi Hadîs-i şerîf 'ler ile sâbitdir. Bunların katrelerinin haram olduğu da -*Çoğu sarhoşluk veren bir şey'in azı da haramdır, içilemez*- gibi Hadîs-i şerîf 'ler ile sâbit bulunmuşdur. Çünkü bunların azı da git gide fazla içilmesine sebeb olur. Memnû' bir mıntıkanın içine düşmemek için onun civârına bile gitmemelidir. İhtiyat bunu îcâb eder**"**.[275]

❋
❋ ❋

İçkinin yasak olduğuna dâir âyet-i kerîme nâzil olunca, bütün Ashâb-ı Kirâm büyük bir itâat ve teslîmiyyet ile onu derhâl terk etdiler. Allâhü Teâlâ'ya karşı olan îmân ve takvâlarının büyüklüğünü bir kerre daha gösterdiler.

Bu husûsu,

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*,

"Bir kuyuya bir katre hamr düşse, sonra oraya bir minâre yapılsa, o minârede ezan okumazdım. Bir katre hamr, bir denize düşse, sonra o deniz kuruyup da yerinde otlar bitse, orada koyun gütmezdim".

demek sûretiyle;

Abdu'llâh ibn-i Ömer *radıye'llâhü anhümâ* da,

"Bir parmağımı hamre sokmuş olsam, o parmak bende kalmazdı, ya'nî keser atardım".

demek sûretiyle; ifâde buyurmuşlardır.[276]

❋
❋ ❋

[275] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.1.ss.220. Ömer Nasûhi Bilmen.
[276] -Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Mealli Türkce Tefsir,C.2.ss.764.Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır

Kumarın haram kılınması

Zararı faydasından çok olduğu için her türlü kumar oyunu da bu yılda haram kılınmışdır. Bu sûretle de İslâm Dîni, kumar oynayanların biribirlerinin mallarını kolaylıkla alıp vermelerine müsâade etmemişdir. Bu bakımdan her türlü kumar oyunu, İslâm Dîni'nde memnû' (*yasak*) bulunmuşdur.

Vaktiyle câhiliyyet devrinde Arab'lar, tavla, satranç, piyango tarzındaki oyunlar ile kumar oynarlar, birbirinin mallarını *-böyle bir oyun netîcesinde-* kolaylıkla elde ederlerdi. Bunun netîcesindeki büyük zararları hiç düşünmezlerdi. Bunun için İslâm Dîni, kumarı, ferdî, ictimâî ve dînî bir çok zararları olduğundan dolayı haram kılmışdır. Bu husûs, şu meâldeki âyet-i kerîme ile bildirilmişdir:

"Ey îman edenler, şarab, kumar, (tapınmaya mahsûs) **dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır. Onun için bun** (lar) **dan kaçının ki murâdınıza eresiniz".**

"Şeytan, şarabda ve kumarda ancak aranıza düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allâh'ı anmakdan ve namaz kılmakdan alıkoymak ister. Artık vaz geçdiniz değil mi?".[277]

Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed seriyyesi

Uhud muhârebesinden sonra Hazreti Muammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in etrâfa gönderdiği ilk seriyye, **Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed** seriyyesidir.

Hicret'in dördüncü yılının Muharrem ayında **Benî Esed** kabîlesinden **Huveylid Oğulları** 'nın Medîne'ye hücûm etmek ve Medîne civârında otlamakda olan hayvanları alıp götürmek için hazırlık yapdıkları haberi, Medîne'ye geldi. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed** *radıye'llâhü anh* idâresinde yüzelli kişilik bir kuvvet hazırlayarak düşman üzerine gönderdi. Hiç bir kimseye sezdirmeden gece yürüyüp gündüz saklanarak gitmelerini ve düşman üzerine ânî bir baskın yaparak mağlûb etmelerini tenbîh etdi. Bu sûretle Medîne'ye karşı baş kaldırmak isteyen düşman kuvvetleri, kendi yurdlarında bastırılarak dağıtılmış ve böyle bir harekete cür'et etmek isteyen diğer kabîlelere de bir ders verilmiş olacakdı.

---

[277] -Mâide Sûresi, âyet 90-91.

Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in dediği gibi hareket etdi. Düşman üzerine ânî bir baskın yaparak onları dağıtdı. Düşman kuvvetleri, toplantı yeri olan **Katan Suyu** civârında üç köle ile sürülerini ve diğer ağırlıklarını bırakarak kaçdı. Bu sûretle harb olmadan vak'a bastırılmış oldu. Müslümân'lar da büyük bir ganîmet malı ile birlikde Medîne'ye döndüler.

Müşriklerin tertîb etdiği iki büyük sû'-i kasd vak'ası

1-Racî' vak'ası

Müşriklerin tertîb etdikleri iki büyük sû'-i kasd vak'asından birincisi **"Racî' vak'ası"** dır. *Benî Huzayl* kabîlesinden **Süfyân ibn-i Hâlid,** etrâfındaki kabîlelerin ileri gelenleri ile birlikde, Uhud zaferini tebrîk etmek için Mekke'ye gitmişdi. Orada **Sülâfe** isminde bir kadının, Uhud muhârebesinde iki oğlunu öldüren **Âsım ibn-i Sâbit** *radıye'llâhü anh* 'ın kafa tasından şarab içmeye yemîn etdiğini, bunun için Âsım ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh* 'ın başını getirene yüz deve mükâfât vereceğini i'lân etdiğini ve diğer Kurayş müşrikleri kadınlarının da Müslümân'lardan getirilecek esîrler için büyük mükâfâtlar vereceklerini öğrendi.

Süfyân ibn-i Hâlid, bu mükâfâtlara kavuşmayı aklına koydu. Yurduna dönünce **Lihyân** kabîlesi yakınlarında oturan **Adl** ve **Kârre** kabîlelerinden meydana getirdiği yedi kişilik bir hey'eti, Medîne'ye gönderdi. Bunlar Müslümân olmuş görünecekler, Âsım ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh* ile dost olacaklar ve kendi kabîlelerine İslâm Dîni'ni öğretmek için Âsım ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh* gibi şahısların mürşîd olarak gönderilmesini, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den isteyeceklerdi.

Bu vazîfe ile yola çıkan bu hey'et, Hicret'in dördüncü yılının Safer ayında Medîne'ye geldi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek O'na, *"Bizim kabîlemiz İslâm Dîni'ni kabûl etdi. Bunun için İslâm Dîni'ni öğretecek mürşîdlere ihtiyâcımız vardır. Kur'ân-ı Kerîm öğretmek ve dînî irşâdda bulunmak üzere bize birkaç adam veriniz"* dediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de onların dileklerini kabûl ederek Âsım ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh* idâresinde altı kişiyi, onlarla birlikde, *Adl* ve *Kârre* kabîlelerine gönderdi.

Bu altı Müslüm'an, *-o adamlar ile birlikde-* Mekke ile Askan arasında bulunan ve Huzeyl kabîlesine âit olan bir suyun yanına kadar vardıkları zaman burada **Racî'** denilen bir mevkî'de tuzağa düşürüldüklerini ve hıyânete uğradıklarını öğrendiler. *"Biz Müslümân olduk, bize İslâm Dîni'ni öğretecek mürşîd lâzımdır"* diyen bu adamlar, yanlarında bulunan altı Müslümân'ı daha evvel hazırlanmış olan ikiyüz kişilik silâhlı bir düşman kuvvetine teslîm etdiler. Hâzırlıklı bulunan düşman kuvvetleri, Müslümân'ları ânîden sardılar ve onlara *"Ahdimiz olsun sizi öldürmeyeceğiz, teslim olunuz"* dediler. Bu söze inanmayan Müslümân'lar da teslîm olmayarak kendilerini müdâfaa etmeye başladılar. Bu arada bir dağa ilticâ' etmek istedilerse de pek muvaffak olamadılar. Çünkü buna imkân yokdu. Düşman kuvvetleri her taraflarını sarmışdı. Çarpışma esnâsında üç Müslümân şehîd oldu. Allâhü Teâlâ onlardan râzı olsun.

Düşman kuvvetleri, diğer üç Müslümân'a da *"Teslîm olunuz, sizleri öldürmeyiz"* dediler. Çâresiz kalan Müslümân'lar da teslîm oldular. Düşman kuvvetleri bu üç Müslümân'ı yakalayıp ellerini bağladılar. Yolda giderken netîcenin fenâ olacağını anlayan bir Müslümân, ellerini çözerek kaçmaya muvaffak oldu ise de müşriklerin arkadan atdıkları taşlar ile O da şehîd oldu. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

Düşman kuvvetleri, geriye kalan **Hubeyb ibn-i Adiyy** *radıye'llâhü anh* ile **Zeyd ibn-i Desîne** *radıye'llâhü anh* 'ı Mekke'ye götürüp orada Mekke müşriklerine satdılar.

Zeyd ibn-i Desîne *radıye'llâhü anh* 'ı, Safvân ibn-i Umeyye yüz deve karşılığında satın aldı. Bedir muhârebesinde öldürülen babası Umeyye ibn-i Halef 'in kanı da'vâsı uğrunda öldürecekdi. Safvân ibn-i Umeyye, satın aldığı Zeyd ibn-i Desîne *radıye'llâhü anh* 'ı, törenle öldürmek için bütün Kurayş müşrikleri büyüklerini da'vet etdi. Bu sırada Ebû Süfyân, Zeyd ibn-i Desîne *radıye'llâhü anh* 'a, *"Allâh aşkına doğru söyle, şimdi senin yerinde Muhammed olsa da sana bedel olarak O öldürülse daha memnûn olmaz mıydın?"* dedi. O da *"Ben öleyim de Peygambrimin vücûdüne O'na ezâ verecek bir diken bile batmasın"* cevâbını verdi. Bu cevâbı alan Ebû Süfyân, *"Ashâb-ı Kirâm'ın Muhammedi sevdiği kadar hiç bir kimsenin savdiğini görmedim"* i'tirâfında bulundu. Bundan sonra da Zeyd ibn-i Desîne *radıye'llâhü anh*, bütün Kurayş müşrikleri büyüklerinin gözleri önünde insafsızca şehîd edildi.

Hubeyb ibn-i Adiyy *radıye'llâhü anh* 'ı da, **Hâris ibn-i Âmir**'in kızı yüz deve karşılığında satın aldı. O'nu da bir müdded hapisde tutdukdan sonra Hâris ibn-i Âmir'in kanı da'vâsı uğrunda öldürmek üzere çıkardılar. Hubeyb ibn-i Adiyy *radıye'llâhü anh,* öldürüleceği yere götürülmeden önce tuvaletini yapmak ve ölüme cesâretle hazırlanmak için, ev sâhibi kadından bir ustura istedi. O da usturayı çocuğuna verip gönderdi. Kadın, bir çocuğu, ustura ile bir ölüm mahkûmunun yanına göndermenin ne kadar mahzûrlu olduğunu düşününce rengi uçmuş, iş işden geçmişdi. Fakat kadının durumunu anlayan Hubeyb ibn-i Adiyy *radıye'llâhü anh*, usturayı aldı ve *"Bir Müslümân, kendisine gösterilen i'timâda ihânet etmez"* diyerek çocuğu okşayıp geri gönderdi. Hubeyb ibn-i Adiyy *radıye'llâhü anh* 'ın bu ulvî hareketi, o ailenin Müslümân olmasına sebeb oldu.

Bundan sonra i'dâm yerine gelen Hubeyb ibn-i Adiyy *radıyellâhü anh*, iki rek'at namaz kılmak için müsâade istedi. Namazını kıldıkdan sonra i'dâm yerinde *"Müslümân olarak ve Müslümân'lık uğrunda öldürüldükden sonra ne sûretle ölürsem öleyim ehemmiyyet vermem. Bunlar, Allâhü Teâla uğrundadır. O dilerse, bu parçalanan vücûdümü feyze kavuşdurur"* ma'nâsındaki beyitleri okudu. Bundan sonra O da Kurayş müşrikleri büyüklerinin gözleri önünde insafsızca şehîd edildi.

Bu hâdiseden sonra, i'dâm edilecek bir Müslümân'ın iki rek'at namaz kılması âded hâline geldi.

Bu haberler Medînede duyulunca Müslümân'lar, irşâd vazîfesi ile gönderdikleri bu altı zâtın böyle alçakca bir hıyânete kurban giderek şehîd edilmelerine çok üzüldüler. Şâir Hassân ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh*, çok acıklı bir mersiyye yazarak Müslümân'ların büyük elemlerini dile getirdi. Allâhü Teâlâ Müslümân'ları, münâfıkların ve her türlü şerr sâhiblerinin şerlerinden korusun. Âmîn.

Abdu'llâh ibn-i Uneys seriyyesi

Medîne'de Müslümân'lar arasında ***Racî' vak'ası*** 'nın büyük üzüntüsü devam ederken, **Süfyân ibn-i Hâlid**, *-müfsîdlik ve câsûsluk yapdığı ve hîle ile Müslümân'ları şehîd etdirdiği yetmiyormuş gibi-* bu sefer de Medîne topraklarına akın ederek Medîne'yi isti'lâ etmek ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i öldürmek sevdâsına düşdü. Bunun için de bir takım va'dlerle muhtelif kabîlelerden asker toplamaya başladı.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Abdu'llâh ibn-i Uneys** *radıye'llâhü anh* 'ı, bu haberin doğru olup olmadığını araştırmaya gönderdi. O da oraya giderek Süfyân ibn-i Hâlid'in karargâhına uğradı. O'na *"Benî Huzâe kabîlesindenim. Muhammed üzerine gitmek için asker topladığını haber aldım, yardımınıza geldim"* dedi. Süfyân ibn-i Hâlid de bu durumdan memnûn oldu. O'nunla ahbâblık etmeye başladı. Yapacakları işleri konuşa konuşa karargâhdan uzaklaşdılar. Bu sırada Medîne'de duyulan haberin doğruluğunu bi'z-zât Süfyân ibn-i Hâlid'in ağzından duyan Abdu'llâh ibn-i Uneys *radıye'llâhü anh*, bir fırsatını bularak kılıcı ile Süfyân ibn-i Hâlid'in işini bitirdi. Muzaffer olarak Medîne'ye döndü.

Muvaffakıyyet haberini alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Abdu'llâh ibn-i Uneys *radıye'llâhü anh* 'a ***"Yüzün ak olsun"*** diyerek duâ etdi ve O'na iltifatda bulundu.

2-Bi'r-i Meûne vak'ası

Müşriklerin tertîb etdiği iki büyük sû'-i kasd vak'asından ikincisi de **Bi'r-i Meûne vak'ası** 'dır. Benî Âmir kabîlesinden **Ebû Berâ' Âmir ibn-i Mâlik,** Hicret'in dördüncü yılı başlarında Medîne'ye geldi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek *"Yâ Muhammed, Necid halkına Ashâb-ı Kirâm'ınızdan ba'zı mübeşşirler gönderirseniz oradaki halkın Müslümân olacağını ümîd ederim"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Ben necid havâlisinden endîşe ederim. Ashâb-ı Kirâm'ıma belki zararları dokunur"* dedi. Ebû Berâ' da *"Necid 'e geldikleri zaman benim ahdim ve emânım altına girmiş olurlar. Necid halkı ise benim ahd ve emânımı tanırlar. O'nun için onlara hiç bir kimse bir şey' yapamaz"* diyerek temînât verdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de Ebû Berâ'nın kabîlesi arasındaki nüfûzuna güvenerek, Benî Âmir kabîlesi reisi ve Ebû Berâ'nın birâderzâdesi olan **Âmir ibn-i Tufeyl**'e bir mektûb yazdırdı ve Ensâr-ı Kirâm'ın büyüklerinden olan **Münzir ibn-i Amr** *radıye'llâhü anh* idâresinde yetmiş kişilik bir **kurrâ'** (*Ehl-i Kur'ân*) kâfilesini, -Necid halkına Kur'ân-ı Kerîm öğretmek üzere-, Necid taraflarına gönderdi.

Bu kâfilede Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın âzâdlısı olan *Âmir ibn-i Füheyre, Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî* ve Enes ibn-i

Mâlik *radıye'llâhü anh* 'ın dayısı olan *Haram ibn-i Milhân radıye'llâhü anhüm* gibi kıymetli zâtlar vardı. Bunların hepsi, **Suffe Ashâbı** 'ndan idi. Zühd ve takvâ sâhibi olan bu güzîde insanlar gündüzleri çaşlışırlar, odun toplayıp satarlar, bu sûretle de maîşetlerini te'mîn ederek hiç bir kimseye yük olmazlardı. İhtiyâç içinde oldukları hâlde hiç bir kimseden bir şey' istemezler, temiz ve sâde bir hayât geçirirlerdi. Bütün hayatlarını, İslâm Dîni'ne vakf etmişlerdi.

Münzir ibn-i Amr *radıye'llâhü anh,* berâberinde bulunan yetmiş kişilik kurrâ' kâfilesi ile birlikde Medîne'den hareket ederek Medîne'ye dört konak mesâfede bulunan **"Bi'r-i Meûne:** *Meûne kuyusu* **"** denilen yere vardı. Buraya gelince Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu, Haram ibn-i Milhân *radıyre'llâhü anh* ile Benî Âmir kabîlesi reisi olan Âmir ibn-i Tufeyl'e gönderdi.

Âmir ibn-i Tufeyl mektûbu alınca okumadan Haram ibn-i Milhân *radıye'llâhü anh* 'ı şehîd etdi. Bundan sonra da kendi kabîlesi olan Benî Âmir kabîlesini da'vet ederek **Bi'r-i Meûne**'de bulunan diğer Müslümân'lar üzerine hücûm etmek istedi. Onlar da, Müslümân'ların, **Ebû Berâ'** nın himâyesinde olduklarını anlayınca bu mel'un arzûsunu yerine getirmediler ve Âmir ibn-i Tufeyl 'i takbîh etdiler.

Bunun üzerine Âmir ibn-i Tufeyl, çevrede bulunan diğer kabîlelerden topladığı adamlarla birlikde Bi'r-i Meûne'de bulunan Müslümân'lar üzerine yürüdü. onların üzerine ansızın bir baskın yaparak hepsini şehîd etdirdi. Yalnız içlerinde **Ka'b ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anh* çok yaralı olarak şehîdler arasında *-öldü zannı ile-* bırakılmışdı. O da bir müdded sonra oradan kurtulup Medîne'ye döndü ve durumu haber verdi. Bir de **Amr ibn-i ümeyye Ed-Damrî** *radıye'llâhü anh* sağ kaldı. Çünkü O, o sırada develeri otlatmakda olduğundan bu fâciadan kurtuldu ve düşmana esîr düşdü. Fakat kendisinin Benî Mudar kabîlesinden olduğunu ve Benî Âmir kabîlesi ile akrabâ olduğunu söyleyince, Âmir ibn-i Tufeyl de O'na *"Anam bir köleyi âzâd etmeyi adamışdı. Ben de ona bedel seni âzâd ediyorum"* diyerek Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî *radıye'llâhü anh* 'ı serbest bırakdı.

Düşman elinden kurtulan Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî *radıye'llâhü anh*, Medîne'ye gelirken yolda iki kişiye rast geldi. Bunların Benî Âmir kabîlesinden olduklarını öğrenince her ikisini de öldürdü. Halbuki bu iki kişi Medîne'de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü*

aleyhi ve sellem 'den **ahd-ü emân** almışlardı. Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî *radıye'llâhü anh,* Medîne'ye gelip durumu haber verince Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Çok fenâ yapmışsın. Benim ahd-ü emânım altında bulunan iki kişiyi öldürmüşsün"* dedi ve o iki kişinin diyetini (*can bedelini*) ödedi. Bunun için de komşu ve muâhid kabîlelerden yardımda bulunmalarını istedi. Bu arada Benî Nadîr Yahûdî'leri küstahlık yapdıklarından Benî Nadîr gazvesi vukû' buldu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Bi'r-i Meûne fâciâsını haber alınca çok müteessir, mahzûn ve mükedder oldu. Bir ay müddedle her sabah namâzından sonra bu zulmü işleyenlere bed-duâ etdi.

Ebû Berâ' da, hâdiseyi duyunca çok üzüldü. Âmir ibn-i Tufeyl'in, kendisinin verdiği ahd-ü emânı ayaklar altına almasına çok gücendi. Bu hareket kendisine çok ağır geldi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e karşı olan mahcûbiyyetinden de ayrıca üzülüp kederlendi. Kısa bir zamanda hastalanıp öldü.

Âmir ibn-i Tufeyl de çok geçmeden bir yumruca çıkardı. Kısa bir zamanda ölümüne sebeb oldu. Âmir ibn-i Tufeyl'in arzûsuna uyarak bu zulme âlet olan kabîlelere de bir takım hastalıklar musallat oldu. Onlar da kısa bir zamanda yediyüz kişi ölü vererek yapdıklarına pişmân oldular.[278]

Benî Nadîr gazvesi

Benî Nadîr Yahûdî'leri, Hârûn *aleyhi's-selâm* 'ın neslinden olup Medîne'ye iki saat kadar bir mesâfede olan bir nâhıyede otururlardı. Bunların muhkem kal'aları ve çok mükemmel silâhları vardı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* Medîne'ye hicret edince -*diğer Yahûdî toplulukları ile olduğu gibi*- Benî Nadîr Yahûdî'leri ile de bir muâhede akdetmişlerdi ki bunun tafsîlâtı, daha önce Hicret'in birinci yılı vukûâtında geçdi.

Bu muâhede gereğince Yahûdî'ler, hiç bir şekilde Müslümân'lar aleyhinde bulunmayacaklar, mal ve can emniyyeti karşılığında ve lüzum görülen diğer hâllerde, Müslümân'lara her türlü maddî yardımda bulunacaklardı.

[278] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.264-268. Kâmil Miras.

Bi'r-i Meûne fâciâsından kurtulan Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî *radıye'llâhü anh*, Medîne'ye gelirken yolda rast geldiği iki kişiyi -*Benî Âmir kabîlesinden olduklarını öğrenince*- öldürmüşdü. Halbuki bu iki kişi, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ahd-ü emânı altında idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu durumu öğrenince Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî *radıye'llahü anh* 'a kızdı ve *"Çok fenâ yapmışsın. O iki kişi benim ahd-ü emânım altında idi"* dedi. Bundan sonra da, o iki kişinin diyetini (*kan bedelini*) ödedi. Bunun için de komşu ve muâhid kabîlelerden yardımda bulunmalarını istedi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bu yardımı te'mîn etmek maksâdı ile -*aralarındaki muâhede gereğince*- Benî Nadîr Yahûdî'lerinin yurduna (*Zühre köyüne*) gitdi. Yanında da Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ali, Zübeyr ibn-i El-Avvâm, Talha ibn-i Ubeydu'llâh, Sa'd ibn-i Ubâde, Usayd ibn-i Hudayr *radıye'llâhü anhüm* gibi zâtlar vardı.

Halbuki Müslümân'ların Bedir muhârebesini kazanmalarından sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* hakkında, *"Tevrât'da vasfı yazılı olan hakk Peygamber budur"* diyen Benî Nadîr Yahûdî'lerinin tavır ve hareketleri, Uhud muhârebesinden sonra değişmişdi. Yardım etmek şöyle dursun, Müslümân'lara karşı cephe almışlar ve onların aleyhinde bir takım tahriklere girişmişlerdi. *Ka'b ibn-i El-Eşref* 'i Mekke'ye göndermişler ve Kurayş müşriklerini Müslümânlar aleyhinde kışkırtmaya çalışmışlardı. Bununla da kalmayarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i, Yahûdî bilginleri ile mübâhaseye da'vet edecek kadar ileri gitmek küstahlığını göstermişlerdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hem Benî Nadîr Yahûdî'lerinin tavır ve hareketlerini incelemek, hem de bu yardıma -*muâhede gereğince*- ne derece katılabileceklerini denemek mahsâdı ile onların yurduna gitdi. Benî Nadîr Yahûdîleri, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i ve berâberinde bulunan Ashâb-ı Kirâm'ını, sahte hareketler ile karşıladılar. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* onlardan, Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî *radıye'llâhü anh* tarafından -*kendi ahd-ü emânında olduğu hâlde*- hatâen öldürülen iki kişinin diyetini vermek için yardımda bulunmalarını istedi. Onlar da *"Pekî yardım edelim"* diyerek birer ikişer Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanından savuşup gitdiler. Bu sûretle de O'nu, Ashâb-ı Kirâm'ı ile yalnız bırakdılar.

Bu sırada yanındaki Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde bir evin dıvârının dibindeki gölgelikde oturmakda olan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bir **Sû'-i kasd** tertîb etdiler. Hep birlikde dıvarın dibindeki gölgelikde oturdukları için evin damında bulunan yuvarlak loğ taşını hareket etdirerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in başına düşürecekler, bu sûretle de O'nu öldüreceklerdi. Bu iş için de **Amr ibn-i Hıcâş** isimli bir Yahûdî'yi vazîfelendirdiler. Bir kaç kişi de ilerideki bir yere toplanıp dedi-kodu yapmaya ve aralarında münâkaşa etmeye başladı. İçlerinden **Selâm ibn-i Mişkem** adlı bir Yahûdî, *"Siz bu fiilden vaz geçiniz. Sizin bu sû'-i kasdınız, Allâhü Teâlâ tarafından O'na haber verilir. Aynı zamanda bu iş, aramızdaki muâhedeye de aykırıdır"* diyerek onlara nasîhat etdi. Fakat onlar bunu dinlemediler.

Bu sırada Cebrâîl *aleyhi's-selâm* durumu Rasûlü'llâh *salâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bildirdi. O da oradan kalkarak Medîne'ye doğru hareket etdi. Yanında bulunan Ashâb-ı Kirâm'ı da kendisini ta'kîb etdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Benî Nadîr Yahûdî'lerinin bu alçakca hareketlerini, Ashâb-ı Kirâm'ına haber verdi. **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh* ile de *"Onbeş gün içinde Medîne'den çıkıp başka yere gidiniz. Her kim bu müddedden sonra bu diyârda görülürse boynunu vurdururum"* diye Benî Nadîr Yahûdî'lerine haber gönderdi. Bu haberi alan Yahûdî'ler, söyleyecek bir cevâb bulamadılar. Kabahatlerini i'tirâf edip cezâlarına râzı olarak derhâl yol hazırlığına başadılar.

Benî Nadîr Yahûdî'leri, Medîne'den çıkıp gitmek için hazırlık yaparken münâfıkların reisi **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül**, onlara *"Yerinizde oturunuz. Biz size iki bin kişi ile yardım ederiz. Benî Kurayza Yahûdî 'leri ile müttefîkiniz olan Benî Gatfan kabîlesi de size yardım edeceklerdir"* diye gizlice haber gönderdi. Bu haberi alan Yahûdî reisleri de, Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün yalancı va'dine kapılarak şımardılar ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e *"Yurdumuzdan çıkmayacağız, ne isterse yapsın"* diye haber gönderdiler.

❋
❋ ❋

Münâfıkların Yahûdî'lere karşı olan bu davranışları, onlara arka çıkışları ve Yahûdî'lerin halleri, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Ehl-i kitâb'dan o küfr eden kardeşlerine, -*And olsun, eğer siz yurdlarınızdan çıkarılırsanız biz de muhakkak sizinle berâber*

çıkarız. Sizin aleyhinizde hiç bir kimseye ebedî itâat etmeyiz. Eğer sizinle harb edilirse muhakkak ve muhakkak biz, size yardım ederiz- **demekde olan o münâfıkları görmedin mi? Halbuki Allâh şâhidlik eder ki onlar hakîkaten ve kat'iyyen yalancıdırlar".**

"And olsun ki onlar çıkarılacak olurlarsa (bu münâfıklar) **onlarla berâber çıkmazlar. Eğer onlar muhârebeye tutulurlarsa yardım da etmezler.** (Bi'l-farz) **yardım etseler bile, and olsun ki, mutlakâ arkalarına dönerler. Sonra da kendileri yardım göremezler".**

"Her halde sizin, onların yüreklerinde (yaşayan) **korkunuz Allâh'dan** (korkularından) **daha şiddetlidir. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar ince anlamazlar gürûhudur".**

"Onlar (Yahûdî'ler ve münâfıklar) **müstahkem kasabalarda, yâhud dıvarlar** (siperler) **arkasında bulunmaksızın sizinle toplu bir halde vuruşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derli toplu** (müttefik) **sanırsın. Halbuki kalbleri darma dağınıkdır. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar akıllarını kullanmaz bir kavimdir".**

"(Onların) **hâli kendilerinden az zaman evvelkilerin hâli gibidir ki onlar, yapdıklarının kötü âkıbetini** (dünyâda) **tatmışlardır. Onlar için** (âhiretde de) **Çetin bir azâb vardır".**

"(Yahûdî'leri muhârebeye teşvîk eden münâfıkların) **hâli** (de) **şeytanın hâli gibidir. Çünkü** (şeytan) **insana -*Küfr et-* der de o küfr edince -*Ben hakîkaten senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabb'i olan Allâh'dan korkarım-* der".**

"Nihâyet ikisinin de (azdıranın da azanın da) **âkıbeti, hakîkaten ebedî ateşin içinde kalmaları olmuşdur. İşte zâlimlerin cezâsı budur".**[279]

❋
❋ ❋

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Ashâb-ı Kirâm'ı ile müşâvere etdikden sonra *"Allâh'u Teâlâ büyükdür"* diyerek Benî Nadîr Yahûdî'lerine karşı harb i'lân etdi. Onbeş günlük müddet bitdikden sonra **Amr ibn-i Ümmü Mektûm** *radıye'llâhü anh* 'ı, Mescid-i şerîf 'de imâmet vazîfesi ile görevlendirdi. Kendisi de Ashâb-ı Kirâm ile birlikde, Hicret'in dördüncü yılının Rabîu'l-evvel ayında, Medîne'den hareket etdi. Benî Nadîr Yahudî'lerinin oturduğu kal'ayı muhâsara etmeye başladı. Muhâsara onbeş gün kadar devam etdi. Bu arada Yahûdî'leri sıkıntıya sokmak için de -*Allâhü Teâlâ'nın*

[279] -Haşr Sûresi, âyet 11-17.

izni ile- hurmalıklardan bir kısım ağaçlar kesildi. Bu durumu gören Yahûdî'ler, Müslümân'ları ayıpladılar. Fakat harb durumu, böyle yapılmasını îcâb etdiriyordu. Bu husûsda, Müslümân'ların kalbine düşen şübheyi yok etmek için de şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Her hangi bir hurma ağacını kesdiniz, yâhud kökleri üstünde dikili bırakdınızsa hep Allâh'ın izniyledir. (Bu izin de) **fâsıkları rüsvây edeceği için** (verilmiş) **dir".**[280]

Muhâsara devam ederken münâfıkların reisi *Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül*, Yahûdî'lere yardım etmeye cesâret edemedi. *Benî Kurayza Yahûdî* 'leri ile *Benî Gatfân* kabîlesi de bir yardımda bulunamadı.

Bu vaziyet karşısında çok sıkışık bir duruma düşen Benî Nadîr Yahûdî'leri, bekledikleri yardımlar gelmeyince, çâresiz kalıp Müslümân'lardan emân dilediler. Müslümân'lar da, onların istedikleri emânı vererek hiç bir kimseye dokunmadılar. Silâhlarından başka, develerine yükleyip götürebilecekleri kadar mal alıp götürmek şartı ile yurdlarını terk edip başka yerlere gitmelerine müsâade olundu.

Bu müsâade üzerine, iki Yahûdî ailesi Müslümân olup Medîne'de kaldı. Diğer Benî Nadîr Yahûdî'leri de altıyüz deve yükü eşyâ alıp Medîne'yi terk etdiler. Giderken de *-üzüntülü ve kederli olmadıklarını gastermek maksâdı ile-* defler çalıp şarkılar söyleyerek Medîne çarşısı içinden geçdiler. Bir kısmı Hayber'e, bir kısmıda Şâm taraflarında olan **Eriha** 'ya gidip **Benî Kaynukâ' Yahûdî**'lerinin yanına yerleşdiler.

Silâhlarını bırakıp gitmeleri şart olduğundan elli aded zırh, elli aded miğfer ve üçyüz kırk aded kılıç, Müslümân'lara kaldı.

Müslümân'lara karşı yapdıkları kötülüklerin karşılığı olarak verilen cezâyı, gâyet hafîf bulup cana minnet bilen ve evlerini kendi elleri ile yıkan Benî Nadîr Yahûdî'lerinin cân ve mâl emniyyeti karşılığında Medîne'yi terk edişleri, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Ehl-i kitâb'dan küfr edenleri ilk sürgünde yurdlarından çıkaran O'dur. Siz çıkacaklarını sanmamışdınız. Onlar da kal'alarının (Allâh'ın azâbına) **hakîkaten mâni' olacağını sanmışlardı. İşte onlara hısâba katmadıkları cihetden Allâh** (ın

[280] -Haşr Sûresi, âyet 5.

emr-u azâbı) **geliverdi. O, bunların yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem Mü'min'lerin elleriyle harâb ediyorlardı. İşte ey akıl ve basîret sâhibleri, siz** (bundan) **ıbret alın,** (da Hakk'a yönelin)**".**

"Eğer Allâh, onlara (bu) **sürgünü yazmamış olsaydı bile hiç şübhesiz dünyâda kendilerini yine şiddetle azâblandıracakdı. Âhiretde de onlar için ateş azâbı vardır".**

"Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar hakîkaten Allâh'a ve Peygamber'ine muhâlefet etdiler. Kim Allâh'a muhâlefet ederse şübhe yok ki Allâh, çetin azâblıdır".[281]

Bundan sonra, Benî Nadîr Yahûdî'lerinden boşalan arâzî, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem* 'in teklîfi ve Ensâr-ı Kirâm'ın muvâfakati ile Muhâcirîn-i Kirâm'a taksim edildi. Bu sûretle Muhâcir'lerin, Ensâr-ı Kirâm'ın evlerinde sıkışık bir durumda yaşamaları hâli son bulmuş oldu.

Bu sırada Ensâr-ı Kirâm'dan **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* ile **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* 'a, *-Benî Nadîr arâzîlerinin nasıl taksim edilmesi hakkında-* fikirleri sorulduğu zaman, *"Yâ Rasûle'llâh, bu arâzîyi Muhâcir'lere taksim ediniz. Fakat Muhâcir'ler Ensâr'ın evlerinden çıksınlar diye değil. Onlar bizim evlerimizin bereketi ve şenlikleridir"* diyerek Ensâr-ı Kirâm'ın Muhâcirîn-i Kirâm hakkındaki duygularını dile getirdiler. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da ayağa kalkarak Ensâr-ı Kirâma alenen teşekkür etdi. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil uldu:

"Onlardan (Muhâcir'lerin hicretinden) **evvel** (Medîne'yi) **yurd ve îmân** (evi) **edinmiş olan kimseler** (Ensâr-ı Kirâm), **kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şey'lerden dolayı gögüslerinde bir ihtiyaç** (meyli) **bulmazlar. Kendilerinde fakr-u ihtiyaç olsa bile** (onları) **öz canlarından daha üstün tutarlar. Kim nefsinin** (mala olan) **hırsından ve cimriliğinden korunursa işte muradlarına erenler onların ta kendileridir".**[282]

Bununla berâber **Ebû Dücâne** ve **Sehl ibn-i Huneyf** *radıye'llâhü anhümâ* gibi ihtiyâcı olan Ensâr-ı Kirâm'a da yeter miktarda toprak dağıtıldı. Yahûdî reislerinden *Ebû Hukayk* 'ın meşhûr kılıcı da **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* 'a verildi.

---

[281] -Haşr Sûresi, âyet 2-3.
[282] -Haşr Sûresi, âyet 9.

Küçük Bedir seferi (Gazve-i Bedr-i mev'ûd**)**

Bedir'de her sene **Zü'l-ka'de** ayında bir **panayır** kurulur, buraya her tarafdan ticâret yapmak için bir çok adamlar gelirdi. Hicret'in dördüncü yılında, bu panayırın kurulma zamânı yaklaşınca Ebû Süfyân, askerlerini toplayıp Medîne üzerine yürümek için Mekke müşriklerini teşvîk etmeye başladı. Kısa bir zamanda topladığı iki bin kişilik bir kuvvet ile yola çıkdı. Maksâdı, Müslümân'lara verdiği sözü yerine getirmekdi. Çünkü Uhud muhârebesinden dönüp giderken Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'a, *"Gelecek sene sizinle Bedir'de buluşalım"* demiş, Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da ona cevâben *-Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm 'ın emri ile-* **"İnşâa'llâh"** demişdi. İşte bu sözünü yerine getirmek için iki bin kişilik bir kuvvet ile Mekke'den hareket etdi.

Bunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, derhâl harb hazırlığına başladı. Yediyüzü süvâri olmak üzere binbeşyüz kişilik bir kuvvet hazırladı. **Abdu'llâh ibn-i Revâha** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de yerine kaymakam bırakdı. *Sancağı* da **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* 'a verdi.

Mekke'den hareket eden Ebû Süfyân'ın kalbine, Allâhü Teâlâ tarafından bir korku düşürüldü. Bunun için bir ara geri dönmeyi düşündü. Bu sırada **Naîm ibn-i Mes'ûd** adlı birisine rast geldi. O'na,

"Ben vaktiyle şöyle şöyle söylemişdim. Fakat şimdi korkuyorum. Çünkü bu sene kıtlık var. Savaşda bulunmak doğru değil. Geri dönmemizden de Müslümân'lar cür'et alacak. Bunun için sen bizim büyük bir kuvvet topladığımızdan bahs ederek Müslümân'ları korkut. Onları savaşdan vaz geçir. Yerlerinden çıkartma. Bu husûsdaki söz vermekliği, onlar bozmuş olsunlar. Böyle yaparsan sana on deve vereceğim".

dedi.

Naîm ibn-i Mes'ûd, Medîne'ye gelince Müslümân'ların harb için hazırlandıklarını gördü. Onlara,

"Muhârebeye mi çıkmak istiyorsunuz? Şunu iyi biliniz ki düşmanlar size karşı çok büyük bir ordu hazırlamaktadırlar. Va'llâhi, hiç biriniz sağ kalmazsınız".

dedi.

Buna karşılık Hazret Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Benim ile tek bir kişi dahî çıkmasa, karşılarına yalnız ben gideceğim" diyerek yemîn etdi ve berâberinde bulunan Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde **"Hasbünâ'llâhü ve ni'me'l-vekîl:** *Allâh bize yeter. O ne güzel bir vakîl'dir* **"** diyerek Bedir'e doğru hareket etdi.[283] Zü'l-ka'de ayı sonlarında, Kurayş müşrikleri ordusundan önce Bedir'e vardı. Müslümân'ların bu hareketi, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Onlar öyle kimselerdir ki halk kendilerine: *-(Düşmanlarınız olan)* ***insanlar size karşı ordu hazırladılar, o halde onlardan korkun-,*** **dedi de bu** (söz) **onların îmânını artırdı ve:** *-**Allâh bize yeter. O, ne güzel vekîl'dir-*** **dediler".** [284]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in böyle büyük bir kuvvet ile kendilerinden önce Bedir'e geldiğini haber alan Ebû Süfyân, durumdan büsbütün korkarak, Mekke'ye geri döndü. Bu hsûretle de Arab kabîleleri arasında Kurayş müşriklerinin i'tibârı kırılmış oldu. Ebû Süfyân'ın bu korkaklığı, Mekke halkı arasında bir darb-ı mesel hâlini aldı. O'na ve arkadaşlarına *-torbalarına doldurup geri getirdikleri azıklara işâretle-* **"Kavut yiyenler"** denildi.

Buna mukâbil pek çok şeref ve i'tibâr kazanan Müslümân'lar, Bedir'de sekiz gün beklediler, bir gelen olmadı. Bunun üzerine Bedir panayırında güzel güzel alış-veriş yapdılar. Bir hayli kâr te'mîn etdikden sonra büyük bir memnûniyyetle Medîne'ye geri döndüler. Cenâb-ı Hakk da, Müslümân'ların bu azîm ve îmânlarından râzı oldu ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Bunun üzerine kendilerine hiç bir fenâlık dokunmadan Allâh'dan bir ni'met ve fazl (-u ticâret) **ile geri geldiler.** (Bu sûretle) **Allâh'ın rızâsına da uymuş bulundular. Allâh, çok büyük lûtf-u inâyet sâhibidir".**[285]

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm 'ın Ümmü Seleme bint-i Ebî Ümeyye ile evlenmesi

[283] -Hazreti İbrâhîm *aleyhi's-selâm* da ateşe atıldığı zaman **"Hasbünâ'llâhü ve ni'me'l-vekîl"** demiş ve yanmakdan kurtulmuşdu.
[284] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 173.
[285] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 174.

Hicret'in dördüncü senesinde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ümmü Seleme** *radıye'llâhü anhâ* ile evlendi. Kırk dört yaşlarında dul bir kadın olan Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ,* **Benî Mahzûm** kabîlesinden **Ümeyye ibn-i Muğîra**'nın kızıdır. Evvelce **Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed** *radıye'llâhü anh* ile evlenmiş, O'nunla berâber Habeşistan'a hicret etmişdi. Bi'l-âhare Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed *radıye'llâhü anh*, Uhud muhârebesinde şehîd olunca ailesi Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ* dul kalmışdı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* onunla evlenerek O'nun şerefini bir kat daha yükseltdi. Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ*, seksen dört yaşına geldiği sıralarda Hicrî ellidokuz yılında vefât etdi.

Hazreti Hüseyn radıye'llâhü anh 'ın doğumu

Hicret'in dördüncü yılının Şa'bân ayında Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın, Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'dan bir oğlu dünyâya geldi. Adını **"Huseyn"** koydular.

Zâtü'r-rikâ' gazvesi

Necid taraflarında **Zü-Emerr** adı verilen yerde **Benî Gatfân** kabîlesinin ***Benî Sa'lebe Oğulları*** ile ***Benî Muhârib Oğulları*, Gavres ibn-i Hâris** 'in başkanlığı altında toplanarak Medîne'ye ansızın bir baskın yapmak üzere hazırlandılar. **Nahl** vâdîsinde oturan ***Enmârr*** kabîlesi de aynı fikirde idi.

Dâimâ ihtiyâtlı bir durumda bulunarak etrafda devriyeler gezdiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhive sellem*, bu durumdan haberdar olunca dörtyüz kişilik bir kuvvetle necid taraflarına hareket etdi. **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh* 'ı Medîne'de kendi yerine kaymakam bırakdı. Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde **Şedh** denilen yere kadar geldiler. Müslümân'ların geldiğini haber alan düşman kuvvetleri, hemen dağ başlarına kaçıp kurtuldular. Müslümân'lar ise, Medîne'ye iki günlük bir mesâfede olan ***şedh*** vâdîsindeki ***Nahl*** mevkîine kadar gidip orada indiler. *Enmârr* kabîlesi de bu vâdîde idi. Burada bir müddet kalan Müslümân'lar, düşman kuvvetlerinin dağılıp dağlara kaçması üzerine muhârebe yapmadan Medîne'ye geri döndüler.[286]

---

[286] **-Rikâ':** Ruk'a kelimesinin cemi' sîğasıdır. **Ruk'a** ise, elbîse yırtığına vurulan bez parçası demekdir ki ona (*yama*) denir.

Necid taraflarına doğru çıkılan bu sefere iştirâk eden Müslümân'ların hepsi piyâde olup ayakları çıplak idi. Mücâhidlerin çıplak ayakları, taşdan, dikenden parçalanmış ve

Gavres ibn-i Hâris 'in düşmanlığı ve Müslümân olması

Müslümân'lar bu vâdîde dinlendikleri bir sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, yağmurdan ıslanan harmâniyyesini kurutmak için yalnız başına bir ağacın altına çekilip yatdı. Kılıcını da gölgesine yatdığı ağacın dalına asdı.

Bu durumu gören düşman kuvvetleri, reisleri olan **Gavras ibn-i Hâris**'e *"İşte, Muhammed yalnız başına yatıyor. Bunun hakkından ancak sen gelirsin"* diyerek O'nu tahrîk etdiler. O da gizlice gelip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına sokuldu. Ağacda asılı duran kılıcı, kınından çıkarıp aldı. Bu sırada uyuyan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e hitâben, *"Yâ Muhammed, seni benim elimden kim kurtarabilir?"* dedi. O da ***"Allâh kurtarır"*** cevâbını verip ayağa kalkdı. Bu durum karşısında şaşıran düşman, *-bu arada imdâda yetişen Cebrâîl aleyhi's-selâm 'ın O'nun göğsüne indirdiği bir yumruk ile-* büsbütün şaşırarak öyle bir sarsılış sarsıldı ki kılıç, elinden düşdü.

Yere düşen kılıcı eline alan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de O'na, *"Ya seni benim elimdem kim kurtara bilir?"* dedi. O da *"Hiç bir kimse kurtaramaz"* cevâbını verdi.

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Öyle ise benden merhametli olmasını öğren, kılıcını da al"* dedi. Bu çok büyük insânî davranış karşısında yerlere kadar kapanmak hissini duyan **Gavres ibn-i Hâris,** *"Şimdi senin hakîkaten Rasûlü'llâh olduğuna inandım"* diyerek şehâdet getirip Müslümân oldu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü alehyi ve sellem* de O'nu cezâlandırmadı. Oradan ayrılan Gavres ibn-i Hâris, durumu kendi kabîlesine anlatıp onları İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Onların da ekseriyyeti İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu.

❋
❋ ❋

---

tırnakları dökülmüş olduğundan ayaklarına bez parçaları bağladılar. Bunun için bu gazveye **"Zâtü'r-rikâ' gazvesi:** *Bağlılar, sargılılar seferi* **"** denildi.

Bu gazânın vukû' bulduğu zaman hakkında bir çok ihtilâflar vardır. Bunların bir kısmı Bedir muhârebesinden altı ay sonra; bir kısmı Uhud muhârebesinden evvel; bir kısmı Hicret'in dördüncü yılında; bir kısmı Hicret'in beşinci yılında, bir kısmı Hicret'in altıncı yılında, bir kısmı da Hicret'in yedinci yılında vukû' buldu derler.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.182-183. Ahmed Naim ve C.10.ss.248-254. Kâmil Miras.

Salât-i havf (Korku namazı)

Hazreti Muhammed **sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, Zâtü'r-rikâ'** gazvesinde bulunduğu sırada ânî bir düşman hücûmundan endîşe etdiği için ilk def'a olarak Ashâb-ı Kirâm'ına **"Salât-i havf:** *Korku namazı* **"** kıldırdı. Bi'l-âhere bu namaz *-bu husûsda nâzil olan şu meâldki âyet-i kerîme gereğince-* aynı şekildeki korku hallerinde de kılındı:

"Fakat (muhârebe, su baskını ve benzerleri gibi bir tehlikeden) **korkar** (ak Hakk'ın dîvânına tam huşû' ve tâatle durmak imkânını bulamaz) **sanız o hâlde** (namazı) **yürüyerek, yâhud süvâri olarak** (Kıbleye veyâ her hangi bir semte karşı) **kılın.** (Tehlikeden) **emîn olduğunuz vakit ise yine Allâhı, size bilmediğiniz şey'leri nasıl öğretdi ise o vech ile, anın,** (namazınızı her zamanki gibi kılın)**".**[287]

Hicret'in dördüncü yılında vukû' bulan diğer hâdiseler

Hicret'in dördüncü yılında, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Zeyd ibn-i Sâbit** *radıye'llâhü anh* 'a, **İbrânî dili**'ni öğrenmesini emr etdi. O da kısa bir zamanda öğrenerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emrini yerine getirdi. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bu zamana kadar, bu işlerde, İbrânî dilini iyi bilen Yahûdî'leri kullanırdı. Yahûdî'ler, Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya başlayınca, onlara karşı olan i'timâdı sarsıldı. Bunun için de İbrânî dilinin öğrenilmesini emr etdi.

Yine Hicret'in dördüncü yılında, Yahûdî'ler, **zinâ** ile ilgili bir da'vâlarını Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e getirdiler. O da da'vâ ile ilgili olan Yahûdî'nin *-Mûsevî dînine göre-* **recm** edilmesine hukm etdi. Bu hukmü beğenmeyen yahûdî'ler, *"Zinânın Tevrât'daki hukmü teşhîr etmekdir"* diyerek yalan söyleyip i'tirâz etdiler. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir Tevrât getirtip bu suça âit cezânın yerini *-vahy ile-* gösterdi ve yahûdî'lerin yalanlarını yüzlerine vurdu.[288]

---

[287] -Bakara Sûresi, âyet 239.
Korku namazı için bak:
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.159-201. (510 nolu Hadîs-i şerîf). Ahmed Naim.
Büyük İslâm İlmihâli, ss.264-265. Ömer Nasûhi Bilmen.

[288] -Asr-ı Saâdet, C.1.ss.383. 385. 411. Mevlânâ Şiblî. (Ömer Rızâ Tercemesi).

Netîce

Kurayş müşrikleri ile Yahûdî'lerin bu şekildeki yalan, yanlış, tahrîk, kin ve düşmanlık dolu davranışları netîcesinde meydana gelen bu hâdiselerin hepsi, Allâhü Teâlâ'nın Müslümân'lara olan yardımı; Müslümân'ların da akıl ve îmânlarını kullanarak gerekli tedbirleri aldıkdan sonra Allâhü Teâlâ'ya kayıtsız şartsız teslîmiyyetleri; O'nu her zaman zikr ederek O'ndan yardım istemeleri; netîcesinde, ber taraf edilmiş ve hepsinde de güzel sonuçların alınmasına sebeb olmuşdur. Çünkü,

"İşte âhiret yurdu! Biz O'nu yer yüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzûlamayan kimselere veririz".

"*Ve'l-âkıbetü li'l-müttekîn:* Nihâî zafer, iyi sonuç, Allâh'a tevveccüh eden takvâ sâhiblerinindir".[289]

buyurulmuşdur.

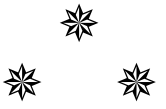

[289] -Kasas Sûresi, âyet 84.

Ü Ç Ü N C Ü K İ T Â B

M E D Î N E D E V R İ

(Hicret 'in Beşinci Yılından Dokuzuncu Yılına Kadar)

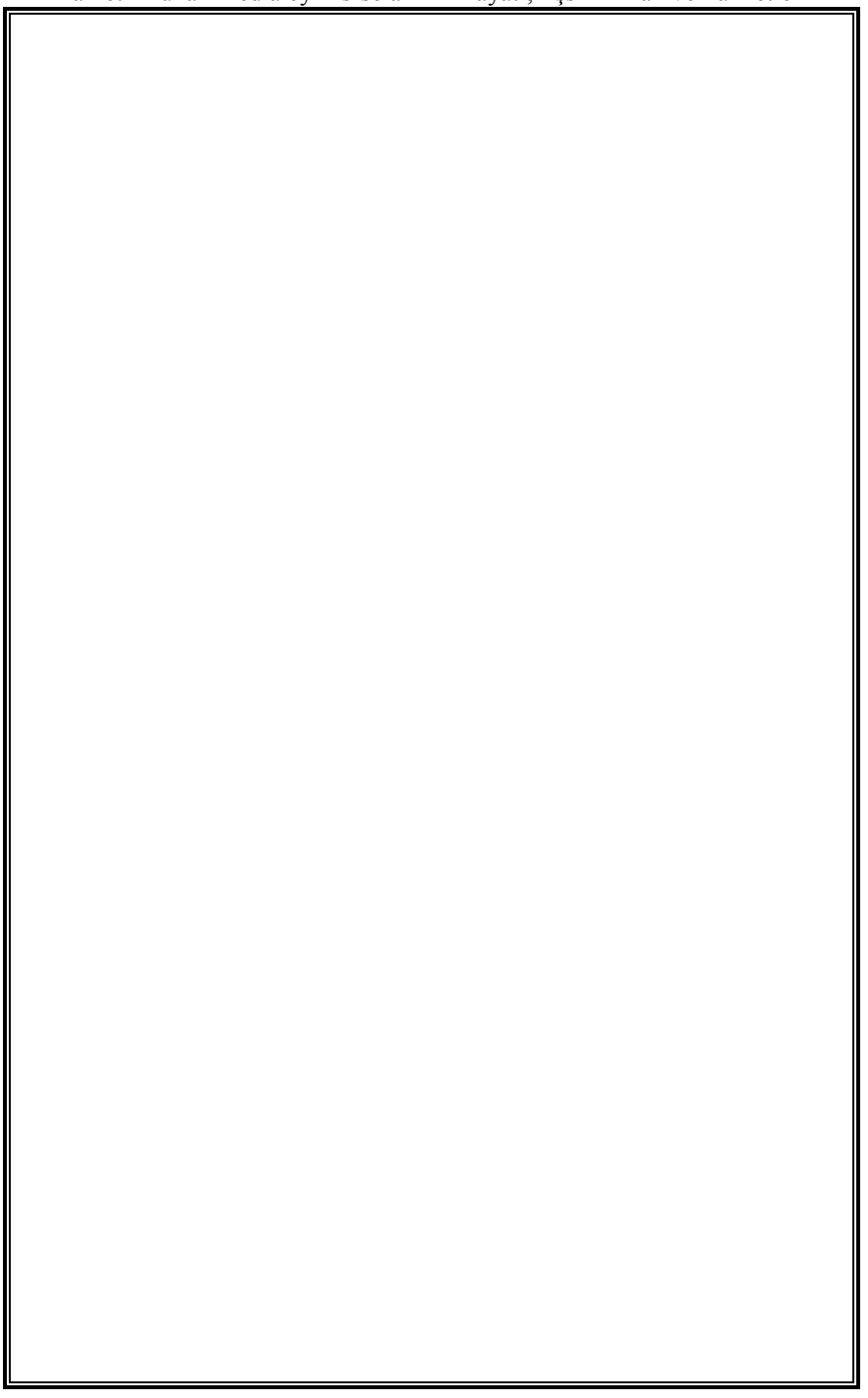

HİCRET 'İN BEŞİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Dûmetü'l-cendel gazvesi

Dûmetü'l-cendel, Medîne'ye onbeş, Şâm'a beş günlük bir mesâfede olan ve Hicâz ile Şâm arasında bulunan bir yerdir. Burada bulunan bir takım eşkiyâ gurûbu, Sûriye'ye giden Müslümân'ların ve diğer yolcuların ticâret kervanlarına saldırıp rahatsız ediyordu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hem bu eşkiyâlara bir ders vermek, hem de Şâm ticâret yolunu açıp emniyyetli bir hâle getirmek maksâdı ile Hicret'in beşinci yılının Rabîu'l-evvel ayında bin kişilik bir kuvvetle Medîne'den hareket ederek Dûmetü'l-cendel denilen yere bir sefer yapdı.

Müslümân'ların bu hareketini duyan düşman kuvvetleri, hemen dağlara kaçıp dağıldılar. Müslümân'ların geldiğini gören çobanlar da otlatmakda oldukları sürüleri bırakarak kaçdılar. Bu sûretle sürülerin hepsi Müslümân'lara kaldı.

Bu bakımdan Müslümân'lar, hiç bir düşman kuvveti ile karşılaşmadılar. Ele geçirdikleri bir kişiye de İslâm Dîni'ni kabûl etmesini teklîf etdiler. O da kabûl edip Müslümân oldu.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* orada bir kaç gün kaldı. Etrâfa, kol kol devriyeler çıkardı. Hiç bir kimseye tesâdüf edilmedi. Düşman kuvvetlerinin tamâmen dağılıp gitdiğinden emîn olundukdan sonra Muhârebe yapılmadan Medîne'ye geri dönüldüi

Müraysi' (Benî Müstalik) gazvesi

Müraysi', Mekke ile Medîne arasında oturan Huzâe kabîlesinin yurdunda *Kudeyâ* nâhıyesinde bulunan bir kuyunun veyâ bir suyun adıdır. Medîne'ye altı-yedi günlük bir mesâfededir. Burada *Huzâe* kabîlesinin oldukca i'tibârlı bir kolu olan Benî Müstalik kabîlesi otururdu.

Bu kabîlenin reisi olan **Hâris ibn-i Ebî Dırâr** -*Kurayş müşriklerinin teşvîki ile veyâ kendi arzûsu ile*- Medîne üzrine hücûm etmeye hazırlandı. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Zeyd ibn-i Hasîb** *radıye'llâhü anh* 'ı, bu haberin doğru olup olmadığını tahkîk etmek maksâdı ile, Benî Müstalik kabîlesi yurduna gönderdi. O da oraya varınca Benî Müstalik kabîlesi reisi olan Hâris ibn-i Ebî Dırâr'ın Medîne üzerine baskın yapmak için hazırlık yapdığını, bu iş için de kendi kabîlesi ile komşu kabîlelerden asker topladığını gördü. Medîne'ye geri dönerek durumu Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a bildirdi.

Düşman kuvverlerinin niyetini ve durumunu öğrenen Hazreti Muhammd *aleyhi's-selâm*, derhâl harb hazırlığına başladı. **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ı, Medîne'de yerine kaymakam bırakdı. Bin kişilik bir kuvvetle Hicret'in beşinci yılının Şa'bân ayında sür'atle Medîne'den hareket etdi. Gâyesi, düşman kuvvetlerini olduğu yerde bastırıp yok etmekdi.[290]

Bin kişilik İslâm ordusunun otuzu süvâri idi. Bunun on kişisi Muhâcir'lerden, yirmi kişisi de Ensâr'dan idi. **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, Muhâcirîn-i Kirâm'ın sancaktârı; **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* da, Ensâr-ı Kirâm'ın sancaktârı idi. **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* ise, İslâm ordusunun keşif kolu kumandanı idi. Düşman kuvvetlerinin yerini ve miktârını, tamâmen öğrenmişdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e de iki at verilmişdi.

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* ile Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ* da, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ile birlikde, bu sefere iştirak etmişlerdi.

Bu sefere çok sayıda münâfık da iştirak etmişdi. Reisleri **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül** de kendileri ile berâberdi. Asıl gâyeleri ganîmet mallarına iştirak etmekdi. Çünkü Müslümân'ların zafer kazanacaklarından emîn idiler. Durum böyle olunca ele geçirilen ganîmet mallarından istifâde edecekler, fırsat düşünce de Müslümân'lar arasına nifâk sokacaklardı.

---

[290] -Ba'zı kayıtlarda Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvasinin, Hicret'in dördüncü yılında; ba'zılarında Hicret'in beşinci yılında; Ba'zılarında da Hicret'in altıncı yılılında vukû' bulduğu yazılıdır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.7.ss.610-611. (1117 nolu Hadîs-i şerîf) ve C.10.ss.255. Kâmil Miras.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bin kişilik bir kuvvetle Medîne'den hareket etdiğini haber alan düşman kuvvetlerinin bir kısmı, korkarak Hâris ibn-i Ebî Dırâr'ın yanından ayrılıp dağıldılar. Geri kalanlar da Müraysi' suyunun başında koyunlarını sularlarken İslâm kuvvetleri tarafından ansızın bastırıldı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, evvelâ kendilerine İslâm Dîni'ni kabûl etmelerini teklîf ederek ***"-Lâ ilâhe İlle'llâh, Muhammedü'r-Rasûlü'llah:*** *Allâh'dan başka tanrı yokdur, Muhammed Allâh'ın Rasûlü'dür- deyiniz ki can ve mallarınızı kurtarabilesiniz"* dedi. Onlar da bunu kabûl etmediler.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, İslâm askerlerini güzelce harb nizâmına koyup düşman üzerine yürüdü. İki taraf arasında harb başladı. Düşman tarafından on kişi öldürüldü. Reisleri olan Hâris ibn-i Ebî Dirâr, harb meydanından kaçdı. Kızı **Cüveyriyye** 'nin kocası da öldürülenler arasında idi. Bu durum karşısında düşman kuvvetleri dayanamıyarak teslîm oldular. Bu sûretle Müslümân'lar yediyüzden fazla esîr, beş bin koyun, on bin deve ele geçirdiler. Esîrler arasında Hâris ibn-i Ebî Dırâr'ın kızı Cüveyriyye de vardı. Kocası harbde öldürülmüş olduğundan kendisi dul kalmışdı. Yirmi sekiz gün süren bu muhârebede muzaffer olan Müslümân'lar, büyük ganîmet malları ele geçirdikden sonra Ramazan ayı başlarında Medîne'ye geri döndüler. Bu def'a da Müslümân'ların yüzü güldü.

Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesinde ba'zı mühim hâdiseler vukû' buldu. Bu bakımdan bu seferin ehemmiyyeti büyük olmuşdur ki bunlardan ba'zıları şunlardır.

1-Münâfık'ların Müslümân'lar arasında fitne çıkarmak istemeleri;
2-Cüvreyriyye hâdisesi ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın Civeyriyye ile evlenmesi;
3-İfk hâdisesi ve Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* hakkında uydurulan iftirâ;
4-Teyemmüm âyetinin nâzil olması.

Münâfık'ların, Müslümân'lar arasında fitne çıkarmak istemeleri

Ganîmet malı elde etmek maksâdı ile Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesine iştirak eden münâfıklar, Müslümân'ları birbirine düşürmek için fırsat bekliyorlardı. Bu sırada Muhâcirîn-i Kirâm'dan Hazreti

Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın sakası (*hizmetcisi*) olan **Cehcâh ibn-i Saîd** *radıye'llâhü anh* ile Ensâr-ı Kirâm'dan **Sinân-i Cühenî** diye ma'rûf olan **Sinân ibn-i Vebre** *radıye'llâhü anh* arasında, Benî Müstalik Kuyusu'nda su çekerlerken *-daha evvel su çekip doldurmak yüzünden-* küçük bir sıra kavgası oldu. Bu arada Sinân ibn-i Vebre *radıye'llâhü anh* 'ın burnu kanadı. Bunun üzerine Ensâr-ı Kirâm'dan olan *"Ey Ensâr"* diye bağırdı. Muhâcirîn-i Kirâm'dan olan da *"Ey Muhâcir'ler"* diye imdâd istedi. Her iki tarafın da'vetine de bir kaç kişi iştirak edip biribirlerine lâf atmaya başladılar. Bunu haber alan Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları, Sinan ibn-i Vebre *radıye'llâhü anh* 'dan özür dileyerek her iki tarafı teskîn etdiler.

Bunu fırsat bilen münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül, Ensârı Kirâm'a hitâben *"Hele şu Muhâcir'lere bakınız. Hem bizim yardımlarımız ile geçinirler, hem de bizi tahkîr etmeye kalkışırlar. Onlara hiç bir şey' vermeyiniz. Dağılıp gitsinler. Hele Medîne'ye bir varalım, daha ziyâde izzet ve galebesi olanlar, elbetde daha zelîl olanları oradan çıkarırlar"* diyerek onları tahrîk etmeye başladı. Halbuki bu sözlerinden asıl maksâdı, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile bütün Müslüm'an'lar idi.

Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün bu sözlerini işiten onbeş yaşlarındaki Zeyd ibn-i Erkâm *radıye'llâhü* anh de O'na,*"Kavmin içinde zelîl, züğürt ve menfûr olan sensin. Peygamberimizin mübârek başında o çok esirgeyici Allâh'ın koyduğu bir mi'râc tacı vardır. Müslümân'lar onu cenından üstün severler"* dedi. Buna karşı Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül de *"Sus, sen bizim dengimiz değilsin"* demekle iktifâ etdi.

Oradan ayrılan Zeyd ibn-i Erkâm *radıye'llâhü anh*, bu durumu gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdi. Bu sırada Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanında bulunan Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rasûle'llâh, izin veriniz, şu münâfıkın boynunu vurayım"* dedi. O da müsâade etmeyerek *"Ben Müslümân'ım diyen bir kimsenin boynu vurulmaz"* buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rasûle'llâh, eğer O'nun bir Muhâcir eli ile öldürülmesi hoş görülmüyorsa Ensâr-ı Kirâm'dan birine emr ediniz de o öldürsün"* diye ricâ' etdi. O da *"Her tarafda, Muhammed, Ashâb-ı Kirâm'ını öldürmeye başladı, dedirtemem"* cevâbını verdi.

Bu durum üzerine Ensâr-ı Kirâm'dan ba'zılari, Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'e giderek *"Git, Rasûlü'llâh'dan özür dile"* dediler. O da *"Ben böyle bir şey' söylemedim. Zeyd ibn-i Erkâm yalan söylemiş"* diyerek inkâr etdi. Bu hâl karşısında, Zeyd ibn-i Erkâm *radıye'llâhü anh*, müşkil bir duruma düşerek çok üzüldü. Fakat kısa bir müddet sonra nâzil olan âyet-i kerîmeler, Zeyd ibn-i Erkâm *radıye'llâhü anh* 'ın sözlerinin doğru olduğunu ve Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün sözlerinin de yalan olduğunu açığa çıkardı. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Onlar öyle kimselerdir ki -*Allâh'ın Peygamberi nezdinde bulunan kimseleri (Muhâcir'leri) beslemeyin. Tâki dağılıp gitsinler*- diyorlardı. Halbuki göklerin ve yerin bütün hazîneleri Allâh'ındır. Fakat o münâfıklar ince anlamazlar".

"Onlar -*Eğer Medîne'ye dönersek, and olsun, en şerefli ve kuvvetli olan (ımız) oradan en hakîr (ve zaîf) olanı muhakkak çıkaracakdır*- diyorlardı. Halbuki şeref, kuvvet ve gâlibiyyet Allâh'ındır, Peygamberinindir, Mü'min'lerindir. Fakat münâfıklar (bunu) **bilmezler".**[291]

Bu âyet-i kerîmeler nâzil olup hakîkat anlaşılınca Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem*, Zeyd ibn-i Erkâm *radıye'llâhü anh* 'a *"Allâhü Teâlâ senin doğruluğunu te'yîd, münâfıkların hâlini tekzîb etdi"* buyurdu.

Bu sûretle Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün yalan söylediği ve yalan yere yemîn etdiği gün ışığı gibi meydana çıkdı. Bunun için O'na *"Senin aleyhinde şöyle şöyle şiddetli âyet-i kerîmeler nâzil oldu. Bâri hemen Rasûlü'llâh'a git de senin yarlığanmanı Allâh'dan niyâz ediversin"* diyenler oldu. Faka O başını çevirerek *"Îmân etmemi istediniz, etdim. Malımdan zekât vermemi emr etdiniz, verdim. Peygambere bir secde etmemiz kaldı"* cevâbını verdi. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Onlara, -*Gelin, Allâh'ın Peygamberi sizin için istiğfâr ediversin*- denildiği zaman başlarını çevirdiler. Gördün ki onlar (özür dilemeyi bile) **kibirlerine yediremiyerek hâlâ yüz döndürüyorlar".**

---

[291] -Münâfikûn Sûresi, âyet 7-8.
Bu âyet-i kerîmenin nüzûlü hakkında, az bir farkla, başka rivâyetler de vardır.

"Ha istiğfâr etmişsin onlara, ha istiğfâr etmemişsin, haklarında birdir. Allâh onları kat'iyyen yarlığamaz. Şübhe yok ki Allâh fâsıklar gürûhunu doğru yola iletmez".[292]

Bu meâldeki âyet-i kerîmeler ile durumu anlatılan münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül, kısa bir müddet sonra çetin bir hastalığa yakalanıp öldü. Öldüğü zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellm* 'in O'na karşı gösterdiği eşi görülmemiş insânî hareket, ileride yeri gelince anlatılacakdır.

Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün oğlu Abdu'llâh *radıye'llâhü anh* ise, çok samîmî bir Müslümân idi. Babasının bu şekildeki hareketlerinden çok müteessir oldu. Hazreti Muhammed *sallâ'lâhü aleyhi ve sellem* 'i gücendirmesine de çok üzüldü. Medîne'ye yaklaşıldığı bir sırada babasının önüne geçerek *"Allâh'ın Rasûlü izin vermedikce seni Medîne'ye sokmayacağım. Çünkü yapdığın iş zilletdir"* dedi. Bunu haber alan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* O'nun Medîne'ye girmesine müsâade etdi. Oğlu Abdu'llâh *radıye'llâhü anh* 'a da hayır duâda bulundu.

Cüveyriyye hâdisesi ve Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Cüveyriyye ile evlenmesi

Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesinde elde edilen esîrlerin arasında Benî Müstalik kabîlesinin reisi olan Hâris ibn-i Ebî Dırâr'ın kızı **Cüveyriyye** de vardı. Kocası, Müraysi' muhârebesinde öldürülmüş olduğu için dul kalmışdı. Esîrler taksim edilince Cüveyriyye de Sâbit ibn-i Kays *radıye'llâhü anh* 'ın hissesine düşdü ve mukâtebe edilidi.[293]

Harb sonunda esirlerin hısım ve akrabâları gelip fidye (*kurtuluş akçası*) karşılığında esîrleri kurtarmaya başladılar. Benî Müstalik kabîlesi reisi olan Hâris ibn-i Ebî Dırâr da *"Bir kabîle reisinin kızı câriye olamaz"* diye haber göndererek kızının asâlet ve şerefinin korunmasını istedi. Kızı Cüveyriyye de, fidye karşılığında serbest bırakılmasını istedi. Sâbit ibn-i Kays *radıye'llâhü anh* da bu teklîfi

---

[292] -Münâfikûn Sûresi, âyet 5-6.

[293] -**Mukâteb**: Muayyen bir malı veyâ parayı kazanıp vermek üzere efendisi (*sâhibi*) tarafından bedeli kitâbete bağlanan köledir. Müennesi **"Mukâtebe"** gelir. Böyle bir akde de, **"Kitabet"** denir.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.7.ss.631-635. Kâmil Miras.

kabûl etdi. Fakat Cüveyriyye'nin fidye verecek parası yokdu. Bunun için para aramaya başladı.

Bunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Cüveyriyye'nin kitâbet bedelini vererek huriyyetine kavuşturdu. Bunun üzerine çok zekî ve müdebbir bir kadın olan Cüveyriyye, Müslümân olduğunu ve babasının yanına gitmeyeceğini bildirdi. Bundan sonra da, kendisinin muvâfakati üzerine, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* O'nu nikâh edip O'nunla evlendi. Bu sûretle Cüveyriyye *radıye'llâhü anhâ* da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in aileleri arasına girmiş oldu.

Cüveyriyye *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın zevcesi olunca bütün Müslümân'lar *"Rasûlü'llâh'ın sıhriyyet bağları ile bağlı olan bir kabîlenin efrâdı, nasıl olur da bizim esîrimiz olur? Rasûlü'llâh'ın akrabâlarını köle olarak tutmak doğru değildir"* diyerek Benî Müstalik kabîlesi esîrlerinin hepsini serbest bırakdılar. Bunun için *"Cüveyriyye ne bahtiyâr bir kız imiş ki bir günde, esîr iken Rasûlü'llâh'ın zevcesi oldu ve kavminin esâretden kurtulmasına sebeb oldu"* denildi. Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da bu husûsda *"Kavmi için O'nun kadar hayırlı olmuş bir kadın yokdur"* diyerek O'nun derecesini belirtmişdir.[294]

Cüveyriyye, "Câriye" nin musağğari (*küçültülmüşü*) dür. Asıl ismi **Berîre** idi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'na **"Cüveyriyye:**Câriyecik**"** ismini verdi. Hicret'in ellibeşinci yılında vefât etdi. Kendisinden altmışbeş Hadîs-i şerîf rivâyet edilmişdir.

İ F K hâdisesi ve Hazreti Âişe radıye'llâhü anhâ hakkında uydurulan iftirâ

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir sefere çıkdığı zaman aileleri arasında kur'a çeker, hangisinin nâmına çıkarsa onu berâberinde alıp götürürdü. Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesine giderken de aynı şekilde hareket etmiş ve Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* ile Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ* 'yı berâberinde götürmüşdü.

Muhârebeyi kazandıkdan sonra Müraysi' suyundan Medîne'ye geri dönerler iken bir sahrâda akşamlayarak gecenin bir kısmını orada

[294] **-Sıhriyyet:** Evlenmek yolu ile olan akrabâlık.

geçirmişler, sonra yollarına devam etmişlerdi. Bu sırada Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, sabaha yakın bir zamanda, def-ı tabiî için o kâfileden uzakca bir yere çekildi. Oradan geri dönünce, kız kardeşi Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* 'dan emâneten aldığı oniki dirhem değerindeki aklı-karalı yemen boncuğundan yapılmış olan gerdanlığının kopup düşmüş olduğunun farkına vardı. Onu aramak için tekrar aynı yerlere gitdi. Gerdanlığını bularak geri geldi.

Bu zaman zarfında kâfile, bulunduğu yerden hareket ederek Medîne'ye doğru gitmeye başladı. Hareketleri esnâsında da Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın içinde oturduğu **Mahfe**'yi deveye yüklediler. Fakat Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* çok genç ve zayıf bir kadın olduğu için, Mahfe'nin içinde olup olmadığının farkına varmadılar. Mahfe'nin içinde zannederek yollarına devam etdiler.

Bunun için Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, gerdanlığını bulup geri dönünce, kâfilenin hareket etmiş olduğunu ve konak yerinde kimsenin kalmadığını gördü. Kendi kendine *"Elbetde gelip beni arayıp bulacaklardır"* diyerek beklemeye başladı. Bu arada oturup beklerken uykuya daldı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem -kâfilelerde âdet olduğu üzere-* **Safvân ibn-i Muattal** *radıye'llâhü anh* 'ı kâfilenin arkasından gelerek bir şey' unutulup unutulmadığını kontrol edip araştırmaya me'mûr etmişdi. Bir müddet sonra bu muhterem zât, kâfilenin kalkdığı yere gelip konak mahallini dolaşdı. Sabâhın alaca karanlığında Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'yı bir karartı hâlinde görünce O'nu tanıyamadı. O'nu ölü zennederek **"İnnâ li'llâh ve innâ ileyhi râciûn:** *Biz muhakkak Allâh'ınız ve muhakkak O'na dönüp varacağız* " dedi. Hazreti Âişe *radıyellâhü anhâ* bu sese uyanınca, Safvân ibn-i Muattal *radıye'llâhü anhâ* O'nu tanıdı. Devesine bindirip yularından yederek öğle üzerine doğru ikinci konak yerinde kâfileye yetişdi.

Bu durumu gören münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül, fırsatı ganîmet bilerek âdîliğini bir kerre daha ortaya koydu. Bu iki kişi hakkında sû'-i zann ederek iftirâ etmeye başladı. Etrâfında bulunanlar da aynı iftirâyı yapmaya cür'et gösterdiler. Ba'zı saf Müslümân'lar da bu dedi-koduya katıldılar. Mistah ibn-i Usâse, Hassân ibn-i Sâbit, Hamme ibn-i Cahş *radıye'llâhü anhüm* gibi Müslümân'lar, bunlar arasında idi.

Halbuki Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, Safvân ibn-i Muattal *radıye'llâhü anh* 'ı görünce derhâl harmâniyyesini üzerine almış, tam olarak tesettüre riâyet etmiş ve yol buyunca O'nunla hiç konuşmamışdı. Safvân ibn-i Muattal *radıye'llâhü anh* ise, Ashâb-ı Kirâm'ın hayırlılarından olup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bir çok gazvelerinde bulunmuşdu. Yol boyunca deveyi yularından yederek çekmiş ve yaya olarak kâfileye yetişmişdi.

Medîne'ye varılınca Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül, gizli gizli tahriklerine devam etdi. Durumdan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Hazreti Âişe *radıyellâhü anhâ* 'nın babası Hazreti Ebû Bekri's-sıuddîk *radıye'llâhü anh* ve annesi Ümmü Rûman *radıye'llâhü anhâ*, haberdar olunca çok üzüldüler.

Hazreti Âişe *radıy'llâhü anhâ* ise, münâfıkların bu kötü iftirâlarından haberdar değildi. Müraysi' seferinden dönünce bir ay kadar hastalanmışdı. Bu müddet zarfında Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in müteessir bir hâlde yaşadığını görüyor, sebebini anlamıyordu. Bunun için de ayrıca üzülüyordu. Kendisine annesi bakıyordu. Rasûlü'lâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* O'na *"Hastanız nasıldır?"* demekle iktifâ ediyordu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu şekilde hareket edişi ise, O'nu büsbütün üzüyordu. Çünkü başka zamanlar bu şekilde hareket etmezdi.

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, bir ay sonra ifâkat bulup iyi olunca, münâfıkların kendisi hakkındaki dedi-kodularını, Mistah ibn-i Usâse *radıye'llâhü anh* 'ın annesinden öğrendi. Teessüründen düşüp bayıldı. Hastalığı bir kat daha artdı. Gece gündüz ağlamaya başladı. Cenâb-ı Hakk'a sığınarak iffet ve nezâhetinin temize çıkması hakkında ilâhî bir tezkiyenin zuhûrunu niyâz etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den izin isteyip babasının evine gitdi ve haberin doğru olup olmadığını sorup öğrendi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kendi kalbini tatmin etmek ve ailesine karşı yapılmak istenilen iftirâ hakkında herkese kat'î bir kanâat vermek maksâdı ile bu işi, diğer ailesi Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* ile diğer ba'zı kadınlara sordu. Onlar da **"Hâzâ bühtânün azîm:***Bu, büyük bir iftirâdır***"** cevâbını verdiler. Erkeklerden de Hazreti Ömer, Hazreti Osmân ve Hazreti Ali *radıye'llâhü anhüm* ile diğer ba'zı erkeklere sordu. Onlar da aynı cevâbı verdiler.

Durumu bir kerre de Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın kendisine sorarak O'na *"Ey Âişe, hakkında bana şöyle şöyle sözler erişdi. Eğer sen bu isnâdlardan berî (uzak) isen yakında Allâh seni berî kılar. Yok eğer bir günâha yaklaştınsa Allâh'dan mağfiret dile ve Allâhü Teâlâ'ya tevbe eyle. Çünkü kul, günâhını i'tirâf eder ve sonra da tevbe ederse Allâh O'na afv ile muâmele buyurur"* dedi. O da yatdığı yerden kalkarak *"Allâh berî olduğumu bilir iken ben kendime iftirâ mı edeyim? Neden tevbe etmeli imişim. Hayır yalnız Yûsüf aleyhi's-selâm'ın babası gibi,*

-Fe-sabrun cemîl. Va'llâhü'l-müsteânü alâ mâ tesıfûn-,

derim" cevâbını verdi.

Çünkü Yûsüf *aleyhi's-selâm* 'ın kardeşleri, O'nu kuyuya atıp gelince babalarına, *-O'nu kurt yedi-* diyerek O'nun gömleği üzerine yalan bir kan lekesi sürülmüş olarak getirdikleri zaman *Ya'kûb aleyhi's-selâm* oğullarına hitâben,

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْراً ط فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ط وَاللهُ الْمُسْتَعَانُ عَلىَ مَا تَصِفُونَ.

"Gâle bel sevvelet lekum enfüsükum emrâ. Fe-sabrun cemîl, va'llâhü'l-müsteânü alâ mâ tasıfûn"

"Hayır, nefisleriniz sizi aldatıp *(böyle büyük)* ***bir işe sürüklemiş. Artık*** *(bana düşen)* ***güzel bir sabırdır. Sizin anlatmakda olduğunuz şey'e karşı yardımına sığınılacak, ancak Allâh'dır".***[295]

demişdi.

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ,* bu güzel cevâbı ile *"Onların söylediklerinden sığınacak yerim Allâh'dır. Senin hareketlerine karşı yapacak işim de, sadâkatime güvenim ve sabrımdır"* demek isteyerek iki ince nohtaya işâret etmişdir.

Bu sözler karşısında bir müddet düşünceye dalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den vahy alâmetleri görülmeye, vücûdünden dolu tâneleri gibi terler boşanmaya başladı. Şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu ve Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın iffet ve nezaheti, kendisine isnâd edilen şey'den berî (*uzak)* olduğu, Allâhü Teâla tarafından bildirildi. Herkes büyük bir sevince gark olup gam ve kederden kurtuldu. Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da,

---

[295] -Yûsüf Sûresi, âyet 18.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den **"Sabr-ı cemîl nedir?"** diye sordukları zaman O da **"Kendisinden halka şikâyret edilmeyen sabırdır"** buyurmuşdur.

kendisine *"Kalk, Rasûlü'llâh'a teşekkür et"* diyenlere *"Hayır, ben her şeyden önce Allâhü Teâlâ'ya hamd ederim"* cevâbını verdi.

"O uydurma haberi (iftirâyı) **getirenler içinizden bir zümredir. O** (yalanı) **sizin için bir şerr sanmayın. Bi'l-akis o, hakkınızda bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günâh (**nisbetinde cezâ') **vardır. Onlardan** (günâh) **ın büyüğünü der'uhde** (ve irtikâb) **eden o adam** (yok mu? İşte) **en büyük azâb onundur".**

"Onu işitdiğiniz vakit erkek Mü'min'lerle kadın Mü'min'lerin, kendi vicdanları (önünde), **iyi bir zanda bulunub da -*Bu ap-açık bir iftirâdır*- demeleri (**lâzım) **değil miydi?".**

"Buna karşı dört şâhid getirmeli değil miydiler? Mâdem ki onlar (bu) **şâhidleri getiremediler, O hâlde onlar Allâh nezdinde yalancıların ta kendileridir".**

"Eğer dünyâda ve âhiretde Allâh'ın fazl-ü rahmeti üstünüzde olmasaydı içine daldığınız (bu) **yaygaradan dolayı sizi her hâlde çok büyük bir azâb çarpardı".**

"O zaman siz de o (iftirâyı) **dillerinizle birbirinize yetişdiriyordunuz, ağızlarınızla hiç bir bilginiz olmayan şey'i söylüyordunuz ve bunu kolay sanıyordunuz. Hakbuki bu** (nun günâhı) **Allâh ındinde büyükdür".**

"Onu duyduğunuz zaman -*Bunu söylemek bize yakışmaz. Hâşâ. Bu, büyük bir iftirâdır*- demeniz (lâzım) **değil miydi?".**

"Eğer siz îmân eden (kimse) **lerseniz böyle bir şey'e hayâtda bulunduğunuz müddetce bir daha dönmenizi Allâh haram kılıyor".**

"Ve (işte) **size âyetlerini açık açık bildiriyor. Allâh** (her şey'i) **hakkıyle bilendir, tam bir huküm ve hıkmet sâhibidir".**

"Kötü sözlerin îmân edenlerin içinde yayılıp duyulmasını arzû edenler (yok mu?). **Dünyâda da, âhiretde de onlar için pek acıklı bir azâb vardır.** (Onları) **Allâh bilir, siz bilemezsiniz".**

"Ya üzerinde Allâh'ın fazl-ü rahmeti olmasaydı, ya hakîkat Allâh çok esirgeyici, çok merhametli olmasaydı (hâliniz neye varırdı)**?".**[296]

Bu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil olunca Ashâb-ı Kirâm arasında büyük bir sürûr meydana geldi. Bütün suçlular efv edildi. Nûr Sûresi'nin dördüncü âyet-i kerîmesinin hukmü gereğince de suçlulardan yukarıda ismi geçen Mistah ibn-i Usâse, Hassân ibn-i Sâbit

[296] -Nûr Sûresi, âyet 11-20.

ve Hamme ibn-i Cahş *radıye'llâhü anhüm* haklarında hadd-i kazif cezâsı icrâ' edilerek seksener değnek vuruldu. Münâfıkların çirkin emelleri de boşa çıkarak menfûr iftirâları yüzlerine çarpıldı.[297]

Bu hâdisede, Müslümân'lar için *-âyet-i kerîmelerde de belirtildiği üzere-* üzerinde durulacak ve büyük ıbretler alınacak ince noktalar vardır. Ne mutlu bunlardan ıbret alıp kendilerini doğru yola sevk etmesini bilenlere.

Teyemmüm âyetinin nâzil olması

Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesinden dönülürken bir konak yerinde yine Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın gerdanlığı kayboldu. Onu aramak için herkes yolundan alıkaldı. Burası bir su başı değildi. Sabah namazının vakti girince susuz olan bu yerde hiç bir kimse su bulamadı. Bütün Müslümân'lar sıkılmaya başladılar. Bunun üzerine Teyemmüm âyeti nâzil oldu. Herkes teyemmüm edip namazını kıldı.

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın gerdanlığı iki def'a kayboldu. Ekseriyyet, her ikisinin de Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesinde vukû' bulduğunu söylerler. Ba'zıları da ayrı ayrı seferlerde kaybolduğunu, Benî Müstalik gazvesinde İfk hâdisesinin vukû' bulduğunu, diğer bir gazvede de Teyemmüm âyetinin nâzil olduğunu söylerler.[298]

Bu husûsu, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, şöyle anlatır:[299]

"Benim gerdanlık mes'elemden dolayı olan oldukdan, ehl-i ifk de dediklerini dedikden sonra, bir gazvede Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile birlikde yine çıkdım. Yine gerdanlığım düşdü. Nihâyet onu aramak için herkes yolundan kaldı ve tan yeri ağardı. Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'dan ne çekdiğimi Allâh bilir. Bana: *-Her seferde âlemin başına sıkıntı olursun. İşte hiç kimsenin yanında su yok-* dedi. Bu sırada Allâhü Teâlâ, Teyemmüm hakkında ruhsat âyetini inzâl etdi. Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da bana:

-Sen, benim bildiğime göre mübârek bir kimsesin-,

dedi.

---

[297] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.85-112. (1151 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

[298] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemes,C.2.ss.241-260. Ahmed Naim.

[299] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.2.ss.242. Ahmed Naim.

Esîr kadınların durumu

Müraysi' (*Benî Müstalik*) gazvesinde, Müslümân'lar, esîr aldıkları kadınlara yaklaşmak, fakat çocuk yapmamak için de *azl* yapmak düşüncesinde idiler. Çünkü çocuk olursa yüklü ve evlât anası esîr kadınları satamazlardı. Hakbuki gâzîlerin paraya ihtiyaçları bulunduğundan onları satmak istiyorlardı. Bunun için bunun hukmünü, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den sordular. O da, kerâhetine işâret ederek *"Azli yapmamanız fenâ olmaz. Kıyâmet gününe kadar Allâhü Teâlâ'nın ezelî ilminde vücûdü mukadder olan her hayat sâhibi, bu dünyâda her hâlde vücûd bulacakdır"* buyurdu.[300]

H A N D E K (A h z â b) Muhârebesi

Hicret'in beşinci yılında vukû' bulan en büyük muhârebe Handek (*Ahzâb*) muhârebesidir ki yine Kurayş müşrikleri ile Müslümân'lar arasında yapılmışdır. Bu muhârebeye, Medîne'yi müdâfaa etmek maksâdı ile şehrin etrâfına handek kazıldığı için **"Handek muhârebesi"** veyâ **"Handek gazvesi";** Yahûdî'ler, Müşrik'ler ve diğer Arab kabîleleri, Müslümân'lar aleyhinde ittifak edip harekete geçdikleri için de **"Ahzâb muhârebesi"** veyâ **"Ahzâb gazvesi"** ismi verilmişdir.[301]

Handek muhârebesinin sebebleri

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Benî Kaynukâ'** ve **Benî Nadîr** Yahûdî'lerini -*yukarıda görüldüğü gibi*- yurdlarından sürgün etdiği zaman, bunlardan bir kısmı Hayber Yahûdî'lerinin yanına, bir kısmı da Sûriye taraflarına gidip oralarda yerleşmişlerdi.

Hayber'e yerleşen Benî Nadîr Yahûdî'lerinden **Kinâne ibn-i Ebi'r-Rabi'**, **Sellâm ibn-i Ebi'l-Hukayk** gibi yirmi kadar Yahudî eşrâfı,

---

[300] -**Azl:** Cinsî minâsebet ve inzâl esnâsında, erkeğin çekilerek suyunu kadının tenâsül yerinden dışarıya akıtmasıdır.

Fukahâca, azl âdeti, neslin inkıtâına sebeb olduğu için mekrûhdur. Bunun için **"Azl, diri diriye kız nevzadı mezara gömmenin sinsi bir şeklidir"** buyurulmuşdur.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.7.ss.612-613.ve C.10.ss.256-557. (1596 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

[301] -**Ahzâb**, hizb 'in çoğuludur. **Hizb** ise, insan câmiasına, kişinin re'y ve emrine itâat eden insan topluluğu demekdir. Fırka ma'nâsına da gelir.

Huyeyy ibn-i Ahdab'ın başkanlığı altında Mekke'ye giderek Kurayş müşriklerine dert yandılar ve onları Müslümân'lar aleyhine tahrîk etmeye çalışdılar. Onlara *"Biz, Muhammed -aleyhi's-selâm- a karşı husûmet i'lân edeceğiz amma, o, size bizden daha yakın olduğu için ileride belki anlaşıp bizi yalnız bırakacağınızdan korkuyoruz. Eğer bizimle birleşirseniz hep birlikde Müslümân'ları mahvederiz"* diyerek onları harbe da'vet etdiler.

Bu teklîfi, Kurayş'in ileri gelen müşrikleri evvelâ tereddüd ile karşıladılar. Çünkü Müslümân'ların her harbde gâlip geldiğini ve Allâhü Teâlâ'nın onlara yardım etdiğini gördüklerinden kendilerinin tutdukları yolun hatâlı olabileceğini düşünüyorlardı. Bunun için bu tereddüdlerini gidermek ve tutdukları yolun doğru bir yol olup olmadığını öğrenmek maksâdı ile, Ehl-i Kitâb olarak tanıdıkları Yahûdî'lere *"Siz Ehl-i Kitâb'sınız. Bu husûsda bilginiz vardır. Bizim dînimiz mi hayırlı, yoksa Muhammed'in dîni mi hayırlı?"* diye sorup hakîkati tahkîk etmek istediler. Onlar da, Kurayş müşriklerinin bu tereddüdlerini gûyâ gidermek için müşriklerin putlarına yemîn ederek- *"Sizin dîniniz onların dîninden daha hayırlıdır. Siz hakk üzeresiniz"* diyerek hakîkati bile bile sakladılar ve onları yanlış yola sevk etdiler. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Bakmadın mı şu kendilerine kitâbdan biraz nasîb verilenlere? Kendileri haça, şeytana inanıyorlar, diğer küfr edenler için de: -*Bunlar îmân edenlerden daha doğru bir yoldadır*- diyorlar".

"Bunlar Allâh'ın kendilerine lâ'net etdiği kimselerdir. Allâh kime lâ'net ederse artık ona hakîkî hiç bir yardımcı bulamazsın".

"Yoksa onların (yer yüzünün) **mülk** (-ü saltanatın) **dan bir hissesi mi var? Fakat öyle olsaydı insanlara çekirdeğin arkasındaki minik bir tomurcuğu bile vermezlerdi".**

"Yoksa onlar Allâh'ın fazl (-u kerem) **inden insanlara verdiği şey'lere** (ni'metlere) **karşı hased mi ediyorlar?".**[302]

Bunun üzerine kendi bâtıl dînlerinin yüce İslâm Dîni'nden daha üstün olduğu zehâbına kapılan Kurayş müşrikleri ileri gelenleri, Benî Nadîr Yahûdî'lerinin bu teklîflerini kabûl ederek onlarla ittifak yapdılar. *Dâru'n-nedve* denilen toplantı yerinde toplanarak ba'zı kararlar aldılar ve Müslümân'larla yeniden harb etmek için büyük bir harb hazırlığına girişdiler.

[302] -Nisâ' Sûresi, âyet 51-54.

Kurayş müşriklerinin Mekke'den hareketi

Mekke'den ayrılan **Benî Nadîr** Yahûdî'leri, diğer Arab kabîlelerini teker teker dolaşarak putperestliğin, *Tevhîd Dîni* olan İslâm Dîni'nden daha hayırlı bir dîn olduğu fikrini yaymaya, bunun için de Müslümân'lar ile harb yapmanın lüzumlu olduğuna inandırmaya çalışdılar. Hattâ kendileri ile ittifak edip Müslümân'larla harb etmeye karar verenlere, Hayber arâzîsinin bir senelik hurma mahsûlünün yarısını vereceklerini va'd etdiler. Bunun üzerine kısa bir zamanda Medîne etrâfında bulunan Arab kabîlelerinden *Benî Gatfân, Benî Süleym, Benî Esed, Benî Mürra, Benî Sa'd, Fezâre* ve *Eşcâ'* kabîlelerini kendi taraflarına çekerek onlarla ittifâk yapdılar. Bu sûretle Medîne'nin üç tarafını da garanti altına almış oldular.

Bu arada hazırlıklarını tamamlayan Kurayş müşrikleri, reisleri olan Ebû Süfyân'ın idâresinde dört bin asker, üçyüz süvârî ve binbeşyüz develi ile Mekke'den hareket etdiler. Yolda, kendileri ile ittifâk yapılan diğer Arab kabîleleri de kendi kuvvetleri ile birlikde gelip Kurayş müşrikleri ordusuna katıldılar. Hepsi birleşince kısa bir zamanda on bin kişilik muazzam bir ordu meydana geldi. Ebû Süfyân idâresindeki bu muazzam ordu, Medîne'ye doğru ilerlemeye başladı. Bu sefer, Müslümân'ları tamâmiyle yok edip ortadan kaldıracaklardı.

Müslümân'ların durumdan haberdâr olması ve tedbir alması

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Benî Nadîr Yahûdî'lerinin teşvîk ve tahrîki ile Kurayş müşriklerinin ve diğer Arab kabîlelerinin el ele verip muazzam bir ordu ile Medîne üzerine gelmekde olduklarını, Hicret'in beşinci yılının Zü'l-ka'de ayında haber aldı. Bu haberi, Huzâe kabîlesinden bir kişi dört gün gibi kısa bir zamanda Medîne'ye getirmişdi. Çünkü Huzâe kabîlesinin, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e ve Müslümân'lara karşı bir muhabbeti vardı.

Düşmanın on bin kişilik muazzam bir ordu ile Medîne üzerine geldiğini öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* derhâl Ashâb-ı Kirâm'ını topladı. Bu toplantı da re'yinden istifâde edilebilecek her Müslümân, söz sâhibi idi. Bunun için onlarla konuşup istişâre etdi. Düşmana karşı nasıl hareket edecekleri hakkında, herkesin fikrini sordu. Muhtelif fikirler ortaya sürülüp tartışıldı.

Bu sırada kölelikden âzâd edilmiş samîmî bir Müslümân olan **Selmân-i Fârisî** *radıye'llâhü anh*, o zamâna kadar Arabistan'da âdet olmayan bir harb usûlü ortaya sürerek şöyle dedi:[303]

"Yâ Rasûle'llâh, bizim memleketimizde bir şehir üzerine düşman hücûm edecek olursa o şehrin etrâfına handek kazarak müdâfaa harbi yapmak âdetdir. Çünkü müdâfaa harblerinde en emîn vâsıta, şehrin etrâfına handek kazıp düşmanın geçmesine engel olmakdır. Bu sûretle kuvvetler, harb meydanına dağıtılmadan bir yerde toplanmış olur. Bunun netîcesi olarak da içeriden müdâfaa harbi yapmak kolaylaşır. Binâen-aleyh biz de Medîne'den çıkmayarak şehrin etrâfına bir handek kazalım. Şehri ve kendimizi böylece müdâfaa edelim".

Selmân-i Fârisî *radıye'llâhü anh* 'ın bu teklîfi ve îzâhı, çok iyi karşılandığından ittifakla kabûl edildi. Büyük bir sür'atle handek kazılması hazırlığına girişildi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri ile, handek kazmak için lâzım olacak kazma, kürek, külünk gibi bütün âlât ve edevât toplandı. Bunların bir kısmı da o zaman Müslümân'larla ittifak hâlinde bulunan Benî Kurayza Yahûdî'lerinden te'mîn edildi.

Medîne'nin üç tarafı evler ve vâhalar ile çevrili idi. Birbirine bitişik olan evler, bir kal'a gibi Medîne'nin üç tarafını kuşatmışdı. Yalnız Sûriye tarafına bakan kuzey cebhesi açıkdı. Tehlike, ancak

---

[303] **-Selmân-i Fârisî** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in en husûsî adamlarından ve en büyük sahâbelerindendir. Bu zâtın aslı İranlı olup Mecûsî iken Hristiyan Dîni'ne girmiş, Şâm'a giderek oradaki büyük kilisenin papazı ile buluşmuş, orada okumuş, sonra da sıra ile Ninova, Amûriye, Musul ve Sivrihisar taraflarına gidip oralardaki papazlar yanında hizmet etmiş ve onlardan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in son peygamber olarak Arabistan taraflarında geleceğini, işâret olarak da sadaka almayacağını, hediye alabileceğini ve sırtında bir nübüvvet mührünün olacağını haber almışdı.

Bu haberi öğrenince aradığı gerçeği bulup O'nunla görüşmek için, Arabistan'dan Sivrihisar'a gelen bir ticâret kervanındaki bir kısım Hristiyan'lar ile görüşmüş ve onlarla birlikde Medîne taraflarına gelmişdi. Yolda Vâdi'l-kurâ'ya geldiklerinde, yoldaşları olan Hristiyanlar O'na hıyânet ederek O'nu köle diye bir Yahûdî'ye satdılar. O'ndan da başka bir Yahûdî satın alıp Medîne'ye getirdi.

Bu arada bir peygamberin Medîne'de olduğunu öğrenince bir fırsatını bulup O'nun yanına gitdi. Aradığı vasıfları -*sadaka olursa almamayı, hediyye olursa almayı ve sırtındaki nübüvvet mührünü*- O'nda bulunca hâlini Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e arzetdi ve Müslümân olduğunu söyledi. O da, sâhibi olan Yahûdî'ye bedelini ödeyip kendisini kurtardı ve hurriyyetine kavuşturdu.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.17-24. (481 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Ahmed Naim.

buradan gelebilirdi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu tarafda handek kazılacak yerlerin hudûdunu ta'yîn etdi. Kazılacak yerleri, adam başına birer arşın olmak üzere onar kişilik gurublara, bölüştürdü. Büyük bir ihtimâmla handeğin kazılmasına başlandı. Bu işde, üç bin kişilik İslâm ordusu vazîfe başında idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ise, herkesden gayretli idi.

Handeğin kazılması iki hafta kadar sürdü. Bu müddet zarfında bütün Müslümân'lar, her türlü güçlüğe rağmen, yılmadan, usanmadan çalışdılar. Açlıkdan, soğukdan, yorgunlukdan ve imkânsızlıkdan yılmadılar. Müslümân'ların bu gayretli hâlini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, onların açlıkdan, soğukdan, yorgunlukdan hâsıl olan keder ve sıkıntılarını gidermek ve onları teşvîk etmek maksâdı ile onlarla birlikde bi'z-zât handek kazma işine iştirâk etdi. Toprak kazıp taşımaya, neşîdeler söyleyerek Ehl-i islâm'ın gayretlerini artırmaya çalışdı. Onlarla birlikde,

"Allâh'ın lûtfu ve hidâyeti olmasaydı biz ne hidâyete erer, ne sadakalar verir, ne de ibâdet ederdik. Yâ Rabb, bizi huzûr ve sükûna kavuşdur. Düşmanla karşılaşır isek bize sebât ve metânet ver. Bize tecâvüz edenler, fitne çıkararak fesad peşinde koşuyorlar. Biz ise onlara mukâvemet ediyoruz".

ma'nâsındaki beyitleri okuyordu.

Ashâb-ı Kirâm da, işlerine neş'e ve istekle sarılmış bir vaziyetde şarkılar söyleyerek *"Bizler ömrümüz oldukca Rasûlü'llâh ile birlikde mücâhede ve mücâdeleye devam etmek üzere O'na bîat etmiş Mü'min'leriz"* diyorlar, büyük bir şevkle handek kazımına devam ediyorlardı. Selmân-i Fârisî *radıye'llâhü anh* ise, böyle işlere alışık güçlü kuvvetli bir kimse idi. On kişinin gördüğü işi tek başına büyük bir şevkle yapıyordu. Herkes O'nun yanında çalışmak istiyordu. Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem "Selmân, bizden, bizim Ehl-i beyt'imizdendir"* demek sûretiyle O'nun kadrini yüceltiyordu.

Müslümân'lar arasında bulunup handek kazma işine iştirak eden münâfıklar ise, isteksiz isteksiz çalışıyorlar, nifak tohumları atmak için fırsat gözetliyorlardı.

Mevsim kış olmasına rağmen sürekli bir çalışma netîcesinde handeğin mühim yerleri altı gün zarfında tamamlandı. Kalan kısımları

da düşman kuvvetleri gelinceye kadar tamamlanmaya çalışıldı. Bu sâhadaki evlerin handek tarafındaki dıvarları ta'mîr edilerek kuvvetlendirildi. Arkalarına taşlar yığıldı. Îcâb ederse düşmana karşı kullanılacakdı. Handek dışında kalan evler de boşaltılarak kadın ve çocuklar Medîne içine alındı. Bu sûretle iki hafta kadar bir zaman içinde durup dinlenmeden çalışıldı. Her türlü güçlüğe göğüs gerilip metânetli davranılarak bütün hazırlıklar tamamlandı.

Handek kazılırken vukû' bulan hâdiseler ve Mu'cizeler

Handek kazılırken Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Ashâb-ı Kirâm ile birlikde bi'z-zât toprak taşır, mübârek elleri ile handek kazardı. Yanındakilerin çıkaramadıkları taşları, kazma ve külünk ile parça parça edip çıkarırdı. Bu esnâda o kadar çalışdılar, o kadar meşkûl oldular ki bir gün ikindi namazını bile vaktinde edâ' edemeyip güneş batdıkdan sonra kazâ' etdiler. Bu halden pek çok kederlenen Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kâfirlere *"Bizi namazdan alıkoydular. Allâh onların evlerini ve kabirlerini ateşle doldursun"* diye bed-duâ etdi.

Handek kazımı esnâsında Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den hârikü'l-âde (*olağan üstü*) işler ve az yemek ile çok insan doyurmak gibi -eşi görülmemiş- ba'zı mu'cizeler görüldü ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

Handek kazılırken büyük ve sert bir kaya çıkdı. Kazma ve külünkler işlemez oldu. Herkes bütün kuvvetini sarf etdi. Fakat hiç bir kimse onu kıramadı. Bu durumu, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdiler. O da üç günden beri bir şey' yememişdi. Ashâb-ı Kirâm da aynı şekilde idi. Bunun için açlıkdan karnına bir taş bağlamış bir halde oraya geldi. Mübârek eline külüngü alarak ***"Bi'smi'llâh"*** deyip vurdu. İlk vuruşda taş ortaya kıvılcımlar saçarak yerinden oynadı ve üçde biri kırıldı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* **"Allâhü ekber"** dedi. Ashâb-ı Kirâm da kendisi ile birlikde Tekbîr getirdi. Tekrar ***"Bi'smi'llâh"*** deyip vurdu. Bu ikinci vuruşda da taşın üçde ikisi kırıldı. Bundan sonra bir kerre daha ***"Bi'smi'llâh"*** deyip içüncü def'a vurdu. Bu sefer de taş tamâmiyle târumâr olup parçalandı.

Bütün Ashâb-ı Kirâm'ı âciz bırakan çok sert bir kayayı üç vuruşda târumâr edip parçalayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, İlk vuruşda taş parça parça olurken **Sûriye** hukümdarlarının

kırmızı köşklerini; İkinci vuruşda **İran** saltanatının beyaz saraylarını; üçüncü vuruşda da **San'a** kapılarını gördüğünü ve bütün bu memleketlerin İslâm hâkimiyyetine geçeceğinin kendisine müjde edildiğini haber verdi. Bi'l-âhare hakîkaten bu memleketler birer birer Müslümân'ların eline geçmiş ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mu'cizesi tahakkuk etmişdir.

"Ne büyük ve ne hârikü'l-âde bir hâdise. Allâhü Teâlâ sonradan olacak en mühim hâdiseleri O'nun gözünün önüne getirmiş ve O'na göstermişdir. Müslümân'ların her tarafdan düşman kuvvetleri ile kuşatılmış olduğu en tehlikeli bir zamanda, istikbâlde meydana gelecek olan bu hâdiseleri bir insanın bilmesine imkân var mıdır? Onu bildiren hiç şübhe yok ki kendisine hiç bir şey' gizli kalmayan Alâhü Teâlâ Hazretleri'dir. Allâhü Teâlâ, O'nun gözündeki esrâr perdesini kaldırmış ve olacak şey'leri O'na göstermişdir".

❋ ❋ ❋

Bundan sonra **Câbir** *radıye'llâhü anh*, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den izin isteyerek evine gitdi. Evine gelince ailesi Süheyl bint-i Mes'ûd *radıye'llâhü anhâ* 'ya *"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'de bir açlık hâli gördüm ki artık o, sabr olunur şey' değildir. Evinde yiyecek bir şey' var mıdır?"* diye sordu. O da *"Biraz arpa ile bir keçi oğlağı var"* dedi. Ailesinden bu cevâbı alan Câbir *radıye'llâhü anh,* hemen keçi oğlağını kesdi. Etini bir çömleğe koyarak -pişmek üzere- tandıra koydu. Bir sa' miktârı kadar olan arpayı da değirmende çekip un yapdı. Hamur yapıp mayalıyarak *-pişmek üzere-* fırına atdı.

Bunlar pişmeye başlayınca kendisi Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gitdi. O'na *"Yâ Rasûle'llâh, bir parça yemeğim var. Bir veyâ iki kişi ile teşrîf buyursanız"* dedi. O da *"Yemeğin ne kadardır?"* diye sordu. Câbir *radıye'llâhü anh* da yemeğin miktârını haber verdi. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem "O hem çok, hem güzel. Ailene söyle, ben evinize gelinceye kadar çömleği tandırdan, ekmeği de fırından çıkarmasın"* buyurdu. Bundan sonra da Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben *"Ey handek halkı, kalkınız. Câbir'in ziyâfetine gideceğiz"* diye sesledi.

Bu umûmî da'vet üzerine Câbir *radıye'llâhü anh*, telâşlandı. Evine varınca ailesine *"Kadıncığım, Allâh sana iyilik versin. Rasûlü'llâh, Muhâcirîn, Ensâr ve yanında bulunan bütün handek halkı ile birlikde geliyorlar"* diyerek endîşesini bildirdi. O da *"Rasûlü'llâh, yemeğin miktârını sana sordu mu?"* dedi. Câbir *radıye'llâhü anh* da *"Evet*

sordu" cevâbını verdi. Bunun üzerine ailesi Süheyl bint-i Mes'ûd *radıye'llâhü anhâ, "Mâdemki biz evimizdeki yemeğin miktârını Rasûlü'llâh'a bildirdik. O halde gerisini Allâh ve Rasûlü bilir"* diyerek kocasını tesellî etdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, handek halkı ile birlikde Câbir *radıye'llâhü anh* 'ın evine gelince onlara hitâben *"Giriniz, birbirinizi sıkıştırmayarak serbest oturunuz"* buyurdu. Onlar da emr edildiği şekilde girip oturdular. Bundan sonra da Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, tandırın yanına giderek kendi eli ile çömleğin ve fırının kapağını açdı. Ekmeği fırından alıp parçalamaya ve üzerine et koyup *-çömleği ve fırını kapayarak-* da'vetlilere vermeye başladı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu şekilde ekmek bölüp üzerine et koymaya ve *-her def'asında çömleği ve fırını kapayarak-* handek halkına dağıtmaya devam etdi. Bu sûretle da'vetlilerin hepsi doydu. Bir hayli de yemek artdı.

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Câbir *radıye'llâhü anh* 'ın ailesine *"Bu geri kalanı sen yersin ve bundan Medîne halkına dağıtırsın. Çünkü bütün halkı açlık isti'lâ' etmişdir"* buyurdu. Bu sûretle Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in nübüvvet alâmetlerinden olan en açık bir mu'cizesi daha görülmüş oldu.[304]

İki ordunun karşılaşması ve Medîne'nin muhâsara edilmesi

Medîne-i münevvere şehrinin üç tarafı sûr ve evler ile çevrili olduğundan bir kal'a manzarası arz ediyordu. Yalnız **Sel'** dağının bulunduğu kuzey taraf açıkdı. En büyük tehlike buradan gelebilirdi. Bunun için handek, bu dağın ön tarafına kazılmışdı.

Handeğin kazılması işleri tamam olunca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, üç bin kişilik İslâm ordusunu tanzîm etdi. İslâm askerlerini, yüzleri handeğe arkaları **Sel'** dağına gelecek bir şekilde yerleştirdi. **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'a Muhâcirîn-i Kirâm'ın sancağını; **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* 'a da Ensâr-ı Kirâm'ın sancağını verdi. Kendisi de handeğin az kazılmış en zayıf yerinin midâfaasını üzerine aldı. Bu sûretle İslâm askerleri, muntazam

[304] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.227-279. (1588 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

bir şekilde düşmana karşı saf olup durdular. Ordunun içinde otuzaltı kadar da süvârî kuvveti vardı.

Ayrıca şehrin handek kazılmayan fakat muhkem bulunan diğer taraflarını da ihmâl etmedi. İkiyüz ve üçyüz kişilik iki gurup olan İslâm askerlerini de bu cebhelerin müdâfaası için vazîfelendirdi. Bu sûretle Medîne şehri, tam bir kal'a müdâfaası hâline gelmiş bulundu.

Bu sırada **Ebû Süfyân** idâresindeki Kurayş müşrikleri ordusu geldi ve Medîne şehrinin batı tarafını kuşatdı. **Benî Gatfan** kabîlesi ile diğer Arab labîleleri de kendi kuvvetleri ile gelip Medîne'nin doğu taraflarını kuşatdılar. Bu sûretle on bin kişilik tam techîzatlı askerleri ile doğudan ve batıdan Medîne'yi saran düşman kuvvetleri, Müslümân'ları bir hamlede yok edip ortadan kaldırmak için bütün güçleri ile Medîne üzerine hücûm etdiler. Bunu gören Medîne halkı, korku ve dehşet içinde kaldı.

Olanca kuvvetleri ile Medîne üzerine hücûm eden düşman kuvvetleri, handeğe gelince şaşırıp kaldılar. Ne yapacaklarını bilemediler. Böyle bir şey' ile karşılaşacaklarını hiç ümîd etmemişlerdi. Bunun için handeği görünce oldukları yerde durakaldılar. Öteye beriye dolaşdılar. Geçecek bir yer aradılar. Hiç bir tarafdan bir geçit yeri bulamadılar. Her ne tarafa koşdular ise, İslâm askerlerinin ok ve taş yağmuru ile karşılaşdılar. Bunun üzerine çâresiz kalarak handeğin öbür tarafında ok ve taş cengine karar verdiler. Bu sûretle her iki taraf birbirine ok ve taş atarak kendilerini müdâfaa etmeye başladılar. Bunun netîcesi olarak da muhâsara uzayıp gitdi.

Bu durum hem Müslümân'ları, hem düşman kuvvetlerini büyük sıkıntılara sokdu. Bi'l-hâssa **Benî Kurayza** Yahûdî'lerinin ihâneti, Müslümân'ları büsbütün sıkıştırdı.

Benî Kurayza Yahûdî'lerinin ihâneti

Handek muhârebesinin en sıkışık bir ânında Müslümân'lar ile ittifakları bulunan **Benî Kurayza** Yahûdî'leri, evvelce Müslümân'lar ile yapmış oldukları muâhedeyi bozduklarını i'lân etdiler. Bununla da kalmayarak -*Müslümân'ların en sıkışık bir ânında*- geceleyin Medîne'ye ânî bir baskın yapacaklarını bildirdiler. Bu ihânetlerinde daha da ileri giderek İslâm kadınlarının muhâfaza olunduğu kal'a kısmına taarruz etdiler. Bu taarruz esnâsında kalenin içerisine giren bir Yahûdî, İslâm kadınları tarafından sopa ile başı yarılarak öldürüldü.

Bunu gören Yahûdî'ler, kal'a içinde mühim bir kuvvet var olduğunu zannetdiler. İçlerine büyük bir korku düşüp taarruzdan vaz geçdiler.

Benî Kurayza Yahûdî'leri, Medîne'nin hâricinde bulunan bir nâhıyede otururlardı. Orada sağlam bir kal'aları vardı. Müslümân'larla harb etmemek ve onlara bir zarar yapmamak üzere, Müslümân'larla bir muâhede yapmışlardı. Müslümân'ların Handek muhârebesi ile meşkûl bulundukları bir sırada, bu muâhedeyi bozmaları ve geceleyin Medîne üzerine ânî bir baskın yapmak istemeleri, Müslümân'ları büyük bir endîşeye düşürdü. Çünkü Müslümân'lar, Medîne hâricine çıkarak kendilerinden kat kat üstün olan bir düşman kuvveti ile harb hâlinde bulunuyorlardı. Böyle bir sırada Medîne'nin de tehlikeli bir durum arzetmesi, Müslümân'ları büyük bir telâşa düşürdü. Zîrâ kadınlar ve çocuklar Medîne'de idiler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu haberin doğruluğunu tahkîk etmek üzere Benî Kurayza Yahûdî'lerinin yurduna bir adam gönderdi. Tahkîkat netîcesinde, **Benî Nadîr** Yahûdî'lerinin reisi olan **Huyeyy ibn-i Ahdab**'ın, Benî Kurayza Yahûdî'lerinin yurduna geldiği, reisleri olan **Ka'b ibn-i Esed**'i türlü türlü va'd ve hîleler ile kandırdığı, bunun netîcesi olarak da Benî Kurayza Yahûdî'lerinin Müslümân'larla olan ahidlerini bomuş bulundukları tesbît edildi.

Bunun üzerine Sa'd ibn-i Muâz, Sa'd ibn-i Ubâde, Abdu'llâh ibn-i Ravâha ve Havvât ibn-i Cübeyr *radıye'llâhü anhüm*,[305] Benî Kurayza Yahûdî'lerinin yurduna giderek -*bu yanlış yoldan dönmeleri ve Benî Nadîr Yahûdî'lerinin âkıbetine düşmemeleri için*- onlara nasîhat etdiler. Çünkü Benî Kurayza Yahûdî'leri, Evs kabîlesinin ahd ve emânı altında idi. Onlar da bu nasîhati dinlemeyerek Müslümân'lar ile olan ahidlerini bozduklarını tekrar etdiler. Bununla da kalmayarak Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* hakkında fenâ sözler sarf etdiler.

Bu muâmeleden pek çok canı sıkılan Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh*, arkadaşları ile birlikde geri dönüp durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bildirdi. O da,

"Hasbünâ'llâhü ve ni'me'l-vekîl:*Allâh bize yeter, O ne güzel vekîldir* **"** [306] dedi.

---

[305] -**Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh*, **Evs** kabîlesinden; **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* da **Hazrec** kabîlesindendir.

[306] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 173.

Bundan sonra da *"Ey cemâat-i müslimîn, bu işin sonunun hayırlı olduğunu size müjdelerim"* buyurdu.

Bununla berâber Müslümân'ları büyük bir telâş bürüdü. Çünkü kendileri Medîne hâricinde muazzam bir ordu ile karşı karşıya harb hâlinde bulunuyorlardı. Bu yetmiyormuş gibi bir de bu belâ' başlarına çıkmışdı. Bu bakımdan çok sıkıntılı anlar geçirdiler.

Bu sıkıntılı anda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, şehrin muhâfazası için beşyüz İslâm askerini ayırarak iki zâtın kumandası altında gönderdi. Kendisi de diğer İslâm askerleri ile birlikde sabâha kadar handek beklemeye, gündüz akşama kadar da düşman kuvvetlerine karşı koymaya devam etdi.

Münâfık'ların durumu

Bütün bu sıkıntılar yetmiyormuş gibi Münâfık'ların fitneleri de ayrı bir durum arz ediyordu. Hiç durmadan *"Muhammed -aleyhi's-selâm-, bize Kayser ve Kisrâ'nın hazînelerini va'd ediyor. Biz ise bu gün handek içinde mahbus olup bir adım yere gidemiyoruz. Evlât ve ailelerimizi yalnız bırakıb da burada sefâlet içinde beklemek âkil işi değildir"* diyerek zayıf irâdeli Müslümân'lar arasına fitne sokmaya çalışıyorlardı. Bununla da kalmayarak evleri Medîne hâricinde bulunanlardan ba'zıları Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ediyor ve *"Yâ Rasûle'llâh, bizim evlerimiz muhkem değildir. Ailemizi ve çocuklarımızı muhâfaza etmek için bize izin veriniz"* diyerek müsâade alıp gidiyordu. Halbuki asıl gâyeleri harbden kaçmakdı. Bir kısmı da *"Allâh ve Rasûlü, boş şey'lerden başka bir şey' va'd etmiyorlar. Onun için Medîne'deki evlerinize geri dönünüz, artık burada sizin için durulacak bir yer yokdur"* diyorlardı.

Bütün bunlara rağmen Allâh'ın ve Rasûlü'nün va'dine tam bir teslîmiyyet ile inanıp bağlanan Müslümân'lar ise, düşman kuvvetlerine karşı bütün güçleri ile dayanmaya, sonuna kadar mukâvemet etmeye çalışıyorlardı. Düşman kuvvetlerini görünce de, *"İşte Allâh'ın ve Rasûlü'nün va'd etdiği bu idi. Allâh da, Rasûlü de va'dlerinde sâdıkdır"* diyerek îmân kuvvetlerinin derecesinin büyüklüğünü, Allâh'a ve Rasûlü Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a olan teslîmiyyetlerini bir kerre daha isbât edip ortaya koyuyordu.

Yahûdî'ler ve Münâfıklar, Müslümân'lar aleyhinde bu şekilde çalışırlarken Kurayş müşrikleri kuvvetleri de Müslümân'lar aleyhinde

durmadan çalışıyor, onları yok edip ortadan kaldırmak için her çâreye baş vuruyorlardı.

❋ ❋ ❋

Bütün bu durumlar karşısında Müslümân'ların nasıl bir sıkıntılı hâle dûçâr oldukları, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulup anlatılır:

"O vakit onlar hem üstünüzden, hem altınızdan size gelmişlerdi O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmışdı ve siz Allâh'a karşı türlü zanlarda bulunuyordunuz".

"İşte orada Mü'min'ler imtihâna uğratılmışdı. Şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı".

"O vakit münâfıklarla kalblerinde maraz bulunanlar: -*Allâh ve Rasûlü bize bir aldatışdan başka bir şey' va'd etmemiş*- diyorlardı".

"O zaman onlardan bir gürûh: -*Ey Yesrib ehâlisi, sizin için burada durmak yok. Hemen dönün*- demiş (ler) **di. Onlardan bir kısmı da: -*Hakîkaten evlerimiz açıkdır*- diyerek Peygamberden izin istiyordu. Halbuki onlar** (ın evleri) **açık değildi. Onlar kaçmakdan başka bir şey' arzû etmiyorlardı".**

"Eğer (Medîne'nin) **etrâfından üzerlerine girilmiş olup da sonra kendilerinden fitne** (çıkarmaları) **istenseydi muhakkak ki bunu hemen yaparlar, bundan pek az** (bir zamandan) **fazla geri kalmazlardı".**

"Halbuki onlar, and olsun, arkalarına dönmeyeceklerini daha evvel Allâh'a karşı teahhüd de etmişlerdi. Allâh'a verilen söz (ü nakz edenler) **mes'uldür".**

"(Habîbim) **de ki: -Eğer ölmekden, yâhud öldürülmekden kaçıyorsanız firârınız size aslâ fâide vermez. O takdirde bile pek az bir** (zaman) **dan fazla faidelenemezsiniz-".**[307]

"Mü'min'ler (düşman) **orduları** (nı) **görünce: -*İşte, Allâh'ın ve Rasûlü'nün bize va'd etdiği şey' budur. Allâh ve Peygamberi doğru söylemişdir*- dediler.** (Bu), **onların îmânlarını, teslîmiyyetlerini artırmakdan başka bir şey' yapmadı".**

"Mü'min'ler içinde Allâh'a verdikleri sözde sadâkat gösteren nice erler vardır. İşte onlardan kimi adadığını ödedi, kimi de (bunu) **bekliyor. Onlar hiç bir suretle** (ahidlerini) **değiştirmediler".**

"Çünkü Allâh sâdık olanları sadâkatleri sebebiyle mükâfâtlandıracak, münâfıkları da dilerse azâba uğratacak,

[307] -Ahzâb Sûresi, âyet 10-16.

yâhud onlara tevbe nasîb edecekdir. Şübhe yok ki Allâh, çok yarlığayıcı, cidden esirgayicidir".[308]

Muhâsara esnâsında Müslümân'ların ve düşman kuvvetlerinin durumu

Muhâsara, yirmi gün kadar sürdü.[309] İslâm askerlerine bıkkınlık gelmeye başladı. Kıtlık ve darlık, günden güne ziyâdeleşdi. Üç gün aç kalanlar ve bir hurmayı iki kişi bölüşenler oldu. Mevsimin kış olması da onları büyük sıkıntılara sokuyordu. Herkes açlıkdan ve soğukdan üşüyüp titriyordu. Bu cihetle de pek ziyâde canları sıkılmaya başladı. Buna rağmen îmân ve akîde kuvveti sâyesinde her şey'e güle güle büyük bir azîm ve sadâkatle katlanıyorlardı.

Arada handek olduğundan iki ordu biribiriyle çarpışıp meydan muhârebesi yapamıyordu. Sâdece biribirlerine karşı ok ve taş atıyorlardı. Bu bakımdan muhâsara uzayıp gidiyordu.

Kurayş müşrikleri ordusu ile diğer Arab kabîleleri kuvvetleri de bu halden bıkıp usanmaya başladı. Çünkü Arab'lar böyle uzayıp giden harblere alışık değillerdi. Onların âdeti, ânî bir baskın yaparak ellerine geçirebildikleri şey'leri alıp kaçmakdı. Fakat bu sefer öyle olmadı. Havaların kış gitmesi, yakıcı bir soğuğun etrâfı kasıp kavurması, mevsim yağmurlarının başlamak üzere olması ve hayvanlarının yemlerinin kalmaması da onları büyük sıkıntılara düşürüyordu. Kendi erzâkları da bitmek üzere idi. Bunun için Hayber'e yirmi deve göndererek hurma ve erzâk istemişlerdi. Bi'l-hâssa Benî Gatfân kabîlesine mensûb kuvvetler, böyle bir hâle hiç dayanamıyorlardı. Bu bakımdan zafer ümîdi uzak görünüyordu.

Muhâsaranın uzayıp gitmesi, onların ma'neviyyatlarını büsbütün sarsıyordu. Benî Kurayza Yahûdî'lerinin kendi taraflarına geçmesi, onları sevindirmiş ve bozulan ma'neviyyatlarını biraz takviye etmişdi. Fakat umduklarına nâil olamamışlardı. Çünkü Müslümân'lar üzerine hep birlikde bir hücûm yapmak için Benî Kurayza Yahûdî'lerinden yardım istedikleri zaman onlar,

---

[308] -Ahzâb Sûresi, âyet 22-24.

[309] -Ba'zı kayıtlarda bu muhâsaranın onbeş, yirmi veyâ yirmiyedi gün devam etdiği yazılıdır.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.235. Kâmil Miras.

"Yarın Cumartesidir, hiç bir işe el uzatamayız. Hücûmu başka bir güne bırakalım. Hem bu işi sona erdirmeden gitmeyeceğinize bizi inandırmak için bize yetmiş kişi rehin bırakmanız lâzımdır".

cevâbını vererek ümîdlerini kırmışlardı. Arzûları yerine getirilip yetmiş kişi rehin verilmeyince de, biribirlerine karşı olan i'timâdları sarsılmışdı.

Müslümân'lar lehine olan bu mühim rolü, **Nuaym ibn-i Mes'ûd** adında birisi oynamışdı. Bu şahıs, **Eşcâ'** kabîlesinin ileri gelen reislerinden idi. Kendisi kalben Müslümân olduğu halde henüz müşrikler arasında bulunuyordu. Gizlice Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gelerek,

"Yâ Rasûle'llâh, ben Müslümân'ım. Fakat aralarında bulunduğum müşrikler benim Müslümân olduğumu bilmezler. Eğer İslâm Dîni'nde bir müsâade varsa, bu halden istifâde ederek bir harb hîlesi yapabilirim".

dedi. O da " اَلْحَرْبُ خُدْعَةٌ **:El-harbü hud'atün:** Harb hîledir**"** buyurdu.

Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem* 'den bu cevâbı alan Nuaym ibn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anh*, gece yarısı Benî Kurayza Yahûdî'lerinin yurduna giderek onlara,

"Ey Kurayza'lılar, ben sizin durumunuzu tehlikede görüyorum. Müttefikler, günlerce devam eden çarpışmalarda bir başarı gösteremediler. Bunlar memleketlerine dönünce sizin hâliniz ne olacak? Şimdiden tedbirli olmalısınız. Kurayş ve Benî Gatfân kabîlelerinin sonuna kadar sebât etmelerini te'mîn etmek için -hiç olmazsa- onların ileri gelen adamlarından yetmiş kişiyi rehin almalısınız. Aksi takdirde müslümân'larla olan ahdinizi bozmanızın cezâsı size çok ağır olur".

dedi.

Bundan sonra da oradan ayrılarak Kurayş ve Benî Gatfân kabîlelerinin yanına gitdi. Onlara da,

"Haberiniz var mı? Benî Kurayza Yahûdî'leri, bu güne kadar sizin gevşek hareketlerinizden endîşelenerek Müslümân'larla olan ahidlerini bozduklarına pişman olmuşlar. Onlarla olan ahidlerini yenilemek ve kendilerini efv etdirmek için çâre aramaya başlamışlar. Hîle ile sizden ba'zı kimseleri ele geçirip Müslümân'lara teslîm edeceklermiş. Bunun için işi çok sıkı tutmalısınız".

dedi. Bu sûretle de her iki tarafın birbirine karşı olan i'timâdını sarsdı. Allâhü Teâlâ O'ndan razı olsun.

Halbuki Kurayş müşrikleri ile diğer Arab kabîleleri, Müslümân'ları bir hamlede yok etmek hırsı ile buraya gelmişlerdi. ne çâre ki hiç görmedikleri bir mânia (*handek*) ile karşılaşınca nasıl hareket edeceklerini bilememişlerdi. Çünkü handek, o zamana göre çok mühim bir müdâfaa şekli idi. Kırk zirâ' eninde on zirâ' derinliğinde açılmışdı.[310] geçmeye teşebbüs eden düşman kuvvetleri, ok ve taş yağmuru ile karşılaşıyorlardı. Buna rağmen son bir hamlenin çârelerini arıyorlardı.

Handeğin geçilmesi ve mübârezenin başlaması

Muhâsaranın uzayıp gitmesinden usanan düşman ordusu, son günlerde bütün kuvvetlerini toplayarak bir hamle daha yapdı. Bu sırada Amr ibn-i Abdivedd, İkrime ibn-i Ebî Cehil, Hübeyrâ' ibn-i Ebî Veheb, Nevfel ibn-i Abdu'llâh ibn-i Muğayra, Merdâs ibn-i Muhârib ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın müşrikler tarafında olan kardeşi Dırâr ibn-i El-Haddâb ismindeki süvârîler, atlarını zorlayarak handeğin dar bir yerinden atlayıp Müslümân'lar tarafına geçmeye muvaffak oldular. Ebû Süfyân ile Hâlid ibn-i Velîd'in kumandası altında bulunan bir kısım askerler de onların arkalarından onlara yardım etmek için koşdular. Fakat handeği atlayamadılar. Handeğin kenarında durarak önden giden adamlarının hâlini seyre daldılar.

Handeği geçenlerin en meşhuru ve Arab'larca bir bölük süvârîye bedel sayılan Amr ibn-i Abdivedd, arkadaşlarından ayrılıp meydana çıkarak İslâm askerlerinden er diledi. Bedir muhârebesinde yaralanmış olduğundan intikâm almadıkca koku sürünmemeye and içmişdi. Baştan ayağa zırha bürünmnüşdü. O'nunla karşılaşmak için çok büyük bir cesâret sâhibi olmak lâzımdı. Çünkü onunla döğüşmek, arslanla pençeleşmek gibiydi. O'na karşı çıkmaya pek cesâret eden olmadı

Bu sırada Hazreti Ali *radıye'llâhü anh "Yâ Rasûle'llâh, O'na karşı ben çıkarım"* diyerek izin istedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da *"Sen otur, yâ Ali. Gelen Amr'dır"* dedi ve O'nu bırakmak istmedi.

Kendisine karşı bir kimsenin çıkdığını göremeyen Amr ibn-i Abdivedd, *"İçinizde er meydanına çıkacak bir kimse yok mudur?"* diyerek sözünü tekrarlamaya, nâra atıp şımarmaya başladı. Bunun üzerine Hazreti Ali *radıye'llâhü anh, "Amr'a da olsa çıkarım, yâ*

[310] **-Zirâ'**: Dirsekden orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü. (75-90) santim arasında değişen şekilleri vardır.

Rasûle'llâh" diyerek bir şâhin gibi yerinden fırladı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in zırhını giydi ve **Zü'l-fikâr** adlı kılıcını da eline aldı. Yaya olarak Amr ibn-i Abdivedd'in karşısına çıkdı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de O'na duâ etdi.

Er meydanına çıkan Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, evvelâ hasmını İslâm'a da'vet etdi. Bu da'veti işiten Amr ibn-i Abdivedd kahkaha ile gülüp alay ederek O'na *"Bu ağızla bir kimsenin karşıma çıkacağı hatırıma gelmezdi. Sen kimsin? Hele söyle bakayım"* dedi. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da *"Ben Ali ibn-i Ebî Tâlib'im"* cevâbını verdi.

Buna karşı Amr ibn-i Abdivedd, *"Senin ağzın süt kokar. Müslümân'lar içinde senden başka adam yok mu ki senin gibi bir çocuğu benim karşıma gönderdiler. Şimdi senin kanını dökmek bana güç gelir"* dedi. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, *"Benim tarafımdan böyle bir şey' vârid değildir. Hele sen atından inip benim gibi yaya ol da ondan sonra görüşelim"* cevâbını verdi.

Bu söz Amr ibn-i Abdivedd'in çok ağırına gidip öfkelendi. derhâl atından indi. *"Kılıcımı senin kılıcın ile deneyeceğim"* diyerek bir yıldırım gibi Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın üzerine hücûm etdi. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'a öfke ile öyle bir kılıç darbesi indirdi ki bir vuruşda Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın kalkanını iki parça etdi ve başını da biraz yaraladı. Hücûm sırası Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'a gelince *"Erler tek başına meydana çıkarlar, yanındakiler neci?"* diye sordu. O da hiddetle *"Kimler?"* diyerek arkasına bakdı. Tam bu sırada bu durumdan istifâde etmesini bilen Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, bir vuruşda Amr ibn-i abdivedd'i ikiye bölüp öldürdü.

Sıra Nevfel ibn-i Abdu'llâh ibn-i Mugayra'ya gelmişdi. Böbürlenerek meydana çıkıp Müslümân'lardan er diledi. Buna karşı da Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh* çıkdı. Bir vuruşda mu'cizevî bir mahâretle hasmını baştan aşağı ikiye bölüp öldürdü. Bu güzel hareketinden dolayı Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh* 'a *"Senin kılıcın gibi kılıç görmedik"* dedikleri zaman o da *"Onu yapan kılıç değil, biledir"* cevâbını verdi.

Bundan sonra Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, kardeşi Dırâr ibn-i El-Haddab'a karşı; Hazreti Ali ile Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anhümâ* da diğer hasımları olan İkrime ibn-i Ebî Cehil, Hübeyrâ' ibn-i Ebî Veheb ve Merdas ibn-i Muhârib'e karşı çıkdılar. Müslümânların hücûmları karşısında sarsılan düşman erleri, can korkusu ile geri dönüp

kaçdılar. Kaçarken de İkrime ibn-i Ebî Cehil'in mızrağı düşdü. Bunu gören şâir Hassân ibn-i Sâbit *radıye'llâhü anh*, bir şiir söyleyip O'nun hâlini ayıpladı.

Bu yenilgileri acı acı seyr eden Ebû Süfyân da *"Bu gün bizim için hayırlı bir iş yokdur"* diyerek adamlarıyle birlikde handeğin kenarından ayrılıp ordugâhına gitdi. Diğer düşman kuvvetleri de akşama kadar ok ve taş atarak Müslümân'lara göz açtırmadılar

Son hamle ve düşman kuvvetlerinin mağlûbiyyeti

Yukarıdaki yenilgiden sonra başta Kurayş müşrikleri olmak üzere bütün düşman kuvvetleri birleşerek her tarafdan umûmî bir taarruza geçdiler. Bütün kuvvetleri ile İslâm askerlerini kuşatdılar. Akşama kadar ok ve taş atarak İslâm askerlerine göz açtırmadılar. Bir kara bulut gibi her taraflarını sardılar. Bu arada soğuğun ve açlığın meydana getirdiği güçlükler ise ayrı bir durum arz ediyordu. Uzun bir müddet bunlarla mücâdele etmek mecbûriyyetinde kalan İslâm askerleri, o gün zayıf ve mecalsiz bir hâle geldiler. Akşam olup düşman harb sâhasından çekilince biraz nefes aldılar.

Ertesi gün aynı muhâsara bütün şiddeti ile devam etdi. Bu gün, üç gün süren umûmî taarruzun üçüncü günü idi. Hepsinden şiddetli olmuşdu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile bir çok Müslümân'lar, namaz kılmaya bile fırsat bulamamışlardı. Bu durumdan İslâm askerleri çok sıkıldı. Kimi açlıkdan, kimi soğukdan dağılmaya başladı. Hiç durmadan İslâm askerlerine kuvvet ve metânet vermeye çalışan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanında, sâdık Müslümân'lar kaldı. Bunlar, bütün varlıkları ile düşmana karşı koymaya çalışıyorlardı.

Nihâyet öğle ile ikindi vakti arasında Allâhü Teâlâ'ya *"Ey Kur'ân gönderen Allâh'ım, ey düşmanlarla hesâbı tez gören Rabb'im. Sen, Medîne önünde toplanan şu düşman topluluğunu kır, onları hezîmete uğratıp irâdelerini sars"* diye duâ ve niyâz eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhive sellem* 'in yüzü güldü.[311] Çünkü Cebrâîl *aleyhi's-selâm* gelerek Allâhü Teâlâ'nın yardım edeceğini haber vermişdi. Bu haberi alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem,* Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben *"Allâhü Teâlâ bize yardım edecek"* diyerek onları

[311] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.1.ss.236.Ahmed Naim ve C.8.ss. 395. (1233 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

müjdeledi. İkindi vaktinden sonra düşman tarafında gün duğusundan emsâli görülmemiş bir şiddetde bir fırtına çıkdı. Her taraf toz duman içinde kalıp göz gözü görmez oldu.

En müşkil bir anda Allâh'ın nusrati (*yardımı*), Müslümân'ların imdâdına yetişdi. Gün doğusundan esen bu rüzgâr hem soğuk, hem de şiddetli idi. Medîne vâdîsinin toprağını, kumunu savurup düşmanların yüzlerine, gözlerine dolduruyor, ağaçları kökünden söküyordu. Düşman çadırlarını yerinden söküp çocukların uçurtmaları gibi havada uçuruyordu. Ocaklar üzerinde bulunan yemek kazanlarını devirip ateşlerini söndürüyor, yük develerini ve süvârî atlarını birbirine karıştırıyordu. Düşman ordugâhı âdetâ bir ana baba günü olmuş ve mahşerî bir hengâme hâlini almışdı. Canlara korku salan bu hengâme esnâsında işitilen Tekbîr sesleri ve silâh şakırdıları da bu manzaraya ayrı bir dehşet veriyordu. Bunlar, Müslümân'ların imdâdına yetişen Melek'lerin Tekbîr sesleri ve silâh şakırdıları idi.[312]

Bardakdan dökülürcesine bir yağmur boşanmışdı. Gecenin zifîrî karanlığındaki şimşekler ve gök gürültüleri, bu korkunç hâle daha da başka bir dehşet veriyordu. Düşman kuvvetleri, üzerlerine her tarafdan bir hücûm var sanıyorlardı. Her şey' onlara saldırıyor gibiydi. Tabîat kuvvetleri bile -*Allâhü Teâlâ'nın izni ile*- düşmanı mağlûb etmek için harekete geçmişdi.

Bu haller düşman ordusunu pek ziyâde korkutdu. Neye uğradıklarını bilemediler.

"Artık Muhammed sihr etmeye başladı. Ne duruyoruz. Çabuk, çabuk...".

diyerek paniğe kapıldılar. Sarsılan ma'neviyyatları alt üst oldu. Gece yarısı korku ve telâş içerisinde ale'l-acele toplanıp geldikleri yerlere kaçmaya başladılar. Bu sûretle de on binden fazla olan o koskoca düşman ordusu, darma dağın olup harb meydanını terk etdi. Bir kısım eşyâlarını ve erzaklarını da harb meydanında bırakdı. Canlarını kurtarmak onlar için büyük bir kâr oldu ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Ey îmân edenler, Allâh'ın üzerinizdeki (bunca) **ni'metini hatırlayın. O zaman ki size ordular saldırmışdı da biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular** (yardımcı melekler) **göndermişdik. Allâh, ne işlerseniz hepsini hakkıyle görendir".**

---

[312] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.237. Kâmil Miras.

"O vakit onlar hem üstünüzden, hem altınızdan size gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmışdı ve siz Allâh'a karşı türlü zanlarda bulunuyordunuz".

"İşte orada Mü'min'ler imtihâna uğratılmışdı. Şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı".[313]

"Allâh, o kâfirleri hiç bir hayra eremediklri halde öfkeleriyle redd (ve def') **etdi. Allâh, muhârebe** (husûsunda) **Mü'min'lere el verdi,** (fırtına kopardı, melekleri gönderdi). **Allâh kavidir,** (her şey'e) **gâlibdir".**

"Kitâblılardan olup da onlara yardımda bulunanları da, yüreklerine korku düşürerek kal'alarından indirdi. Bir kısmını öldürüyordunuz, bir kısmını da esîr ediyordunuz".

"Onların yerlerine, yurdlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız diğer arâzîye de sizi mîrascı yapdı. Allâh her şey'e hakkıyle kâdirdir".[314]

Bu meâldeki ayet-i kerîmelerin ifâde etdiğine göre, göklerin ve yerin ordularından (*askerlerinden*) bir kısmı, Allâhü Teâlâ'nın Rasûlü olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ve O'nun Ashâb-ı Kirâm'ının imdâdına koşmuşdur ki,

"Mü'min'lerin yüreklerine *-îmânlarını katmerli bir îmân ile artırsınlar diye-* sekîneti (ma'nevî kuvveti) **indiren O'dur. Göklerin ve yerin bütün orduları Allâh'ındır. Allâh, her şey'i hakkıyle bilendir, yegâne huküm ve hıkmet sahibidir".**[315]

"Göklerin ve yerin bütün orduları (mülk-ü tasarrufu) **Allâh'ındır. O, kimi dilerse yarlığar, kimi dilerse azâblandırır. Allâh çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**[316]

meâlindeki âyet-i kerîmeler bunun en açık bir delîlidir. Çünkü Allâhü Teâlâ ve Rasûlü, va'dinde sâdıkdır. Ne mutlu bu yardıma nâil olanlara.

Bu husûsda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuşdur:

---

313 -Ahzâb Sûresi, âyet 9-11.
314 -Ahzâb Sûresi, âyet 25-27.
315 -Feth Sûresi, âyet 4.
316 -Feth Sûresi, âyet 14.

"Ben Sabâ (gün doğusu) rüzgârı ile nusrat olundum. Âd ve Semûd kavimleri de Debûr (lodos) rüzgârı ile helâk olundu".

Müslümân'lar, kaçan düşman ordusunu ta'kîb edecek bir durumda değillerdi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* fırtına esnâsında düşmanın hâlinden bir haber getirmek üzere **Huzeyfe ibn-i Yemân** *radıye'llâhü anh* 'ı gönderdi. O da gizlice gidip düşmanın arasına girdi. Hallerini tetkîk etmeye başladı. Bu sırada **Ebû Süfyân**'ın,

"Artık burası durulacak yer değil. Muhâsaranın devâmında bir fâide yok. Ben gidiyorum, siz de hemen göç ediniz".

dediğini duydu. Bundan sonra da devesine binip gitdiğini, bunu da umûmî bir ric'atin ta'kîb etdiğini gördü. Geri dönerek durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdi

Düşmanın bu durumunu öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de şöyle buyurdu:

"Allâh'dan başka tanrı yokdur. Yalnız O vardır ve birdir. Allâh, düşman ordusunu âciz kıldı. Kulu Muhammed'e yardım etdi de tek başına Arab kabîlelerine galebe çaldı. Allâh'dan başka hiç bir şey'in hakîkî varlığı yokdur".[317]

Amr ibni'l-Âs ile Hâlid ibn-i Velîd de ikiyüz askerle arkalarından giderek ric'at eden Kurayş müşrikleri ordusunun arkasını aldılar. Bu sûretle de harb meydanında hiç bir düşman askeri kalmadı.

Müslümân'ların durumu ve netîce

Düşman kuvvetlerinin paniğe kapılarak kaçması, çok ânî ve şuursuzca olmuşdu. Bunun için Kurayş ve diğer Arab kabîleleri muhârebe meydanından göç ederlerken pek çok harb levâzımı, deve, eşyâ ve zahîre bırakdılar. Sabah olunca bunların hepsi toplanarak İslâm orduğâhına getirildi. Bunlardan başka Ebû Süfyân tarafından Hayber Yahûdî'lerine sipâriş edilen yirmi deve yükü hurma ve erzâk da, develeri ile birlikde Müslümân'ların eline geçdi. Bu sûretle Müslümân'lar ve Medîne halkı, günlerden beri karşı karşıya bulundukları açlık ve kıtlık sıkıntısından kurtulmuş oldular.

Bu muhâebede de Müslümân'lar -*Allâh'ın yardımı ile*- gâlib geldiler. Bu gâlibiyyet netîcesinde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü*

[317] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.238. (1590 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

aleyhi ve sellem, Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ etdikden sonra Ashâb-ı Kirâm'ına şu müjdeyi verdi:

"Artık nöbet sırası size geldi. Bundan böyle Kurayş'e (müşriklere) karşı biz harb edeceğiz. Onlar bize harb edemiyecekler. Biz onlar üzerine sefer edeceğiz".

Bu harbde düşman kuvvetleri dört ölü, Müslümân'lar ise beş şehîd verdiler. Bunların ikisi Evs kabîlesinden, üçü de Hazrec kabîlesinden idi. Evs kabîlesinin reisi olan ve Ensâr-ı Kirâm'ın en efdali bulunan **Sa'd ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* da, bir ok isâbeti ile kolundan yaralanmışdı. Ok damara isâbet etdiğinden kan bir türlü durmadı. Netîce de O da şehîd oldu. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"Sa'd ibn-i Muâz'ın şehâdetine, Arş-ı Rahmân titredi".

buyurdu. Rûhen ve ahlâken Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'a benzerdi. Cenâzesi büyük bir i'tinâ ile kaldırıldı. İlk def'a Tekbîr ve Tehlîl O'nun mezarı başında alındı ve defin esnâsında duâlar okundu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anhümâ,* O'nun cenâzesinde göz yaşıları dökdüler.

Handek muhârebesinde kadınlar da vazîfe almışlardı. Bunlardan bir kısmı sakalık vazîfesini, bir kısmı da hasta bakıcılık vazîfesini yaparak mühim hizmetlerde bulunmuşlardır.

Hazreti Muhammed sallâhü *aleyhi ve sellem*, öğle vaktine doğru İslâm ordusu ile birlikde Medîne'ye döndü. Öğle namazı kılınıp biraz dinlenildi. Zü'l-hıcce ayına bir hafta kalmışdı. Herkes büyük bir ferah ve sükûnete kavuşmuşdu. Fakat İkindi vakti olmadan Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'ın,

"Allâh'ın emrine itâat eden Müslümân'lar, ikindi namazını Benî Kurayza topraklarında kılsın".

şeklindeki bir nidâsı, bu sükûneti tekrar harekete çevirdi. Bu i'lân ile bütün Müslümân'lar yeni bir harbe da'vet ediliyordu.

Benî Kurayza seferi

Hazreti Muhammed sallâ'llâhü *aleyhi ve sellem*, Medîne'ye hicret etdiği zaman Medîne'de bulunan **Benî Kaynukâ'**, **Benî Nadîr** ve **Benî Kurayza** Yahûdî'leri ile birer andlaşma yapmışdı. Bu andlaşmanın özellikleri, Hicret'in birinci yılında vukû' bulan hâdiseler arasında

anlatılmışdı. Bi'l-âhare bu muâhede hukümlerine riâyet etmeyerek Müslümân'lara karşı ihânetde bulunan Benî Kaynukâ' ve Benî Nadîr Yahûdî'lerinin kendi kendilerini nasıl bir âkıbete düşürdükleri ve bunun netîcesi olarak da Medîne'den nasıl sürgün edildikleri, yine evvelki bahisler arasında görülmüşdü. Benî Kurayza Yahûdî'leri ile olan andlaşma da, Uhud muhârebesinden sonra yenilenmiş ve Benî Kurayza Yahûdî'leri yurdlarında bırakılmışdı.

Handek muharebesinin en sıkışık bir ânında Benî Kurayza Yahûdî'leriden Huyeyy ibn-i Ahdab'ın entrikâlarına kapılan Benî Kurayza Yahûdî'leri, Müslümân'larla olan ahidlerini bozdular ve onlara karşı cephe aldılar. Ahd ve emânı altında bulundukları Evs kabîlesi reisi olan ve Ensâr-ı Kirâmın en efdali bulunan Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* 'ın nasîhatlerini de dinlemediler. Özür dileyecekleri yerde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e küfr edip cebhe aldılar. Bunlar yetmiyormuş gibi Handek muhârebesinin en büyük harb sorumlusu olan Huyeyy ibn-i Ahdab'ı da aralarında barındırdılar. Eğer gâlib gelmiş olsalardı kim bilir Müslümân'lara daha neler yapmayacaklardı? Bu bakımdan bunların cezâsız kalmaları doğru değildi. Yılanı yuvasında bastırıp başını ezmek lâzımdı.

❋ ❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Handek muharebesinden dönüp Medîne'ye geldiği zaman evine gidip silâhlarını çıkardı. Gusl edip yıkandı. Bu sırada **Cebrâîl** *aleyhi's-selâm*, at üzerinde başındaki siyah sarığının tozunu silkerek geldi ve şöyle dedi:

"Aa, silâhını çıkardın mı? Va'llâhi ben çıkarmadım, (Biz melekler çıkarmadık). Allâh'ın emri var. Benî Kurayza üzerine gideceksiniz".[318]

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâhü aleyhi ve sellem,* tekrar silâhlandı ve Bilâl-i Habeşî *radıye'llâhü anh* 'a ***"Allâh'ın emrine itâat edenler, ikindi namazını Benî Kurayza topraklarında kılsın"*** diye nidâ etdirdi. Ashâb-ı Kirâm'ın sür'atle harekete geçmelerini te'mîn etmek için de *"Sizden hiç biriniz ikindi namazını sakın başka yerde kılmasın. Ancak Benî Kurayza yurdunda kılsın"* buyurdu.

Yolda ikindi namazı vakti girince, Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları bu emrin zâhirine uyarak *"Benî Kurayza yurduna varmadıkça ikindi*

[318] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.242. Kâmil Miras.

namazını kılmayız" dediler. Bir kısmı da, *"Bu emrin zâhiri değil, belki lâzımı olan seferde isti'câl matlubdur. Onun için biz yolda vakti içinde kılacağız"* diyerek ikindi namazını yolda kıldılar. Daha sonra bu hareketlerini, Rasûlü'lâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdiler. O da **sükût** ile karşılayarak her iki tarafın ictihâdını tasvîb etdi.

Ashâb-ı Kirâm'ın Asr-ı Saâdet'deki bu ihtilâfı, amelî ve fer'î mes'eleler hakkındaki ihtilâflarından biridir.[319]

Benî Kurayza yurduna hareket etmek üzere olan Hazreti Mıuhammed *sallâhü aleyhi ve sellem,* Sancak-ı şerîfi **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* 'a verip önden gönderdi. Kendisi de atına binip arkadan geldi ve bir su kenarına indi. Orada bulunan müsâid bir yeri de **mescid** yapdı. Sür'atle Medîne'den hareket eden Ashâb-ı Kirâm da takım takım Benî Kurayza yurduna gitdiler. İmdâda gelen Melek'ler de Cebrâîl *aleyhi's-selâm* 'ın kumandası altında hareket etdiler.[320]

Hazrreti Ali *radıye'llâhü anh*, İslâm ordusundan önce Benî Kurayza Yahûdî'lerinin bulunduğu kaleye vardı. Sancak-ı şerîfi, Benî Kurayza kalesinin önüne dikdi. Bunu gören Benî Kurayza Yahûdî'leri, öfkelenip fenâ sözler söylemeye ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâma* küfr edip sövmeye başladılar. Bununla da kalmayarak kal'alarını müdâfaa etmeye kalkışdılar.

Bir müddet sonra Hazreti Muammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* arkalarından geldi. O'nu ta'kîben İslâm askerleri de takım takım gelmeye başladı. Yatsı namazının vaktine kadar herkes toplandı. İslâm ordusunun mevcûdu üç bin kişi idi. Bunun otuzaltısı süvârî idi. Cemâatle namaz kılındı. İkindi namazını yolda kılmayanlar da namazlarını yatsı namazı vaktinde kılıp kazâ' etdiler.

Benî Kurayza Yahûdî'lerinin fenâ hareketleri ve özür dilemeye bile lüzum görmeden kalelerini müdâfaa etmeye kalkışmaları karşısında, Müslümân'lar da Kuayza kalesini muhasara etmeye karar verdiler. O geceden i'tibâren başlayan muhâsara, yirmibeş gün sürdü.

Bu durum karşısında Benî Kurayza Yahûdî'lerinin yüreklerine korku düşdü. Reisleri olan **Ka'b ibn-i Esed**'in başkanlığı altında toplanarak ne yapacaklarını ve nasıl hareket edeceklerini görüşdüler.

---

[319] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.242. Kâmil Miras.
[320] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.243. Kâmil Miras.

Ka'b ibn-i Esed *"Kitâb'larımızda bildirilen âhir zaman peygamberinin bu olduğu anlaşıldı. Müslümân olalım ve kurtulalım"* dedi. Yahûdî'ler ise, *"Biz, Tevrât üzerine başka kitâb kabûl etmeyiz"* diyerek bu teklîfi redd etdiler. Bundan sonra Ka'b ibn-i Esed'in ileri sürdüğü başka teklîfleri de aynı şekilde kabûl etmediler. Bunun netîcei olarak da bir hâl çâresi bulamadılar.

Muhâsara günden güne uzuyordu. Bu müddet esnâsında bir kaç sâdık dostlarından başka hiç bir kimse yardımlarına gelmedi. Durumları günden güne fenâlaşıyordu. Açlıkdan ve yorgunlukdan tâkatları kesilmişdi. Yaptıkları işlere pişmanlık duydular. Hepsi me'yûs olup çâresiz kalarak -*Benî Nadîr Yahûdî'leri gibi*- develerinin taşıdığı kadar götürebilecekleri eşyâları ile birlikde, Şâm taraflarına gitmek istediklerini Müslümân'lara bildirdiler. Fakat bu teklîfleri, Müslümân'lar tarafından kabûl olunmadı. Lâyık oldukları cezâ' verilmek üzere teslîm olmaları istendi.

Bunun üzerine istişâre etmek için Evs kabîlesi eşrâfından **Ebu Lübâbe** *radıye'llâhü anh* 'ı istediler. Bu zât, onlara karşı hayırhah bir durumda idi. Çünkü çoluk çocuğu ve malları onların elinde idi. Benî Kurayza Yahûdî'lerinin bu arzûlarını yerine getirmek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ebû Lübâbe *radıye'llâhü anh* 'ı onlara gönderdi. Yahûdî'ler, *"Biz bu kal'adan inip de teslîm olursak hakkımızda ne yapılacak"* diye sordular. O da, elini boğazına götürmek sûretiyle kesileceklerini işâret etdi ve başka bir şey' yapamadan geri döndü.

Ebû Lübâbe radıye'llâhü anh **hâdisesi**

Bu hâdise üzerine şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

"Ey îmân edenler, Allâh'a ve Peygamber'e hâinlik etmeyin. Siz, kendiniz bilip dururken, kendi emânetlerinize hâinlik eder misiniz?".

"Bilin ki mallarınız da, evlâtlarınız da ancak bir imtihandı, (asıl) **büyük mükâfat ise şübhesiz Allâh katındadır".**[321]

Oradan ayrılan Ebu Lübâbe *radıye'llâhü anh*, yaptığı işe pişman olarak *"Henüz ayaklarımı ayırmadan Allâh'a ve Rasûl'üne hâinlik etdiğimi kat'î sûretde anladım"* dedi ve üzüntüsünü belirtdi. Medîne'ye

[321] -Enfâl Sûresi, âyet 27-28.

giderek kendisini Mescid-i Saâdet'deki bir direğe bağladı. Ölünceye yâhud tevbesini Allâhü Teâlâ kabûl edinceye kadar yemeyeceğine içmeyeceğine yemîn etdi. Yedi gün bu vaziyetde kaldı. Kazâ-yı hâcet ve namaz vakitlerinde kızı gelip bağını çözer, sonra yine bağlardı. Nihâyet yedinci gün düşüp bayıldı. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk, tevbesini kubûl buyurdu.

Kendisine *"Tevben kabûl olundu, haydi ipini çöz"* denildiği zaman *"Rasûlü'llâh bi'z-zât çözmedikce va'llâhi çözmem"* cevâbını verdi. İp ancak o sûretle çözüldü. O direk, hâlen Mescid-i Nebî'de **"Ebû Lübâbe'nin direği"** olarak mevcûd ve ma'rûfdur.

Bu ilâhî müjdeye nâil olan Ebû Lübâbe radıye'llâhü anh, *"Tevbemin tamam olabilmesi için benim o günâhı irtikâb etdiğim kavmimin yurdunu terk ederek bütün mallarımı fedâ etmem lâzımdır"* dedi. Buna karşı Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, malının üçde birini tasadduk etmesinin kâfî geleceğini beyân etdi. Kıyâmete kadar bütün insanlara büyük bir ıbret numûnesi olan bu hâdiseleri, bu hâdiseler hakkında nâzil olan şu meâldeki âyet-i kerîmeler açık bir şekilde ifâde edip belirtmektedir:

"(Onlardan) **diğer bir kısmı da günahlarını i'tirâf etdiler. Onlar iyi bir ameli başka bir kötü ile karışdırmışlardır. Olur ki Allâh onların tevbelerini kabûl eder. Çünkü Allâh hiç şübhesiz çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir".**

"Onların mallarından bir sadaka al ki bununla kendilerini (günahlarından) **temizlemiş, bununla onları** (n hasenâtını) **bereketlendirmiş,** (kendilerini muhlisler mertebesine yükseltmiş) **olasın. Onlara duâ et. Çünkü senin duân onlar için bir sükûnetdir. Allâh** (onların i'tiraflarını) **hakkıyle işiden,** (pişmanlıklarını) **çok iyi bilendir".**[322]

Benî Kurayza Yahûdî'lerinin teslîm olması

Müslümân'lar da daha fazla beklemek istemiyorlardı. Bunun için Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* ile Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh*, kaleye hücûm ederek içeri girip bir an önce netîceyi almak üzere hazırlandılar ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den emir istediler. Eğer böyle bir hücûm yapılmış olsaydı, kale içinde bulunan kadınlar ve çocuklar, ayaklar altında kalabilirdi. Fakat buna

[322] -Tevbe Sûresi, âyet 102-103.

lüzum kalmadan kalede bulunanların hepsi teslîm olarak Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hukmüne râzı oldular.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Hakkınızda huküm vermek üzere bir hakem gösterin, hukmü o versin"* dedi. Onlar da ahd ve emânı altında bulundukları, fakat nasîhatlerini dinlemedikleri Evs kabîlesi reisi **Sad ibn-i Muâz** *radıye'llâhü anh* 'ı hakem gösterdiler. Bunun üzerine Handek muhârebesinde aldığı bir yaradan yaralı olduğu için Medîne Mescidi'ndeki bir çadırda yatmakda olan ve Benî Gıfâr kabîlesinden ***Rafîde*** ismindeki bir kadın tarafından tedâvî edilmekde olan Sa'd ibn-i Müâz *radıye'llâhü anh* 'ı, bir merkeb üzerine bindirerek Benî Kurayza yurdundaki mescidde oturmakda olan Rasûlü'llâh *sallâ'll'ahü aleyhi ve sellem* 'in yanına getirdiler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, yanına gelen Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* 'a, *"Beni Kurayza Yahûdî'leri senin hukmüne râzı oldular. Onlar hakkındaki hukmünü ver"* dedi. O da, *"Benî Kurayza Yahûdî'lerinin harb edenleri öldürülür, kadınları ve çocukları esîr edilir, malları da taksim olunur"* cevâbını verdi. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Ey Sa'd, azîz ve celîl olan Allâh'ın hukmüne uygun hukm etdin"* buyurdu ve O'nun verdiği bu hukmün doğruluğunu tasdîk etdi. Bu huküm, Tevrât hukmüne de uygun idi. Bunun için bu hukme, Yahûdî'ler de i'tirâz etmeyip boyun eğmek mecbûriyyetinde kaldılar.[323]

Bundan sonra kalede bulıunan dokuzyüz kadar Yahûdî'nin hepsi esîr edilip elleri bağlandı. Huyeyy ibn-i Ahdab başda olmak üzere işlerinde bulunan dörtyüz kadar ahdini bozup hâinlik yapan Yahûdî erkeği, hazırlanan handeklere birer birer getirildi ve Sa'd ibn-i Muâz *radıye'llâhü anh* 'ın verdiği siyâset hukmü infâz edilerek kılıçdan geçirildi. Bu sûretle lâyık oldukları cezâ'yı bulmuş oldular.

Dört Yahûdî, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğu için ölümden kurtuldu. Diğer Yahûdî'lerin kadınları ve çocukları da esîr

---

[323] -Tevrât'da bulunan bu huküm, özetle şöyledir:

"Bir şehre cenk için yaklaştığın zaman onu sulha da'vet edersin. Eğer kabûl ederlerse harac verip sana kulluk edecekler. Eğer kabûl etmeyip cenk ederlerse onu muhâsara edesin. Rabb, onu senin eline teslîm etdikde, erkeklerin cümlesini kılıçdan geçireceksin. Kadınlarını, çocuklarını ve bütün mallarını da kendin için çapul edeceksin ve Rabb'in sana verdiği bu malları yiyeceksin"

Tesniye Kitâbı, bâb 20, söz 10-15.

edildiler.[324] Mallarının beşde biri Beytü'l-mâle ayrıldıkdan sonra geri kalanı, Müslümân'lar arasında taksim edildi. Arâzîleri de -*Ensâr-ı Kirâm'ın muvâfakati ile*- Muhâcir'lere taksim olundu. Bu sûretle Müslümân'ların eline beşyüz kılıç, üçyüz zırh, bin mızrak, beşyüz kalkan, bir çok deve ve hayvânât geçdi. Bunun netîcesi olarak da Medîne'nin etrâfı, bu mikroplardan temizlenmiş, iç ve dış emniyyet te'mîn edilmiş oldu.

Bu muhârebede de gâlip gelen Müslümân'lar, muzaffer olarak Medîne'ye döndüler. Artık meydan Müslümân'lara kaldı. İslâm Dîni, günden güne kuvvet bulup yayıldı. Bu husûslar, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulup anlatılır:

"Kitâb'lılardan olup da onlara yardımda bulunanları (Benî Kurayza Yahûdî'lerini) **de, yüreklerine korku düşürerek, kal'alarından indirdi. Bir kısmını öldürüyordunuz, bir kısmını da esîr ediyordunuz".**

"Onların yerlerine, yurdlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız diğer arâzîye de sizi mîrascı yapdı. Allâh her şey'e hakkıyle kâdirdir".[325]

Hazreti Muammed aleyhi's-selâm 'ın Zeyneb bint-i Cahş El-Esediyye ile evlenmesi

Zeyneb bint-i Cahş El-Esediyye *radıye'llâhü anhâ,* Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in halası olan **Ümeyye bint-i Abdü'l-muddalib**'in kızı ve Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh* 'ın kız kardeşidir. Asıl ismi **Berre** idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile evlenince **"Zeyneb"** ismini aldı.

Bir gün kız kardeşi **Hamne bint-i Cahş** *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, kız kardeşim Zeyneb, hem husn-ü cemâl sâhibi, hem de hünerli, zekî ve âl-i cenb bir kızdır. O'nun hakkında ne düşünürsünüz?"* dedi. O da, O'nu, evlâdlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'a nikâh edeceğini bildirdi. Halbuki O'nun maksâdı, kız kardeşini -*nikâh edip alması için*- *Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e teklîf etmekdi.

---

[324] -Ba'zı kayıtlarda, bu esîrler arasında bulunan *Rayhâne* adlı bir Yahûdî kadınını, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın nikâh edip evlendiği yazılı ise de bunun aslı yokdur.

[325] -Ahzâb Sûresi, âyet 26-27.

Bunun için Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den bu cevâbı alan Hamne bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ*, bu işe râzı olmadı. Kardeşi Abdu'llâh ibn-i Cahş *radıye'llâhü anh* da rızâ göstermedi. Durumu kız kardeşi Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* 'ya bildirdi. O da râzı olmayarak *"Yâ Rasûle'llâh, halanızın kızını kölenize (mevlânıza) mı lâyık görüyorsunuz?"*. dedi ve kalben Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile evlenmek temâyülünde bulunduğunu belirtdi. Bu sırada,

"Allâh ve Peygamberi bir işe hukm etdiği zaman Mü'min olan bir erkekle Mü'min olan bir kadın için (ona aykırı) **işlerinde kendilerine muhayyerlik yokdur. Kim Allâh'a ve Rasûl'üne ısyân ederse muhakkak ki o, ap-açık bir sapıklıkla yolunu sapıtmışdır".**[326]

meâlindeki âyet-i kerîme nâzil oldu. Bunun üzerine başda Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* olmak üzere hepsi özür dileyerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem* 'in arzûsuna muvâfakat cevâbı vermek mecbûriyyetinde kaldılar. Bu sûretle Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ*, Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* ile nikâhlanıp evlendi. Bir yıldan fazla bir zamân berâber yaşadılar.

Bu müddet zarfında, Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ*, güzelliği ve soyu sopu ile gururlanır, âzâdlı bir köleye vardığından dolayı üzülürdü. Bunun için Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* da, bir aileden beklediği huzûr ve alâkayı, karşılıklı sevgi ve saygıyı göremiyordu. Bu bakımdan çok üzülüyordu.

Bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gelerek durumu anlatdı ve ailesi olan Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* 'yı boşamak istediğini bildirdi. O da, kendisine nasîhat edip gönderdi. Bir müddet sonra yine gelerek ailesinden şikâyetde bulundu ve aynı şey'leri söyledi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de yine nasîhat ederek *"Aileni bırakma, Allâh'dan kork"* dedi ve rızâ göstermedi.

Eğer bu rızâyı göstermiş olsaydı -*hukm-i ilâhî gereğince*- O'nu kendisinin alması îcâb ediyordu. Çünkü evlâdlığı Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh*, ailesi Zeyneb bint-i Cahş *radıy'llâhü anhâ* 'yı boşadığı zaman, O'nu kendisine nikâh etmesi Allâhü Teâlâ tarafından kendisine ilhâm olunmuşdu. Bunun için Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llahü*

[326] -Ahzâb Sûresi, âyet 36.

anh 'ın ailesini boşamasını -*bu ilâhî hukme binâen*- arzû etmiyordu. Vukû' bulması muhtemel olan bir takım dedi-kodulardan da çekiniyordu.

Bundan sonra Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh,* bir kere daha geldi ve ailesi Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* 'yı boşadığını (*tatlik etdiğini*) bildirdi. Bu sûretle Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ*, âzâdlı bir köleye varmayı kendisine yakıştıramaz iken, şimdi de O'nun tarafından zevceliğe lâyık görülmemiş bir duruma düşmüşdü.

Bunun üzerine yapdığı işin arzû edilmeyen bir duruma düşdüğünü gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* hem hala kızının şerefini iâde etmek, hem de evvelce O'nun izhâr etmiş olduğu arzûsunu yerine getirmek, hem de evlâdlıkların aileleriyle evlenme yasağı hakkındaki câhiliyye âdetini ortadan kaldırarak ilâhî hukmü te'sîs etmek maksâdı ile -*idded müddeti bitince*- Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* 'yı nikâh edip O'nunla evlendi. Böyle bir davranış, ilâhî bir emir muktezâsı idi ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"(Habîbim) **hatırla o zamânı ki Allâh'ın kendisine ni'met verdiği, senin de yine kendisine lütufda bulunduğun zâte sen: -*Zevceni uhdende tut. Allâh'dan kork*- diyordun da Allâh'ın açığa çıkarıcısı olduğu şey'i içinde gizliyor, insanlar** (ın dedi-kodusun) **dan korkuyordun. Halbuki Allâh kendisinden kormana daha çok lâyıkdı. Nihâyet vaktâki Zeyd o kadından ilişiği kesdi, biz O'nu sana zevce yapdık. Tâki oğullukların kendilerinden ilişiklerini kesdikleri zevceler** (ini almakda) **Mü'min'ler üzerine günah olmasın. Allâh'ın emri yerine getirilmişdir".**

"Allâh'ın, üzerine farz etdiği (takdîr etdiği) **herhangi bir şey'** (i îfâ etmesin) **de Peygamberin üstüne hiç bir vebâl olmaz.** (Nitekim) **daha evvel** (peygamber) **lerde de Allâh bu âdeti** (bir kânûn yapmışdır). **Allâh'ın emri, behemehal yerini bulan bir kaderdir".**

"O (peygamberler) **Allâh'ın gönderdiklerini teblîğ edenler, O'ndan korkanlar, Allâh'dan başka hiç bir kimseden kocunmayanlardı. Hesâb görücü olarak Allâh yeter".**[327]

Bu hâdiseyi fırsat bilen Yahûdî'ler ile münâfıklar, *"Rasûlü'llah, evlâdlığının karısını nikâhladı"* diyerek bir takım dedi-kodular yapmaya başladılar. Bunun üzerine bu dedi-koduları yok edip ortadan

[327] -Ahzâb Sûresi, âyet 37-39.

kaldıran ve onların kötü niyetlerine cevâb olan şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

"Allâh,...Evlâdlıklarınızı (öz) **oğullarınız gibi tanımadı. Bu, sizin ağızlarınızdaki lafınızdır. Allâh, hakkı söyler ve O,** (doğru) **yolu gösterir".**

"Onları babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allâh ındında daha doğrudur. Eğer babalarını (n kim olduğunu) **bilmiyorsanız o halde** (esâsen) **dînde kardeşleriniz** (olmakla berâber) **dostlarınızdır da. Hatâ etdiklerinde ise, üstünüze bir vebâl yokdur. Fakat kalblerinizin** (kasd ve) **teammüd etdiğinde** (vebâl) **vardır. Allâh çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**[328]

"Muhammed, adamlarınızdan hiç birinin babası değildir. Fakat O, Allâh'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allâh her şey'i hakkıyle bilendir".[329]

Hazreti Âişe radıye'llâhü anhâ, Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* hakkında,

"Diyânetce Zeyneb'den hayırlı kadın yokdur. Müttekî, doğru sözlü, sıle-i rahme riâyetkâr, sadakası çok bir kadındır".

buyurmuşdur.

Böyle büyük fazîletlere sâhib bulunan Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ*, Hicret'in yirminci yılında vefât etmişdir.

Hicâb ve Tesettür âyetlerinin nâzil olması

Hicâb âyetinin nâzil olması

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile aileleri olan **"Ümmühât-i Mü'minîn:** Mü'min'lerin anneleri**",** misâfirlere çok ikram ederler, fakirlere yemek vermekden zevk alırlardı. Bunun için bir çok kimseler yemek yemek maksâdı ile Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in evine gelirler, ba'zan yemeğin pişmesini beklerler, ba'zan da yemek yenildikden sonra konuşmaya dalarlardı. Bu esnâda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in aileleri de -*mecbûrî olarak*- onların aralarında dolaşırlar, hizmet ederler ve

[328] -Ahzab Sûresi, âyet 4-5.
[329] -Ahzâb Sûresi, âyet 40.

yemekde berâber bulunurlardı. Bu hâl, ba'zan Rasûlüllâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'i sıkar ve üzerdi. Fakat utancından birşey' söyleyemezdi.

Hicret'in beşinci yılının Zü'l-ka'de ayında Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* ile evlenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, -bu vesîle ile-* hâne-i saâdetinde bir velîme ziyâfeti tertib etdirdi. Ashâb-ı Kiram'dan ba'zıları da bu ziyâfete da'vetliydiler. Bu da'vetliler, sıra ile gelerek yemeklerini yeyip gitdiler. En son sofrada kalan birkaç kişi, yemeklerini yedikden sonra oturup sohbete daldılar. Sohbetleri uzun sürdü. Bu arada bu duruma son vermek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem -konuşmanın bitmiş olduğunu îmâ' etmek maksâdı ile-* odadan dışarı çıkdı. Enes ibn-i Mâlik *radıye'llâhü anh* da yanında idi. Biraz sonra odaya tekrar geldi. Fakat misâfirler hâlâ konuşuyorlardı. Bu durumdan canı sıkılan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ* 'ya emr ederek odasının kapısına perde tutdurdu. Bunun üzerine bütün İslâm ümmeti için bir fazîlet dersi olan şu meâldeki Hicâb âyeti nâzil oldu ve Ümmühât-i Mi'minîn'in *-bu gibi hallerde-* perde arkasından konuşmaları emr edildi:[330]

"Ey îmân edenler, (bundan sonra) **Peygamberin evlerine *-yemeğe da'vet olunmaksızın, vaktine (de) bakmaksızın-* girmeyin. Fakat da'vet olunduğunuz zaman girin. Yemeği yediniz mi hemen dağılın. Söz dinlemek veyâ sohbet etmek için de** (izinsiz) **girmeyin. Çünkü bu, Peygambere ezâ vermekde, o sizden utanmakdadır. Allâh ise hak** (kı açıklamak) **dan çekinmez. Bir de O'nun zevcelerinden lüzumlu bir şey' istediğiniz vakit perde ardından isteyin. Bu, hem sizin kalbleriniz, hem onların kalbleri için daha temizdir. Sizin, Allâh'ın Peygamberine ezâ vermeniz** (doğru) **olmadı** (ğı gibi) **kendinden sonra zevcelerini nikâhla almanız da ebedî** (câiz) **değildir. Bu, Allâh nezdinde çok büyük** (bir günah) **dır".**[297]

Bu meâldeki âyet-i kerîme nâzil olunca, Ümmühât-i Mü'minîn'in hısım ve akrabâları ile diğer İslâm kadınlarının hısım ve akrabâları *"Yâ*

---

330 **-Hicâb:** Lügatde, perde ve örtmek ma'nâsına olup istılâhda, kadınların nâmahrem olan kimseler karşısında örtünmeleri demekdir.

Tesettür: Lügatde örtünmek ma'n'asına olup istılâhda, kadınların açık saçık bir halde bulunmamaları demekdir.

297-Ahzâb Sûresi, âyet 53.

Rasûle'llâh, biz de mi perde arkasından konuşacağız" diye sordular. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu ve Ümmühât-i Mü'minîn ile diğer İslâm kadınlarının kimlerle perde arkasından konuşmaları gerekdiği husûsu belirtildi:

"Onlar için ne babaları, ne oğulları, ne birâderleri, ne birâderlerinin oğulları, ne kız kardeşlerinin oğulları, ne kendi kadınları (Mü'min kadınlar), **ne de sağ ellerinin mâlik oldukları** (câriyeler) **hakkında hiç bir vebal yokdur. Allâh'dan korkun. Çünkü Allâh her şey'in fevkında** (hakîkî) **bir şâhiddir".**[331]

Ümmühât-i Mü'minîn'in, diğer İslâm kadınlarından farklı bir durumda olduklarını, dînî vazîfeleri îfâ husûsunda onlardan daha fazla titizlik göstermelerini ve diğer İslâm kadınlarına örnek bir durumda bulunmalarını belirtmek üzere de, şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

"Ey Peygamber kadınları, siz (diğer) **kadınlardan** (her hangi) **biri gibi değilsiniz. Eğer** (Allâh'dan) **korkuyorsanız** (size yabancı olan erkeklere) **yumuşak söylemeyin. Sonra kalbinde bir maraz** (nifâk ve ficûr) **bulunanlar tamaa düşer** (ler). **Sözü güzel** (ve ağır başlı) **söyleyin".**

"(Vakâr ile) **evlerinizde oturun. Evvelki câhiliyyet** (devri kadınlarının kırıla büküle, süslerini göstere göstere) **yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allâh'a ve Rasûl'üne itâat edin. Ey Ehl-i beyt, Allâh sizden ancak kiri** (günâhı) **gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister".**[332]

Tesettür âyetlerinin nâzil olması

Bu âyet-i kerîmelerden sonra, afîfe olan kadınların tesettür sebebi ile sefîh kimselerin taarruzundan, tasallutundan, sataşmasından ve sû'-i zanlarından korunması ve kalblerinin rahat edilmesi esâsına binâen, kadınların tesettürünü emr eden âyet-i kerîme nâzil oldu. Bunu müteâkiben de kadınların harama bakmamalarını, zînetlerini ve zînet yerlerini göstermemelerini ve dışarı çıkarken üzerlerine bürgülerini bürünmelerini emr eden âyet-i kerîmeler nâzil oldu.

---

[331] -Ahzâb Sûresi, âyet 55.
Bu âyet-i kerîme'de, amca ve dayı zikr edilmemişdir. Çünkü bunlar, ana va baba mesâbesindedirler.

[332] -Ahzâb Sûresi, âyet 32-33.

Tesettürü emr eden âyet-i kerîmelerin nâzil olmasından önce, Ümmühât-i Mü'minîn ile hür olan diğer İslâm kadınları, dışarı çıkdıkları zaman örtüsüz olarak gezip dolaşırlardı. Bu arada ba'zı soysuz ve sefih rûhlu kimseler bunlara söz atarlar, onları ta'kîb ederler ve iffete aykırı olan hareketleri ile onların kalblerini kırarlardı. Bu yüzden de yakalanıp sorguya çekildikleri zaman da *"Biz onları câriye sandık"* derlerdi.

Bunun için hür ve iffetli kadınların nâmus ve şereflerinin korunması, tanınmaması, ta'kîb edilip rahatsız edilmemesi, ezâlandırılmaması, kalblerinde fenâlık bulunan ba'zı kimselerin tahrîk edilerek fenâ yollara sevk edilmemesi ve her türlü fitne kapılarının kapanması gibi bir takım ilâhî hıkmetlere binâen kadınlara tesettürü emr eden şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Ey peygamber, zevcelerine, kızlarına ve Mü'min'lerin kadınlarına (hâcetleri için dışarı çıkacakları zaman) **dış elbîselerinden üstlerine giymelerini söyle. Bu, onların tanılıb** (hür oldukları bilinip) **ezâ edilmemelerine daha uygundur. Allâh çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**[333]

Bu âyet-i kerîmede belirtilen hıkmetlere binâen îmân ehli olan Müslümân'ların iffet ve nezâhet dairesinde yaşamalarını te'mîn etmek; îmân sâhibi olan erkeklerle îmân sâhibi olan kadınların gözlerini ve nâmuslarını haramdan nasıl koruyabileceklerini göstermek; içtimâî *(toplumsal)* terbiyenin nasıl olması gerekdiğini bildirmek; kadınların zînetlerini ve zînet yerlerini kimlere karşı saklayıp kimlere karşı açık bulundurabileceklerini ta'yîn etmek; kusur işleyenlere tevbe kapısının açık olduğunu belirtmek üzere de, şu meâldeki âyet-i krîmeler nâzil oldu.

"Mü'min erkeklere söyle: Gözlerini (haramdan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için daha temizdir. Şübhesiz ki Allâh, ne yaparlarsa hakkıye haberdardır".**

"Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (haramdan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Zînetlerini** (baş. kulak, boyun, göğüs, bâzû, kol ve ayak gibi zînet yerlerini) **açmasınlar. Bunlardan görünen kısmı** (yüzler, eller ve ayaklar) **müstesnâ. Baş örtülerini yakalarının üstünü** (kaplayacak bir şekilde) **koysunlar.**

[333] -Ahzâb Sûresi, âyet 59.

Zînet (mahal) **lerini,** (ancak) **kendi kocalarına, yâhud kendi babalarına, yâhud kocalarının babalarına, yâhud kendi oğullarına, yâhud kocalarının oğullarına, yâhud kendi birâderlerine, yâhud kendi birâderlerinin oğullarına, yâhud kız kardeşlerinin oğullarına, yâhud kendi kadınlarına** (Mü'min kadınlara, *-Müslümân olmayan kadınlar mâ'nen erkek hukmünde olduğundan Müslümân olmayan kadınlar hâriç-*), **yâhud kendi ellerinin mâlik olduğu câriyelerine** (*erkek köle hâriç),* **yâhud erkeklikden kesilmiş hizmetçilerine, yâhud henüz kadınların gizli yerlerine muttali' olmayan çocuklara karşı, tesettürlü olmayabilirler.**

Gizleyecekleri zînetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar.

Hepiniz Allâh'a tevbe edin ey Mü'min'ler. Tâki korkduğunuzdan emîn, umduğunuza nâil olasınız".[334]

Çok ihtiyar olan kadınların nasıl hareket edeceklerini bildirmek üzere de şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Kadınlardan hayızdan, evlâddan kesilmiş, artık nikâha ümîdleri kalmamış (olan ihtiyarlara gelince: gizli) **zînet** (mahalleri) **ni erkeklere göstermemeleri şartıyle (**dış) **rubalarını bırakmalarında onlar için bir günâh yokdur.** (Bununla berâber bundan da) **sakınmaları** (ve örtünmeleri) **kendileri için daha hayırlıdır. Allâh, hakkıyle işiden, hakkıyle bilendir".**[335]

Bu âyet-i kerîmelerin beyân etdiğine göre tesettürün meşrû' kılınmasındaki hıkmet, bütün fitne kapılarını kapamak, nesebi korumak, karı kocayı birbirine sevgi, saygı ve muhabbetle bağlamak, onları yabancıların taarruzundan ve hâince bakışlarından kurtarmak, aile teşkîlâtına nizâm ve intizâm vermek, çocukların terbiyesi ve yetişmesi ile meşkûl bulunmak, ictimâî düzenin kökü olan aile yuvasının ve dünyânın i'mârına erkek dışarıdan kadın içeriden çalışmak ve bunların netîcesi olarak da düzenli ve mutlu bir hayat yaşamakdır.

Bunun için bu gibi husûsları te'sîs etmek ve her şey'den önce Allâh'ın emrine tam bir teslîmiyyetle itâat etmek isteyen bütün İslâm kadınlarının, nâmahrem olan erkekler karşısında tesettür edip örtünmeleri îcâb etmekdedir ki bu husûs *-yukarıda da belirtildiği gibi-*

[334] -Nûr Sûresi, âyet 30-31.
[335] -Nûr Sûresi, âyet 60.

bir emr-i ilâhîdir. Bu örtünmeden eller, yüzler, *-ayaklar-* hâriç bırakılmışdır.[336] Namaz kılarken de aynı şekilde örtünmek gerekdir.[337]

Hicret'in beşinci yılında vukû' bulan diğer ba'zı olaylar

1-Benî Müzen kabîlesinin reisi olan **Bilâl-i Müzenî**, kendi kabîlesinden dörtyüz kişi ile Medîne'ye gelip Müslümân oldular. Bundan sonra da muhâcirlik sevâbına nâil olmak için Medîne'de kalmak istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Siz dînî emirleri ve ibâdetleri öğrendikden sonra kendi kabîlenize gidiniz. Oradakilere de İslâm Dîni'ni öğretiniz. Siz de aynı sevâbı kazanırsınız".

buyurdu. Onlar da öyle yapdılar.

2-Bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* atından düşdü ve sağ dizi yaralandı. Bunun üzerine namazlarını oturarak kıldı. Bu sûretle de oturarak namaz kılmanın hukümleri te'sîs edilmiş oldu.

3-Bu yıl içinde ay tutulmuşdu. Bunu gören Yahûdî'ler *"Aya büyü yapıldı"* diyerek taslar çalmaya başladılar. Buna karşı Müslümân'lar da bu hâdisenin *-insanlara bir âyet ve ıbret olmak üzere-* Allâh'ın kudreti dâhilinde meydana geldiğini söylediler ve şu meâldeki âyet-i kerîmeleri okudular.

"Güneş de (ilâhî bir âyetdir ki) **kendi karargâhında** (mahrekinde ale'd-devâm seyr ve) **cereyan etmekdedir. Bu, mutlak gâlib,** (her şey'i) **hakkıyle bilen** (Allâh) **ın takdîridir".**

"Ay (a gelince): **Biz ona da menzil menzil mikdarlar ta'yîn etdik. Nihâyet o, eski hurma salkımının eğri çöpü gibi bir hâle dönmüşdür** (döner)**".**

"Ne güneşin aya erişip çatması, ne de gecenin gündüzü geçmiş olması gerekmez. (Ecrâmdan) **hepsi de** (ayrı ayrı) **birer felekde yüzerler".**[338]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de ilk dref'a olarak **"Husûf namazı:** Ay tutulması namazı**"** kıldı.[339] Bu sûretle de bu husûsdaki dînî huküm belirtilmiş oldu.

---

[336] -303-Tesettür ve hıkmetleri için bak:
Ahkâm-ı Kur'âniyye,ss.166-173. Konya'lı Mehmed Vehbi. (Üçüncü baskı).

[337] -Büyük İslâm ilmihâli,ss.144-146. Ömer Nasûhi Bilmen.

[338] -Yâsîn Sûresi, âyet 38-39-40.

[339] -Husûf namazı hakkında bak: Büyük İslâm İlmihâli,ss.275-276. Ö. Nasûhi Bilmen.

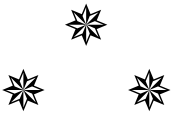

"Mü'min erkeklere söyle: Gözlerini (haramdan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için daha temizdir. Şübhesiz ki Allâh, ne yaparlarsa hakkıyle haberdardır.".**

"Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerii (haramdan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Zînetlerini** (baş, kulak, boyun, gögüs, bazu, kol ve bacak gibi zînet yerlerini) **açmasınlar. Bunlardan görünen kısmı** (yüzler, eller ve ayaklar) **müstesnâ.**

"Baş örtülerini yakalarının üstünü (kaplayacak bir şekilde) **koysunlar".**

"Gizleyecekleri zînetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar".

"Ey Mü'min'ler, hepiniz Allâh'a tevbe edin. Tâki korkduğunuzdan emîn, umduğunuza nâil olasınız".

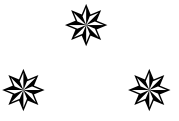

HİCRET'İN ALTINCI YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Bu senenin husûsıyyeti

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yürmiüç senelik peygamberlik zamânında onüç senelik Mekke Devri, üç safhaya ayrılır:

1-Fikirleri hazırlama devridir ki bu devir, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın Müslümân'lığı ile başlar.

2-Alenen ibâdet etme devridir ki bu devir, **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* 'ın İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olması ile başlar.

3-Fikrî mücâdele devridir ki bu devir de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Arab kabîleleri arasındaki seyâhatleri ve Mekke dışında İslâm Dîni'nin yayılması ile başlar.

Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi, bu üç merhaleyi ifâde eder ki insanları -*düşünerek, iknâ ederek ve fikir mücâdelesi yaparak*- Allâh'ın Dîni'ne da'vet et, ma'nâsınadır:

"(İnsanları) **Rabb'inin yoluna hıkmetle, güzel öğütle da'vet et. Onlarla olan mücâdeleni en güzel** (yol) **hangisi ise onunla yap. Şübhesiz ki Rabb'in, yolundan sapanı en çok bilen O'dur, hidâyete ermişleri en iyi bilen de O'dur,** (sana düşen vazîfe ancak teblîğ ve da'vetdir)**".**[340]

---

[340] -Nahl Sûresi, âyet 125.

"İnsanlar üç kısımdır:

1-Âlimlerdir ki haklarında hıkmetle da'vet emri bunlar hakkındadır.

2-Halkın ekseriyyetini teşkil eden insanlardır ki güzel öğüt bunlar içindir.

3-Mücâdaleci, inadcı ve muhâsım kimselerdir ki mücâdele-i hasene ile da'vet edilmesi emr olunanlar da bunlardır. Buradaki mücâdeleden maksad, münâkaşa ve münâzaradır.

Bunlardan anlaşıldığına göre Allâh'ın Dîni'ne da'vet etmek husûsunda en güzel yol hangisi ise, onu ihtiyâr etmek, en başda gelen vazîfelerimizdendir".

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.474. Hasan Basri Çantay.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yürmiüç senelik peygamberliği zamânındaki on senelik Medîne devri de, aynı şekilde üç safhaya ayrılır:

1-Anlaşma ve kaynaşma devridir ki bu devir, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Mekke'den Medîne'ye hicret etmesi ile başlar.

2-Silâhlı müdâfaa harbi devridir ki bu devir, Bedir muhârebesi ile başlar, Handek (*Ahzâb*) muhârebesi ile sona erer.

3-Kabîleleri birleşdirme ve tecâvüze tecâvüz ile mukâbele devridir ki bu devir de, Benî Kurayza seferi ile başlar, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefâtına kadar devam eder.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Hicret'den sonra Medîne'de yayınladığı ilk beyannâme ile, Kur'ân-ı Kerîm'deki,

"Ey insanlar, hakîkat biz sizi bir erkekle bir dişiden (bir ana ile bir babadan) **yaratdık. Sizi,** (sırf) **birbirinizle tanışasınız diye büyük büyük cem'ıyyetlere, küçük küçük kabîlelere ayırdık. Şübhesiz ki sizin Allâh nezdinde en şerefliniz takvâca en ileride olanınızdır. Hakîkaten Allah her şey'i bilen, her şey'den haberdâr olandır".**[341]

meâlindeki âyet-i kerîme, birinci merhaleyi;

"Kendiler ile mukâtele edilen (düşmanların hücûmuna uğrayan Mü'min) **lere, uğradıkları o zulümden dolayı,** (müdâfaa harbine) **izin verildi. Şübhesiz ki Allâh onlara yardım etmeye elbetde kemâliyle kâdirdir".**[342]

meâlindeki âyet-i kerîme, ikinci merhaleyi;[343]

---

[341] -Hucurât Sûresi, âyet 13.

[342] -Hacc Sûresi, âyet 39.

[343] -Cihâda âit emirler hep bir tertîb ve intizâm içinde gelmişdir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ilk vazîfesi, Allâhü Teâlâ'dan vahy ile aldığı şey'leri teblîğ etmekden ve Cenâb-ı Hakk'a eş koşanlardan yüz çevirmekden ibâretdir.

"Şimdi sen ne ile emr olunuyorsan (kafalarını çatlatırcasına) **ap-açık bildir. Müşriklere aldırış etme".** (Hıcr, 94).

Bundan sonra güzel mücâdele ve tatlı münâkaşa ile me'mûr edildi.

"(insanları) **Rabb'inin yoluna hıkmetle, güzel öğütle da'vet et. Onlarla mücâdeleni en güzel** (yol) **hangisi ise onunla yap. Şübhesiz ki Rabb'in, yolundan sapanı en çok bilen O'dur, hidâyete ermişleri en iyi bilen de O'dur".** (Nahl 125).

Bundan sonra -yukarıda zikri geçen âyet-i kerîme ile- muhârebeye izin verildi.

"Size harb açanlarla, Allâh yolunda siz de döğüşün (müdâfaa harbi yapın. Ancak) **aşırı gitmeyin. Şübhesiz ki Allâh aşırı gidenleri sevmaz".**[344]

meâlindeki âyet-i kerîme de, üçüncü merhaleyi, ifâde eder.

❋

❋ ❋

Bu son devirde bütün Müslüm'an'lar, şu meâldeki âyet-i kerîmenin ifâde etdiği esâsa riâyet ederek -*ister müşrik olsun ister kitâbî olsun*- bütün kabîleleri bir idâre altında toplamaya çalışmışlardır. Bunun netîcesi olarak da İslâm Dîni, bu devirde, dev adımlarla etrâfa yayılmaya başlamışdır.

"Dinde zorlama yokdur. Hakîkat, îmân ile küfr ap-açık meydana çıkmışdır. Artık kim şeytanı (ve insanları Allâh'ın Dîni'nden uzaklaştırmaya çalışan tâgutları) **tanımayıb da Allâh'a îmân ederse o, muhakkak ki kopması** (mümkün) **olmayan en sağlam kulpa** (Müslümân'lığa) **yapışmışdır. Allâh hakkıyle işidici,** (her şey'i) **kemâliyle bilicidir".**[345]

"Kendileri ile mukâtele edilen (düşmanların hücûmuna uğrayan Mü'min) **lere, uğradıkları o zulümden dolayı** (müdâfaa harbine) **izin verildi. Şübhesiz ki Allâh onlara yardım etmeye elbetde kemâliyle kâdirdir".** (Hacc 39).

Bundan sonra da düşmanların hücûm ve taarruzlarına karşı cihâd ile mukâbele ve müdâfaa etmek emr olundu.

"Onları (size harb açanları) **nerede yakalarsanız öldürün. Onları, sizi çıkardıkları yerden** (Mekke'den) **çıkarın. Fitne katilden beterdir. Onlar Mescid-i Harâm yanında sizinle döğüşünceye kadar** (sizinle döğüşmedikce) **siz de orada kendileri ile döğüşmeyin. Fakat (**orada) **sizi öldürürlerse siz de onları öldürün. Kâfirlerin cezâsı böyledir".** (Bakara 191).

Bundan sonra da Eşhur-i Hurum (*Haram aylar*) geçmek şartıyle cihâd kabûl edildi.

"(Dokunulması) **haram olan o aylar çıkdığı zaman artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün, onları** (esîr olarak) **yakalayın, onları habs edin, onların bütün geçid yerlerini tutun. Eğer tevbe ederler, namaz kılarlar, zekât verirlerse kendilerini serbest bırakın. Çünkü Allâh çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir".** (Tevbe 5).

En sonunda da ale'l-ıtlâk cihâd farz kılındı.

"Allâh yolunda muhârebe edin. Bilin ki şübhesiz Allâh hakkıyle işidici, kemâliyle bilicidir". (Bakara 244).

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.66. ve C.2.ss.574. Hasan Basri Çantay.

[344] -Bakara Sûresi, âyet 190.

[345] -Bakara Sûresi, âyet 256.

Tâgut: Şeytan, put ve benzeri bâtıl şey'ler; Allâhü Teâlâ'nın emirlerine karşı gelip isyân eden, O'nun vaz' etmiş olduğu hukümleri beğenmiyerek yerine başka hukümler vaz' eden, ma'nâlarınadır.

İşte Hicret'in altıncı yılı, bu son devrin başlangıç zamanlarına tesâdüf eder ki bir çok mühim hadiselerle doludur. Bu bakımdan bu saneye **"İstînâs yılı:** Ünsiyyet yılı, alışma yılı**"** derler.

Çünkü bu yılda müşrik Arab kabîlelerinden bir çokları İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân'lar arasına katılmışlar, Müslümân'lar ile andlaşmalar yapmışlardır. İslâm Dîni aleyhinde uğraşanlar da şiddedle cezâlandırılmışlardır. Bu sûretle de içeriden ve dışarıdan gelecek olan her türlü tehlike önlenmiş, lüzumlu tedbirler alınmış, Medîne'nin ve Müslümân'ların emniyyeti te'mîn edilmişdir.

Bütün bunların netîcesi olarak da yeni bir medeniyyetin temelleri üzerinde düzenli bir hukûmet, her şey'de ahlâkı ve ma'niviyyâtı esâs tutan yeni bir idâre tarzı kuruldu. Bu sûretle de kabîle taasubu yerine ümmet hukûku, kan da'vâsı yerine akıl ve hıkmet, müşriklik yerine Vahdet akîdesi, maddî menfaat yerine zümre tesânüdü, kabîle âdet ve kânûnları yerine insanlık ve Müslümân'lık mefkûresi -*tek bir devlet idâresi hâlinde*- te'sîs edilmiş oldu.

Bu güzel netîceleri elde etmek bahtiyarlığına nâil olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, artık görev ve arzûlarını gerçekleşdirmek ve ulvî vazîfesini tam olarak yapmak için gerekli zemîni hazırlamış oluyordu ki bunlar, -*ileriki bahislerde*- muhtelif çalışmalar, küçük ve büyük muhârebeler şeklinde, siyâsî andlaşmalar hâlinde kendisini gösterecekdir.

Muhammed ibn-i Mesleme seriyyesi

Hicretin altıncı yılının Muharrem ayında vukû' bulan bu seriyye, **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh* 'ın idâresinde **Necid** taraflarına yapılmışdır. Ensâr-ı Kirâm'dan olan Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh*, elli kişilik bir müfreze ile Necid taraflarında bulunan **Kurta** kabîlesi üzerine yürüdü. Düşman kuvvetlerini ansızın basarak bir kısmını öldürdü, bir kısmını da esîr etdi. Netîcede yüzelli kadar deve ve üç bin kadar koyun ele geçrip sâlimen Medîne'ye geri döndü.

Diğer bir deyimle, Allâh'a karşı isyankâr olup kahr ile, cebr ile veyâ rızâ ile kutsallaştırılıp ma'bûd edinilen insan veyâ şeytan veyâ put gibi her hangi bir şey'dir. İnsanları her hangi bir şekilde, Allâh yolundan men' eden kimselere veyâ İblîs'e de tâgût denir.

Medîne'ye gelirken yolda **Benî Hanîfe** reislerinden **Sumâme ibn-i Esâl**'i esîr etdiler. Medîne'ye gelen Sumâme ibn-i Esâl, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşüp konuşdukdan sonra Müslümân oldu. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından parasız olarak âzâd edilip serbest bırakıldı. Hurriyyetine kavuşunca da hacca gitmek üzere yola çıkmış olduğunu Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'a söyledi. O da, niyetini yerine getirmesini bildirdi.

Bunun üzerine Medîne'den ayrılan Sumâme ibn-i Esâl *radıye'llâhü anh*, Mekke'ye giderek hacc vazîfesini îfâ etdi. Kurayş müşriklerine de *"Artık Necid'den hubûbat verilmeyecek"* diyerek memleketine geri döndü.

Bu durum karşısında ümîd etmedikleri bir müşkîlât ile karşılaşan Mekke'liler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek karşılaşdıkları sıkıntılı durumu anlatdılar. O da Sümâme ibn-i Esâl *radıye'llâhü anh* 'a bir mektûb yazdırarak düşmanları olan Mekke'lilere yardımda bulunmasını bildirdi. Mektûbu alan Sumâme ibn-i Esâl *radıye'llâhü anh* da Mekke'lilere yardım etdi. Eskisi gibi erzak ve hubûbat gönderdi.

Zü-Kared (Gâbe) gazvesi

Zü-Kared, Medîne'ye oniki mil (üç saat) mesâfede bulunan bir kuyunun adıdır. Medîne ile Hayber arasında ve Şâm yolu üzerindedir. Gâbe dağı ve Gâbe ormanlığı da bu kuyu civârındadır.

Hicret'in altıncı yılının Rabîu'l-evvel ayında, **Ebû Zerr-i Gıfârî** *radıye'llâhü anh,* oğlu ve karısı ile birlikde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yirmi kadar sağılır devesini **Gâbe koruluğu**'nda yayarken, **Benî Gatfân** kabîlesinin **Fezâre** kolunun reisi olan **Uyeyne ibn-i Hısn**'ın hücûmuna uğradı. Kırk kişilik bir süvârî kuvvetinin başında bulunan Uyeyne ibn-i Hısn, Müslümân'lar üzerine yapdığı ânî baskın netîcesinde Ebû Zerr-i Gıfârî *radıye'llâhü anh* 'ın oğlunu şehid etdi. Karısını da esîr edip develer ile birlikde alıp götürdü.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, beşyüz (*yâhud yediyüz*) kişilik bir kuvvetle yola çıkdı. **Mikdâd ibn-i Esved** *radıye'llâhü anh* 'ı da, bir miktar askerle önden gönderdi.

Amr ibn-i Ümmü Mektûm *radıye'llâhü anh* 'ı, Medîne'de yerine kaymakam bırakdı. **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* 'ı da Ensâr-ı Kirâm'dan üçyüz kişilik bir kuvvetle Medîne'nin muhâfazasına me'mûr etdi. Çünkü Yahûdî'lerin tahriki ile harekete geçen *Benî Gatfân* ve *Benî Fezâre* kabîlelerinin Medîne'yi basmasından korkuluyordu.

Bu sırada sabâhın erken saatlerinde Gâbe ormanlığı tarafına gitmekde olan **Seleme ibn-i Ekvâ'** *radıye'llâhü anh*, düşmanın yapdığı ânî baskını haber aldı. Gür sesi ile *"Ey sabahcılar, erken kalkanlar, yetişin baskın var"* diye bağırarak Medîne halkını haberdar etdi. Bundan sonra da yaya olarak sür'atle düşmanı ta'kîb etmeye başladı. **Zü-Kared** suyu başında düşman kuvvetlerine yetişdi.

Hayvanlarına su içirmekle meşkûl bulunan düşman kuvvetlerine yetişen Seleme ibn-i Ekvâ' *radıye'llâhü anh*, onlara ok atmaya, her oku atarken de *"Alınız alçaklar, iyi biliniz ki ben Seleme ibn-i Ekvâ'yım. Bu gün alçakların öleceği gündür"* diye haykırmaya başladı. O'nun bu cesûr hareketi ve fıtraten mevcûd olan mehâbetli sesi ve herkes tarafından bilinen şecâati ile, düşman kuvvetlerini korkutdu. Adamların su içmelerine bile fırsat vermedi. Aldıkları kadını ve develeri bıraktırarak kaçırtdı. Bundan sonra da kadını ve develeri alıp Medîne'ye hareket etdi.

Yolda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e rast geldi. Durumu anlatarak *"Yâ Rasûle'llâh, bu eşkıyâ susuzdur. Ben acele edip su içmelerine meydan vermeden develeri kurtardım. Şimdi onlar su tedâriki ile meşkuldürler, sanırım. Bunların üzerine bir müfreze gönderirseniz onları tepelerler"* dedi. O da, *"Ey ibn-i Ekvâ', sen alacağını aldın. yalnız başına onlara galebe etdin. Artık onlardan vaz geç. Hem onlar şimdiye kadar yurdlarına varmışlardır"* buyurarak düşman kuvvetlerini ta'kîb etmedi.

Bundan sonra **Zü-Kared** suyu başına varan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, orada bir gün kaldıkdan sonra Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'ye geri döndü. Yüce bir iltifâd olmak üzere de Seleme ibn-i Ekvâ' *radıye'llâhü anh* 'ı, kendi devesinin arkasına bindirip Medîne'ye kadar getirdi ve O'nun şerefini yükseltdi. Bu sûretle Medîne'den hareketlerinin beşinci günü Medîne'ye gelmiş oldular.[346]

[346] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.466. (1270 nolu Hadîs-i şerîf). ve C.10.ss.278. (1603 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Bu hâdise esnâsında, Ebû Zerr-i Gifârî *radıye'llâhü anh* 'ın karısı, esîr düşünce, *"Eğer devem ile birlikde kurtulursam onu kurban ederim"* diye adamışdı. Medîne'ye gelince bu durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e anlatdı. O da, *"Hayvancağıza ne fenâ muâmelede bulunuyorsun. Seni sırtında taşıdı, onun sâyesinde kurtuldun. Şimdi de onu kesmek istiyorsun.* -***Ma'sıyetde adak yokdur-"*** buyurdu.

Zeyd ibn-i Hârise seriyyesi (İs vak'ası**)**

Hicret'in altıncı yılının Cümâdü'l-ûlâ ayında **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh*, yetmiş kişilik bir kuvvet ile Şâm'dan gelen Kurayş ticâret kervanını vurmak için yola çıkdı. Medîne'ye dört mil mesâfede bulunan **"İs"** mevkîinde Kurayş ticâret kervanını vurup mallarını zabd etdi. Alınan mallar arasında **Süfyân ibn-i Ümeyye**'nin külliyetlı miktarda gümüşü vardı. Onlar da Müslümân'ların eline geçdi.

Esîr edilen kervan ehli arasında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kızı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'nın kocası **Ebu'l-Âs ibn-i Rabî'** de vardı. O'nun da malları zabd edildi. Medîne'ye gelince eski karısı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'ya ilticâ ederek kendisini himâye etmesini istedi. O da O'nu himâyesine aldı. Bunun üzerine malları kendisine iâde olundu. Müslümân'ların bu hareketinden memnûn kalan Ebu'l-Âs ibn-i Rabî', Müslümân oldu. Eski karısı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* ile tekrar nikâhlanıp evlendi. Çünkü Bedir muhârebesinden sonra esîrler arasında bulunan Ebu'l-Âs ibn-i Rabî', -*müşrik olduğu için*- karısı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı boşayıp Medîne'ye göndermesi şartı ile serbest bırakılmışdı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kızı Zeyneb *radıye'llâhü anhâ* 'yı, müşrik olan kocası Ebu'l-Âs ibn-i Rabî'den boşatdırıp Medîne'ye getirtmişdi.[347]

Benî Lihyân gazvesi

Hicret'in altıncı yılının Rabîu'l-evvel ayında, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ikiyüz kişilik bir kuvvet ile **Racî' vak'ası** 'ında Müslümân'ları şehîd eden *Benî Huzayl* kabîlesinin **Benî Lihyân** kolu üzerine yürüdü. Bu durumu haber alan düşman kuvvetleri, Müslümân'ların bu hareketlerinden korkup kaçdı. Bunun için bir netîce alınamadan Medîne'ye geri dönüldü.

[347] -Bak: Hicret'in ikinci yılında Bedir esîrleri bahsine.

Bu sırada Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, on kişilik müfrezesi ile Mekke sınırlarına kadar ilerledi. Bir çok keşiflerde bulunarak geri döndü.

Andu'r-rahmân ibn-i Avf seriyyesi

veyâ **(Dûmetü'l-Cendel vak'ası)**

Hicret'in altıncı yılının Şa'bân ayında **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh,* bir miktar askerle **Benî Kelb** kabîlesini İslâm Dîni'ne da'vet etmek için **Dûmetü'l-Cendel**'e gönderildi. O da gidip onları İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Hristiyân olan kabîle reisi **Esbâğ ibn-i Amr** ile bir kısım halk İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular. Müslümân olmayanlar da cizye vermek şartı ile yerlerinde bırakıldılar.

Ali ibn-i Ebî Tâlib seriyyesi

Hicret'in altıncı yılının Şa'bân ayında **Benî Sa'd** kabîlesi ile **Hayber Yahûdî**'leri birleşerek Müslümân'lar aleyhinde bir ittifâk yapmak üzere toplandılar. Bu haber Medîne'de duyulunca **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*, bir miktar askerle derhâl o tarafa gitdi. Fakat Benî Sa'd kabîlesi adamlarına rast gelemedi. **Gamic** mevkîinde terk edilmiş olan hayvanlarını gördü. Bunun üzerine orada bulunan beşyüz deve ile iki bin koyunu alıp Medîne'ye getirdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye getirilen bu malların beşde birini **Beytü'l-mâl**'e ayırdı. Geri kalanını da gâzîler arasında taksim etdi.

Abdu'llâh ibn-i Atik seriyyesi

veyâ (**Ebû Râfî' in katli)**

Hayber Yahûdî'lerinin zengin bir reisi olan ve kendisine mahsûs müstahkem bir kal'ası bulunan **Ebû Râfî'**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in aleyhinde çalışarak O'na ezâ eder ve İslâm düşmanlarına mâlen yardımda bulunurdu. Handek *(Ahzâb)* muhârebesi esnâsında da Medîne civârında bulunan Arab kabîlelerini toplayarak Müslümân'lar aleyhine teşvîk etmişdi. Onların bu hareketlerine mükâfât olarak da bir hayli yardımda bulunmuşdu. Bu suretle Müslümân'lara bir çok zarar verdirmişdi.

Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hicret'in altıncı yılının Ramazan ayında **Abdu'llâh ibn-i Atik** *radıye'llâhü anh* 'ın idâresine üç kişilik bir kuvvet vererek bu azgın Yahûdî reisi Ebû Râfî' yi öldürmekle görevlendirdi.[348] Abdu'llâh ibn-i Atik *radıye'llâhü anh* da arkadaşları ile birlikde Ebû Râfî' in bulunduğu kaleye gitdi. Akşam üzeri bir yolunu bulup tek başına kaleye girdi. Geceleyin gizlice Ebû Râfî' in yatdığı odaya çıkdı. *"Yâ Ebâ Râfi' "* diye seslenerek nerede olduğunu öğrendi. Ses gelen tarafa gidip Ebû Râfî' i öldürdü. Odalardan dışarı çıkıp merdivenlerden inerken düşüp bacağı kırıldı. Fakat O yine bacağını sarıp sabaha kadar kale kapısı arkasında bekledi. Sabaha karşı -*Ebû Râfi' in öldüğünü iyice anladıkdan sonra*- kaleden çıkıp arkadaşlarını da alarak muzafferen Medîne'ye geri döndü.[349]

Medîne'ye varınca durumu Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve sellem* 'e anlatdı. Bacağının kırıldığını öğrenince de *"Ayağını uzat"* diyerek bacağını sıvazladı. O da, sanki hiç ağrı duymamış gibi oldu.

Zıhâr âyetinin nâzil olması

Ensâr-ı Kirâm'dan **Evs ibn-i Sâmit** *radıye'llâhü anh*, bir gün karısı **Havle bint-i Sa'lebe** *radıye'llâhü anhâ* ile münâkaşa ederken hiddet esnâsında *"Senin sırtın anamın sırtı gibi olsun"* demişdi. Bu söze, câhiliyye devrinde **"Zıhâr"** denilirdi ki hukmü talak idi ve ebedî boşanmayı ifâde ederdi. Bi'l-âhare Evs ibn-i Sâmit *radıye'llâhü anh* 'ın hiddeti geçince yapdığı işden pişmanlık duydu. O zamana kadar da bu husûs hakkında bir huküm nâzil olmamışdı. Bunun için karısını -*mes'eleyi sormak üzere*- Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gönderdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına gelen Havle bint-i Sa'lebe *radıye'llâhü anhâ*, başına gelen hâli anlatarak *"Kocam bana zıhâr yapdı. Şimdi ben boş mu oluyorum?"* dedi. O da, *"Hâlen buna dâir bir âyet-i kerîme nâzil olmadı. Bu, zıhârdır. Ebedî*

---

[348] -Ba'zı kayıtlarda bu vak'anın Hicret'in üçüncü yılı Ramazan ayında vukû' bulduğu yazılıdır.

[349] -Abdu'llâh ibn-i Atik *radıye'llâhü anh* 'ın Ebû Râfî'i nasıl öldürdüğü hakkında fazla bilgi için bak:

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.180-185. (1579 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

ayrılığı mûcibdir" buyurdu. Kadın tekrar mürâcaat edip sızlandı. Yine aynı cevâbı aldı. Bir daha mürâcaat etdi. Yine aynı cevâbı aldı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den bu cevâbı alan Havle bint-i Sa'lebe *radıye'llâhü anhâ,* çâresiz kalıp bütün sâfiyyeti ile *"Yâ Rabb, benim hâlim ne olacak? Çocuklarımın başına gelen bu felâket nedir? Bunları babasına versem telef olurlar, vermesem helâk olurlar. Yâ Rabb, sana sığınırım"* diyerek Allâhü Teâlâ'ya duâ etmeye başladı. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

"(Habîbim) **zevci hakkında seninle direşib duran,** (nihâyet hâlinden) **Allâh'a da şikâyet etmekde olan kadının sözünü Allâh dinlemişdir. Allâh sizin konuşmanızı** (zâten) **işidiyordu. Çünkü Allâh hakkıyle işidici, hakkıyle görücüdür".**

"İçinizden -*Zıhâr*- yapmakda olanların (karıları) **onların anaları değildir. Anaları kendilerini doğuranlardan başkası değildir. Şübhe yok ki her hâlde çirkin ve yalan bir lâf söylüyorlar. Muhakkak Allâh çok bağışlayıcı, çok yarlığayıcıdır.** (Keffâretle bu günâhınızı bağışlar)**".**

"Kadınlarından zıhâr ile ayrılmak isteyib de sonra dediklerini geri alacaklar (için), **birbiriyle temâs etmezden evvel, bir köle âzâd etmek** (lâzımdır). **İşte size bununla öğüt veriliyor. Allâh, ne yaparsanız, hakkıyle haberdardır".**

"Fakat kim (bunu) **bulamazsa,** (yine) **birbiriyle temâs etmezden evvel, fâsılasız iki ay oruc** (tutsun). **Buna da güç yetiremezse altmış yoksul** (doyursun). (Keffâretdeki) **bu** (hafîfletme) **Allâh'a ve Peygamberine îmân** (da sebât) **etmekde olduğunuz içindir. Bu** (hukümler) **Allâh'ın** (ta'yîn etdiği) **hadlerdir.** (Bunları kabûl etmeyen) **kâfirler için ise elem verici bir azâb vardır".**[350]

Bu meâldeki âyet-i kerîmeler ile **"Zıhâr"** ın hukmünün, talâk olmayıp bir nev'î yemîn olduğu, bu yemînden dönmek için keffâret verilmesinin lâzım geldiği, bu keffâretin de bir köle âzâd etmekden ibâret olduğu, kolaylık olsun diye köle bulunmayan yerlerde birbirine muttasıl altmış gün oruç tutulabileceği, buna muktedir olunamazsa altmış fakîrin karnını doyurmakla, yapılan yemînden rücû' edilebileceği husûsu, îzâh edilip açıklanmış oldu.

[350] -Mücâdile Sûresi, âyet 1-4.

Buna göre **"Zıhâr"** ın hukmü, ya bir köle âzâd etmek veyâ devamlı olarak iki ay oruç tutmak veyâ altmış fakîri akçamlı sabahlı doyurmakdır.[351]

Bu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil olup Zıhâr'ın hukmü bildirilince Evs ibn-i Sâmit *radıye'llâhü anh*, çok fakir olduğu için bir köle âzâd edemedi. Devamlı olarak altmış gün oruc tutmaya da kudreti yokdu. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yardımı ile altmış fakîri sabahlı akşamlı doyurdu. Bundan sonra da karısı Havle bint-i Sa'lebe *radıye'llâhü anhâ* ile birleşdi.[352]

İstiskâ' namazı (Yağmur duâsı namazı)

Hicret'in altıncı yılında fazla miktarda kuraklık ve kıtlık olmuş, mahsûl iyice gelişememiş, hayvanlar da yiyecek ot bulamamışlardı. Bu yüzden halk bir hayli sıkıntı çekiyordu.

Bu sıkıntılı hâle bir çâre arayan Müslümân'lar, Ramazan ayında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek duâ etmesini ricâ' etdiler. O da yağmur duâsına çıkıp namaz kılmak için bir gün ta'yîn etdi.

Ta'yîn edilen günden bir gün evvel fakirlere sadakalar dağıtıldı. Bir gün sonra da huşû' ve hudû' ile -*iyi elbîseler giyilmeksizin*- musallâ'ya (*namazgâh'a*) çıkıldı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, cemâat ile birlikde iki rek'at namaz kıldı. Namazdan evvel ezan okunmadı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* cemâat ile berâber kıldığı bu namazın birinci rek'atinde **"Sebbihı'sme Rabbike'l-a'lâ..."** sûre-i celîlesini, ikinci rek'atinde de **"Hel etâke hadîsü'l-ğâşiyeh..."** sûre-i celîlesini okudu. Namazdan sonra dizleri üzerine çökdü. Harmânîsinin içini dışına çevirerek duâ etdi.

---

[351] -**Zıhâr'** ın mâhiyyeti, şartları ve keffâreti hakkında bak:
Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.8.ss.3646.
Büyük İslâm İlmihâli,ss.400.
Hukûk-i İslâmiyye ve İstılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.2.ss.310-324. Ö. N. Bilmen.

[352] -Bir gün Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, halîfeliği zamânında Havle bint-i Sa'lebe *radıye'llâhü anhâ* 'ya rast geldi. İhtiyarlamış olan kadının sözlerini uzun uzadıya dinledi. Etrâfındakiler ayakda beklemekden şikâyet etdiler. O da *"Bu kadının sözünü Allâh bile dinlemişdir"* diyerek Zıhâr'a âit âyet-i kerîmelerin nüzûl sebebini hatırlatdı.

Bu duâdan biraz sonra cemâat dağılmadan yağmur yağmaya başladı. Bu yağmur *-normal şekilde-* yedi gün kadar devam etdi. Halkın sıkıntısı yok oldu. Yağmur duâsına çıkılınca kılınan bu namaza da **"İstiskâ' namazı:** Yağmur duâsı namazı**"** denildi.[353]

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'a yapılan sû'-i kasd**

Hiç durmadan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyi ve sellem* 'in aleyhinde çalışan **Ebû Süfyân**, bu sefer de O'nu öldürmek için bir müşriki Medîne'ye gönderdi. Bu müşrik Medîne'ye gelince **Esîd ibn-i Hudayr** *radıye'llâhü anh* tarafından yakalanarak hançeri meydana çıkarıldı.

Buna karşı Müslümân'lar da **Amr ibn-i Ümeyye** *radıyellâhü anh*'ı, Mekke'ye gönderip **Ebû Süfyân**'ı öldürmek üzere vazîfelendirdiler. O da Mekke'ye gitdi. Oraya varınca **Ebû Süfyân'ın** oğlu **Muâviye**, O'nu tanıdı. Bunun üzerine bir şey' yapamadan gizli yollardan Medîne'ye geri döndü. Böylece bir netîce elde edilmedi.

HUDEYBİYE GAZÂSI (Hudeybiye Müsâlehası)

İslâm ve **Asr-ı Saâdet** târihinin bir dönüm noktası olan Hudeybiye Gazâsı, bu şerefli adını, **"Hudeybiye"** denilen küçük bir köyden almışdır. Bu köy, Mekke ile Medîne yolu üzerinde olup Mekkeye bir konak, Medîne'ye dokuz konak mesâfededir. Civârında bulunan **"Hudeybiye"** ismindeki bir kuyuya nisbetle bu ismi almışdır. **"Şecere"** mescidi de bu kuyunun yanıdadır.

Ashâb-ı Kirâm'ın, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, altında bîat etdikleri **"Semûra"** denilen sakız ağacı (veyâ *Muğaylan* ağacı) da, bu civarda bulunan eğri büğrü, kambur ve bodur bir ağaçdır. Bu ağacın bu çelimsiz hâliyle kendisie *-eğri büğrü, kambur ve bodur ma'nâsına-* **"Hadb"** denilmişdir. Meşhûr **"Rıdvâb Bîati",** bu çelimsiz ağacın altında akd olunduğu için bu mevkîe, bu ağacın **hadb** ismine nisbetle *-ism-i tasğîr sîğası ile-* **"Hudeybiye"** denilmişdir. Bu isme binâen de burada vukû' bulan bu mühim hâdiseye **"Hudeybiye**

---

[353] **-İstiskâ' namazı** hakkında fazla bilgi için bak:
Sahîh-i Buhâri Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.339-422. (İstiskâ' bahsi). Ahmed Naim.
Büyük İslâm İlmihâli, ss.272. Ömer Nasûhi Bilmen.

Gazâsı" ismi verilmişdir. Aradan bir sene kadar kısa bir müddet geçdikden sonra da *-ilâhî bir hıkmet eseri olarak ta'zîm edilen bir ağaç hâline gelmemesi için-* hangi ağaç olduğu unutdurulmuşdur ki bu da Müslümân'lar için ilâhî bir rahmetdir.[354]

Müslümân olmayan Arab'ların durumu

İslâmiyyet'in ilk zamanlarında Mekke'nin ileri gelen reisleri ve Arab Yarımadası'nda oturan muhtelif kabîleler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bir yetîm olarak büyümesini ve büyük bir servete mâlik olmamasını *-O'na tâbi' olmak ve İslâm Dîni'ne girmek için-* büyük bir mâni' görerek,

"Nübüvvet ve Risâlet, Mekke'de Velîd ibn-i Muğîra 'ya veyâ Tâif ve Benî Sakîf kabîlesi reisi olan Urve ibn-i Mesûd 'a gelseydi İslâm Dîni'ne girmekden tereddüd etmezdik".

diyorlardı. Halbuki asıl sebeb bu olmayıp nüfûs ve şöhretin kendi ellerinden çıkması korkusu idi. Fakat bunu açıkdan açığa söylemekden çekiniyorlardı.

Handek (*Ahzâb*) muhârebeinden sonra İslâm Dîni'nin sür'atle yayılması, Müslümânların bir çok muvaffakıyetler elde etmesi, durumu oldukca değiştirdi.

Meselâ, Kurayş müşriklerinin nübüvvete lâyık gördükleri **Velîd ibn-i Muğîra**, Bedir muhârebesinde öldürülmüş, yerine Ebû Süfyân geçmişdi. Tâif ve Benî Sakîf kabîlesi reisi olan **Urve ibn-i Mes'ûd** 'un da şeref ve haysiyyeti oldukca sarsılmışdı. Çünkü yeğeni Muğîra ibn-i Şu'be, Benî Mâlik kabîlesinden ve Lât puthânesinin müstahdem' lerinden onüç kişiyi öldürmüş, iki kabîle arasına düşmanlık sokmuşdu. Bu hâdise Urve ibn-i Mes'ûd 'un şerefini düşürmeye vesîle olmuşdu.

Bi'l-âhare Urve ibn-i Mes'ûd, öldürülen bu adamların diyetini vererek bu iki kabîleyi barıştırdı ise de, bu hâl çok sürmedi. Handek muhârebesinden sonra yeğeni Muğîra ibn-i Şu'be Müslümân oldu. Bunun üzerine müşrikler O'na ve amcası Urve ibn-i Mes'ûd 'a kızmaya başladılar. Bu suretle Urve ibn-i Mes'ûd 'un i'tibârı tekrar sarsıldı.

Diğer tarafdan nüfûzlu bir kabîle reisi olan **Benî Hanîfe** kabîlesi reisi Sumâme ibn-i Esâl *radıye'llâhü anh* da İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmuşdu.

---

[354] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi.C.10.ss.261-262. ve C.8.ss.137. (1158 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Mekke'de, Bedir muhârebesinde öldürülen Kurayş müşrikleri reislerinin yerine geçen oğulları İkrime ibn-i Ebî Cehil ve Safvân ibn-i Ümeyye gibi reisler de babalarının yerini tutamadıklarından halk efkârında fazla bir te'sîr icrâ' edemediler.

Arab Yarımadası'ndaki diğer kabîleler ise, bu iki fırkanın -*ya'nî Müslümân'lar ile Kurayş müşriklerinin*- birbiri ile olan mücâdelelerinin netîcesini bekliyorlardı. Hangi taraf gâlibiyyet kazanırsa o tarafa meyl edecekleri açık olarak görülüyordu.

Bu durumların hepsi, Müslümân'lar için büyük zafer ufuklarının açılacağını gösteriyordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yegâne düşüncesi de bu imkânı hazırlamakdı. Hudeybiye gazâsının vukû' bulduğu sıralarda zemin gereği gibi hazırlanmışdı.

Hudeybiye Müsâlehası'nın sebebi

Hicretîn altıncı yılında Mekke'ye giderek umre yapmak arzûsunu duyan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, -Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Mekke'ye gidip umre yapdığı, Kâ'be'nin anahtarlarını aldığı ve Ashâb-ı Kirâm'ın başlarını tıraş ederek Mekke'ye girdiği-* şeklinde bir rü'yâ gördü. Bu rü'yâsını ta'bîr ederek Ashâb-ı Kirâm'ına *"Yakın bir zamanda Kâ'be'yi harbsiz darbsız ziyâret edeceksiniz"* dedi. Ashâb-ı Kirâm da bu rü'yâ hukmünün hemen bu sene tahakkuk edeceğini zannederek çok sevindiler ve memnûn oldular. Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi, bu rü'yânın hakk bir rü'yâ olduğuna en büyük bir delîldir:

"And olsun ki Allâh, Rasûlünün gördüğü rü'yânın hakk olduğunu tasdîk etmişdir. İnşâa'llâh hepiniz -*emniyyet içinde* (kiminiz) *başlarınızı kazıtarak,* (kiminiz) *saçlarınızı kısaltarak*- korkusuzca mutlakâ Mescid-i harâm'a gireceksiniz. Fakat (Allâh) **sizin bilmediğinizi bildi de ondan önce yakın bir feth yapdı".**[355]

Müslümân'ların Medîne'den hareket etmesi

Gördüğü rü'yâyı ta'bîr ederek Ashâb-ı Kirâm'ına haber veren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **umre** yapmak için hazırlıklara başladı. Kurban etmek üzere yetmiş deve aldı. Bu develerin içinde Bedir muhârebesinde ganîmet malı olarak alınan Ebû

[355] -Feth Sûresi, âyet 27.

Cehil'in kıymetli devesi de vardı. Ashâb-ı Kirâm'dan kudreti olanlar da birer deve aldılar. Umreden başka bir niyet ve maksadları olmadığını göstermek için de Ashâb-ı Kirâm'a yanlarına yolcu silâhı olan birer kılıçdan başka hiç bir harb âleti almamalarını emr etdi ve *"Kılıç yolcu silâhıdır, bunları alabilirsiniz"* dedi. Onlar da aynı şekilde hareket edip hazırlandılar.

Müslümân'ların Medîne'den hareketleri esnâsında Medîne civârında bulunan -*Müzeyne, Cüheyne, Eslem, Eşcâ' ve Gıfâr gibi*- Arab kabîlelerine de haber gönderilerek hacc yapmak üzere Mekke'ye gidileceği haber verildi. Fakat onlar Kurayş müşriklerinden korkdukları için muhtelif bahâneler ileri sürerek kâfileye iştirâk etmediler. Evlerinin işlerine bakacak bir kimseleri olmadığını ileri sürdüler. Bununla da kalmayarak, *"Rasûlü'llâh, evvelce kendisini Medîne'de muhâsara eden Kurayş müşriklerinin içerisine gidiyor, kendisini tehlikeye sokuyor, artık geri gelmek ihtimâli yokdur"* diyerek endîşelerini ortaya koydular. Bunların bu hâli, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Bedevî'lerden geri bırakılanlar yakında sana -*Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Onun için bizim yarlığanmamızı isteyiver*- diyecekler. Onlar kalblerinde olmayan şey'i dilleriye söylerler. Sen de ki: -*Allâh size bir zarar diler, yâhud size bir fâide dilerse artık Allâh (ın meşiyyetinden ve kazâsından) her hangi bir şey'le sizi kim men' edebilir? Hayır, Allâh yapmakda olduğunuz her şey'den hakkıyle haberdardır*-".

"Daha doğrusu siz Peygamberin de, Mü'min'lerin de ailelerine temelli dönemeyeceklerini sandınız. Bu, sizin kalblerinizde süslen (ib kökleş) **di. Kötü zanda bulundunuz.** (Bu yüzden Allâh ındinde) **helâke mahkûm bir kavm oldunuz".**

"Kim Allâh'a ve Peygamberine îmân etmezse muhakkak (bilsin) **ki biz kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamışızdır".**[356]

❋
❋ ❋

Bütün hazırlıklarını tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in altıncı yılında Zü'l-ka'de ayının ilk pazartesi günü, binbeşyüz (*veyâ bindörtyüz*) kişi ile birlikde yola çıkdı. Medîne'nin **mîkât**ı olan **"Zü'l-huleyfe"** ye doğru yol almaya başladı.

[356] -Feth Sûresi, âyet 11-12-13.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'den hareketinden evvel -*sünneti vechile*- yıkandı. Hisli bir deve olan **Kasvâ** adlı devesine bindi. Ailesi **Ümmü Seleme** *radıye'llâhü anhâ* 'yı da berâberinde götürdü. **Amr ibn-i Ümmü Mektûm** *radıye'llâhü anh* 'ı da Medîne'de yerine kaymakam bırakdı.

Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde **Zü'l-huleyfe**'ye varan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, öğle namazını onlarla birlikde kıldı. Kurbanlık develerin boyunlarına kurban nişânesi olan boğmuklarını takdı. Hörgüçlerini bıçak ile çizip kanatarak nişanladı. Bundan sonra da umre yapmak niyeti ile **Tekbîr, Tehlîl** ve **Telbiye** söyleyerek **ihrâma** girdi. Ashâb-ı Kirâm da aynı şekilde ihrâma girip Tekbîr, Tehlîl ve Telbiye'de bulunarak hareket etdi.[357]

Bu işler bitdikden sonra **Huzâa** kabîlesinden **Yüsr ibn-i Süfyân** *radıye'llâhü anh* 'ı, bir miktar süvârî ile birlikde -*Mekke'lilerin durumunu anlamak ve onlardan bir haber getirmek üzere*- önden gönderdi. O da üzerine aldığı vazîfeyi yerine getirmek için hızla hareket ederek Kurayş müşriklerinin, Müslümân'ları Mekke'ye sokmamak için hazırlandıklarını, **İkrime ibn-i Ebî Cehil** ile **Hâlid ibn-i Velîd**'in kumandası altında ikiyüz kişilik bir süvârî kuvvetini yola çıkarıp giriş yollarını tutdurduklarını ve süvârî kuvvetlerinin **Gamîm** mevkîine kadar gelmiş olduğunu öğrendi. Geri dönerek durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdi

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hacc ve ziyâret maksâdı ile Mekke'ye gelmekde olduğunu haber alan Kurayş müşrikleri, telâşlandılar. *"Acebâ niçin geliyor?"* diyerek sebebini soruşturmaya başladılar. Derhâl toplanarak ne yapacaklarını ve nasıl hareket edeceklerini müzâkere etdiler. Müzâkere esnâsında,

"Eğer böyle bir şey'e müsâade edersek ve Müslümân'ların sözünü dinlersek, Arab kabîleleri bizim i'tibârımızın sarsıldığını, Müslümân'lara boyun eğmek mecbûriyyetinde kaldığımızı sanırlar. Biz de buna tahammül edemeyiz",

dediler. Netîcede Müslümân'ları Mekke'ye sokmamaya ve giriş yollarını tutmaya karar verdiler.

---

[357] **-Tekbîr:** *Allâhü ekber, Allâhü ekber, lâ ilâhe illâ'llâhü vâ'llâhü ekber, Allâhü ekber ve li'llâhi'l-hamd*, demekdir.

Tehlîl: *Lâ ilâhe illâ'llâh*, demekdir.

Telbiye: *Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek*, demekdir.

Bu esnâda Zü'l-huleyfe 'den hareket eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde **Usfân** mevkîine geldiği zaman Yüsr ibn-i Süfyân *radıye'llâhü anh* ile buluşdu. Kurayş müşriklerinin durumunu haber aldı. O da gördüklerini ve öğrendiklerini birer birer haber verdi.

Kurayş müşriklerinin durumunu öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *-istişâre etmek üzere-* Ashâb-ı Kirâm'ını topladı. Onlara *"Ey nâs, bana fikrinizi söyleyiniz. Bizi, Kâ'be'yi ziyâret etmekden men' eden şu müşriklerin üzerine akın etmeyi muvâfık buluyor musunuz?"* dedi ve Kurayş müşrikleri ile muhârebe etmek niyetinde bulunduğunu îmâ' etdi. Fakat Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh,* buna mâni' olarak *"Yâ Rasûle'llâh, biz buraya umre niyeti ile geldik. Niyetimize sâdık kalıp yürüyelim. Şâyet bir mukâbele ile karşılaşırsak biz de mukâbele ederiz"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bunu kabûl ederek devesine bindi ve ***"Bi'smi'llâh, diyerek yürüyün"*** dedi. [358]

Bu sûretle **Usfân** mevkîinden hareket eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir müddet gitdikden sonra Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben *"Hâlid ibn-i Velîd bir takım Kurayş süvârîleri ile birlikde **Gamîm** mevkîindedir. Onun için yolun sağ tarafını tutunuz"* dedi ve yoldan saparak **Hudeybiye** mevkîine geldi.

Hudeybiye mevkîine gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **Kasvâ** adlı devesi biraz ilerleyince çökdü. Ashâb-ı Kirâm O'nu kaldırmaya çalışdı. Fakat kaldırmaya muvaffak olamadılar. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"Vaktiyle Ebrehe'nin filini Mekke'ye girmekden men' eden Allâhü Teâlâ, şimdi de bunu durdurdu ve izin vermedi".

dedi ki bununla Mekke'ye girmeye Allâhü Teâlâ'nın izin vermediğine işâret etmiş oluyordu.

Eğer Mekke'ye girilecek olsaydı muhakkak bir harb yapılması ihtimâli vardı. Halbuki Haram bölgesinde harb etmek, Kâ'be'ye karşı büyük bir saygısızlık idi. Böyle bir hareket ise hiç bir zaman Cenâb-ı Hakk'ın rızâsına uygun bir hareket değildi.[359]

---

[358] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi.C.10-ss.271-272. (1602 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

[359] -Kâ'be'nin yapıldığı günden bu zamâna kadar **Haram** bölgesinde hiç bir cinâyet işlenmemişdir.

Biraz sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Kasvâ adlı devesi, kendiliğinden kalkarak **Hudeybiye**'ye doğru yürüdü ve Hudeybiye'de bulunan suyu çekilmiş küçük bir kuyunun kenarına çökdü. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de *"Bunda bir hıkmet vardır"* diyerek indi. Kuyunun yanında karargâh kurup konakladı.

Ashâb-ı Kirâm, **Semed** ismi verilen bu kuyudaki suyu tamâmen çekip aldı. kuyuda hiç su kalmadı. Herkes susuzlukdan şikâyet etmeye başladı. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ok mahfazasından bir ok çıkarıp Ashâb-ı Kirâm'a verdi ve onunla kuyunun dibini karıştırmalarını emr etdi. Onlar da öyle yapdılar. O andan i'tibâren kuyunun suyu yeniden çoğaldı. Bütün Ashâb-ı Kirâm ondan istifâde etdi. Susuzlukları gidip ferah buldular.[360]

Hudeybiye kuyusu civârından düşman iyi görülüyordu. Her iki taraf da biribirlerini seyr edecek bir durumda idi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* her türlü tedbîrini aldı. İkindi namazını da Korku namazı hukümlerine göre kıldı. Bu arada **Muhammed ibn-i Mesleme, Abbâd ibn-i Bişr** ve **Evs ibn-i Havle** *radıye'llâhü anhüm* gibi zâtları da devriye gezdirdi. Bunlar geceleyin de vazîfelerine devam etdiler. Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh*, geceleyin Müslümân'lara ânî bir baskın yapmak isteyen **Mukriz ibn-i Hafs** kumandasındaki seksen kişilik bir düşman kâfilesini esîr edip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına getirdi. O da bunların bir kısmını serbest bırakdı. Otuz kişi kadarını da Mekke'ye giden Müslümân'ların yerine rehin aldı. Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Seni, Mekke'nin kenarında onlara karşı muzaffer kıldıkdan sonra onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çeken O (Allâh) **idi. Allâh ne yaparsanız hakkıyle görendir".**[361]

Hudeybiye'deki durum

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü ve sellem,* maksâdını anlatmak için **Huzâe** kabîlesinden **Hıraç ibn-i Ümeyye**'yi, **Sa'leb** ismindeki devesine bindirip Mekke'ye gönderdi. Fakat Kurayş müşrikleri bunun elçiliğini kabûl etmediler. Devesini öldürdükleri gibi kendisini de

---

Bundan tek bir gün müstesnâdır ki o da Mekke'nin Feth edildiği ilk gündür. Buna da Cenâb-ı Hakk izin vermişdir.

[360] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.179-180. Kâmil Miras.

[361] -Feth Sûresi, âyet 24.

öldürmek istediler. Bu arada araya giren **Ehâbiş** Arab'ları, O'nu ölümden kurtardılar.[362] O da geri dönüp durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e haber verdi.

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, başka bir elçi göndermeyi düşündü. Bunun için de **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* 'ı intihâb ederek re'yini sordu. O da *"Yâ Rasûle'llâh, ben gidersem iyi olmaz. Çünkü Kurayş'in bana karşı düşmanlığı fazladır. Aralarında kabîlem efrâdından beni koruyacak bir kimse de yokdur. Osmân'ın orada akrabâsı çokdur. O'nun gitmesi daha münâsib olur"* dedi.

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'dan bu cevâbı alan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'nu haklı görerek bu vazîfeyi **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh* 'a teklîf etdi. O da kabûl etdi. Akrabâsından olan **Eban ibn-i Saîd**'in himâyesine girip Mekke'ye gitdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in maksâdını Kurayş müşriklerine anlatdı. Onlar da Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ı iyi karşıladılar. Fakat Kâ'be'yi yalnız kendisinin ziyâret edebileceğini söylediler. O da *"Rasûlü'llâh ziyâret etmedikce ben ziyâret etmem"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'a kızdılar ve O'nu göz habsine aldılar.

Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*, Mekke'ye gidince Ashâb-ı Kirâm, *"Her hâlde Osmân Kâ'be'yi ziyâret edip tavâf yapdı"* dediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Hayır, biz olmadıkca Osmân Kâ'be'yi ziyâret edip tavâf etmez"* buyurdu. Bi'l-âhare Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* geri dönüp gelince Ashâb-ı Kirâm O'na Kâ'be'yi tavâf edip etmediğini sordular. O da *"Hayır, tavâf etmedim"* deyip vaziyeti anlatdı. Bu sûretle de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in sözünün doğru olduğunu bir kere daha görmüş oldular.

❋
❋ ❋

Bu sırada Müslümân'ların müttefîkı olan **Huzâe** kabîlesinin reisi **Büdeyl ibn-i Verkâ** -*kendi kabîlesinden bir kaç kişi ile birlikde*- geldi. Kurayş müşriklerinin hazırlandığını, Müslümân'ları Mekke'ye sokmayacaklarını ve Kâ'be'yi ziyâret etdirmeyeceklerini bildirdi.

---

[362] **-Ehâbiş:** Kurayş, Kinâne, Huzayme ve Huzâe kabîlelerinin hepsine birden verilmiş bir isimdir. Bu kabîleler vaktiyle **Hubşi** dağında toplanarak *"Bu dağ yerinde durdukca kabîlelerimiz halkı da birbirine yardım edecek"* diye bir ittifak yapmışlar, bunun netîcesinde de bu isim altında toplanmışlardır. Bu hâdise esnâsında da bu kabîlelere mensûb olanlar vardı. Onun için mâni' olmuşlardır.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Büdeyl ibn-i Verka'ya *"Biz hiç bir kimse ile harb etmek için gelmedik. Biz yalnız umre yapmak maksâdı ile geldik. Eğer Mekke'liler arzû ederlerse onlarla bir mütâreke yapabiliriz"* dedi. Bundan sonra da Kurayş'lilere *-harb maksâdı ile değil yalnız umre yapmak için geldiklerini haber vermk üzere-* **Büdeyl ibn-i Verkâ**'yı gönderdi. Fakat Kurayş'liler buna pek ehemmiyyet vermediler.

Bunun üzerine Kurayş müşrikleri arasında bulunan **Urve ibn-i Mes'ûd** ayağa kalkarak bir hutbe okudu ve *"Ben bi'z-zât Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın yanına giderek aramızdaki bu da'vâyı halledeyim. Çünkü O'nun teklîflerini ma'kûl görüyorum"* dedi. Onlar da kabûl etdiler. Onların muvâfakati üzerine oradan ayrılan Urve ibn-i Mes'ûd, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına geldi. O'na *"Yâ Muyhammed, Kurayş'in bütün taraftarları sizi Mekke'ye koymamak için ittifâk etdiler. Tam olarak harbe hazırlandılar. Halbuki senin yanındaki askerler silâhsız bir kalabalıkdan ibâretdir. Yarın harb olunca hepsi seni meydanda yalnız bırakıp kaçarlar"* dedi. Bu sözü işiten **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın canı sıkıldı ve *"Hey ağzı Lât'ın tersi ile tıkılası, sen Lât'ın dılağını yala. Biz mi dağılıp da Rasûlü'llâh'ı yalnız bırakacağız"* cevâbını verdi. Urve ibn-i Mes'ûd da *"Bu da kimdir?"* diye sordu. Orada bulunanlar da *"Ebû Bekri's-sıddîk"* dediler. Bunun üzerine kendisini tekdîr eden şahsın Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* olduğunu öğrenince, *"Ah, Ebû Bekr, eğer senin iyiliğini görmemiş olsa idim şimdi sana cavâb verirdim. Onun için cevâb veremiyorum"* diyerek susmak mecbûriyyetinde kaldı.[363]

Konuşmasına devam eden Urve ibn-i Mes'ûd, bir ara *-Arab âdeti üzere-* Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in sakalını tutup okşamak istedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de nezâketle hareket etdiğinden ses çıkarmadı. Bunu gören Urve ibn-i Mes'ûd'un Müslümân olan yeğeni **Muğîra ibn-i Şu'be** *radıye'llâhü anh*, amucasının elini kılıcının ucu ile iterek *"Çek elini oradan. Bir daha böyle birşey' yaparsan kolun vücûdünden ayrılır"* dedi. Bu vaziyet karşısında şaşırıp kalan amucası Urve ibn-i Mes'ûd da *"Bire gaddâr,*

[363] -Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, bir diyet mes'elesinden dolayı Urve ibn-i Mes'ûd 'a on deve borç vererek O'na yardım etmişdi. Bunun için Urve ibn-i Mes'ûd, O'na minnettardı.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.184. Kâmil Miras.

ben senin dökdüğün kan lekesini yeni temizledim. Şimdi bu tavır ve hareketin nedir?" dedi. Muğîra ibn-i Şu'be *radıyellâhü anh* da O'na cevâb verip münâkaşa yapdı.

Bu konuşmalardan sonra Müslümân'ların iyi niyet ile gelmiş olduklarını anlayan Urve ibn-i Mes'ûd, Mekke'ye geri döndü. Kurayş müşriklerinin yanına gelince onlara *"Bir çok elçilikler yapdım. Kisrâ'ların, Kayser'lerin, Necâşî'lerin saraylarını gördüm. Fakat Müslümân'ların Muhammed -aleyhi's-selâm- 'a gösterdikleri sıdkı ve ihlâsı hiç bir yerde görmedim. Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın, Ashâb-ı Kirâm'ı üzerinde okadar büyük bir nüfûzu var ki bir söz söylediği zaman hiç bir kimse çıt çıkarmadan O'nu dinliyor, gözlerini yerden kaldırmıyor. Öyle kolay kolay dağılacak bir orduya benzemiyor"* dedi. Kurayş müşrikleri de *"Böyle sözlerle halkımızın ma'neviyyâtını bozma. Bu sene mutlaka redd ederiz. Belki gelecek sene için müsâade ederiz"* dediler. Onların bu şekildeki cevâblarına canı sıkılan Urve ibn-i Mes'ûd da *"Başınıza bir gelecek var"* diyerek adamlarını alıp Tâife gitdi.

Bu sırada **Kinâne** kabîlesinden **Ehâbiş Arab**'ları okçularının reisi olan **Huleys ibn-i Alkame**, *"Bir kere de ben gideyim"* diyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına geldi. Bunun geldiğini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Bu gelen Huleys ibn-i Alkame'dir. Öbür kabîledendir. Onlar hacc ve umre kurbanlarına ta'zîm ederler. Kurbanlık develeri O'nun önüne salıveriniz"* dedi. Ashâb-ı Kirâm da bütün kurbanlık develeri O'nun geleceği yolun üzerine -*yayılmak için*- salıverdiler. Kendileri de, *"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek"* diye Telbiye'de bulunarak Huleys ibn-i Alkame'yi karşıladılar. Huleys ibn-i Alkame de kurbanlık develerin nışanlarını, Ashâb-ı Kirâm'ın Telbiye'lerini ve Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm* 'a olan sadâkatlarını görünce teaccüb ederek *"Sübhâne'llâh, bunları Kâ'be'yi ziyâretden men' etmek bunlara karşı lâyık olmayan bir muâmeledir"* dedi. Müslümân'ların umre için gelmiş olduklarına iyice kanâat getirdi. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile uzun boylu konuşmaya bile lüzum görmeden Mekke'ye geri döndü.

Kurayş müşriklerinin yanına varan Huleys ibn-i Alkame, gördüklerini onlara anlatdı. Onlar da Huleys ibn-i Alkame'nin sözlerine kızarak *"Sen ne anlarsın. Bedevî'nin birisin"* dediler. Bunun üzerine

Kurayş müşriklerinin bu şekildeki davranışlarına sinirlenen Huleys ibn-i Alkame de, *"Eğer bunları Kâ'be'yi ziyâret etmekden men' ederseniz, ben de kabîlem ile berâber sizden ayrılırım. Zîrâ Kâ'be'nin ziyâretcilerini men' etmek üzere hiç bir teahhüt altında değiliz"* dedi. O'nun bu sözlerinden endîşeye düşen Kurayş müşrikleri, O'nun gönlünü alarak bir karâra varılıncaya kadar beklemesini ricâ etdiler.

Rıdvan Bîati

Kurayş müşrikleri arasında bu konuşmalar cereyan ederken göz hapsine aldıkları Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* ile Muhâcir'lerden Mekke'deki akrabâlarının yanına giden on kişiden bir haber gelmedi. Bu sırada bunların hepsinin Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* ile birlikde öldürülmüş oldukları haberi, Müslümân'lar arasında yayıldı. Başta Rasûlü'lâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* olmak üzere, bütün Müslümân'ları büyük bir üzüntü kapladı.

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Artık bize bunlarla çarpışmakdan başka selâmet yolu yok"* dedi. Ashâb-ı Kirâm da *"Ya ölüm, ya zafer"* diyerek O'nun fikrine iştirak etdiler. Bu sırada **Semura** ismindeki küçük çelimsiz bir ağacın altında oturmakda olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem*, ayağa kalkarak Ashâb-ı Kirâm'ını yanına çağırdı. İslâmiyyet da'vâsı uğrunda canlarını fedâ edeceklerie dâir kendilerinden bîat istedi. Onlar da birer birer gelip ölünceye kadar Allâh yolunda sebât edip aslâ kaçmayacaklarına dâir bîat etdiler. Yalnız **Cedd ibn-i Kays,** kayb olan devesini aramaya gitmiş olduğundan gelip bîat etmedi. *"Gel bîat et"* diyenlere de *"Ben devemi bîatden fazla severim"* cevâbını verdi.

Biraz sonra Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ın sağ olduğu haberi geldi. Herkes sevindi. Bunun üzerine *Rasûlü'llâh salla'llâhü aleyhi ve sellem, "Yâ Rabb, Osmân da bîat sevâbından mahrûm kalmasın"* diyerek sağ elini, Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'a vekâleten sol elini üzerine koyup O'nun nâmına bîat etdi.

Kurayş müşrikleri, bu bîat hâdisesini duyunca kurkdular. Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* ile diğer Müslümân'ları serbest bırakdılar.

İslâm Târihi'nde büyük bir ehemmiyyeti olan, îmân ve fedâkârlığın yüksek duygularını ifâde eden bu bîate **"Rıdvan Bîati"** ismi verilmişdir ki **"Allâhü Teâlâ'nın râzı olduğu bîat"** ma'nâsınadır. Bu ma'nâ, şu meâldeki âyeti kerîmeden alınmışdır:

لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحاً قَرِيباً ۙ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ اللهُ عَزِيزاً حَكِيماً.

"And olsun ki Allâh, Mü'min'lerden -*seninle ağacın altında bîat ederlerken*- râzı olmuşdur da kalblerideki (sıdkı, vefâyı, ihlâsı) **bilerek üzerlerine kuvve-i ma'neviyyeyi (**huzûr ve güven duygusunu**) indirmiş ve onları yakın bir feth ile".**

"Ve alacakları bir çok ganîmetlerle mükâfatlandırmışdır. Allâh mutlak gâlibdir, yegâne huküm ve hıkmet sâhibidir".[364]

❋
❋ ❋

Bu bîatin fazîleti ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bîat eden Ashâb-ı Kirâm'ın dereceleri, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Sana hakîkî sûretde bîat edenler, ancak Allâh'a bîat etmiş olurlar. Allâh'ın eli onların elleri üstündedir. Şu halde kim (bu bağı) **çözerse** (ahdini bozarsa) **kendi aleyhine çözmüş olur. Kim de Allâh ile sözleşdiği şey'e vefâ ederse O da ona büyük bir ecir verecekdir".**[365]

"And olsun ki Allâh Mü'min'lerden -*seninle ağacın altında bîat ederlerken*- râzı olmuşdur da kalbleridekini (sıdkı, vefâyı, *ihlâsı)* **bilerek üzerlerine kuvve-i ma'neviyyeyi** (huzûr ve güveni) **indirmiş ve onları yakın bir feth ile".**

"Ve alacakları bir çok ganîmetlerle mükâfatlandırmışdır. Allâh mutlak gâlibdir, yegâne huküm ve hıkmet sâhibidir".

"Allâh size alacağınız daha bir çok ganîmetler de va'd etmiş, şimdilik bunu size peşin vermiş, insanların ellerini sizden çekmişdir. (Bunun) **hıkmeti de Mü'min'lere bir âyet olması ve sizi** (Allâh'ın) **doğru bir yola çıkarmasıdır".**

"Size henüz güç yetiremediğiniz daha diğer (ganîmet) **ler de** (vermişdir). **Allâh bütün onları** (ilmiyle) **hakîkaten kuşatmışdır".**

"Eğer o küfr edenler sizinle çarpışsalardı mutlak arkalarına döneceklerdi. Sonra da ne bir koruyucu, ne de bir yardımcı bulamayacaklardı".

---

[364] -Feth Sûresi, âyet 18-19.
[365] -Feth Sûresi, âyet 10.

"Allâh'ın öteden beri cârî olagelen sünneti (âdeti budur). **Allâh'ın sünnetinde aslâ değişiklik bulamazsın".**

"Sizi Mekke'nin kenarında (Hudeybiye'de) **onlara karşı muzaffer kıldıkdan sonra onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çeken O** (Allâh) **idi. Allâh ne yaparsanız hakkıyle görendir".**[366]

Hudeybiye Müsâlehası'nın yapılması

Rıdvan Bîati hâdisesi üzerine korkarak Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* ile diğer Müslümân'ları serbest bırakan Kurayş müşrikleri, toplanarak bu hâdise karşısında ne yapacaklarını ve nasıl hareket edeceklerini müzâkere etdiler. Netîcede çâresiz kalıp sulh yapmaya karar verdiler.

Bu sırada aralarında bulunan **Mikrez ibn-i Hafs** ayağa kalkarak *"Bana müsâade ediniz de Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın yanına bir kere de ben gideyim, İşi halledeyim"* dedi. Onlar da *"Olur"* dediler. Bunun üzerine oradan ayrılan Mikrez ibn-i Hafs, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına geldi. O'nun geldiğini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Bu gelen Mikrez ibn-i Hafs'dır. Gaddâr bir adamdır. Bu adamdan hayır gelmez"* buyurdu. Yanına gelince de O'nunla konuşmaya başladı. Fakat netîce, hakîkaten Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın dediği gibi oldu.

Mikrez ibn-i Hafs'ın bir iş yapamayacağını düşünen Kurayş müşrikleri, O'nun hareketinden biraz sonra **Süheyl ibn-i Amr** ile **Huveytıb ibn-i Abdü'l-uzzâ** 'yı gönderdiler ve süheyl ibn-i Amr'ı başkan ta'yîn etdiler. Süheyl ibn-i Amr'ın geldiğini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Artık işiniz bir dereceye kadar kolaylaşdı"* buyurdu.

Süheyl ibn-i Amr, arkadaşı ile birlikde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına gelince *"Haydi, hokka, kalem, kağıt getirin. Sizinle aramızda bir müsâlehanâme yazalım"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de buna müvâfakat edip Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ı çağırdı. Kâtiblik vazîfesini verdi.

Bunun üzerine iki taraf arasında sulh müzâkereleri başladı. Müzâkere esnâsında müşriklerin lehine, Müslümân'ların aleyhine olan

[366] -Feth Sûresi, âyet 18-24.

bir çok ağır şartlar ileri sürüldü. Zâhiren pek ağır görülen bu şartlara, Müslümân'lar i'tirâz etdiler. Fakat Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* ***-işin netîcesinin ne olacağını gâyet iyi bildiği için-*** ses çıkarmadı.

Kurayş müşrikleri hey'eti, bi'l-hâssa haccın bu sene yapılmamasını, Müslümân'lardan Kurayş müşriklerine ilticâ' edeceklerin geri verilmemesini ısrarla istediler. Bununla da kalmayarak müâhedenâmenin başına yazılan,

"Bi'smi'llâhi'Rahmâni'r-Rahîm.
Bu kitâb, Muhammedü'r-Rasûlü'llâh ile Süheyl ibn-i Amr'ın andlaşdıkları hukümleri ihtivâ eden bir vesîkadır"

ibâresindeki *"Besmele'*ye ve *"Muhammedür-Rasûlü'llâh"* ibâresine i'tiraz etdiler.

Buna ilâveten de

"Biz ***-Rahmân*** *ve* ***Rahîm-*** *kelimelerinin mâhiyetini bilmiyoruz. Senin Rasûlü'llâh olduğuna da inanmıyoruz. Eğer senin Rasulü'llâh olduğunu kabûl edersek, Müslümân oluruz. Bunların hiç birisine lüzum kalmaz"*

diyerek *"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"* ibâresi yerine *"Bi'smike'llâhümme"* ibâresinin yazılmasını, *"Muhammedü'r-Rasûlü'llâh"* ibâresi yerine de *"Muhammed ibn-i Abdu'llâh"* isminin yazılmasını istediler.

İki teklîf de Ashâb-ı Kirâm'ın hoşuna gitmedi. Bunun için herkes i'tiraz etdi. Buna rağmen iki *"Besmele"* arasında büyük bir fark olmadığından Kurayş müşrikleri hey'etinin arzûları yerine getirildi. *"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"* ibâresi yerine *"Bi'smike'llâhümme"* ibâresi yazıldı.

"Muhammedü'r-Rasûlü'llâh" ibâresinin değiştirilmesine gelince, buna da bütün Ashâb-ı Kirâm i'tirâz etdi. Çünkü bunu kabûl etmek kendilerine çok ağır geliyordu. Bunun için muâdenâmeyi yazmakla görevli bulunan Hazreti Ali *radıy'llâhü anh, "Muhammedü'r-Rasûlü'llâh"* ibâresini değiştirmeyeceğine yemîn etdi. Bunun üzerine hakîkatler kendisine gizli kalmayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"Va'llâhi, siz tekzîb etseniz *de -kabûl etmeseniz de-* ***ben Rasûlü'llâh'ım"***

dedi.

Bundan sonra da muâhedenâmeyi eline alarak *"Muhammedü'r-Rasûlü'llâh"* ibâresinin yerine ***"Muhammed ibn-i Abdu'llâh"*** yazdırdı.[367]

Bundan sonra Kurayş müşrikleri hey'etinin hemen hemen bütün istekleri -*Ashâb-ı Kirâm'ın i'tirazlarına rağmen*- kabûl edildi. Bu sûretle bütün maddeleri tamamlanan muâhedenâme, iki taraf arasında imzâ edilerek tasdîk olundu.

İmzâ ve tasdîk işini, Müslümân'lar nâmına **Hazreti Muhammed** *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*; Kurayş müşrikleri nâmına da **Süheyl ibn-i Amr** yapdı. Şâhid olarak da, Müslümân'lardan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Ömer ibn-i Haddab, Ali ibn-i Ebî Tâlib** ve **Abdu'r-rahmân**

---

[367] -Ba'zı kaynaklar, "Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, muâhedenâmeyi Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın elinden alarak (*Mühammedü'r-Rasûlü'llâh*) ibâresini çizdi, yerine (*Muhammed ibn-i Abdu'llâh*) yazdı" demekde ve O'nun bu hareketini delîl göstetrerek *"Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in ümmî olmasından maksad -tahsil görmemiş- ma'nâsındır. Yoksa okuyup yazma bilmemek ma'nâsına değildir"* gibi bir safsata ileri sürmektedirler.

Böyle bir fikir tamâmen yanlışdır. Çünkü **Ümmî,** okuyup yazma bilmemek ma'nâsına olup anadan doğması nasıl ise o şekilde kalıp okuma yazma öğrenmemiş kimse demekdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de hayâtı boyunca okuyup yazma öğrenmemişdir. Allâhü Teâlâ O'nu ümmî (*okuyup yazma öğrenmeyen*) bir peygamber olarak yetişdirmişdir. Bu, O'nun en büyük vasıflarındandır. Ümmî olduğu halde kendisinin ilmin bütün kemâlâtına mâlik bulunması ise, bir lûtf-u ilâhî olup O'nun hakkında bir mu'cizedir. Kur'ân-ı Kerîm, O'nun ümmî bir peygamber olduğunu şöyle ifâde buyurmakdadır:

"(Onlar) **yanlarındaki Tevrât ve İncîl'de** (ismini ve sıfatını) **yazılı bulacakları O ümmî Nebî olan Rasûl'e tâbi' olanlardır".**

"O halde Allâh'a ve ümmî Nebî olan Rasûl'üne -*ki kendisi de o Allâh'a ve O'nun sözlerine îmân etmekde olandır*- îmân edin, O'na tâbi' olun. Tâki doğru yolu bulmuş olasınız". (A'raf, 157-158).

Buna rağmen ileri sürülen iddia kabûl edilse bile, O'nun burada ismini yazması, okuyup yazma bilmesinden değildir. Sâdece sâhib olduğu ilmin mu'cizevî bir netîcesidir. Aliyyü'l-Kârî *rahmetü'llâhi aleyh* de bu husûsa işâret ederek *"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, bir mu'cize olarak burada ismini yazmışdır"* der.

Bütün bunları haddimiz olmayarak hukümsüz saysak bile, **"Zekâvet"** ve **"Fetânet"** sıfatları ile muttasıf olan bir peygamber ve bütün beşerin favkında olan bir insan, sâdece kendi ismini yazmakdan nasıl âciz olabilir? Halbuki ale'l-âde sıradan bir insanın dahî, -*okuyup yazma bilmediği halde*- ismini yazıp imzâsını atdığını her zaman müşâhede etmekdeyiz. Binâen-aleyh bu husûsdaki münâkaşalar yersiz ve ileri sürülen fikirler asılsızdır. Bu bakımdan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyh ve selem* 'e yapılan okuyup yazma isnâdı, ancak kötü bir niyeti eseridir.

ibn-i Avf *radıye'llâhü anhüm*, Kurayş müşriklerinden de **Mikrez ibn-i Hafs** ve **Huveytıb ibn-i Abdü'l-uzzâ** imzâladılar.

Bu sûretle iki tarafın kabûl ve tasdîkı ile vücûd bulan muâhedenâmenin en önemli şartları şunlar oldu:

1-Müslümân'lar ile Kurayş müşrikleri arasında akdedilen sulhun müddeti on sene olacak.
2-Müslüm'an'lar, bu sene Kâ'be'yi tavaf etmeden Medîne'ye geri dönecekler.

3-Müslümân'lar, gelecek sene Kâ'be'yi ziyâret edecekler. Fakat yanlarına kınında duran birer kılıçdan başka hiç bir harb silâhı almayacaklar ve Kurayş müşrikleri tarafından boşaltılacak olan Mekke'de üç günden fazla kalmayacaklar.

4-Müslümân'lar, Hicret'den sonra Müslümân olup hâlen Mekke'de bulunanlardan kendilerine ilticâ' edecek olanları kabûl etmeyecekler. Fakat Müslümân'lardan Mekke'ye gelmek ve İslâm Dîni'nden dönmek isteyenler olursa onlara müsâade edilecek.

5-Müslümân'lardan ve Kurayş müşriklerinden biri, Medîne'ye gelecek ve Müslümân'lara ilticâ' edecek olursa, bunlar Kurayş müşriklerine teslim edilecek. Fakat Müslümân'lardan biri, Mekke'ye gelecek ve Kurayş müşriklerine ilticâ' edecek olursa, bunlar Müslümân'lara geri verilmeyecek.

6-Her iki taraf, bu vak'ada aldıkları esîrleri biribirlerine iâde edecek.

7-Arab Yarımadası'ında bulunan diğer Arab kabîleleri, bu iki muâhid tarafından hangisini isterlerse o tarafa geçmekde serbest olacaklar.

Bu esâsları ihtivâ eden bu müsâlehanâme, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından **"Feth-i mübîn:** *Ap-âşikâr bir feth-u zafer* **"** olarak vasıflandırılmışdır ki ileriki hâdiseler, O'nun ileriyi çok iyi gören bir insan olduğunu, Ashâb-ı Kirâm'ın ise bunu iyice anlayamadığını îzah edip aşıklayacakdır.

Müsâlehanâmenin Müslümân'lara kazandırdığı feth-u zaferi iyice anlamayan Ashâb-ı Kirâm, dördüncü ve beşinci maddelere çok i'tirâz

etdi. Bi'l-hâssa Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, buna tahammül edemeyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, *"Bizim dînimiz hakk değil mi? Niçin bu zilleti kabûl ediyoruz?"* dedi. O da, *"Bizden onlara gidecek olanlar, bizden uzak olsun. Onlardan bize gelecek olanların da Allâh yardımcısı olsun"* buyurdu.

Son maddeye istinâden de *-müâhedenâme imzâlandıkdan biraz sonra-* Huzâe kabîlesi Müslümân'lar tarafına, Benî Bekir kabîlesi de Kurayş müşrikleri tarafına geçdiklerini i'lân etdiler. Daha evvel de Huzâe kabîlesi, *-Müslümân olmadığı halde-* câhiliyyet devri zamânında Hâşimî ailesi ile yapdığı bir ahde sâdık kalarak Müslümân'lar tarafını, Benî Bekir kabîlesi de Kurayş müşrikleri tarafını tutuyordu. Bu bakımdan bu müâhede, bu tarafgirliği kesinleşdirmiş oldu.

Ebû Cendel hâdisesi

Müâhedenâmenin imzâlanmasından biraz sonra, Kurayş müşrikleri delegeleri İslâm karargâhından ayrılmadan evvel mühim bir hâdise oldu. Şöyle ki:

Kurayş müşrikleri baş delegesi olan Süheyl ibn-i Amr'ın oğlu Ebû Cendel, evvelce Müslümân olmuş ve babası Süheyl ibn-i Amr tarafından zincire vurularak habs edilmişdi. Babası tarafından habs edilmiş olan Ebû Cendel, muâhedenin yapıldığı sıralarda bir yolunu bulup habs edildiği yerden kaçdı. Ayağında zincirler bağlı olduğu halde Tekbîr alarak Müslümân'ların yanına geldi ve onlar safına geçdi. Bunu gören babası Süheyl ibn-i Amr da *"Muâhede gereğince sizden isteyeceğim ilk şahıs, bu oğlumdur"* dedi. Müslümân'lar da muâhedenin henüz mer'iyyete girmekde olduğunu ileri sürerek Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* 'ın bundan müstesnâ tutulmasını istediler. Süheyl ibn-i Amr da *"Eğer oğlum bana verilmezse muâhedeyi hukümsüz sayacağım"* dedi ve bunda ısrâr etdi.[368]

Müşkil bir vaziyet karşısında kaldığını anlayan Ebû Cendel *radıye'llâhü anh*, Müslümân'lara, Kurayş müşriklerinin kendisine yapdıkları eziyet ve işkenceleri anlatdı. Eğer iâde edilirse daha fazla eziyet ve işkencelere ma'rûz kalacağını söyleyerek yanlarında alıkoymalarını ricâ' etdi. Bunun üzerine Ashâb-ı Kirâm galeyâne

[368] -Süheyl ibn-i Amr, oğlunun böyle yapacağını bildiği için bu husûsdaki maddenin konmasında ısrâr etmişdi.

gelerek Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* 'ı babsına teslîm etmek istemediler. Fakat Süheyl ibn-i Amr, inad etdiğinden bu husûs mümkün olmadı.

Ashâb-ı Kirâm ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın muhâlefetlerine rağmen yapılan muâhedeyi bozmak istemeyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* 'ı babasına teslîm etdi ve *"Bâri himâyene al da kimse O'na eziyet etmesin"* dedi. Fakat Süheyl ibn-i Amr, bunu da kabûl etmedi.[369]

Bunun üzerine diğer delege Mikrez ibn-i Hafs, Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* 'ı himâyesine aldığını bildirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Yâ Ebâ Cendel, sabret. Allâh'dan ümüd-vâr ol. Biz Müslümân'lar mağdûr ve mağlûb olmayız. Allâhü Teâlâ yakında sana da bir kurtuluş yolu bahş edecekdir"* buyurarak O'nu tesellî etdi.

Ashâb-ı Kirâm'dan biri de -*Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in işâretiyle- "Yâ Ebâ Cendel, biz seni Medîne'ye kabûl etmiyorsak senin Mekke'ye geri gitmeni istiyor değiliz. Mekke'ye gitmediğin takdirde sana kimse bir şey' yapamaz"* dedi. Bu hareket, bir nev'î çeteciliğe teşvîk idi ki hakîkaten de öyle oldu.

Mekke'ye götürülen Ebû Cendel *radıye'llâhü anh*, yine bir fırsatını bulup habs edildiği yerden kaçdı. Mekke ile Şâm yolu arasında bulunan **" Îs "** mevkîine geldi. Orada bulunan Müslümân'lara iltihâk etdi. Onlarla birlikde mühim roller oynayarak İslâm Dîni'ne büyük hizmetlerde bulundu.

Müslümân olan kadınların Müslümân'lara ilticâ' etmesi

Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* hâdisesini, Müslümân olan kadınların Medîne'ye gelip Müslümân'lara ilticâ' etmesi ta'kîb etdi. Çünkü Kurayş müşriklerinin bir çok kadınları, Müslümân olup Medîne'ye geldiler ve Müslümân'lara ilticâ' etdiler. Arkalarından gelen Kurayş müşrikleri,

---

[369] -Burada bütün gücü ile Müslümân'lar aleyhine çalışan Süheyl ibn-i Amr, Mekke'nin Fethi esnâsında Müslümân olmuş ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından kendisine **Huneyn** muhârebesinin ganîmet mallarından büyük bir hisse verilmişdir. Bundan sonra da İslâm Dîni'ne büyük hizmetlerde bulunmuş ve Yermük muhârebesinde şehîd olmuşdur.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.213. ve ss.191-192. Kâmil Miras.

-andlaşma gereğince- bunları geri istediler. Müslümân'lar da buna i'tirâz ederek *"Andlaşmada kadınlara dâir bir kayıt yokdur. Onun için bunları size geri veremeyiz"* dediler ve taleblerini redd etdiler.

Müslümân'ların bu ictihâdları, ya'nî Kurayş müşriklerine *-Andlaşma yalnız erkekler hakkındadır, kadınlar hakkında değildir-* diyerek taleblerini redd etmeleri, şu meâldeki âyet-i kerîme ile te'yîd edilmiş ve bu husûs ile ilgili hukümler bildirilmişdir:

"Ey îmân edenler, Mü'min kadınlar muhâcir olarak geldikleri zaman onları imtihân edin. Allâh onların îmânlarını çok iyi bilendir. Fakat siz Mü'min kadınlar olduklarına bilgi edinirseniz onları kâfirlere döndürmeyin. Bunlar onlara halâl değildir. Onlar da bunlara halâl olmazlar. (Kâfir kocalarının bu kadınlara) **sarf etdikleri** (mehri) **onlara** (kâfirlere) **verin. Sizin onları nikâhla almanızda, mehirlerini verdiğiniz takdirde, üzerinize bir günah yokdur. Kâfir karılarınızı** (nikâhınız altında) **tutmayın. Sarf etdiğiniz** (mehr) **i isteyin.** (Kâfirler de size hicret eden Mü'min kadınlara) **harcadıkları** (mehri) **istesinler. Bu, Allâh'ın hukmüdür. Aranızda O huküm eder. Allâh hakkıyle bilendir, tam huküm ve hıkmet sâhibidir".**[370]

Bu meâldki âyet-i kerîme ile, Müslümân olan erkeklerin Müslümân olmayan kadınlarla; Müslümân olan kadınların da Müslümân olmayan erkeklerle evlenmeleri yasak edildi.[371]

Bunun üzerine Müslümân'lar, İslâm Dîni'ni kabûl etmeyen müşrik karılarını boşadılar. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da *-bu meâldeki âyet-i kerîme'nin hukmü gereğince-* Mekke'de bulunan iki müşrik karısını adâletle boşadı. Bunlardan birini Muâviye ibn-i Ebû Süfyân, diğerini de Safvân ibn-i Ümeyye aldı. Müslümân olup Medîne'ye gelen kadınları da Müslümân'lar nikâhladılar. Bu sûretle de onları himâye etmiş oldular.

❋
❋ ❋

[370] -Mümtehıne Sûresi, âyet 10.

[371] -Müslümân olan erkeklerin, Ehl-i kitâb olmayan gayr-i müslim kadınlarla evlenmeleri câiz olmayıp haramdır. Fakat Ehl-i kitâb olan kadınlarla evlenmeleri mekrûh olarak câizdir. Evlenmemek evlâdır. Müslümân olan kadınlar ise, Müslümân olmayan hiç bir erkekle -Ehl-i kitâb da olsa- evlenemez, haramdır.

Hudeybiye'den Medîne'ye dönüş

Muâhedenâme imzâlanıp andlaşma yapıldıkdan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben

"Haydi, artık kalkınız. Kurbanlarınızı kesiniz. Başınızı tıraş ediniz".

buyurdu ve bu emri üç def'a tekrâr etdi. Fakat Ashâb-ı Kirâm tereddüd ederek bu emri yerine getirmeyi gecikdirdiler. Çünkü muâhede kendi arzûlarının hilâfına olmuş ve Mekke'ye girip Kâ'be'yi ziyâret etmeleri men' edilmişdi. Bunun için burada kurban kesip hacc merâsimi yapmak zihinlerine aykırı geliyordu.

Ashâb-ı Kirâm'ın ağır davrandığını ve hiç bir kimsenin kurbanını kesmeye teşebbüs etmediğini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, üzülerek çadırına girdi. O'nun üzüntülü hâlini gören ailesi Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ,*

"Yâ Rasûle'llâh, Ashâb-ı Kirâm'ınız bu yıl hacc edeceklerine kânî idiler. Andlaşma ise Kurayş müşriklerinin gönlünce oldu. Artık bir şey' söyleme, onları ma'zûr gör. Siz kendi kurbanınızı kesip tıraş olunuz. Onlar biraz sükûnet buldukdan sonra muhakkak size tâbi' olular".

diyerek O'nu tesellî etdi.

Bunun üzerine çadırından çıkan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hiç bir kimseye bir şey' söylemeden kurbanlık develerini kesdi. Berberi olan **Hıraş ibn-i Ümeyye El-Ensârî** *radıye'llâhü anh* 'ı çağırıp tıraş oldu ve ihramdan çıkdı. O'nun bu hâlini gören Ashâb-ı Kirâm, hemen ayağa kalkarak -*O'na imtisâlen*- O'nun emrini sür'atle yerine getirdiler. Kurbanlarını kesdiler. Biribirlerini tıraş edip ihramdan çıkdılar. Bu sûretle de Hudeybiye'de bir kaç gün daha kalındı.

Hudeybiye müsâlehasını yapıp ap-âşikâr bir feth-u zafer kazandığına inanan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* işlerini bitirdikden sonra Hudeybiye'ye gelişlerinin yirminci günü Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'ye hareket etdi. Yolda, Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları kederlerini gizlemeyerek *"Kurayş müşrikleri bizi Kâ'be'yi ziyâret etmekden men' etdiler. İstedikleri şartları muâhedeye koydurdular. Fütûhat böyle mi olur?".*

dediler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de onlara,

"Ne fenâ şey'ler düşünüyorsunuz? Fütûhatın büyüğü bu müsâlehadır. Kurayş müşrikleri sulh yapmak için bize geldiler. Allâhü Teâlâ sizi onlara gâlib etdi. Selâmetle memleketinize dönüyorsunuz"
diyerek Uhud ile Handek muhârebesinin sıkıntılı günlerini hatırlatdı.

Bir müddet sonra da **"Fetih"** sûre-i celîlesi nâzil oldu. Yolda konaklıyarak nâzil olan Fetih sûre-i celîlesini onlara okudu ve,

"Bana öyle bir sûre nâzil oldu ki benim için dünyâ ni'metlerinin hepsinin fevkında bir ni'metdir".

diyerek onları tesellî etdi.[372] Bundan sonra da Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde selâmeten Medîne'ye döndü.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, dünyâ ni'metlerinin fevkında bir ni'met olarak vasıflandırdığı **"Fetih"** sûre-i celîlesi, Ashâb-ı Kirâm'ın andlaşma hakkındaki tereddüdlerini giderdi ve onların gönüllerine bir su serpdi.

Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*,

"Biz sana (Hudeybiye müsâlehası ile) **büyük bir feth-u zafer verdik".**[373]

meâlindeki âyet-i kerîme ile başlayan bu sûre-i celîle'yi okuyunca, mağlûbiyyet zannetdikleri o muâhedenin, Allâhü Teâlâ nazarında büyük bir feth-u zafer olduğunu anladılar. Nitekim ileride vukû' bulacak olan hâdiseler de, bunun böyle olduğunu açıklayıp îzâh etdi.

Hudeybiye müsâlehasının netîceleri

Hudeybiye müsâlehası, bir feth-u zafer olduğundan çok mühim netîceleri olmuşdur ki onlardan ba'zıları şunlardır:

1-Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ve Müslümân'ların kurmuş oldukları İslâm devleti ve onun hukûmeti, en büyük düşmanları olan Kurayş müşrikleri tarafından kabûl ve tasdîk edilmiş oldu.

---

[372] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.267. (1601 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.
[373] -Fetih Sûresi, âyet 1.

2-İki zümreye ayrılan Arab Yarımadası halkı arasında bir hukûk andlaşması meydana geldi.

3-Müslümân'lar, en büyük düşmanları olan Kurayş müşriklerini, on sene bertaraf ederek diğer Arab kabîleleri ile uğraşmak fırsatını buldular.

4-Müslümân'ların Mekke'ye, Kurayş müşriklerinin de Medîne'ye gidip gelmeleri ve biribirleri ile temas etmeleri mümkün oldu.

5-Müslümân'lar ile Kurayş müşrikleri arasındaki ticârî münâsebetler oldukca ilerledi.

6-Bu münâsebetler esnâsında dînî mes'elelerin görüşülmesi ve fikrî münâkaşaların yapılması mümkün oldu.

7-Müslümân'ların ahlâkları, fazîletleri ve biribirlerine karşı şuurlu bir şekilde bağlılıkları, etrâfa yayılmaya ve takdîr kazanmaya başladı. Bunun netîcesi olarak da bir çok kimselerin İslâm Dîni'ne karşı olan temâyülü artdı.

8-Arab Yarımadası'ndaki kabîlelerin Müslümân'larla serbestce görüşüp konuşmaları ve İslâm Dîni hakkında bilgi almaları mümkün oldu.

Bu sûretle Hudeybiye müsâlehasının imzâlanmasından Mekke'nin Fethine kadar geçen iki sene zarfında Müslümân olanların sayısı, Bi'set'den Hudeybiye müsâlehasının yapıldığı zamâna kadar geçen ondukuz sene gibi uzun bir zaman zarfında Müslümân olanların sayısından bir kaç misli daha çok oldu. Bu da, Hudeybiye müsâlehasının İslâm âlemi için ne kadar büyük menfaatler doğurduğunu ifâde eder.

Allâhü Teâlâ'nın ve O'nun Rasûlü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **"Ap-açık bir feth-u zafer"** olarak vasıflandırdıkları Hudeybiye müsâlehası ile İslâm câmiası, dînî ve siyâsî varlığına sâhib kuvvetli bir devlet hâline geldi. Bunun netîcesi olarak da artık Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"(Habîbim) **de ki: -Ey insanlar, şübhesiz ben göklerin ve yerin mülk** (-ü tasarruf) **una mâlik olan, kendisainden başka hiç bir tanrı olmayan, diriltmekde ve öldürmekde bulunan Allâh'ın size,**

hepinize gönderdiği Peygamberim. O halde Allâh'a ve Ümmî Nebi olan Rasûl'üne, ki kendisi de o Allâh'a ve O'nun sözlerine îmân etmekde olandır, îmân edin, O'na tâbi' olun. Tâki doğru yolu bulmuş olasınız".[374]

meâlindeki âyet-i kerîmenin ifâde etdiği hakîkati, yalnız Arab kabîlelerine değil etrafda bulunan büyük devletlere de birer elçi *(sefîr)* göndererek teblîğ etmeye ve bütün insanları İslâm Dîni'ne çağırmaya başladı. Bu büyük muvaffakıyyet, şübhesiz ki Hudeybiye müsâlehasının Müslümân'lara açmış olduğu **"Feth-u zafer"** in bir netîcesidir.

Hudeybiye'de vukû' bulan ba'zı dînî hukümler

Hudeybiye müsâlehası, bir çok dînî hukümlerin sübûtuna da hizmet etmişdir ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

1-Harblerde gözcü ve câsûs kullanılmasının lüzûmu ve bu câsûsun gayr-i müslim olmasının daha faydalı olacağı.

2-Düşmanla karşılaşınca sulh tarafını araştırmanın daha iyi olacağı.

3-Düşman delegeleri gelirken gösterişler yapılmasının faydalı olacağı.

4-Umre'nin hacc aylarında da yapılabileceği, ihrama mîkatlarda girmenin efdal olacağı.

5-Yalnız umre için Mekke'ye gidildiği zaman kurban götürmenin ve müşriklere dehşet vermenin sünnet olduğu.

6-Bir devenin veyâ bir sığırın yedi kişi tarafından (1-7 kişi tarafından) kurban edilebileceği.

7-Mâ-i müsta'melin tâhir olduğu.

8-Muâhede hukümlerine riâyet edilmesinin gerekdiği.

❋
❋ ❋

[374] -A'râf Sûresi, âyet 158.

Ebû Basîr hâdisesi ve Ebû Cendel'in kurtuluşu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hudeybiye'den Medîne'ye döndükden sonra Mekke'den Müslümân olup gelenlerin ardı arası kesilmedi. Bunlardan **Benî Sakif** kabîlesine mensûb olup Mekke'de ikâmet etmekde olan **Ebû Basîr** *radıye'llâhü anh*, Hudeybiye müsâlehasından sonra Müslümân olup Medîne'ye geldi.[375]

Bu durumu haber alan Kurayş müşrikleri, bir mektûb yazarak iki kişi ile Medîne'ye gönderdiler ve muâhedenâme gereğince Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* 'ı geri istediler. Mektûbu alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *-muâhedenâme gereğince-* Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* 'ı, Kurayş elçilerine teslîm etdip Mekke'ye geri gönderdi.

Mekke'ye giderken yolda **Zü'l-huleyfe** mevkîinde konakladılar. Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* onlara hurma ikram etdi ve onlarla olan ahbablığını ilerletdi. Konuşma esnâsında muhâfızlardan biri, kılıcını meth etmeye ve Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* 'a göstermeye başladı. Bunu fırsat bilen Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* da **"Hele bir kere bakayım"** diyerek kılıcı muhâfızın elinden aldı ve derhal muhâfızın boynuna indirerek onu öldürdü.

Bu durumu gören diğer muhâfız da korkusundan kaçdı. Medîne'ye gelerek olup biteni, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e şikâyet etdi. Fakat bir netîce alamadı.

Bunun üzerine serbest kalan Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* da oradan ayrılarak Medîne'ye geldi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek *"Yâ Rasûle'llâh, siz muâhede hukümlerine göre beni Kurayş müşriklerine teslîm etdiniz. Fakat Allâhü Teâlâ beni Kurayş müşriklerinin zulmünden kurtardı"* dedi ve yine Medîne'de kalmak istediğini bildirdi. O da, böyle bir şey'in muâhede hukümlerine aykırı olduğunu, fakat kendi azûsu ile Mekke'ye gitmeye mecbûr olmadığını söyledi.

Muâhede hukümlerine göre Medîne'de kalmasının imkânsız olduğunu anlayan Ebû Besîr *radıye'llâhü anh* da Medîne'den ayrılarak çetecilik yapmaya karar verdi. Bunun için de Mekke ile Şâm yolu arasındaki **" Îs "** mebkîine gidip orada karargâh kurdu. Kendisinin

[375] -Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* 'ın asıl ismi, **Utbe ibn-i Esîd** 'dir.

durumunda olan diğer Müslümân'ları da etrâfına toplayıp onlara imâmlık yapdı.

❋
❋ ❋

Bu sırada Mekke'de habs edilmiş olan Ebû Cendel *radıye'llâhü anh*, bir yolunu bulup kaçarak Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* 'ın yanına geldi. Bunun arkasından da *Gıfâr, Eslem, Cüheyne* kabîleleri gibi kabîlelerden Müslümân olanlar gelip onlara iltihâk etdiler. Kısa bir müddet zarfında yetmiş kişilik bir kuvvet hâlini aldılar. İmâmlık vazîfesini, Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* üzerine aldı. Âhenkli bir şekilde çalışmaya başladılar. Gün geçdikce sayıları çoğaldı. Bir müddet sonra da üçyüz kişi oldular. Ticâret yollarını tutmaya, Kurayş kervanlarını vurmaya başladılar. Mekke'liler aylarca ticâret yapamaz bir hâle geldiler.

Bu vaziyet karşısında çâresiz kalan Mekke'liler, Ebû Süfyân'ı Medîne'ye göndererek muâhedenâmenin bu husûsla ilgili olan maddesinin kaldırılmasını istemek mecbûriyyetinde kaldılar. Bu iş için Medîne'ye gelen Ebû Süfyân, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e mürâcaat ederek durumu anlatdı. O da Ebû Süfyân'ın ve Kurayş müşriklerinin arzûlarını yerine getirerek o maddeyi yürürlükden kaldırdı. Bu sûretle muâhedenâmede yapılan ilk değişikliği, Kuraş müşriklerinin kendileri yapmış oldular. Kendi kazdıkları kuyuya yine kendileri düşdüler.

Bu madde değişikliğinden sonra, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* bir mektûb yazdırıp **Îs** mevkîinde bulunan Müslümân'lara gönderdi ve Medîne'ye gelmelerini istedi. Bu sırada **Ebû Basîr** *radıye'llâhü anh,* müşriklerle yapdığı bir muhârebede yaralanmış olduğundan ağır hasta idi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbu kendisine geldiği zaman son anlarını yaşıyordu. Mektûbu eline aldı. Büyük bir sevinçle yüzüne gözüne sürerken ruhûnu teslîm etdi.

Ebû Cendel *radıye'llâhü anh* ve arkadaşları da, son anlarında emeline kavuşan Ebû Basîr *radıye'llâhü anh* 'ı, **Îs** mevkîinde öldüğü yere defn ederek kabrinin yanına bir mescid yapdılar. Bundan sonra da Medîne'ye geldiler.

❋
❋ ❋

Bizans'lıların (Rûm'ların), **İran'lılara gâlib gelmesi hâdisesi**

Hicret'in altıncı senesinin en mühim hâdiselerinden biri de, **Bizans**'lıların, **İran**'lılara gâlib gelmesi hâdisesidir. Şöyle ki:

Hicret'den evvel **Bi'set**'in sekizinci yıllarında İran'lılar ile Bizans'lılar arasında yapılan bir muhârebede, İran'lılar Bizans'lıları büyük bir mağlûbiyyete uğratarak bir çok topraklarını ellerinden almışlardı. Bunu haber alan Mekke müşrikleri büyük bir ferahlık duyarak Müslümân'lara *"Görüyorsunuz ya, sizin gibi Ehl-i kitâb olan Bizans, Ateşperest olan İran'a mağlûb oldu. Aynı şekilde biz de size gâlib geleceğiz"* dediler. Müslümân'lar da bundan müteessir oldular.

Bunun üzerine Rûm sure-i celîlesi nâzil olarak **"Bid'ı sinîn'de:** *Üç yıl ile dokuz yıl arasında* **"** Rûm'ların İrân'lilara gâlib geleceği heber verildi. Müslümân'lar buna çok sevindiler. Müşrikler de *"Böyle şey olmaz"* diyerek kabûl etmediler. Yapılan münâkaşalar netîcesinde, *-Bi'set'in sekizinci yılında anlatıldığı şekilde-* Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ile Übeyy ibn-i Halef, yüzer devesine bahse girip bir mukâvele yapmışlardı.

Bu va'd-i ilâhî, Hicret'in altıncı yılında, *-Rûm sûre-i celîlesinde bildirildiği şekilde-* tahakkuk etdi. Çünkü bu yılda yapılan bir muhârebede Bizans'lılar İran'lılara gâlib gelerek kaybetdikleri yerleri geri aldılar.

Bu haber, Medîne'ye gelince Hazreti Ebû Bekri'-sıddîk *radıye'llâhü anh*, evvelce Übeyy ibn-i Halef ile yapmış olduğu mukâvele gereğince yüz deveyi, *-Übeyy ibn-i Halef daha önce ölmüş olduğundan-* O'nun vârislerinden isteyip aldı. Çünkü Übeyy ibn-i Halef, daha evvel Uhud muhârebesinde bi'z-zât Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kılıcından aldığı bir yara netîcesinde, Mekke'ye dönünce ölmüşdü. Bunun için Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, develeri O'nun vârislerinden isteyip aldı. Aldığı bu develeri de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri ile fukaraya tasadduk etdi. Bu sûretle Kur'ân-ı Kerîm'in tebşîrâtı tahakkuk etmiş, va'd-i ilâhî yerini bulmuş oldu.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın hastalanması**

Hudeybiye müsâlehası ile Hayber'in fethi arasında geçen kısa bir müddet zarfında, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* hastalanarak zayıflamaya, rahatsız olmaya başladı. Şöyle ki:

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanında, Yahûdî bir köle hizmet ederdi. Bir gün Rasûlü'llâh *sallâ'llahü aleyhi ve sellem* saçlarını taramış ve tarağın dişleri arasında başının kıllarından kalmışdı. Bu Yahûdî köle, tarağın dişleri arasında kalan bu kılları alarak **Lebîd ibn-i A'sam** ismindeki bir Yahûdî'ye verdi. Bu Yahûdî'de kendi kızları ile birlikde o kıllara onbir düğüm sihir yaparak bir kuyunun dibindeki bir taşın altına koydu.

Bu sırada Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* hastalanıp rahatsız olmaya başladı. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk, durumu, Cebrâîl *aleyhi's-selâm* vâsıtası ile kendisine haber verdi. Buna devâ olarak da **"Muavvezeteyn"** ismi verilen ve onbir âyet-i kerîmeden ibâret olan şu meâldeki **"Felâk"** ve **"Nâs"** sure-i celîlerini inzâl etdi:

"De ki: Sabâhın Rabb'ine sığınırım".
"Yaratdığı şey'lerin şerrinden".
"Karanlığı çöküb basdığı zaman gecenin şerrinde".
"Düğümlere üfleyen (nefes) **lerin şerrinden".**
"Ve hased edenin, hased (ini belli) **etdiği zaman şerrinden".**

"De ki: Sığınırım insanların Rabb'ine".
"İnsanların yegâne mâlikine".
"İnsanların ma'bûduna".
"O sinsi şeytanın şerrinden".
"Ki o, insanların gögüslerine dâimâ vesvese verendir".
"(O şeytan) **gerek cinden, gerek insandan** (olsun)**".**

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ı çağırtdı. Vaziyeti haber vererek o kuyudaki kılları getirmesini söyledi. O da yanına iki kişi alıp kuyuya gitdi. Kuyunun dibindeki taşı kaldırarak kılları buldu ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e getirdi. O da bu kılların üzerine, nâzil olan bu iki sûre-i celîleyi okudu.

Kılların üzerinde onbir düğüm vardı. Onbir âyet-i kerîmeden ibâret olan bu iki sûre-i celîlenin her bir âyet-i kerîmesini, her bir düğüm

üzerine okudu. Her âyet-i kerîmeyi okudukca bir düğüm çözüldü ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vücûdündeki kırıklık ve hastalık alâmetleri gidip şifâ buldu. Bu sûretle -*Allâhü Teâlâ'nın yardımı ile*- bu belâdan da kurtulmuş oldu.[376]

Ashâb-ı Kiram, bu Yahûdî'nin katl edilmesini ismişlerse de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* buna müsâade etmemişdir. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kendi nefsi için bir kimseye gazab etmez ve ondan intikam almak istemezdi.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, **"Düğümlere üfleyen** (nefes) **lerin şerrinden"** âyet-i kerîmesinde ifâde buyurulan sihirden habedar olması, bir Mu'cize mâhiyetindedir ki bu sûretle kendisine hiç bir şey'in gizli kalması mümkün olmayan Allâhü Teâlâ, gizlice yapılmış şey'leri ibtâl etdirmiş ve Rasûl'ünü böyle şey'lerden de korumuşdur. Çünkü Peygamberlerin fetâneti, gafletden korunmuş olması, kemâl-i akıl ve istikâmetle vasıflanmış olması **vâcib'**dir. Bunun için yapılan bir sihirden dolayı O'nun aklen ve fikren bir ârızaya uğraması tasavvur olunamaz, düşünülemez. Aksi takdirde vahyin kat'iyyet ifâde etmesi şübheli olur. İşte bunun içindir ki O'nun **istiâze** ile ve Allâhü Teâlâ'ya **ilticâ** ile me'mûr olması da, O'nun bu sâyede sâhirlerin sihirlerinin te'sîrinden korunmuş olmasına bir delîldir. Çünkü Cenâb-ı Hakk, Rasûl'ünü, -*insanların şerlerinden*- koruyacağını, şu âyet-i kerîmede va'd buyurmuşdur.

وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ط

"Allâh seni insanlardan koruyacakdır".

Bu husûsu bildiren âyet-i kerîmenin meâlinin tamâmında, bu husûs, şöyle ifâde buyurulmuşdur:

"Ey Peygamber, Rabb'inden sana indirileni teblîğ et. Eğer yapmazsan (Allâh'ın) **elçiliğini teblîğ** (ve 'ifâ) **etmiş olmazsın. Allâh**

[376] -Bu husûsda geniş bilgi için bak:
Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsir,C.9.ss.6354-6356. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.
Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.8.ss.4119. Ömer Nasûhi Bilmen.

seni insanlardan koruyacakdır. Şübhesiz ki Allâh kâfirler gürûhunu muvaffak etmez".[377]

Bu bakımdan bu âyet-i kerîmede, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* 'ın ulvî vazîfesi olan **"Teblîğ"** görevini, hiç bir şey'den çekinmeden ve hiç bir endîşe duymadan yapmasının gerekli olduğu açıkca ifâde buyurulmuşdur.

✵
✵ ✵

"Allâh'a ve Rasûl'üne itâat edin ve sakının. Eğer yüz çevirirlerse bilin ki Peygember'imizin üzerine düşen, yalnız apaçık teblîğ'den ibâretdir".[378]

"Peygember'imizin üzerinde teblîğ'den başka (bir görev) **yokdur. Allâh, ne açıklar ve ne gizlerseniz** (hepsini) **bilir".**[379]

✵
✵ ✵

---

[377] -Mâide Sûresi, âyet 67.

"Düğümlere üfleyen (nefes) **lerin şerrinden"** âyet-i kerîmesinde, şerlerinden **istiâze** ile emr olunan kimseler, üfürükcüler ile sâhirlerdir ki mezmûm olan (*zemm edilmiş, yerilmiş olan*) sihir yoluyla yapılan üfürükdür. Yoksa ba'zı Hadis-i şerîflerde ifâde buyurulan efsûn meşrû'dur, mezmum değildir. Bunun için bu âyet-i kerime, meşrû olan efsûna şâmil olmaz. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'lâhü aleyhi ve sellem* ba'zı hastalıklara okumakla tedavînin câiz olduğunu ifâde buyurmuşdur.

Bu bakımdan bu iki sûre nazil oldukdan sonra hastalığından şikâyet edenlere, bu sureleri okuyarak tedâvî buyurur ve bi'l-hâssa isâbet-i ayn (*göz değmesi, nazar*) için bu sûrelerin okunmasını tavsiye ederlerdi.

Bir gün **Esmâ' bint-i Umeys** *radıye'llâhü anhâ* gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, Ca'fer 'in çocuklarına sür'atle isâbet-i ayn vâki' oluyor, ben efsûn yapayım mı?"* deyince, O da, ***"Evet, yap. Zîrâ, kaderi ileri geçer bir şey' olsaydı, isâbet-i ayn olurdu"*** buyurmuşdur.

Hulâsatü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân, C.15.ss.6625. Mehmed Vehbi.

[378] -Mâide Sûresi, âyet 92.

[379] -Mâide Sûresi, âyet 99.

HİCRET'İN YEDİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

İslâm Dîni'nin teblîğ ve neşri

Hicret'in altıncı yılının en mühim hâdiselerinden biri olan Hudeybiye müsâlehasının imzâlanıp yürürlüğe girmesinden sonra, Müslümân'lar, bütün Arab Yarımadası'nda siyâsî bir devlet olarak tanınmış, İslâm Dîni'nin amansız bir düşmanı olan Kurayş müşrikleri ile yapılan muhârebeler sona ermiş ve ortalık sükûn bulmuş oldu.

Bu sulh ve sükûn devresinde diğer Arab kabîleleri ve etrafda bulunan büyük devletlerle uğraşmak fırsatını bulan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* artık Risâlet'ini her tarafa i'lân etmeye başladı. Zâten O'nun en büyük ve en mukaddes vazîfesi de bu idi. Çünkü O, yalnız kendi kavmine değil bütün insanlara, hattâ bütün âlemlere peygamber olarak gönderilmişdi. Bu bakımdan Hazreti Muhammed sallâ'llâhü *aleyhi ve sellem* 'in vazîfesi, oldukca ağırdı. Bu husûsu Kur'ân-ı Kerîm şöyle ifâde eder:

"(Habîbim) **de ki: -Ey insanlar, şübhesiz ben göklerin ve yerin mülk** (-ü tasarruf) **una mâlik olan, kendisinden başka hiç bir tanrı olmayan, düriltmekde ve öldürmekde bulunan Allâh'ın size, hepinize gönderdiği Peygamberim. O halde Allâh'a ve Ümmî Nebî olan Rasûl'üne, *-ki kendisi de o Allâh'a ve O'nun sözlerine îmân etmekde olandır-*, îmân edin, O'na tâbi' olun. Tâki doğru yolu bulmuş olasınız-".**[380]

"(Habîbim) **biz, seni âlemlere** (başka bir şey' için değil) **ancak rahmet için gönderdik".**[381]

İşte bu ulvî ve ilâhî vazîfesini, her türlü zaman ve mekân şartları içerisinde teblîğ etmeye me'mûr bulunan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, etrafda bulunan bütün Arab kabîlelerini ve büyük devletleri İslâm Dîni'ne da'vet etmek için mektûblar yazdırdı,

---

[380] -A'râf Sûresi, âyet 158.
[381] -Enbiyâ Sûresi, âyet 107.

elçiler gönderdi. Bu mektûblarla berâber gönderdiği elçileri ile de **Risâlet**'ini teblîğ etdirdi.

Bu ulvî ve ilâhî vazîfesini teblîğ etmeye çalışan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu zamana kadar Arab kabîlelerine gönderdiği mektûbları mühürlemiyordu. Bu sırada kendisine hukümdarların mühüre ehemmiyyet verdikleri hatırlatılınca, gümüşden bir mühür yaptırıp üzerine **"Muhammedü'r-Rasûlü'llâh"** ibâresini yazdırdı. Bundan sonra da elçilerle gönderdiği mektûbları, bununla mühürleyerek gönderdi.

Etrâfa gönderilen elçiler

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in -*Ashâb-ı Kirâm ile görüşüp onlarla müşâvere etdikden sonra*- etrâfa gönderdiği elçilerin en mühimleri şunlardır:

1-Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî** *radıye'llâhü anh'ı* bir mektûbla birlikde o zaman Sûriye'de bulunan Bizans imparatoru (*Kayser'i*) olan **Hirakl**'i (*Hirakliyüs* 'ü), İslâm Dîni'ne da'vet etmek üzere **Sûriye**'ye gönderdi. Şöyle ki:

İran'lılar ile dâimî bir harb hâlinde bulunan ve daha evvel onlarla yapdıkları bir muhârebede büyük bir yenilgiye uğrayan **Bizans**'lılar, bu yenilginin acısını almak ve sarsılan i'tibârlarını kurtarmak maksâdı ile İran'lılar ile yeni bir muhârebe daha yapdılar. Bu sefer de Bizans'lılar gâlib gelerek büyük bir muzafferiyyet elde etdiler. Bu sûretle İran'lıları büyük bir mağlûbiyyete uğratan Bizans imparatoru Hirakl, kazandığı bu büyük zaferden sonra Kudüs'ü (*Beytü'l-Makdis'i*), eşi görülmemiş bir ihtişam içinde ziyâret etdi.

Bu muhteşem ziyâretine devam eden Bizans imparatoru Hirakl, bir gün pek tasalı bir durumda göründü. Yanında bulunan yüksek rütbeli kumandanlardan ba'zıları O'na, *"Bu gün senin hâlini başka türlü görüyoruz"* dediler. O da, *"Bu gün yıldızlara bakdığım zaman Hıtân Melîki'ni zuhûr etmiş gördüm. Bu ümmet içinde sünnet olanlar kimlerdir?"* dedi. Çünkü Hirakl, yıldızlara bakmasını ve kâhinlik etmesini bilirdi. Onlar da, *"Yahûdî'lerden başka sünnet olan yokdur.*

Onlardan da sakın endîşe etme. Hukmün altında bulunan şehirlere yaz. Orada bulunan Yahûdî'leri katl etsinler" dediler.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî *radıye'llâhü anh* ile gönderdiği mektûb, Bizans imparatoru Hirakl'e ulaşdı. Bu haberi alan Hirakl, *"Gidin de bu adam sünnetli midir, değil midir? bakın"* dedi. Onlar da bakdılar ve sünnetli olduğunu bildirdiler. Bunun üzerine mektûbu getiren adamdan *"Arab kavmi sünnetli midir?"* diye sordu. O da, *"Sünnet olurlar"* cevâbını verdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu getiren adamdan bu cevâbı alan Bizans imparatoru **Hirakl,** *"Bu ümmetin Melîk'i işte zuhûr etmişdir"* dedi. Bundan sonra da kendisinin derecesinde bir ilim sâhibi olan ve **Roma**'da bulunan bir dostuna bir mektûb yazarak bu görüşünün doğru olup olmadığını sordu. Kendisi de yanında bulunan adamları ile birlikde **Hums** 'a gitdi.

Bizans imparatoru Hirakl'in Kudüs'de (*Beytü'l-Makdis'de*) bulunduğu sırada Kudüs'e gelen **Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu, **Gassânî**'lerin **Busrâ** emîri olan **Hâris ibn-i Şemr** vâsıtası ile veyâ bi'z-zât kendisi, Bizans imparatoru Hirakl'e verdi. Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in İslâm Dîni'ne da'vet mektûbunu alan Bizans imparatoru Hirakl, O'nun hakkında bilgi edinmek için o havâlide Arab'lardan bir kimse varsa huzûruna çağırmalarını emr etdi. Bu sırada **Ebû Süfyân** ve arkadaşları da ticâret maksâdı ile Sûriye'ye gelmişlerdi. Araştırma esnâsında bunlar bulunarak Hirakl'in huzûruna da'vet olundular. Hirakl ise büyük bir debdebe ve ihtişam içinde tahtına oturup onları bekledi. Devletin ileri gelen adamları ile piskoposlar ve rahibler de sıra sıra etrâfına dizildiler. Bundan sonra da Ebû Süfyân ve arkadaşları, Hirakl'in huzûruna kabûl edildiler.

Bizan imparatoru **Hirakl**, işin mâhiyetini doğru bir şekilde anlamak için, *-onlardan doğru söyleyeceklerine dâir söz aldıkdan sonra-* onlarla *-tercüman vâsıtası ile-* şu konuşmayı yapdı:

Hirakl: İçinizde Peygamberim diyen bu zâta neseben en yakın olan hanginizdir?

Ebû Süfyân: Neseben en yakınları benim.

Hirakl: O'nu bana yakın getiriniz. Arkadaşları da arkasında dursunlar. Şu ileridekine ba'zı şey'ler soracağım. Yalan söylerse arkasındakiler düzeltsinler.

Ebû Süfyân: (*Kendi kendine*). Va'llâhi arkadaşlarım yalanımı ötede beride söylerler diye utanıyorum. Yoksa O'nun hakkında -*Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem hakkında*- yalan uydururum.

Hirakl: Muhammed -*aleyhi's-selâm*- 'ın sizin içinizde nesebi nasıldır?

Ebû Süfyân: O'nun içimizde nesebi pek büyükdür.

Hirakl: O'ndan evvel içinizde peygamberlik da'vâsında bulunan bir kimse oldu mu?

Ebû Süfyân: Hayır, olmadı.

Hirakl: Âbâ ve ecdâdı içinde hiç bir melik gelmiş midir?

Ebû Süfyân: Hayır.

Hirakl: O'na tâbi' olanlar halkın eşrâfı mı, yoksa zayıfları mıdır?

Ebû Süfyân: Halkın (*eşrâfı değil*) zayıflarıdır.

Hirakl: O'na tâbi' olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?

Ebû Süfyân: Artıyorlar, (*eksilmiyorlar*).

Hirakl: İçlerinde O'nun Dîni'ne girdikden sonra beğenmeyip dîninden geri dönen var mı?

Ebû Süfyân: Yokdur.

Hirakl: Peygamberliğini i'lân etmeden evvel kendisini yalancılıkla ithâm eder miydiniz?

Ebû Süfyân: Hayır.

Hirakl: Hiç gadr eder mi? (*Ahdini bozar mı?*).

Ebû Süfyân: Hayır, gadr etmez. Şimdiye kadar ahdini bozduğunu görmedik. Ancak biz şimdi O'nunla bir müddete kadar mütâreke hâlindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz.

Hirakl: O'nunla hiç muhârebe etdiniz mi?

Ebû Süfyân: Evet etdik.

Hirakl: Hanginiz gâlib geldi.

Ebû Süfyân: Ba'zan biz gâlib geldik, ba'zan onlar.

Hirakl: Pekî, Size ne emr ediyor?

Ebû Süfyân: -*Yalnız Allâh'a ibâdet ediniz. Hiç bir şey'i O'na şerîk (ortak) koşmayınız. Dedelerinizin ibâdet etdiğini terk ediniz. Namaz kılınız. Sadaka veriniz*- diyor. Doğru, temiz, iffetli ve merhametli olmayı ve sıla-i rahmi emr ediyor.

Hirakl: Peygamberim diyen şahsın nesebini sordum. İçinizde yüksek neseb sâhibi olduğunu söyledin. Peygamberler de zâten böyle kavimlerin neseb sâhibi kimselerinin içinden ba's olunur (*gönderilir*).

İçinizden bu sözü ondan evvel söylemiş bir kimse varmıydı? diye sordum. Hayır dedin. O'ndan evvel bu sözü söylemiş bir kimse olsaydı bu da kendisinden evvel söylenmiş bir söze uymuş bir kimsedir, diyebilirdim.

Âbâ ve ecdâdı içinde hiç bir melik gelmiş midir? diye sordum. Hayır dedin. Âbâ ve ecdâdından bir melik olsaydı bu da babasının mülkünü istirdâda çalışır bir kimsedir, diye hukm ederdim.

Bu da'vâsına kıyâm etmeden evvel O'nun bir yalanını tutmuş mu idiniz, diye sordum. Hayır dedin. Ben ise muhakkak bilirim ki önceden halka karşı yalan söylemeyi irtikâb etmemiş bir kimse iken sonradan Allâh'a karşı yalan söylemeye cür'et edemezdi.

O'na tâbi' olanlar halkın eşrâfı mı, yoksa zuafâsı mıdır? diye sordum. O'na tâbi' olanların halkın zuafâsı olduğunu söyledin. Etbâ-ı rusûl de zâten onlardır.

O'na tâbi' olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu? diye sordum. Artıyorlar dedin. Îmân keyfiyyeti tamâm oluncaya kadar hep bu minvâl üzere gider.

İçlerinde O'nun dînine girdikden sonra beğenmemezlikden dolayı irtidâd eden var mıdır? diye sordum. Hayır dedin. Îmânın îcâb etdirdiği inşirah, kalbe karışıp kökleşince böyle olur.

Hiç gadr eder mi? diye sordum. Hayır dedin. Peygamberler de böyle olur, gadr etmezler.

Size ne ile emr ediyor? diye sordum. Yalnız Allâh'a ibâdet edip O'na hiç bir şey'i şerîk koşmamayı size emr etdiğini, putlara ibâdet etmekden sizi nehy etdiğini, namaz kılmanızı, sadaka vermenizi, doğru, temiz, iffetli ve merhametli olmanızı ve sıla-i rahme riâyet etmenizi emr etdiğini söyledin.

Eğer bu dediklerin doğru ise bunlar peygamberlik alâmetleridir. Şü ayaklarımın basdığı yerlere yakında O Zât-ı kerîm mâlik olacakdır. Zâten böyle bir peygamberin zuhûr edeceğini biliyordum. Eğer O'nun nezdine varabileceğimi bilsem Zât-ı şerîfi ile mülâkât için her türlü zahmete katlanırdım. Yanında olaydım arz-ı hizmet ederek ayaklarını yıkardım.

❋
❋ ❋

Bu sözleri ile Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in da'vetini kabûl etmeye niyetli olduğunu gösteren Bizans imparatoru Hirakl, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu eline alıp okudu. Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Rûm'un büyüğü Hirakl'e.

"Doğru yola gidip hidâyete uyanlara selâm olsun. Sizi İslâm Dîni'ne da'vet ediyorum. Müslümân olunuz, selâmet bulursunuz. Allâhü Teâlâ ecrinizi iki kat verir. Eğer bu da'veti kabûl etmezsen dalâletde kalan bütün halkın vebâli senin boynuna yüklenir".

"Ey Ehl-i kitâb, geliniz, sizinle aramızda öyle bir kelime üzerinde birleşelim ki hepimiz onu müsâvî olarak kabûl edelim. Allâh'dan gayrisine kulluk etmeyelim. O'na hiç bir şerîk koşmayalım. Birbirimizi Allâh'dan gayri Rabb tanımayalım. ***Şâyet bundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Hepiniz şâhid olun. İşte biz Müslümân'ız, Allâh'a teslîm olmuş insanlarız".***[382]

Bizan imparatoru Hirakl ile Ebû Süfyân arasında cereyan eden bu muhâvere, Hirakl'in huzûrunda bulunan papazları çok hiddetlendirdi. Bi'l-hâssa Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunun okunması, onların hiddetlerini büsbütün artırdı. Bir takım gürültüler ve sesler yükselmeye başladı. Vaziyetin kötü bir durum alacağını anlayan Hirakl, Ebû Süfyân'ı ve arkadaşlarını huzûrundan çıkardı.

Bizans imparatoru Hirakl'in kalbinde îmân alevleri parlar gibi olmuşdu. Fakat papazların i'tirâzı ve mevki' hırsı, bu alevin sönmesine sebeb oldu. Bunun için Hirakl, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olamadı. Bunun için de bu ni'metden mahrûm kaldı.

Bununla berâber Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in elçisi olan Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî *radıye'llâhü anh* 'a ziyâdesi ile hurmet etdi. Bir çok hediyyeler vererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gönderdi. Fakat bu hediyyeler, yolda **Cüzam** kabîlesi tarafından alındı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bu durumu haber alınca **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ı, bir miktar askerle bunlar üzerine gönderip terbiye etdirdi.

Kudüs'deki (*Beytü'l-makdis'deki*) işlerini bitirdikden sonra yanında bulunan adamları ile birlikde **Hums**'a giden Bizans imparatoru Hirakl,

---

[382] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 64.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i sarîh Tercemesi,C.12.ss.383. Kâmil Miras. Zâdü'l-meâd,C.3.ss.60).

Hums'dan ayrılmadan Roma'da bulunan dostuna yazdığı mektûbun cevâbı geldi. Bu mektûbun muhteviyâtı, kendi re'y ve görüşüne uygundu.

Bunun üzerine kendisinin Hums'da ikâmet etdiği Kasr'a (*saraya*), devletin ileri gelen adamlarını da'vet ederek kapıların kapatılmasını emr etdi. Bundan sonra da yüksek bir yere çıkarak *"Ey Rûm cemâati, bu zâte bîat edib de felâh ve rüşde nâil olmayı ve mülkümüzün pâyidâr olmasını istemez misiniz?"* dedi. Bu sözleri dinleyen devlet erkânı sür'atle kapılara doğru kaçışmaya başladılar. Fakat kapıları kapanmış bulduklarından bir yere gidemediler.

Onların bu derece nefretini görüp îmân etmeyeceklerini anlayan Bizans imparatoru Hirakl, *"Onları geri çevirin"* diye emr etdi. Onlar da dönüp yerlerini alınca onlara *"Deminki sözlerimi dîninize olan bağlılığınızın derecesini öğrenmek için söyledim. Bunu ise gözümle gördüm"* dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar rızâlarını, memnûniyyetlerini beyân ederek kendisine ta'zîmen secde etdiler. Bu sûretle hepsi de İslâm nûrundan mahrum kaldılar. [383]

2-Abdu'llâh ibn-i Huzâfe

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Abdu'llâh ibn-i Huzâfe** *radıye'llâhü anh* 'ı, bir mektûbla birlikde **İran Kisrâ'**sı Nûşirvân'ın torunu *Hüsrev Perviz II* yi, İslâm Dîni'ne da'vet etmek üzere İran'daki *Medâyin* şehrine gönderdi.[384] O da İran'ın Medâyin şehrine giderek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu, İran Kisrâ'sı olan *Hürev Perviz II* ye takdim etdi.[385] Mektûbda, şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın Rasûlü Muhammed'den Fâris'in büyüğü Kisrâ'ya".

"Hidâyete tâbi' olup doğru yolda gidenlere, Allâh'a ve O'nun Rasûl'üne îmân edenlere, Allâh'dan başka Tanrı olmadığına,

---

[383] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C,2.ss.17-27. (7 nolu Hadîs-i şerîf). Ahmed Naim.

[384] **-Kisrâ:** İran (*Sasânî*) hukümdarlarına verilen bir isimdir ki muzaffer demekdir.
Kayser: Bizans imparatorlarına verilen bir isimdir.

[385] -Ba'zı kayıtlarda, mektûbun, İran Kisrâ'sının Bahreyn emîri olan Münzir ibn-i Sâvî vâsıtası ile Hüsrev Perviz II. ye verildiği yazılıdır.

Muhammed'in Allâh'ın kulu ve Rasûl'ü olduğuna şehâdet edenlere selâm olsun. Seni Allâh'ın dîni olan İslâm Dîni'ne da'vet ediyorum. Ben bütün insanları inzâr etmek için gönderilmiş olan Allâh'ın Rasûl'üyüm. Yaşayan insanları inzâr ederim. Ey Kisrâ, Müslümân ol ki selâmet ve saâdetde olasın. Eğer da'vetimi kabûl etmezsen, bütün Mecûsî'lerin günâhı senin boynuna olsun".[386]

İran Kisrâ'sı Hüsrev Perviz II, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunda, Allâh'ın ve Rasûl'ünün isimlerinin kendi isminden önce yazılmış olduğunu görünce ve kendisinin İslâm Dîni'ne da'vet edildiğini okuyunca fenâ halde kızdı, köpürdü. Çünkü İran âdetine göre, İran Şâh'larına gönderilen mektûblar evvelâ onların isimleriyle başlardı. Bunun için bu hâle fenâ halde içerleyen İran Kisrâ'sı Hüsrev Perviz II, hiddetli bir halde *"Benim kölem bana böyle mi hitâb ediyor?"* diyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu yırtıp parçaladı. Elçi olan Abdu'llâh ibn-i Huzâfe *radıye'llâhü anh* 'ı da hudud dışına atmalarını emr etdi. Bundan sonra da kendi idâresi altında bulunan **Yemen** vâlisi **Bâzân**'a bir mektûb yazarak *"Hicâz'da peygamberlik da'vâsına kalkışan adamı ölü veyâ diri olarak bana gönder"* diye emir verdi.

İran Kisrâ'sı Hüsrev Perviz II nin bu küstahca hareketlerini haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, İran Kisrâ'sı Hüsrev Perviz II ile kavmi hakkında, ***"Allâh'ım, Sen de Onun mülk ve saltanatını parçala"*** diye duâ etdi. O'nun bu duâsı kabûl olunmuş olduğundan kısa bir müddet sonra İran Kisrâ'sı **Hüsrev Perviz II**, oğlu **Şirveyh** tarafından karnı deşilerek öldürüldü. O târihden i'tibâren ikbâl devri sönen İran saltanatı, Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın hilâfeti zamânında tamâmiyle inkırâza uğradı.[387]

---

[386] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.448. ve C.12.ss.384. Kamil Miras. (Zâdü'l-meâd, C.3.ss.60).

[387] -Hüsrev Perviz II, oğlu Şirveyh tarafından karnı deşilerek öldürüldükden sonra yerine oğlu Şirveyh, İran tahtına oturdu. Fakat altı ay sonra kendisi de öldü. Bu arada diğer kardeşlerini de öldürtmüşdü. Kendisinin de erkek evlâdı olmadığından İran tahtına geçecek başka bir kimse yokdu. Bunun için Şirveyh'in kızı **Buran**, halk tarafından saltanat tahtına oturtuldu.

Bunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَّوْا أَمْرَهُمُ امْرَأَةً.

"Mukadderâtını bir kadının eline bırakan millet felâh bulmaz".

buyurdu. Hakîkaten de öyle oldu ve İran saltanatı kısa bir zaman içinde yıkılıp gitdi.

İran Kisrâ'sı Hüsrev Perviz II nin mektûbunu alan Yemen vâlisi Bâzân, mektûbdaki emre itâat ederek derhâl Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e -*İran Kisrâ'sının yanına gitmesi için*- bir mektûb yazdı ve iki elçi ile birlikde Medîne'ye gönderdi.

Yemen valisi Bâzân'ın mektûbunu alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Bâzân'ın elçilerine bir çok ikrâmda bulunarak hediyyeler verdi. İran'da olup biten hâdiseleri anlatdı. Bundan sonra da *"Yemen vâlisi Bâzân'a söyleyin. Eğer Müslümân olursa memleketini kendisine terk ederim. Yoksa Allâhü Teâlâ benim ümmetime oralarını ihsân edecekdir"* dedi ve elçileri Yemen'e geri gönderdi.

Bu sırada babası Hüsrev Perviz II nin karnını deşerek öldürdükden sonra İran tahtına oturan **Şirveyh**, Yemen vâlisi **Bâzân**'a bir mektûb yazarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bir taarruzda bulunmaması için emir verdi. Bu emri ihtivâ eden mektûb Yemen'e geldiği zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, Bâzân'ın elçileri ile gönderdiği mektûb da Yemen'e geldi ve vâli Bâzân'a verildi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu alan Bâzân, İslâm Dîni'ne da'vet edildiğini okuyunca yanındaki adamları ile birlikde Müslümân oldu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, kendisini San'a'da Yemen vâlisi ta'yîn etdi. Bu sûretle Yemen de, Müslümân'ların eline geçmiş oldu.

3-Hâtib ibn-i Ebî Beltea El-Lahmî

Benî Lahm kabîlesinden olan **Hâtib ibn-i Ebî Beltea** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu

---

Bu vesîle ile de İslâm'ın âmme hukûku'nun en mühim bir kâıdesi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından vaz' edilmiş (*ortaya konulmuş*) oldu. Çünkü,

"Bu kâıdeye göre, İslâm hukûku'nda âmme velâyeti denilen devlet teşkîlâtı riyâseti ancak erkek bir vatandaş tarafından temsîl olunur. Bu, millet otoritesini temsîl edecek mevkîe kadın intihâb edilemez. Çünkü kadının fıtratı bir çok cihetlerden bu çok ağır vezîfeyi deruhde etmeğe müsâid değildir. Bunun için İslâm hukûku'nda kadının bey' ve şirâ', şehâdet, şirket, vesâyet, verâset, vekâlet, hibe gibi her türlü medenî akid ve tasarrufâtı sâir milletlerin hukûkuna nisbetle en geniş mikyasda mu'teber ve ticâri sâhadaki sa'y-i ameli meşrû' olduğu halde, devlet riyâsetine intihâb olunabilmesi husûsunda kadın için bir hakk kabûl edilmemişdir".

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.10.ss.449-450.(1660 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

götürüp o zaman Bizans imparatorluğuna bağlı bulunan ve **"Mukavkıs"** nâmiyle anılan ve *İskenderiye* 'de oturan **Mısır** vâlisine verdi.[388] Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Kıbtî'lerin büyüğü Mukavkıs'a".

"Doğru yola gidip hidâyete uyanlara selâm olsun. Sizi İslâm Dîni'ne da'vet ediyorum. İslâmiyyet'i kabûl et ki selâmete eresin. Allâhü Teâlâ ecrinizi iki kat verecekdir. Eğer bu da'veti kabûl etmezsen dalâletde kalan bütün Kıbtî'lerin günâhını sen üzerine almış olacaksın".

"Ey Ehl-i kitâb, geliniz, sizinle aramızda öyle bir kelime üzerinde birleşelimki hepimiz onu müsâvi olarak kabûl edelim. Allâh'dan gayrisine kulluk etmeyelim. O'na hiç bir şerîk koşmayalım. Birbirimizi Allâh'dan gayri Rabb tanımayalım. ***Şâyet bundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Hepiniz şâhid olun, biz işte Müslümân'ız, Allâh'a teslîm olmuş insanlarız".***[389]

Asıl adı **Cüreyc ibn-i Mînâ** olan Mısır vâlisi Mukavkıs, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu meâldeki mektûbunu alıp okuyunca, elçi olan **Hâtib ibn-i Ebî Beltea** *radıye'llâhü anh* 'a fevka'l-âde hurmet etdi. Fakat Müslümân olmadı. Elçiye bir çok hediyyeler ile iki câriye, bir ester ve bir elbîse vererek bir mektûbla birlikde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e gönderdi. Aslı Arabca olan bu mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Abdu'llâh'ın oğlu Muhammed'e, Kıbtî'lerin büyüğü Mukavkıs' dan".

"Sana selâm. Mektûbunu okudum. Muhtevâsı ile da'vetini anladım. Zuhûru beklenilen bir peygamberin kaldığını biliyordum. Fakat onun Şâm'dan çıkacağını zann ediyordum. Elçini saygı ile karşıladım.

---

[388] -**Mukavkıs:** Mısır vâlilerine verilen bir isimdir.

[389] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi,C.10.ss.390. Kâmil Miras.
Bizans imparatoru Hirakl ile Mısır vâlisi Mukavkıs'a gönderilen mektûbların son kısımları, Âl-i İmrân sûresinin (64) ncü âyet-i kerîmesinden iktibâs ediledilerek yazılmışdır.

Kıbtî'ler arasında yüksek mevkîi hâiz iki kız ile bir elbîse ve bir de binek hayvanı olarak bir ester gönderiyorum. Selâm olsun sana".[390]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e göndrilen bu câriyelerden birinin adı **"Mâriye",** diğerinin adı **"Sîrin"** dir ki bunlar biribirleri ile öz kardeşdirler. Bunlardan her ikisi de yolda gelirken, Hâtib ibn-i Ebî Beltea *radıye'llâhü anh* 'ın telkinleri ile İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmuşlardır. Medîne'ye gelince Mâriye *radıye'llâhü anhâ* 'yı Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* nikâh etdi ve O'ndan **"İbrâhîm"** adındaki oğlu dünyâya gedi. Sîrin *radıye'llâhü anhâ* 'yı da *-Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in arzûsu ile-* şâir **Hassân ibn-i Sâbit** *radıye'llâhü anh* nikâh etdi. Binek hayvanı olarak gönderilen **Ester**'e de **"Düldül"** ismi verildi.

4-Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî

Abd-i Menâf oğullarından ve **Benî Damr** kabîlesinden olan **Amr ibn-i Ümeyye** *radıye'llâhü anh,* Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu, Habeşistan'a götürüp asıl ismi **Eshame ibn-i Bahr** olan Habeşistan hukümdârı **Necâşî** 'ye verdi. Elçi olarak Habeşistan'a giden Amr ibn-i Ümeyye *radıye'llâhü anh* 'ın vazîfesi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu Habeşistan hukümdârı **Necâşî** 'ye vererek O'nu İslâm Dîni'ne da'vet etmek, Habeşistan'a ikinci def'a hicret edip de geri dönemeyen Müslümân'ları Medîne'ye getirmek ve orada genç yaşında dul kalmış olan **Ebû Süfyân**'ın kızı **Ümmü Habîbe** *radıye'llâhü anhâ* 'yı Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e tezvîc etmekdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu alan *Habaşistan* hukümdârı *Necâşî*, **Amr ibn-i Ümeyye** *radıye'llâhü anh* 'a son derece saygı gösterdi. Getirdiği mektûbu hurmetle alıp karşısına koydu. *"Hazreti Muhammed -aleyhi's-selâm- 'ın Rasûlü'llâh olduğuna inanıyorum"* diyerek tam bir teslîmiyyetle Müslümân oldu. İslâm Dîni'nin i'câblarını da orada bulunan **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh* 'dan öğrendi.

Kendisini İslâm Dîni'ne da'vet etmek için gönderilen mektubda şöyle deniliyordu:

---

[390] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.12.ss.392-393. Kâmil Miras. (Zâdü'l-meâd, C.3.ss.61).

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın Rasûlü Muhammed'den Habeş'lilerin büyüğü Necâşî'ye".

*"Kendisinden başka Tanrı olmayan **Mâlik, Kuddüs** (noksan sıfatlardan münezzeh, kemâl sıfatları ile muttasıf), **Selâm** (selâmet verici), **Mü'min** (mahlûkları koruyucu), **Müheymin** (yardım edici), Allâh'a hamd-ü senâ'larımı, sana bildiririm. **Meryem** oğlu **İsâ** 'nın, **Allâh'ın Rûhu'l-Kuds'ü** ve bâkire, fazîletli, kendisine dokunulmamış Meryem'e bırakdığı **Kelime**'si olduğunu tasdîk ederim. Allâh, **Âdem**'i kendi eli ile (kudreti ile) toprakdan yaratdığı gibi O'nu da Rûhu ve Üflemesi ile yaratdı".*

"Seni Allâh'ın birliğini kabûle da'vet ederim. O'nun şerîki yokdur. Bana tâbi' ol ve bana bildirilene îmân et. Zîrâ ben Allâh'ın Rasûl'üyüm. Seni ve sana tâbi' olanları, Kâdir-i mutlak ve büyüklük kendisine mahsûs olan Allâh'a ve Allâh'ın Dîni'ni kabûle çağırıyorum. Nasîhatlerimi kabûl edip da'vetime icâbet etmenizi tavsıye ederim. Selâmet, hidâyete ittibâ' edenlere olsun".[391]

İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğunu i'lân eden Habeşistan hukümdârı **Necâşî**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in diğer bir mektûbunun muhtevâsı gereğince Habeşistan'da bulunan **Ümmü Habîbe** *radıye'llâhü anhâ* 'yı, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e nikâh etdi. Nikâh esnâsında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vekîli, **Hâlid ibn-i Saîd ibn-i Amr** *radıye'llâhü anh* idi. Ümmü Habîbe *radıye'llâhü anhâ* 'nın mehri olan dörtyüz altını da **Necâşî** *radıye'llâhü anh* verdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e tezvîc edilen **Ümmü Habîbe** *radıye'llâhü anhâ*, **Benî Esed** kabîlesinden **Ubeydu'llâh ibn-i Cahş** 'ın karısı idi. Daha evvel her ikisi de Müslümân olmuş ve Habeşistan'a hicret etmişlerdi. Habeşistan'a varınca kocası Ubeydu'llâh ibn-i Cahş, dîninden dönüp Hristiyan oldu. Bir müddet sonra da öldü. Genç yaşında dul kalan karısı Ümmü Habîbe *radıye'llâhü anhâ* ise, dîninde sebât etdi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu fazîletli kadın ile evlenerek O'nun derecesini yükseltdi. Nikâhları Habeşistan hukümdârı Necâşî'nin sarayında ve O'nun huzûrunda bi'l-vekâle akd edildi. Zifafları ise,

---

[391] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.12.ss.387. Kâmil Miras. (Zâdü'l-meâd, C.3.ss.59.).
İslâm Peygamberi Hayâtı, ss.192. Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh.

Medîne'de oldu. Ümmü Habîbe *radıye'llâhü anhâ* ile evlenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, dâimâ O'ndan Necâşî *radıye'llâhü anh* hakkında sorular sorar, ma'lûmât alırdı.

Ümmü Habîbe *radıye'llâhü anhâ*, **Ebû Süfyân**'ın kızı ve **Muâviye**'nin kız kardeşidir. Hicret'in kırkdördüncü yılında vefât etmişdir.

Bu emri de yerine getiren Habeşistan hukümdârı Necâşî *radıye'llâhü anh*, yine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emri gereğince, Habeşistan'da muhâcir olarak bulunan bütün Müslümân'ları -*Ümmü Habîbe radıye'llâhü anhâ ile birlikde*- bir veyâ iki gemiye bindirerek -*cevâbî bir mekûbla birlikde*- Medîne'ye gönderdi. Medîne'ye gelen bu Müslümân'lar da, Hayber seferi esnâsında Hayber'e giderek, -*Hayber'in feth edildiği bir sırada*- Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e iltihâk etdiler.

Necâşî *radıye'llâhü anh* 'ın, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e yazdığı cevâbî mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm".

"Allâh'ın Rasûlü Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- 'e, Necâşî Eshame'den".

"Yâ Nebiyye'llâh. Selâm sana. Allâh'ın rahmeti ve bereketi Senin üzerine olsun. O Allâh ki, O'ndan başka hakîkî ma'bûd yokdur, ancak O vardır. Allâhü Teâlâ'yı tevhîd, Hakk-ı risâletlerinde selâmet temenîsinden sonra:

Yâ Rasûle'llâh, Hazreti Îsâ hakkında beyânâtı hâvî mektûbunuz bana vâsıl oldu. Yerin, göğün Rabb'ine yemîn ederim ki, Hazreti İsâ da kendi hakkında zikr etdiğiniz şey'lerden ziyâde bir şey' söylememişdir. Onun teblîğâtı da hep buyurduğunuz gibidir. Bize teblîğe me'mûr olduğunuz İslâm esâslarını öğrendik. Amucan oğlu ile -diyârımıza hicret eden- Ashâb'ınla tanışdık. Ben şehâdet ederim ki, Sen Allâh'ın Rasûl'üsün. Sözünde sâdıksın. Geçmiş peygamberleri tasdîk ediyorsun. Yâ Rasûle'llâh, Ben zât-ı risâletlerine bîat etdim. (Sizden önce) amucan oğluna da bîat edip O'nun delâletiyle âlemlerin Rabb'i Allâhü Teâlâ'ya îmân edip Müslümân oldum".[392]

[392] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.12.ss.389. Kâmil Miras.

Habeşistan hukümdârı Necâşî *radıye'llâhü anh*, Hicret'in dokuzuncu senesinde vefât etdiği zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, -O'nun ölümünü- Mescid-i Şerîf 'de bi'z-zât haber verdi. Bundan sonra da Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Mescid-i Şerîf 'den musallâya çıkıp O'nun gıyâbında cenâze namazını kıldı ki bu namaza, **"Salât-ı gâib"** denir.[393]

5-Şücâ' ibn-i Vehb El-Esedî

Benî Esed kabîlesinden olan **Şücâ' ibn-i Vehb** *radıye'llâhü anh*, o zaman **Bizans**'lıların idâresinde bulunan ve **Şâm** havâlisinde oturan **Gassânî Arabları'**nın emîri **Hâris ibn-i Ebî Şemr** 'e, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu vermek ve O'nu İslâm Dîni'ne da'vet etmek üzere Gassânî Arabları'nın idâre merkezi olan **Belkâ'** (*Busrâ*) şehrine gönderildi.

Şücâ' ibn-i Vehb *radıye'llâhü anh* da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu **Belkâ'**ya (*Busrâ'ya*) götürüp Şâm'ın *Gûta* şehrinde olan **Hâris ibn-i Ebî Şemr**'e verdi. Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın Rasûlü Muhammed'den Hâris ibn-i Ebî Şemr'e".

"Hidâyete ittibâ' edene, Allâh'a inanana ve bunu i'lân edene selâm olsun. Mülkünün sende kalması için, hiç bir şerîki olmayan Allâh'a îmân etmeni seni da'vet ederim".[394]

Gassân Arabları'nın emîri **Hâris ibn-i Şemr**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü alreyhi ve sellem* 'in mektûbunu okuyunca hiddetlenerek **Şücâ' ibn-i Vehb** *radıye'llâhü anh* 'a hakâret etdi ve bu hareketi bir küstahlık saydı. Müslümân'lar üzerine taarruz etmek için askerlerini hazırlamaya başladı. Kendisi bizans imparatorluğuna bağlı olduğundan hazırladığı ordu ile Medîne üzerine yürümesi için Bizans imparatoru **Hirakl**'den müsâade istedi. Fakat Bizans imparatoru Hirakl buna müsâade etmedi. Kudüs'ü (*Beytü'l-makdis'i*) ziyâreti esnâsında

---

[393] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.4.ss.384. (622 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

[394] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarî Tercemesi, C.12.ss.396. Kâmil Miras. (Zâdü'l-meâd, C.3.ss.63).
İslâm Peygamberi Hayâtı, ss.216. Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh.

kendisinin yanında bulunmasını emr etdi. O esnâda Hirakl de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den gelen mektûbu almışdı.

Şücâ' ibn-i Vehb *radıye'llâhü anh*, Medîne'ye gelince, Hâris ibn-i Şemr 'in bu şekildeki davranışlarını, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e anlatdı. O da ***"Allâh mülkünü elinden alsın"*** diye aleyhinde duâ etdi. Hakîkaten de öyle oldu. Hâris ibn-i Şemr -*kısa bir müddet sonra*- Mekke fethi esnâsında öldü.

Bununla berâber Gassânî Arabları'nın emîri Hâris ibn-i Şemr 'in bu hareketleri, Müslümân'ların gözünden kaçmadı. Bunun için dâimâ uyanık bulunmaya çalışdılar ki **Mûte** ve **Tebük** seferleri bunun bir netîcesidir. Bi'l-âhare bunların memleketleri, Hazreti Ömer *radıy'llâhü anh* 'ın hilâfeti zamânında tamâmiyle Müslümân'ların eline geçdi.

6-Süleyd ibn-i Amr El-Âmirî

Benî Âmir kabîlesinden olan **Süleyd ibn-i Amr** *radıye'llâhü anh*, **Yemâme** melîki olan **Hûze ibn-i Ali** 'yi İslâm Dîni'ne da'vet etmek için Yemâme'ye gönderildi. Süleyd ibn-i Amr *radıye'llâhü anh* da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu Yemâme'ye götürüp Hristiyan olan Hûze ibn-i Ali'ye verdi. Mektûbda şöyle deniliyordu:

Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

"Allâh'ın peygamberi Muhammed'den Hûze ibn-i Ali'ye".
"Doğru yoldan gidene selâm olsun. Ma'lûmun olsun ki, Rabb'im, İslâm Dîni'ni yakın zamanda dünyânın uzak ufuklarında parlatacakdır. Binâen-aleyh, ey Hûze, Müslümân ol ki selâmete eresin. Ben de hâkimiyetin altındaki memleketi sana tefvîz ederim".[395]

Mektûbu okuyan Hûze ibn-i Ali,

"Beni da'vet etdiğin dîn ne güzel şey'dir. Bütün dedikleriniz iyidir. Eğer beni burada vâli bırakırsan ve beni kendine velî-ahd ta'yîn edersen Müslümân olur sana yardım ederim. Aksi takdirde senin ile harb yaparım".

cevâbını verdi.

---

[395] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,10.ss.394. Kâmil Miras. (Zâdü'l-meâd, C.3.ss.63.).

Bu cevâbı alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, böyle hasîs emeller peşinde koşan bu adama lâ'net edip *"Yâ Rabb, Sen O'nun hakkından gel"* diye duâ etdi. Bundan sonra da *"Elimde bir karış yer olsa sana ondan bile bir şey' vermem. Kaldı ki elindeki Yemâme diyârının hukümranlığı?"* cevâbını verdi. Aradan bir sene kadar bir zaman geçince Hûze ibn-i Ali öldü ve memleketi Müslümân'ların eline geçdi.

7-Amr ibni'l-Âs

Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, **Ummân**'da bulunan iki kardeş hukümdârı -**Ceyfer** ile **Abd**'i- İslâm Dîni'ne da'vet etmek için Ummân'a göndrerildi. Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh,* Ummân'a varınca, iki kardeş hukümdardan küçüğü ve daha nüfûzlusu olan **Abd**'i bulup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu verdi. O da *"Kardeşim benden daha büyükdür, seni O'na götüreyim. Fakat maksâdın nedir? Önce bana onu anlat"* dedi. Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* da, maksâdının ne olduğunu anlatdı. Bu sûretle Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* 'ın maksâdının ne olduğunu anlayan **Abd**, O'nu alıp kardeşinin yanına götürdü. Oraya varan Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in metûbunu, iki kardeş hukümdardan büyüğü olan **Ceyfer**'e verdi. O da mektûbu alıp okudu. Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm".

"Allâh'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Cülendî Oğulları Ceyfer ile Abd'e".

"Hidâyete ittibâ' edenlere selâm olsun. Sizleri, İslâm Dîni'ne da'vet ediyorum. Müslümân olunuz, selâmet bulursunuz. Ben her canlı varlığa haber vermek için bütün insanlara gönderilmiş olan, Allâh'ın Rasûl'üyüm. Eğer sizler Müslümân'lığı kabûl ederseniz sizi ora halkının vâliliğinde bırakırım. Eğer İslâm Dîni'ni kabûl etmekden çekinirseniz ikinizin de hukümranlığı elinden gider. Askerlerim ülkenize girer ve benim peygambeliğim memleketinizde hâkim olur".[396]

[396] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.12.ss.399-400. Kâmil Miras. (Zâdü'l-meâd, C.3.ss.62.).
İslâm Dîni ve Mezhebleri Târihi Notları, ss.198. Prof. Yusûf Ziyâ Yörükan.
İslâm Peygamberi Hayâtı, ss.276. Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh.

Ceyfer, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu okuyunca Müslümân olup olmamakda tereddüd etdi. Bunun için *"Hele biraz daha dursun da ona göre cevâb verelim"* diyerek iki gün düşündü. İki gün sonra kardeşi ile birlikde Müslümân olduğunu bildirdi. Zekât toplamak için de Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* 'a izin verdiler ve zekâtın toplanması için Ona yardım etdiler. Amribni'l-Âs *radıye'llâhü anh* da toplanan zekâtı alıp Medîne'ye döndü.

8-Alâ' ibn-i Hadramî

Alâ' ibn-i Hadramî *radıye'llâhü anh*, Hristiyan olan **Bahreyn** hukümdârı **Münzir ibn-i Sâvî** 'yi İslâm Dîni'ne da'vet etmek için Bahreyn'e gönderildi. Alâ' ibn-i Hadramî *radıye'llâhü anh*, Bahreyn'e varınca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu Münzir ibn-i Sâvî'ye verdi. O da mektûbu alıp okudu. Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm".

"Allâh'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Münzir ibn-i Sâvî 'ye".

"Hidâyete ittibâ' edenlere selâm olsun. Sizi İslâm Dîni'ne da'vet ediyorum. Müslümân ol, selâmet bulursun. Allâh, sana, iki elinin (iktidârının) altındaki her şey'i bağışlar. Eğer İslâm Dîni'ni kabûl etmekden çekinirsen şunu iyi bilmiş ol ki, benim dînim, tabanları ile yürüyen develerin ve tek tırnaklı atların gidebilecekleri mesâfelere kadar zafer kazanacakdır".[397]

Bahreyn hukümdârı Münzir ibn-i Sâvî, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mektûbunu okuyunca İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Mektûbu, idâresi altında bulunan halka da okudu. Onların da ekseriyyeti İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular. Yalnız Yahûdî'ler ile Mecûsî'ler Müslümân olmadılar. Bunun için Münzir ibn-i Sâvî *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e bir mektûb yazarak durumu anlatdı ve Yahûdi'ler ile Mecûsî'ler hakkında nasıl bir muâmele yapacağını sordu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, bu mektûba cevab vererek Münzir ibn-i Sâvî *radıye'llâhü anh* 'ı taltîf etdi ve

---

[397] -Zâdü'l-meâd, C.3.ss.61.
İslâm Peygamberi Hayâtı, ss.250. Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh.

Yahûdî'ler ile Mecûsî'lerin **cizye** vermek şartı ile eski dînlerinde kalabileceklerini bildirdi. Buna ilâveten de Mecûsî'lerin kestikleri hayvanların ve Allâh'dan başkası için kesilen hayvanların etlerinin yenilemiyeceği, Mecûsî kadınları ile evlenilemiyeceği, zekâtın nasıl toplanacağı gibi dînî hukümleri beyân etdi.

Ba'zı dînî hukümleri ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ba'zı nasîhatlerini ihtivâ eden bu mektûbda şöyle deniliyordu:

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm".

"Allâh'ın Peygamberi Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- 'den Münzir ibn-i Sâvî 'ye".

"Selâm sana. Kendisinden başka İlâh olmayan Allâhü Teâlâ'ya senin nâmına hamd-ü senâ ederim. Allâhü Teâlâ'nın varlığına, birliğine ve Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- 'in Allâh'ın kulu ve Peygamberi olduğuna şehâdet ederim. Bu hamd-ü senâ ve şehâdetden sonra:

Ey melik, seni Azîz ve celîl olan Allâh adına hayır ile yâd eder, sana vasıyet ederim.

Muhakkak ki, bir kimse bir Mü'min'e öğüt verirse, onun hayır ve sevâbı ile müstefîd olur. Her kim de elçilerimin hayırhâhâne nasîhatlerine mutâvaat edip, emirlerine tâbi' olursa, bana itâat etmiş olur.

Ey Münzir, elçilerim seni senâ edip hayır ile andılar. Ben de kavmin hakkında cenâbınıza şefâat ederek derim ki, bunların Müslümân olanlarını -Müslümân'lıkda sebât etdikleri müddetce- kendi hallerinde bırak. Günahkâr olanların da günahları husûsunda arz etdikleri özürlerini kabûl et.

Ey melik, sen kavmin hakkında nasîhatci oldukca şerefin artar, bir şey' eksilmez. Yahûdî'ler ile Mecûsî'ler kendi mezheblerinde durmak isterlerse serbest bırakır ve cizye vermeyi şart koşarsın".[398]

9-Muhâcir ibn-i Ümeyye

Muhâcir ibn-i Ümeyye *radıye'llâhü anh*, **Yemen** halkını İslâm Dîni'ne da'vet etmek ve ba'zı dînî hukümleri onlara bildirmek için bir

[398] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.12.ss.398. Kâmil Miras. İslâm Dîni ve Mezhebleri Târihi Notları, ss.200. Prof. Yusuf Ziyâ Yörükan. İslâm Peygamberi Hayâtı, ss.249-255. Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh.

mektûb ile birlikde Yemen'e gönderildi. Muhâcir ibn-i Ümeyye *radıye'llâhü anh* da mektûbu alıp Yemen'e gitdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in İslâm Dîni'ne da'vet mektûbunu alan Yemen halkının ekseriyyeti İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Daha ziyâde diyet, kısâs, zekât, talâk, i'tâk, namaz ve büyük günahlar hakkındaki dînî hukümleri ihtivâ eden mektûbun münderecâtını da kabûl etmeyi teahhüt etdiler.

❋
❋ ❋

Arab kabîlelerine gönderilen elçiler

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, etrafda bulunan büyük devletlere elçiler göndererek onları İslâm Dîni'ne da'vet etdiği gibi, Arabistan Yarımadası'nda bulunan diğer Arab kabîlelerini de ihmâl etmedi. Muhtelif zamanlarda her kabîleye mektûblar yazdırıp elçiler gödererek onları da İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Bu da'vete icâbet etmeyenleri, **cizye** vermek şartı ile yerlerinde bırakdı. Yahûdî ve Hristiyan olanlardan Müslümân olmayanları da **"Zımmî"** lik nâmı altında **cizye** vermek şartı ile yerlerinde bırakıp emânı altına aldı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, mektûblar yazdırıp elçiler göndererek İslâm Dîni'ne da'vet etdiği Arab kabîlelerinin en mühimleri şunlardır:

Benî Temîm;
Benî Hanîfe;
Benî Bekr ibn-i Vâil;
Benî Abdü'l-kays;
Benî Damra;
Benî Müdlic;
Benî Cüheyne;
Benî Müzeyne
Benî Gıfâr;
Benî Huzâe;
Benî Süleym;
Benî Havâzin;
Benî Ezd;
Benî Gatfân;
Benî Tayy;
Benî Esed;

Benî Kelb;
Benî Kudâa;
Benî Cüzâm.[399]

❋
❋ ❋

Buraya kadar gördüğümüz konular ve etrâfa gönderilen elçiler vâsıtası ile İslâm Dîni'ne da'vet mektûbları, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in**, neşr-i diyânet** (*dîn duygusunun yayılıp gönüllerde yer etmesi*) ve **i'lâ-i İslâmiyyet** (*İslâm Dîni'nin şânına lâyık bir şekilde yüceltilmesi*) için gerekli gördüğü siyâsî usûl ve davranışların en güzel bir numûnesini bizlere telkîn etmekdedir.

Bunun için siyâsetle uğraşmak isteyen Müslümân'ların, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hayâtını, dîn ve devlet anlayışını, her işinde ve davranışında Allâhü Teâlâ'ya yönelip O'na teslîmiyyetini, iyi bilmesi ve ona göre hareket etmesi lâzım ve zarûrîdir.

❋
❋ ❋

[399] **-"Benî"** kelimesi, **"Oğullar"** ma'nâsınadır. Aslı **"Benîn"** idi. Muzaf hâlinde (**n**) harfi düşdüğü için **"Benî"** oldu.
Bu kabîleler hakkında fazla bilgi için bak:
İslâm Peygamberi Hayâtı, ss, 260-358. Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh.

H A Y B E R G A Z Â S I

Hayber, Medîne-Sûriye yolu üzerinde bulunan bir vâhanın ortasında kurulmuş güzel bir şehirdir. Medîne'ye yüzelli kilometre kadar bir mesâfede olup yedi büyük kaleden teşekkül etmişdir. Güzel hurma bahçeleri, mümbit tarlaları ve sağlam kaleleri ile meşhûrdur. Bu kalelerin en önemlileri **Sülâlim, Kamûs, Netât; Naîm, Ketibe, Şakk** ve **Vatîh** kaleleridir. Böyle muhkem kalelere sâhib bulunan Hayber, Arabistan Yarımadası'ında bulunan Yahûdî'lerin merkezi sayılırdı. Bu bakımdan bir çok zamanlar onların sığınak yerleri olmuşdur.

Hayber Gazâsı'nın sebebleri

Medîne'de bulunan **Benî Kaynukâ'**, **Benî Nadîr** ve **Benî Kurayza** Yahûdî'leri yurdlarından sürgün edildikleri zaman, bir kısmı Hayber Yahûdî'lerinin yanına, bir kısmı da Sûriye taraflarına giderek oralarda yerleşmişlerdi. Hayber Yahûdî'lerinin yanına yerleşen Medîne Yahûdî'leri, orada da rahat durmayarak Müslümân'lar aleyhinde çalışmaya başladılar. Bi'l-hâssa Benî Nadîr Yahûdî'leri ve reisleri **Huyeyy ibn-i Ahdâb**, bu çalışmaların başında geliyordu. Bunun için Hayber, Müslümân'lar aleyhinde çalışanların bir sığınak yeri hâline gelmişdi. Bunlar, Müslümân'ların ticâret kervanlarına zarar vermeye başladılar. Hayber'in ileri gelen zengin Yahûdî'leri de Arab kabîlelerini teker teker dolaşarak Müslümân'lar aleyhine teşvîk etmeye çalışıyorlardı ki Handek muhârebesi bu çalışmaların bir netîcesi olmuşdur.

Huyeyy ibn-i Ahdâb'ın ölümünden sonra yerine geçen Yahûdî reisleri de aynı şekilde hareket ederek Müslümân'lara karşı olan düşmanlıklarını devam etdirdiler. Bununla da kalmayarak Arabistan Yarımadası'nda bulunan kabîleleri teker teker dolaşarak kendi taraflarına çekmeye çalışdılar. Başta Kurayş müşrikleri olmak üzere *Gatfân* ve *Fezâre* gibi bir çok Arab kabîlelerini Müslümân'lar aleyhinde kışkırtmaya başladılar. Maksadları, Medîne üzerine ânî bir baskın yaparak Müslümân'ları ortadan kaldırmak idi. Bunu açıkca söylemekden çekinmez bir hâle gelmişlerdi.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* **Abdu'llâh ibn-i Revâha** *radıye'llâhü anh* 'ı, birkaç kişi ile birlikde *Hayber* 'e göndererek durumu tetkîk etdirdi. Tetkîkâtını bitirip

Medîne'ye geri dönen Abdu'llâh ibn-i Revâha *radıye'llâhü anh*, durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve* selem 'e haber verdi ve evvelce duydukları haberlerin doğru olduğunu söyledi.

Hayber Yahûdî'lerinin Müslümân'lar aleyhindeki bu çalışmalarını öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, onlarla bir sulh andlaşması yapmayı düşündü. Bu düşüncesini gerçekleşdirmek için de Abdu'llâh ibn-i Revâha *radıye'llâhü anh* 'ı tekrar Hayber'e göndererek andlaşma yapılmasını teklîf etdirdi.

Hayber Yahûdî'lerinin reisi olan **Yesîr ibn-i Rezzam**, bu teklîfi kabûl ederek otuz kadar adamı ile birlikde -*Medîne'ye gelip Hazreti Muhammed sallâ'llâhü alşeyhi ve selem ile görüşmek üzere*- yola çıkdı. Fakat yolda içine bir şübhe düşdü. Medîne'ye gitmekden vaz geçerek geri döndü. Buna kızan Abdu'llâh ibn-i Revâha *radıye'llâhü anh* ile aralarında münâkaşa oldu. Netîcede verdiği karardan geri dönen Yesîr ibn-i rezzam öldürüldü. Bunun üzerine diğer Yahûdî'ler de Müslümân'lar ile sulh yapmayı kabûl etmediler. Çünkü bir harb hâlinde Müslümân'ları mağlûb edeceklerine inanıyorlardı. Silâhları ve cengâverleri çokdu. Kendileri de zengin idi.

Hayber'e yerleşmiş bulunan Benî Kaynukâ', Benî Nadîr ve Benî Kurayza Yahûdî'leri, Hayber Yahûdî'lerinin bu karârını duyunca memnûn oldular. İntikâm hissi ile onları kışkırtmaya başladılar. Medîne'de bulunan münâfıklar da aynı fikri desteklediler. Reisleri **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül**, bu durumu fırsat bilerek çalışmalarını hızlandırdı. Bütün gücü ile Yahûdî'leri, Müslümân'lar aleyhinde kışkırtmaya çalışdı. Hayber Yahûdî'lerine yazdığı mektûblarla Müslümân'ların zayıf bir durumda olduklarını, silâhlarının az olduğunu, Hayber Yahûdî'lerine karşı mukâvemet edecek bir kuvvete sâhib olmadıklarını bildirerek onların gayretlerini artırdı.

Bu şekideki tahrîklere aldanan Hayber Yahûdî'leri, harb hazırlıklarına başladılar. Reisleri olan Kinâne ibn-i Rabi', Gatfân ve Fezâre gibi Arab kabîlelerini ziyâret ederek onların yardımlarını sağlamaya çalışdı. Yardım etdikleri takdîrde, Hayber'in yıllık gelirinin yarısını vermeyi va'd etdi. Bunun üzerine onlar da Hayber Yahûdî'lerine yardım edeceklerine söz verip harekete geçdiler.

Bütün güçleri ile Müslümân'lar aleyhinde harekete geçen Hayber Yahûdî'lerine ve diğer Arab kabîlelerine bir ders vermek, Hayber tarafından gelecek bu tehlikeleri vaktinde önlemek, Şâm ticâret yolunu

ve Hayber havâlisini emniyet altına almak îcâb ediyordu. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu husûsları gerçekleşdirmek maksâdı ile harb hazırlıklarına başladı.

Müslümân'ların harb hazırlığı ve Medîne'den hareketleri

Kurayş müşrikleri ile bir muâhede yaparak onları on sene gibi uzun bir zaman emniyet altına alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Hayber ile Hayber civârında bulunan tehlikeleri de ortadan kaldırmak istiyordu. Bunun için istediği zemîni, düşmanın kendisi hazırlamışdı.

Aradığı bu fırsatı tam zamânında ele geçiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, derhal harb hazırlıklarına başladı. Bütün hazırlıklarını gizli tutarak düşman tarafına en ufak bir haber sızdırmamaya dikkât etdi. Bu iş için de Arab kabîlelerinden hangisine haber gönderse, bu harbe iştirak etmekden çekinmeyeceklerdi. Fakat O, bu harbde, Hudeybiye seferine iştirak etmeyenlere ganîmet malından hisse verilmeyeceğini ve yalnız Allâh yolunda harbe iştirak etmek isteyenler olursa onların kabûl edileceğini i'lân etdirerek "*Bizim ile birlikde harbe gitmeyi arzû edenler varsa gelsinler"* buyurdu.

Bunun üzerine kısa bir zamanda toplanan bindörtyüz piyâde, ikiyüz süvârî ve kırk kadar yaşlı hasta bakıcı kadın ile birlikde, Hicret'in yedinci yılının Muharrem ayının son haftasında, Hudeybiye'den dönüşlerinin yirminci günü, Hayber'e doğru yola çıkdı.[400]

---

[400] -"Muharrem ayı haram aylardan olduğu için bu aylarda muhârebe etmek memnû'dur. Bunun için **Muhaddis** 'ler ile **Fukahâ'**, bu noktayı uzun uzadıya tetkîk etmişlerdir. Netîcede Fukahâ', "Haram aylarında muhârebe etmek evvelce memnû' idi. Fakat bi'l-âhare bu memnû'iyyet nesh edilmiş (*kaldırılmışdır*)" demişlerdir. Fakat Bakara sûresinin (194) ve (217); Mâide sûresinin (2) nci âyet-i kerîmeleri ile bildirilen bu memnû'iyyeti, nesh eden hiçbir şey' yokdur.

Bu husûsu müdâfaa edenler, "Mekke'nin fethi, Tâif 'in muhâsarası ve Rıdvan Bîati, hep Muharrem ayına tesâdüf etmişdir. Binâen-aleyh bu aylarda harb etmek yasak olsaydı Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, emr-i ilâhî 'ye muhâlefet etmezdi ve harb yapmazdı" iddiâsını ileri sürerler.

Diğer ba'zıları da bu husûsu şu şekilde müdâfaa ederler ki en doğrusu da budur.

"Müslümân'lara haram ayları içinde her hangi bir muhârebeye başlamaları haramdır. Fakat müdâfaa harbleri mübâhdır. Hattâ Müslümân'lar tarafından yapılan harblerin hepsi *–bilâ istisnâ'-* müdâfaa harbi idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, hiçbir zaman tecâvüzkârâne bir harbe girişmemişdir. Hepsini de müdâfaa harbi olarak yapmışdır. Rıdvan Bîati, Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh* 'ın öldürülmesi haberi üzerine vukû' bulmuşdur. Tâif 'in muhâsarası, ayrıca bir sefer değil müşriklerin

Ümmü Seleme *radıye'llâhü anhâ* 'yı yanına aldı. Medîne'de **Subâ' ibn-i Urtefe El-Gıfârî** *radıye'llâhü anh* 'ı, yerine kaymakam bırakdı. Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın siyah baş örtüsü, ilk def'a bu seferde bayrak olarak kullanıldı ve askerlerden her müfrezeye de birer sancak verildi. Bayrağı **Hazreti Ali**, sancaklardan birini **Hubâb ibn-i Münzir**, diğerini de **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anhüm* aldılar. Bu halde Medîne'den hareket eden İslâm ordusu, Haybere doğru yol almaya başladı.

Yolda giderken bir vâdîye yaklaştıkları bir sırada yüksek sesle ***"Allâhü ekber, Allâhü ekber, lâ ilâhe ille'llâhü va'llâhü ekber ve li'llâhi'l-hamd:*** *Allâh uludur, Allâh uludur. Allâh'dan başka İlâh yokdur. Allâh uludur, hamd Allâh'adır"* diye Tekbîr almaya başladılar. Bunu gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de "*Nefsinize acıyınız. Yavaş Tekbîr getiriniz. Çünkü siz ne sağırı çağırıyorsunuz, ne de gâibe sesleniyorsunuz. Muhakkak ki siz, iyi işiten ve size çok yakın olan Allâh'a duâ ediyorsunuz. O her zaman sizin ile berâberdir".* buyurdu.[401]

Bu halde yollarına devam eden İslâm askerleri, yanlarına onbeş gün yetecek kadar bir erzak almışlardı ki bu da kavrulmuş undan ibâret idi.

Allâh yolunda her türlü zahmete katlanmayı seve seve göze alan bu güzîde Müslümân'lar, bir tarafdan Allâh'ın ve Rasûl'ünün rızâsı uğrunda bu ıssız yolları şiirleri ile şenlendirirken, bir tarafdan da Allâh'a duâ edip O'nun rahmetini ve yardımını taleb etmeyi ihmâl etmiyorlardı. Bu arada şâir **Âmir ibn-i Ekva'** *radıye'llâhü anh*, söylediği şiirlerinde şöyle diyordu:

"Yâ Rabb, Sen bize hidâyet edip bize doğru yolu göstermemiş olsaydın ne sadaka verir, ne de namaz kılardık. Nemiz varsa senin

---

hazırladıkları Huneyn muhârebesinin bir devâmıdır. Mekke'nin fethi ise, Kurayş müşrikleri tarafından bozulan Hudeybiye müsâlehası'nın bir netîcesidir. Aynı şekilde Hayber'in fethi de bir müdâfaa harbinden başka bir şey' değildir. Çünkü Yahûdî'ler ile Gatfân 'lılar, Medîne'ye ânî bir taarrûz yapmak için hazırlanıyorlardı. Halbuki bu durum karşısında harb etmeden durmak olmazdı. Binâen-aleyh Muharrem ayında yapılan Hayber seferi de bir müdâfaa harbidir. Tecâvüzî bir harb değildir. Bu bakımdan emr-i ilâhî 'ye de aykırı bir hareketde bulunulmuş olmaz".

Asr-ı Saâdet, C.1.ss.458. Mevlânâ Şiblî. (Ömer Rızâ Tercemesi).

[401] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.265.(1608 nolu Hadîs-i şerîf).Kâmil Miras.

yolunda fedâ olsun. Sen bizi mağfiret et ve bize huzûr ver. Biz ne zaman çağırılır isek hemen geliriz. Sen de düşman ile karşılaşdığımız vakit bize sebât ve metânet ver. Çünkü herkez bizim icâbetimize güveniyor ve bize dayanıyor".[402]

Bu sûretle ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Hayber'e doğru yol alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Abbâd ibn-i Bişr** *radıye'llâhü anh*'ı, öncü olarak önden gönderdi. Kendisi de kılavuzların gösterdiği kır yollarını ta'kîb ederek ***Menzile*** denilen mevkîe geldi. Burada mescid olarak bir yer ta'yîn etdi. Fakat **Hubâb ibn-i Münzir** *radıye'llâhü anh*'ın, bu yerin askerlik bakımından mahzurlu olduğunu anlatması üzerine buradan hareket ederek Hayber ile Gatfân kabîlesi arasında bulunan **Racî' mevkîi**'ne gelip karargâh kurdu. Bu sûretle de Gatfân kabîlesinin, Hayber Yahûdî'lerine yardım etmesi de önlenmiş oldu. Kadınlar, yük hayvanları ve ağır çadırlar, burada bırakılarak Hayber'e doğru hareket edildi. Bu sırada Hayber'lilere âit deveci kıyâfetinde bir câsûs yakalandı. Bundan bir çok haberler öğrenilerek istifâde edildi. Bi'l-âhare bu adam İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân oldu.

İslâm ordusunun Medîne'den hareket etmesinden evvel Medîne'de oturan Yahûdî'lerden ve Münâfık'lardan ba'zıları, Müslümân'lar aleyhine çalışmakdan geri durmadılar. Bi'l-hâssa münâfıkların reisi olan Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül, Haybar Yahûdî'lerine bir mektûb yazarak Müslümân'ların az bir kuvvet olduğunu, bunun için kalelere kapanmayıp birleşerek meydan muhârebesi yapmalarını istedi. Bunu haber alan Hayber Yahûdî'leri, reislerinden ikisini, dostları olan Gatfân kabîlesine göndererek yardım istediler. Onlar da yardım edeceklerini va'd etdiler. Fakat bir müddet sonra Müslümân'lardan korkarak yardım etmekden vaz geçdiklerini bildirdiler. Bu durum karşısında yardımsız kalan Hayber Yahûdî'leri, kalelerine sığınmakdan başka bir çâre bulamadılar. Bunun için yedi kaleye taksim olarak kendilerini müdâfaa etmeye başladılar.

Bu kalelerin içinde yirmi bin kadar asker vardı. Bu durumları ile büyük bir kuvvete sâhib olduklarına inanan Hayber Yahûdî'leri, kadınlarını **Vatîh** ve **Sülâlim** kalelerine yerleştirdiler. Erzaklarını **Naîm** kalesine doldurdular. En kuvvetli askerlerini de **Netat** ve

[402] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.261.(1606 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Kamûs kalelerine dağıtdılar. Kamûs kalesi, bu kalelerin en kuvvetlisi idi ki bunun kumandanlığını, bin kişiye bedel sayılan **Merhab** almışdı.

Muhâsaranın başlaması

Hayber ile Gatfan kabîlesi arasında bulunan Racî' mevkîi'nde konaklıyarak orada karargâh kuran Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, yoluna devam ederek, İslâm askerleri ile birlikde Hayber'e doğru ilerledi. Yolda **Sahba** denilen mevkî'de konaklıyarak öğle namazı kıldı ve yemek yenildi. Buradan hareket eden İslâm ordusu, akşam üzeri Hayber'e vardı. Geceleyin hiçbir yere hücûm etmek âdeti olmayan ve böyle bir hareketi muvâfık bulmayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, İslâm askerlerini içeri bırakmadı. Bunun için de gece baskını yapılmadı. Her hareketinde âlemlere rahmet için gönderildiğini isbât eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, burada da büyüklüğünü göstererek şöyle duâ etdi:

"Yâ Rabb, biz senden bu ülke ahâlisinin, bu ülkedeki her şey'in iyiliğini isteriz. Onun ahâlisinin ve içindeki her şey'in şerrinden sana sığınırız".

Sabah olunca gecenin sonunda ve alaca karanlığında sabah namazı kılındı. Bundan sonra da Hayber'e girildi. Müslümân'ların geldiğini gören Hayber Yahûdî'leri, *"Muhammed, va'llâhi Muhammed ve askerleri"* diye bağırmaya başladılar. Yahûdî'lerin bu şaşkın hâlini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de, **"Allâhü ekber, haribet Hayber:** *Allâh büyükdür, Hayber harâb oldu* " buyurdu. Bununla berâber bu son dakîkada bile harb etmek istemedi. Teslîm olup sulh yapmalarını arzû etdi. Fakat Hayber Yahûdî'leri bunu kabûl etmediler. Bunun için iki taraf arasında harb başladı.

Evvelâ **Netat** kalesinden başlanmak üzere bütün kaleler teker teker muhâsara edildi. Hepsi de, bir buçuk ay kadar süren bir muhâsaradan sınra birer birer teslîm oldular.

Mahmûd ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh* 'ın kumanda etdiği İslâm kuvvetleri, **Sellâm ibn-i Mişkem**'in idâre etdiği **Naîm** kalesine hücûm ederek şiddetli darbeler yapdılar. Buna karşı Naîm kalesinde bulunan Yahûdî'ler de çok çetin bir mücâdelede bulundular. Bu mücâdele esnâsında kumandanları Sellâm ibn-i Mişkem öldü. Yerine **Hâris ibn-i Ebî Zeyd** geçdi.

Bir ara çok yorulan Mahmûd ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh,* serinlenip dinlenmek için kale duvarı dibinde bulunan bir gölgeye oturdu. Bunu gören Yahûdî kumandanı **Kinâne ibn-i Rabî'**, yukarıdan bir değirmen taşı bırakarak **Mahmûd ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh* 'ı şehîd etdi. Buna rağmen şiddetli hücûmlarına devam eden Müslümân'lar, kısa bir müddet sonra **Naîm** kalesini teslîm aldılar.

Bu kaleden sonra muhâsara edilen diğer kaleler de birer birer sükût edip teslîm oldular. Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* rahatsız olduğu için harbe iştirak etmedi. Bu arada İslâm kuvvetlerinin başında kumandanlık yapan Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ömer, Hazreti Osmân, Hubâb ibn-i Münzir ve Ebû Dücâne *radıye'llâhü anhüm* gibi bir çok zevat, büyük başarılar elde etdiler.

Sıra **Kamûs** kalesine gelmişdi ki bu kale, Hayber kalelerinin en müstahkemi idi. Bu mühim kalenin kumandanlığını, bin kişiye bedel sayılan **Merhab** üzerine almışdı. Bu mühim kaleyi O müdâfaa ediyordu. Muhâsara esnâsında, Ashâb-ı Kirâm'dan bir çok zevâtın kumandası altında bulunan İslâm kuvvetleri mükerreren hücûm etdiler. Fakat müvaffak olamadılar. Netîcede Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk ve Hazreti Ömer *radıye'llâhü anhümâ* 'nın kumandası altında bulunan İslâm kuvvetleri, kaleyi kuşatıp şiddetli hucûmlar yapdılar. Bütün çalışmalara rağmen kale yine düşmedi.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* Ashâb-ı Kirâm'a hitâben *"Yarın, Müslümân'ların bayrağını, Allâh'ı ve Rasûl'ünü seven ve onlar tarafından sevilen ve Allâh'ın feth-u zaferi O'nun iki eli ile müyesser kılacağı bir kimseye vereceğim"* dedi. Bu yüce şerefin kime nasîb olacağı bilinmemekle berâber herkes o gece sabâha kadar *-bayrağın kendisine verilmesini umarak-* ümîd besledi. Bu sırada Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın gözleri ağrıyordu. Bunun için Müslümân'ların bayrağının O'na verileceğini hiçbir kimse ümîd etmiyordu.

Sabah olunca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*'ı çağırdı. Yanına gelen Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın gözlerine püskürdü ve parmakları ile mesh ederek duâ etdi. Bunun üzerine gözleri hiç ağrımamış gibi iyi oldu. Bundan sonra da Müslümân'ların bayrağını O'na verip kumandan ta'yîn etdi.

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh,* İslâm askerlerinin kumandasını eline alınca,

"Yâ Rasûle'llâh, bunlarla harb, bizim gibi Müslümân yapıncaya kadar mı?",

diye sordu. O da,

"Yâ Ali, ağır ol. Hayber sâhasında alarga bir yere inip ordugâhını kur. Evvelâ onları İslâm Dîni'ne da'vet et ve üzerine vâcib olan İslâm Dîni esâslarını haber ver. Yâ Ali tek bir kişinin senin irşâdın ile Müslümân olması, iyi bil ki sana kızıl develer bahş edilmesinden, senin de onları yoksullara tasadduk etmenden hayırlıdır".

buyurdu. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da O'nun dediği gibi hareket etdi. Oraya gidip Yahûdî'leri İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Fakat onlar bu da'veti kabûl etmedikleri gibi sulh yapmayı da kabûl etmediler. Bi'l-akis harb etmeye başladılar.[403]

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*'ın muhâsara edeceği **Kamûs** kalesinin kumandanı **Merhab** idi. Merhab ile kardeşi **Hâris**, kaleden inerek Müslümân'lardan er dilediler. **Merhab**'a karşı **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*, **Hâris**'e karşı da **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh* çıkdı.

İlk önce ileri atılan Merhab,

"Bütün Hayber bilir ki ben Merhab'ım. Silâhımı çekdim. Tecrûbeden geçmiş bir kahramanım. Ba'zan yaralar, ba'zan bir darbe ile yere sererim. Arslanlar ateş püskürerek üstüme gelse yine vururum. Benim koruduğum yer, yaklaşılmaz bir korudur"

diyerek meydan okudu.

Buna karşı Hazreti Ali *radıye'llâhü anh,* mübâreze meydanına bir şâhin gibi atılarak,

"Bana Haydar unvânını anam vermişdir. Ben korkunç ormanların arslanıyım. Kılıca kılıç ile mukâbele etmesini bilirim".

cevâbını verdi. Yapılan şiddetli mübârezede Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, bu korkunç Yahûdî pehlivanını yere serdi. Bunun netîcesi olarak da **Hayber Fâtihi** ünvânını aldı.[404]

---

[403] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.8.ss.345. (1236 nolu Hadîs-i şerîf) ve C. 10.ss.280. Kâmil Miras.

[404] -Ba'zı kayıtlarda, Merhab'ın, Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh* tarafından öldürüldüğü, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*'ın sâdece yarı canlı olan Merhab'ın kafasını kesdiği, bunun için de Merhab'ın silâhlarının Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh* 'a verildiği yazılıdır.

Sahîh- Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.281. Kâmil Miras.

Muhammed ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh* da hasmı olan **Hâris**'i yere serip öldürdü.

Bundan sonra mübârezelerine devam eden Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, o gün sekiz veyâ dokuz Yahûdî kahramanını yere serip öldürdü. Çarpışmalar esnâsında elindeki kalkan parçalandığı için kale kapılarından bir demir kanadı yakalayıp kalkan yapdı ve hasımlarına karşı kılıç salladı. O gün gösterdiği kahramanlık, dillere destan oldu.[405]

Bu sûretle yirmi gün kadar devam eden muhâsara sonunda Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın **Kamûs** kalesini feth etmesi ile harb son safhasını buldu. En sonında **Ketîbe** kalesi muhâsara edildi. Bu kalenin de kısa bir müddet zarfında teslîm olması ile Hayber'in fethi tamamlanmış oldu.

Sıra kadınların bulunduğu **Vatih** ve **Sülâlim** kalelerine gelince, artık her tarafdan ümîdleri kesilip çâresiz kalan Yahûdî'ler, sulh yapmak mecbûriyetinde kaldılar. Netîcede, yapılan uzun konuşmalardan sonra Hayber Yahûdî'leri, memleketlerinden çıkıp gitmek ve eşyâları ile birer yük zahîreden başka bir şey' almamak şartı ile sulhen teslîm oldular. Fakat daha sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e mürâceat ederek elde etdikleri yıllık mahsûlün yarısını Müslümân'lara vermek şartı ile bir çiftci gibi çalışmak istediler. Bunun üzerine elde etdikleri yıllık mahsûlün yarısını Müslümân'lara vermek şartı ile yurdlarında bırakıldılar.

Hayber arâzîsinin zirâat ve mahsûl işlerini idâre etmek işi **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh* 'a verildi. Yahûdî'ler, vazîfesini güzelce yapmaya çalışan Abdu'llâh ibn-i Ravâha *radıye'llâhü anh* 'ın icrâatinden ve adâletinden memnûn kaldılar. Memnûniyetlerini bildirmek için de ***"Yerleri gökleri tutan bu adâletdir"*** dediler. Bu sûretle Hayber arâzîsinden elde edilen mahsûlün geliri, **Beytü'l-mâl** 'in (*Hazîne'nin*) malı oldu.

Bu harbde, Müslümân'lardan onbeş kişi şehîd olmuş, Yahûdî'lerden de doksanüç kişi katl edilmişdir. Ashâb-ı Kirâm da bu

---

[405] -Ba'zı kayıtlarda, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* için **"Fâtih"** lik unvânı gibi büyük bir şerefin yanında,

-kale kapılarından bir demir kanadı yakalayıp kalkan yapdığı, konusunun- doğru bir haber olmadığı yazılıdır.

Sahîh- Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.281. Kâmil Miras.

harbde bir çok fedâkârlıklar yaparak eşi görülmemiş kahramanlıklar göstermişlerdir.

Hayber Gazâsı'nda vukû' bulan hâdiseler

Hayber Gazâsı esnâsında ba'zı mühim vak'alar cereyan etmişdir ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ı zehirleme teşebbüsü

Hayber Yahûdî'leri tamâmen teslîm olup andlaşma yapıldıkdan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, birkaç gün daha orada kaldı. Bu arada Hayber Yahûdî'lerinden **Hâris**'in kızı ve **Sellâm ibn-i Mişkem**'in karısı olan **Zeyneb bint-i Hâris,** bir ziyâfet sofrası hazırlayarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'i ve bir kısım Ashâb-ı Kirâm'ını da'vet etdi. Sofraya kızartılmış bir koyun konulmuşdu. Bu da'vete icâbet eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* ile bir kısım Ashâb-ı Kirâm'ı, onu yemek için sofranın başına oturdular. İlk lokmayı alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, bu lokmayı biraz çiğnedikden sonra ağzından geri çıkardı ve Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben *"Bu koyun zehirlidir, yemeyiniz"* dedi. Fakat bu sırada **Bişr ibn-i Berâ' ibn-i Ma'rûr** *radıye'llâhü anh,* bir lokma yutmuşdu. Zehir çok te'sirli olduğu için kurtulamayıp vefât etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* ve Ashâb-ı Kirâm'ı da kan aldırmak sûretiyle tedâvî oldular ve iyileşdiler.

Bunun üzerine Zeyneb bint-i Hâris sorguya çekilerek *"Bu hıyânete nasıl cür'et etdin?"* denildi. O da suçunu i'tirâf ederek,

"Hakk Peygamber olup olmadığını imtihân için yapdım. Eğer hakk Peygamber isen sana bildirilir, sen zehirlenmezsin. Eğer hakk Peygamber değil isen elinden kurtulmuş oluruz. Şimdi de zehirlenmediğini görünce hakk Peygamber olduğunu anladım. Bunun için sana inanıp îmân ediyorum".

dedi.

Burada da büyüklüğünü gösteren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, şahsına karşı tertîb edilen bu fenâlıkdan dolayı afv etdi. Fakat daha sonra Bişr ibn-i Berâ' ibn-i Ma'rûr *radıye'llâhü anh* 'ın vereselerinin da'vâsı üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in hukmü ile kısâs edilip öldürüldü.

Devs kabîlesinin Medîne'ye gelmesi

Hicret'den evvel Mekke'ye gelerek İslâm Dîni'ni kabûl etmiş olan ve o zamandan beri Yemen taraflarında bulunan kabîlesi içerisinde İslâm Dîni'ni yaymaya çalışan **Devs** kabîlesi reisi **Tufeyl ibn-i Amr** *radıye'llâhü anh*, maiyetinde bulunan dörtyüz seksen kişi ile birlikde -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in Hayber'e hareketinden bir gün sonra- Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'i ziyâret etmek için Medîne'ye gelmişdi. Bunların içinde bulunan **Ebû Hurayra** *radıye'llâhü anh*, birkaç arkadaşı ile birlikde sabahleyin Mescid-i şerîf 'e gelince, **Subâ ibn-i Urtefe El-Gifârî** *radıye'llâhü anh* 'ı sabah namazını kıldırırken buldu.

Daha sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in Hayber Gazâsı'na gitdiğini öğrenince, arkadaşları ile birlikde, arkalarından giderek Hayber'de Müslümân'lara katıldılar. Bunlar, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e harbde iltihâk etdikleri için, kendilerine ganîmet mallarından bir hisse verilerek mükâfatlandırıldılar.

Tufeyl ibn-i Amr Ed-Devsî *radıye'llâhü anh* 'ın idâresindeki dörtyüz seksen kişi ile birlikde Medîne'ye gelen Ebû Hurayra *radıye'llâhü anh*, **Suffe Ashâbı**'na dâhil olup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in en yakınlarından biri oldu ve kuvvetli hâfızası ile O'ndan bir çok şey'ler öğrendi. Bu bakımdan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in vefâtından sonra bir çok Hadîs-i şerîf rivâyet etmişdir ki bu husûsdaki hizmetleri oldukca büyükdür. Kendisi, bu husûsla ilgili olarak,

*"Benden ziyâde Hadîs bilen yalnız **Abdu'llâh ibn-i Ömer** vardır. O, işitdiğini yazardı, ben ise yazmazdım".*

demişdir.[406]

---

[406] -Ebû Hurayra *radıye'llâ'llâhü anh* 'ın en meşhûr ismi, **Abdu'r-Rahmân ibn-i Saher** 'dir. Asıl ismi ise **Abd-i şems** 'dir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* bu ismi değiştirerek **Abdu'r-Rahmân** ismini vermişdir.

Ebû Hurayra *radıye'llâhü anh* 'ın ismi üzerinde çok ihtilâf edilmişdir. Bu husûsdaki rivâyetler, kırka kadar yükselmektedir. Bu bakımdan ismi üzerinde en çok ihtilâf edilen bir Sahâbî olmuşdur.

"Ebû Hurayra: *Kediciğin babası***"** lâkâbını da, ya ailesi veyâ Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* vermişdir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.336. (1193 nolu Hadîs-i şerîf 'den). Kâmil Miras.

Bu şahsın ilmî hayâtı hakkında geniş bilgi için bak:

Habeşistan muhâcirlerinin gelmesi

Hayber Gazâsı esnâsında Hayber kalelerinin sonuncusu olan **Ketîbe** kalesi feth edildiği sırada, **Habeşistan** muhâcirleri olan **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh* ve arkadaşları Hayber'e gelerek Müslümân'lara iltihâk etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, amuca zâdesi Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh* 'ın geldiğini görünce çok sevindi. O'nu karşılayarak kucakladı ve *"Ca'fer'in geldiğine mi, Hayber'in fethine mi sevineyim"* diyerek O'nu taltîf etdi.

Bunlar, Habeşistan muhâcirlerinin üçüncü ve son gelişleri idi ki hepsi onaltı kişidir. Aralarında Habeşistan hukümdârı Necâşî *radıye'llâhü anh* 'ın Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e bi'l-vekâle nikâh etdiği **Ebû Süfyân**'ın kızı **Ümmü Habîbe** *radıye'llâhü anhâ* da vardı. Habeşistan hukümdârı Necâşî r*adıye'llâhü anh* 'ın, bir çok hediyyeler ile birlikde uğurlayarak Medîne'ye gönderdiği bu mühâcirler, iki gemi ile gelerek Hayber'de Müslümân'lara iltihâk etdiler. Bunun için de kendilerine, ganîmet mallarından bir hisse verildi.

Eş'arî'lerin gelmesi

Habeşistan muhâcirleri ile birlikde, Yemen 'de oturmakda olan **Eş'arî** 'ler de geldiler. Hayber'de Müslümân'lara iltihak etdiler. Bunlar, Yemen'de ikâmet eden **Eş'ar** kabîlesidir ki orada iken İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmuşlar, muhâcir olarak yola çıkmışlar, bir gemiye binip Medîne'ye gelirken -*havanın fırtınalı olması sebebi ile*- gemi bunları Habeşistan sâhillerine götürmüş, orada Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh* ve arkadaşları ile görüşmüşler ve bir müddet onlar ile birlikde orada kalmışlardır. Daha sonra Habeşistan muhâcirleri ile birlikde Medîne'ye gelerek Hayber'de Müslümân'lara iltihak etdiler. Reisleri, lâkâbı **Ebû Bürde** olan **Âmir ibn-i Kays El-Eş'arî** *radıye'llâhü anh* idi. Mevcûdları da elli kişiden fazla idi.

Bunlar ile birlikde Habeşistan'dan gelen ve Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh* 'ın ailesi olan **Esmâ' bint-i Ümeyye** *radıye'llâhü anhâ*, bunların ve Habeşistan muhâcirlerinin iki def'a muhâcir

---

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.7.ss.606-609. (1115 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

sayıldıklarına ve iki hicret sevâbı kazandıklarına dâir bir Hadîs-i şerîf rivâyet etmişdir.[407]

Medîne'ye gelip Hayber'de Müslümân'lara iltihâk eden **Eş'ar** kabîlesinin en genci, **Ebû Mûse'l-eş'arî** *radıye'llâhü anh* idi ki asıl ismi **Abdu'llâh ibn-i Kays** 'dır. Âmir ibn-i Kays *radıye'llâhü anh* 'ın küçük kardeşi olan bu zât, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* Mekke'de iken gelmiş ve Müslümân olmuşdu. İkinci Habeşistan hicretinde Habeşistan'a gitmiş, tekrar Habeşistan muhâcirleri ile birlikde Medîne'ye gelerek Hayber'de Müslümân'lara iltihâk etmişdir.[408] Daha sonra İslâm Dînine büyük hizmetlerde bulunan Ebû Mûse'l-eş'arî *radıye'llâhü anh*, Ashâb-ı Kirâm'ın en meşhûrlarından olmuş ve bir çok muvaffakıyyetler göstermişdir.

Hayber Gazâsı esnâsında Müslümân olanlar

Hayber Gazâsı esnâsında, Yahûdî'ler, bir çok kimseleri göndererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'i öldürtmek istediler. Fakat gönderilen adamların hepsi de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'i görünce Müslümân oldular.

❋

Bunlar arasında bulunan bir çoban köle, Müslümân oldukdan sonra büyük fedâkârlıklar gösterdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de kendisine ganîmet mallarından hisse ayırdı. Fakat O, *"Ben ganîmet malı almak için gelmedim. Şehîd olmak için Müslümân oldum"* diyerek verilen ganîmet hissesini almadı.

❋

Muhâsara esnâsında Habeş'li siyah bir köle olan ve Yahûdî kahramanlarından **Âmir** 'in kölesi olan **Yesar**, gütdüğü sürü ile gelerek Müslümân olduğunu bildirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de,

"Bu hayvanlar sana emânetdir. Emâneti ehline vermek, İslâm Dîni'nin birinci şartıdır".

diyerek gütdüğü sürüyü sâhibine teslîm etdikden sonra gelmesini söyledi. Halbuki bu sırada Müslümân'lar büyük bir açlık sıkıntısı çekiyorlardı. Çünkü yiyecekleri bitmişdi. O da gütdüğü hayvanları götürüp sâhibine teslîm etdikden sonra geri geldi. Muhârebeye iştirâk

[407] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.295.(1615 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.
[408] -Aynı eser,C.7.ss.35. (1027 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

etdi. Bir müddet sonra da şehîd oldu. Bunu gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,*

"Allâh bu köleye hidâyet verdi ve nûra sevk etdi. Bu adam Allâh'a namaz kılıp secde etmemişdir. Fakat cennetlikdir".

buyurdu.

❋

Kuzman isminde bir Arab da, meşhûr fâsıklardan olduğu halde gösteriş .için harb ederek bir çok muvaffakıyyetler elde etdi. Bunun bu hâlini haber alan Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve selem*, O'nun hakkında *"O adam cehennemlikdir"* buyurdu. Daha sonra almış olduğu bir yaradan ızdırap çekmemek için kılıcını göğsüne dayayarak intihâr etdi. O'nun bu hâlini öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de,

"***Allâh dilerse, bu dîni fâcir bir kimse ile de te'yîd eder".***

Hadîs-i şerîfini buyurdu.[409]

❋

Hayber'de Müslümân olanların içinde **Hıcac** isminde zengin bir adam vardı. Bu adam Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e gelerek,

"Yâ Rasûle'llâh, benim Mekke'de bir çok kimselerde alacağım vardır. Mekke'liler benim Müslümân olduğumu duyarlarsa alacaklarımı vermezler. Servetim zâyi' olur. Ben Müslümân olmamış gibi hareket edip Müslümân'lar aleyhinde söz söyleyerek malımı kurtarmak isterim. Buna müsâade var mıdır?".

dedi. O da ruhsat verdi.

Bunun üzerine bu ruhsatı alan Hıcac *radıye'llâhü anh*, Mekke'ye gitdi. Oraya varınca Mekke'liler kendisine Hayber mes'elesini sordular. O da,

"Müslümân'lar yenildi. Bir çoğu da esîr edildi. Malları satılığa çıkarıldı. Onun için ben de para tedârik edip mal almaya gideceğim".

dedi.

Bu haber Mekke'lileri sevindirdi. Bu sevinçden istifâde eden Hıcac *radıye'llâhü anh* da alacaklarını alıp Medîne'ye geri döndü. Birkaç gün sonra Hıcac *radıye'llâhü anh* 'ın dostlarından hakîkati öğrenen Mekke'liler çok üzüldüler. Hudeybiye müsâlehası'ndaki büyük hatâlarını anlayarak biribirleri ile çekişmeye başladılar.

---

[409] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.288-290. (1609 ve 1610 nolu Hadîs-i şerîf'ler ve îzâhı). Kâmil Miras.

Eşek etinin haram kılınması

Hayber Gazâsı esnâsında bir akşam, Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları yer yer ateş yakmışlardı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, bunlara, bu ateşleri niçin yakdıklarını sordu. Onlar da eşek eti pişirdiklerini söylediler. Bunun üzerine pişirilen etin ehlî eşek eti olduğunu öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,*

"Eşek eti necîsdir. Bu kapları kırın veyâ yıkayın".

dedi ve

"Ey Rasûlü'llâh'ın ashâbı, Allâh ve Rasûlü sizi eşek eti yemekden men' eder".

diye i'lân etdirdi. Bu sûretle eşek etinin, yırtıcı kuşların ve hayvanların etlerinin **haram** olduğu bildirilmiş oldu.[410]

Hayber Yahûdî'lerinin ve Hayber arâzîsinin âkıbeti

Hayber fethinin tamamlanmasından sonra Hayber Yahûdî'leri ile bir sulh andlaşması yapan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem, -andlaşma şartlarına göre-* onları memleketlerinden sürgün etdi. Bu sürgüne rızâ göstermeyen Hayber Yahûdî'leri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e mürâcaat edip özür dileyerek,

"Biz gitdikden sonra buradaki arâzîyi ekip dikdirmek için ücretle adam tutup çalışdırmaya mecbûr kalacaksınız. İsterseniz bu hizmeti bir yapalım. Karşılığında da ne verirseniz veriniz".

dediler. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de, Hayber Yahûdî'lerinin memleketlerinde kalmalarına, Hayber arâzîsini yarıcılıkla ekip dikmelerine râzı oldu. Bu sûretle Hayber arâzîsi, **Beytü'l-mâl** için zabd edildi. Hayber Yahûdî'leri de, yıllık mahsûlün yarısını almak üzere yarıcılıkla yerlerinde bırakıldılar.

Hayber arâzîsinin zirâat ve mahsûl işlerini idâre etmek vazîfesi de, **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh* 'a verildi. Abdu'llâh ibn-i Ravâha *radıye'llâhü anh* da her sene hasat zamânı Hayber'e giderek yıllık mahsûlün yarısını alıp Medîne'ye getirirdi. Bu sûretle üzerine aldığı vazîfeyi İslâm rûhuna uygun bir şekilde yerine getirmeye çalışan Abdu'llâh ibn-i Ravâha *radıye'llâhü anh*, bütün davranışları ile Hayber Yahûdî'lerini memnûn bırakdı. O'nun icrâatinden ve adâletinden memnûn kalan Hayber Yahûdî'leri de *"Yerleri gökleri tutan bu*

---

[410] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.283. (1606 nolu Hadîs-i şerîf) ve C.10.ss.294. (1613 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

adâletdir" diyerek hakkı teslîm etdiler. Hayber arâzîsinden elde edilen ve Medîne'ye getirilen mahsûlün geliri ise, Beytü'l-mâl'in malı oldu.

Hayber Yahûdî'leri, Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın hilâfeti zamânına kadar yerlerinde kaldılar. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh,* gayr-i müslim halkı -*emniyyet için*- Hicâz topraklarından çıkardığı zaman, Hayber Yahûdî'leri de sürgün edildi. Evlerini ve arâzîlerini de Beytü'l-mâl'e aldı. Çünkü bunlar, Müslümân'lara hiç durmadan düşmanlık ediyorlardı. Hattâ bir seferinde de **Abdu'llâh ibn-i Ömer** *radıye'llâhü anhümâ* 'yı uyurken damdan yuvarlamışlar, bir bacağının ve bir kolunun kırılmasına sebeb olmuşlardı. Bunun için bu sürgüne lâyık oldular.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Hayber'in fethinde ele geçen ganîmet mallarını **Netat** kalesinde toplatdırdı. Bunların beşde birini **Beytü'l-mâl** hissesi olarak ayırdı. Geriye kalan ganîmet mallarını da İslâm mücâhidlerine taksîm etdi. Yaralıları tedâvî etmek için orduya katılan kadınlar ile asker olarak gelen yaşı küçük gençlere, tam hisse vermeyip birer miktar ganîmet malı verdi. Ashâb-ı Kirâm'ın muvâfakatini aldıkdan sonra da, Habeşistan'dan gelen muhâcirlere, Devs kabîlesi reisi olan Tufeyl ibn-i Amr *radıye'llâhü anh* 'a ve maıyyetinde bulunan Müslümân'lara da birer hisse ayırıp onları memnûn etdi. İslâm ordusuına iştirak eden İslâm askerlerinden yaya olanlara bir, süvârî olanların kendilerine bir, atlarına da iki hisse verdi. Geriye kalan ganîmet malları da, Medîne fakirlerine dağıtıldı.[411]

Bu arada ganîmet malları arasında bulunan Yahûdî'lerin mukaddes kitâbları, kendilerine geri verildi. Çünkü İslâm Dîni'nin en büyük müsâmahası bunu i'câb etdiriyordu. Esîrlerden hâriç olan Yahûdî'ler de, serbest bırakıldılar. Daha sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in **Safiye** *radıye'llâhü anhâ* ile evlenmesi üzerine, diğer Yahûdî esîrleri de serbest bırakıldılar.

Hayber Yahûdî'lerinin, biribirlerine hücûm etmek için harb âletlerinden **mancınıkları** vardı. Müslümân'lar, ilk fırsatda bu mancınıkları ele geçirdiler. Yakaladıkları esîrlerden de bunların kullanılmasını öğrendiler. Bundan sonra da diğer kalelerin fethinde kullanarak bir çok başarılar elde etdiler.

---

[411] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.10.ss.295. (1614 nolu Hadîs-i şerîf) ve C.10.ss.301. (1617 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Fedek halkının teslîm oluşu

Fedek, Hayber kaleleri civârında ve Medîne'ye iki günlük bir mesâfede olan bir köydür. Halkı, Yahûdî'dir. Akar suları, güzel hurmalıkları ve münbit arâzîsi ile meşhûrdur.

Fedek'de bulunan Yahûdî'ler, Hayber fethi esnâsında Hayber Yahûdî'lerine yardım etmek istemişlerdi. Müslümân'lar, onların bu hareketlerini biliyorlardı. Bu bakımdan cezâsız bırakılmaları doğru değildi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* Fedek'de bulunan Yahûdî'leri İslâm Dîni'ne da'vet etmek üzere, **Muhayyıs ibn-i Mes'ûd** *radıye'llâhü anh* 'ı Fedek'e gönderdi. İslâm Dîni'ne da'vet edildiklerini gören Fedek'liler, Hayber Yahûdî'lerinin teslîm olduklarını öğrenince, reislerini Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e göndererek -*bütün Fedek arâzîsi Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve selem 'in şahsî malı olmak üzere*- kendilerinin yarıcılıkla yerlerinde bırakılmalarını ricâ' etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de, isteklerini kabûl ederek onlarla bir sulh andlaşması yapdı

Hayber harb ile feth olunduğu için Hayber arâzîsinin beşde biri Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e âid olduğu halde, Fedek arâzîsi sulhen feth olunduğundan bunun tamâmı **"Fey':** *Meşakkatsiz olarak alınan ganîmet* **"** olarak Allâhü Teâlâ tarafından Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e ihsân buyuruldu. Benî Nadîr Yahûdî'lerinin arâzîsi de aynı şekilde idi. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"Allâh'ın onlar (ın malların) **dan Peygamberine verdiği** -***Fey'***- (e gelince) **siz bunun üzerine ne ata, ne deveye binib koşmadınız. Fakat Allâh Peygamberini dileyeceği kimselere musallat eder. Allâh her şey'e hakkıyle kâdirdir".**[412]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, sağlığında, Fedek arâzîsinden elde edilen yıllık hâsılatın yarısını alarak Ehl-i Beyt'inin ihtiyaçlarına sarf etdi. Kendisinin vefâtından sonra da, Fedek arâzîsinden elde edilen yıllık hâsılâtın yarısı, ba'zan Ehl-i Beyt'in ihtiyaçlarına, ba'zan da Beytü'l-mâl'e verildi.

---

[412] -Haşr Sûresi, âyet 6.

Vâdi'l-Kurâ'nın zabdı

Vâdi'l-Kurâ', Hayber ile Teyma arasında bulunan bir Yahûdî kasabasıdır. Zirâate elverişli yerleri vardır. Eski adı **Âd** ve **Semûd** kavimlerinin yurdu olup hâlen harâbeleri vardır. Yahûdî'ler, câhiliyyet devri zamânında burasını işgal ederek yerleşmişlerdir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Hayber'in fethinden sonra Vâdi'l-Kurâ' yolu ile Medîne'ye dönerken, Vâdi'l-Kurâ'da oturan Yahûdî'lerin Müslümân'larla harb etmek için asker topladıklarını, harb hazırlığı yapdıklarını ve etrafda bulunan müşrik Arab kabîlelerinden yardım istediklerini haber aldı.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, İslâm ordusu ile birlikde Vâdi'l-Kurâ'ya vardı. Orada bulunan Yahûdî'leri, İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Vâdi'l-Kurâ' Yahûdî'leri de bu da'veti kabûl etmediler. Ok atarak Müslümân'lara karşı koymaya başladılar. Bunun üzerine İslâm ordusu, Vâdi'l-Kurâ' Yahûdî'lerinin kalelerini üç tarafdan muhâsara etmeye başladı. Kaleden dışarı çıkan Yahûdî kahramanları, Müslümân'lardan er dilediler. Bu sûretle Müslümân'lardan er dileyen onbir kişinin hepsi de, Müslümân'lar tarafından öldürüldüler. Netîcede Müslümân'ların şiddetli hücûmlarına karşı koyamayan Vâdi'l-Kurâ' Yahûdî'leri, muhâsaranın dördüncü günü teslîm olarak sulh istemek mecbûriyetinde kaldılar.

Yapılan konuşmalar netîcesinde, Hayber Yahûdî'leri ile akdedilen andlaşma şartları, bunlar tarafından da kabûl edildi. Bu sûretle Vâdi'l-Kurâ' Yahûdî'lerinin malları da, ganîmet malı olarak gâzîlere taksim edildi. Kendileri de -*Hayber'liler gibi*- yıllık mahsûlün yarısını Müslümân'lara vermek şartı ile yarıcılıkla yerlerinde bırakıldılar.

Teyma Yahûdî'lerinin teslîm oluşu

Teyma, Medîne ile Şâm arasında bulunan ve Medîne'ye sekiz konak mesâfede olan bir Yahûdî köyüdür. Vâdi'l-Kurâ'ya ise dört günlük bir mesâfededir.

Burada oturan Teyma Yahûdî'leri, Hayber, Fedek ve Vâdi'l-Kurâ' Yahûdî'lerinin Müslümân'lara teslîm olduklarını duyunca, senede muayyen bir miktar cizye vermek şartı ile kendi dînlerinde ve memleketlerinde serbest kalmalarını, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'den istediler. O da, senede belli bir miktar cizye

vermeleri ve Müslümân'lara tâbi' olmaları şartı ile, arzûlarını kabûl etdi. Bu sûretle Teyma Yahûdî'leri de yerlerinde bırakıldılar.

Vadi'l-Kurâ' ve Teyma Yahûdî'leri de, Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'ın hilâfeti zamânına kadar yurdlarında kaldılar. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, Yahûdî'leri Hicâz topraklarından sürgün edip çıkardığı zaman, bunları da yurdlarından sürgün edip çıkardı. Onlar da Sûriye taraflarına gidip oralarda yerleşdiler.

Teyma hâdisesi cereyan etdiği sırada **Ebû Süfyân** 'ın büyük oğlu **Yezid** gelerek Müslümân oldu. Bundan sonra da Teyma ve Vâdi'l-Kurâ' vâlisi ta'yîn edildi.

Müslümân'ların Hayber'den dönüşü

Hayber seferine çıkan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, bin altıyüz kişilik İslâm ordusu ile, kendi kuvvetlerinden çok üstün bir durumda olan Hayber Yahûdî'lerini büyük bir mağlûbiyete uğratdı. Kalelerini de birer birer feth etdi. Bundan sonra da diğer Yahûdî topluluklarını, Müslümân'lara karşı boyun eğdirip teslîm aldı. Bu büyük muvaffakıyyetin yegâne sebebi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in muhârebeyi gâyet iyi idâre etmesi, etrafda bulunan kabîleler ile anlaşarak onlardan gelecek olan herhangi bir yardımı bertaraf etmesini bilmesi ve Allâhü Teâlâ'ya güvenerek O'nun yardımının olması netîcesidir.

Hayber seferinde bu büyük muvaffakıyyetleri elde eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Hayber kalelerini ve diğer Yahûdî topraklarını birer birer feth etdikden, onlarla birer andlaşma yaptıkdan, zabd edilen yerlere bir düzen verdikden ve bütün Yahûdî'leri Müslümân'lara tâbi' kıldıkdan sonra, Medîne'ye geri döndü.

Sabah namazının kazâya kalması.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, İslâm ordusu ile birlikde, Hayber'den Medîne'ye gelirken, yolda, sabâha karşı dinlenmek için konakladı. Çok yorgun olan İslâm askerlerinin hepsi de uykuya daldılar. **Bilâl-i Habeşî** *radıye'llâhü anh* da namaz vaktini kaçırmamak için devesine dayanmış bir halde beklerken O da uykuya daldı. Bu arada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de

uyumuşdu. Uyandığı zaman sabah namazının vaktinin geçmiş olduğunu gördü. Bunun üzerine,

"Yâ Bilâl, ne oldu böyle?".

dedi. O da,

"Yâ Rasûle'llâh, ben ne yapayım. Senin nefsine gâlib olan hâl, benim de nefsime gâlib geldi".

dedi.

Bundan sonra oradan kalkarak yollarına devam etdiler. Bir müddet gitdikden sonra yolda konaklayarak abdest aldılar. **Ezan** ve **Kâmet** ile cemâat hâlinde sabah namazını kazâ' etdiler. Bu hâdiseye **"Ta'rîz"** denilir ki gecenin son vaktini uyku ile geçirmek ma'nâsınadır.[413]

Bu sûretle sabah namazını cemâat hâlinde kazâ' eden İslâm ordusu, yollarına devam ederek Medîne'ye doğru ilerlemeye başladı.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm **'ın Safiyye ile evlenmesi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, İslâm ordusu ile birlikde Medîne'ye doğru yol alırken yolda **"Sahba"** denilen yerde konaklayarak üç gün kaldı. Bu arada **Safiyye** *radıye'llâhü anhâ* 'nın **istibrâ'** müddeti tamamlanmış olduğundan, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* O'nunla evlendi ve zifâfa girdi.[414]

Bu arada **Ebû Eyyûbi'l-Ensârî** *radıye'llâhü anh*, **"Hays"** denilen *-hurma, yağ ve kavrulmuş undan yapılan-* bir tatlı ziyâfeti verdi. Bu ziyâfetde ekmek ve et yokdu. **Enes ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh* da, Müslümân'ları bu velîme ziyâfetine da'vet etdi. Safiyye *radıye'llâhü anhâ* 'nın âzadlık bedeli de mehre sayıldı.

Ebû Eyyûbi'l-Ensârî *radıye'llâhü anh*, yeni Müslümân olan bu kadının Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e bir zarar vermesinden korkduğu için sabâha kadar çadırın etrâfında nöbet bekledi. Sabah olunca O'nun bu hâlini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* ***"Bu ne?"*** diye sordu. O da *"Yâ Rasûle'llâh, babası, kocası ve kavmi öldürülen bu kadından sana bir fenâlık dokunmasından korkdum da onun için nöbet bekledim"*

---

[413] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.2.ss.252-260. (226 nolu Hadîs-i şerîf) ve C.2.ss.533.(352 nolu Hadîs-i şerîf). Ahmed Naim.

[414] **-İstibrâ':** Harbde esîr düşen kadınlara yaklaşmak için onların hâmile olup olmadıklarını *-rahmin hamilden berî olup olmadığını-* anlamak maksâdı ile ta'yîn edilen muayyen müddet, bir hayz görme müddeti .

cevâbını verdi. Halbuki Safiyye *radıye'llâhü anhâ*, samîmî olarak Müslümân olmuş ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e büyük bir sadâkatle bağlanmışdı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, bir sohbet esnâsında O'na *"Yâ Safiyye, baban bize çok düşmanlık etmişdi"* dedi. O da *"Allâh hiçbir kimseyi diğerinin suçundan dolayı sorumlu tutmaz"* cevâbını vererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*'e karşı olan sadâkatini ifâde etdi.

Velîme ziyâfetinde hâzır bulunan Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları, *"Safiyye -radıye'llâhü anhâ- câriye olarak mı kalacak? Yoksa hür bir zevce mi olacak?"* dediler. Ba'zıları da *"Eğer Rasûlü'llâh Safiyye'yi örterse, O hür bir zevcedir. Eğer örtmezse O câriyedir"* mütâleasında bulundular. Bu sırada Safiyye *radıye'llâhü anhâ*, örtünmüş olduğundan O'nun hür bir zevce olduğu ve ***Ümmehât-i Mü'minîn*** arasına katıldığı anlaşıldı. Bu sûretle O'nun Ümmehât-i Mü'minîn'den birisi olduğunu anlayan Ashâb-ı Kirâm, bütün Hayber esîrlerini âzad edip serbest bırakdılar.

Safiyye *radıye'llâhü anhâ,* Benî Nadîr Yahûdî'lerinin reislerinden olan Huyeyy ibn-i Ahdâb'ın kızıdır. Bu cihetle Benî Nadîr ve Benî Kurayza Yahûdî'lerinin en şerefli bir ailesine mensûbdur. Hayber Yahûdî'lerinin reislerinden Kinâne ibn-i Rabî' ile yeni evlenmişdi. Bunun için her iki cihetden asâleti vardır. Kinâne ibn-i Rabî', Hayber muhâsarası esnâsında Mahmûd ibn-i Mesleme *radıye'llâhü anh* 'ın üzerine bir değirmen taşı bırakarak şehîd etdiği için kısâs edilip öldürülünce, ailesi olan Safiyye, onyedi yaşlarında dul kaldı. Hayber'lilerin teslîm olması esnâsında O da esîrler ile berâber Müslümân'ların eline geçdi.

Esîrlerin ve ganîmet mallarının taksîmi esnâsında Ashâb-ı Kirâm'dan **Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'e gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, bana bir câriye lûtfet"* dedi. O da *"Git, esîrler arasından bir câriye al"* diyerek izin verdi. Bunun üzerine esîrlerin içerisine giden Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî *radıye'llâhü anh* da, **Safiyye**'yi kendisine câriye olarak aldı.

Bu durumu öğrenen Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları, Yahûdî'lerin şeref ve gurûrlarına çok düşkün bir adam olduklarını, bunun için bu hareketin doğru bir iş olmadığını ileri sürerek Hazreti Muhammed

sallâ'llâhü aleyhi ve selem 'e geldiler ve O'na *"Yâ Rasûle'llâh, Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî'ye Safiyye'yi vermişsiniz. Halbuki Safiyye, Benî Nadîr ve Benî Kurayza Yahûdî'lerinin hanımıdır. Onların ileri gelenlerindendir. Sizden başkasına verilmesi münâsib değildir"* dediler.

Bu şekilde bir endîşenin mevcûd olduğunu gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de, böyle bir dedi-kodunun önüne geçmek, Safiyye'nin düşen şerefini korumak ve esîr bir halde bırakmamak için O'nu kendi yanına aldı. Bundan sonra da âzad edip serbest bırakdı.

Bu sûretle huriyyetine kavuşan Safiyye, ailesi yanına dönmesi veyâ Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*'e zevce olması husûsunda muhayyer bırakıldı. O da hiç tereddüd etmeden İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğunu ve Hazreti Muhammed *salâhü aleyhi ve selem*'e zevce olmak şerefine râzı bulunduğunu bildirdi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de O'nunla evlendi.[415]

Bundan sonra çok samîmî bir Müslümân olarak yaşayan Safiyye *radıye'llâhü anhâ*, Hicret'in ellinci yılında vefât etdi.

Hayber Gazâsı'nın idârî ve siyâsî netîceleri

Hayber Gazâsı'nda Hayber'in feth edilmesi, İslâmiyyet'in idârî ve siyâsî târihinde yeni bir devir açdı. Çünkü, Arabistan Yarımadası'nda bulunan bütün Yahûdî'ler, Müslümân'lara boyun eğip teslîm oldular. Bu sûretle İslâm Dîni'nin ve Müslümân'ların iki büyük düşmanından birisi olan Yahûdî'ler Hayber fethi ile, Kurayş müşrikleri de Hudeybiye müsâlehasının yapılması ile zararsız bir hâle getirildiler.

Bunlardan başka Arabistan Yarımadası'nda Hristiyân'lar da vardı. Fakat bunların sayıları az olduğundan o kadar büyük nüfûzları yokdu. Bunun için bunların İslâm Dîni düşmanlığı mühim değildi.

---

[415] -Safiyye *radıye'llâhü anhâ* yüksek bir aileye mensûb olduğu için, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* O'nun gurûrunu ve asâletini küçük düşürmemek maksâdıyle bu hareketi yapdı. Şâyet böyle bir şey' yapmamış olsaydı, O, esîr bir halde yaşayacakdı. Bu ise İslâmiyet anlayışına aykırı idi. O'nun Hazreti Hârûn *aleyhi's-selâm* neslinden olması da bu hareketin doğruluğunu isbât eder.
İstılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.1.ss.475. Ömer Nasûhi Bilmen.

Müşrik'ler ile Yahûdî'ler arasında her ne kadar bir dîn ayrılığı varsa da siyâsî zarûretler bunları birleştirmişdi. Medîne'de bulunan Yahûdî'ler, Ensâr-ı Kirâm'ın en iyi müttefîki idi. Fakat Medîne civârında oturan bu Yahûdî'ler, birer birer Medîne'den sürgün edilince bu dostluk düşmanlığa çevrildi. Medîne'den sürgün edilen Benî Kaynukâ', Benî Nadîr ve Benî Kurayza Yahûdî'leri, Hayber Yahûdî'leri ile dost olarak Müslümân'lar aleyhinde birleşdiler.

Hayber'de toplanan bu Yahûdî'ler, Müslümân'ların en büyük düşmanı olarak faaliyet göstermeye başladılar. Hayber Yahûdî'lerinin müttefîki olan Gatfân kabîlesi de, bu faaliyete iştirâk etdi. Bunlarla birlikde iş birliği yapmaya çalışan diğer müşrik Arab kabîleleri de Müslümân'lar aleyhindeki hareketlerini hızlandırdılar. Bu sûretle Hayber ve civârında, Müslümân'lar için büyük bir tehlike baş göstermişdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhüğ aleyhi ve selem* 'in Hayber'i feth etmesi ile bu büyük tehlikeler önlenmiş, Yahûdî'ler susturulmuş, Müşrik'lerin ümîdi kırılmış oldu. Zâten Hudeybiye müsâlehası, müşrikleri zararsız bir hâle getirip susturmuşdu. Bunun için Müslümân'lar, her iki tarafdan da büyük bir emniyet te'mîn etmiş oldular. Bunun netîcesi olarak da İslâm Dîni'ni, lâyıkı vechile etrâfa yaymak fırsatını buldular.

Hayber Gazâsı esnâsında Vaz' edilen ba'zı dînî hukümler

Hayber Gazâsı esnâsında vaz' edilen dînî hukümlerden ba'zıları şunlardır:

1-Pençeli kuş ve hayvanların, avlarını yakalayıp parçalayarak yiyen vahşî hayvanların, ehlî eşek ve katırın etlerini yemek haram kılındı.[416]

2-Evvelce, harbde esîr düşen kadınlar ele geçer geçmez onlarla münâsebetde bulunulurdu. Hayber fethi esnâsında, böyle kadınlara, şer'an ta'yîn edilmiş olan muayyen bir iddet müddeti verilmesi, eğer bu kadınlar hâmile iseler çocuklarını doğuruncaya kadar kendilerine tekarrub edilmemesi, emr olundu ki buna **"İstibrâ' müddeti"** denir.

3-Altın veyâ gümüşü, kıymetinden fazla bir fiat ile alıp satmak men' edildi ve bunun bir ribâ' (*fâiz*) olduğu bildirildi.

[416] -Yabânî eşek etyini yemek, bi'l-ittifak câizdir.

4-Mut'a nikâhı (*muvakkat nikâh usûlü*) men' edildi.

5-Toplu halde kazâ'ya kalan kazâ' namazlarının cemâatle kılınabilmesi, kazâ' namazlarında ezan ve kâmet okunması, güneş batarken ikindi namazının kılınabilmesinin cevâzı, bi'z-zât fiil-i Nebî ile sâbit oldu.[417]

6-Harbe sonradan gelip iştirak edenlerin aynı fazîlete nâil olacakları bildirildi.

7-Harblerde iki kişinin bir kabre konulması burada sünnet oldu. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Hayber'de şehîd düşen **Âmir ibn-i Ekvâ'** ile **Mahmûd ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anhümâ* 'yı bir kabre koyarak defn etdi.

Zeyd ibn-i Hârise seriyyesi

Bizans imparatoru **Hirakl**'e elçi olarak gönderilen **Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî** *radıye'llâhü anh*, Hirakl'in verdiği hediyeler ile birlikde Medîne'ye gelirken yolda **Cüzam** kabîlesi tarafından yakalanmış, malları zabd edilmiş, kendisi de yaralanmışdı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* evlâtlığı olan **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ı, beşyüz kişilik bir kuvvetle Cümâdü'l-ûlâ ayında **Cüzam** kabîlesi üzerine gönderdi.

Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh*, düşmanı ansızın basarak bir çoklarını katletdi. Yüz kişi kadar da esîr alarak bin kadar koyun ile birlikde Medîne'ye getirdi. Daha sonra Cüzam kabîlesinden bir kısım halk Medîne'ye gelerek Müslümân oldu. Bunun üzerine alınan esîrler kendilerine geri verildi.

Muhtelif küçük seriyyeler

Hicret'in yedinci yılında vukû' bulan harblerden başka daha ba'zı küçük seriyyeler yapılmışdır ki bunların en mühimleri şunlardır:

1-Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, **Necid** yakınlarında bulunan **Benî Fezâre** kabîlesi üzerine;

[417] -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bir vahy esnâsında Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın dizine yatmışdı. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, O'nu rahatsız etmemek için dizini çekip ikindi namazını kılamadı. Ancak güneş batarken namazını kılabildi.

2-Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, **Benî Havâzin** kabîlesi üzerine;

3-Bişr ibn-i Sa'd El-Ensârî *radıye'llâhü anh*, **Fedek** civârında bulunan **Benî Mürra** kabîlesi üzerine;

4-Yine Bişr ibn-i Sa'd El-Ensârî *radıye'llâhü anh*, Gaftân kabîlesi yakınlarında oturan **Benî Uzra** kabîlesi üzerine;

gönderilmişdir. Bunların hepsi de muvaffakıyyetli netîceler elde ederek Medîne'ye geri dönmüşlerdir.

Usâme hâdisesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, **Cüheyne** kabîlesinden **Hurka** üzerine bir seriyye gönderdi. Sabâhın erken saatlerinde düşman üzerine anî bir baskın yapan bu seriyye, düşman kuvvetlerini dağıtarak ba'zılarını öldürdü. Ele geçirdiği hayvanları da ganîmet malı olarak Medîne'ye getirdi.

Bu seriyye içerisinde bulunan ve **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh*'ın oğlu olan **Usâme** *radıye'llâhü anh*, babası gibi meşhûr bir kahraman idi. Cüheyne kabîlesi ile harb ederken Ensâr-ı Kirâm'dan bir arkadaşı ile birlikde bir A'râbî'ye yetişdi. A'râbî, bunları görünce **"Lâ ilâhe ille'llâh"** diyerek Müslümân oldu. Bunun üzerine Usâme *radıye'llâhü anh* 'ın arkadaşı geri çekilerek bir şey' yapmadı. Fakat Usâme *radıye'llâhü anh*, O'nun üzerine hücûm ederek A'râbî'yi öldürdü.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem, "Yâ Usâme, -**Lâ ilâhe ille'llâh**- dedikden sonra O'nu öldürdün, öyle mi?"* diye sordu. O da, *"Yâ Rasûle'llâh, O ölüm korkusundan -**Lâ ilâhe ille'llâh**- dedi"* diye cevâb verdi. Bu hâle üzülen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de *"O'nun kalbini yardın da baktın mı?"* diyerek Usâme *radıye'llâhü anh* 'ı azarladı. Usâme *radıye'llâhü anh* da, bu isâbetsiz hareketinden dolayı çok üzüldü. Izdırap duyup istiğfâr etdi.[418]

---

[418] -"Usâme *radıye'llâhü anh*, bu adamın şehâdet kelimesi getirmesine kıymet vermeyip öldürürken,

-Kâfirlerin, bizim azâbımızı gördükleri zamandaki îmânları kendilerine fayda vermiyecekdir-. (Ğâfir, 85).

âyet-i kerîmesinin zâhiriyle istidlâl etmiş olacakdır. Bunun için Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*, ta'zîr ile iktifâ edip diyet ile emr etmemişdir.

Bu hâdise, **"Lâ ilâhe ille'llâh"** diyen bir kimsenin, harb meydanında dahî olsa, öldürülmeyeceğini ve îmân'ın ikrâr ile sâbit olup zâhir ile hukm edilmesi lâzım geldiğini gösterir.[419]

Umrteü'l-Kazâ'

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Hicret'in altıncı yılında Umre yapmak niyeti ile Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Mekke'ye gitmişdi. Fakat Kurayş müşriklerinin müdâhale etmesi netîcesinde yapılan **Hudeybiye Müsâlehası** 'nın hukümlerine göre, gelecek sene Kâ'be'nin ziyâret edilmesi, kınında duran birer kılıçdan başka hiçbir harb silâhı alınmaması ve Kurayş müşrikleri tarafından boşaltılacak olan Mekke'de üç günden fazla kalınmaması, kararlaştırılmış idi. Bunun için o sene Umre yapılamadığından te'hîr edilmiş, **Umre** vazîfesi **Hudeybiye**'de îfâ' edilerek Medîne'ye geri dönülmüşdü.

Hudeybiye müsâlehası hukümleri gereğince bir sene sonra yapılması îcâb eden bu umre ziyâretini yapmak isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* hazırlıklarını tamamlayarak Hicret'in yedinci yılının Zü'l-ka'de ayında, *-yüzü atlı olmak üzere-* iki bin Müslümân ile birlikde Medîne'den hareket etdi. Yanına da yetmiş aded kurbanlık deve aldı. **Zü'l-Huleyfe** 'ye varıldığı zaman ihrâma girdi. Ashâb-ı Kirâm'ını kontrol edip muntazam bir şekilde yürümelerini emr etdi. Mekke yakınlarına varıldığı zaman da Kurayş müşriklerine haber göndererek *-Hudeybiye müsâlehası hukümlerine göre-* **Mekke** şehrini boşaltmalarını istedi.

Bunun üzerine,

-Size selâm veren (ve Müslümân'lık şiârını gösteren) **kişiye** ***-sen mü'min değilsin-*** **demeyiniz-.** (Nisâ', 94).

kavl-i şerîfi, bu harbde ve bu hâdisede nâzil olmuşdur".

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.317. (1620 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

[419] -Ba'zı kayıtlarda, bu hâdisenin, **Gâlib ibn-i Abdu'llâh El-Leysî seriyyesi** 'nde vukû' bulduğu yazılıdır. Yüzotuz kişilik bir mevcûdu olan bu seriyye, **Gâlib ibn-i Abdu'llâh El-Leysî** *radıye'llâhü anh* 'ın idâresinde, Hicret'in yedinci yılının Ramazan ayında, **Necid** diyârında ve **Batn-ı Nahle** 'nin arka tarafında bulunan ve **Mîfaa** adı verilen yerde toplanan bir eşkiyâ gurubu üzerine gönderildi. Sabâhın erken saatlerinde düşman üzerine ânî bir baskın yapan İslâm askerleri, düşman kuvvetlerini dağıtarak bir kısmını öldürdü. Ele geçirdiği hayvanları da ganîmet malı olarak alıp Medîne'ye getirdiler. Burası ile Medîne arasında sakiz saatlik bir mesâfe vardır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.317. (1620 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

Bunun üzerine Müslümân'ların geldiğini haber alan Kurayş müşrikleri, Mekke şehrini boşaltarak etrafda bulunan tepelere çekildiler. Çadırlar kurup ağaçlar altına yatarak Müslümân'ların hâlini seyr etmeye başladılar.

Müslümân'lar, fazla harb silâhlarını Mekke'nin hâricinde bırakarak Mekke'nin kuzey tarafından şehre girmeye başladılar. Yanlarında kınında duran birer kılıç vardı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* ise, en önde **Kavsâ** adlı devesinin üzerinde idi. Ashâb-ı Kirâm, vakûr adımlarla O'nu ta'kîb ediyor, **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh*, devenin önünde şu ma'nâdaki şiirleri terennüm erdiyordu:

"Ey kâfir oğulları, Rasûlü'llâh'ın önünden çekiliniz. Allâhü Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde O'nun hakk peygamber olduğuna âyetler indirdi. En hayırlı ölüm, O'nun yolunda ölümdür. Biz O'nun emir ve işâreti ile sizi yok ederiz".[420]

Manzara pek hazîn idi. Yedi sene önce Kurayş müşrikleri ileri gelenlerinin **Dâru'n-Nedve** denilen toplantı yerinde toplanarak hep birden öldürmeye and içdikleri **Hazreti Muhammed** *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, onların elinden kurtularak aralarından çıkmış, memleketini terk ederek uzak diyarlara gitmiş, teblîğe me'mûr bulunduğu mukaddes vazîfesine oralarda devâm etmiş, nice gönüllere **Tevhîd Dîni**'ni sindirmiş, nice rûhları **îmân hazzı** ile doyurmuş, ondan sonra da bu mümtâz Müslümân'ların önüne düşerek **Kâ'be** 'yi (*Beytü'llâh'ı*) ziyârete gelmişdi. Kaç kişi çıkmışlardı, şimdi kaç kişi olarak geliyorlardı. Yedi sene zarfında İslâm Dîni'nin intişârındaki sür'at, akıllara durgunluk verecek bir derecede idi.

Müslümân'lar, Kâ'be-i Muazzama'yı görünce **Tekbîr** ve **Tehlîl** getirmeye, *"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek"* diye **Telbiye**'de bulunmaya, Mekke ufuklarını Tekbîr, Tehlîl ve Telbiye sadâları ile çınlatmaya başladılar. Ashâb-ı Kirâm'ın önünde Kâ'be'ye doğru ilerleyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, devesinin üzerinde Kâ'be-i Muazzama'yı tavâf edip **Hacer-i Esved** 'i isti'lâm etdi. Ashâb-ı Kirâm da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in yapdığı gibi, Kâ'be-i Muazzama'yı tavâf edip Hacer-i Esved'i isti'lâm etdiler.

---

[420] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.308. Kâmil Miras.

Bu sırada Kurayş müşriklerinin *"Muhammed ve Ashâb-ı Kirâm'ı, Medîne'de sıtmadan zayıf düşmüşler"* dedikleri haberi duyuldu. Bu haberi öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de Ashâb-ı Kirâm'ına, kendilerini düşmana zayıf göstermemelerini ve tavâf ederken **"Remel"** yapmalarını emr etdi. Onlar da aynı şekilde hareket etdiler.[386]

Kâ'be-i Muazzama tavâf edildikden sonra **Safâ** tepesine gidildi. Orada **Safâ** ile **Merve** tepeleri arasında **sa'y** edildi. Sa'y esnâsında da **"Hervele"** yapıldı. Bundan sonra da kurbanlar kesildi. Tıraş olunup ihrâmdan çıkıldı.

Ertesi gün öğle vakti olunca Müslümân'lar öğle namazını kılmaya hazırlandılar. **Bilâl-i Habeşî** *radıye'llâhü anh*, tatlı ve gür sesi ile öğle ezanını okudu. Mekke ufukları ilk def'a ezan sesiyle çınladı. İki bin Müslümân, cemâat hâlinde öğle namazını kıldılar. Silâhları beklemek için Mekke dışında bırakılan Müslümân'lar da değiştirildi. Onlar da gelip aynı şekilde umre yaparak ihramdan çıkdılar.

Bu sûretle Mekke'de üç gün kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* ve Ashâb-ı Kirâm'ı, kemâl-i edeb ve nezâketle Kâ'be'-i Muazzama'yı ziyâret edip umre yapdıkdan ve Muhâcirîn-i Kirâm akrabâları ile görüşdükden sonra *-hiçbir müessif hâdise olmadan-* dördüncü gün Medîne'ye geri döndüler. Böylece **Umretü'l-Kazâ',** *-usûlüne uygun bir şekilde-* îfâ edilmiş oldu.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın Meymûne ile evlenmesi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*'in Mekke'de bulunan amucası **Hazreti Abbâs** *radıye'llâhü anh*, Müslümân olduğunu henüz açıklamamışdı. Umre yapıldıkdan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*'e mürâcaat ederek baldızı **Meymûne bint-i Hâris El-Hilâliyye** *radıye'llâhü anhâ* ile evlenmelerini teklîf etdi. O da bu teklîfi kabûl ederek Meymûne bint-i

386-Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.6.ss.146. (794 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Remel: Bir tavâf yedi **Şavt** 'dır. İlk üç şavtın serî ve canlı, diğer dört şavtın da ağır ve temkinli bir yürüyüş ile yapılmasıdır.

Sa'y: Safâ ile Merve tepeleri arasında *-usûlüne uygun olarak-* yedi kere gidip gelmekdir.

Hervele: Safâ ile Merve tepeleri arasında sa'y edilirken iki yeşil direk arasında bulunan mesâfeyi, erkeklerin sür'atle geçmeleridir.

Hâris El-Hilâliyye *radıye'llâhü anhâ* 'yı kendisine nikâh etdi. Bu vesîle ile de Mekke'de birkaç gün daha kalmak istedi.

Bu sırada Kurayş müşrikleri **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'a mürâcaat ederek, Hudeybiye müsâlehası hukümlerine göre, Müslümân'ların Mekke'de üç günden fazla kalmamalarını istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de *"Düğünümüz vardır. Sizler de bulunursanız tuz ekmek yeriz"* dedi. Fakat Kurayş müşrikleri bu teklîfi kabûl etmediler. Bunun için Müslümân'lar, Mekke'yi, Kurayş müşriklerine terk ederek Medîne'ye doğru hareket etdiler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem,* yolda **"Serf"** denilen yerde konaklıyarak Meymûne bint-i Hâris El-Hilâliyye *radıye'llâhü anhâ* ile zifâfa girdi. Bundan sonra da yollarına devam ederek sâlimen Medîne'ye vardılar. Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in bir sene evvel görmüş olduğu rü'yâ muhteviyâtı aynen tahakkûk etmiş ve **"Feth-i Mübîn"** kapısı açılmış oldu.

Meymûne bint-i Hâris El-Hilâliyye *radıye'llâhü anhâ* 'nın asıl ismi **"Berre"** idi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, kendisi ile evlenince *"Bereketlenmiş"* ma'nâsına gelen **"Meymûne"** ismini verdi. Meymûne bint-i Hâris El-Hilâliyye *radıye'llâhü anhâ,* beş kız kardeşdirler. Diğer kız kardeşleri de **Hazreti Hamza, Ca'fer, Abbâs** ve **Şeddâd** *radıye'llâhü anhüm* 'ün aileleridir. Yirmialtı yaşlarında iken Hazreti Muhammed *sallâhü aleyhi ve selem* ile evlenen Meymûne bint-i Hâris El-Hilâliyye *radıye'llâhü anhâ*, çok hayırperver bir kadın olup Hicret'in ellibirinci yılında bir hacc dönüşünde *"Serf"* denilen mevkî'de vefât etmişdir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in evlendiği en son kadın budur.[421]

Hazreti Hamza radıye'llâhü anh **'ın kızı Umâme**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Umre yapdıkdan sonra Mekke'den hareket ederken amucası **Hazreti Hazma** *radıye'llâhü anh* 'ın küçük kızı **Umâme**, *"Amca, amca"* diyerek

[421] -Meymûne *radıye'llâhü anhâ*, nefsini nikâh için Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e arz etmiş, bunun için de mehir ta'yîn edilmemişdir.
Sahîh-i Buhâri Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.7.ss.202. (1061 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). ve C.10.ss.286. (1618 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

arkasına takıldı. O da Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'a, *"Yâ Ali, O'nu al"* dedi. O da O'nu alıp Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* 'nın yanına bindirdi. Bunu gören **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh* da *"O benim amucamın kızıdır. Ailem de O'nun teyzesidir. O'nu ben alıp yetiştireceğim"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* de, O'nu, **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh* 'ın ailesi olan **Esmâ'** *radıye'llâhü anhâ* 'ya vererek,

"Teyze, anne gibidir".

buyurdu.

✵

✵ ✵

"Size selâm veren (ve Müslümân'lık şiârı gösteren) **kişiye, -*Sen Mü'min değilsin*- demeyiniz".**[422]

"Allâh'ın, kendilerine gazab etdiği bir kavmi (Yahûdî'leri) **dost edinenleri** (münâfıkları) **görmedin mi? Bunlar sizden** (Mü'min'lerden) **de değildir, onlardan** (Yahûdî'lerden) **de değildir. Bunlar, kendileri de bilib dururlarken, yalan yere** (biz Mü'miniz diye) **yemîn ederler".**

"Allâh onlar için çetin bir azâb hazırladı. Hakîkat, onların yapmakda oldukları işler ne kötüdür".

"Onlar yemînlerini bir kalkan edindiler de (bununla insanları) **Allâh yolundan çevirdiler. İşte onların hakkı horlatıcı bir azâbdır".**[423]

✵

✵ ✵

[422] -Nisâ' Sûresi, âyet 94.
[423] -Mücâdile Sûresi, âyet 14-15-16.

HİCRET'İN SEKİZİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Hâlid ibn-i Velîd ibn-i Muğîra'nın Müslümân olması

Benî Mahzûm kabîlesi eşrâfından olan **Hâlid ibn-i Velîd ibn-i Muğîra**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Hudeybiye Müsâlehası'ndan bir yıl sonra Umretü'l-Kazâ' için Mekke'ye geldiği zaman, oradan uzaklaşarak başka bir yere gitmişdi. Fakat bu gidiş de, kendisini istediği bir sükûnete kavuşdurmadı. Yeni bir dîne girme endîşesi, mütemâdiyen zihnini kurcalıyordu. Bir ara Bizans topraklarına giderek oralarda dînî incelemeler yapmayı ve ona göre bir karar vermeyi düşünüyordu. Fakat ba'zı tesâdüfler O'nu irşâd ederek hidâyete ulaştırdı.[424]

Hazreti Muhammed *sallâ`llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Umretü'l-Kazâ için Mekke'ye geldiği zaman, Hâlid ibn-i Velîd'in daha önce Müslümân olan kardeşi **Velîd ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh* 'a kardeşi Hâlid ibn-i Velîd'i sormuş, Mekke'de olmadığını haber alınca da Hâlid ibn-i Velîd'in evsâf ve meziyetlerini sayarak *"O'nun bu güne kadar Müslümân olmadığına hayret ediyorum. Hâlid ibn-i Velîd, İslâm Dîni'nin ulvîliğini anlayamıyacak derecede bir insan değildir* " diyerek teessürünü beyân etmişdir. Bu sözleri fırsat bilen kardeşi Velîd ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, derhâl

---

424 -Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, zenginliği ve şirretliği ile meşhûr bir kimse olan Velid ibn-i Muğîra'nın oğludur. Muğîra ise Velîd'i, *-çocuğu olmadığı için-* onsekiz yaşlarında evlâtlık olarak almışdır. İslâm'ın ve Müslümân'ların aleyhinde çalışan bir kimse olduğundan Kalem sûresinin baş tarafında on vasıf ile teşhîr edilmiş; ayrıca Müddessir sûresinde de kötülükleri belirtilmişdir. Çok zengin bir adam olduğundan kavmi arasında i'tibâr sâhibi idi. Bunun için müşriklerin, *-peygamberlik şu iki şahısdan birisine gelseydi-* dedikleri kimsedir.

Bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in okuduğu **Secde** sûresini dinleyince etkilenmiş, kendisinde Kur'ân'a ve İslâm'a karşı bir meyil belirmişdi. Fakat Ebû Cehil ve arkadaşlarının hakâret dolu alaylı sözleri karşısında tekrar onlar ile berâber olarak İslâm'ın ve Hazreti Myhammed *aleyhi's-selâm* 'ın aleyhinde bulunmaya ve onlarla birlikde çalışmaya başlamışdır.

Çok zengin olduğundan sayısız hizmetçileri ve on oğlu vardı. Bunlardan Velîd, Hâlid, Hişâm ve Ammâre Müslümân olup İslâm'a ve Müslümân'lara büyük hizmetlerde bulunmuşlardır.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.3.ss.1073 ve ss.1111. Hasan Basri Çantay.

kardeşi Hâlid ibn-i Velîd'e bir mektûb yazarak durumu bildirdi ve bu fırsatı kaçırmayarak gelip Müslümân olmasını istedi. O da mektûbu alınca gelip Müslümân olarak hidâyete kavuşdu.

Müslümân olmadan önce Kurayş müşriklerinin süvâri kumandanı olan Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, kendisinin nasıl Müslümân olduğunu şöyle anlatır:

Allâhü Teâlâ'nın irâdesi benim Müslümân olmaklığıma teallûk edince gönlümde İslâm Dîni'ne karşı derin bir meyil hâsıl oldu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde **Hudeybiye** 'ye geldiği zaman **Usfan** mevkîine konmuşdu. O zaman içimden bir ses, *"Git Müslümân ol"* diyordu. Fakat etrâfımda bulunanları bırakamıyordum. Kat'iyyetle inanmışdım ki Allâhü Teâlâ O'na yardım ediyordu ve yakında Kurayş'e hâkim olacakdı. Mekke'yi terk ederek tedbîr almak istiyordum. *Habaşistan* hukümdârı **Necâşî**'ye gitmeyi düşündüm. Fakat O da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e tarafdardı. Onun için O'ndan bana bir fayda yokdu. ***Bizans*** imparatoru **Kayser Hirakl** topraklarına gitmek istedim. Fakat oralarda Yahûdî veyâ Hristiyân olabilir miydim? Netîcede hiç bir tarafa gitmemeye karar verdim. Kendi kendime *"Buralarda kalacağım, fakat Mekke'yi terk edip bir fırsat bekleyeceğim"* dedim. Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde ***Umretrü'l-Kazâ'*** niyeti ile Mekke'ye geldi. Umre vazîfesini îfâ' etdikden sonra bir ara kardeşim Velîd ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'a beni sormuş, taltîf edici sözler söylemiş. Bunun üzerine kardeşim Velîd ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, bana şu mektûbu yazmış:

"Kardeşim, hâlen Müslümân olmadığına hayret ediyorum. Size bildirmek isterim ki Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem seni sordu. Ben de senin yakın bir zamanda Müslümân olacağını söyledim. O da -Hâlid ibn-i Velîd, İslâm Dîni'nin doğru bir yol olduğunu anlayamıyacak derecede bir insan değildir. Eğer İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olsaydı ve Müslümân'lar ile birlikde şahsî meziyyet ve şecâatini bu yolda sarf etseydi, biz de O'na değerince kıymet verirdik- dedi. Artık vakit geçirmemelisin. Bu bir fırsat ve bir devletdir".

Bu mektûbu alınca sevindim. İslâm Dîni'ne karşı olan meylim artdı. Mekke'ye döndüm. Yol azığı tedârik ederek Medîne'ye gitmeye karar verdim. **Osmân ibn-i Talha** da benim gibi düşünmekde idi.

Berâberce yola çıkdık. **Hüdâ Mevkîi**'ne gelince orada, Habeşistan'dan Müslümân olarak gelen ve Medîne'ye gitmekde olan **Amr ibni'l-Âs**'a rast geldik. Amr ibn-i'l-Âs, nereye gitmekde olduğumuzu sordu. Biz de *"Medîne'ye, Müslümân olmaya"* cevâbını verdik. Meğer O da bizim gibi düşünüyormuş. Hep berâber Medîne'ye geldik. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bizim geldiğimizi haber alınca Ashâb-ı Kirâm'ına, ***"Kurayş, ciğerpârelerini size gönderdi"*** demiş. Ben yolcu elbîsemi değiştirdim. Güzel giyimlerle Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna gidiyordum. Yolda kardeşim Velîd ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'a rast geldim. Bana, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in gelişimden memnûn olduğunu mujdeledi. *"Seni bekliyor, hemen git"* dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna vardım. Selâm verdim. *"Yâ Rasûle'llâh, bana İslâm Dîni'ni ta'lîm et. Ben Müslümân olmaya geldim"* diyerek şehâdet getirdim. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Seni İslâm'a hidâyet eden Allâh'a hamd olsun"* duâsında bulundukdan sonra, *"Ey Hâlid, sen fikirli ve azimli bir adamsın. Akıl ve irâdenin, seni hayır ve saâdete götüreceğini zâten ümid ediyordum"* dedi. Ben de *"Yâ Rasûle'llâh, dalâlet ve küfürde kaldığım müddet içinde işlediğim günahlarımın afv edilmesi için Allâhü Teâlâ'ya duâ ediniz"* dedim. O da güler yüzle,

"İslâm ve hicret, geçmiş günahlara keffâretdir" buyurdu.

Künyesi **"Ebû Süleymân"** olan Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh,* İslâm Dîni'ne girip Müslümân oldukdan sonra, İslâm Dîni'ne büyük hizmetler yapdı. Birçok muhârebelerde bulunarak büyük muvaffakıyyetler elde etdi. Hattâ **Mûte** muhârebesindeki eşsiz başarılarından dolayı da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* kendisine **"Seyfü'llâh:***Allâh'ın kılıcı* **"** unvânını verdi. Hicret'in yirmibirinci yılında *Hums*'da (veyâ *Medîne*'de) vefât etdi.

Osmân ibn-i Talha'nın Müslümân olması

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* 'ın Müslümân olmasından sonra **Osmân ibn-i Talha** *radıye'llâhü anh*, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu.

Osmân ibn-i Talha *radıye'llâhü anh*, **Abdü'd-dâr Oğulları**'ndan olup Kâ'be-i Muazzama'nın **perdedârı** idi. Kendisi, Kâ'be-i Muazzama'nın anahtarlarını elinde bulunduran ailenin reisidir. Mekke feth edilince, Kâ'be-i Muazzama'nın anahtarları yine kendisine verildi.

Amr ibni'l-Âs'ın Müslümân olması

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın Müslümân olmasından sonra -*Osmân ibn-i Talha radıye'llâhü anh ile birlikde*- **Amr ibni'l-Âs** *radıye'llâhü anh* da İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Daha evvel Müslümân'lar aleyhinde yapdığı işlerden dolayı da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den özür diledi.

Zekî, cesûr, şâir ve hatîb bir kimse olan ve Arab dâhîlerinden biri bulunan Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh,* Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile birlikde Mekke Fethi'nde bulundu ve O'nun tarafından **Ummân**'a *âmil* ta'yîn edildi. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*'ın hilâfeti zamânında Şâm'ın fethine me'mûr edildi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*'ın hilâfeti zamânında, evvelâ *Filistin* vâliliğine, daha sonra *Mısır*'ın fethine me'mûr olundu. Mısır'ı feth etdikden sonra da oraya vâli ta'yîn edildi. Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*'ın hilâfeti zamânında da Mısır vâliliğinden azl edildi. Daha sonra **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* ile **Muâviye** *radıye'llâhü anh* arasındaki mücâdelede, Muâviye tarafından hakem ta'yîn olundu. Netîcede Muâviye *radıye'llâhü anh*'ın da'vâyı kazanması üzerine tekrar Mısır vâliliğine ta'yîn edildi. Ölünceye kadar da o vazîfede kaldı. Hiret'in kırküçüncü yılında vefât edince *Mukattam*'a defn edildi.

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* Müslümân olmak için tereddüdde bulunduğu ve Mekke'yi terk etdiği sırada, Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* da **Tâif** taraflarındaki arâzîsine çekilmişdi. Fakat burada duramayarak ba'zı ümidlerle *Habeşistan*'a gitdi. Giderken yolda, tesâdüfen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in, Habeşistan imparatoru **Necâşî**'ye elçi olarak gönderdiği **Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî** *radıye'llâhü anh*'a rast geldi. Berâberce yolculuk etdiler.

Bu sûretle Habeşistan'a varan Amr ibni'l-Âs, ilk zamanlar Müslümân'lar aleyhinde çalışdı. Fakat Habeşistan imparatoru Necâşî'nin ve etrâfında bulunan papazların hareketleri ve İslâm'a karşı olan davranışları, kendisini uyandırdı. Çünkü bütün vak'alar ve müşâhedeler, her yerde ve her zamanda Müslümân'lar lehine cereyan ediyordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in İslâm Dîni'ne da'vet mektûbunu alan Necâşî'nin İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğunu görünce, kendisi de sarsıldı. Habeşistan'da iken Müslümân olmak karârını verdi. Medîne'ye gitmek üzere

Habeşistan'dan ayrılıp yola çıkdı. Yolda **Hüdâ Mevkîi**'ne gelince, aynı gâye ile Medîne'ye gitmekde olan *Hâlid ibn-i Velîd* ve *Osmân ibn-i Talhâ* 'ya rast geldi. Berâberce Medîne'ye gidip Müslümân oldular.

Mescid-i Nebî'de Minber inşaati ve Hanîn-i Ciz'

Hicret'in sekizinci yılına kadar **Mescid-i Nebî'**de husûsî bir minber yokdu. Bunun yerine mihrâbın sağ tarafına konulmuş olan bir hurma kütüğü vardı ki Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hutbe okuduğu zaman, bu hurma kütüğüne dayanarak (*veyâ üzerine çıkarak*) okurdu. Hicret'in sekizinci yılında cemâat çoğaldığı için -*sesin iyice duyulmaması sebebi ile*- yüksekce bir yere çıkıp Ashâb-ı Kirâm'ına hitâb etmek ihtiyâcını duyan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, marangoz bir kölesi olan Ensâr-ı Kirâm'ın kadınlarından birine, *"Marangoz kölene söyle de benim için insanlara hitâb etdiğim zaman üzerine oturabileceğim tahtadan bir yer yapsın"* dedi. Kadın da marangoz kölesine söyledi. O da **Gâbe** ormanlarının *ılgın* ağacından üç basamaklı bir minber yapdı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in gösterdiği yere koydu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu minber yapılmadan önce, mihrâbın sağ tarafına konulmuş olan bir hurma kütüğüne dayanarak (*veyâ üzerine çıkarak*) hutbe okurdu. Üç basamaklı olan bu minber yapılıp mihrâbın sağ tarafına konuldukdan sonra, onun üzerine çıkarak hutbelerini okumaya başladı.

Bu minber üzerinde hutbelerini okumaya başlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir Cum'a günü hutbe okumak üzere minbbere çıkdı. Bu sırada bir mescid dolusu Ashâb-ı Kirâm'ın huzûrunda bu hurma kütüğünün, -*bir ananın kendisinden ayrılan evlâdına hüzün ve kederinden dolayı şiddetli bir arzû ve iştiyâk ile ağlayıp inlediği gibi*- inleyip feryâd etdiği görüldü. O'nun bu hâlini gören Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, minberden inip O'nu kucakladı ve *"İstersen seni eskiden yetişip büyüdüğün yere götürüp yeniden dikeyim. Sen de yeni başdan olduğun gibi yetiş. İstersen cennet'de dikeyim de cennet ırmaklarından, pınarlarından kana kana iç, güzelce yetiş, meyve ver ve meyveni Allâh'ın sevgili kulları yesin. Nasıl istersen öyle yapayım"* dedi. O da, (*kendi lisânı ile*) âhireti ve cenneti, dünyâ'ya tercîh etdiğini ifâde edip -*susturulan bir çocuk gibi*-

hafîf hafîf inleyerek susdu. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Eğer ben O'nu kucaklamamış olsaydım, kıyâmet gününe kadar hep böyle inleyip duracakdı. Siz O'nu ayıplamayınız. Zîrâ Allâh'ın Rasûlü hangi şey'den ayrı düşerse, o şey' mutlakâ mahzûn olur".

buyurdu.

Bu hâdise, **Mescid-i Nebî'de** bir Cum'a günü bir mescid dolusu Ashâb-ı Kirâm'ın huzûrunda cereyan etmişdir ki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in nübüvvetine delâlet eden ap-açık mu'cizelerden birisidir. Bu hâdiseyi bildiren Hadîs-i şerîf'e, **"Hanîn-i Ciz':***Hurma kütüğünün feryâd-ı iştiyâkı* **"** hadîsi denir ki mütevâtir'dir.

Bu ibretli hâdiseden sonra bu hurma kütüğü, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in emri ile, yerinden alınıp üç basamaklı minberin altına defn olundu.

Bi'l-âhare Muâviye *radıye'llâhü anh*, Hicret'in ellinci yılında, üç basamaklı olan bu minberin, yerinden sökülüp -*kendisi için*- Şâm'a getirilmesini, Medîne vâlisi olan **Mervan**'a emr etdi. O da, aldığı emir gereğince, minberi yerinden söktürdü. Fakat minberin söküldüğü gün tesâdüfen güneş tutuldu. Ortalık kararıp yıldızlar görüldü. Bunu gören halk da, Mervan'ın bu hareketini uğursuz sayarak i'tirâz etdi.

Bunun üzerine halkın ithâmından kurtulmak isteyen Mervan, yapdığı bu işi te'vîl etmek üzere bir hutbe okuyarak *"Emîru'l-mü'minîn, minberi Şâm'a göndermemi değil, yükseltmemi emr etdi"* dedi. Bundan sonra da bir marangoz çağırarak üç basamağın alt tarafına üç basamak daha ilâve etdirip yerine koydurdu. Bunu da gûyâ cemâatin çoğalmasından dolayı yapmış oldu. Muâviye *radıye'llâhü anh* da, yapdığı işe pişmân olarak, gönderdiği emri geri aldı. Daha sonraları bu basamak adedi dokuza çıkartıldı.

Hicrî (654) târihinde Mescid-i Nebî yandığı zaman, bu minber de yandı. Bunun yerine başka bir minber yaptırılarak konuldu. Daha sonra muhtelif şahıslar tarafından yenileri yaptırılarak değiştirildi.[425]

Bir mescide minber konulması, o mescidde Cum'a ve Bayram namazları kılınarak hutbe okunmasına izin verilmesi ma'nâsını ifâde

[425] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.97-108. (498 ve 499 nolu Hadîs-i şerîf ve îzahları). Ahmed Naim.

eder. Binâen-aleyh İslâmiyyet'de herkes mescid yaptırabilir ve yaptırdığı mescide -*ehil ise*- imâm olabilir. Fakat o mescide minber koymak, selâhıyyetli bir makam tarafından verilecek müsâadeye bağlıdır. Aynı zamanda herkes imâm olabilir. Fakat hatîb olmak için mensûb olmak lâzımdır.

Kasâme yemîni usûlünün vaz' edilmesi

Bir kimsenin tasarrufunda olmayan hâlî bir yerde vukû' bulan bir katil hâdisesinde, şâhid ve karîne bulunmayınca, **"Kasâme yemîni"** usûlüne mürâcaat edilir ki bu usûl, şu hâdise üzerine vaz' edilmişdir:

Umretü'l-Kazâ'dan biraz önce, Ashâb-ı Kirâm'dan **Abdu'llâh ibn-i Sehl** ile **Muhayyısa ibn-i Mes'ûd ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anhüm*, hem gezmek, hem de hurma toplamak için Hayber'de bulunan dostlarının yanına gitdiler. Bunlar, Hayber'e vardıkları zaman -*kendi işlerini yapmak üzere*- ayrıldılar. Bir müddet sonra işlerini bitiren Muhayyısa ibn-i Mes'ûd ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anh*, Abdu'llâh ibn-i Sehl *radıye'llâhü anh'*ın bulunduğu yere gelince, O'nu, öldürülerek kanlar içerisinde bir pınara atılmış bir halde buldu. Üzülerek oradan alıp defn etdi. Bundan sonra bu işi kimin yapdığını suruşturdu ise de bir ip ucu ele geçiremedi. Bir şâhid ve karîne bulamadı. Bununla berâber Yahûdî'lerden şübhelendi.

Medîne'ye gelerek durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e haber verdi. O da yaptırdığı tahkîkat netîcesinde bir şâhid ve karîne bulamadı. Bunun üzerine **"Kasâme yemîni"** usûlüne mürâcaat etdi.

Bu usûle göre, maznûnlar tarafından elli kişi töhmetden berî olduklarına yemîn edecekler, diğer tarafdan da elli kişi bu işin maznûnlara âid olduğuna yemîn edeceklerdi. Fakat her iki taraf da yamîn nisâbını te'mîn edemediler.

Her iki tarafın da yemîn nisâbını te'mîn edemediklerini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, cinâyet, Hayber topraklarında işlendiği için, Hayber halkının diyet vermesine karar verdi. Bununla berâber Hayber'lilere otuz deve vererek onlara yardım etdi. Geriye kalan yetmiş deveyi de Hayber'liler verdiler. Bu sûretle ölen şahsın diyeti verilmiş ve da'vâ sona erdirilmiş oldu.[426]

[426] -Kasâme yemîni hakkında fazla bilgi için bak:

M û t e Muhârebesi

Târihin nâdir kayd etdiği muhârebelerden birisi olan **Mûte Muhârebesi**, Müslümân'lar ile Sûriye'liler (*Rûm'lar*) arasında vukû' bulan ilk muhârebedir ki *Ürdün* yakınlarında bulunan ***Mûte*** mevkîinde yapılmış ve Hicret'in sekizinci yılında vukû' bulmuşdur.

Bu muhârebenin sebebleri

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Hâris ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh*'ı, elçi olarak, bir mektûb ile birlikde, o zaman Bizans imparatorluğuna bağlı bulunan **Busrâ** emîri **Şurahbil ibn-i Amr**'ı İslâm Dîni'ne da'vet etmek için göndermişdi. Elçi olan Hâris ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh*, Mûte'den geçerken Gassânî emîrlerinden **Şurahbil ibn-i Amr**'a tesâdüf etdi. Kendisine sıfatını ve vazîfesini söyleyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in mektûbunu verdi. O da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in mektûbuna kızarak Hâris ibn-i Umeyr *radıye'llâhü anh*'ı küstahca şehîd etdi.

Devletler hukûkunu hiçe sayan bu çirkin hâdise müstesnâ olmak üzere, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in elçileri arasında bundan başka şehîd edilen olmadı. Bunun için her devirde ve her milletde insanlığa ve milletler arası hukûka aykırı sayılan bu mühim hâdise karşısında, Müslümân'ların lâ-kayd kalmaları mümkün değildi. Bunun cevâbını vermek ve oralarda da İslâm'ın varlığını göstermek, zarûrî bir hâl idi.

Bu mühim hâdiseden başka, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in onbeş kişilik bir devriye kolu da, Sûriye hudûdlarında pusuya düşürülerek şehîd edilmiş, yalnız bir kişi kurtulmuşdu.

Bunun için bunların acısını almak, bunları yapanlara bir ders vermek ve Sûriye taraflarında da İslâm Dîni'ni yaymak îcâb ediyordu. Bu maksatla harekete geçen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, derhâl harb hazırlıklarına başlayarak üç bin kişilik büyük bir ordu hazırladı.

İstılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.3.ss.164-197. Ömer Nasûhi Bilmen.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.536. (1311 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

İslâm ordusunun Medîne'den hareket etmesi

Harb hazırlıklarına başlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in sekizinci yılının Cümâdü'l-ûlâ ayında, Sûriye taraflarına doğru bir sefere çıkılacağını i'lân etdirdi. Zâten Ashâb-ı Kirâm da bu vaziyeti iyice idrâk etmişdi. Bunun için sebebini sormadan derhâl *Medîne* yakınındaki **Cürûf mevkîi**'nde toplandılar. Kısa bir zamanda üç bin kişilik bir ordu tertîb edildi. Bu ordunun başına henüz bir kumandan ta'yîn edilmemişdi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, evlâtlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh*'ı kumandan ta'yîn etdi ve kendisine beyaz bir sancak vererek vezîfesinin ne olduğunu bildirdi. Ashâb-ı Kirâm'ına hitâben de,

"Harbde Zeyd ibn-i Hârise şehîd olursa yerine Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib geçsin. O da şehîd olursa yerine Abdu'llâh ibn-i Ravâha geçsin. Abdu'llâh ibn-i Ravâha da şehîd olursa, asker kimi isterse onu kumandan ta'yîn etsin".

buyurdu.

Bundan sonra **Curûf**'da toplanan İslâm askerlerinin içerisine girerek onlara hitâben şöyle dedi:

"Oralarda her kim varsa evvelâ İslâm Dîni'ne da'vet ediniz. Eğer kabûl ederlerse, onlara islâm Dîni'ni telkîn ediniz. Eğer kabûl ederlerse, arzû edenler Medîne'ye hicret etsinler. Muhâcirlik sevâb ve haklarına nâil olurlar. Arzû edenler de yerlerinde kalsınlar. Eğer muhâlefet yüzü gösterirlerse, -Allâh'ın yardımına sığınarak- O'nun ve sizin düşmanlarınızla çarpışın.

Gitdiğiniz yerlerde bir takım râhiblere rastlayacaksınız. Onlara hiç bir fenâlık etmeyiniz. Hurma ve sâir mahsûl veren ağaşları kesmeyiniz. Evleri yıkmayınız.

Eğer harbde Zeyd ibn-i Hârise şehîd olursa O'nun yerine Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib kumandan olacakdır. O da şehîd olursa O'nun yerine Andu'llâh ibn-i Ravâha kumandan olacakdır. O da şehîd olursa Müslümân'lar kimi isterlerse o kumandan olacakdır".

Bunları söyledikden sonra da **Cürûf**'dan **Mûte**'ye doğru hareket eden İslâm ordusunu **"Seniyyetü'l-vedâ':** *Ayrılık tepesi***"** mevkîine kadar uğurladı. Onlarla vedâlaşıp haklarında hayır duâda bulundu. Onlar gitdikden sonra da bir kısım Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'ye geri döndü. Zeyd ibn-i Hârise *radıye'llâhü anh* idâresindeki

İslâm ordusu da, ilk def'a üç bin kişilik bir İslâm kuvveti hâlinde **Mûte**'ye doğru ilerlemeye başladı.

Bu arada bir câsus, Müslümân'ların hareketini, **Şurahbil ibn-i Amr**'a ve **Sûrıye**'lilere bildirdi. Bu sûretle Müslümânların hareketini haber alan düşman, derhâl harb hazırlıklarına başladı. Kısa bir zamanda **Rûm**'lardan ve **Lahm, Cüzam, Kayn** gibi Arab kabîlelerinden müteşekkil yüz bin kişilik bir kuvvet hazırladılar.[427]

Müslümân'lar, karşılarına nasıl bir kuvvet çıkacağını bilmeden ilerliyorlardı. **"Mean mevkîi"** ne geldikleri zaman, düşman kuvvetlerinin, yüz bin kişilik bir ordu ile karşılarına çıkdıklarını haber aldılar. Böyle muazzam bir ordu ile karşılaştıklarını anlayınca da ilk hamlede şaşırır gibi oldular. Hemen bir meclis toplayarak ne yapacaklarını müzâkere etdiler. Bir ara keyfiyyeti Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e yazarak ta'lîmât istemeyi düşündüler. Bu sırada **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh*, ayağa kalkarak *"Arkadaşlar, biz evlerimizden niçin çıkdık? Ölürsek şehîd, yaşarsak gâzi olmak için değil mi? O halde düşünüp duracak ne vardır?"* dedi ve İslâm askerlerinin hislerini okşadı. Bunun üzerine kendilerinde yeni bir kuvvetin meydana geldiğini gören İslâm askerleri, can verip can almaya karar verdiler.

Bu karardan sonra yollarına devam eden ederek **Mûte**'ye varan İslâm askerleri, karşılarında çok mükemmel bir şekilde techîzatlandırılmış yüz bin kişilik düşman ordusu gördüler. Bu durum karşısında ölümden kurtulmanın bir çâresinin olmadığına kat'iyyetle inanan İslâm askerleri, âdetâ ölümü hakîr görürcesine **Allâh Allâh** sadâları ile düşman saflarına daldılar. Üş bin kişilik îmân âbidesinin önderi **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh*, İslâm ordusunun önünde yaya olarak ilerledi. Bütün askerlere numûne olmak istiyordu. Öyle pervâsız bir şekilde harb ediyordu ki göğsü delik deşik olmuşdu.

---

[427] -Ba'zı kayıtlarda bu ordunun, yüz bin kişisinin **Rûm**'lardan, yüz bin kişisinin de -**Lahm, Cüzam, Kayn** gibi Hristiyan Dîni'ni kabûl etmiş olan- Arab kabîlelerinden müteşekkil olmak üzere ikiyüz bin kişi olduğu yazılıdır. Bu hâlde bire altmış nisbetinde bir fazlalık vardır. Hiç bir târihî harb, iki taraf orduları arasında bu şekilde bir nisbetsizlik kayd etmemişdir. Mûte'de vukû' bulan bu çetin muhârebe karşısında İslâm ordusunun verdiği şehîd sayısı sâdece on kişidir. Bu muazzam hârikanın sebeb ve sâikı, İslâm kumandanlarının ve askerlerinin fedây-i nefs ederek harbi idâre etmeleri, bunun netîcesi olarak da Allâh'ın nusratinin (*yardımının*) kendilerine ulaşmasıdır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.4.ss.541. Kâmil Miras.

Şehâdet şerbetini içerken sancağı, **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh*'a verdi.

Henüz kırk yaşına varmamış olan ikinci kumandan **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh,* sancağı alır almaz atını pervâsızca düşman ordusunun içine sürdü. Îmân dolusu göğsünü, kahramanca düşman oklarına hedef etdi. Allâh için salladığı kılıç, düşman askerlerinin tepesine bir yıldırım gibi iniyordu. Bu sırada dört tarafdan saran düşman ordularına karşı, yaya harb etmenin daha iyi olduğuna kanâat getirerek atından indi. Yaya olarak harb etmeye başladı. Düşmana kalmaması için de atının ayağını kılıçladı. Allâh ve Rasûl'ünün yolunda düşman saflarına daldı. Muhârebe meydanında hârikâlar gösterirken sağ eli kesildi. Sancağı sol eline aldı. Biraz sonra sol eli de kesilince Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in sancağını kesilmiş kolları arasına alarak O'na sımsıkı sarıldı. Şehîd düşünceye kadar O'nu yere bırakmadı.

Bu sırada **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh*, üç gündür geceli gündüzlü harb etmiş, bu müddet üçinde bir lokma ekmek yememişdi. Nefsinin ihtiyâcını da te'mîn etmesi lâzımdı. Bunun için bir kenara çekilerek ilk lokmayı ağzına koymuşdu. Bu sırada **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh'*ın şehîd olup yere düşdüğü haberi geldi. Îmânlı, azîmli ve çok hisli bir şâir olan Abdu'llâh ibn-i Ravâha *radıye'llâhü anh,* bu haberi alınca ağzına koyduğu bu ilk lokmayı çıkarıp atarak *"Ey nefs, Ca'fer dünyâdan gitdi. Sen hâlâ yemekle uğraşıyorsun. Yemek senin içindir. Harb ise Allâh içindir"* dedi ve düşman safları arasına daldı. Birbiri arkasına kolları kesildikden sonra şehîd düşen Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh'ın* altından sancağı aldı. O da üçüncü bir kumandan olarak düşman üzerine saldırdı. Muhârebe esnâsında bir parmağı kesildi. Kopmadığı için düşman saflarına salladığı kılıç ile berâber o da sallanmaya başladı. Acısına dayanmak güç geldiğinden atından inerek ayağı ile sallanan parmağına basıp kopardı. Bu sûretle şiddetli acısından kurtuldu. Bundan sonra da,

"Ey nefs, seni kadının mı düşündürüyor? Ben O'nu boşadım. Yoksa kölelerin mi gurûrlandırıyor? Ben onları âzâd etdim. Bağ ve bahçelerinden ayrılmakdan mı üzülüyorsun? Ben onları Allâh'ın Rasûl'üne hediyye etdim. Öyle ise nen var? Haydi Allâh için çalış".

diyerek tekrar düşman saflarına daldı. Biraz sonra, bu İslâm kahramânı da şehîd düşdü.

Bunun üzerine İslâm ordusu şaşkına dönerek dağılmaya başladı. Bu sırada **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*, kaçan askerlerin önüne geçmek istedi ise de muvaffak olamadı. Kendisine münâsib bir yer seçerek orada mukâvemete devam etdi ve sebât gösterdi. **Kutbe ibn-i Âmir** *radıye'llâhü anh* da kaçan askerlerin önüne geçerek *"Ey cemâat-i müslîmîn, kaçarken düşman atlarının ayağı altında ezilmektense mertce harb ederek dîn uğrunda şehîd olmak daha hayırlı değil midir?"* dedi ve İslâm askerlerinin hislerini tahrîk ederek onları geri çevirmeye muvaffak oldu. Geri dönenler, birer ikişer **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ın yanına geldiler. Bu sırada sancağı, **Sâbit ibn-i Akram** *radıye'llâhü anh* almışdı. O da Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın yanına geldi. Bu sûretle, dağılan İslâm askerleri, Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın etrâfında toplandılar.

Bu sûretle İslâm askerleri tekrar bir araya toplanınca **Sâbit ibn-i Akram** *radıye'llâhü anh*, sancağı, **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'a vermek istedi. Fakat O kabûl etmeyerek *"Sen ona benden daha müstehaksın. Benden daha yaşlısın. Bedir muhârebesinde bulundun"* dedi. Buna karşı **Sâbit ibn-i Akram** *radıye'llâhü anh* da fikrinde isrâr ederek *"Sen harb fennini benden daha iyi bilirsin. Ben bu sancağı sana teslîm etmek üzere aldım"* dedi. İslâm askerlerine hitâben de *"Hâlid ibn-i Velîd'in kumandanlığına râzı mısınız?"* diyerek onların fikirlerini sordu. Onlar da *"Evet"* diyerek Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın kumandanlığını kabûl etdiler. Bu sûretle Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, ittifakla kumandan seçildi. Harb yeniden kızışdı. Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* ve İslâm askerleri, yeni bir kahramanlık destanları yaratırcasına döğüşdüler. O gün Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın elinde dokuz kılıç kırıldı. Kendisi bu husûsda şöyle der:

*"**Mûte** günü elimde dokuz kılıç parçalandı. Yalnız ağzı enli bir kılıcım vardı. Elimde o mukâvemet etdi".*

Akşam olunca iki ordu birbirinden ayrıldı. Bu ayrılmadan istifâde eden düşman ordusu, sabâhın erken saatlerinde Müslümân'ları kuşatıp imhâ etmek karârını aldı. Bu karârı gerçekleştirmek için de hazırlıklara başladı. Fakat harb tekniğinde mâhir bir kumandan olan Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, gecenin karanlığından istifâde ederek İslâm askerlerinin yerlerini değiştirdi. Sağdakileri sola, soldakileri sağa, öndekileri arkaya, arkadakileri öne geçirdi. Sabah olunca, karşılarında bir gün evvelkinden başka bir asker gören düşman kuvvetleri, Müslümân'ların geceleyin yardımcı kuvvetler aldıklarını zann ederek,

büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın şiddetli hücûmları karşısında bir hayli telefât vererek gerileyip çekilmeye başladılar. Böyle bir durum karşısında ümid etdiğini bulamayan düşman ordusunun ma'neviyyâtı büsbütün buzuldu. Harb meydanını bırakarak geri çekilmek mecbûriyyetinde kaldı.

Bu hezîmetden istifâde etmesini bilen Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* da, böyle az bir kuvvetle yüz bin kişilik düşman ordusunu ta'kîb etmeyi lüzumsuz görerek yavaş yavaş geri çekildi. Üç bin kişilik İslâm ordusunu, yüz bin kişilik düşman ordusu içerisinde eriyip mahv olmakdan kurtardı. Bu sûretle -*Müslümân'ların gâlib olduğu bir sırada*- harbi suna erdirdi. Bundan sonra da düşman ordusunun harb meydanında bırakdığı malları alıp sâlimen Medîne'ye döndü.

İslâm ordusunun Medîne'ye dönmesi

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, ordusu ile birlikde Medîne'ye döndüğü zaman karşılamaya çıkan Müslümân'lar, gâzîlerin üzerlerine taş atarak *"Firârîler, harb kaçakları, Allâh yolunda muzaffer olmadan dönenler"* diye hakâret etdiler. Halbuki üç bin kişilik İslâm ordusu, yüz bin kişilik düşman ordusu karşısında mertce savaşarak onları geri çekilmeye mecbûr etmişdi. Ayrıca Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, yolda gelirken bir kaleyi zabd etmiş ve şehîd olan bir Müslümâ'ın kâtilini kısâs etdirmişdi. Fakat bunları bile hiçe sayarak -*ufak bir hatâlarından dolayı*- yine onlara hakâret etmekde devam etdiler. Hattâ bir kısmı, evlerine bile kabûl edilmedi. Bir çokları bir müddet mescide bile çıkamadılar. Çünkü onları sokakda görenler, *"Kaçak"* diye hitâb ediyorlardı. Aradan bir müddet geçdikden sonra onlara bu şekilde hitâb edilmesini hoş görmeyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, halkın bu hareketlerini redd ederek *"Bunlar firârî değildirler. İnşâa'llâh tekrar oraya gidip intikam alacaklardır"* dedi ve vaziyeti îzah ederek onları tesellî etdi.

Bu muhârebede şehîd olanların mertebeleri çok büyükdür. Bunlardan **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh*, henüz kırk yaşına gelmemiş bir genç idi. Habeşistan'dan bir sene evvel gelmişdi. Genç karısı **Esmâ'** *radıye'llâhü anhâ* ile henüz meme emen iki erkek çocuğu garîb kalmışlardı. Çünkü Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh*, harb meydanında düşman saflarına uçar gibi atılarak sağa sola kılıç sallamış, sonra yaya olarak kolsuz kanadsız döğüşmüşdü. Şehîd olup

yere düşdüğü zaman vücûdünde yetmişden ziyâde yara vardı. Doksan kadar olan bu yaraların elliden fazlası, düşman oklarına hedef olan göğsünde idi. O'nun Allâhü Teâlâ'nın nazarındaki yüksek mertebesini bildirmek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ailesi Esmâ' *radıye'llâhü anhâ*'ya ve çocuklarına hitâben *"Ca'ferin iki kolu yerine, Allâh, cennetde kendisine iki kanat verdi. Ne mutlu size. Babanız şimdi cennetde melekler ile birlikde uçmakdadır"* müjdesini vererek onları tesellî etdi. Bu bakımdan Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh*, iki hicret sevâbını kazanan ve iki kanat sâhibi unvânına nâil olan yüksek bir şahsiyet oldu.

Bu hâdiseyi Esmâ' *radıye'llâhü anhâ* şöyle anlatır:

Kocamın şehîd olduğu haberi Medîne'ye geldiği zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, evime geldi. Henüz süt çocuğu olan iki oğlum *Muhammed* ile *Abdu'llâh*'ı yanına getirmemi istedi. Onları kucaklayıp okşadı. Fakat yüzünde teessür izleri vardı. *"Yoksa Ca'fer'den bir haber mi aldınız?"* diye sordum. O da *"Evet, Ca'fer'i cennetde uçar görüyorum"* dedi. Ben feryâda ve göğsümü dövmeye başladım. Feryâdımı işiten Medîne kadınları, beni tesellî etmek için yanıma toplandılar. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bana *"Kendini tut, göğsünü dövme"* buyurdu. Bundan sonra da kızı *Fâtıma*'nın yanına gitdi. Yemek hazırlatarak bize göndermişdi. Üç gün sonra tekrar geldi. *"Artık ağlama. Yetîmlerin göz yaşlarını kurut. Allâh, Ca'fer'e kesilmiş iki koluna bedel iki kanat verdi. Sen de artık yas tutma"* dedi.

Mûte muhârebesi esnâsında Medîne'deki durum ve netîce

Mûte muhârebesi esnâsında Medîne'de bulunan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mescid-i şerîf'de Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde oturmuş konuşuyordu. Bu sırada kalb ve basîret gözü Allâh'ına çevrilmiş olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mûte muhârebesinde olup biten her şey'i birer birer haber vermeye başladı ki bu O'nun mu'cizelerinden birisi daha idi.

Bu mu'cizeyi Mescid-i şerîf'de, Ashâb-ı Kirâm'ının huzûrunda gösteren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mûte muhârbesinin en kanlı safhasında Mescid-i şerîf'in minberine çıkıp oturdu. Bu sırada Allâhü Teâlâ, harb sahnesinin bütün ihtişâmını Rasûl'üne gösterdi. Bu sûretle harb sahnesine bakan Hazreti

Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir anda mübârek yüzünü Ashâb-ı Kirâm'ına çevirerek **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh*'ın şehîd olduğunu, sancağı Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib *radıye'llâhü anh*'ın aldığını söyledi. Biraz durdukdan sonra mübârek gözlerinden inci dânesi gibi yaşlar akmaya başladı ve amucasının oğlu olan **Ca'fer ibn-i Ebî Tâlib** *radıye'llâhü anh*'ın da iki kolu kesildikden sonra şehîd olduğunu haber verdi. Biraz sonra da **Abdu'llâh ibn-i Ravâha** *radıye'llâhü anh*'ın şehîd olduğunu bildirdi. Bunları söylerken de iki gözü durmadan yaş döküyordu. Biraz daha durdukdan sonra da *"Allâh'ın kılıçlarından biri olan **Hâlid ibn-i Velîd**, sancağı eline aldı ve iş O'nun yüzünden feth oldu. Allâh'ım, Hâlid Senin kılıçlarından bir kılıçdır. Sen O'na nusrat ihsân buyur"* dedi. Bunun için Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'a **"Seyfu'llâh:** *Allâh'ın kılıcı***"** denildi.

Netîce olarak şunu sayleyebiliriz ki bu harbde de Müslümân'lar, kendilerinden kat kat üstün olan düşman kuvvetlerine gâlib geldiler ve İslâm Dîni'nin ulviyyetini bir kere daha cihâna i'lân etdiler.[428]

Amr ibni'l-Âs veyâ Zâtü's-Selâsil seriyyesi

Kudâa halkından olan **Beliyy** ve **Uzra** kabîleleri, **Vâdi'l-Kurâ'** arkasında toplanarak Medîne'lilerin hayvanlarını yağma etmek istediler. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in sekizinci yılının Cümâdü'l-uhrâ ayında, **Beliyy** kabîlesi ile akrabâlığı bulunan **Amr ibni'l-Âs** *radıye'llâhü anh*'ın kumandası altındaki üçyüz kişilik bir kuvveti, bunlar üzerine gönderdi.[429] Muhâcir'ler ile Ensâr'dan teşekkül eden bu kuvvetin otuz kişisi süvâri, diğerleri de piyâde idi. Bunlar arasında **Saîd ibn-i Zeyd, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** ve **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anhüm* gibi mühim şahsiyetler de vardı.

Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, berâberinde bulunan kuvvetler ile birlikde, *Vâdi'l-Kurâ'* havâlisinde bulunan **Zâtü's-Selâsil** suyu kenarına vardığı zaman düşman kuvvetlerinin çok olduğunu öğrendi. Bunun için **Râfi' ibn-i Mekîs** *radıye'llâhü anh*'ı Medîne'ye göndererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den yardım istedi. O da **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh*

---

[428] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C,4.ss.392. (623 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). C.10.ss.314. (1619 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

[429] **-Amr ibni'l-Âs** *radıye'llâhü anh*'ın babası olan **Âs ibn-i Vâil**'in annesi, **Beliyy** kabîlesindendir. Bunun için akrabâsı oluyordu.

idâresinde ikiyüz kişilik bir yardım kuvveti gönderdi. Gönderirken de, ***"İhtilâf etmeyiniz, müttefik hareket ediniz"*** diye tenbih etdi. Aralarında **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** ve **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anhüm* gibi mühim şahsiyetler de vardı.

Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh*, **Amr ibni'l-Âs** *radıye'llâhü anh*'ın yanına gelince, Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* O'na, *"Âmir olarak mı geldin yoksa me'mûr olarak mı?"* diye surdu. O da me'mûr olarak geldiğini ifâde ederek O'na tâbi' oldu. Namaz vakti gelince de, daha tecrûbeli ve yaşlı olan Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh*, imâmet vazîfesini yapmak istedi. Fakat Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, buna i'tirâz ederek *"Sen bana yardım için geldin. Ordunun kumandanı benim. Onun için bu vazîfe de benimdir"* dedi. Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın bu hareketine karşı bir i'tirâzda bulunmayan Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh*, Allâh'a ve Rasûl'üne karşı olan teslîmiyyetini bir kere daha isbât ederek *"Rasûlü'llâh, -**ihtilâf etmeyiniz müttefik hareket ediniz**- diye emr etdi. Sen bana uymazsan ben sana uyarım"* cevâbını verdi. Bunun üzerine İslâm askerleri, her hangi bir ihtilâfa meydan vermeden Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın imâmetinde namazlarını kıldılar ve kendisine itâat etdiler. Bu sûretle de ordunun birlik ve berâberliğini bozmadılar.

Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, zekî ve tedbîrli bir kimse idi. Harbin îcâb etdirdiği her türlü tedbîri almakda kusûr etmedi. Hava çok soğuk olduğu hâlde ateş yakılmasını men' ederek *"Kim ateş yakarsa, onu yakdığı ateşin içine atarım"* dedi. İslâm askerleri çok üşümüş olduklarından, bu durumu, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk ile Hazreti Ömer *radıye'llâhü anhümâ*'ya şikâyet etdiler. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da *"Bu nasıl şey'. Herkesi soğukdan öldürecek mi?"* diyerek Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın verdiği emri bozmak istedi. Buna karşı Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* da *"Yâ Ömer, sen bana itâate mecbûr değil misin? Benim işime karışma"* dedi. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da *"Kumandanın emrine ve karârına karışmak doğru değildir"* diyerek Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'a hakk verdi. Çünkü Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın bu karârı, İslâm askerlerinin miktârını, düşmana belli etmemek içindi.

Sabah olunca ansızın düşman üzerine hücûm edildi ve düşman mağlûb edilerek kaçırıldı. Düşman kuvvetlerinin kaçarken harb meydanında bırakdığı bir çok mallar ve hayvanlar ele geçirildi. Bu

sûretle düşman arâzîsinde ilerleyen Müslümân'lar, her tarafı boş buldular. Bunun için düşman kuvvetlerini ta'kîb etmekden vaz geçerek etrâfda bulunan koyun ve deve gibi hayvanları toplayıp Medîne'ye geri döndüler.

Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, yolda gelirken -*hava çok suğuk olduğu için*- İslâm askerlerine teyemmüm etdirdi ve teyemmüm ile namaz kıldırdı.

Bu sûretle Medîne'ye gelen İslâm askerleri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e, Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh* hakkında şu üç husûsu şikâyet etdiler:

1-Hava çok soğuk olduğu hâlde geceleyin ateş yaktırmaması;

2-Harb kazanıldığı hâlde düşmanı ta'kîb etdirmemesi;

3-Medîne'ye dönerken yolda su bulunduğu hâlde -*hava çok soğuk olduğu için*- cünüb olanların gusül yapmalarına mâni' olup teyemmüm ile namaz kıldırması.

Bunlara cevâb veren Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, hava çok soğuk olduğu hâlde geceleyin ateş yaktırmamasını, İslâm askerlerinin miktârını düşmana belli etmemek maksâdı ile; harb kazanıldığı hâlde düşmanı ta'kîb etdirmemesini, düşman kuvvetlerinin yardımcı bir kuvvet alabilmeleri ihtimâli ile; teyemmüm mes'elesini de soğukdan ölüm vukû'una mâni' olmak gâyesi ile; îzah etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın bu üç cevâbını haklı bularak kabûl etdi.

Teyemmüm mes'elesi konuşulurken Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Amr ibni'l-Âs** *radıye'llâhü anh*'a hitâben,

"Cünüb olduğun hâlde teyemmüm ile namaz kıldırdın, öyle mi?" dedi. O da,

"Evet, Yâ Rasûle'llâh, Hava çok soğuk idi. Nefsin telef olması korkusu vardı. Kur'ân-ı Kerîm'deki,

"Ve-lâ telgû bi-eydîküm ile't-tehlükeh"

"Kendinizi kendi eliniz ile tehlikeye atmayınız".[430]

âyet-i kerîmesi ve;

"Ve-la taktülû enfüseküm, inne'llâhe kâne bi-küm Rahîmâ"

"Nefislerinizi katl etmeyiniz, şübhe yok ki Allâh size Rahîm'dir".[431]

---

[430] -Bakara Sûresi, âyet 195.

[431] -Nisâ' Sûresi, âyet 29.

âyet-i kerîmesi, beni yıkanmakdan men' ederek teyemmüm ile namaz kılmaya sevk etdi".
cevâbını verdi.

Amr İbni'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın bu hareketleri, böyle hâllerde teyemmüm etmenin câiz olabileceğini, kumandanın emrine mutlakâ itâat etmek lâzım geldiğini, imâmet vazîfesini kumandanın yapması gerekdiğini ve tehlikeli zamanlarda düşmanı ta'kîb etmenin doğru bir şey' olmadığını îzah eder.

Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, bu muvaffakıyyetinden dolayı çok memnûn oldu. Hareketlerinin Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından tasvîb edildiğini görünce de, O'nun, kendisini diğer Ashâb-ı Kirâm'a tercîh etdiği zehâbına kapıldı. Bu zannının doğru olup olmadığını anlamak için de bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e *"Yâ Rasûle'llâh, en çok sevdiğiniz kimdir?"* dedi. O da, sözün istikâmetini değişdirmek maksâdı ile *"Âişe'dir"* cevâbını verdi. Bunun üzerine arzû etdiği cevâbı alamayan Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh*, *"Hayır, erkeklerden kimdir? Demek istiyorum"* dedi. O da "Âişe'nin babasıdır" cevâbını verdi. *"Ondan sonra kimdir?"* deyince de *"Ömer'dir"* cevâbını verdi. Bu durum karşısında kendisine sıranın gelmeyeceğini anlayan Amr ibni'l-Âs *radıye'llâhü anh,* sükût ederek susdu. Bu husûsu kendisi şöyle anlatır:

"Vaziyeti anladım. Ben hepsinden sonraya kalacakdım. Bunun için en sona kalırım korkusu ile sormakdan vaz geçip sükût etdim".

Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh veyâ **Ceyşü'l-Habat seriyyesi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in sekizinci yılının **Raceb** ayında, **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh*'ın kumandası altındaki üçyüz kişilik bir kuvveti, **Cüheyne** kabîlesinden bir kâbile üzerine gönderdi. Bu kabîle, deniz kenarında **"Kabliye"** denilen yerde oturuyordu. Bu sefere katılanlar arasında **Hazreti Ömer** ve **Kays ibn-i Sa'd** *radıye'llâhü anhümâ* gibi meşhûrlar da vardı.

Bu sefere katılan Müslümân'lar, çok tedbîrli kimseler olmalarına rağmen, bu sefere çıkarken yanlarına çok az erzâk aldılar. Yiyecekleri erzâkı düşünmeden yalnız *"Allâh"* diyerek yola çıkdılar. Yolda, **Kays ibn-i Sa'd** *radıye'llâhü anh*, bir **A'râbî**'den beş deve satın alarak İslâm askerlerini besledi. Fakat bir müddet sonra İslâm askerlerinin

yiyecekleri kalmadı. Yiyecek sıkıntısı çekmeye başladılar. O derecede büyük bir sıkıntı çekdiler ki **Selem** (*Habat*) ağacının yapraklarını ıslatarak yemek mecbûriyyetinde kaldılar. Bunun için bu sefere **"Ceyşü'l-habat seriyyesi"** de denilmişdir.

Deniz sâhiline vardıkları zaman tamâmen yiyeceksiz kaldılar. Bu sırada **Aşîr** veyâ **Anber** balığı denilen büyük bir **Balina**'nın deniz kenarına dalgalar tarafından atılmış olduğunu gördüler. Eğe kemiğinin altından bir deve geçebilecek kadar büyük olan bu balığı, onbeş gün kadar yediler. Netîcede hiç bir düşmana rastlayamadıklarından Medîne'ye geri döndüler. Balığın kurutulup pastırma yapılan etinden de bir parça Medîne'ye getirdiler.

Medîne'ye gelince -*ölü balık etinin yenilip yenilmemesi husûsunu*- Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den sordular. O da,

"Allâhü Teâlâ, size rızık olarak onu denizden çıkarmış, etinden yanınızda varsa bir miktar verin".

dedi. Onlar da bir miktar verdiler. O da yedi. Bu sûretle ölü balık etinin **mübâh** olduğu husûsu -**Hem kavlî, hem de Fiilî bir sünnet ile**- anlaşılmış oldu.[432]

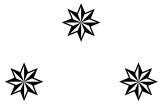

[432] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.397-400. (1644 ve 1645 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Mekke'nin Fethi

Hicret'in sekizinci yılının Ramazân ayında vukû' bulan **"Mekke'nin Fethi"** vak'ası, yalnız *İslâm Târihi*'nde değil, insanlık târihinde de eşi ve benzeri gösterilemeyecek derecede ibrete değer tablolar ile doludur. Bu bakımdan **Mekke Fethi**'nin her safhası, Müslümân'lara ve insanlığa büyük bir rehber vazîfesi görebilecek ve onlara saâdet ufuklarını açabilecek bir kudretdedir. İleri görüşün ve beşer ahlâkının eşsiz numûnelerini, bu safhalarda görmek mümkündür.

Mekke Fethi'nin sebebleri

Hicret'in altıncı yılında ***Hudeybiye*** andlaşması vukû'a geldiği sıralarda, bu andlaşmanın bir maddesi gereğince **Huzâa** kabîlesi Müslümân'lar tarafına, **Benî Bekir** kabîlesi de Kurayş müşrikleri tarafına geçmişdi. Bu iki kabîle, eskiden beri birbirine düşman idiler. Fırsat buldukca biribirlerine hucûm ederek kanlı çarpışmalar yaparlar, biribirlerinden intikam almak isterlerdi. Hicret'in altıncı yılında yapılan *Hudeybiye* andlaşması, buna mâni' olduğundan bu saldırıların arası bir müddet kesilmişdi.

Mûte muhârebesinde, düşman kuvvetlerinin yüz bin kişi ile Müslümân'ların karşısına çıkması ve onları müşkil bir vaziyetde bırakması, İslâm düşmanlarını sevindirmiş ve onlara cesâret vermişdi. Müslümân'ların bu durumunu küçümseyerek sevinenlerden biri de, **Benî Bekir** kabîlesi idi. Böyle bir hayâle kapılan Benî Bekir kabîlesi, Müslümân'ların müttefîki olan **Huzâa** kabîlesine ânî bir baskın yapmayı ve onları perîşan bir duruma sokmayı düşündüler. Kurayş müşrikleri ileri gelenlerinden ba'zıları da bu fikri benimseyerek körüklediler.

Bu durum karşısında büsbütün şimaran ***Benî Bekir*** kabîlesi, Hicret'in sekizinci yılının *Şa'bân* ayında, ***Vetir suyu*** başında bulunan ***Huzâa*** kabîlesi üzerine, bir gece ansızın ânî bir baskın yaparak ba'zılarını öldürdüler. Bu baskına, Kurayş müşrikleri ileri gelenlerinden **İkrime ibn-i Ebî Cehil, Safvân ibn-i Ümeyye, Süheyl ibn-i Amr** gibi şahıslar da, geceleri tebdîl-i kıyâfet ederek bedenen ve silâh vermek sûretiyle yardımda bulundular.

Huzâa kabîlesi ise, bu ânî baskına karşı koymadı. Mekke'ye kaçarak **Haram-ı şerîf**'e ve reisleri **Büdeyl ibn-i Verka**'nın evine sığındılar. Buna rağmen bu baskında *Huzâa* kabîlesinden yirmiüç kişi öldürüldü. Harb o kadar şiddetli olmuşdu ki Huzâa kabîlesi Mekke'ye kaçarak Haram-ı şerîf'e ve kendi büyükleri olan Büdeyl ibn-i Verka'nın evine ilticâ' etmek mecbûriyyetinde kaldıkları hâlde, yine ta'kîb edilerek öldürüldüler. Kurayş müşriklerinin yardımına değil, bi'l-akis düşmanlığına ma'rûz kaldılar. Düşman kuvvetleri, orada da üzerlerine hücûm edip kan dökdüler.

Bu hâl karşısında müşkil bir vaziyet ile karşılaşan Huzâa'lılar ise, **Amr ibn-i Sâlim**'i Medîne'ye göndererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den yardım istediler. Sür'atle Medîne'ye gelen Amr ibn-i Sâlim, Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem*'i bularak O'na, şöyle dedi:

"Yâ Rasûle'llâh, harb felâketi gelib çatdı. Benî Bekir kabîlesi bize sataşdı. Bizden rast geldiklerini öldürüyorlar. Haram-ı şerîf'e sığındık. Orada da kan döküyorlar. Kurayş'liler de onlar ile birlikde harekete geçdi. Tarafsızlığını bozdu. Bizi öldürüp yok etmeye çalışıyorlar. Yardım istemeye geldim".

Bu sırada *Amr ibn-i Sâlim*'in Medîne'ye giderek durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e haber vermesini kâfî görmeyen *Huzâa* kabîlesi, reisleri ***Büdeyl ibn-i Verka***'nın idâresinde kırk kişilik bir hey'eti, Medîne'ye göndererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den yardım istediler. Amr ibn-i Sâlim'den sonra Medîne'ye gelen hey'et, durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e haber verip kendilerine yardımda bulunmasını ricâ' etdiler. Hâdiseyi, teferruâtiyle öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, çok üzüldü. Gelenlerin hatırlarını hoş edip yardım edeceğini bildirdi. Onları memnûn ederek geri gönderdi.

Bundan sonra da Kurayş müşriklerine bir elçi göndererek şu soruların cevâblandırılmasını istedi:

1-Huzâa kabîlesinden öldürülen kimselerin diyeti verilecek midir?
2-Benî Bekir kabîlesi, muâhid olmakdan çıkarılacak mıdır?
3-Yoksa Hudeybiye andlaşması, yürürlükden kaldırılacak mıdır?

İslâm elçilerinin Mekke'ye getirdiği bu soruları alan Kurayş müşrikleri de, **Kurta ibn-i Amr**'ı Medîne'ye göndererek,

"Huzâa kabîlesinden öldürülen kimselerin diyetinin verilmeyeceğini, Benî Bekir kâbîlesine karşı olan himâyenin ve onlarla yapılan ittifâkın kaldırılmayacağını, fakat Hudeybiye andlaşmasının yürürlükden kaldırılacağını",
bildirdiler.

İslâm elçileri Mekke'den ayrıldıkdan sonra, yapdıkları işin çok hatâlı olduğunu, böyle bir cevâb vermekle çok müşkil bir vaziyet karşısında kaldıklarını anlayan Kurayş müşrikleri ileri gelenleri pişmân oldular. *Hudeybiye* andlaşmasını yenilemek için çâreler aramaya başladılar. Netîcede bu işden *-ya'nî Benî Bekir kabîlesine yardım edildiğinden-* hakîkaten haberi olmayan **Ebû Süfyân**'ı Medîne'ye göndererek bu işi halletmesine karar verdiler. Bu işi üzerine alan *Ebû Süfyân* da, Medîne'ye doğru hareket etdi. Yolda *Büdeyl ibn-i Verka'* ve arkadaşlarına rast gelince ümîdi kırıldı. Bununla berâber yoluna devam etdi.

Medîne'ye gelen *Ebû Süfyân*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in ailesi olan kızı **Ümmü Habîbe** *radıye'llâhü anhâ*'ya misâfir oldu. İçeri girince Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in yatdığı döşeğin üzerine oturdu. Bunu gören Ümmü Habîbe *radıye'llâhü anhâ* da, babası olan Ebû Süfyân'ın oraya oturmasını hoş görmeyerek, *"O döşek, Rasûlü'llâh'a âiddir. Oraya bir müşrik oturamaz"* dedi ve döşeği toplayıp kaldırdı. Buna karşı *Ebû Süfyân* da, *"Kızım, bu saygısızlığı sana yakışdıramadım. Bizden ayrılalı sana bir hâl olmuş. Sen çok değişmişsin"* dedi. Ümmü Habîbe *radıye'llâhü anhâ* da, *"Hakk ve hakîkati gözlerin ile gördüğün hâlde, hâlâ taşa ağaca tapanlara saygı gösterilmez"* cevâbını verdi.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşen Ebû Süfyân, Hudeybiye andlaşmasının yenilenmesini ricâ' etdi. Fakat müsbet bir cevâb alamadı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den müsbet bir cevâb alamayan Ebû Süfyân, Ashâb-ı Kirâm'ın büyüklerinden ***Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk*** ve ***Hazreti Ömer*** *radıye'llâhü anhümâ*'ya mürâcaat ederek onların tavassutlarını ricâ' etdi. Her ikisi de redd etdiler. ***Hazreti Ömer*** *radıye'llâhü anh* da *"Ben mi size şefâat edeceğim? Tek başıma şirk ile mücâdele etmek isterken"* dedi. Bunlardan ümîdini kesen Ebû Süfyân, ***Hazreti Ali*** *radıye'llâhü anh*'a mürâcaat ederek O'nun yardımını istedi. O da *"Tuhaf şey'. Rasûlü'llâh bir şey'e karar verirse biz ona bir şey' söyleyebilir miyiz?"* dedi. Buradan da ümîdini kesen Ebû Süfyân, Ashâb-ı

Kirâm'ın diğer büyüklerine mürâcaat etdi. Onlar da redd cevâbını verdiler.

Her tutduğu dal eline gelen Ebû Süfyân, bir kerre de **Hazreti Fâtıma** *radıye'llâhü anhâ*'ya mürâcaat ederek O'nun yardımını istedi. O da *"Ben bir kadınım. Hiç bir kimseyi himâye etmeye selâhıyyetim yokdur"* dedi. Ebû Süfyân da *"Vaktiyle, Zeyneb, Ebu'l-Âs ibn-i Rabi'ı himâye etmişdi"* dedi. Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* da, o, *Zeyneb'e âit bir işdir. Bu ise Rasûlü'llâh'a âit bir işdir"* cevâbını verdi. Bunun üzerine çâresiz kalan Ebû Süfyân, *"Bâri Hasen'e söyle de O beni himâye etsin"* dedi. Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ da, "O bir çocukdur. Böyle işlere karışmaz"* diyerek Ebû Süfyân'ı geri gönderdi.

Bütün ümîdleri kırılan **Ebû Süfyân**, tekrar ***Hazreti Ali*** *radıye'llâhü anh*'a mürâcaat ederek, *"Yâ Ali, benim için tedbîr nedir?"* dedi. O da *"İki tarafı himâyen altına aldığını i'lân et ve git. Yapacak başka bir şey' yokdur"* cevâbını verdi. Ebû Süfyân da *"Bu tedbîr kâfî gelir mi? Ne dersin"* diye sordu. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, *"Orasını bilmem. Fakat başka bir tedbîr bulamam"* diyerek başından savdı.

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*'dan bu cevâbı alan Ebû Süfyân, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in mescidine giderek orada bulunan Ashâb-ı Kirâm'a hitâben, *"Ey nâs. Ben her iki tarafı da ahd ve emânım altına aldım. Va'llâhi, kimse benim ahdimi kırmaz zannederim"* dedi. Fakat hiç bir kimse O'nun bu sözünü tasdîk etmedi. Herkes *"Bu ne?"* diyerek gülüşdü. O da devesine binip Mekke yolunu tutdu.

Me'yûs bir hâlde Mekke'ye varan Ebû Süfyân, olup bitenlerin hepsini, Kurayş müşriklerine anlatdı. Kendisini dinleyen Kurayş müşrikleri, *"Sen ne bir sulh haberi getirebildin, ne de bir harbe karar verebildin? Biz de ne yerimizde rahatca oturabileceğiz, ne de bir harbe hazırlanabileceğiz?"* diyerek sözlerini istihzâ' ile karşıladılar, kendisi ile alay etdiler.

Medîne'de harb hazırlıkları

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ebû Süfyân gitdikden sonra, gizliden gizliye harb hazırlıklarına başladı. Bir gün odasından dışarı çıkarak evinin kapısı önünde durdu. Ashâb-ı Kirâm'a hitâben ***"Ebû Bekri's-sıddîk**'ı çağırınız"* dedi. Onlar da çağırdılar.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in* yanına gelen Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, O'nun önüne oturarak *"Buyurun, yâ Rasûle'llâh"* dedi. O da O'nunla gizlice bir şey'ler konuşdukdan sonra sağ tarafına geçirdi. Bundan sonra da ***Hazreti Ömer*** *radıye'llâhü anh*'ı çağırdı. O'nunla da gizlice bir şey'ler konuşdu. Bu sırada Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, hiddetle *"Yâ Rasûle'llâh, onlar küfrün başıdır. Sana her türlü iftirâyı yapanlar, -sihirci, büyücü, falcı, yalancı gibi- fenâ şey'leri isnâd edenler, hep onlardır"* dedi. Bu vaziyeti, Ashâb-ı Kirâm, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in yanına yaklaşmayarak uzakdan seyr ediyorlardı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, sözlerini bitiren Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*'ı da sol tarafına geçirdi.

Bundan sonra Ashâb-ı Kirâm'ı çağırarak onlara, *"Size bu iki arkadaşınızın birer misâlini söyliyeyim mi?"* dedi. Onlar da *"Buyurun, yâ Rasûle'lâh"* deyince, yüzünü **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'a çevirerek,

"Allâh yolunda, Hazreti İbrâhîm aleyhi's-selâm, yağdan daha mülâyim idi".

dedi.

Bundan sonra da yüzünü sol tarafda bulunan **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh*'a çevirerek,

"Allâh yolunda, Hazreti Nûh aleyhi's-selâm, taşdan daha katı idi. Fakat iş, Ömer'in dediği gibi olacakdır. Hemen sefere hâzır olun"

dedi.

Böyle bir vaziyet ile karşılaşan Ashâb-ı Kirâm, mes'elenin ne olduğunu anlayamadıkları hâlde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den bir şey' sormak ihtiyâcını duymadılar. Derhâl, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in emrine uyarak harb hâzırlıklarına başladılar.

Bir ara, seferin ne tarafa olduğunu anlamak isteyen Ashâb-ı Kirâm, durumu ***Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk*** *radıye'llâhü anh*'dan sordular. O da *"Rasûlü'llâh, Kurayş müşrikleri üzerine sefer etmek husûsunda re'yimi sordu. Ben de -Yâ Rasûle'llâh, onlar senin kavmindir. En sonunda sana itâat edecekleri sizce ma'lûmdur- dedim. Sonra ömer'i çağırdı. O'na da fikrini sordu. O da -Küfrün başı onlardır. Sana fenâ isnâdları yapanlar da onlardır- dedi"* cevâbını verdi. Bundan sonra sözlerine devam eden Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*

"Vâkıa, Kurayş müşrikleri boyun eğmedikce diğer kabîleler boyun eğmezler. Onun için Rasûlü'llâh, Mekke seferine hâzırlanmamızı emr etdi" dedi ve mes'eleyi îzâh etdi. Ashâb-ı Kirâm da, derhâl harb hâzırlıklarını hızlandırdılar.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Allâh'a ve âhiret gününe îmân edenler, silâhlarını kuşanarak Ramazân ayı başlarında Medîne'ye gelsinler"* diyerek müttefikleri olan **Gıfâr, Süleym, Müzeyne, Cüheyne, Eslem** ve **Eşcâ'** kabîlelerine haber gönderdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu kabîlelerin hepsine de i'timâd ederdi. Onların sadâkatlerine güvenirdi. Onlar da bu sadâkatlerini isbât ederek derhâl Medîne'ye gelmeye başladılar. Bütün bu hâzırlıklar gizlice yapıldı. İleri gelen bir kaç kişiden başka hiç bir kimseye, maksad ve gâye açıklanmadı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* kendisini **Necid** taraflarında meşkûl göstermek için, **Ebû Katâde** *radıye'llâhü anh*'ı, bir miktar askerle **Necid** tarafına gönderdi ve bir müddet sonra Mekke yolunda kendisine iltihâk etmesini söyledi. **Huzâa** kabîlesine de, Mekke yollarını tutup emniyyet altına almaları için emir verdi. Bu sûretle, işler gâyet güzel ayarlanmış oldu.

Kurayş müriklerine yazılan gizli mektûb

Bu arada **Bedir** muhârebesi ashâbından ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın elçilerinden biri olan **Hâtib ibn-i Ebî Beltaa El-Lahmî** *radıye'llâhü anh*, bu hâzırlıkları Kurayş müşrİklerine bildirmek için bir mektûb yazdı. **Ümmü Sâre** adında Mekke'den Medîne'ye nafaka te'mîn etmek için gelmiş olan oyuncu bir kadına vererek gizlice gönderdi. Cenâb-ı Hakk da vaziyeti, *-vahy ile-* Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bildirdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, **Hazreti Ali, Zübeyr** ve **Mikdâd** *radıye'llâhü anhüm*'ü çağırarak onlara *"**Hah Bostanı**'nda bir kadın gitmekdedir. Üzerinde bir mektûb vardır. Gidip onu alıp getiriniz. Eğer mektûbu verirse serbest bırakınız. Vermezse öldürünüz"* dedi.

Onlar da derhâl oraya giderek *Hah Bostanı*'nda kadına yetişdiler. Mekke'ye götürmekde olduğu mektûbu istediler. O da yemîn ederek inkâr etdi. Bunun üzerine Hazreti Ali *radıye'llâhü anh ve kerreme'llâhü veche*, ***"Biz yalan söylemeyiz. Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem de yalan söylemez. Rasûlü'llâh, bizi buraya boşuna göndermedi. Ya mektûbu çıkarırsın, yoksa canını verirsin"*** diyerek

kılıcını çekdi. Bunun üzerine kadın da saçlarının arasından mektûbu çıkardı ve on altın mukâbilinde Kurayş müşrikleri reislerine götürmekde olduğunu söyledi. Mektûbu alan Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, kadını serbest bırakarak mektûbu getirip Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'a verdi.

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh ve kerreme'llâhü veche*, bu hâdiseyi şöyle anlatır:

"Hâtib ibn-i Beltea El-Lahmî'nin bu mektûbu, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e vahy ile bildirilmişdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *Beni*, *Zübeyr*'i ve *Mikdâd*'ı, bu mektûbu bulup getirmeye me'mûr etdi. Bundan sonra da -*Şimdi gidiniz. **Hah Bostanı**'na kadar varınız. Oraya vardığınız zaman mahfe içinde gitmekde olan bir kadın bulacaksınız. Yanında bir mektûb vardır. Onu alıp bana getiriniz*- buyurdu. Biz de atlarımızı koşdurarak oraya gitdik. Hah Bostanı'na vardığımız zaman hakîkaten mahfe içinde gitmekde olan bir kadın bulduk. Kadına -*Yanındaki mektûbu çıkar*- dedik. Kadın da -*Benim yanımda hiç bir mektûb yokdur*- diyerek inkâr etdi. Biz de kadına -*Çâresiz, yâ sen bu mektûbu çıkaracaksın, yâhud biz elbîseni soyup bulacağız. Bulamaz isek seni öldüreceğiz*- dedik. Bunun üzerine çâresiz kalan kadın, mektûbu saçının hotozu arasından çıkardı. Biz de mektûbu alıp Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e getirdik".

Mektûbda şöyle deniliyordu:

"Emmâ ba'dü: Ey Kurayş cemâati. Rasûlü'llâh, size karşı mühim bir kuvvet ile varıyor. Gece karanlığı gibi korkunç bir ordu. Sel gibi akacakdır.Allâh'a yemîn ederim ki Rasûlü'llâh, üzerinize yalnız başına gelse bile Allâh O'nu size gâlib kılacakdır. Verdiği va'di yerine getirecekdir. Vaktiyle başınızın çâresine bakınız. Ve's-selâm".[433]

Mektûbu, **Hâtib ibn-i Ebî Beltea El-Lahmî** *radıye'llâhü anh*'ın yazmış olduğunu öğrenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hayret ederek Hâtib ibn-i Ebî Beltea El-Lahmî *radıye'llâhü anh*'ı gizlice çağırtdı. Kendisine *"Yâ Hâtib, bu ne işdir? Niçin böyle bir hareketde bulundun?"* diye sordu. O da,

"Yâ Rasûle'llâh, ben Mü'min'im. Îmânımda aslâ bir sarsıntı yokdur. Fakat Kurayş müşrikleri arasında aile efrâdım vardır. Yabancı olduğumdan orada onları himâye edecek bir kabîlem de yokdur. Bunun için Mekke'liler arasında tarafdar te'mîn etmek istedim. Yoksa

[433] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.322. Kâmil Miras.

bu işi dînimden dönmek fenâlığı ile işlemiş değilim. Ben, Müslümân oldukdan sonra kat'iyyen küfre râzı olmam".

diyerek özür diledi ve yapdığı bu hareketden çok pişmân olduğunu söyledi.

Bu sırada orada bulunan **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh,* ayağa kalkarak, *"Yâ Rasûle'llâh, izin veriniz de şu münâfıkın boynunu vurayım"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü alşeyhi ve sellem* de, müsâade etmeyerek,

"Yâ Ömer, Hâtib, Ehl-i Bedir'dendir. Belki Cenâb-ı Hakk, Bedir ashâbına -Ey Bedir yârânı, her ne yaparsanız ben sizi afv ederim- demiş ola".

buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, gözlerinden yaşlar akıtarak *"Allâh ve Rasûl'ü en iyi bilicidir"* dedi ve yerine oturdu.

Yapdığı bu hareketden çok pişmân olan Hâtib ibn-i Ebî Beltea El-Lahmî *radıye'llâhü anh*, kendisini bir direğe bağlayarak hiç bir şey' yeyip içmeden -*aç ve susuz bir hâlde*- tevbe etmeye başladı. Bu hâline, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesi ile afv edilinceye kadar devam etdi:

"Ey îmân edenler, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız (olanlar) **ı dostlar edinmeyin.** (Kendileri ile aranızda bulunan) **sevgi yüzünden onlara** (Rasûlü'llâh'ın maksâdını) **ulaşdırdınız** (değil mi?). **Halbuki onlar, Hakk'dan size gelen** (İslâm Dîni'ne ve Kur'ân'a) **küfr etmişlerdir. Allâh'ın Rasûl'ünü de, sizi de Rabb'iniz olan Allâh'a îmân ediyorsunuz diye *(yurdlarınızdan)* çıkarıyorlardı. Eğer siz benim yolumda savaşmak, benim rızâmı aramak için çıkmışsanız** (onlara meyl edip sır vermeyiniz, onları dost edinmeyiniz). **Onlara hâlâ muhabbet mi gizleyeceksiniz? Halbuki ben sizin gizlediğinizi de, açıkladığınızı da çok iyi bilenim. İçinizden kim bunu yaparsa** (düşmanı dost edinirse) **muhakkak ki o, yolun ta ortasından sapmışdır** (düz yolda şaşırmışdır)**".**[434]

Müslümân'ların Medîne'den hareket etmesi

Evvelce Müslümân'ların aleyhinde çalışıp onlara düşman olan bir çok aşîret ve kabîleler, Hudeybiye müsâlehası'ndan sonra, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bağlanarak O'na tâbi'

[434] -Mümtehıne Sûresi, âyet 1.

olmuşlardı. Kendilerinin sadâkat ve bağlılığına güvenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ***Mekke'nin Fethi*** 'ne iştirâk etmeleri için haber gönderdiği zaman, bu kabîlelerin hepsi de O'nun da'vetine icâbet ederek Ramazân ayı başlarında Medîne'ye gelmeye başladılar ve bu sırada sür'atle hazırlanmakda olan İslâm ordusuna katıldılar.

Kısa bir zamanda hazırlıklarını bitiren İslâm ordusunun başına geçen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ramazân** ayının onuncu günü **Medîne**'den hareket etdi. Medîne'de de **Ebû Dehm El-Gaffânî** *radıye'llâhü anh*'ı da kaymakam bırakdı. Ailesi ***Ümmü Seleme*** *radıye'llâhü anhâ*'yı da berâberinde götürdü. Yolda **Akabe kuyusu** mevkîine varınca İslâm askerlerini nizâma sokdu. Mekke'yi feth etmeye giden bu muazzam ordunun mevcûdu, on bin kişiden fazla idi. Bin kişi kadar da süvâri vardı. Bunun beşyüzü Ensâr-ı Kirâm'dan, üçyüzü Muhâcirîn-i Kirâm'dan İkiyüzü de diğer kabîlelerden idi. Ayrıca hasta bakıcı kadınlar da, bu orduda vazîfe almışlardı.

Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh*, ikiyüz piyâde ile önden gönderildi. Arkadan da İslâm ordusu kol kol ilerlemeye başladı. Ordunun geçdiği çöller yerinden oynuyor, yer gök toza dumana katılıyordu. Bu muazzam İslâm ordusunun başında bulunan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ise, mütefekkir ve vakûr tavrı ile dimdik ilerliyordu. Bu şanlı ordu, Allâhü Teâlâ'nın yardımından başka hiç bir şey' beklemeden **Kâ'be**'yi (***Beytü'llâh'ı*** :*Allâh'ın evini*) putlardan temizlemeye ve şirki kökünden kazıyıp yok etmeye gidiyordu.

Ramazan ayı olduğu için herkes oruçlu idi. Yolda, **Usfan** ile **Kudeyâ** arasında bulunan **Kadîd Suyu** mevkîine gelinince, ordu konakladı ve muâyene edildi. İslâm ordusunun on bin kişiden fazla olduğu öğrenildi. Burada, oruçlu bulunan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, orucunu bozup iftâr etdi. Ashâb-ı Kirâm da -*O'na uyarak*- oruçlarını bozup iftâr etdiler. Mekke'ye yaklaşıldığı sırada ***Necid*** taraflarına vazîfeli olarak gönderilmiş olan **Ebû Katâde** *radıye'llâhü anh* da gelip orduya katıldı.Bundan sonra gelen kabîlelerin de iltihâkı ile İslâm ordusunun mevcûdu, oniki bin kişi oldu.

Zü'l-huleyfe'ye gelinince, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in amucası olan **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü*

anh, çoluk çocuğu ile Mekke'den Medîne'ye hicret ederken, İslâm ordusuna rast geldi. Bunu gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bu durumdan çok memnûn oldu. Amucası olan Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'a hitâben,

"Ben peygamberlerin sonuncusu olduğum gibi, sen de Muhâcir'lerin sonuncusu oldun".

buyurdu. Bu sûretle O da, Muhâcirîn-i Kirâm'ın sonuncusu olmuş oldu. Bunun üzerine Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh,* çoluk çocuğunu Medîne'ye gönderdi. Kendisi de, bir kaç gün evvel terk etmiş olduğu Mekke'yi feth etmek üzere geri döndü.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in amucası olan Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*, daha evvel Müslümân olmuşdu. Fakat Müslümân'lığını gizli tutuyordu. Çünkü Mekke'de **Kâ'be**'nin **Sikâyet** vazîfesini (*Zemzem Kuyusu sakalığını*) yapıyordu. Bununla da kalmayarak Medîne'ye hicret edemeyip Mekke'de kalan Müslümân'lara yardım ediyor ve ***işletmekde*** olduğu parasını da toplamaya çalışıyordu. Bunun için Medîne'ye hicret etmekde geç kalmışdı. Bu bakımdan Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'ın hicreti, Müslümân'lar arasında çok büyük bir memnûniyyet uyandırdı.

Bundan sonra İslâm ordusu Mekke'ye doğru ilerlerken yolda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in amuca-zâdesi olan **Süfyân ibn-i Hâris** ibn-i Abdu'l-muddalib, oğlu **Ca'fer** ibn-i Süfyân ve halası *Âtike bint-i Abdu'l-muddalib*'in oğlu **Abdu'llâh ibn-i Ebî Ümeyye**, Mekke'den Medîne'ye gelirken yolda **Ebvâ'** denilen yerde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e rast geldiler. Şimdiye kadar geç kaldıkları için özür dileyerek Müslümân olacaklarını bildirdiler. Fakat Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, onların yüzlerine bakmayarak onlardan yüz çevirdi. Çünkü bunlar, bi'l-hâssa *Süfyân ibn-i Hâris ibn-i Abdü'l-muddalib*, daha evvel Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile çok iyi görüşüp konuşdukları hâlde O'nun peygamberliğini i'lân etmesinden sonra kendisine en çok düşmanlık edenlerden olmuşlardı. Bunun için Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, onlardan yüz çevirdi ve onlara pek iltifat etmedi Bununla berâber yine burada da büyüklüğünü göstererek -*ailesi* ***Ümmü Seleme*** *radıye'llâhü anhâ'nın ricâsı ile*- onları afv etdi. Bu sûretle bunlar da İslâm cemâati arasına katılmış oldular.

Mekke yolları tutulmuş olduğundan, Kurayş müşrikleri, İslâm ordusunun gelişinden haberdâr olmadı. Onlar uykuda iken, İslâm ordusu, Mekke'ye dört fersah (*bir konak: onaltı mil*) mesâfede bulunan **Merru'z-zahrân** mevkîine gelip konakladı. Burada konaklayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, herkesin bir ateş yakmasını emr ederek on bin yerde ateş yaktırdı. Bu sûretle teşriflerini -*büyük bir ateş donanması ile*- Kurayş müşriklerine bildirmek istedi.

Bundan haberdâr olan Kurayş müşrikleri ve ileri gelenleri, derhâl Mekke reisi olan *Ebû Süfyân ibn-i Harb*'e koşarak durumu haber verdiler. Ebû Süfyân ibn-i Harb de, yanına **Hakîm ibn-i Hızâm** ile **Büdeyl ibn-i Verkâ**'ı alarak *Merru'z-zahrân*'ın üzerinde bulunan bir tepeye çıkıp durumu kontrol etdi. On bin yerde yanan muazzam ateş donanmasını görünce, şaşırıp kaldı. *"Bu kadar büyük bir ateşi yakan ordu, acebâ kimdir?"* diyerek bu kadar büyük bir ateşi kimin yakabileceğini düşünmeye başladı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in amucası olan **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh*, Kurayş müşriklerinin durumundan endîşe ederek,

"Yarın Kurayş'liler gâfil iken böyle muazzam bir ordu ile Mekke'ye girilirse, Kurayş'liler de bir takım müfritlere uyarak karşı koymaya kalkışırsa, büyük bir fenâlık olabilir. Bâri oduncu veyâ sütcülerden bir adam bulup Kurayş'lilere haber verelim de gelip eman dilesinler".

dedi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in **Ester**'ine (*Düldül'üne*) binip ordudan dışarı çıkdı. Biraz gitdikden sonra gecenin karanlığında bir takım sesler duydu. Bunlardan birisi, *"Ömrümde bu kadar çok ateş, bu kadar çok asker görmüş değilim"* diyordu. Bir diğeri de *"Bunlar, harbe çıkan Huzâa'lılar olsa gerek"* diyordu. Buna cevâb veren bir üçüncüsü de *"Huzâa'lılar bu kadar çok askeri nereden çıkaracak, canım?"* diyordu.

Bu ses, **Ebû Süfyân ibn-i Harb**'in sesi idi. Bu sesi tanıyan **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh*, onları yanına çağırdı. Onlar da geldiler. Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'ın yanına gelen **Ebû Süfyân ibn-i Harb**, *"Yâ Abbâs, bu ordu nedir?"* diye sordu. O da *"Bu ordu Rasûlü'llâh'ın askeridir. Mükemmel ve silâhlı on bin kişidir. Eğer emân almadan ellerine düşersen vaziyetin tehlikededir. Gel, seni Rasûlü'llâh'a götürüp O'ndan emân alayım"* dedi. Bu teklîfi memnûniyyet ile kabûl eden, durumun vahimliğini ve nezâketini iyice

anlamış olan Ebû Süfyân ibn-i Harb'i, Ester'in arkasına bindirip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in çadırına getirdi.

Geceleyin İslâm askerlerinin arasından geçerken, herkes *"Bu nedir? Gece vakti böyle dolaşan kimdir?"* diye başını kaldırıp bakdığı zaman, Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'ı görünce *"Rasûlü'llâh'ın amucası"* deyip başını indirerek bir ses çıkarmıyordu. **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* ise, bütün gece uyumamışdı. Çadırının önünde geziniyordu. Bunları görünce derhâl İslâm Dîni'nin en büyük bir düşmanı olan, Mekke halkını her yıl ayaklandırarak Müslümân'lar üzerine sevk eden ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e câsûslar gönderip sû'-i-kasdler tertîb eden Ebû Süfyân ibn-i Harb'i tanıdı. *"Ey Allâh'ın düşmanı, seni öldürmenin tam zamânıdır. Şimdi seni emânsız buldum"* diyerek kılıcını çekip koşdu. Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh* da *"Yâ Ömer, Ebu Süfyân benim emânım altındadır"* deyip Ester'i hızlıca sürdü. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in çadırına vardı. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da arkalarından koşup geldi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in yanına gelen Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rasûle'llâh, müsâade ediniz de Ebû süfyân'ı öldüreyim"* diyerek gizlice O'nun kulağına bir şey'ler söylemek istedi. Fakat Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh,* buna mâni' olarak *"Ben bu gece Rasûlü'llâh'a gizli bir söz söyletmem"* dedi. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, fikrinde israr edince de *"Yâ Ömer, Ebû Süfyân'ı öldürmeye bu derece israr edişin, O'nun Abdü-menâf Oğulları'ndan olmasıdır. Eğer Benî Adiyy'den olsaydı bu kadar israr etmezdin"* dedi. Fikrinin yanlış anlaşıldığını gören Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da, *"Yâ Abbâs, senin Müslümân olmandan okadar memnûn oldum ki eğer babam Haddâb sağ olub da Müslümân olsaydı okadar sevinmezdim"* cevâbını verdi. Böyle bir münâkaşaya son vermek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'a hitâben *"Hele bu gece O'nu berâberinde alıkoy"* buyurdu. Bu sûretle Ebû Süfyân ibn-i Harb, o gece Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'ın misâfiri olarak kaldı.

Sabah olunca hepsi de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna geldiler. Yanına gelen Ebû Süfyân ibn-i Harb'e hitâb eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Yâ Ebâ Süfyân, henüz* ***-Lâ ilâhe ille'llâh****: Allâh'dan başka ma'bûd yokdur,*

yalnız o bir ve tek Allâh vardır- diyeceğin zaman gelmedi mi?" dedi. O da *"Eğer Allâh'dan başka bir ma'bûd olsaydı ve bizim putlarımızdan bize bir fâide gelseydi, bu hâle gelmez idik"* diyerek düşünmeye başladı. Biraz sonra da birdenbire **"Lâ ilâhe ille'llâh"** dedi ve Allâhü Teâlâ'nın varlığını ve birliğini tasdîk etdi.

Sözlerine devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "**Muhammedü'r-Rasûlü'llâh:** -Muhammed, Allâh'ın Rasûl'üdür- diyerek benim hakk peygamber olduğumu tasdîk edeceğin zaman gelmedi mi?"* dedi. Ebû Süfyân da *"Yâ Muhammed, bunun için biraz mühlet ver. Çünkü bundan dolayı henüz içimde şübhe var"* cevâbını verdi.

Bu sırada çadırın önünde gezeleyen Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh, "Âh, Ebû Süfyân, dışarıda olsaydın böyle hezeyan edemezdin ya"* diyerek söylenmeye başladı. Ebû Süfyân'ın yanında bulunan Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh* da, *"Yâ Ebâ Süfyân, ne yapıyorsun? Aklını başına topla. Ömer, elinde kılıç dışarıda bekliyor. Kelleni kesmek için fırsat gözetliyor"* dedi.

Bunun üzerine durumu iyice idrâk eden Ebû Süfyân, *"Yâ Muhammed. Sen ne sabırlı, ne kerîm ve ne civanmerd bir insansın. Ben, sana bu kadar ezâ cefâ etdim, yine beni afv ediyorsun. Bu ancak bir peygamber ahlâkıdır. Bunun için -**Rasûlü'llâh:** Allâh'ın Rasûl'ü- olduğunu tasdîk ediyorum"* dedi ve **Kelime-i Şehâdet** getirerek Müslümân oldu. Bu sûretle de Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*'ın kılıcından kurtulmuş oldu. Bundan sonra da **Hakîm ibn-i Hızâm** ile **Büdeyl ibn-i Verkâ'**, Müslümân oldular.

Ebu *Süfyân ibn-i Harb*'in İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğunu gören Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rasûle'llâh, Ebû Süfyân şöhreti sever. O'na iftihâr edeceği bir imtiyâz ver"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Her kim Ebû Süfyân'ın evine girerse veyâ silâhlarını bırakıp evine kapanırsa veyâ Mescid-i Şerîf'e ilticâ' ederse, o emîndir"* diyerek **umûmî afv** i'lân etdi. Ebû Süfyân da, bu lütûfdan memnûn olarak Mekke'lilere haber vermek için izin istedi. O da izin verdi. Yanında bulunanlara da, *"Eb'u Süfyân'ı, askerin geçeceği boğaza götürün. Allâh'ın askerlerinin ihtişâmını oradan seyr etsin"* buyurdu.

Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh* da, Ebû Süfyân'ı alarak İslâm ordusunun geçeceği dar bir boğazın ağzına götürdü.

Burası, İslâm ordusunun harekâtını seyr etmeye müsâid bir yer idi. Oraya oturup Allâh'ın askerlerinin harekâtını seyre daldılar. Yürekleri yüksek hisler ile dolu, kalbleri sarsılmaz bir îmânla nurlu olan ve çok şerefli bir vazîfeye gitdiklerine emîn bulunan bu yüce kahramanlar, vakûr adımlarla yürüyerek fevc fevc Ebû Süfyân ibn-i Harb'in önünden geçmeye başladılar. İslâm askerleri bölük bölük geçdikce Ebû Süfyân'nın hayreti artıyor, Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh* da O'na izâhat veriyordu.

İlk def'a, "**Seyfü'llâh:** *Allâh'ın kılıcı*" nâmını alan *Hâlid ibn-i* **Velîd** *radıye'llâhü anh*, İslâm süvârilerinin başında tozu dumana katarak bin asker ile geçdi. Tam Ebû Süfyân ibn-i Harb'in önünden geçerken hep birlikde **"Allâhü Ekber"** diyerek ***Tekbîr*** aldılar. Arkadan gelen muhtelif kabîlelere mensûb kuvvetler de, Ebû Süfyân ibn-i Harb'in önüne gelip O'nun önünden bir sel gibi geçerlerken hep birlikde ***Tekbîr*** getirdiler. Önünden geçen bu kuvvetler hakkında, Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*'dan izâhat alan Ebû Süfyân ibn-i Harb, gördükleri karşısında, hayretden hayrete düşüyordu. Önünden geçenlerin ekseriyyeti, muhtelif zamanlarda kendisi ile birlikde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e karşı harb etmiş kimselerdi. Daha evvel İslâm Dîni'ne düşman olanlar, bu gün Müslümân'lar safında yer almışlardı. İslâm ordusuna katılarak Mekke'yi feth etmeye gidiyorlardı.

Bu arada, vaktiyle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in en büyük düşmanı olan **Eşcâ'** kabîlesi, ***Tekbîr*** alarak geçdi. Bunların kim olduklarını anlayan Ebû Süfyân ibn-i Harb, *"Sübhâne'llâh. Muhammed'in en büyük düşmanı onlardı. Şimdi nasıl itâat ediyorlar?"* diyerek bir kat daha hayrete düşdü. Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh* da *"İslâm nûru, onların kalbini aydınlatmış. Bu da Allâhü Teâlâ'nın bir fadlı ve inâyetidir"* dedi.

Bir müddet sonra **Ensâr-ı Kirâm**'ın sancağını taşıyan **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh*, Ensâr-ı Kirâm ile birlikde, eşi görülmemiş bir hamâset örneği ile geçerek ***Tekbîr*** aldılar. Bu manzara karşısında hayretden hayrete düşen Kurayş müşrikleri reisi Ebû Süfyân ibn-i Harb, *-bu kadar büyük bir kuvvetin iki sene gibi kısa bir zamanda nasıl toplanıp habersizce Mekke'ye kadar geldiklerini-* düşünmeye başladı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in alayı göründü ki bunlar, beş bin kadar atlı, zırhlı en güzîde askerler idi.

Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm'dan meydana gelmişdi. **Kasvâ** adlı devesine binmiş bir hâlde ilerleyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâjhü aleyhi ve sellem*'in etrâfını, bir çelik kal'a gibi sarmışlardı. İmân dolu gönülleri ile bunlar da ***Tekbîr*** alarak geçdiler. Bu vaziyeti gören Ebû Süfyân ibn-i Harb, başdan aşağı sarsılarak ***"Yâ Abbâs, kardeşinin oğlunun mülk ve saltanatı ne kadar da büyümüş"*** dedi. O da ***"Sus. O, mülk ve saltanat değildir. İlâhî Risâlet ve Nübüvvet'dir"*** cevâbını verdi. Bunun üzerine O da, kendisinden geçmiş bir halde ***"Evet, evet..."*** diyerek tasdîk etdi.

Bu sûretle de ilâhî intikam tecellî etdirilmiş, Hakk ve hakîkat, gözlerinin önüne serilerek tasdîk etdirilmiş oldu.

Bütün İslâm askerleri boğazı geçdikden sonra Ebû Süfyân ibn-i Harb'e hitâb eden Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh, "Artık şimdi Mekke'ye gidebilirsin"* diyerek Ebû Süfyân'ı serbest bırakdı. Mekke'nin teslîminden başka bir çârenin kalmadığını anlayan Ebû Süfyân da, arkadaşları ile birlikde, Mekke'ye gitdi. Doğru Haram-ı Şerîf'e gidip Kurayş müşriklerini topladı. Onlara hitâben,

"Ey nâs. Gelen Muhammed'dir. Karşı duramayacağınız muazzam bir kuvvetle geliyor. Kendisini gördüm. ***-Her kim Ebû Süfyân'ın evine girerse emîndir. Mescid-i Şerîf'e girerse emîndir. Silâhlarını bırakıp evine kapanırsa emîndir-*** *buyurdu. Ey Kurayş cemâati, Müslümân olunuz ki selâmet bulasınız".*

dedi ve kendisinin Müslümân olduğunu i'lân edip sözü kesdi. Bu sırada karısı **Hind bint-i Utbe**, hemen kocası Ebû Süfyân'ın üzerine atılıp sakalını tutarak *"Şu mel'un herifi öldürünüz"* diye bağırdı. Ebû Süfyân da *"Sakalımı bırak. Müslümân olmaz isen va'llâhi senin de boynunu vururlar. İşine git, sesini çıkarma"* diyerek karısını susturdu. Kendisi de oradan ayrılarak evine gitdi.

Bu vahîm durumu haber alan Kurayş müşrikleri, büyük bir telâşa düşdüler. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Ebû Süfyân'a küfr etmeye başladılar. Kimisi Mescid-i Şerîf'e ilticâ' etmeye, kimisi Ebû Süfyân'ın evine girmeye, kimisi de silâhlarını bırakıp evine kapanmaya başladı. Bunun üzerine Mekke'lilerin çoğu, *-reisleri olan Ebû Süfyân ibn-i Harb, Müslümân olduğu için-,* İslâm Dîni'ne girip Müslümân olmaya meyl etdiler. Yalnız **Süheyl ibn-i Amr, İkrime ibn-i Ebî Cehil** ve **Safvân ibn-i Ümeyye**, *Benî Bekir, Benî Hâris, Benî Huzeyl* ve *Ehâbiş* kabîlelerinden topladıkları kuvvetler ile, kendilerini müdâfaa etmeye kalkışdılar. **Handeme** mevkîinde pusu kurarak harb etmeye hazırlandılar.

Mekke'ye doğru ilerleyen İslâm ordusu, Mekke yakınında bulunan **Zî-Tuvâ** mevkîi'ne geldi. Burada ordusunu bir kere daha gözden geçiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* alay kumandanlarının hangi cihetden Mekke'ye gireceklerini ta'yîn edip bildirdi. *"Bir taarruza uğramadıkca sakın harb açmayınız"* diye de tenbîh etdi. Bu arada -*ileride tafsîlâtı gelecek olan*- onbir erkek ile altı kadının isimlerini sayıp istisnâ' ederek *"Bunları her nerede bulursanız öldürünüz. Başka hiç bir kimseye dokunmayınız"* emrini verdi. Bundan sonra da İslâm ordusunu, Mekke'nin dört tarafından dört kol hâlinde harekete geçirdi.

Zübeyr ibn-i El-Avvâm *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan ve Ensâr-ı Kirâm ile Muhâcirîn-i Kirâm'dan meydana gelen birinci kol, Mekke'nin üst tarafındaki (*kuzey tarafındaki*) **Kedâ'** yolundan;

Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh rad*ıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan ikinci kol, Mekke'nin sağ tarafındaki (*doğu tarafındaki*) **Batn-ı Vâdî** yolundan;

Sa'd ibn-i Ubâde *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan ve Ensâr-ı Kirâm'dan meydana gelen üçüncü kol, Mekke'nin sol tarafındadaki (*batı tarafındaki*) **Seniyye** yolundan;

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan ve *Kudâa, Süleym, Eslem, Gıfâr, Müzeyne, Cüheyne* gibi kabîlelerden meydana gelen dördüncü kol da, Mekke'nin alt tarafındaki (*güney tarafındaki*) **Handeme** yolundan;

şehre girmeye ve Kâ'be-i Muazzama'ya doğru ilerlemeye başladı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, karargâhı ve yakın arkadaşları ile birlikde, Mekke'nin üst tarafındakji **Kedâ'** yolundan (*veyâ **Ezâhir** yolundan*) şehre girmeye ve Beytü'llâh'a (*Kâ'be'ye*) doğru ilerlemeye başladı.

İslâm ordusunun Mekke'ye girişi esnâsında, hiç bir kimse, hiç bir müdâhale ile karşılaşmadı. Herkes serbestce yoluna devam ediyordu. **Va'd-i ilâhî** tahakkuk etmiş, **Feth-i Mübîn** vukû' bulmuşdu. Hiç bir kan dökülmeden Hicret'in sekizinci yılında Ramazân ayının yirminci Cum'a günü Mekke-i Mükerreme'ye girilmiş, Kâ'be-i Muazzama Müslümân'ların istifâdesine arz edilmişdi. Artık bütün Müslümân'lar, çokdan beri arzûladıkları emellerine kavuşmuşdu.

Yalnız **Handeme** yolundan (***Kedâ'*** *yolundan*) giden **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ın idâresindeki kuvvetler, daha evvel mevzî alıp pusu kurmuş olan Kurayş müşrikleri elebaşılarının idâre etdiği kuvvetlerin taarruzuna uğradılar. Taarruz esnâsında **Hubeyş ibn-i El-Eş'âr** *radıye'llâhü anh*, şehîd düşdü. Bunun üzerine kendilerini midâfaa etmek mecbûriyyetinde kalan Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, karşı taarruza geçerek müdâfaa harbi yapmaya başladı. Bir hamlede, düşman kuvvetlerinden onüç kişiyi öldürdü. Diğerlerini de darma dağın edip kaçırdı. Kendisi de, berâberinde bulunan kuvvetler ile birlikde, **Kâ'be**'ye doğru ilerlemeye başladı.

Handeme mevkîinde vukû' bulan bu müessif hâdisede, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in daha evvel vermiş olduğu emre uyulmadı ise de, Kurayş müşrikleri elebaşılarının tertîblemiş oldukları kuvvetlerin taarruzuna uğrayan Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, bu taarruza, ister istemez mukâbele etmek mecbûriyyetinde kaldı. Bu hâdiseyi haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Ben muhârebe yapılmasın diye tenbîh etmemiş mi idim?"* diyerek müteessir oldu. Mecbûriyyet karşısında vukû' bulduğunu anlayınca da ***"Bu bir kazâ-i ilâhî imiş. Belki hayır bundadır"*** buyurdu. Çünkü böyle bir hâle, bir günün belli bir zamânında kısa bir müddet için, Cenâb-ı Hakk tarafından izin verilmişdi.

Mekke'ye girildikden sonra yapılan işler

Zî-Tuvâ mevkîinden hareket ederek **Hicret**'in sekizinci yılında Ramazân ayının yirminci **Cum'a** günü Mekke'nin üst tarafındaki **Kedâ'** yolundan şehre giren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, sekiz sene önce *-Kurayş müşriklerinin kendisini öldürmeye kasd etmiş oldukları bir sırada-* terk etmiş olduğu Mekke-i Mükerreme'ye vâsıl oldu. **Kasvâ** adlı devesinin üzerinde son derece mütevâzî bir vaziyetde ***duâ*** ederek, ***Tesbîh*** ve ***Tehlîl***'de bulunarak Kâ'be'ye doğru ilerlemeye başladı. Onüç senelik Mekke Devri'nin en sıkıntılı zamanlarında kendisinin en samîmî tesellî kaynağı olan ilk ailesi **Hazreti Hadîce** *radıye'llâhü anhâ* 'nın ve kendisini himâye edip büyüten **Ebû Tâlib**'in mezarlarının bulunduğu yere yakın olan **Hacun mevkîi**'ne geldiği zaman, **Zübeyr ibn-i El-Avvâm** *radıye'llâhü anh*'a emr ederek, **İslâm bayrağını** oraya diktirdi. Büyük deri çadırını da *-karargâh olarak-* oraya kurdurdu. Bu sûretle de büyük bir **ilâhî intikâmı** dile getirdi.

Çünkü **bu mevki'**, vaktiyle **Kurayş müşrikleri** ile **Kinâne Oğulları**'nın toplanıp ittifâk ederek Müslümân'lar aleyhinde andlaşma yapdıkları bir yerdir. Hicret'in onuncu yılında **Vedâ' Haccı'**nı îfâ' eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Mina**'dan döndüğü zaman da yine burada karargâhını kurarak **ilâhî intikâmı** bir kerre daha dile getirecekdir.[435]

Hacun mevkîinde karargâh kurup biraz dinlenmeye başlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in yanına gelen **Usâme ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rasûle'llâh, eski evinize gidip orada oturmak istemez misiniz?"* diye sordu. O da *"Kurayş müşrikleri ve Âkil ibn-i Ebî Tâlib bize inecek ev bırakmadı ki"* dedi. Bundan sonra da bu konuyu îzâh ederek,

"Bir Mü'min, dâr-ı harb'deki bir kâfire vâris olamaz. Dâr-ı harb'deki bir kâfir de dâr-ı İslâm'daki bir Mü'mine vâris olamaz".

buyurdu. Çünkü **Ebû Tâlib**'in dört oğlu vardı. Bunlardan **Hazreti Ali** ile **Ca'fer** *radıye'llâhü anhümâ*, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olarak Medîne'ye hicret etmişlerdi. Diğer iki oğlu olan **Âkil** ile **Tâlib** de, müşrik olarak Mekke'de kalmışlardı. Bunun için bunlar, babaları olan Ebû Tâlib ölünce O'na vâris olmuşlar, bütün malları ellerine geçirmişlerdi. Ellerine geçirdikleri evleri de, Ebû Süfyân'a satmışlardı.

Hacun mevki'ında kurdurduğu çadırında bir müddet dinlenen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, yıkanarak yeni eybîselerini giydi. Sekiz rek'at *Kuşluk namazı* kıldı. Başında siyah

---

[435] **-Hacun Mevki'ı**, *Kinâne Oğulları*'nın hayfi (*yurdu*) dur ki *Ebû Kubeys* dağının yamacındadır. Buraya *"Benî Kinâne Hayfî "* da denilir. Ayrıca "**Hacun, Muhasseb** ve **Ebtah"** isimleri ile de anılır. Bu mavki'de bulunan mescide de, *-bu mevki'ın ismine izâfeten-* **Mescid-i Hayf** denilir. *-Mekke Fethi'ne izâfeten de-* **"Mescidü'l-Feth"** denilir.

Bi'set'in yedinci yılında Müslümân'lar aleyhine yapılan muâhede, burada yapılmışdı. Kinâne Oğulları ile Kurayş müşrikleri, küfür üzerinde birleşerek Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ı mukaddes vazîfesinden vaz geçirmek ve akrabâlık gayreti güderek O'nu korumaya çalışan akrabâlarını (*Hâşimî'leri*) bu gayretden yüz çevirtmek için *-Hâşim ve Muddalib Oğulları ile kız alıp vermemek, hiç bir sûretle ictimâî ve medenî bir münâsebetde bulunmamak üzere-* Hâşîmî'ler ve Muddalibî'ler aleyhinde bir andlaşma yaparak bu andlaşma metnini Kâ'be'ye asmışlardı. Bi'set'in yedinci yılında Muharrem ayının başında başlayan ve üç sene devam eden bu andlaşma gereğince, Benî Kinâne Oğulları ile Kurayş müşrikleri, Hâşim ve Muddalib Oğulları'nı, Hâşimî'ler mahallesinde mahsûr tutarak aç ve susuz bırakmışlardı ki bunun tafsîlâtı, Bi'set'in yedinci yılı hâdiselerinde geçdi.

sarık (*veyâ miğfer*) olduğu hâlde **Kasvâ** adlı devesine binerek ve Allâhü Teâlâ'ya duâ ederek Kâ'be'ye doğru hareket etdi. **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh*'ın yularını çekdiği devesinin üzerinde ***"İnnâ fetehnâ"*** sûresini okumaya başladı. Sağında, solunda, önünde ve arkasında sâf bağlamış olan Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelenleri ile birlikde, yolun iki tarafına iki sıra hâlinde dizilmiş olan İslâm askerlerinin arasından geçerek ***Haram-ı şerîf***'e girdi. ***Tekbîr*** aldı. Devesinin üzerinde ***Kâ'be-i Muazzama***'yı yedi def'â tavâf etdi. Elindeki **çukan** ile de ***Hacer-i esved***'i isti'lâm etdi. ***Makâm-ı İbrâhîm***'de iki rek'at namaz kıldı.[436]

Ordu kumandanları da gelip Kâ'be'nin önünde birleşdiler. Artık Kurayş müşrikleri boyun eğmiş, Mekke-i Mükerreme feth edilmişdi. Bütün Müslümân'lar, Kâ'be'yi görünce -Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i ta'kîben- yüksek sesle ***Tekbîr*** aldılar. Kâ'be-i Muazzama'yı yedi def'a tavâf ederek *Hacer-i Esved*'i isti'lâm etdiler. *Makâm-ı İbrâhîm*'de iki rek'at namaz kıldılar.

Kâ'be-i Muazzama'yı tavâf etme işini bitiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Osmân ibn-i Talha** *radıye'llâhü anh*'ı çağırarak Kâ'be'nin anahtarlarını istedi. O da gidip Kâ'be'nin anahtarlarını getirdi.[437] ***"Emânetdir, Yâ Rasûle'llâh"*** diyerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e teslîm etdi. O da alarak Kâ'be'nin açılmasını emr etdi. Onlar da açdılar. Daha sonra anahtarların işi bitince, anahtarları, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in amucası **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh* almak istedi. Çünkü kendisi ötedenberi **Zemzem suyu**'nun sakalığını yapardı. Bunun için anahtarları da kendisi almak istiyordu. Bu sırada şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil olarak emânetlerin ehline verilmesi beyân buyuruldu:

---

[436] **-Çukan:** Ucu yay gibi kıvrık olan bir değnekdir. Deveye binenler kullanırlar. Yere düşen bir şey'i ucuna takıp alırlar.

İsti'lâm: El sürmek işâreti yaparak selâmlamak demekdir.

Kâ'be tavâf edilirken, gerek tavâfa başlarken, gerek tavâf esnâsında *Hacer-i Esved*'in önüne geldikce ona istikbâl edilir. Namazda durur gibi *Tekbîr* ve *Tehlîl* ile bu mübârek taşa eller kaldırılıp sürülür ve mümkün olursa öpülür. Bunlar mümkün olmazsa karşıdan ***el sürmek*** işâreti yapılır ki buna, "**İsti'lâm:***selâmlamak*" denilir.

[437] -Kâ'be'nin **Hacib**'lik vazîfesi (*anahtarcılık vazîfesi*), **Abdü'd-dâr Oğulları**'nda idi. **Osmân ibn-i Talha** *radıye'llâhü anh*'ın babası ve akrabâları, Uhud muhârebesinde müşrik olarak öldürüldükleri zaman bu vazîfe, **Osmân ibn-i Talha** *radıye'llâhü anh*'a geçmişdi. O da annesi **Selâme** kadına, bu anahtarları vererek saklatmışdı.

"Şübhesiz ki Allâh size emânetleri ehil (ve erbâb) **ına vermenizi, insanlar arasında hukm etdiğiniz zaman adâletle hukm eylemenizi emr eder. Allâh bununla size, gerçek, ne güzel öğüt veriyor. Şübhe yok ki Allâh** (sözlerinizi, hukümlerinizi) **hakkıyle işidici,** (bütün yapdıklarınızı) **hakkıyle görücüdür".**[438]

Bunun üzerine ***Kâ'be'nin anahtarları*** (*Kâ'be'nin perdedârlığı*), yine eski sâhibi olan **Osmân ibn-i Talha** *radıye'llâhü anh*'a verildi. ***Zemzem suyu sakalığı*** da, yine eski sâhibi olan **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh*'a verildi.

Kâ'be'nin anahtarları getirildiği sırada, Kâ'be'nin etrâfında bulunan ve ibâdet için dikilmiş (*kurşunla tahkîm edilmiş*) olan üçyüz altmış putu, Kurayş müşriklerinin gözleri önünde kırdırıp temizletmeye başlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sllem,*

"De ki: Hakk geldi, bâtıl zevâl buldu. Şübhesiz ki bâtıl dâimâ zevâl bulucudur".[439]

meâlindeki âyet-i kerîmeyi okuyarak elindeki asâ ile (*değnek ile*) onlara işâret etdi. Onlar da derhâl yüz üstü yere düşüp kırıldı ki bu hâdise de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in bir mu'cizesidir. Bundan sonra da onların hepsinin kaldırılıp temizlenmesini emr etdi.

Kendisi de, Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları ile birlikde, Kâ'be'nin içine girdi. **Hazreti Ömeru'l-Fârûk** *radıye'llâhü anh*'a emr ederek Kâ'be'nin içerisinde bulunan kıymetli putları ve onlara âit şey'leri imhâ etdirdi. En büyük put olan **Hübel**, Kâ'be'nin içerisinde idi. İnsan şeklinde kırmızı yâkutdan yapılmışdı. Üzerlerinde **"Evet-Hayır"** yazılı olan yedi ok, bunun önünde idi. Arab'lar, bir iş yapacakları zaman -*kendi âdetlerine göre*- bu oklar ile fala bakarlar, tefe'ül ederler, çıkan fala göre iş yaparlardı. Artık böyle bâtıl âdetlerin temizlenip yok edilme zamânı gelmişdi.

Kâ'be'nin dıvarları da sûretler ile dolu idi. Melek ve peygamber resimleri yapılmışdı. Bu arada **Hazreti İbrâhîm** ve **İsmâîl** *aleyhime's-selâm*, ellerinde fal okları tutar bir hâlde tasvîr olunmuşlardı. Bu oklarla, kısmet diliyorlardı. Bunları gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Allâh, bunları yapanları helâk etsin. Allâh'a yemîn ederim ki, bu putperestler, bu iki peygamberin hiç bir*

---

[438] -Nisâ' Sûresi, âyet 58.
[439] -İsrâ' Sûresi, âyet 81.

zaman rızıklarını ve maîşetlerini böyle münker ve fenâ şey'ler ile aramadıklarını ve dilemediklerini pek iyi bilirler. Onlar, Müslümân idiler ve Tevhîd Dîni'nin hâdimi idiler" buyurdu.

Melekler de, güzel kadınlar hâlinde tasvîr edilmişlerdi. Onları görünce de *"Meleklerde erkeklik ve dişilik yokdur"* buyurdu. Bundan sonra da hepsinin imhâ edilmesini emr etdi. Bu emri alan **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* da hepsini imhâ edip temizledi. Bu sırada dıvarda bulunan renkli resimlerden iyice silinemiyenlerin izleri, bir müddet daha kaldı. Bunlar da *Kâ'be-i Muazzama*'nın, *Abdu'llâh ibn-i Zübeyr* tarafından yaptırılan ta'mîri esnâsında tamâmen yok edildi.

Kâ'be'de, bir de **Kâ'be hazînesi** vardı. Burada, eskiden beri Kâ'be'ye hediyye edilen kıymetli eserler ve eşyâlar saklı idi. Bunların hiç birisine dokunulmayarak anahtar sâhibi olan **Osmân ibn-i Talha** *radıye'llâhü anh*'a verildi. O da üzerine aldığı vazîfeyi hakkıyle yapmaya çalışdı. Bi'l-âhare Osmân ibn-i Talha *radıye'llâhü anh*, vefât edince bu vazîfe -*Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in müsâadesi ile*- amca-zâdesi **Şeybe ibn-i Osmân ibn-i Ebî Talha**'ya geçdi. Ondan da O'nun neslinde kaldı.

Bu sûretle Kâ'be-i Muazzama'nın (*Beytü'llâh'ın*) içi ve dışı, sûretlerden ve putlardan temizlendikden sonra mukaddes vazîfesini îfâ' etmiş olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Kâ'be'nin içerisine girdi. **Bilâl-i Habeşî, Usâme ibn-i Zeyd** ve **Osmân ibn-i Talhâ** *radıye'llâhü anhüm* de, O'nun ile birlikde Kâ'be'nin içerisine girdiler. Üzerlerine Kâ'be'nin kapısını kapatdılar. İçeriye giren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kapıya karşı olan dıvara doğru iki sütun (*iki direk*) arasında durup iki rek'at namaz kıldı. Namazdan sonra ***Tekbîr*** getirerek Beytü'llâh'ın içinin her tarafını gezdi. Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ etdi. Bu sûretle uzunca bir zaman içeride kaldı.

Bu sırada İslâm Dîni'nin ve onun tek mübelliği (*teblîğ edicisi*) olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleuhi ve sellem'*in en büyük düşmanı olan Kurayş müşrikleri, Haram-ı şerîf'e dolmuş, Kâ'be etrâfında sıralanarak sâf bağlamışlardı. Haklarında nasıl bir huküm verileceğini bekliyorlardı. İşte bütün Kurayş müşriklerinin kalblerinin tiril tiril titrediği bu sırada, Kâ'be'nin kapısı açıldı. *Allâh'ın Rasûl* 'ü **Hazreti Muhammed** *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, dışarı çıkıp kapının eşiğinde durdu. İki elini kapının iki tarafına dayayarak yalnız Kurayş

müşriklerine ve Mekke'lilere değil, bütün beşeriyyete hitâb eden ve **"İnsan hakları beyyannâmesi"** mâhiyyetinde olan şu meşhûr nutkunu söyledi:

"Allâh birdir. O'ndan başka hiç bir Tanrı yokdur. Yalnız O vardır. O'nun eşi ve ortağı yokdur. Va'dini yerine getirdi ve kulu Muhammed'e yardım etdi. Aleyhimizde toplanan düşmanları, yalnız başına hezîmete uğratdı. Bütün düşman kuvvetlerini dağıtdı".

"Şunu iyi biliniz ki, bütün kibir ve gurûrlar kırıldı. Bi'l-umûm câhiliyyet görenekleri, haseb ve neseb imtiyazları, her türlü kan ve mal da'vâları ayaklarımın altındadır. Onları çiğneyip atıyorum. Hepsi ilgâ edilmişdir. Yalnız Kâ'be'nin muhâfızlığı, hâciblik ve Zemzem suyu sakalığı müstesnâ olmak üzere, nekadar câhiliyyet gurûrları Varsa hepsini kaldırıyorum. Bir kasd olmadan kazâen öldürülen bir kimse için diyet (kan bedeli) verilecek, kan dökülmeyecekdir. Bir diyet yüz devedir. Kırkı gebe olacakdır".

"Ey Kurayş cemâati. Allâhü Teâlâ, sizden câhiliyyet böbürlenmelerini ve babalarınız ile iftihâr etmeniz âdetini kaldırmışdır. Bütün insanlar, yaratılışda müsâvîdirler. Hepsi Âdem'den, Âdem de toprakdandır".

"Ey insanlar, hakîkat, biz sizi bir erkek ile bir dişiden yaratdık. Sizi** (sırf) **birbiriniz ile tanışasınız diye, büyük büyük cem'iyyetlere, küçük küçük kabîlelere ayırdık. <u>Şübhesiz ki sizin Allâh nezdinde en şereflîniz, takvâca en ileride olanınızdır.</u> Hakîkaten Allâh, her şey'i bilen, her şey'den haberdâr olandır". [440]

"Bir Kâfir için bir Müslümân öldürülmez. Mekke havâlisi, herkes için mukaddes kılınmışdır. Bundan evvel Haram-ı Şerîf'e kimse girmedi. Bundan sonra da girmesine izin yokdur. Bana da kısa bir müddet için izin verilmişdir. Haram dairesinde av avlamak, ağaç kesmek, yeşilliklerini yok etmek yasakdır. Vârisin hukûku, vasiyyetnâmeye muhtaç değildir. Kadın kendi malının mutasarrıfıdır".

"Ey Müslümân'lar. Allâh ve Rasûl'ü, size, şarab satmayı ve her türlü sekir verip insanı sarhoş eden şey'leri, haram kılmışdır".

❋
❋ ❋

[440] -Hucurât Sûresi, âyet 13.

Bu târihî nutkunu bitiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* orada toplanarak kendisini dinleyen kurayş müşriklerine ve Mekke'lilere çok ma'nâlı bir bakışla bir müddet bakdığı zaman, kendisini ve yüce İslâm Dîni'ni mahv etmek için her türlü kötülüğü yapmış ve yapdırmış olan Kurayş müşrikleri reislerinin orada toplanmış olduklarını gördü. Hepsi de mağrûr başlarını önlerine eğmiş bir halde sessizce duruyorlardı. Herkes, büyük bir heyecan içerisinde, Allâh'ın Rasûl'üne bakıyordu. Acebâ, Allâh'ın Rasûl'ü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu zâlim ve gaddâr insanlara ne yapacakdı? Tam fırsat eline geçmiş iken, acebâ bunların hepsini kılıçdan mı geçirecekdi? İşte, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in kendileri hakkında ne söyleyeceğini bekleyen bu zâlim ve gaddâr adamlar, tiril tiril titreyerek hep böyle düşünüyorlardı. Fakat Allâhü Teâlâ'nın Rasûl'ü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, böyle düşünmüyordu. O yalnız Allâhü Teâlâ'nın emirlerini yerine getirmeyi ve insanları saâdete kavuşdurmayı düşünüyordu. Üzerine aldığı ilâhî teblîğ vazîfesini hakkıyle yapmaya ve yerine getirmeye çalışıyordu. Bunun için târihî hutbesine devâm ederek onlara şöyle dedi:

"Ey Kurayş cemâati. Benden ne ümîd edersiniz? Hakkınızda ne huküm vereceğimi sanıyorsunuz?

Korkularından önlerine bakan keskin zekâlı Kurayş müşrikleri reisleri ve Mekke'liler, O'nun merhametli ve âl-i cenâb bir kimse olduğunu çok iyi bildiklerinden hep birlikde şöyle dediler:

"Hayır ümîd ediyoruz. Kerem sâhibi sizsiniz. Kuvvet ve kudret senindir. Emir senindir. Sen asîl bir kardeş ve âl-i cenâb bir kardeş evlâdısın".

Beşer târihinin en büyük mürşidi olan ve **mekârim-i ahlâk** sâhibi bulunan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Bu gün siz muâheze edilecek değilsiniz. Hepinizi afv etdim. Yûsüf 'ün kardeşlerine dediği gibi -Bu gün, size, geçmişden dolayı, bir tekdîr ve cezâ' yokdur- derim. Haydi gidiniz. İsteyen İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olsun. İsteyen de eski bâtıl dîninde kalsın. Hepiniz serbestsiniz. Herkes işi gücü ile meşkûl olsun".

diyerek Kurayş müşrikleri reislerine ve Mekke'lilere, **umûmî bir afv** i'lân etdi. Kendisinin ve yüce İslâm Dîni'nin en azılı düşmanları

olan ve Müslümân'lara tüyler ürpertici işkenceler yapan bu insanlara karşı,

"Hepinizi afv etdim. İsteyen İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olsun. İsteyen de eski bâtıl dîninde kalsın".

diyerek **Umûmî bir afv i'lân etmek**, şübhe yok ki insanlığın en büyük derecesidir. Bu ise, ancak peygamberlere mahsûs bir hâletdir. [441]

Bundan sonra öğle vakti olunca **Bilâl-i Habeşî** *radıye'llâhü anh*, **Kâ'be**'nin üzerine çıkıp **Hübel** adlı büyük putun yerinde, o tatlı ve yanık sesi ile ezan okudu. Hep birlikde cemâat ile namaz kılındı. Müslümân'ların îmân dolu göğüslerinden fırlayan ***"Allâhü Ekber"*** sadâları göklere yükseliyor, ***"Lâ ilâhe ille'llâh"*** nidâları Mekke ufuklarını çınlatıyordu. Her taraf büyük bir sevinç ve heyecan içinde çalkalanıyordu. Biraz öncesine kadar şirkin ve küfrün huküm sürdüğü bu mübârek yerde **ezanın** okunması ise, bu sevinç ve heyecânı bir kat daha artırdı. Binlerce Müslümân'ın hep bir ağızdan aldıkları ***Tekbîr*** sadâları ile, yerler gökler âdetâ yerinden sarsılıyordu. Bu sûretle, hakkın yanında bâtılın yaşayamayacağı, bütün cihâna i'lân ediliyordu.

Müşriklerin içindeki endîşeler

Bu sırada Kurayş müşriklerinin içinde çeşitli hisler doğuyordu. *"Keşki bu günü görmesydik"* gibi sözlerle teessürlerini, üzüntülerini ifâde ediyorlardı. **Fudâle** ismindeki bir müşrik, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e sû'-i kasd yapmayı düşünmüşdü. Bu mel'ûn gâyesini gerçekleşdirmek için de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e yaklaşdığı zaman, O'nun iyi bir niyet ile yaklaşmadığını anlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Fikrindekileri biliyorum"* diyerek elini O'nun göğsüne koydu. O da derhâl fikrinden dönerek îmâna gelip Müslümân oldu.

Ebû Süfyân da, *"Bir ordu toplasam. Şu adam ile yine muhârebe etsem acebâ nasıl olur?"* diye düşünüyordu. Tam bu sırada önünden geçmekde olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

---

[441] -Gayr-i müslimlerden Fıransa İhtilâli'nde, Hukûk-ı Beşer Beyannâmesi'ni hazırlamakla görevli olan **General Lafayette**, bu beyannâmeyi hazırlarken Kur'ân-ı Kerîm'i de tetkîk etmişdi. Bu tetkîkini bitirince hakkı teslîm etmek mecbûriyyetinde kalarak **"Aşk olsun sana ey şanlı Arab, adâleti sen kurmuşsun"** i'tirâfında bulunmuşdur.

"O adam seni rezîl ve zelîl eder" buyurdu. Bunun üzerine Ebû Süfyân tevbe ederek *"Şimdi hakk peygamber olduğuna inandım. Zihnimdeki kuruntu zâil oldu"* dedi.

Yine bu sırada **Ebû Süfyân ibn-i Harb, Attâb ibn-i Üseyd** ve **Hâris ibn-i Hişâm** gibi bir takım Kurayş eşrâfı, Kâ'be'nin bir tarafına oturmuş konuşuyorlardı. Bu konuşma esnâsında, Attâb ibn-i Üseyd *"Allâh babam Üseyd'i vaktiyle öldürdü de şu sesi işitmemek ni'metini ikrâm etdi"* dedi. Hâris ibn-i Hişâm da *"Şunun hakk olduğunu bilsem va'llâhi ben de icâbet ederim"* dedi. Ebû Süfyân da *"Va'llâhi ben bir şey' söylemem. Şâyet bir şey' söylersem şu çakıllar bile dile gelerek hemen gidip O'na haber veriyorlar"* dedi. Bu sırada yanlarına gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Ne görüşdüğünüzü biliyorum"* diyerek onların sözlerini birer birer tekrar etdi. Bunun üzerine Hâris ibn-i Hişâm ile Attâb ibn-i Üseyd, *"Biz şehâdet ederiz ki sen muhakkak Allâh'ın Rasûl'üsün"* diyerek şehâdet getirip Müslümân oldular. Sözlerine devam ederek de, *"Va'llâhi, bizim görüşdüğümüz sözlere bizden başka hiç bir kimse vâkıf değildi. Sana her halde bir tarafdan haber veriliyor?"* dediler.

Bunlar gibi daha bir çok kimseler, Kurayş müşriklerinin karşılaşdıkları bu hâli, üzüntü ile dile getirip onlara acıyorlardı. Acebâ bu adamlar neye acıyorlardı? Putperestlik gibi insanlık ulviyyet ve haysiyyetini kırıcı, süflî bir duygunun hezîmetine mi acıyorlardı? Halbuki bunlar, pek bayağı bir halde toplanırlar, çırılçıplak soyunurlar, ıslık çalarak, el çırparak Kâ'be'nin etrâfında dolaşıp tavâf ederlerdi. Ulvî rûhları tiksindirecek bu rezâlet tarzını, bir ibâdet sayarlardı. İbâdet maksâdı ile Kâ'be'yi çırılçıplak tavâf eden erkeklerin yanında, kadınlar da göğüslerini ve vücûdlarının en mahrem yerlerini açarak tavâf ederlerdi. Bu hâli, bir hayâsızlık saymazlardı. Önü açık saçık bir entâri içinde hem dolaşırlar, hem de şu ma'nâdaki şiiri okurlardı.

"Bu gün bunun bir kısmı veyâ hepsi meydanda. Fakat o görüneni de helâl etmem".[442]

İşte rûhları bu kadar süflîleşen kimseler, İslâm Dîni'nin nûru karşısında kalınca, şaşırıp kaldılar. Gözleri kamaşarak neye acıyacaklarını bilemediler. Halbuki asıl acınacak bir durumda olanlar, kendileri idi.

[442] -Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayâtı,ss.367. Ali Himmet Berki ve Osman Keskioğlu.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*'ın babası **Ebû Kuhâfe** de henüz Müslümân olmamışdı. Çok ihtiyar olduğu için gözlerinin feri kalmadığından yolunu iyi göremiyordu. Bunun için Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, ihtiyar babasının elinden tutup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna getirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"İhtiyarı niçin buralara kadar zahmete koşdun. O'nu kendi hâline bıraksa idin biz O'nun ayağına gider idik"* diyerek elini ihtiyar Ebû Kuhâfe'nin göğsüne koydu. İslâm Dîni'ni telkîn ederek Müslümân olmasını istedi. O da İslâm Dîni'ni Kabûl edip Müslümân oldu.

Mekke halkının bîati

Kurayş müşriklerinin ve Mekke'lilerin yapdıkları sayısız kötülüklere, zulüm ve işkencelere rağmen **umûmî bir afv** i'lân ederek insanlığın en yüksek bir derecesini gösteren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, öğle namazını cemâat ile birlikde kıldıkdan sonra **Safâ Tepesi**'ne gitdi. Kâ'be-i Muazzama'yı görünceye kadar yukarı çıkdı. Allâhü Teâlâ'nın bu büyük lütfuna hamd-ü senâ etdikden sonra Safâ Tepesi'nin en yüksek bir yerinde oturdu. **Hazreti Ömeru'l-Fârûk** *radıye'llâhü anh* da alt tarafında oturdu. Kurayş müşriklerini ve Mekke halkını çağırtarak evvelâ erkeklerden başlamak üzere onlardan **"Bîat"** aldı. Kurayş müşrikleri ve Mekke halkı da birer birer gelip câhiliyyet âdetlerini tamâmen terk ederek Allâh'a ve Rasûl'üne -*her emr etdiği şey'de*- mutlak itâat edeceklerine dâir **"Bîat"** etdiler. **İslâm** ve **cihâd** üzerine söz verdiler.

Erkeklerin **bîati** tamamlandıkdan sonra kadınlar gelip **bîat** etdiler. Bunlar da, -*Allâhü Teâlâ'ya hiç bir şey'i şerîk koşmayacaklarına, hırsızlık yapmayacaklarına, kocalarının mallarını onlardan izinsiz almayacaklarına, aile şeref ve nâmûsunu koruyacaklarına, zinâ etmeyeceklerine, dedi-kodu yapmayacaklarına, evlâtlarına iyi bakıp onları öldürmeyeceklerine dâir söz vererek*- **bîat** etdiler. Mekke-i Mükerreme'nin feth edildiği bu mümtâz günde nâzil olan şu meâldeki âyet-i kerîme, bu husûsu daha iyi îzah edip açıklar:

"Ey Peyganber, Mü'min kadınlar, -*Allâh'a hiç bir şey'i eş tutmamaları, hırsızlık etmemeleri, zinâ etmemeleri, evlâtlarını öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında bir iftirâ düzüp getirmemeleri* (gayr-i meşrû' bir çocuk dünyâya getirip de onu zevcine nisbet ve iftirâ etmemeleri), (emr edeceğin) **her hangi bir iyilik*

husûsunda sana âsî olmamaları şartıyle- **sana bîatleşmeye geldikleri zaman bîatlerini kabûl et. Onlar için istiğfâr ediver. Çünkü Allâh çok yarlığayıcı, çok esirgryicidir".**[443]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* kadınlar ile olan bu bîatleşmesini, el tutmak (*müsâfaha: Tokalaşma*) sûretiyle değil, yalnız söz ile yapmışdır. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, mübârek ellerini kendi ailelerinden ve kızlarından başka hiç bir kadının eline temâs etdirmemişdir.[444]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bîat eden kadınların başında ***Hazreti Ali*** *radıye'llâhü anh*'ın kardeşi **Ümmü Hânî**, ***Âs ibn-i Ümeyye***'nin kızı **Ümmü Habîbe**, ***Attâb ibn-i Üseyd***'in **halaları**, ***İkrime***'nin karısı **Ümmü Hakîm**, ***Hâlid ibn-i Velîd***'in kız kardeşi **Fâhine** ve ***Ebû Süfyân***'ın karısı **Hind** gibi Kurayş'in mümtâz kadınları vardı ki bunlar, bîat eden kadınların birinci tabakasını teşkil ediyorlardı.

Bu bîat esnâsında, umûmî afv'dan istisnâ' edilenlerden ba'zıları da gelip bîat etdiler ve özür deleyerek afv edildiler ki bunların kim oldukları, aşağıdaki konular arasında gelecekdir.

Ensâr-ı Kirâm'ın bir endîşesi

Kurayş müşrikleri ve Mekke halkı, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldukdan sonra fevc fevc Safâ Tepesi'ne gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bîar ederken, O da Allâhü Teâlâ'ya duâ ediyor ve O'na hamd-ü senâ'da bulunuyordu. Bu sırada bir endîşeye kapılan **Ensâr-ı Kirâm**'dan ba'zıları,

"Rasûlü'llâh, artık vatanına kavuşdu. Kavmi ve kabîlesi ile görüşdü. Bundan sonra Medîne'ye dönüp bizim ile gider mi?".

---

[443] -Mümtehıne Sûresi, âyet 12.

[444] -Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.3.ss.1012.Hasan Basri Çantay.

Kur'ân-ı Kerîm'in Türkce Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.8.ss.3701.Ömer Nasûhi Bilmen.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.344. Kâmil Miras.

Ba'zı eserlerde, *"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, kadınların bîatini, -vekâleten- Hazreti Ömer radıye'llâhü anh'a verdi. O da, Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'e vekâleten, kadınlardan bîat aldı"* denilmekde; ba'zı eserlerde de *"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, elini bir kabdaki suya batırdı. Kadınlar da o suya ellerini batırmak sûretiyle bîat etdi"* denilmekde ise de, ***"Söz ile bîat etdi"*** şekli daha doğrudur.

dediler.

Bu durumu, **Cebrâîl** *aleyhi's-selâm*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bildirdi. O da bunu Ensâr-ı Kirâm'dan sordu. Onlar da,

"Evet, Yâ Rasûle'llâh. Zihnimize öyle bir şey' geldi".

cevâbını verdiler.

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de

"Ey Ensâr. Ben Allâh'ın kulu ve Rasûl'üyüm. Sizin ile ahidleşdim ve Medîneye hicret etdim. Hayâtım sizin ile oldu. Memâtım da sizin ile olacakdır".

buyurarak kendilerini taltîf etdi. Ensâr-ı Kirâm da bundan memnûn olarak ağlaşdılar.

Mekke'de ikâmet

Mekke'yi feth etdikden sonra kurayş müşriklerinden ve Mekke halkından -*İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduklarına dâir*- **bîat** alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekke-i Mükerreme'de onbeş gün kaldı. Bu müddet zarfında da *Ebû Tâlib mahallesinde* ikâmet etdi. Bu sırada **Havâzin** ve **Benî Sakîf** kabileleri, aralarında anlaşarak Müslümân'lara taarruz etmek için faaliyyete geçdiler. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, yirmi yaşlarındaki **Attâb ibn-i Üseyd** *radıye'llâhü anh*'ı *idârî işler* için Mekke'ye **vâli**, **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'ı da *dînî işler* için Mekke'ye **müftî** ta'yîn etdi. Kendisi de, İslâm ordusu ile birlikde, **Huneyn**'e doğru yola çıkdı.

Huneyn'e hareket etmeden evvel, Mekke-i Mükerreme'de kaldığı günlerde -*hayat sefer hâlinde geçdiği için*- namazlar seferî olarak kılındı. Yine bu arada **domuz eti** ve **ölü hayvan eti** yenilmesi, **put bedellerinin harcanılması** ve **kâhinlere ücret verilmesi**, haram kılınıp yasak edildi. **Uzzâ, Menât** ve **Süvâ**' putları, adamlar gönderilerek kırdırıldı.

Mekke'de ikâmet esnâsında, Kurayş eşrâfından **Esved ibn-i Abdü'l-Esed**'in kızı **Fâtıma**, hırsızlık ile ithâm edildi. Suçu sâbit görüldüğünden hakkında şer'î huküm icrâ' edilerek eli kesildi. Bunun afv edilmesi için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e mürâcaat edildi ise de *"Siz hudûdu aranızda hall etmeli idiniz. Bana mürâcaat vâki' olunca icrâsı vâcib olur"* diyerek redd etdi.

Mekke-i Mükerreme'de ikâmet esnâsında bir çok Arab kabîleleri ile de temâsa geçildi. İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmaları istenildi. Onlar da Mekke'nin feth edildiğini, Kurayş müşriklerinin ve Mekke halkının İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğunu ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bîat etdiklerini haber alınca, takım takım İslâm Dîni'ne girip Müslümân oldular. Mekke-i Mükerreme'nin feth edildiği târihe kadar birer birer Müslümân olan Arab'lar, Mekke'nin feth edilmesi üzerine fevc fevc, küme küme, kabîle kabîle İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmaya başladılar. Zâten bunun böyle olacağı, vukû'undan evvel, şu meâldeki **Nasr** Sûre-i celîle'si ile haber verilmişdi:

"Allâh'ın nusratı ve feth gelince, sen de insanların fevc fevc Allâh'ın Dîni'ne gireceklerini görünce, hemen Rabb'ini, hamd ile tesbîh ve tenzîh et, (Sübhâne'llâh, de). **O'nun yarlığamasını iste. Şübhesiz ki O, tevbeleri çok kabûl edendir".**

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu sûre-i celîle'nin nüzûlünden sonra,

"***Sübhâne'llâhi ve bi-hamdihî estağfiru'llâhe ve etûbü ileyh"***

"Yâ Rabb'i, seni tesbîh ve tenzîh eder, sana hamd eder, senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim. İlâhî, beni afvet".

demeyi çoğaltmışdır. Bu sûre-i celîle hakkındaki rivâyetlerin tafsîlâtı, ilerideki konular arasında gelecekdir.

Mekke Fethi'nde Umûmî afv'den istisnâ' edilenler

Mekke-i Mükerreme'ye girilmeden önce **Zî-Tuvâ mevkîi**'nde ordusunu bir kerre daha gözden geçiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, onbir erkek ile altı kadının isimlerini sayarak *"Bunların kanı heder edilmişdir. Bunları her nerede bulursanız öldürünüz"* diye emr etmişdi. Mekke-i Mükerreme'ye girilince, bunların bir kısmı yakalanıp öldürüldü. Bir kısmı da kaçmış olduklarından yakalanıp öldürülemedi. Bunun için bunlar daha sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelip afv dilediler ve Müslümân olduklarını bildirdiler. O da -*İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldukları için*- afv etdi ki bunların terceme-i halleri şöyledir:[445]

---

[445] -Bunlar hakkında *"**Umûmî afv** i'lân edilince, evvelki bu emir, sonraki umûmî afv ile nesh edilmişdir"* diyenler vardır ki bu husûs,

Sünnet ile sâbit olan bir hukmün yine Sünnet ile nesh edilmesidir.

1-Abdü'l-uzzâ ibn-i Hatal

Mekke'nin Fethi'nden evvel Medîne'ye gelip Müslümân olduğundan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kendisine **"Abdu'llâh"** ismini vermişdi. Bir ara **Huzâa** kabîlelerinden birine zekât toplamak için gönderildi. Bu sırada ehemmiyyetsiz bir sebebden dolayı yanındaki arkadaşını öldürdü. Bunun üzerine kısâs edilirim korkusu ile Mekke'ye kaçdı ve dîninden döndü. Topladığı zekât mallarını da berâberinde götürdü.

Mekke'nin Fethi esnâsında **Handeme** mevkîinde, **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan İslâm kuvvetleri ile çarpışarak mağlûb oldu. Kaçarak Kâ'be'nin örtüsüne büründü. Haber alınınca da yakalanıp öldürüldü.

2-Mikyas ibn-i Subâbe

Mikyas ibn-i Subâbe'nin kardeşi, daha evvel Müslümân olup Medîne'ye gelmişdi. **Müraysi** muhârebesinde, müşrik zannı ile hatâen şehîd edildi.

Bunun üzerine Mikyas ibn-i Subâbe de Müslümân olarak Medîne'ye geldi ve şehîd edilen kardeşinin kanını da'vâ etdi. Kardeşini şehîd eden şahısdan diyet alınıp kendisine verildi. Fakat O buna kanâat etmedi. Kardeşini şehîd eden şahsı, şehîd ederek Mekke'ye kaçdı ve dîninden döndü. Bunun için Mekke Fethi'nde yakalanarak öldürüldü.

3-Huveyris ibn-i Nukays

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in aleyhinde çalışan ve O'na **hicv** eden şâirlerden idi. Bunun için Mekke Fethi'nde yakalanarak öldürüldü.

4-Hâris ibn-i Tılâtıla

Hicret'den önce Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e ve Müslümân'lara, **ezâ'** ve **cefâ'** edenlerden idi. Bunun için bu da Mekke Fethi'nde yakalanarak öldürüldü.

5-Abdu'llâh ibn-i Sa'd

Abdu'llâh ibn-i Sa'd, **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh*'in süt kardeşi olup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in vahiy

kâtibliğini yapardı. Nâzil olan âyet-i kerîmelerden ba'zılarının **"Azîm** ve **Hakîm"** lâfızları yerine, **"Alîm** ve **Hakîm"** lâfızlarını yazmış ve *"Ben bunları istediğim gibi yazarım"* demişdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'nun bu sözlerini işitince çok kızdı. O da cezâlanırım korkusu ile Mekke'ye kaçdı ve dîninden döndü. Mekke Fethi esnâsında yakalanamadığı için öldürülemedi.

Ortalık sükûnet bulunca Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*, O'nun nâmına özür diledi ve *"Yâ Rasûle'llâh. Bunun annesi beni omuzlarında taşırdı"* diyerek afv edilmesi için ricâ'da bulundu. O da afv etdi. Bunun üzerine Müslümân olan *Abdu'llâh ibn-i Sa'd*, daha sonra **Mısır** vâliliğinde ve **Afrika** fütûhâtında bulundu.

6-İkrime ibn-i Ebî Cehil

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ***Safâ Tepesi***'nde Kurayş'lilerden ve Mekke halkından **bîat** alırken, **İkrime ibn-i Ebî Cehil**'in karısı **Ümmü Hakîm** de gelip bîat ederek Müslümân olmuşdu. Bu sırada ***Ebû Süfyân***'ın karısı **Hind**'in Müslümân olup afv edildiğini gördü. Bundan cesâret alarak *"Yâ Rasûle'llâh, benim kocamı da afv et"* dedi. O da *"Senin kocan kimdir?"* diye sordu. O da cevâb vererek *"Şimdiye kadar sana çok ezâ' ve cefâ' etmiş olduğuna pişman olan İkrime ibn-i Ebî Cehil'dir"* dedi. Bunun üzerine İkrime ibn-i Ebî Cehil'i de afv etdiğini bildirdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den bu afv ve emânı alan *Ümmü Hakîm*, hemen, *Handeme* mevkîinde **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan İslâm kuvvetleri karşısında yenilerek kaçmakda olan kocasının arkasından koşdu. ***Tihâme*** sâhilinde, ***Yemen***'e gitmek üzere bir gemiye binen kocasına yetişdi. O'na *"İnsanların en halîm ve en kerîmi olan zât'dan senin için emân aldım ve seni afv etdirdim"* dedi. Bundan sonra da kocasını alıp geri getirdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna gelen **İkrime ibn-i Ebî Cehil**, Müslümân olduğunu ifâde ederek *"Bu afvinize karşı yapdığım fenâlıkları izale etmek maksâdı ile İslâm Dîni'ne iki kat fazla hizmet edeceğim ve bu uğurda canımı fedâ' etmekden çekinmiyeceğim"* dedi. Bundan sonra da bir çok muhârebelerde buludu ve emeline nâil olarak şehîd oldu.

7-Safvân ibn-i Ümeyye

İslâm Dîni'nin en büyük düşmanlarından biri olan **Safvân ibn-i Ümeyye**, Mekke'nin feth edildiği gün **Cidde**'ye kaçmışdı. Kardeşinin oğlu olan **Ümeyr ibn-i Veheb Cümehî**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, Safvân ibn-i Ümeyye benim kavmimin büyüğüdür. Sizden korkup kaçdı. O'na emân ver ve O'nu afv et"* diye ricâ'da bulundu. O da ricâ'sını kabûl ederek afv etdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den bu afv ve emânı alan *Ümeyr ibn-i Veheb Cümehî*, doğru *Cidde*'ye giderek **Safvân ibn-i Ümeyye** ile görüşdü. O'nu iknâ ederek Mekke'ye getirdi. Mekke'ye gelince Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna çıkdı ve Ümeyr ibn-i Veheb Cümehî'yi göstererek *"Bu adam bana -Rasûlü'llâh sana emân verip afv etdi- diyor. Doğru mu?"* diye sordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Evet, doğrudur"* cevâbunı verdi. Bu cevâbı alan *Safvân ibn-i Ümeyye* de *"Öyle ise bana iki ay mühler ver"* dedi. O da "Sana dört ay mühlet *verdim"* buyurdu.

Bunun üzerine müşrik olduğu halde serbestce gezip dolaşmağa başlayan *safvân ibn-i Ümeyye*, **Ca'râne**'de ganîmetler taksim edilirken bir vâdide yüz kadar deve gördü. Onlar hakkında *"Ne güzel develer"* diye söylenmeye başladı.. Bu sözü işiten Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Al, o develer senin olsun"* buyurdu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in bu ihsânından memnûn olan Safvân ibn-i Ümeyye de *"Bu ancak peygamber ahlâkıdır"* diyerek kendisine verilen dört ay mühleti beklemeden Müslümân oldu ve İslâmiyyet ile şeref buldu.

8-Vahşî

Uhud muhârebesinde **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh*'ı şehîd eden **Vahşî**, Mekke'nin feth edildiği gün kaçarak **Tâif** 'e sığınmışdı. Daha sonra bir fırsatını bulup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna gelerek Müslümân olduğunu söyledi ve afv diledi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de kendisine, ***Hazreti Hamza radıye'llâhü anh'ı***, Uhud muhârebesinde nasıl şehîd etdiğini sordu. O da doğru bir şekilde anlatdı. Bunun üzerine *Vahşî* 'yi afv eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, üzüntüsünü belirterek ***"Yüzünü benden saklamaya gücün yeter mi?"*** dedi. O da durumu

anlayarak derhâl Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûrundan ayrıldı. Bir daha gözüne görünmedi. Serbest gezerdi. Fakat Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in gözüne görünmezdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in vefâtından sonra hilâfet makâmına geçen **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'in hilâfeti zamânında, peygamberlik iddiâsında bulunan yalancı peygamber **Müseylime**'ye karşı gönderilen ordu ile birlikde O da gitdi. Muhârebe esnâsında yalancı peygamber Müseylime'yi, Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*'ı şehîd etdiği harbe ile, -*aynı şekilde*- göğsünden vurup öldürdü. Bu sûretle Hazreti Hamza *radıye'llâhü anh*'a karşı işlemiş olduğu cinâyetin keffâretini ödemiş oldu. Bi'l-âhare, şaraba çok düşkün olduğu için, sarhoşluk yüzünden öldü.

9-Ka'b ibn-i Züheyr

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i, şiirleri ile hicv eden şâirlerden olup **Kâ'be** dıvarında asılı bulunan **"Muallekât-ı seb'a:"** şâirlerinden **Züheyr**'in oğludur. Mekke'nin feth edildiği gün kaçmış olduğundan yakalanıp öldürülemedi. Ortalık sükûnet buldukdan sonra Hicret'in dokuzuncu yılında Medîne'ye gelerek Müslümân olup afv diledi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de kendisini afv etdi.

Kendisi, meşhûr **"Bânet Suad:** *Suad uzaklaşdı* **"** kasîdesinin sâhibidir ki Müslümân olup Medîne'ye gelince, bu kasîde'yi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e okudu. O da bundan çok memnûn olarak sırtındaki **Bürde** isimli hırka-i şerîfini O'na hediyye edip O'nu giydirdi. Bu sûretle de O'nu taltîf etdi. Bunun için bu kasideye **"Kasîde-i Bürde"** ismi verildi ki bu konunun tafsîlâtı, Hicret'in dokuzuncu yılında vukû' bulan hâdiseler arasında anlatılacakdır.

10-Hubar ibn-i Esved

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e ezâ' ve cefâ' edenlerdendir. Bununla da kalmayarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in kızı **Zeyneb** *radıye'llâhü anhâ* 'nın, Mekke'den Medîne'ye gönderildiği bir sırada, arkasından ok atarak hâmile bulunduğu çocouğunun düşmesine sebeb oldu.Bunun için öldürülürüm korkusu ile Mekke'nin feth edildiği gün kaçmış olduğundan yakalanıp

öldürülemedi. Daha sonra Medîne'ye gelerek Müslümân olup afv diledi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de kendisini afv etdi.

11-Abdu'llâh ibn-i Ez-Zeb'arî

Bu da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i, şiirleri ile **hicv** eden şâirlerdendir. Mekke'nin feth edildiği gün **Necran**'a kaçmış olduğundan yakalanıp öldürülemedi. Daha sonda Medîne'ye gelerek Müslümân olup afv diledi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de kendisini afv etdi.

Bu sûretle **afv-i umûmî**'den istisnâ' edilen onbir erkekden dördü öldürülmüş, diğerleri de afv dilemek fırsatını bulmuş olduklarından afv edilmişdir.

❋
❋ ❋

Umûmî afv'den istisnâ' edilen kadınlar ise altı tâne olup şunlardır:

1-Hind bint-i Utbe

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in ve Müslümân'ların en büyük düşmanlarındandır. **Uhud** muhârebesinde **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh*'ı şehîd etdirdikden sonra ciğerlerini ağzında çiğnemek sûretiyle intikam almak istemişse de yine tatmîn olmamışdır.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Safâ Tepes**i'nde Kurayş müşriklerinden ve Mekke halkından **bîat** aldığı sırada **Ebû Süfyân**'nın karısı **Hind bint-i Utbe** de, kıyâfetini değiştirip örtünerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna gelip afv diledi. İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğundan afv edildi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Safâ Tepesi**'nde, kadınlara nasîhat edip nâmûslarını muhâfaza ederek zinâ etmemelerine dâir ahidlerini alırken yüzü örtülü bir kadın *"Tabii, hür olan bir kadın öyle bir şey' yapmaz"* dedi. Bundan sonra *"Kocalarınızın mallarından izinsiz sarf etmeyiniz"* ahdini söyleyince de *"Va'llâhi, ben Ebû Süfyân'ın izni olmadıkca O'nun malından bir zerre bile sarf etmiş değilim"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Sen Hind misin?"* dedi. O da *"Evet,* ***-Lâ ilâhe ille'llâh***

Muhammedü'r-Rasûlü'llâh- *deyip afv dilemek için huzûrunuza gelen Hind bint-i Utbe benim"* dedi. O'ndan böyle bir cevâb alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Hind bint-i Utbey'i, *-bütün kötülüklerine rağmen-* afv etdi,.

Bu sûretle kocasından bir gün sonra İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olan Hind bint-i Utbe, oradan ayrılarak evine gitdi. Büyük bir sevinç içerisinde evine vardığı zaman, evinde bulunan putlara *"Şimdiye kadar sizlere aldanmışız"* diyerek hepsini kırıp atdı.

2-Fertane

Abdü'l-uzzâ ibn-i Hatal'ın *câriyesi* olup Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in ve Müslümân'ların aleyhinde çirkin hicviyeler söyleyerek müşrikleri eğlendiren bir *rakkâse* ve *muğanniye'*dir. Mekke'nin feth edildiği gün kaçmış olduğundan yakalanıp öldürülemedi. Daha sonra bir fırsatını bularak gelip afv dileyerek Müslümân olduğunu söyledi ve afv edildi.

3-Ümmü Sâre

Hicret'den sonra geçimini te'mîn etmek için Medîne'ye gelerek Müslümân olmuşdu. Fetih hazırlıkları esnâsında **Hâtib ibn-i Ebî Beltea El-Lahmî** *radıye'llâhü anh*'ın mektûbunu,Kurayş müşriklerine götürürken yakalanmış ve üzerindeki mektûb alınarak serbest bırakılmışdı. Mekke'ye gidince İslâm Dîni'ni terk edip dîninden döndü. Bunun için de, Meke'nin feth edildiği gün yakalanarak öldürüldü.

4-Ümmü Sa'd

Hicret'den evvel Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e ve Müslümân'lara türlü şekillerde hakâret edenlerdendir. Fetih günü yakalanarak öldürüldü.

5-Karîbe

Bu da ***Abdü'l-uzzâ ibn-i Hatal***'ın câriyesidir. Mekke'de rakkâselik ederek Müslümân'lar aleyhinde yazılan şiirleri terennüm ederdi. Fetih günü yakalanarak öldürüldü.

6-Erneb

Bu da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e ve Müslümân'lara çirkin hicviyeler söyleyerek efendisini eğlendiren bir câriyedir. Fetih günü yakalanarak öldürüldü.

Bu sûretle afv-i umûmî'den istisnâ' edilen altı kadından ikisi, Müslümân olup afv dilemek fırsatını bulmuş olduklarından afv edilmiş, diğerleri ise, yakalanıp öldürülmüşdür.

Cezîme (Huzeyme) vak'ası veyâ Hâlid ibn-i Velîd seriyyesi

Mekke'nin Fethi'nden sonra etrafdaki kabîleleri İslâm Dîni'ne da'vet etmek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* muhtelif kollar hâlinde etrâfa **elçiler** ve **mübeşşirler** göndermeye başladı. Bunlardan ilkini, Huneyn muhârebesine çıkılmadan önce Şevvâl ayında **Benî Cezîme** kabîlesine gönderilen seriyye taşkîl ediyordu.

Muhâcirîn-i Kirâm, Ensâr-i Kirâm ve Benî Süleym kabîlelerinden meydana gelen bu seriyye, **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde, **Benî Cezîme** kabîlesini İslâm Dîni'ne da'vet etmek için gönderdi. Mevcûdları üçyüz elli kişi idi. **Abdu'llâh ibn-i Ömer** *radıye'llâhü anh* da, bunlar arasında bulunuyordu.

İslâm askerleri, **Yemen**'lilerin *mîkâtı* ve *ihrâma* giriş yeri olan ve Mekke'ye bir konak mesâfede bulunan **Yelemlem** mevkîine geldikleri zaman, **Cezîme**'lilerin silâhlı olarak karşılarına çıkdıklarını gördüler. Seriyye kumandanı olan **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*, derhâl tedbîr alarak onları İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Onlar da **"Eslemnâ:** *Biz Müslümân olduk"* yerine **"Saba'nâ Saba'nâ:** *Biz şirkden çıkdık Müslümân olduk, biz şirkden çıkdık Müslümân olduk"* diye bağırmaya başladılar. Bunun üzerine Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* da *"Öyle ise şu silâhlarınız nedir?"* dedi Onlar da *"Biz düşman zannı ile silâhlandık"* dediler. Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* da *"O hâlde silâhlarınızı atınız"* dedi. Onlar da silâhlarını atarak teslîm oldular.

Artık bu hâlde onlara hiç bir taarruz câiz değil iken, Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh,* esîrlerin hepsini kendi askerlerine dağıtarak muhâfaza etmelerini söyledi. Bir gün sonra da *"Herkes kendi esîrini öldürsün"* diye emir verdi. **Benî Süleym** kabîlesinden olanlar, bu emri yerine getirip kendi esîrlerini öldürdüler. Çünkü bu kâbîle, İslâm Dîni'ne yeni girmiş olduklarından İslâm Dîni'nin îcablarını iyice öğrenememişlerdi. *Muhâcirîn-i Kirâm* ile *Ensâr-ı Kirâm*'dan olan

İslâm askerleri ise, kendi esîrlerini öldürmeyerek serbest bırakdılar. **Abdu'llâh ibn-i Ömer** *radıye'llâhü anh* da *"Va'llâhi, ben esîrimi öldürmem"* diyerek kendi esîrini serbest bırakdı.

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, Mekke'ye gelince, **Abdü'r-Rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh*'a, *"Babanın intikâmını aldım"* dedi. O da *"Hayır, sen kendi amucanın intikâmını almak için İslâmiyyet devrinde câhillik etdin"* cevâbını verdi. Çünkü İslâmiyyet'den önce câhiliyyet devrinde **Benî Cezîme** kabîlesi, Abdü'r-Rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh*'ın babası **Avf** ile Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ın amucası **Fakih ibn-i Muğîra**'yı öldürmüşdü.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu hâdiseden haberdâr olunca iki elini kaldırarak iki kerre *"Yâ Rabb, ben Hâlid'in yapdığı işden berîyim, Sana sığınırım"* diye duâ etdi. Bundan sonra da hemen **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'ı çağırtdı. Bir çok mal vererek ölenlerin diyetini verdirmek üzere *Benî Cezîme* kabîlesine gönderdi.

Oraya varan Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, herkesin diyetini verdi. Bundan sonra da *"Daha hakkınız kaldı mı?"* diye sordu. Onlar da *"Hayır, hakkımızı aldık"* dediler. Bu sûretle onların memnûn olduklarını gören Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da *"Belki daha bilmediğiniz bir kimse olursa onu telâfî edersiniz"* diyerek arta kalan malları da onlara verdi. Bu sûretle onları bir kat daha mamnûn etdi. Kendisi de Mekke'ye geri döndü. Durumu, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e haber verdi. O da memnûn kaldı. Bunun üzerine orada bulunan Ashâb-ı Kirâm da, Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ı afv etmesi için, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den O'nun nâmına afv dilediler. O da ricâlarını kabûl edip afv etdi.

Çünkü **"Saba' "** kelimesi, bir dînden çıkıp başka bir dîne girmek ma'nâsınadır. Kurayş müşrikleri de, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olan herkes hakkında bu ta'bîri kullanırlardı. Bu bakımdan bu ta'bîr, şüyû' bulmuşdu. Bunun için Abdu'llâh ibn-i Ömer *radıye'llâhü anh* ile diğer Müslümân'lar, isti'mâli şüyû' bulan bu ta'bîre dayanarak **Cezîme**'lilerin **"Saba'nâ, saba'nâ"** diye bağırmalarından *"Biz hakîkaten Müslümân olduk"* demek istediklerini anlamışlardı. Bunun için de kendi esîrlerini öldürmeyip serbest bırakdılar.

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh* ise, bununla iktifâ etmeyerek **"Eslemnâ:** *Biz Müslümân olduk***"** demelerini istedi ve **"İslâm"** kelimesini, tasrîh etmelerinin lâzım geldiği ictihâdında bulundu. Bundan dolayı da **Cezîme**'lilerin **"İslâm"** kelimesini kasden söylemedikleri zehâbına kapıldı. Bu kanâate kapıldığı için de *"Herkes kendi esîrini öldürsün"* emrini verdi.

Böyle bir hâdisenin yanlış bir karar (*ictihâd*) netîcesinde vukû' bulduğunu anlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*'ı, acele etdiği ve bu işin şer'î hukmünü tesbît etmediği için, duâ ederek şifâhen cezâlandırmakla iktifâ etdi. Özür dileyince de afv etdi.[446]

Huneyn muhârebesi

Huneyn, *Mekke* ile *Tâif* arasında bulunan geniş bir vâdînin adıdır. Arab'ların meşhûr panayırlarından **Zü'l-Mecâz panayırı**, bu vâdînin kenarında kurulurdu. Bu bakımdan **Huneyn** adı, Arab edebiyâtı târihinde önemli bir yer tutar. Kur'ân-ı Kerîm'de zikri geçen **"Yevm-i Huneyn"** lâfzı. Hicret'in sekizinci yılında, Mekke'nin fethinden onaltı gün sonra, Şevvâl ayının altıncı günü vukû' bulan **"Huneyn muhârebesi"** ni ifâde eder.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekke'nin fethini tamaladıkdan sonra şehrin idârî işlerini tanzim etdiği ve Müslümân'ların büyük bir sevinç içerisinde Mekke'de hoş ve tatlı günler geçirmeye başladığı bir sırada, **Havâzin** ve **Benî Sakif** kabîlelerinin birleşerek Müslümân'lara karşı harbe hazırlandıkları haberi duyuldu. Mekke'nin fethinden onbeş gün sonra duyulan bu haber, Müslümân'ları yeni bir harbe yöneltmek mecbûriyyetinde bırakdı. Çünkü Arab'ların en kuvvetli kabîlelerinden biri olan **Havâzin** kabîlesi, Mekke'nin fethinden ve Mekke'de bulunan en kıymetli putların kırılmasından sonra sıranın kendilerine ve kendi putlarına geldiğini sanarak bu harbe karar vermişlerdi.

Böyle bir harbe karar veren Havâzin ve Benî Sakif kabîlelerinin gâyeleri ise, etrafdaki kabîleleri de toplayarak Müslümân'lar üzerine

---

[446] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.379.Kâmil Miras.
Cezîme veyâ Huzeyme kelimeleri hakkında bilgi için bak:
Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayâtı,ss.334. Ali Himmet Berki ve Osman Keskioğlu.

ansızın bir baskın yapıp onları imhâ etmek, bu sûretle de -*Kurayş dâhil*- bütün Arab'lara ve Arabistan'a hâkim olmakdı.

Bunun için aralarında yapılan bir toplantıda, bir müttefikler ordusu teşkîl ederek reisleri **Mâlik ibn-i Avf**'ın idâresinde hemen harekete geçmelerine karar verdiler. Bunun üzerine otuz yaşlarında genç, dinç, cesûr, şöhrete düşkün ve ateşli bir şâir olan Mâlik ibn-i Avf, derhâl faaliyyete geçerek civârında bulunan kabîleleri etrâfına topladı. Aynı düşünceye sâhib bulunan ve **Havâzin** kabîlesi kadar kuvvetli olan **Benî Sakif** kabîlesi de, reisleri olan **Karib ibn-i Esved ibn-i Mes'ûd Es-Sakafî**'nin kumandası altında, Havâzin kabîlesi ile birleşdi. Havâzin'lilerin reisi olan *Mâlik ibn-i Avf*'ın idâresi altında toplanan her iki kabîle de, çok mağrûr olup kendi kuvvetlerine güvenirlerdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in ***süt*** annesi olan ***Halîme***'nin mensûb olduğu **Benî Sa'd** kabîlesi ile **Benî Cuşem** kabîlesi de, bunlara iltihâk etmişlerdi. Yalnız **Benî Ka'b** kabîlesi ile **Benî Kilâb** kabîlesi, tarafsız kalarak bu ittifâka iltihâk etmemişdi. Bu sûretle kısa bir zaman içinde yirmi bin kişiden fazla bir kuvvet toplanmış oldu.

Bu hareket şirkin son saldırış hamlesi idi. Bunun için bütün kuvvetleri ile bu saldırışa katılmışlardı. Düşman kumandanları, bu son saldırış hareketine bir ölüm dirim harbi şeklini vermek, askerlerinin cesâretlerini artırarak onların gayretlerini kamçılamak ve lüzûmunda askerlerinin ric'atini önlemek maksâdı ile kadınlarını, çocuklarını, mallarını ve koyun, deve, sığır gibi hayvanlarını da berâber getirmişlerdi. Bu sûretle de İslâm Dîni'ne ve Müslümân'lara en ağır darbeyi indireceklerini tasarlamışlardı.

Bununla da kalmayarak Arab'ların en meşhûr şâirlerinden biri olan **Dürayd ibn-i Samme**'yi, yardım edip yol göstermesi için karargâhlarına getirdiler. Dürayd ibn-i Samme, yüz yaşlarında kurt gibi zekî bir adamdı. Arab'lar, O'nun tecrûbelerinden istifâde ederek O'nun işâretleri dairesinde hareket ederlerdi. Bunun için Mâlik ibn-i Avf, harb san'atinde mâhir bir adam olan Dürayd ibn-i Samme'nin harbe iştirak etmesini ricâ ederek O'nu bir sedyeye yatırıp harb meydanına gatirtmişdi. Bu sûretle **"Evtâs"** mevkîine gelen Dürayd ibn-i Samme, burasının harb için gâyet muvâfık bir yer olduğunu söyledi. Bu fikir kabûl edildiğinden burada mevzî' alındı ve her türlü harp hazırlıklarına başlandı.

Bu sırada deve böğürmelerini, eşek anırmalarını, koyun melemelerini ve çoluk çocuk seslerini işiten ihtiyâr **Dürayd ibn-i Samme**, *"Bunlar nedir?"* diye sordu. **Mâlik ibn-i Avf** da *"Kadınlar, çocuklar ve hayvanlardır. Askerlere kuvvet ve cesâret versin, geri dönmelerine mâni' olsun diye getirdik"* dedi. İhtiyâr Dürayd ibn-i Samme de bu hareketi doğru bulmayarak *"Hezîmete uğrayıp geri dönen askeri böyle şey'ler mi geri çevirecek?"* dedi ve ric'ate mecbûr olan bir askeri, hiç bir şey'in durduramıyacağını îzah etdi. Bundan sonra da bu kadınlar yüzünden -*kendi kadınlarını kendi elleri ile esîr vermiş olacaklarından*- daha fazla bir şerefsizliğe düşebileceklerini söyledi. **Benî Ka'b** ve **Benî Kilâb** kabîlelerinin harbe iştirak etmediklerini öğrenince de *"Bu gün şerefli bir gün olsaydı onlar da bu harbe iştirak ederlerdi"* diyerek ***Havâzin*** ve ***Benî Sakif*** kabîlelerinin daha emîn bir yere çekilmelerinin daha doğru bir iş olacağı fikrini ileri sürdü. Fakat henüz otuz yaşlarında genç bir kumandan olan Mâlik ibn-i Avf ile arkadaşları, Dürayd ibn-i Samme'nin bu fikrini kabûl etmeyerek O'nun ihtiyarlık sebebi ile aklî dengesinin yerinde olmadığını söylediler. Diğerleri de bu sözü tasvîb etdiler.

Bundan sonra askerlerinin başına geçen **Mâlik ibn-i Avf**, askerlerini **Huneyn** vâdisinde topladı. Harb hazırlıklarına devâm etdi. **Dürayd ibn-i Samme** de *askerî harekât* için elverişli olan bir yer seçdi. Huneyn vâdisinin en dar bir yerinde bulunan bir boğazı tutdurdu. Askerleri de oradaki tepelere gizlice yerleşdirdi. Bu sûretle buradan geçecek olanları, pusuya düşürerek mağlûb etmenin imkânlarını hazırladı.

Düşman kuvvetlerinin **Huneyn** vâdîsinde toplandığını haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, vaziyeti anlayıp tesbît etmek için **Abdu'llâh ibn-i Ebî Hadrad** *radıye'llâhü anh*'ı oraya gönderdi. Huneyn vâdîasine varan Abdu'llâh ibn-i Hadrad *radıye'llâhü anh* da, onların kıyâfetine girip aralarına karışdı. Düşman kuvvetlerinin durumunu iyice tetkîk etdikden sonra geri döndü ve tesbît etdiği husûsları, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e haber verdi.

Bu sırada Müslümân'lar da hazırlıklarını tamamlamışlardı. Askerlerin noksan kalan iâşe ve techîzat masraflarını te'mîn etmek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ebû Cehl**'in ***üvey*** kardeşi olan **Abdu'llâh ibn-i Rabîa**'dan otuz bin dirhem para, **Safvân ibn-i Ümeyye**'den de yüz kadar silâh istedi. Onlar da -*henüz*

müşrik oldukları halde- verdiler. Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in isteğini yerine getiren Safvân ibn-i Ümeyye, -henüz Müslümân olmadığı için- *"Gasben mi istiyorsun, yâ Muhammed?"* diye sordu. O da "*Hayır, ödünç istiyorum. Zâyi' olanları tazmin etmek şartı ile"* cevâbını verdi. Bu cevâbı alan Safvân ibn-i Ümeyye de *"Pekî"* diyerek istenilen silâhları verdi ve bunları harb sâhasına götürmek külfetini de üzerine aldı.

Böylece hazırlıklarını tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Mekke**'de **Attâb ibn-i Useyd** *radıye'llâhü anh*'ı yerine ***kaymakam*** bırakdı. **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'ı da, dînî işlere bakmak üzere ***meftî*** ta'yin etdi. Kendisi de İslâm askerleri ile birlikde, Hicret'in sekizinci yılının Şevvâl ayında Huneyn'e doğru yola çıkdı.

Daha evvel on bin kişi mevcûdu bulunan İslâm askerlerine, iki bin kişi de Mekke'den katıldı. Bu sûretle İslâm ordusunun mevcûdu, oniki bin kişiden fazla oldu. Bunlar arasında seksen kişi kadar da müşrik vardı ki *Safvân ibn-i Ümeyye* bunlardan birisi idi. Böyle kuvvetli bir ordu, bu güne kadar hiç görülmemişdi. Çölleri yararcasına dimdik ilerleyen bu kadar muazzam bir ordunun ihtişam ve çokluğuna gurûrlanan Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları *"Bu kadar muazzam bir ordu hiç mağlûb olur mu?"* diyerek övünmeye başladılar. Halbuki askerin gurûrlanıp övünmesi, hiç bir zaman iyi bir netîce doğurmaz. Düşman, bir karınca dahî olsa onu hiçe saymak doğru olmaz. Bunun için tedbîri elden bırakmadan dâimâ temkinli ve dikkâtli olmalı, maddî üstünlük ve çoğunluğa güvenmemeli, ne kadar kuvvetli ve kudretli olunursa olunsun Allâh'ın yardımını istemeyi de hatırdan çıkarmamalıdır.

Bu konuları düşünmeden tedbirsiz, dikkâtsiz ve gurûrlu bir halde Huneyn vâdîsine varan İslâm ordusu, vâdî dar olduğundan bir kaç kola ayrılarak ilerlemeye başladı. **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde bulunan yeni Müslümân olmuş öncü kuvvetleri, sabâhın erken saatlerinin alaca karanlığında tedbîr almadan yürüyorlardı. Birdenbire daha evvel pusuya yatarak beklemekde olan **Mâlik ibn-i Avf**'ın askerlerinin atdığı ok yağmuruna tutuldular. Hiç beklemedikleri bir anda ansızın böyle bir ok yağmuruna tutulunca neye uğradıklarını bilemiyerek şaşırıp kaldılar. Oraya buraya kaçıp dağılmaya, biribirlerine girip yanlış hedef almaya başladılar. Şaşkınlıklarından öyle bir hâle düşdüler ki geri dönüp kaçmakdan başka bir çâre bulamadılar.

Bu hâl, arkada bulunan İslâm askerlerine de sirâyet etdi. Onlar da geri dönüp kaçmaya başladılar. Bunların bu hâlini gören **Hazreti Muhammed** *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in bulunduğu merkez cebhesi de, aynı âkıbete düşdü. Bu sûretle koskoca İslâm ordusunda, umûmî bir panik başladı. Bunun için de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in etrâfında pek az kimse kaldı. Buna rağmen o büyük insan, binmiş olduğu **Şehbâ'** adlı esterinin üzerinde dimdik durarak düşman üzerine hücûm etmeye çalışıyordu. Çünkü Allâh'ın yardımının yetişeceğine tam bir îmânı vardı.

İslâm ordusunun bu perîşan hâlini gören **Ebû Süfyân ibn-i Harb** *radıye'llâhü anh*, *"Bu mağlûbiyyetin arkası denize kadar alınmaz"* diyerek îmânının henüz sağlamlaşmadığını ifâde ediyordu. **Safvân ibn-i Ümeyye'nin** kardeşi olan **Kelede** de *"Bu gün sihir bozuldu"* diyerek *istihzâ'* ediyordu. Bunların bu sözlerini işiten **Safvân ibn-i Ümeyye** de,

"Susunuz. Allâh ağzınızı yırtsın. Bana Havâzin'den biri hâkim olmakdansa Kurayş'den birinin hâkim olması daha evlâdır".

diyordu.

Böyle bir hengâmede **Şehbâ'** adlı esterinin üzerinde hiç sarsılmadan dimdik duran **Hazreti Muhammed** *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, büyük bir sabır ve sebât ile ölüme göğüs geriyor, onu istihkâr ediyor, bir an evvel, biraz sonra ölmeyi veyâ ölmemeyi mukadder bir âkıbet sayıyor, ilâhî takdîrin değişmeyeceğine inanarak düşman üzerine saldırmaya çalışıyordu. Bu arada paniğe kapılıp firâr etmekde olanlar da gözünden kaçmıyordu. Başlangıçdan beri koca şirk dünyâsına tek başına karşı duran Allâh'ın Rasûl'ü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, burada da tek başına sebât göstererek gâyesinden bir an dahî ayrılmıyordu. Çünkü O, Allâh'ın sevgili kulu ve Rasûl'ü idi. Üzerine aldığı emâneti (*vazîfeyi*) hakkıyle îfâ' etmeye çalışıyordu. Bunun için etrâfından kaçanlara,

"Ey Allâh'ın kulları, buraya geliniz. Yalan yok, ben Allâh'ın Rasûl'üyüm. Abdü'l-muddalib Oğulları'ndanım".

diyordu.

Bu esnâda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in yanında sebât edip kalan ve mevcûdları yüz (*veyâ seksen*) kişi kadar olan Ashâb-ı Kirâm, derhâl Allâh'ın Rasûl'ünün etrâfında demir bir perde gibi bir sedd teşkîl etdiler. Bunlar arasında **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ömeru'l-fârûk, Hazreti Ali, Abbâs ibn-i**

Abdü'l-muddalib, Fazl ibn-i Abbâs, Süfyân ibn-i Hâris, Eymen ibn-i Ümmü Eymen ve **Usâme ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anhüm* gibi muhterem kimseler vardı. Bunlar, yağma etmeye başlayan düşman safları üzerine, muntazam kuvvetler hâlinde saldırmaya başladılar. Allâh'ın Rasûl'ü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, büyük bir soğukkanlılıkla,

"Ey Allâh'ın ve Rasûl'ünün yardımcıları, ben buradayım. Yalan yok, ben Allâh'ın Rasûl'üyüm. Muhammed ibn-i Abdu'llâh'ım. Abdü'l-muddalib Oğulları'ndanım. Mutlakâ muvaffak olacağız".

diye selendi. Amucası **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh* da, gür sesi ile,

"Ey Akabe'de bîat eden Ensâr. Ey Şecere-i Rıdvân altında geri dönmemek üzere söz veren Ashâb".

diye çağırdı. Bu sesleri duyan Ashâb-ı Kirâm da ***"Lebbeyk, lebbeyk:*** *Buyurunuz, buyurunuz, emir sizindir"* diyerek geri dönüp geldiler. Ensâr-ı Kirâm'dan **Evs** ve **Hazrec** kabîleleri de reislerinin çağırması üzerine toplandılar. Böylece yeniden kurulan cebheler ile harb yeniden kızışdı. Bu arada, **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* da Hevâzin'lilerin sancakdârını öldürdü.

Bu sırada, ***"Yâ Rabb, bana va'd etdiğin zaferi yerine getir"*** diye duâ eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* harbin kızışdığını görünce ***"şimdi fırının kızdığı zamandır"*** diyerek yerden bir avuç toprak aldı. Düşman kuvvetlerinin üzerine serpdi. -*Bir mu'cize olarak*- gözüne, ağzına toprak isâbet etmedik bir kimse kalmadı. Bu hâl, onları harb ve kıtâlden alıkoydu.[447]

Bu sırada tam bir sadâkat ve telîmiyyet ile düşman kuvvetleri üzerine yapılan kat'î bir hamle, onları hezîmete uğratdı. Aşağıda meâli yazılan âyet-i kerîmede de belirtildiği üzere, gökden de Allâh'ın askerleri (*melekleri*) inip Allâh'ın Rasûl'ü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e yardım etdiler. Bu sûretle düşman kuvvetleri tamâmen bozulup hezîmete uğradı. Dağılıp kaçmaya başladı. Arkalarına düşen İslâm askerleri de bir kısmını katl etdi. Bir kısmını da esîr aldı. Eşi görülmemiş kahramanlık numûneleri gösteren İslâm mücâhidlerinden **Ebû Talha** *radıye'llâhü anh*, yalnız başına yirmi kişi tepeledi. Bu sûretle düşman kuvvetlerinden yetmiş kişi öldürüldü. Bir çoğu da esîr edilerek malları ve evlâtları,

[447] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.354. Kâmil Miras.

Müslümân'ların eline geçdi. Geri kalanlar da kaçıp kurtuldular. Müslümân'lardan ise, yalnız dört kişi şehîd oldu.

Muhârebe meydanının düşman kuvvetlerinden temizlendiği bir sırada, bir kadın cesedi bulundu. Bunun, ***Hâlid ibn-i Velîd*** *radıye'llâhü anh* tarafından öldürüldüğü anlaşılınca, bundan sonra muhârebelerde kadın ve çocukların öldürülmesi yasak edildi.

Bütün Müslümân'lara büyük bir ibret kaynağı olan **Huneyn muhârebesi**'nin mağlûb-gâlib safhaları, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:

"And olsun ki Allâh bir çok (savaş**) yerler** (in) **de ve Huneyn gününde, size yardım etmişdir.** (Huneyn gününde**) çokluğunuz hoşunuza gidip gurûrlanmışdınız da bu, size** (gelecek kazâdan) **bir şey'i gidermeye yaramamışdı. Yer yüzü o genişliğine rağmen başınıza dar gelmişdi. Nihâyet** (bozularak) **gerisin geri dönüb gitmişdiniz".**

"Sonra Allâh, Rasûl'ü ile Mü'min'lerin üzerine sekînetini (kevve-i ma'neviyyesini) **indirdi. Görmediğiniz** (melek) **orduları** (nı) **indirdi ve kâfirleri azâblandırdı. Bu, o kâfirlerin cezâsı idi".**

"Sonra Allâh bunun ardından kimi dilerse onun tevbesini kabûl eder (de o kimse Müslümân olur). **Çünkü Allâh günahları mağfiret eder, rahmetini de bol bol ihsân eder".**[448]

Bu meâldeki âyet-i kerîmede de belirtildiği üzere, Huneyn muhârebesinde mağlûb olup hezîmete uğrayan **Havâzin** ordusundan kaçanlar, Huneyn muhârebesinden yirmi gün sonra -*Allâhü Teâlâ'nın mağfiretinin ve rahmetinin bir eseri olarak*- **Ca'râne** mevkîine gelip Müslümân oldular. Bunun üzerine -*ileride görüleceği üzere*- aileleri de esâretden kurtarılıp kendilerine geri verildi.

Huneyn muhârebesi esnâsında vukû' bulan İslâm ordusunun ilk mağlûbiyyet haberi, Mekke'ye ulaşınca ba'zı kimseler, *"Mehammed -aleyhi's-selâm- ölmüş, askerleri dağılmış. Artık bundan sonra Arab'lar, dedelerinin dînine dönerler"* diyerek sevinçlerini ifâde etmeye başladılar. Bunu duyan **Attâb ibn-i Useyd** *radıye'llâhü anh* da *"Muhammed aleyhi's-selâm ölürse, şerîati bâkîdir ve Allâh'ı mevcûddur"* diyerek onlara mukâbele edip susturdu. Bir müddet sonra Müslümân'ların gâlib geldikleri haberi gelince, sevinçleri büyük oldu.

[448] -Tevbe Sûresi, âyet 25-26-27.

Kan da'vâsı mes'elesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekkenin fethi için Medîne'den hareket etmeden evvel, **Ebû Katâde** *radıye'llâhü anh*'ı, bir miktar asker ile birlikde **Necid** taraflarına göndermişdi. Maksâdı, kendisini o taraflar ile meşkûl gösterip Mekke'nin fethini gizlemek idi.

Bu maksad ile **Necid** taraflarına hareket eden **Ebû Katâde** *radıye'llâhü anh* ve berâberindeki askerler, **"İdam"** denilen mevki'e geldikleri zaman orada **Âmir ibn-i Adbet**'e rast geldiler. İslâm askerlerini gören Âmir ibn-i Adbet de, selâm verip Müslümân olduğunu bildirdi. Fakat Müslümân'lardan **Muhallem ibn-i Cüsâme** *radıye'llâhü anh*, eski bir mâ-cerâdan dolayı Âmir ibn-i Adbet'i öldürdü. Devesi ile mallarını da ganîmet olarak aldı. Bu hâdiseden sonra yoluna devam eden Ebû Katâde *radıye'llâhü anh*, yolda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e iltihâk etdi. Mekke'nin fethinde ve Huneyn muhârebesinde bulundu.

Huneyn muhârebesinin netîcesi alındıkdan sonra öğle namazını kılan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, orada bulunan bir ağacın gölgesine oturdu. Ashâb-ı Kirâm da etrâfında toplandılar. Bu sırada **Fezâre** kabîlesinin reisi olan **Uyeyne ibn-i Hısn,** ayağa kalkarak ***Âmir ibn-i Adbet*** 'in kanını da'vâ etdi. **Benî Temîm** kabîlesi reisi olan **Akra' ibn-i Hâbis** de, ***Muhallem ibn-i Cüsâme*** *radıye'llâhü anh*'ı müdâfaa etdi. Netîcede uzun münâkaşalardan sonra veresenin muvâfakati alınarak diyet verilmesine karar verildi.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Muhallem ibn-i Cüsâme *radıye'llâhü anh*'ı çağırtarak O'na *"Adın nedir?"* dedi. O da *"Muhallem ibn-i Cüsâme"* cevâbını verdi. Ondan bu cevâbı alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Âmir ibn-i Adbet Müslümân olmuş iken O'nu öldürdün, öyle mi?"* diye sordu. O da *"O'nun Müslümân olması ölüm korkusundan idi"* cevâbını verince , Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Sen O'nun kalbini yardın mı ki samîmî Müslümân olmadığını gördün?"* dedi. O da *"O'nun kalbi bir et parçasıdır. Yarılsa ne anlaşılır"* dedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"O'nun kalbini bilmezsin, sözüne de inanmazsın. Ne yapmalı?"* dedi. Bu söz karşısında söyleyecek bir şey' bulamayan Muhallem ibn-i Cüsâme *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Rasûle'llâh, benim için istiğfâr et"*

ricâsında bulundu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Seni Allâhü Teâlâ afv etsin"* cevâbını verdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den bu cevâbı alan Muhallem ibn-i Cüsâme *radıye'llâhü anh*, gözlerinden yaşlar akıtarak kalkıp gitdi. Bir hafta sonra da kederinden vefât etdi.

E v t a s vak'ası

Huneyn bozgunluğundan sonra büyük bir yenilgiye uğrayan **Mâlik ibn-i Avf**, *Benî Sakif* kabîlesi ile birlikde **Tâif**'e kaçdı. **Havâzin** kabîlesinden olanlar da kendi yurdları olan **Evtas**'da, **Dürayd ibn-i Samme**'nin idâresinde toplanarak yeni bir harb hazırlığına başladılar. Dürayd ibn-i Samme ise yüz yaşlarında ihtiyar bir kimse olup eski kahramanlardan, meşhûr şâir ve reislerden idi.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ebû M'use'l-Eş'arî** *radıye'llâhü anh*'ın amucası **Ebû Âmir El-Eş'arî** *radıye'llâhü anh*'ı bir miktar asker ile birlikde bunların üzerine gönderdi. Düşman üzerine varan Ebû Âmir El-Eş'arî *radıye'llâhü anh*, düşman tarafından arka arkaya çıkan on kişiye, evvelâ İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmalarını teklîf etdi. Onlar da bu teklîfi kabûl etmeyince, *"Yâ Rabb, bunun aleyhine şâhid ol"* diyerek onlardan sekizini arka arkaya öldürdü. Dokuzuncusunu da kaçırdı. Onuncusu da *"Yâ Rabb, benim aleyhime şâhid olma"* dediği için onu öldürmedi. Fakat O, gâfil avlayarak Ebû Âmir el-Eş'arî *radıye'llâhü anh*'ı şehîd etdi.

Bunun üzerine kumandayı eline alan **Ebû Mûse'l-Eş'arî** *radıye'llâhü anh*, düşman kuvvetlerini mağlûb ederek *Dürayd ibn-i Samme*'yi ve bir çok düşman askerlerini öldürdü. Geri kalanları da esîr etdi. Bu sûretle düşman kuvvetlerinin bütün malları Müslümân'ların eline geçmiş oldu.

Alınan esîrler arasında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in süt annesi olan **Halîme**'nin mensûb bulunduğu **Benî Sa'd** kabîlesi de vardı. Bunlar arasından bir kadın *"Ben Rasûlü'llâh'ın süt kardeşiyim. Beni O'nun huzûruna götürün. O beni tanır"* dedi. Bu kadın, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in süt kardeşi **Şeymâ** idi. Kendisini tanıtınca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna getirdiler. O'nun geldiğini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, O'nun, süt kardeşi **Şeymâ** olduğunu tanıdı. Derhâl kemâl-i hurmetle karşıladı ve teessüründen

gözleri yaşardı. Hırkasını yere serip üzerine oturtdu. Hâl hatır sordu. Çocukluk çağlarını andılar. O'na elinden gelen her ikrâmı yapdı. Bundan sonra da kendisini serbest bırakarak *"Arzû edersen burada kal, arzû etmezsen seni yurduna göndereyim"* dedi. O da ailesi yanına gitmeyi arzû edince iki deve, bir köle, bir câriye ve bir kaç koyun vererek kendi yurduna gönderdi.

T â i f muhâsarası

Tâif, Mekke'nin doğu-güneyinde, mekke'ye üç konak (*kırksekiz mil*) kadar bir mesâfede bağ ve bahçeleri ile meşhûr olan güzel bir yerdir. Burası, Arab'larca Kurayş'lilerden sonra ikinci derecede şöhret sâhibi olan **Benî Sakif** kabîlesinin yurdudur. Mekke ve Medîne'den sonra Hicâz ülkesinin en güzel bir şehridir. Muhkem bir kal'ası vardır.[449]

Huneyn muhârebesi'nde büyük bir yenilgiye uğrayan **Benî Sakif** kabîlesi, *-diğer fîrârîler ile birlikde-* **Tâif**'e gelip bu kaleye sığındılar. Etrafdan topladıkları zahîreleri de yanlarına aldılar. Kumandanları olan **Mâlik ibn-i Avf** da bunların yanına sığındı. Hep birlikde *-tâlihlerini bir kerre daha denemek için-* yeni harb hazırlıkları yaparak kendilerini müdâfaa etmeye başladılar.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ı, bin kişilik bir kuvvet ile bunların üzerine gönderdi. Kendisi de diğer kuvvetler ile birlikde arkadan hareket etdi. Yolda giderken *Mâlik ibn-i Avf* 'ın sarayının boşaltılmış olduğu görülünce tahrîb edildi. Biraz daha ilerleyince bir mezarlığa rast geldiler. Bu mezarı gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Burası, Ebû Rigal'in mezarıdır. Belki içinde **âsâr-i atîka**'dan olan eserler bulunabilir"* diyerek araştırma yapdırdı. Araşdırma netîcesinde altından yapılmış bir ağaç dalı bulundu.

Bundan sonra ordusu ile birlikde yoluna devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Tâif**'e vardı. Şimdi ***Tâif***

---

[449] -Bu şöhretden dolayı Arab'lar, daha önce,
*"Nübüvvet ve Risâlet, Mekke'den Velîd ibn-i Muğîra'*ya veyâ *Tâif* ve *Benî Sakif kabîlesi reisi olan Urve ibn-i Mes'ûd* 'a gelseydi İslâm Dîni'ne girmekden tereddüd etmezdik"
demişlerdi.

Mescidi yapılmış olan tepede karargâh kurdu. Benî Sakif kabîlesinin sığınmış olduğu Tâif kalesini muhâsara etdi. Bu muhâsara esnâsında mancınık kullanıldı. Fakat mühim bir netîce alınamadı. Düşman tarafından atılan pek çok ok, taş ve benzeri şey'ler, İslâm askerlerinin hareketini güçleşdirdi. Bi'l-hâssa düşman kuvvetleri tarafından atılan oklar, bir çekirge alayı gibi havada uçuyor, birbirine dokunarak Müslümân'ların üzerine düşüyordu. Bunun için onsekiz gün kadar devam eden bu muhâsara esnâsında, İslâm kuvvetlerinden oniki şehîd verilmiş, bir çok kimseler de yaralanmışdı. Bu bakımdan mühim bir netîce elde edilemedi.

Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh*, bir kaç def'a er meydanına çıkıp er diledi. Fakat düşman kuvvetlerinin reisi olan **Abdü Yaleyl,** *"Kale içinde sana karşı çıkacak bir kimse yokdur. Biz zahîremiz bitinceye kadar dayanıp duracağız. Zahîremiz bitince de hepimiz birden dışarı çıkıp ölünceye kadar muhârebe edeceğiz"* diyerek redd etdi.

Bunun üzerine ba'zı tedbirlere baş vuran Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Tâif** kalesinden kaçıp gelecek olan kölelerin hür ve serbest olacaklarını i'lân etdi. Bu müjdeyi duyan kölelerden ba'zıları kaçıp gelerek Müslümân oldular ve serbest bırakıldılar. Bu sûretle on kişiden fazla köle, Müslümân olup hurriyyetine kavuşmuş oldu.[450]

Bu arada **Benî Sakif** kabîlesinin can damarı olan ***Tâif*** *bağları* ve *bahçeleri,* Müslümân'lar tarafından tahrib edilmeye başlandı. Bu durumu gören Tâif'liler, Müslümân'lara haber göndererek -*bağlarının ve bahçelerinin tahrîb edilmemesini ve komşuluk hakkı olarak bağışlanmasını*- istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de böyle bir tahrîfâtı men' etdi.

Bununla berâber muhâsara devam ediyordu. Fakat mühim bir netîce elde edilemiyordu. Bunun için muhâsaranın daha fazla uzamasının Müslümân'lara bir fâide te'mîn edemiyeceğini anlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, -*netîceden emîn olmakla berâber*- muhâsaraya son vermek istedi. Bu durumu öğrenen

---

[450] -Bir müddet sonra Tâif'liler, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olunca bu köleleri geri istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Onlar, Allâhü Teâlâ'nın azadlılarıdır. Tekrar köleliğe giremezler".

cevâbını vererek redd etdi.

Muhâcirîn-i Kirâm ile Ensâr-ı Kirâm, kale feth edilmeden geri dönülmemesini ricâ' etdiler. O da bunlara bir gün daha mühlet verdi. Muhâsara netîcesinde bir sonuç alınamadığını görünce de yine muhâsaraya son vermek istedi. Ashâb-ı Kirâm da buna rızâ göstermedi. Çünkü bir netîce alınmamışdı. Durum müzâkere ve münâkaşa edildikden sonra Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in fikrinin doğru olduğu ve muhâsara terk edilince Müslümân'ların mühim bir zararı olmayacağı husûsu kabûl edildi. Zâten haram aylar da girmek üzere idi. O aylar girince harbe devam olunamazdı. Bunun için muhâsaraya son verilerek ganîmetlerin toplandığı **Ca'râne**'ye hareket edildi.

Bu sırada Müslümân'lardan ba'zıları, *"Yâ Rasûle'llâh, Sakif'lilere bed-duâ ediniz"* dediler. O da *"Yâ Rabb, Sakif'lilere hidâyet ver ve onları kendiliklerinden bize getir"* diye hayır duâ etdi.

Bu arada **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh ve kerreme'llâhü veche*'nin idâresine bir miktar asker verilerek civarda bulunan **Havâzin** ve **Benî Sakif** kabîlelerinin putlarının hepsi temizletdirildi. Temizlik işi bitince de *Ca'râne*'ye dönüldü.

Ca'râne'de ganîmetlerin taksîmi

Ca'râne, Mekke ile Huneyn arasında bulunan bir yerdir. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *Huneyn muhârebesi* ile *Evtas vak'ası* 'nda ele geçen ganîmet mallarını burada toplatdırarak **Abbad ibn-i Bişr** *radıye'llâhü anh*'ın kumandası altında bulunan bir miktar İslâm askerini bunları muhâfaza etmeye me'mûr etmişdi. Burada altı bin esîr, yirmidört bin deve, kırk binden fazla koyun ve keçi, dört bin okka kadar altın ve gümüş nakit para ve bir çok harb malzemesi vardı.

Tâif'den dönüp **Ca'râne**'ye gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* ganîmet mallarını taksim etmeden evvel, *"Belki esîrlerin akrabâları gelirler de onları kurtarırlar"* diyerek bir müddet bekledi. Fakat hiç bir kimse gelmedi. Bir müddet bekledikden sonra hiç bir kimsenin gelmediğini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ca'râne**'de toplanan ganîmet mallarını taksim ederek beş kısma ayırdı. Bunun beşde biri, *-İslâmî hükümler dairesinde fukarâya ve muhtaçlara verilmek üzere-* beytü'l-mâl'e (*Devlet hazînesine*) âit idi. Geriye kalan beşde dördü de, *-İslâm askerlerine taksim olunmak üzere-* askerlere âit idi.

Ayrılan bu hisselerden, askerlerin her birine dörder deve ile kırkar koyun; süvârîlerin her birine de onikişer deve ile yüzmişer koyun verildi. Ensâr-ı Kirâm'ın her birine de dörder deve ile bir kaç koyun hisse ayrıldı. Meke fethinden sonra İslâm Dînini kabûl edip Müslümân olan, fakat henüz kalblerindeki îmânları kuvvet bulamayan Müslümân'lara da daha fazla ihsanda bulunuldu ki bunlar, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmesinde **"Müellefe-i kulûb"** ismi ile anılırlar:

"Sadakalar, Allâh'dan bir farz olarak, ancak fakirlere, miskinlere, (sadakaların) **üzerine me'mûr olanlara, kalbleri** (Müslümân'lığa) **alışdırılmak istenenlere** (Müellefe-i kulûb'a), **kölelere, esîrlere,** (borcundan fazla nisâbı olmayan) **borçlulara, Allâh yolunda** (harcamaya) **ve yol oğluna** (ya'nî memleketinde zengin bile olsa meşrû' bir maksadla seyr-u sefer ederken muhtaç kalmış olan yolculara) **mahsûsdur. Allâh hakkıyle bilendir. Tam bir huküm ve hıkmet sâhibidir".**[451]

Müellefe-i kulûb ya'nî kalbleri Müslümân'lığa alışdırılmak istenilen kimseler, iki sınıfa ayrılmış ve ona göre hisseleri verilmişdir ki bu şekilde taltîf edilen kimseler şunlardırİ

1-Ebû Süfyân ibn-i Harb, oğulları Yezîd ibn-i Ebî Süfyân ve Muâviye ibn-i Ebî Süfyân, İkrime ibn-i Ebî Cehil, Hâris ibn-i Hişâm, Süheyl ibn-i Amr, Huveytıb ibn-i Abdü'l-uzzâ, Hakîm ibn-i Hızâm, Kays ibn-i Adiyy, Safvân ibn-i Ümeyye, Uyeyne ibn-i Hısn El-Fezârî, Ekra' ibn-i Hâbis Et-Temîmî, Nadr ibn-i Hâris ibn-i Kelde Es-Sakafî ve Mâlik ibn-i Avf gibi *birinci dereceden sayılan Müellefe-i kulûb*'a, yüzer deve ile birer miktar gümüş ganîmet hissesi verildi.

2-Alâ' ibn-i Hârise Es-Sakafî, Mahreme ibn-i Nevfel, Saîd ibn-i Ye'bu, Osmân ibn-i Nevfel, Hişâm ibn-i Amr El-Âmirî gibi *ikinci dereceden sayılan Müellefe-i kulûb*'a da kırkar (*veyâ ellişer*) deve ile birer miktar gümüş ganîmet hissesi verildi.

---

[451] -Tevbe Sûresi, âyet 60.

Müellefe-i kulûb: Müslümân'lık ile ünsiyyet peydah etdirilmiş ve hayatları yeni hayat ile te'lîf edilmiş, kalbleri İslâmiyyet'e alışdırılmış ve İslâmiyyet'e meyl etdirilmiş kimseler, demekdir. Bunlara yapılan ihsanlar, **fey'** denilen ya'nî tasarrufu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e âit olan beşde bir **Beytü'l-mâl** hissesinden verilmişdir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.373. Kâmil Miras.

Bu arada olup bitenleri hayretle seyr eden **Safvân ibn-i Ümeyye**, bir vâdînin kenârında yayılmakda olan yüz kadar seçilmiş deveyi görünce *"Ne güzel develer"* demekden kendini alamadı. Bunu işiten Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Öyle ise onlar da senin olsun"* dedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den bu cevâbı alan safvân ibn-i Ümeyye de *"Bu kadar lütûf, ancak peygamberlerde bulunur"* diyerek kendisine verilen dört ay mühleti beklemeden Müslümân olup şeref buldu.

Bu sırada ***Ensâr-ı Kirâm***'dan ***ba'zı gençler***, *"Artık Rasûlü'llâh kendi kavmine kavuşdu. Onlara iltimâs ediyor. Kılıçlarımızdan Kurayş'in kanı damlarken bizi bırakıp da Rasûlü'llâh'ın onlara bol bol ihsânda bulunması doğru mudur?"* diyerek söylenmeye başladılar. ***Bir kısım gençler*** de *"Harb gibi zorlu bir iş olursa Rasûlü'llâh bizi çağırır. Ganîmet taksim olunurken de onu bizden başkalarına verir"* dediler. ***Münâfıklardan*** birisi de *"Rasûlü'llâh bu taksim ile Allâh rızâsı kasd etmemişdir"* dedi. Bu sözü duyan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Allâhü Teâlâ, Mûsâ -aleyhi's-selâm- a rahmet etsin. O'na, Benî İsrâîl bundan daha çok ezâ' etdiler de O yine sabr etdi"* buyurdu.

Bunlardan cesâret alan **Abbâs ibn-i Mirdâs** *radıye'llâhü anh* da kendi fikirlerini bir kasîde hâlinde söylemeye başladı. Bunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Yâ Ali, şu adamın dilini kes"* dedi. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, **Abbâs ibn-i Mirdâs** *radıye'llâhü anh*'ı alıp bir kenara çekildi. Bu durumdan endîşe eden Abbâs ibn-i Mirdâs *radıye'llâhü anh*, *"Yâ Ali, hakîkaten benim dilimi kesecek misin?"* dedi. O da *"Rasûlü'llâh'ın arzûsunu yerine getireceğim"* cevâbını verdi. Bunun üzerine *"Rasûlü'llâh'ın arzûsu nedir?"* diye sordu. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da *"Eğer sen Ensâr-ı Kirâm'dan isen payın dört devedir. Eğer Müellefe-i kulûb'den isen payın yüz devedir. Hangisini tercih edersin?"* dedi. O da, *"Ben Ensâr-ı Kirâm'danım"* cevâbını verdi. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da *"Öyle ise hakkına râzı ol"* diyerek O'nu susturdu. Bu husûslar, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulup anlatılır:

"İçlerinden sadakalar (ın taksîmi) **husûsunda seni ayıblayacaklar da var. Çünkü onlardan kendilerine** (diledikleri şey') **verilirse hoşlanırlar. Onlardan** (diledikleri şey') **verilmezse derhâl kızarlar".**

"Eğer onlar, -Allâh ve Rasûl'ü kendilerine ne verdiyse- buna râzı olsalardı da -*Bize Allâh yeter, yakında bize lütf-u kereminden Allâh da verir, Rasûl'ü de. Biz ancak Allâh'a rağbet edicileriz (Ümîdimiz hep O'na bağlıdır)*- deselerdi (ne olurdu?)**".**[452]

Ensâr-ı Kirâm'dan olan ba'zı gençlerin bu şekildeki dedi kodularını haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bütün Ensâr-ı Kirâm'ı sahtiyan bir çadır içinde topladı. Başka bir kimseyi içeri almadı. Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ'dan sonra onlara şöyle dedi:

"Ey Ensâr, bu kavim beni tekzîb etdiği zaman sizler beni tasdîk etdiniz. Yardımcım yokken siz bana yardım etdiniz. Berâberce çalışdınız. Muhâcir'lere yardım edip mesken verdiniz. Mallarınıza ortak kılıp fedâkârlık yapdınız. Allâhü Teâlâ bunların mükâfâtını sizlere vermedi mi? Sizler, yolunu şaşırmış ve dalâletde kalmış müşrikler idiniz. Allâhü Teâlâ sizleri benim delâletim ile hidâyetde kılmadı mı? Sizler biribirinize düşman olup millî birliğinizi kayb etmiş ve biribirlerinizden ayrılmış idiniz. Benim Medîne'ye hicretim ile Allâhü Teâlâ sizleri birleşdirip aranızda muhabbet meydana getirmedi mi? Sizler fakir idiniz. Benim aranıza gelmekliğim ile Allâhü Teâlâ sizleri zengin kılmadı mı? Ey Ensâr, o ne sözdür ki tarafınızdan söylenmiş ve bana kadar erişmişdir?"

Bu sözleri dinleyen Ensâr-ı Kirâm'ın dirâyet ve söz sâhibi olanları, üzüntülerini belirterek şöyle dediler:

"Yâ Rasûle'llâh, bizim reislerimizden hiç birisi sizi rencîde edecek hiç bir söz söylememişlerdir. Yalnız ba'zı gençlerimiz -Allâhü Teâlâ, Rasûlü'llâh'a iyilik versin. O, Kurayş'e ihsanda bulunuyor da bizi bırakıyor. Halbuki bizim kılıçlarımızdan hâlâ Kurayş'in kanı damlıyor- demişler".

Onlardan bu cevâbı alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, sözlerine devam ederek şöyle dedi:

"Ey Ensâr, Kurayş'den ba'zı kimselere dünyâlık verdiğim doğrudur. Onlar küfür ve şirk zamânına yakın oldukları için onların gönüllerini İslâm Dîni ile te'lîf etmek istedim. Halbuki sizlerin hulûs ve îmânınızda aslâ bir şübhe yokdur. Kurayş ise henüz yeni Müslümân olmuş ve îmânları kuvvet bulmamışdır. Onların kalblerini

[452] -Tevbe Sûresi, âyet 58-59.

Müslümân'lığa alışdırmak için hisselerini ziyâde vermek hıkmet îcâbıdır. Onlar, aldıkları mallar ile, koyunlar ile, develer ile evlerine giderlerken sizler Allâh'ın Rasûl'ü ile evlerinize gitmek istemez misiniz? Allâhü Teâlâ'ya yemîn ederim ki sizin Allâh'ın Rasûl'ü ile Medîne'ye dönüp gitmeniz, onların ganîmet malları ile evlerine gitmesinden çok daha hayırlıdır".

Bunun üzerine büyük bir üzüntüye kapılan Ensâr-ı Kirâm, gözlerinden yaşlar akıtarak hep birlikde, *"Yâ Rasûle'llâh, biz senin taksîmine râzıyız. Biz senin ile Medîne'ye gitmek isteriz"* dediler.

Bundan sonra yine sözlerine devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, şöyle dedi:

"Eğer hicret sevâbı ve hicret fazîleti olmasaydı muhakkak ben Ensâr-ı Kirâm'dan bir ferd olmak isterdim. Ey Ensâr, insanlar açık bir vâdîye yönelip gitseler de Ensâr-ı Kirâm dar bir dağ yolunu ihtiyâr etse, muhakkak ben -dar veyâ bol- Ensâr-ı Kirâm'ın (Medîne) yolunda giderim".

"Ey Ensâr, emîn olunuz ki siz benden sonra yakın bir zamanda hukûknuzun gasb olunduğu günlere kavuşacaksınız. O zaman da sabr ediniz. Tâ ki ***Havz-ı Kevser*** *başında bana kavuşasınız"*

Bundan sonra da Ensâr-ı Kirâm'ın çocuklarına ve torunlarına hayır duâ etdi. Onlar da memnûn olup ağlaşdılar.

Zâten Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in gözünde dünyâ malının bir kıymeti yokdu. O'nun tek gâyesi, yüce İslâm Dîni'ni neşr ve teblîğ etmek idi. Bunun için ganîmet mallarını *-yukarıdaki şekilde-* dağıtmış ve bir çok kimselerin gönlünü islâmiyyet'e meyl etdirmişdir.

Bu sûretle **Ca'râne**'de oniki gün kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, işlerini bitirdikden sonra Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde *-Medîne'ye gitmek üzere-* yola çıkdı.

Havâzin kabîlesinin Müslümân olması

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ca'râne**'de toplanan ganîmet mallarının taksîmi işini bitirince bir öğle namazından sonra **Havâzin** kabîlesi ve kolları, Ca'râne'ye geldiler ve ondört kişilik hey'etleri vâsıtası ile Müslümân olduklarını bildirdiler. Bundan sonra

da mallarının ve esîrlerinin iâde edilmesini ricâ' etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bunun mümkün olamıyacağını, ancak ya mallarını veyâ esîrlerini alabileceklerini bildirdi. Onlar da esîrlerini almayı tercîh etdiler.

Bunun üzerine esîrleri serbest bırakıp iâde eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Bana ve abdü'l-muddalib Oğulları'na âit olan esîrlerin hepsi serbestdir. Onları size bağışlıyorum"* dedi. Bundan sonra da *"Her kim kendi rızâsı ile karşılık beklemeden esîrlerini iâde ederse ne a'lâ. Karşılıksız vermek istemeyenlere de Allâhü Teâlâ'nın ihsan edeceği ilk ganîmet malından, her esîr için altı deve vereceğim"* buyurdu. Bu sözü işiten Muhâcirîn-i Kirâm ile Ensâr-ı Kirâm'ın hepsi *"Bizim hissemize düşen esîrler, rasûlü'llâh'ındır"* diyerek kendi esîrlerini serbest bırakıp iâde etdiler. Bu durumu gören diğer kabîleler de aynı şekilde hareket etdiler. Böylece bir günde **altı bin** esîr serbest bırakılıp iâde edilmiş oldu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, her esîre *-ikrâm olmak üzere-* birer kat elbîse giydirdi.

Bu sırada **Havâzin** kabîlesinin reisi olan **Mâlik ibn-i Avf**, Tâif'de idi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Müslümân olan Havâzin'lilere *"Eğer reisiniz Mâlik ibn-i Avf gelip Müslümân olursa, O'na daha ziyâde ihsanda bulunarak ehl-ü iyâlini, mal ve menâlini kendisine iâde ederim"* dedi. Bunu haber alan Mâlik ibn-i Avf, **Benî Sakif** kabîlesinden gizli olarak atına binip geldi ve Müslümân olduğunu bildirdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, ehl-ü iyâlini, mal ve menâlini kendisine iâde etdi. Ayrıca yüz deve de ihsanda bulundu. Bu sûretle Müellefe-i kulûb'un birincisine dâhil oldu. Bundan sonra da Ca'râne'de bulunan kabîlelere emîr ta'yîn edildi.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın umresi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ca'râne**'de oniki gün kaldıkdan sonra Medîne'ye gitmek üzere yola çıkdı. Arta kalan ganîmet mallarını da **Merru'z-zahran**'a gönderdi. Kendisi de umre yapmak niyeti ile Mekke'ye uğradı. Hacc mevsimi olmadığı için Kâ'be'-i Muazzama'yı ziyâret ederek tavâf yapdı. Bundan sonra da *Safâ* ile *Merve* tepeleri arasında sa'y yaparak umresini tamamladı. Bu sûretle Mekke fethinden sonra Kâ'be-i Muazzama'nın ilk ziyâreti yapılmış oldu.

Medîne'ye dönüş

Umresini tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Mekke'den hareket ederek **Merru'z-zahran**'a geldi. Burada toplanan ganîmet mallarını taksim etdi. Bundan sonra da yoluna devam ederek **Zü'l-ka'de** ayı sonlarında Medîne'ye vâsıl oldu.

Medîne'ye yaklaşan mücâhidler Medîne'yi görünce hep birlikde Tekbîr alarak,

"Ulu Allâh ne büyükdür. Ona nice hamd-ü senâlar olsun. Biz Allâhü Teâlâ'yı akşam sabah tesbîh ederiz. Allâh'dan başka Tanrı yokdur. O'nun va'di doğru çıkdı. Kuluna yardım etdi. Düşmanları, yalnız başına O perîşân etdi".

diye Cenâb-ı Hakk'a hamd-ü senâlar etdiler ve sevinçlerini belirtdiler.

Çünkü **İslâm Dîni,** artık bütün ihtişâmı ile parlamaya başlamış, **Medîne devrinin** sulh ve sükûn içindeki mes'ûd günleri doğmuşdu.

İlk Mekke vâlisi ve müftîsi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekke'de iken, **Attâb ibn-i Üseyd** *radıye'llâhü anh*'ı **Mekke**'ye **vâli** ta'yîn etdi. Mekke halkı da O'nun idâresinden hoşnûd ve memnûn kaldı. Çünkü Attâb ibn-i üseyd *radıye'llâhü anh*, iyiler hakkında şefkatli, kötüler hakkında şiddetli, âdil, sâlih, sözü geçer ve memleketi idâre etmeye muktedir bir kimse olup yirmi yaşlarında bir genç idi.

Attâb ibn-i Üseyd *radıye'llâhü anh*'ın bu şekildeki kudretli bir idâresine rağmen ba'zı Kurayş reisleri, böyle genç bir çocuğun vâliliğini hoş görmediler ve O'nun idâresi altında bulunmayı ağır buldular. Bunun için **Ebû Süfyân** ile birlikde Medîne'ye göç etdiler. Medîne'ye gelen *Ebû Süfyân*, ***Necran*** vâliliğine ta'yin edildi. Oğlu *Muâviye* de vahiy kâtibi oldu.

Mekke'nin dînî işlerini ihmâl etmeyi uygun bulmayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, halka şerîati öğretmek ve Mekke'nin dînî işlerini idâre etmek için de **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'ı **Mekke müftîsi** ta'yin etdi.

Henüz onaltı yaşlarında bir çocuk olan **Ebû Mahzûre** *radıye'llâhü anh*'ı da müezzin olarak vazîfelendirdi. Çünkü çok güzel bir sesi vardı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in, **Bilâl-i Habeşî** *radıye'llâhü anh*'dan sonra ikinci müezzini budur ki Hicret'in ellidokozuncu senesine kadar Mekke'de müezzinlik yapmışdır.

Hicret'in sekizinci yılında etrâfa gönderilen elçiler

1-Şücâ' ibn-i Vehb El-Esedî

Gassânî emîrlerinden **Belkâ** vâlisi **Hâris ibn-i Ebî Şemr**, Hicret'in sekizinci yılında ölmüş, yerine **Cebele ibn-i Eyhem** geçmişdi. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir mektûb yazdırarak **Şücâ' ibn-i Vehb El-Esedî** *radıye'llâhü anh* ile gönderdi ve Cebele ibn-i Eyhem'i İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in İslâm Dîni'ne da'vet mektûbunu alan Cebrele ibn-i Eyhem de, bu da'veti kabûl edip Müslümân oldu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e de bir mektûb yazarak ba'zı hediyyeler gönderdi.

2-Sûriye hudûdunda oturan **Benî Cüzâm** kabîlesi reisi olan **Fürve ibn-i Amr El-Cüzâmî**, Maân kasabası civârında bulunan Arab kabîlelerinin de emîri idi. Bunun için Bizans'lılar tarafından Maân kasabasına mutasarrıf ta'yin edilmişdi.

O'nun bu durumunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir mektûb yazdırarak gönderdi ve **Fürve ibn-i Amr El-Cüzâmî**'yi İslâm Dîni'ne da'vet etdi. O da mektûbu alınca İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e de cevâb yazarak ba'zı hediyyeler gönderdi.

Daha sonra bu durumu öğrenen **Bizans**'lılar, **Fürve ibn-i Amr El-Cüzâmî** *radıye'llâhü anh*'ı çağırarak habs etdiler. Yeni kabûl etdiği İslâm Dîni'nden dönmesini istediler. O da İslâm Dîni'nden dönmeyi kabûl etmeyince îdam etdiler. Allâhü Teâlâ O'ndan râzı olsun.

Hicret'in sekizinci yılında vukû' bulan hâdiseler

1-Hazreti İbrâhîm radıye'llâhü anh'ın doğumu

Hicret'in sekizinci yılının Zü'l-hıcce ayında, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in **Mâriye** adlı ailesinden bir oğlu dünyâya

geldi. İsmini **"İbrâhîm"** koydu. Bu doğum haberini, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e müjdeleyen **Ebû Râfi'** *radıye'llâhü anh*'a da bir köle hediyye etdi. Çünkü Ebû Râfi' *radıye'llâhü anh*'ın ailesi **Selmâ'**, ebelik vazîfesini yapmışdı.

Hazreti İbrâhîm *radıye'llâhü anh*, yedi günlük olunca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **akîka kurbanı** kesdi ve o gün çocuğun saçlarını tıraş etdirerek ağırlığınca gümüş tasadduk etdi.[453]

Mâriye *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in diğer zevceleri arasında değildi. **Zevcât-ı Tâhirât**'ın sâkin oldukları hucurât sırasında O'nun husûsî evi yokdu. Bunun için Medîne kenarındaki bağlık içinde **Âliye** denilen mevkîindeki bir evde otururdu. Bu gün bu yere **"Meşrabet-i İbrâhîm"** denilmekdedir.

Hazreti İbrâhîm *radıye'llâhü anh*, onsekiz ay yaşadıkdan sonra vefât etdi. Vefât etdiği gün de tesâdüfen güneş tutuldu. Bunu gören Arab'lar, güneşin tutulmasını, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in mâtemine iştirak etdiğini zann ederek,

"Güneş, İbrâhîm'in vefâtından dolayı tutuldu".

dediler.

Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bütün Müslümân'ları toplayarak onlara,

"Güneş ve ay, Allâhü Teâlâ'nın âyetlerindendir. Bunlar bir fânînin ne ölümü, ne de hayâtı için tutulmazlar".

buyurdu.

Bundan sonra da cemâat ile birlikde **"Küsûf namazı"** kıldı.[454]

2-<u>Zeyneb</u> radıye'llâhü anhâ<u>'nın vefâtı</u>

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in büyük kızı **Zeyneb** *radıye'llâhü anhâ*, Mekke'den Medîne'ye gelirken arkasından atılan okdan korkarak hâmile bulunduğu çocuğu düşmüş ve hastalanmışdı. Bu hâdisenin sebeb olduğu hastalığı, altı ay kadar

---

[453] -**Akîka kurbanı** hakkında bak:
Büyük İslâm İlmihâli,ss.546. Ömer Nasûhi Bilmen.
El-Muhtasârât, ss.217. Mehmed Zihni Efendi. (İkinci baskı).

[454] -**Küsûf** ve **Hüsûf namazı** hakkında bak:
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.428. (547 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Ahmed Naim.

çekdikden sonra Hicret'in sekizinci yılında Medîne'de vefât etdi. Cenâzesinde, ilk def'a **tâbût** kullanıldı. Bundan sonra da cenâzeyi tâbût ile nakl etmek sünnet oldu.

3-İran kisrâsı Şirveyh'in ölümü

Hicret'in sekizinci yılında **İran Kisrâsı Perviz**'in oğlu olan **Şirveyh** ölmüş, yerine kızı **Buran** geçmişdi. Bunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*,

"Mukadderâtını bir kadının eline veren bir millet felâh bulmaz".[455]

buyurdu.

Hakîkaten kısa bir müddet sonra o muhteşem İran saltanatı yıkılıp yok oldu

4-Mescid-i Haram'da kılınan namazın daha efdal oluşu

Ashâb-ı Kirâm'dan biri bir münâsebetle *"Mekke'nin Fethi'ne* kavuş*ursam **Beytü'l-Mukaddes**'de iki rek'at namaz kılarım"* diye nezr etmişdi. Mekke feth edilince bu sözün yerine getirilmesini vâcib gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

*"O namazı burada kıl. Zîrâ **Mescid-i Haram**'da kılınan bir namaz, diğer yerlerde kılınan bir namazdan efdaldir"*

buyurdu.

❋
❋ ❋

---

[455] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.449. Kâmil Miras.
Et-Tâcü'l-Câmiu li'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Rasûl s.a.v.C.5.ss.317. Eş-Şeyh Mansûr Ali Nâsıf. (*Buhârî rivâyeti*).
Bu Hadîs-i şerîfin şerhinde, merhûm Prof. Kâmil Miras şöyle demektedir:
"Mukadderâtını bir kadının eline veren millet felâh bulmaz" vecîzesi ile Rasûlü Ekrem İslâm'ın âmme hukûkunun en mühim bir kâıdesini koymuşdur. Bu kâıdeye göre, İslâm hukûkunda âmme velâyeti denilen devlet teşkîlâtı riyâseti ancak erkek bir vatandaş tarafından temsil olunur. Çünkü kadının fıtratı, bir çok cihetlerden bu çok ağır vezîfeyi deruhde etmeğe müsâid değildir. Bunun için İslâm hukûkunda kadının bey' ve şîrâ', şehâdet, şirket, vesâyet, verâset, vekâlet, hibe gibi her türlü medenî akid ve tasarrufâtı, sâir milletlerin hukûkuna nisbetle en geniş mikyasda mu'teber ve ticârî sâhadaki sa'y-i ameli meşrû olduğu halde devlet riyâsetine intihâb olunabilmesi husûsunda, kadın için bir hak kabûl edilmemişdir".

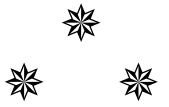

İslâm Dîni'nde **"Fî sebîli'llâh"** harbin gâyesi, maddî ve ma'nevî değerlerimizi tehdîd eden düşmanlardan intikam almak, adam öldürmek, dînlerini ve inançlarını degiştirip zorla İslâm Dîni'ne girmelerini te'mîn etmek değil; karşımızdaki hasmımızı mağlûb etmek sûretiyle bize karşı olan kuvvet ve kudretini yok etmek, üzerimizdeki baskısını kaldırmak, kendi dîn ve inançlarında serbest bırakıp Hakk'ın hukmünü geçerli kılmak, İslâm'ın ve Müslümân'ların idârî, hukûkî ve siyâsî otoritesi altında toplumun huzûr ve refâhını sağlamakdır.

İşte bunun içindir ki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Mekke'yi feth etdiği gün en azılı Kurayş müşriklerine ve İslâm düşmanlarına karşı,

Bu gün siz muâheze edilecek değilsiniz. Hepinizi afv etdim. Yûsüf 'ün kardeşlerine dediği gibi -Bu gün, size, geçmişden dolayı, bir tekdîr ve cezâ' yokdur- derim. Haydi gidiniz, İsteyen İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olsun. İsteyen de eski bâtıl dîninde kalsın. Hepiniz serbestsiniz. Herkes işi gücü ile meşkûl olsun".

diyerek **umûmî bir afv i'lân etmesi,** bundandır. Ibret almasını bilenlere ne mutlu...

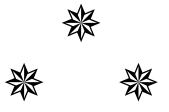

D Ö R D Ü N C Ü K İ T Â B

M E D Î N E D E V R İ

Hicret'in Dokuzuncu Yılından Onbirinci yılına kadar

HİCRET'İN DOKUZUNCU YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Hicret'in dukuzuncu yılına toplu bir bakış

Hiret'in dokuzuncu yılı, diğer yıllara nisbetle daha iyi ve daha başarılı olmuşdur. Bu yılda, **İslâm Dîni**'ne yapılan da'vet, ferdden ferde değil kabîleden kabîleye, ülkeden ülkeye, görülmemiş bir hızla genişledi. Evvelce etrâfa mübeşşirler gönderildiği halde bu yılda etrafdan mübeşşirler ve muallimler da'vet edildi. Bir çok yerlere vâliler, müezzinler, müftîler ve muallimler ta'yin edilerek **İslâm Devleti**'nin varlığı etrâfa tanıtıldı. Eskiden İslâm Dîni'nin en büyük düşmanları olan -*Ebû Süfyân gibi*- şahıslar, bu yılda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in en kuvvetli taraftarları, İslâm Dîni'nin en harâretli nâşirleri oldular.

Yine bu yılda elçi olarak etraf kabîlelere gönderilen bir çok kimseler, gitdikleri yerlerdeki insanları İslâm Dîni'ne da'vet ederek büyük muvaffakıyyetler elde etdiler. İslâm Dîni'ni kabûl etmek için Medîne'ye gelen bir çok elçi, temsilci ve kabîleler de İslâm Dîni'ni kabûl edip memleketlerine döndüler ve oralarda İslâm Dîni'ni yaymaya çalışdılar. Bu sûretle de islâm Dîni'nin neşri, oldukca kolaylaşdı. İslâm Dîni'ne da'vet edildiğini duyan herkesde yeni bir şevk, yeni bir hayat, yeni bir îmân doğmaya başladı. Hicret'in sekizinci yılına kadar İslâm Dîni'ne onbeş kadar kabîle girdiği halde, bu yılda bir an evvel Müslümân'lık şerefine nâil olmak için âdetâ biribirleri ile müsâbakaya girişdiler. En büyük İslâm ve Peygamber düşmanları bile, bu yılda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in afvine ve O'nun âlî-cenâblığına sığınmak için en ufak bir fırsatı kaçırmadılar.

Bi'l-hâssa **Tebük** seferi'nden sonra **Sûriye, Îran, Bahrayn, Hadramevt, Yemen** ve **Umman**'da oturan sayısız Arab kabîleleri **Medîne**'ye elçi ve temsilciler göndererek İslâm Dîni'ni kendiliklerinden kabûl etdiklerini bildirdiler. Kendilerine İslâm Dîni'ni öğretmek için mürşîd ve muallimler istediler. Bu sûretle de İslâm Dîni büyük inkişâflar göstererek yayılmaya başladı.

Artık Kur'ân-ı Kerîm'deki **Nasr Sûre-i celîlesi**'nin sırrı tecellî ediyordu. Fevc fevc, bölük bölük İslâm Dîni'ni kabûl edenler, günden

güne çoğalıyordu. Bunun için biribirini ta'kîb eden bu mürâcaatlar ve hareketler yüzünden bu yıla, **"Senetü'l-Vüfûd:***Elçiler yılı* **"** adı verildi.

Acebâ bunların sebebi ne idi? Bu kadar büyük başarılar nasıl elde edilmişdi? Şübhe yok ki bu büyük başarılarda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in yüksek ahlâkı, keskin zekâsı, insanlara karşı tavır ve hareketleri, İslâm Dîni'nin ulvî ve sarsılmaz esâsları, Ashâb-ı Kirâm'ın sayısız fazîletleri, büyük bir rol oynuyordu. Bi'l-hâssa Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in, etrafdan gelen elçi ve kabîlelere her türlü tasavvurların fevkında güzel muâmeleler yaparak onları ağırlamaya çalışması, bütün gönüllerin İslâm Dîni'ne meyl etmesine sebeb olmuşdur. Zâten Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok âyet-i kerîmeleri de, bu şekilde davranılmasını emr ediyor ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in böyle hareket etmesine işâret ediyordu. Aşağıda meâlleri verilen âyet-i kerîmeler de, bu husûsu gâyet açık bir şekilde ifâde edip ortaya koymakdadır:

"(İnsanları) **rabb'inin yoluna hıkmetle** (hakkı açıklayan, şübheleri gideren delîllerle, sağlam huccetlerle), **güzel öğütle** (iknâ' edici hitâbelerle, fâideli ta'birlerle) **da'vet et. Onlarla, mücâdeleni en güzel** (yol) **hangisi ise onunla yap. Şübhesiz ki Rabb'in, yolundan sapanı en çok bilendir. Hidâyete ermişleri en iyi bilen de O'dur.** (Sana düşen vazîfe ancak teblîğ ve da'vetdir)**".**[456]

"Eğer yüz çevirirlerse (çevirsinler) **artık senin üzerine düşen** (görev) **ancak** (hakkı) **açıkca teblîğ etmekdir".**[457]

"Dinde zorlama yokdur. Hakîkat, îmân ile küfür ap-açık meydana çıkmışdır. Artık kim şeytanı (insanları tuğyâna, isyâna sevk edenleri) **tanımayıb da Allâh'a îmân ederse o, muhakkak ki kopması** (mümkün) **olmayan en sağlam kulpa yapışmışdır. Allâh hakkıyle işidici,** (het şey'i) **kemâliyle bilicidir".**[458]

"(Habîbim) **îmân edenlere söyle: Allâh'ın günleri** (nin çatıp geleceği) **ni ümîd etmeyenleri** (n ezâlarına) **aldırış etmesinler. Çünkü** (Allâh) **her hangi bir kavme** (ancak) **kazanmakda oldukları ile mukâbele eder".**

---

[456] -Nahl Sûresi, âyet 125.
[457] -Nahl Sûresi, âyet 82.
[458] -Bakara Sûresi, âyet 256.

"Kim iyi bir amel (ve hareket) **de bulunursa bu, kendi lehine; kim de kötülük ederse bu da kendi aleyhinedir. Nihâyet** (hepiniz) **ancak Rabb'inize döndürü** (lüb götürü) **leceksiniz".**[459]

Hicret'in dokuzuncu yılında vaz' edilen ba'zı hukümler

İslâmiyyet'den önce Arab'lar, ölü hayvan eti yerler, yağını sızdırarak yemeklerine katarlar, kâhinlere mürâcaat ederler, üfürükçülüğe ve bâtıl fikirlere inanırlar, hareketlerini bunlara göre ayarlarlardı.

Hicret'in dokuzuncu yılında bunların hepsi yasak edildi. **Tefe'ül** (*fala bakma ve fal oku atma*) ve **Teşe'üm** (*kuş uçurarak uğurlu veyâ uğursuz sayma*) gibi eski bâtıl i'tikâd ve âdetler ortadan kaldırıldı. Heykel ve put yapmak, bunları yapıp satarak kazanç te'mîn etmek, domuz eti yemek, kan da'vâsı gütmek, ihtikâr yapmak ve rüşvet almak gibi kötü âdetler de, bu yılda yasak edildi.

Vazîfelilerin hediyye almaları da ***-rüşvet hukmünde olduğu için-*** yine bu yılda yasak kılındı. Bundan dolayı da Müslümân'lardan zekât toplayıp fakirlere tevzî' etmek vazîfesi ile etrâfa gönderilen zekât âmillerinden (*me'mûrlarından*) **Abdu'llâh ibn-i Leysiyye** *radıye'llâhü anh*, zekât toplamak vazîfesi ile göndrildiği **Zübyân** kabîlesinden hediyye aldığı için, azl edilerek aldığı hediyyeler **Beytü'l-mâl'**e devr edildi.

Muvakkat nikâh usûlünün kaldırılması

Hayber gazâsı esnâsında **"Mut'a nikâhı"** yasak edildiği gibi Hicret'in dokuzuncu yılında da **"Muvakkat nikâh usûlü"** kaldırılıp yasak edildi. Şu meâldeki âyet-i kerîme ile de bu husûsların hurmeti (*haramlığı*) bildirildi:[460]

---

[459] -Câsiye Sûresi, âyet 14-15.

[460] -Ba'zı Fıkıh kitâblarında **Muvakkat Nikâh**, **Mut'a nikâhı**'nın efrâdından sayılmış ise de aralarında ba'zı farklar vardır. Şöyle ki:

Muvakkat nikâh, şâhidlerin huzûrunda muayyen bir müddet için tezvîc, tezevvüc ve emsâli ta'bîrler ile yapılan nikâhdır ki böyle bir nikâh fâsiddir. Meselâ, bir kimse şâhidler huzûrunda şer'î mâniâlardan hâlî olan bir kadına,

"Seni şu kadar meblâğ mukâbilinde bir ay müddetle tezevvüc etdim". veyâ

"Seni şu kadar mehir ile bir müddet için tezevvüc etdim".

dese ve kadın da kabûl etse, böyle bir nikâh, **Muvakkat bir nikâh** olduğundan sahîh olmayıp fâsid olur.

"O halde kim bunların (ikisinin) **ötesini isterse** (kendi zevcesinden yâhud sağ elinin mâlik olduğu kendi câriyesinden **başka** birisi ile şehvetini yerine getirmek dilerse), **şübhe yok ki onlar haddi aşanlardır".**[461]

Bu âyet-i kerîme, **Mut'a nikâhı**'nın, **Muvakkat nikâh usûlü**'nün ve **İstimnâ' bi'l-yed**'in haram olduğuna delâlet etdiği gibi **zinâ**'nın, **livâta**'nın, **hayvânata tekarrübün** ve diğer yasak olan tekarrüblerin de haram olduğuna delâlet eder.[462]

Zevce sayısının tahdîd edilmesi

Muvakkat nikâh usûlü ilgâ edildikden sonra şu meâldeki âyet-i kerîme ile de aile hukûkunun esâs temelleri tesbît edildi.

"Eğer yetîm kızlar hakkında (âdâleti yerine getiremeyeceğinizden) **korkarsanız sizin için helâl olan** (diğer) **kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâh edin. Şâyet** (bu sûretle de) **adâlet yapamayacağınızdan endişe ederseniz o zaman bir** (dâne ile), **yâhud mâlik olduğunuz câriye** (ile iktifâ edin). **Bu** (tek zevce veyâ câriye) **sizin** (Hakk'dan) **eğrilip sapmamanıza daha yakındır".**[463]

Mut'a nikâhı ise, şâhidlerin huzûru ve muayyen bir müddetin zikri bahis konusu olmaksızın **mut'a** maddesinden me'hûz bir ta'bîr kullanarak yapılan nikâhdır ki böyle bir nikâh da bâtıldır. Meselâ, bir kimse şer'î mânialardan uzak olan bir kadına,

"Seni şu kadar meblâğ mukâbilinde şu kadar müddet senin ile temettu' edeyim".

veyâ *"Şu kadar kuruş mukâbilinde bir müddet beni mut'alandır".*

dese ve kadında kabûl etse, böyle bir nikâh, **Mut'a nikâhı** olduğundan sahîh olmayıp bâtıl olur.

Hukûk-ı İslâmiyye ve İstılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.2.ss.24-25. Ömer Nasûhi Bilmen.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.333.(1802 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

[461] -Mü'minûn Sûresi, âyet 7.

[462] -Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri, C.5.ss.2261. Ömer Nasûhi Bilmen

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.584. Hasan Basri Çantay.

[463] -Nisâ' Sûresi, âyet 3.

Câhiliyyet devrinde erkekler, vesâyetleri altındaki yetîm kızlarla, mallarına göz dikerek evlenirlerdi. Bir kaç yetîm kızla teehhül edenler (*evlenenler*) de vardı. Yetîmler kimsesiz oldukları için kocaları gerek mehirde, gerek teehhülden sonra kendilerine türlü türlü haksızlıklar ve eziyetler yaparlardı. Hattâ mîraslarına konmak için ölmelerini isteyenler de bulunurdu. Cenâb-ı Hakk, bu âyet-i kerîmede kimsesiz

Aile hukûkunun esâs temellerini tesbît etmek üzere nâzil olan bu meâldeki âyet-i kerîmenin ihtivâ etdiği esâslara göre, bir zarûret ve mecbûriyyet olmadıkca hiç bir kimsenin birden fazla kadın ile evlenmemesi ve evvelce nikâhı altında bulunan kadınların adedi dörtden fazla ise bunların dörtden fazlasından ayrılması îcâb ediyordu. Çünkü İslâmiyyet'den önce zevcelerin sayısı tahdîd edilmiş değildi. Bunun için bir adamın on tâne, hattâ daha fazla karısı bulunabilirdi. Bu âyet-i kerîme ile zevcelerin sayısı en fazla dörde indirilince bundan fazla karısı bulunan Müslümân'lar, dörtden fazlasını derhâl boşayarak terk etdiler.[464]

Şu meâldeki âyet-i kerîme de, **"Adâlet"** kâıdesini tatbîk etmenin çok zor olduğunu ve bir tek zevce ile iktifâ' etmenin evlâ' bulunduğunu bize ta'lîm etmekdedir:

"Kadınlar arasında adâlet (ve müsâvâtı tatbîk) **etmenize ne kadar hırs gösterseniz aslâ güç yetiremezsiniz. Bâri** (birine) **büsbütün meyl edip de ötekini** (ne dul, ne kocalı bir durumda) **askılı gibi bırakmayın. Eğer** (nefsinizi) **islâh eder,** (haksızlıkdan) **sakınırsanız, şübhe yok ki Allâh, çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".[465]**

❋
❋ ❋

"Eğer yetîm kızlar hakkında (adâleti yerine getiremeyeceğinizden) **korkarsanız sizin için helâl olan** (diğer) **kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâh edin. Şâyet** (bu

---

yetîmlere haksızlık etmemek husûsunda kendisine güvenemeyenlere, kimsesiz olmadıkları için öyle bir haksızlık yapmakdan çekinecekleri, diğer kadınlarla evlenmelerini emr etmiş, bu sûretle yetîmlerin de hukûkunu sıyânet buyurmuşdur.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.117. Hasan Basri Çantay.

464 -Zevceler arasında **"Adâlet"** sözünden maksat, yedirme, giydirme, barındırma, zevcî muâmele, sevgi ve sâire gibi husûslarda tam bir müsâvîlik te'mîn etmekdir. Bu te'mîn edilemeyince -*ki temîni hemen hemen imkânsızdır*- bir zevce ile iktifâ' etmek zarûrîdir. **"Bu** (bir tek zevce veyâ cârîye) **sizin** (Hakk'dan) **eğrilip sapmamanıza daha yakındır**" kaydı da, asl olan kâıdenin, adâlet kâıdesinin bir tek zevce ile evlenmekden ibâret olduğunun pek açık bir delîlidir.

İslâm düşmanlarının dillerine doladıkları gibi **"Teadüd-i zevcât"** aslî bir kâıde değil, bir şâzz'dır. Düşünmeli ki bu âyet-i kerîmenin nüzûlü zamânında on veyâ daha fazla zevceye mâlik adamlar vardı. Cenâb-ı Hakk, bunu en fazla dörde indirmiş, onu da tatbîki çok güç bir **-adâlet-** esâsına dayamışdır. Bu sûretle teaddüd azalmış, Müslümân'ların büyük bir kısmı bir zevce ile iktifâ' etmeyi esâsî bir kâıde olarak tanımışdır.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.118. Hasan Basri Çantay.

465 -Nisâ' Sûresi, âyet 129.

sûretle de) **adâlet yapamayacağınızdan endîşe ederseniz o zaman bir** (dâne ile) **yâhud mâlik olduğunuz câriye** (ile iktifâ' edin). **Bu** (tek zevce veyâ câriye) **sizin** (Hakk'dan) **eğrilip sapmamanıza daha yakındır".**[466]

Meâlindeki âyet-i kerîme nâzil olup Mü'min erkeklerin evlenecekleri kadınların adedi -*bir zarûret ve mecbûriyyet karşısında da olsa*- en fazla dört kadın olarak tahdîd edilince ve dörtden fazla kadın ile evlenmiş olanlar varsa onların dörtden fazlasını boşayıp terk etmeleri bildirilince; bu hukümlerden, yalnız -***Mü'min'lerin anneleri olduğu için-,*** Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* müstesnâ bırakıldı.

Aynı zamanda şu meâldeki âyet-i kerîme ile de, bundan sonra hiç bir kimse ile evlenmemesi ve bu emr-i ilâhî'den evvel nikâhlamış olduğu kadınları **"Ümmühât-i Mü'minîn:** *Mü'min'lerin anneleri* **"** ni muhâfaza etmesi bildirildi ki bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in nikâhlı ailelerinin sayısı dokuz idi.[430]

"Bundan sonra (ihtiyâr etdiğin dokuz zevceden sonra) **kadınlar** (ı alman) **ve bunları her hangi zevcelerle değişdirmen** (birinin boşanması hâlinde yerine diğerini tezevvüc etmen), **güzellikleri hoşuna gitse de helâl olmaz. Sağ elinin mâlik olduğu** (câriyeler) **müstesnâ. Allâh her şey'e hakkıyle nigehbandır".**[467]

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in aileleri, şu meâldeki âyet-i kerîme'ye göre de, **"Mü'min'lerin anneleri"** dir.

"O Peygamber, Mü'min'lere öz nefislerinden evlâdır. Zevceleri de (başkalarına nikâhlarının haram olması ve ta'zîme müstehık bulunmaları bakımından), **Mü'min'lerin analarıdır.**

Akrabâ da (mîras husûsunda), **Allâh'ın kitâbında birbirine diğer Mü'min'lerden ve Muhâcir'lerden daha yakındırlar. Şu kadar ki dostlarınız için her hangi bir iyilikde bulunmanız müstesnâ. Bu, kitâbda yazılıdır".**[468]

---

[466] -Nisâ' Sûresi, âyet 3.

430-Hulâsatü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân,C.11.ss.4454. Mehmed Vehbi. Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.720. Hasan Basri Çantay.

[467] -Ahzâb Sûresi, âyet 52.

[468] -Ahzâb Sûresi, âyet 6.
İbn-i Mes'ûd *radıye'llâhü anhimâ* 'nın rivâyet etdiği **Şâzz** bir kırâetde de, **"O,** (Peygamber) **onların** (Mü'min'lerin) **babasıdır".** ifâdesi vardır

Bu bakımdan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in âhirete irtihâlinden sonra veyâ ailelerinden her hangi birini boşaması hâlinde, Onları başka bir kimsenin nikâh etmesi aslâ câiz olmayıp haramdır. Bu husûs da, şu meâldeki âyet-i kerîme ile bildirilmişdir:

"Sizin, Allâh'ın peygamberine ezâ' vermeniz (doğru) **olmadı** (ğı gibi) **kendisinden sonra zevcelerini nikâhla almanız da ebedî câiz değildir. Bu, Allâh nezdinde çok büyük** (bir günah) **dır".**[469]

Pahalılık ve Narh talebi

Hicret'in dokuzuncu yılında kıtlık olmuş ve yiyecekler bir hayli pahalılaşmışdı. Bunun için Medîne halkı, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e mürâcaat ederek yiyeceklere bir narh koymasını, herkesin istediği fiatla yiyecek ve sâire satmamasını recâ' etdiler. O da,

"Narh ta'yîn etmek ancak Akllâh'a mahsûsdur. Kullarını sıkıntıya sokan da, ferahlık veren de O'dur".

dedi ve narh koymakdan ictinâb etdiğini bildirdi.

Şâir Ka'b ibn-i Züheyr'in Müslümân olması

Müslümân olmadan önce, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i, şiirleri ile hicv eden **Ka'b ibn-i Züheyr** *radıye'llâhü anh,* islâmiyyet'den önce Arab şâirlerinin şiirlarinden beğenilip seçilerek Kâ'be dıvarına asılmış bulunan **"Muallekât-ı Seb'a:** *Yedi kasîde* **"** şâirlerinden **Züheyr ibn-i Ebî Selmâ**'nın oğludur. Züheyr ibn-i Ebî Selmâ' ise, **Mudar** kabîlesinin **Müzeyne** kolundan olup **Necid** taraflarında otururdu. Bir ara oğulları ile birlikde *Medîne* yakınlarına gelmiş, oralarda hayvanlarını otlatmakla meşkûl iken takrîben Milâdî (611) târihlerinde vefât etmişdir. Kendisi, meşhûr **Muallekât-i Seb'a** şâirlerinden olup dirâyet bakımından da onların üçüncüsüdür. Bu büyük şâirin, **Büceyr** ve **Ka'b** isminde iki oğlu vardı ki her ikisi de babaları gibi şâir idiler. Fakat **Ka'b,** diğer kardeşinden daha heyecanlı ve daha ateşli bir şâir idi. Bunun için babasının ölümünden sonra şöhreti O'na mîras kaldı.

Babası öldükden sonra **Ka'b ibn-i Züheyr** ile birlikde bir müddet hayvanları ile meşkûl olan **Büceyr ibn-i Züheyr,** Hicret'in yedinci

---

[469] -Ahzâb Sûresi, âyet 53.
Bak: Muvazzaf İlm-i Kelâm,ss.203. Ömer Nasûhi Bilmen.

yılından biraz önce Medîne'ye gelerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşdü. Bu görüşme esnâsında İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olarak Medîne'de kaldı.

Bir müddet sonra bu durumu öğrenen **Ka'b ibn-i Züheyr,** kardeşinin Müslümân olup Medîne'de kaldığına üzüldü. Canının sıkıntısından ne yapacağını şaşırarak ağabeyisi **Büceyr ibn-i Züheyr** *radıye'llâhü anh*'a *"Niçin babanın dîninden döndün?"* diye tekdîr ve tahkîr yollu bir kasîde yazıp gönderdi ve kendisine çok gücendiğini bildirdi. Kasîdede, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e de tekdîr ve tahkîr vardı.

Kardeşinin mektûbunu alan **Büceyr ibn-i Züheyr** *radıye'llâhü anh,* kasîdeyi, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûrunda okudu. Kasîdeyi dinleyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, Ka'b ibn-i Züheyr'in sözlerine gücenerek üzüldü ve *"Her kim Kâ'b ibn-i Züheyr'e rast gelirse öldürsün, kanı hederdir"* dedi. Bunun için de Mekke'nin fethi esnâsında kanı heder edilenler (*umûmî afvden istisnâ' edilenler*) arasında oldu. Bu durumu haber alan Ka'b ibn-i Züheyr, Mekke'nin fethi esnâsında kaçmış olduğundan yakalanıp öldürülemedi. Fakat Mekke'nin fethinden sonra, İslâm Dîni, Arabistan Yarımadası'ndaki bütün kabîleler arasında sür'atle yayılmaya başladığından sığınacak bir yer bulmakda bir çok güçlüklerle karşılaşdı. Bu durum karşısında yer yüzü -*olanca genişliğine rağmen*- kendisine dar gelmeye başladı.

Kardeşinin bu hâlinden endîşelenen **Büceyr ibn-i Züheyr** *radıye'llâhü anh*, kardeşi **Ka'b ibn-i Züheyr**'e nasîhat yollu bir mektûb yazarak Medîne'ye gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e teslîm olmasını, O'ndan afv dilemesini, aksi takdîrde büyük bir tehlike içerisinde bulunduğunu bildirdi.

Mektûbu alan **Ka'b ibn-i Züheyr**, kardeşi Büceyr ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*'ın sözlerini haklı buldu. İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmaya karar vererek derhâl **Medîne** yolunu tutdu.

Kardeş ayrılığının ateşi içine çöken **Ka'b ibn-i Züheyr**, Medîne yolunun hasret dolu uzantılarının ıssızlığında, meşhûr **"Bânet Süâd:** *Süâd uzaklaşdı* **"** kasîdesini yazarak ağlaya ağlaya Medîne'ye geldi. Geceleyin gizlice **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'ın evine (*veyâ başka bir Müslümân'ın evine*) misâfir oldu. Sabah olunca Ka'b ibn-i Züheyr'i yanına alan Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk

radıye'llâhü anh, doğru Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna gitdi. Oraya varınca *"Yâ Rasûle'llâh, bir âdem geldi. Size bîat edecek"* dedi. O da kabûl buyurdu.

Bunun üzerine yanında bulunan Ka'b ibn-i Züheyr, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in önünde diz çöküp oturdu. O'nun elini tutup bîat etdikden sonra *"Yâ Rasûle'llâh, Ka'b ibn-i Züheyr tevbe ederek İslâm'a geldi. Afv dilemek için Size gelmek istiyor, kabûl eder misiniz?"*, dedi. O da *"Evet"* cevâbını verdi. Bu sûretle ümîd etdiği cevâbı alan Ka'b ibn-i Züheyr de *"Yâ Rasûle'llâh, Ka'b ibn-i Ziheyr benim"* diyerek teslîmiyyetini bildirdi. Bu sırada orada bulunan Ensâr-ı Kirâm'dan birisi derhâl ayağa kalkarak *"Yâ Rasûle'llâh, izin ver, şunun boynunu vurayım"* dedi. O da *"Ondan vaz geç. Çünkü Müslümân'lığa meyl ederek tevbe edip gelmişdir"* cevâbında bulundu.

Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den afv cevâbını alan Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*, sevinerek O'nun huzûrunda, yolda yazmış olduğu **"Bânet Süâd:***Süâd uzaklaşdı***"** kasîdesini okumaya başladı. Bu kasîdede, âdet üzere şâirin, sevgilisi **Süâd**'dan (***Büceyr****'den*) ve **Süâd**'ın ayrılığından duyduğu teessürden, kalbinin elemlerinden, semâvî tebessümlerinden ve O'nun güzel hallerinden bahs ediliyordu. Bunlardan sonra da asıl maksâda gelinerek gâyet güzel bir belâğatla Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in meth-u senâsı yapılıyordu.

Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*, bu husûsları ihtivâ eden **"Bânet Süât:***Süâd uzaklaşdı* **"** kasîdesini, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e okurken, sözü, âlemlere rahmet için gönderilen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e getirdi. Bir kaç beyit okudukdan sonra,

Ünbi'tü enne Rasûlâ'llâhi ev'adenî
Ve'l-afvü ında Rasûli'llâhi me'mûlün.
Fe-kad etüytü Rasûlâ'llâhi mu'teziran
Ve'l-uzru ında Rasûli'llâhi makbûlün.
Mehlen hedâke'llezî a'tâke nâfilete'l-
Kur'âni fîhâ mevâizün ve tafsîlün.

"Rasûlü'llâh'ın bana vaîdde bulunduğunu duydum. O'ndan zâten afv umulur. Yeter ki sen O'nun huzûruna özür dileyerek gel. Özür O'nun ındinde kabûl olunur. Çünkü O, nasîhat ve ıbret dolu Kur'ân-ı

Kerîm'i kendisine veren Allâhü Teâlâ'nın, hidâyet bahş etdiğini söyler".

beyitlerini okuyarak kasîdesine devam etdi. En sonunda da,

İnne'r-Rasûle le-nûrun yüstedâü bihî
Mühennedün min süyûfi'llâhi meslûlün.

"Allâh'ın Rasûl'ü dünyâyı aydınlatan bir nûrdur. Şerri kesip atmak için kesilmiş, Allâh'ın kılıçlarından bir kılıçdır".

Beytini okuyunca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* fevka'l-âde mesrûr oldu. Hemen sırtındaki **"Bürde"** denilen çizgili **Yemen cübbesi**'ni çıkararak Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*'ın omuzlarına koyup giydirdi. O'nu bu sûretle taltîf etdi. Çünkü yanında, O'na hediyye olarak verecek başka bir şey'i yokdu. Bundan dolayı Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*'ın bu **"Bânet Süâd:***Süâd uzaklaşdı***"** kasîdesine, **"Kasîde-i Bürde"** ismi verildi. Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh* da, o hırkayı alarak bütün ömrü boyunca giyindi ve onunla iftihâr etdi.

Ensâr-ı Kirâm'dan bir zâtın kendisini öldürmek istemesi, Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*'ın çok gücüne gitdiğinden kasîdesinde yalnız Muhâcirîn-i Kirâm'ı meth-u senâ etmişdi. Bu hâl, Ensâr-ı Kirâm'ı müteessir etdiğinden daha sonra onları da meth-u senâ eden bir kasîde yazarak onları da memnûn etdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in âhirete irtihâllerinden bir müddet sonra **Şâm**'da halîfe olan **Muâviye ibn-i Ebî Süfyân**, Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh'*a on bin dirhem vererek Hırka-i şerîfe'yi satın almak istedi. Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh* da *"Ben Rasûlü'llâh'ın hırkasını giymek için kimseyi nefsime tercîh edemem"* diyerek redd etdi. Fakat bu arzûsundan vaz geçmeyen halîfe Muâviye ibn-i Ebî Süfyân, Ka'b ibn-i Züheyr *radıye'llâhü anh*'ın vefâtından sonra O'nun vereselerine yirmi bin dirhem gönderip **Hırka-i şerîfe**'yi satın aldı.

Bu **"Hırka-i saâdet",** daha sonra kendisinden **Emevî**'lere, Emevî'lerden **Abbâsî**'lere, onlardan da **Fâtimî** halîfelerine intikâl etdi. Netîcede **Yavuz Sultan Selim**, (1517) târihinde **Mısır**'ı feth etdiği zaman, *-diğer emânetler ile birlikde-* bu Hırka-i şerîfe'yi de İstanbul'a getirdi. Osmânlı Padişahlarında, babadan oğula intikâl eden meşhûr

"Hırka-i saâdet", bu **Hırke-i şerîfe**'dir ki hâlen Topkapı sarayı'nda (*Müzesi'nde*), **Emânât-i Mübâreke** arasında mahfûzdur.

Hâtem Tâî'nin çocuklarının Müslümân olması

Cömertliği ile ün kazanmış olan **Tay'** kabîlesi reisi **Hâtem Tâî**, Hicret'in sekizinci yılında ölmüş yerine oğlu **Adiyy ibn-i Hâtem** geçmişdi. O da babası gibi meşhûr bir Zât idi. Fakat Hristiyân'lığı kabûl etmiş olduğundan Müslümân'lara karşı cebhe almışdı. Babası Hâtem Tâî'nin mahallesinde de Tay' kabîlesinin ***"Feles"*** Adında bir putu vardı ki bunu da korurdu.

Müslümân'lar, diğer Arab kabîlelerinin putlarını kırıp puthânelerini ortadan kaldırırken kendilerine karşı cebhe almış bir kabîlenin putunun ve puthânesinin ayakda kalması doğru bir hareket olamazdı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'ı, bir miktar asker ile birlikde, bu putu ve puthâneyi yıkmak için gönderdi. **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* da, *-emrindeki kuvvetler ile birlikde-* sabâhın erken saatlerinde Hâtem Tâî mahallesine vardı. Putu ve puthâneyi yıkıp ortadan kaldırdı.

Bu durunu gören kabîle reisi **Adiyy ibn-i Hâtem**, korkusundan **Şâm** raraflarına kaçdı. Kız kardeşi **Seffâne bint-i Hâtem** de esîr düşdü. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da, işlerini bitirdikden sonra bir çok esîr ve aganîmet malı ile birlikde *-Seffâne bint-i Hâtem'i de alıp berâberinde-* Medîne'ye getirdi.

Medîne'ye getirilen esîrleri ve ganîmet mallarını gözden geçiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, esîrler arasında bulunan **Seffâne bint-i Hâtem**'in kim olduğunu kendisine sorarken,

*"Benim babam **Hâtem Tâî**'dir. O, cömert bir insandı. Kabîlesinin ulusu idi. Dâimâ hayırlı işler yapar, hiç bir talebi redd etmezdi. Kadınların nâmûsunu korur, fukarayı doyurur, felâkete uğrayanlara yardım eder, insanlara iyilik edip ağırlar ve esîrleri âzad ederdi".*

dedi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Evet, senin baban İslâm Dîni'nin telkîn etdiği fazîlerle süslü bir adamdı. Onun için sen de âzadlısın ve iyilik görüp ağırlanmaya lâyıksın".

cevâbını vererek Seffâne bint-i Hâtem'i serbest bırakdı ve kardeşi **Adiyy ibn-i Hâtem**'in yanına gönderdi.

Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in eşsiz fazîletlerini gören Seffâne bint-i Hâtem, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Kardeşi Adiyy ibn-i Hâtem'in yanına gidince de, O büyük peygamberde gördüğü eşsiz fazîletleri ve insanlığı, O'na anlatdı. Bunun üzerine O da Müslümân olmaya karar vererek Medîne'ye geldi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşdü. Netîcede İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu ve İslâmiyyet ile şeref buldu. Bundan sonra da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sleme'*in şu sözlerinin etkisi altında kalarak Mislümân'lar safına katıldı ve İslâm Dîni'ne bir çok hizmetlerde bulundu.

"Sen Müslümân'ların bu gün ihtiyaç içinde oluşlarına bakarak belki Müslümân olmakdan çekinirsin. Fakat bir gün gelecek, onlar bol servete kavuşacaklardır. Öyle ki, mala tâlib bulamayacaklardır. Hattâ bir kadın tâ ***Kadsiye****'den kalkıp devesi ile Hacca gidecek de Allâh korkusundan başka bir korku duymayacak, emniyyet ve âsâyiş kemâl bulacakdır".*

Hakîkaten kısa bir müddet sonra Hazreti Mıhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in bu haberi tahakkûk etmiş, İslâm ülkelerinde emsalsiz bir âsâyiş ve emniyyet kurulmuş, halk huzûr ve refâha kavuşmuşdur.

Müslümân kabîlelere zekât âmilleri gönderilmesi

Hicret'in dokuzuncu yılında islâm Devleti'nin vergi usûlü tanzim edilerek Müslümân'lar zekât vermeye mecbûr tutuldu. Müslümân'ların idâresi altında bulunan Hristiyân'lar ile diğer dîn mensûbu olan kimseler de -*can, mal, ırz ve nâmûs emniyeti ve dîn serbestliği gibi şey'ler karşılığında*- **cizye**'ye bağlandı.

İslâmiyyet'e kadar hiç bir dînde farz olmayan zekât, yalnız İslâm Dîni'ne mahsûs olan mâlî bir ibâdetdir ki bunun farziyyeti **Kitâb** ve **Sünnet** ile sâbitdir. Kimlere verileceği ve nerelere sarf edileceği de yine Kitâb ve Sünnet ile belirtilmişdir.

Bunun için zekâta tâbi' olan hayvanlardan, ticâret mallarından, altın ve gümüş gibi nakid paralardan -*şartları dairesinde*- zekât nâmı altında bir miktar vergi alınması, İslâm Dîni'nin îcâblarından olduğu gibi; zekâta tâbi' olmayan arazî mahsûlâtından da öşür nâmı ile -*yağmurla sulanan arazî mahsûlâtından onda bir, sun'î vesâitle*

sulanan arazî mahsûlâtından yirmide bir olmak üzere- bir miktar vergi alınması, Yine İslâm Dîni'nin îcâblarındandır.

Bu dînî vecîbeyi de yerine getirip teblîğ etmek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in dokuzuncu yılının **Muharrem** ayı başlarında, ba'zı şahısları zekât âmili olarak Müslümân kabîlelere zekât toplamak için gönderdi. Her birine de,

"Halka iyi muâmele ediniz, sakın mallarının en iyisini almayınız".

diye tenbîh etdi ki bu zekât âmillerinin en mühimleri şunlardır:

1-Gıfar kabîlesine, Ka'b ibn-i Mâlik;
2-Süleym kabîlesine, Ka'b ibn-i Mâlik;
3-Müzeyne kabîlesine, Abbâd ibn-i Bişr;
4-Eslem kabîlesine, Abbâd ibn-i Bişr;
5-Cüheyne kabîlesine; Râfi' ibn-i Mekîs;
6-Fezâre kabîlesine, Amr ibni'l-Âs;
7-Kilâb kabîlesine, Dahhâk ibn-i Süfyân;
8-Ka'b kabîlesine, Bişr ibn-i Süfyân;
9-Zübyân kabîlesine, Abdu'llâh ibn-i Leysiyye;
10-Tayy kabîlesine, Adiyy ibn-i Hâtem; *radıye'llâhü anhüm*.

Muhtelif kabîleletre gönderilen bu zekât âmilleri, Müslümân'ların zekâtlarını -*usûlü dairesinde*- topladıkdan sonra Medîne'ye döndüler. Topladıkları **zekâtlar** ile aldıkları **öşürler** de yerli yerine sarf edildi ve fakir Müslümân'ların hakkı verildi.

Etrâfa gönderilen elçi ve mürşîdler

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in dokuzuncu yılında, etrâfa ba'zı elçi ve mürşîdler göndererek onlara ta'lîmât verdi ve tavsıyelerde bulundu ki bunların en mühimleri şunlardır:

1-Ebû Mûse'l-Eş'arî *radıye'llâhü anh*'ın **Aşağı Yemen**'e, **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'ın da **Yukarı Yemen**'e gönderilmesi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Ebû Mûse'l-Eş'arî** *radıye'llâhü anh*'ı **Aşağı Yemen**'e, **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'ı da **Yukarı Yemen**'e vâli, kâdî (*hâkim*) ve zekât âmili olarak ta'yîn etdi. Çünkü Yemen'in iki büyük semtine gönderilen bu mürşîdler, bir tarafdan halkın idârî işileri ile meşkul olacaklar, bir

tarafdan halk arasında çıkan muhtelif da'vâlara bakacaklar, bir tarafdan zengin Müslümân'ların zekâtlarını toplayıp fakirlere verecekler, bir tarafdan da İslâm Dîni'ni öğretip Kur'ân-ı Kerîm'i ta'lîm edeceklerdi. Bunun için böyle çok mukaddes vazîfelerle görevleri başına giden bu iki zâta, şu tavsıyelerde bulundu:

"Halka rıfk ile muâmele ediniz, hoş karşılayınız. Zorluk gösterip sıkmayınız. Onlara müjdeler verip sevindiriniz".

"Kolaylaşdırınız, sakın güçleştirmeyiniz. Müjdeleyiniz, nefret etdirip ürkütmeyiniz. Uyuşunuz, ayrılmayınız. Anlaşınız, ihtilâf çıkarmayınız".

*"Siz, kendi kanaatlerince bir dîne tâbi' olan insanlar ile karşılaşacaksınız. Onları evvelâ **Tevhîd**'e ve Allâhü Teâlâ'nın dînine, Rasûl'ünün getirdiklerini kabûle da'vet ediniz. Eğer da'vetinizi kabûl ederlerse her gün beş vakit namaz kılmak lâzım geldiğini anlatın. Bunu da kabûl ederlerse zekâtın farz olduğunu bildirin. Bu, Müslümân'ların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilir. Bunu da kabûl ederlerse malın orta hallisini alın, en iyisini veyâ en zebûnunu alayım demeyin. Sakın mazlûmun bed-duâsını almayın. Çünkü onların duâsı ile Allâhü Teâlâ arasında perde yokdur".*

"Gideceğiniz yerlerde Ehl-i Kitâb'dan olanlar vardır. Onlar ile karşılaşdığınız zaman, onlar size, -Cennetin anahtarı nedir?- diye soracaklardır. O zaman onlara şu cevâbı veriniz: -Cennetin anahtarı, Allâhü Teâlâ'nın varlığına ve birliğine, O'ndan başka bir ma'bûd olmadığına îmân etmek, şerîkinin olmadığına inanmak, sâlih amellerde bulunup faydalı ve iyi işler yapmakdır".

*"**Yâ Muâz**, dâimâ tevâzû üzerinde bulun, sükûnet ile hukm et. Bir müşkile uğrarsan araştır, danış, ictihâd et ve re'yin ile amel eyle. Eğer sıdk ile çalışırsan Allâhü Teâlâ sana tevfîkını yoldaş eyler. Eğer cehd edib de kanaat verici bir re'ye varamazsan, Allâhü Teâlâ sana kakîkati açıncaya kadar inceleyip araştırmaya devam et. Îcâb ederse mes'eleyi bana bildir. Sakın kendi arzûlarına ve nefsine uyma. Herkese karşı güzel huylu hareket et ve halka karşı iyi davranışlı ol".*

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Yemen**'e gönderdiği bu iki zâta, müştereken yapdığı bu tavsıyelerden sonra **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'a hitâben de şöyle dedi:

*"**Yâ Muâz**, sen **Ehl-i Kitâb**'dan bir cemâat ile karşılaşacaksın. Onları, Allâhü Teâlâ'dan başka bir ma'bûd olmadığına, benim de Allâh'ın peygamberi olduğum esâsına da'vet et. Eğer kabûl ederlerse,*

Allâhü Teâlâ'nın her gün için beş vakit namaz emr etdiğini anlat. Bunu da kabûl ederlerse, Müslümân'ların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilen zekâtın farz olduğunu söyle. Kabûl ederlerse, artık onların mallarına dokunma. Mazlûmun bed-duâsından son derece sakın. Çünkü mazlûmun bed-duâsı ile Cenâb-ı Hakk arasında bir perde yokdur.

Bu şekildeki ulvî vazîfelerin güzelce îfâsı için bilgi, görgü, terûbe ve ictihâd lâzımdır. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* kendisine bir iş vereceği kimselerin ilim ve irfânını yoklar, ictihâd kâbiliyyetini dener, ta'kîb edecekleri yolları anlamaya çalışır, ehil görürse vazîfeyi uhdesine tevdî ederdi. İşte bunun için **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'a şöyle dedi:

*"**Yâ Muâz,** oraya vardığın zaman ne ile hukm edeceksin? Sana bir şey' sorulunca veyâ bir da'vâcı gelince onların müşkillerini nasıl hall edeceksin?*

-Allâhü Teâlâ'nın Kitâb'ı Kur'ân ile;

-Kitâb'da bulamazsan?

-Rasûlü'llâh'ın Sünneti ile;

-Onda da bulamzsan?

-Kendi re'yim ve ictihâdım ile hukm ederim.

Bu cevâbdan ziyâdesi ile memnûn olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, şöyle dedi:

"Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâlar olsun ki Rasûl'ünün rasûl'ünü, Rasûl'ünün râzı olacağı şey'e muvaffak buyurdu".

Bundan sonra Yemen'de yapılan içkilerin şer'î hukümlerinden soran **Ebû Mûse'l-Eş'arî** *radıye'llahü anh*'a hitâben de,

"Yemen'de yapılan içkiler nedir?".

diye sordu. O da,

"**Biti**, denile baldan ma'mûl içki ile **Mizr** denilen darı, arpa ve mısırdan yapılan içkidir".

cevâbını verdi. O'ndan bu cevâbı alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de şöyle buyurdu:

"Her sekir veren şey', haramdır".[470]

[470] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.382-385. (1638 ve 1639 nolu Hadîs-i şerîfler). Kâmil Miras.

2-Osmân ibn-i Ebi'l-Âs *radıye'llâhü anh*'ın **Benî Sakif** kabîlesine gönderilmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Osmân ibn-i Ebi'l-Âs** *radıye'llâhü anh*'ı, **Benî Sakif** kabîlesine gönderirken O'na da şöyle dedi:

"Namazda ifrâta gitme. Halkın zayıflarını himâye ederek kuvvetlendir. Çünkü bunlar arasında yaşlı olanlar, zayıflar, küçükler ve ihtiyaç sâhibleri vardır.

Diğer yerlere gönderilen elçi ve mürşîdler

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, başka yerlere gönderdiği dîn da'vetcilerine de şu ta'lîmâtı verdi:

"Allâhü Teâlâ beni şefkâtli olmak ve hiç bir kimseye zarar vermemek için gönderdi. Bana bunları veriniz. Allâhü Teâlâ da size rahmet eder. Benim üzerime, ***Meryem****'in oğlu* ***Îsâ*** *aleyhi's-selâm üzerine* ***Havârî****'lerin ihtilâf etdikleri gibi ihtilâf etmeyiniz".*

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den böyle bir ta'lîmâtı alan Ashâb-ı Kirâm da,

"Yâ Rasûle'llah, ***Havârî****'lerin ihtilâfları nasıl oldu?"*

diye sordular. O da, şöyle dedi:

"Benim şimdi topladığım iş için, ***Îsâ*** *aleyhi's-selâm da* ***Havâriyyûn****'unu çağırmışdı. Yakınında bulunanlar O'nu sevdiler ve korudular. Uzağa gidenler ise O'ndan soğudular. Her biri gitdikleri yerlerdeki milletlerin arasına girip soysuzlaşdılar".*

Etrafdan gelen elçi ve hey'etler

Mekke'nin fethinden sonra Kurayş müşriklerinin perîşan bir duruma düşdüğünü, buna karşı Müslümân'ların ve İslâm Dîni'nin muzaffer olduğunu gören Arab kabîleleri, yeni dîni kabûl etmekden başka bir çârenin kalmadığını anlayınca **Medîne**'ye elçi ve hey'etler göndererek İslâm Dîni'ni kabûl etdiklerini ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e itâat etdiklerini bildirdiler ki Müslümân'lar tarafından üstün bir husn-ü kabûl ile karşılanan bu elçi ve hey'etlerin en mühimlerinden ba'zıları şunlardır:

1-Benî Sakif kabîlesi elçilerinin gelmesi ve **Tâif**'lilerin Müslümân olması

Bir zamanlar **Kurayş müşrikleri**'nin, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i -*hâşâ*- hakîr görerek,

*"Bu Kur'ân, **Mekke**'nin veyâ **Tâif**'in büyüklerinden birisine inseydi o zaman ona îmân ederdik"*.

dedikleri ve peygamberliğe lâyık gördükleri iki büyük şahısdan birisi olan ve **Benî Sakif** kabîlesi reisi bulunan **Urve ibn-i Mes'ûd Es-Sakafî**, Huneyn muhârebesi esnâsında *Yemen* taraflarında olduğundan *Tâif* muhâsarasında bulunamadı.[471]

Olup bitenleri uzakdan haber alan Urve ibn-i Mes'ûd Es-Sakafî, Yemen'den döndüğü zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de işlerini bitirmiş olduğundan -*Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde*- muzafferen Medîne'ye dönüyordu. Bu sırada günden güne gelişen hâdiseler karşısında sarsılarak İslâmiyyet'e meyl eden Urve ibn-i Mes'ûd Es-Sakafî, Müslüman olmaya karar vererek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşdü. Bu görüşme esnâsında İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu. Memleketine gidince de kendi kabîlesini İslâm Dîni'ne da'vet edeceğini bildirdi. **Tâif**'lilerin ne kadar mutaassıb ve inatcı bir kavim olduğunu çok iyi bilen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, *"Bâri onlar sana bir şey' yapmasalar"* dedi. O da *"Hayır, onlar beni gözleri gibi severler"* cevâbını verdi.

Bundan sonra memleketine dönen **Urve ibn-i Mes'ûd Es-Sakafî** *radıye'llâhü anh*, **Tâif**'e varınca Müslümân olduğunu i'lân ederek kendi kabîlesi olan **Benî Sakif** kabîlesini İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Onlar da kabûl etmeyerek kızdılar. Fakat da'vâsından vaz geçmeyen Urve ibn-i Mes'ud Es-Sakafî *radıye'llâhü anh*, bir sabah namazı ezanını okurken, Benî Sakif kabîlesinin ileri gelenleri tarafından ok ve taş yağmuruna tutularak şehîd edildi.

---

[471] -Bu husûs,

"Bir de (şunu) **söylediler: Şu Kur'ân, iki memleketin** (Mekke ile Tâif'in) **birindeki büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"** (Zuhruf, 31).

meâlindeki âyet-i kerîme ile ifâde edilmişdir ki müşriklerin büyük dedikleri o adam, **Mekke**'deki **Velîd ibn-i Muğîra**, yâhud **Tâif**'deki **Urve ibn-i Mes'ud Es-Sakafî** gibi adamlardı. Bu büyüklüğü de ancak mal ve dünyevî mevki' gibi şey'ler ile ölçerek değerlendiriyorlardı.

Bu sûretle hakk karşısında, gözleri gibi sevdikleri Urve ibn-i Mes'ûd Es-Sakafî *radıye'llâhü anh*'ın dahî sözlerine inanmayan Tâif müşrikleri, yukarıda sözü geçen,

"Bir de (şunu) **söyleldiler: Şu kur'ân, iki memleketin** (Mekke ile Tâif'in) **birindeki büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"**

meâlindeki âyet-i kerîmenin ifâde etdiği sözlerinde samîmî olmadıklarını bir kerre daha ortaya koydular.

Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, **Havâzin** kabîlesinin reisi olan **Mâlik ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh*'a, Benî Sakif kabîlesini sıkışdırması için emir verdi. O da fırsat buldukca Benî Sakif kabîlesini sıkışdırıp hücûm ederek mallarını yağma etmeye başladı.

Bu durum karşısında **Tâif** kalesinden dışarı çıkmamak mecbûriyyetinde kaldıklarını, etraflarında bulunan bir çok Arab kabîlelerinin İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân olduklarını, bunun netîcesi olarak da emniyyetlerini kayb edip çâresiz kaldıklarını anlayan **Benî Sakif** kabîlesi ileri gelenleri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bir hey'et göndererek bir **andlaşma** yapmaya karar verdiler. Bunun için de **Abdi Yâlil** idâresinde bulunan altı kişilik bir hey'eti Medîne'ye gönderdiler.

Medîne'ye gelen hey'et, kaba hareketleri ile Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna girdiler. O da onları büyük bir nezâket ile karşıladı. Câmi' içinde cemâatin namazını görebilecek ve okunan Kur'ân-ı Kerîm'i işitebilecek bir yere oturtdu. Namazdan sonra hey'et reisi **Abdi Yâlil**'i *-henüz müşrik olmasına rağmen-* mescid içinde misâfir etdi. Diğerlerini de mescidin havlusunda kurdurduğu çadırlar içinde misâfir ederek ağırladı. Maksâdı, Müslümân'ların güzel hallerini göstererek İslâm Dîni'ne karşı olan muhabbetlerini artırmakdı. Bunun için bir tarafdan onları güzelce ağırlamaya çalışıyor, diğer tarafdan da telkînlerine devam ediyordu. Onlar da namaz vakitlerinde mescidin içine girerek Müslümân'ların hallerini ve ibâdetlerini seyr ediyorlar ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in hutbelerini dinliyorlardı.

Netîcede İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmaya karar verdiklerini bildirerek kendi aralarında âdet hâline gelip yaygın bulunan **ribâ**'nın bâkî kalmasını, **şarap** içmeye cevaz verilmesini ve

zinâ'ya müsâade edilmesini istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bunların hepsini redd etdi. Bundan sonra daha başka şartlar ileri sürerek **Tâif** 'de bulunan **Lât** putunun kendilerine üç sene müsâade edilmesini istediler. Bu istekleri de redd edildi. *"Hiç olmazsa bir sene kalsın"* dediler. Bu da redd edildi. *"Bâri bir ay kalsın"* dediler. Yine redd edildi.

Bundan sonra namazdan afv edilmelerini ve putlarını kendi elleri ile kırmamalarını istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de kendi elleri ile putlarını kırmakdan afv edilebileceklerini söyledi. Fakat namaza gelince,

"Bir dînde ki namaz yokdur, o dînden hayır gelmez".

buyurdu. Bundan sonra da daha bir çok arzûlar ileri sürdülerse de İslâm Dîni ile bağdaşmayan isteklerinin hepsinin redd edildiğini gördüler. Bunun için de İslâm Dîni'ni, bütün özellikleri ile olduğu gibi kabûl etmek mecbûriyyetinde kaldılar.

Bunun üzerine kâfilenin en genci olan **Osmân ibn-i Ebi'l-Âs** *radıye'llâhü anh*, ilme ve dîne meraklı olduğundan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından **emir** ta'yîn edildi ve kendisine bir mektûb verip memleketine gönderdi.

Bu hey'etle birlikde **Ebû Süfyân** ile **Muğîra ibn-i Şu'be** *radıye'llâhü anhümâ* da, **Lât** putunu kırmak ve puthânesini yıkmak için gönderildi. Onlar da oraya varınca, teessürlerinden başlarını saçlarını yolarak ağlayan ve putlarını teslîm eden erkeklerini ayıplayan **Benî Sakif** kabîlesi kadınlarının feryâdları arasında **Lât** putunu kırdılar ve puthâneyi yıkdılar. Bu sûretle Arabistan'da bulunan **şirkin** son âbidesi de temizlenip ortadan kaldırılmış oldu.

Böylece İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olan **Tâif**'liler, daha sonra Tâif'in muhâsarası esnâsında Müslümân'lar tarafına kaçıp onlara sığınarak hurriyyetlerine kavuşan kölelerinin, yine kendilerine köle olarak verilmesini istediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Onlar, Allâhü Teâlâ'nın âzadlılarıdır. Tekrar köleliğe giremezler".

cevâbını vererek redd etdi. Bundan sonra da, ancak velâ'larının *-ya'nî âzadlıkdan hâsıl olan karâbet-i hukmiyyenin (Hukmî akrabâlığın)-* kendilerine âid olacağını, bu sûretle de mîraslarına nâil olabileceklerini, bildirdi.

2-Abdü'l-Kays elçilerinin gelmesi

Abdü'l-Kays kabîlesinin elçileri Medîne'ye gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşünce, *"Yâ Rasûle'llâh, bize İslâm Dîni'ni teblîğ et"* dediler. O da İslâm Dîni'ni teblîğ ederek şöyle buyurdu:

"Size dört şey'i yapmanızı ve dört şey'den sakınmanızı bildirim. Yapacağınız şey'ler, Allâhü Teâlâ'dan başka hiç bir ilâh olmadığına ve Muhammed -aleyhi's-selâm- ın Allâh'ın kulu ve Rasûl'ü olduğuna inanmak, namaz kılmak, oruç tutmak ve zekât vermekdir. Sakınacağınız şey'ler de, kabak kabında, testi içinde, oyuk ağaç kütüğünde ve ziftli çanakda yapılan içkiyi içmemekdir".

Bundan sonra da elçiler arasında bulunan **Eşec**'e, *"Sende hılm ve vekâr vardır. Allâhü Teâlâ bu iki hasleti sever"* dedi. **Eşec** de, *"Yâ Rasûle'llâh, bu iki haslet ile ben mi tehallûk etdim, yoksa Allâh mı beni cibilleştirdi?"* diye sordu. O da *"Allâh cibilleştirdi"* cevâbını verdi.[472]

3-Benî Hanîfe (*Yemâme*) elçilerinin gelmesi

Benî Hanîfe kabîlesi elçileri, onyedi kişilik bir hey'et hâlinde Medîne'ye gelerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşdü. Bu görüşme esnâsında hepsi de İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular.

Bunlar arasında bulunan **Müseylimetü'l-Kezzâb**, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'a hitâben,

"Nübüvvet payından bana da bir hisse verirsen ve beni kendine halef yaparsan sana uyarım".

diyerek bir takım süaller sordu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Değil nübüvvetden bir pay, şu niyetinle elimdeki şu çöp parçasını istesen onu bile vermem. Eğer sen bana ve Hakk'a muhâlefet edersen Allâhü Teâlâ seni muhakkak helâk edip cehennemlik kılar. Öyle sanıyorum ki rü'yâmda gösterilen meş'um (uğursuz) kişi sensin".

[472] -Bu Hadîs-i şerîf, Allâhü Teâlâ'nın, kullarını halk etdiği gibi onların ef'âl ve ahlâkını da yaratdığına delîl sayılmaktadır. Şu kadar ki bu, **cebir** değil **cibill** isbât eder. Çünkü **cebir**, kişiyi arzûsu hilâfına sevk etmekdir. **Cibill** ise, kulun irâde ve ihtiyârı ile Rabb'inin dilediğini yapmasıdır.

diyerek istediklerini redd etdi. Diğer arkadaşları da görüşlerini bildirdikden sonra Medîne'den ayrılarak memleketleri olan **Yemâme**'ye döndüler.[473]

Benî Hanîfe elçileri ile birlikde **Yemâme**'ye varan **Müseylimetü'l-Kezzâb,** irtidad ederek İslâm Dîni'nden çıkdı. Bir müddet sonra da peygamberlik iddiâsında bulunarak *-Bana vahy geliyor. Ben peygamber oldum-* gibi bir takım uydurmalar söylemeye başladı. Bu sûretle de bir kısım saf insanları kendisine inandırmaya çalışdı. Daha sonraları meşhûr **Vahşî** *radıye'llâhü anh*, **Uhud** muhârebesinde **Hazreti Hamza** *radıye'llâhü anh*'ı şehîd etdiği harbe ile *-aynı şekilde-* bu yalancı adamı göğsünden vurup öldürdü ve canını cehenneme yolladı ki bu konunun tafsîlâtı ileride gelecekdir.

4-Benî Kinde elçilerinin gelmesi

Benî Kinde kabîlesinin elçileri de, **Eş'as ibn-i Kays** idâresinde seksen kişilik bir gurup hâlinde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek O'nunla görüşdüler. İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olarak memleketlerine geri döndüler.

Bunlar, ipekli elbîseler giymiş bir halde Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna çıkmışlardı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ilk anda bunların bu hâlini hoş karşıladı. Daha sonra -İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olunca-, ipekli elbîse giymenin İslâmiyyet'de haram olduğunu belirterek ipekli elbîselerini çıkarmalarını söyledi. Onlar da ipekli elbîselerini çıkartarak başka elbîse giydiler.

5-Benî Tayy kabîlesi elçilerinin gelmesi

Benî Tayy kabîlesi elçileri de Medîne'ye gelerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşdüler. Bunlar da diğerleri gibi İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular.

---

[473] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.410. (1648 ve 1649 nolu Hadîs-i şerîfler ve îzahları). Kâmil Miras.

Benî Hanîfe kabîlesi, **Mekke** ile **Yemen** arasında bulunan **Yemâme** mıntıkasında oturan büyük bir kabîledir. Reisleri olan **Sümâme ibn-i Üsâl** *radıye'llâhü anh* ise, Mekke'nin fethinden önce Müslümân olmuşdu.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.405.(1647 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Büyükleri olan **Zeydü'l-Hayl**, binicilikdeki şöhretinden dolayı ***"Zeydü'l-Hayl"*** lâkâbını almışdı. Aynı zamanda hayırsever ve fazîlet sâhibi bir insandı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **"Zeydü'l-Hayl"** lâkâbı yerine **"Zeydü'l-Hayr"** ünvânını vererek şöyle dedi:

*"Arab'lardan her kimin fazl ve kemâlinden bana bahs etdilerse, onunla görüşünce o adamı, hakkında söylenenlerin dûnunda gördüm. Söylenen meziyyetlerin çoğunu onda bulamadım. Ancak **Zeydü'l-Hayl** müstesnâdır. O'nun hakkında söylenenler ondaki kemâlâtın hepsini anlatıyor değil. Ben O'nu söylenenlerin çok üstünde buldum".*

6-Eş'arî'ler ile **Yemen**'lilerin gelmesi

Yemen'de oturan **Eş'arî**'ler ile **Yemen**'liler, güzel hareketleri ile Medîne'ye gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i ziyâret etdiler ve *"Yâ Rasûle'llâh, dînimizin hukümlerini öğrenmeye geldik"* dediler. O da onları -*bu güzel hareketlerinden dolayı*- taltîf ederek onlara İslâm Dîni'ni öğretdi. Onlar da dînlerini iyice öğrenerek büyük bir sevinçle memleketlerine döndüler.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, onlar hakkında, ***"İnce kalbli, nâzik ve zarîf Eş'arî'ler"*** diyerek iltifatda bulundu ve onları, **Muâz ibn-i Cebel** *radıye'llâhü anh*'ı yanlarına katıp bir hayli yol katederek uğurladı. Haklarında hayır duâda bulundu.[474]

7-Necran Hristiyân'ları'nın gelmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Necran Hristiyân'ları**'na bir mektûb yazdırıp göndererek Medîne'ye da'vet etdi.[475] Onlar da emirleri ve büyükleri olan **Abdü'l-Mesih Âkib**

[474] **-Eş'arî**'lerin aslı, **Seba'** neslinden olan **Nebet ibn-i Uded** neslindendir ki bu adam doğduğu zaman gövdesi kıllı olarak doğmuşdu. Bunun için kendisine **"Eş'ar"** lâkâbı verilmişdir. Mensûb olduğu kabîlesine de **"Eş'arî"** denilmişdir.

Eş'arî'ler ile birlikde Medîne'ye gelen ve Ashâb-ı Kirâm'dan olan **Ebû Mûse'l-Eş'arî** *radıye'llâhü anh* ile, i'tikadda mezheb sâhibi olan **Ebû M'use'l-Eş'arî** *rahmetü'llâhi aleyh* de, bu kabîlenin neslindendir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10,ss.417.(1651 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

[475] **-Necran,** Yemen'in kuzey-doğu tarafında ve Büyük Dehnâ sahrâsının kenarında bulunan büyük bir şehirdir. Halkı, Ehl-i Kitâb olup Hristiyân idi. Aralarında Yahûdî'ler de vardı.

idâresinde ondört kişilik bir hey'et hâlinde Medîne'ye geldiler. İçlerinde **Ebu'l-Hâris Alkame** ve **Seyyid Eyhem** gibi büyük âlimleri de vardı. Hepsi de gâyet süslü ipekli elbîseler giymişlerdi. Medîne'ye gelince Mescid-i Saâdet'e girdiler. Hiç bir şey'e bakmadan doğu tarafına doğru durup namaz kıldılar. Onların bu hâlini hoş karşılamayan Ashâb-ı Kirâm da, *"Yâ Rasûle'llâh, bu ne haldir?"* diyerek söylenmeye başladı. O da *"Onları kendi hallerine bırakınız*" buyurdu.

Biraz sonra namazlarını bitiren hey'et, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna geldi. Fakat Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından karşılanıp iltifat edilmediği gibi görüşüp konuşmak da istenilmedi. Bu hal karşısında şaşıran hey'et, niçin böyle muâmele edildiğini, Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*'dan sordular. O da *"Çok süslü ipekli elbîseler ile huzûra gelmiş olduğunuz için kabûl edilmediniz"* dedi.

Bunun üzerine oradan ayrılan hey'et, bir gün sonra ruhban hey'etine mahsûs elbîseler giymiş olarak geldiler. Selâm verip huzûra girdiler. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de kabûl edip selâmlarını selâmla karşıladı. Kendilerini İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Fakat kabûl etmediler. **Hazreti Îsâ** *aleyhi's-selâm* hakkında ve O'nun Allâh'ın oğlu olup olmadığı husûsunda bir çok süâller sordular. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de onların bu süâllerine bir çok delîl ve huccetlerle cevâb verdi. Kur'ân okudu. Fakat onlar yine iknâ olmadılar. Onların iknâ olmadıklarını gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Eğer benim teblîğimi inkâr edip kabûl etmiyorsanız haydi gidiniz, ailenizle geliniz, o zaman sizinle mülâane edelim".

buyurdu.

Bu teklîf üzerine onlar da kalkıp gitdiler ki bu husûs, *-bu la'n teklîfi ve tatbik şekli-,* Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur:[476]

Yemen meliklerinden **Mûsevî** olan **Ebû Nuvas,** bunları kendi dîni olan Mûsevî'liğe da'vet etdi. Onlar da kabûl etmeyince geniş ve uzun handekler kazdırarak içine atıp yaktırdı. Kendileri de etrâfında oturarak seyr edip zevk aldılar ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de **"Ashâbü'l-uhdûd:** *Uzun Handek sâhibleri* **"** diye anılmışdır. Çok geçmeden, bu Yahûdî zâlimler perîşan bir şekilde helâk olup gitmişlerdir. Bunların bu perîşan âkıbetleri, Kur'ân-ı Kerîm'in **Bürûc Sûresi**'nde anlatılmışdır ki ibretle okunması tavsıye olunur.

[476] **-Mülâane:** İki kişinin birbirine lâ'net etmesine denir ki iki tarafdan her birinin öbürüsü hakkında Allâh'ın rahmetinden uzak olmasına duâ etmesidir. Çünkü lâ'net, dünyâda ve âhiretde Allâh'ın rahmetinden uzak olmak ma'nâsınadır

"Artık (bu) **ilim sana geldikden sonra kim seninle O'nun hakkında çekişirse** (münâkaşa ederse) **sen onları** (mülâaneye da'vet edip) **de ki: Haydi geliniz, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım. Sonra** (hepimiz bir arada olarak) **duâ ve niyâz edelim de Allâh'ın lâ'netini yalancıların üstüne okuyalım".**[477]

Oradan ayrılan hey'et, mes'eleyi yeniden görüşmeye başladı. Bu esnâda aralarından birisi ayağa kalkarak,

"Sakın Muhammed -aleyhi's-selâm- ile mülâaneye girişmeyelim. Eğer Muhammed -aleyhi's-selâm- hakîkaten peygamber ise, bize bir la'n eder ki -(dünyâda ve âhiretde Allâh'ın rahmetinden uzak kalmamıza öyle bir duâ eder ki)- ne biz, ne de bizden sonra gelecek evlât ve ahfâdımız felâh bulamayız".

dedi. Diğerleri de bu görüşü doğru bularak böyle bir mülâaneden vaz geçip cizye vermeyi kabûl etdiler.[478]

Bundan sonra da iki temsilciyi tekrar Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e göndererek,

"Biz Hristiyân kalacağız. Fakat bizden istediğiniz cizyeyi vereceğiz. Şu kadar ki bizimle birlikde ***Necran****'a emniyyetli bir me'mûr gönderiniz".*

dediler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, onların bu arzûlarını kabûl ederek bir **müsâleha** yapdı ve kendilerini **cizye'**ye bağladı. Yanında bulunan **Ubû Ubeyde ibn-i El-Cerrah** *radıye'llâhü anh*'ı da göstererek,

"İşte, şu gördüğünüz şahıs, İslâm ümmetinin emînidir".

buyurdu ve cizyelerini toplayıp getirmek üzere yanlarına katdı.[479]

Bu müsâleha hukümlerine göre **Necran**'lılar, **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh*'ın hilâfeti zamânına kadar yerlerinde kaldılar. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*'ın hilâfeti zamânında Müslümân olmayan unsurların Arab Yarımadası'ndan çıkarıldıkları sırada bunlar da, *-mallarının ve arâzîlerinin bedelleri kendilerine verilmek sûretiyle-* **Kûfe** civârında bulunan ve yine **Necran** adıyle anılan yere nakl olundular.

---

[477] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 61.
Bu âyet-i kerîmeye, **"İbtihâl:** *Duâ ve niyâz* **"** âyeti denir.

[478] **-Cizye:** Müslümân olmayan tebeadan alınan bir nev'î vergidir.

[479] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.414. (1650 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Necran Hristiyân'ları hakkında nâzil olan âyetler

Aşağıda meâlleri verilen âyet-i kerîmeler, **Medîne**'ye gelen ***Necran Hristiyân'ları*** hakkında nâzil olmuş ve onların süâllerine cevâb teşkîl etmişdir:[480]

"Hani melekler: -*Ey Meryem, şübhesiz ki Allâh sana seçkin bir husûsıyyet verdi. Seni tertemiz (büyütdü). Seni âlemlerin kadınları üzerine mümtâz kıldı*- demişdi".

"Ey Meryem, huşû' ile Rabb'inin dîvânına dur, secdeye kapan, (Allâh'a) **rükû' edenler ile berâber eğil** (cemâat ile namaz kıl)**".**

"(Habîbim), **bunlar sana vahy etmekde olduğumuz ğayb haberlerindendir. Meryem'i onlardan hangisi himâyesine alacak diye kalemlerini atarlarken** (kur'a çekerlerken) **sen yanlarında değildin.** (Bu husûsda) **çekişirlerken de yine yanlarında değildin".**

"Melekler: -Ey Meryem, Allâh, kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor: Adı Îsâ, (lâkâbı) **Mesîh,** (sıfatı) **Meryem oğlu'dur. Dünyâda da âhiretde de şânı yücedir,** (Allâh'a) **çok yakınlardandır da".**

"-*Beşiğinde de, yetişkinlik hâlinde de insanlara söz söyleyecekdir. (O), sâlihlerdendir*-, dediği zaman da (sen yanlarında değildin)**".**

"(Meryem) **dedi ki: -*Hey Rabb'im, bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olabilir?*-.** (Allâh) **dedi: -*Öyle, (fakat) Allâh ne dilerse yaratır. Bir işe hukm edince ona ancak Ol der, o da oluverir*-".**

"(Allâh) **O'na yazmayı, hıkmeti, Tevrât'ı, İncîl'i öğretecek".**

"O'nu, İsrâîl Oğulları'na peygamber gönderecek, (onlara diyecek ki): **-*Hakîkat, ben size Rabb'inizden bir âyet (mu'cize) getirdim. Hakîkat, ben size çamurdan kuş biçimi gibi bir şey' yapar, ona üfürürüm de Allâh'ın izni ile derhâl (canlı) bir kuş olur. (Yine) Allâh'ın izni ile anadan doğma körü ve abraşı iyi eder, ölüleri diriltirim. Evlerinizde ne yiyor, ne biriktiriyorsunuz, size haber veririm. Elbetde bunlarda sizin için, eğer îmân edicilerseniz, kat'î bir ıbret vardır-".***

"-Önümdeki Tevrât'ı tasdîk edici olarak ve size haram edilen ba'zı şey'leri fâidenize helâl kılmak için (geldim). Size Rabb'inizden (peygamberliğimi isbât eder) âyet (alâmet, mu'cize) getirdim. Artık Allâh'dan korkun, bana da itâat edin-".

[480] -Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.93.Hasan Basri Çantay.

"-Şübhe yol ki Allâh benim de Rabbim, sizin de Rabb'iniz. Öyleyse O'na kulluk edin. *(İşte)* ***doğru yol budur-".***

"Vaktâki Îsâ onlardan (israr ile taşan) **küfrü hissetdi. Dedi ki: -Allâh'a** (doğru giden yolda) **bana yardım edecek kim?- Havârî'ler de: -*Biziz, Allâh'ın yardımcıları. Allâh'a inandık, sen de*** *(Ey Îsâ)* ***şâhid ol ki biz muhakkak Müslümân'larız-,*** **dedi** (ler)**".**

"-Ey Rabb'imiz, senin indirdiğin *(o Kitâb'a)* ***inandık, o peygambere de tâbi' olduk. Artık bizi*** *(birliğini ve peygamberlerini tanıyan)* ***şâhidlerle berâber yaz-".***

"(Yahûdî'ler gizli) **hıyleye sapdılar,** (Îsâ'yı ansızın öldürmeye adam ta'yîn etdiler), **Allâh da onların o hıylekârlıklarına** (öldürmek isteyeni Îsâ'ya benzetmek, kendilerine onu öldürtmek, Îsâ'yı yukarıya kaldırmak sûretiyle) **mukâbele etdi. Allâh, bütün hıylekârları hakkıyle bilendir".**

"O zaman Allâh şöyle de (miş) **di: -*Ey Îsâ, şübhesiz ki seni öldürecek olan*** *(onlar değil)* ***benim,***[481] ***seni kendime yükseltip kaldıracak, seni küfr edenlerin içinden tertemiz*** *(kurtarıp)* ***çıkaracak ve sana tâbi' olanları kıyâmet gününe kadar küfr edenlerin*** *(Yahûdî'lerin)* ***üstünde tutacak da*** *(benim).* ***Sonra dönüşünüz*** *(de)* ***yalnız bana*** *(olacak)* ***dır. İşte*** *(o zaman)* ***aranızda, hakkında ihtilâf etmekde olduğunuz şey'lerin hukmünü ben vereceğim-".***

---

[481] **-Hazreti Îsâ** *aleyhi's-selâm, -aşağıda meâlleri yazılı olan Nisâ' sûresinin (156-157-158 ve 159) ncu âyet-i kerîmelerinin sarâhatine göre-*, düşmanları tarafından öldürülmemiş, Allâhü Teâlâ O'nu *-rûhu ve cesedi ile birlikde-* yükseltip kaldırmışdır.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.92.Hasan Basri Çantay.

"Bir de onların (Îsâ'yı) **inkâr ile kâfir olmaları, Meryem'in aleyhinde büyük iftirâ atıb söylemeleri".**

"Ve: -*Biz, Allâh'ın peygamberi, Meryem oğlu Mesîh Îsâ'yı öldürdük-* demeleri sebebiyle (dir ki kendilerini rahmetimizden koğduk). **Halbu ki onlar O'nu öldürmediler. O'nu asmadılar da. Fakat** (öldürülen ve asılan adam) **kendilerine** (Îsâ) **gibi gösterildi. Zâten** (Îsâ ve O'nun katli) **hakkında kendileri de ihtilâfa düşüb kat'î bir şekk ve şübhe içindedirler. Onların buna** (O'nun katline) **âid hiç bir bilgileri yokdur. Ancak** (kupkuru bir) **zanna uymak** (tadırlar). **O'nu yakînen öldürmemişlerdir".**

"Bi'l-akis Allâh O'nu yükseltib kendisine kaldırmışdır. Allâh, mutlak gâlibdir, yegâne huküm ve hıkmet sâhibidir".

"Ehl-i Kitâb'dan, hiç biri hâriç olmamak üzere, hepsi ölümünden evvel, and olsun, O'na (Îsâ'ya) **îmân edecek, O da kıyâmet günü kendileri aleyhine şâhid olacakdır.**

Buhârî ve **Müslim**'de, **Ebû Hurayra** *radıye'llâhü anh*'dan rivâyet edilen bir Hadîs-i Şerîf'de de şöyle buyurulmaktadır:

"Rûhum yed-i kudretinde olan Allâh'a yemîn ederimk ki ***Meryem****'in oğlu* ***Îsâ****, bir hakem, bir âdil olarak aranıza inecek, putları kıracak, domuzları öldürecek, cizye koyacakdır. Mal o kadar bollaşacak ki kimse ona dönüb de bakmayacakdır".*

"(Fakat) **o küfr edenlere gelince: Ben onları dünyâda da, âhiretde de en çetin azâb ile azâblandıracağım. Onların hiç bir yardımcıları da yokdur".**

"Îmân edib iyi işler yapanlara gelince: (Allâh) **onların mükâfâtlarını tastamam verecekdir. Allâh zâlimleri sevmez".**

"(Bu hukümler, bu vak'alar yok mu?) **biz bunları sana âyetlerden, hıkmet dolu Kur'ân'dan okuyoruz".**

"Muhakkak ki Îsâ'nın hâli de, (babasız dünyâya gelişi de) **Allâh ındinde, Âdem'in hâli gibidir.** (Allâh) **O'nu** (Âdem'i) **toprakdan yapdı, sonra O'na, -*Ol*- dedi. O da** (can gelip) **oluverdi".**

"(Bu) **Hakk** (ve hakîkât) **Rabb'inden** (gelen bir gerçek) **dir. Öyle ise şübhecilerden olma".**

"Artık (bu) **ilim sana geldikden sonra kim seninle O'nun hakkında çekişirse** (münâkaşa ederse) **sen onları** (mülâaneye da'vet edip) **de ki:** *-(Haydi) **geliniz, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarımızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım; sonra** (hepimiz bir arada olarak) **duâ ve niyâz edelim ve Allâh'ın lâ'netini yalancıların üstüne okuyalım-".***

"İşte (Îsâ'ya dâir sana anlatılan) **bu** (haber), **elbetde en doğru bir haberin beyânıdır. Allâh'dan başka hiç bir Tanrı yokdur. Allâh, hiç şübhesiz yegâne gâlibdir. O, mutlak huküm ve hıkmet sâhibidir".**

"Eğer (Hakk'dan, îmândan) **yine yüz çevirirlerse, muhakkak Allâh, o fesadcıları hakkıyle bilendir".**[482]

8-Benî Temîm kabîlesi elçilerinin gelmesi

Benî Temîm kabîlesi de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyh-i ve sellem* ile alay etmek üzere şâir ve edîblerden müteşekkil yetmiş veyâ seksen kişilik bir hey'eti Medîne'ye gönderdi. Bir öğle sıcağında Medîne'ye gelen hey'et, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i **Mescid-i Nebevî**'de bulamayınca O'nun hucrelerinin (*odalarının*) ilerisinde, gerisinde ***Urban*** vahşetiyle *(çöl Arab'ları vahşetiyle)* durup,

"Yâ Muhammed, bize çık. Seninle mübâhase ve müşâare edelim".

diye bağırmaya, kaba ve münâsebetsiz hareketlerde bulunmaya başladılar.

[482] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 42-63.

Bu sırada kuşluk uykusuna yatmış olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, uyanarak huzûrsuz oldu. Buna rağmen dışarı çıkarak,

"Müfâhareler söylemek, öğünmek ve şâirlik taslamak insana bir fâide ve şeref vermez. İnsanları yükselten veyâ alçaltan şey', onların îmânlarıdır. Bununla berâber siz söyleyeceklerinizi söyleyiniz".

dedi. Onlar da bir takım şiirler ve fahriyeler okudular. Müslümân şâirler de gelip bunlara daha belîğ cevâblar verdiler. Bu sırada şu meâldeki âyet-i kerîmeler bunlar hakkında nâzil oldu. Bu sûretle de İslâmî ve medenî bir âdet ve davranış şekli ta'lîm buyuruldu:

"Hucrelerin ardından sana ünleyenler (var ya) **onların çoğunun akılları ermez".**

"Eğer onlar, sen kendilerine çıkıncaya kadar, sabr etselerdi haklarında elbet daha hayırlı olurdu. (Bununla berâber) **Allâh, çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**[483]

Neticede, bu meâldeki âyet-i kerîmelerin delâleti ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in güzel hareketleri ile **Benî Temîm** kabîlesi elçileri de İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de onları afv ederek bir takım hediyyeler verip taltîf etdi.[484]

9-Benî Müstalik kabîlesinin Müslümân olması

Benî Müstalik kabîlesi, daha önce İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmuş ve kendilerine bir câmi de yapdırmışlardı. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Velîd ibn-i Ukbe'**yi, bu kabîleye vâli ve zekât âmili olarak gönderdi. Bu durumu haber alan **Benî Müstalik** kabîlesi de O'nu karşılamaya çıkdı. Fakat Velîd ibn-i Ukbe, eski bir düşmanlık hâdisesinin te'sîri altında kalarak bunların kendisini karşılamaya çıkmalarından endîşe edip kendisini öldürmelerinden korkdu. Medîne'ye geri dönerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e geldi ve

---

[483] -Hucurât Sûresi, âyet 4-5.

[484] -Benî Temîm kabîlesinin nesebi, **Mudar**'da Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın neseb silsilesi ile birleşmektedir. Bunun için Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, **Temîm** oğullarını, bu kaba ve vahşîce hareketlerine rağmen -*afv edip*- kendi kavim ve kabîlesi olarak addetmişdir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.403. Kâmil Miras

"Benî Müstalik kabîlesi zekâtlarını vermediler. İrtidâd edip bana mukâbele etmek için çıkdılar".

dedi. Bu haberi alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de gadaba gelerek Benî Müstalik kabîlesi ile harb etmeyi düşünmeye başladı.[485]

Bir müddet sonra **Benî Müstalik** kabîlesinin ileri gelenleri **Medîne**'ye gelerek durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e anlatdılar ve ***Velîd ibn-i Ukbe*** 'nin yalan söylediğini bildirdiler. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, harb karârından vaz geçdi:

"Ey îmân edenler, eğer bir fâsık size bir haber getirirse onu (n doğruluğunu) **iyice araştırın.** (Yoksa) **bilmeyerek bir kavme sataşırsınız da** (musîbet getirirsiniz de) **yapdığınıza peşîman kimseler olursunuz".**[486]

10-Benî Hilâl kabîlesi elçilerinin gelmesi

Benî Hilâl kabîlesi elçileri de Medîne'ye gelerek kendilerinin ve kabîlelerinin İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduklarını, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bildirdiler. O da memnûniyyetini bildirerek iltifâtda bulundu.

Aralarında bulunan **Kabîsa ibn-i Muhârik,** kendi kabîlesinden birinin diğerini katl etmesi üzerine, doğacak bir fitneyi önlemek için borç para alarak ölenin diyetini (*kan bedelini*) ödediğini, bu sûretle de borçlandığını, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bildirerek yardım istedi. O da gelecek zekât malından kendisine yardım edeceğini söyleyerek şöyle dedi:

"Yâ Kabîsa, şu üç vaziyet hâricinde kalan hallerde tese'ül (dilenmek) haramdır:

***1**-İki kişi arasını bulmak maksâdı ile yapılan borcu ödemek için;*

***2**-Bir âfet yüzünden bütün malı mahv olmuş kimse için;*

***3**-Zayıf ve yolsul olduğuna kendi kabîlesinden üç âdil şâhid bulunan kimse için;*

---

[485] -Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsîr,C.6.ss.4457. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

[486] -Hucurât Sûresi, âyet 6.

fakr-u zarûreti gidinceye kadar dilenmesi câizdir. Diğer hallerin hepsinde tese'ül haramdır".

11-Benî Dârim kabîlesi elçilerinin gelmesi

Benî Dârim kabîlesi elçileri de, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e hediyye olarak ***şarab tulumları, sırmalı elbîseler*** ve ***Arab atları*** ile birlikde Medîne'ye geldiler. İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduklarını bildirdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bunları hoş karşıladı. Getirdikleri hediyyeleri kabûl edip iltifât etdi. Fakat şarabın haram olduğunu söyleyerek yere dökülmesini emr etdi. Onlar da *"Yâ Rasûle'llâh, yere dökeceğinize satsak olmaz mı?"* dediler. O da ***"Hayır, onun bedeli de haramdır"*** buyurdu.

12-Benî Sa'd kabîlesi elçilerinin gelmesi

Benî Sa'd kabîlesi, büyükleri olan **Dımâm ibn-i Sa'lebe**'yi elçi olarak Medîne'ye gönderdi. O da Medîne'ye gelerek Mescid-i Nebevî'nin avlusunda Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i buldu. Yanına yaklaşarak *"Size bir şey' sormak istiyorum. Fakat sözümün şiddetinden sakın darılmayınız"* dedi. O da *"Aslâ darılmam, istediğinizi sorun"* buyurdu. Bunun üzerine,

-Allâh'ın sizi peygamber olarak göndermiş olduğuna yemîn eder misiniz?

-Tabiî ederim.

-Allâh'ın size beş vakit namazı emr etdiğine yemîn eder misiniz?

-Tabiî ederim.

dedi ve zekât, oruç, hacc hakkında da aynı soruları tekrarlıyarak aynı cevâbı aldı. Bundan sonra da,

*-Benim adım **Dımâm ibn-i Sa'lebe**'dir. Ben kabîlem tarafından gönderildim. Gidip onlara vaziyeti anlatacağım, duyduklarımı söyleyeceğim. Bu emirleri tutarım, nehy etdiklerinden sakınırım. Bunlardan ne eksik, ne de ziyâde bir şey' yapmam.*

dedi ve oradan ayrıldı.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Bu adam eğer dediklerini tutarsa felâh bulmuşdur. Çünkü dînde bid'âtcilik yokdur".

buyurdu.

Bundan sonra kendi kabîlesine dönen **Dımâm ibn-i Sa'lebe** *radıye'llâhü anh*, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olduğunu i'lân ederek *"**Lât** ve **Uzzâ**, ne fayda ne de zarar getirebilir. Ben Allâh'ın birliğine, Muhammed -aleyhi's-selâm- ın O'nun hakk peygamberi olduğuna inandım"* dedi. O'nun bu sözlerine inanan kabîlesi de İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldu.

13-Benî Devs kabîlesi elçilerinin gelmesi

Benî Devs kabîlesi de **Tufeyl ibn-i Amr Ed-Devsî**'yi, elçi olarak Medîne'ye gönderdi. O da Medîne'ye gelerek Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşdü. İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân oldu. Kendi kabîlesine dönünce de onlara İslâm Dîni'ni teblîğ etdi. Bu arada O'nun bu hâlini gören babası, oğlunun yeni dînini takdîr ederek kendisine de öğretmesini istedi. Oğlu da *"Gusl et, elbîselerini temizle, sonra gel, bildiklerimi sana öğreteyim"* dedi ki bu hâdise, İslâm Dîni'ne yeni girecekler için yıkanıp temizlenmenin **vücûb'**unu ifâde eder.

❋
❋ ❋

Bahs edilen bu elçi ve hey'etlerden başka daha bir çok kabîle ve elçiler Medîne'ye geldiler ki Hicret'in dokuzuncu yılında Medîne'ye gelen bu elçi ve hey'etlerin sayısı, yetmiş kadar olmuşdur. Bunların ekseriyyeti İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân olmuşlardır. Ba'zıları da îmân etmeyip Müslümân olmamışdır ki bunların sayıları çok azdır.

Her elçi ve hey'etlerin gelmesinde, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, en güzel elbîselerini giyer, onlara ikrâm eder, herkesin hâline ve şânına münâsib hediyyeler verir, her kabîlenin örf, âdet ve istılâhına göre söz söyler, onlarla hasbihâlde bulunur ve onları memnûn etmeye çalışırdı. Çünkü O'nun bu hareketleri, gelen elçi ve hey'etlerin İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmalarında büyük roller oynuyordu. Bunun için Medîne'ye gelen bu elçi ve hey'etler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından gâyet iyi bir şekilde karşılanıp misâfir edildiği gibi, Ashâb-ı Kirâm tarafından da aynı şekilde karşılanıp iltifât edilmişdir.

❋
❋ ❋

Misâfirhâne tahsîsi

Etrafdan gelen elçi ve hey'etler, Hicret'in dokuzuncu yılının sonlarına doğru, husûsî bir misâfirhânede misâfir edilmeye başlandı. Çünkü bu zamana kadar Medîne'ye gelen elçi ve hey'etler, misâfirperver Müslümân'lar tarafından ağırlanıyorlardı. Medîne'de kaldıkları müddetçe de onların evlerinde misâfir ediliyorlardı.

Hicret'in dokuzuncu yılının sonlarına doğru, -*gelen misâfirler çok olduğu için*- bir misâfirhâne tahsîs edilmesi düşünüldü. Bunun için de meşhûr misâfirperverlerden **Afrâ Hâtun**'un uğlu **Muâz** *radıye'llâhü anh*'ın zevcesi **Ramle Hâtun** *radıye'llâhü anhâ*'nın evi, misâfirhâne yapıldı. Bu ev, geniş ve müsâid bir yerdi. Bunun için gelen misâfirler rahat edebiliyorlardı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, buraya gelen misâfirlerin huzûr ve rahatlarını te'mîn etmek için durmadan çalışır, onlar ile sık sık temas eder, arzûlarını yerine getirir, husûsî hediyyeler göndererek her birinin hâl ve şânına göre ayrı ayrı muâmele eder, onların anlayışlarına ve mevki'lerine göre hitâb eder, her çeşit sorularını cavâblandırmaya çalışır ve onları memnûn etmeye gayret sarf ederdi. Gelen misâfirleri kendi yanına kabûl etdiği zaman da en güzel ve temiz elbîselerini giyinir, onları karşılayarak taltîf eder ve Ashâb-ı Kirâm'ına da aynı şekilde hareket etmelerini ta'lîm buyururdu.

❋
❋ ❋

Tebük Seferi veyâ Tebük Gazâsı

Tebük, Medîne ile Şâm arasında yarı yolda bulunan bir yerin adıdır. Bir suyu ve hurmalıkları ile meşhûrdur. Bu harb seferinin son ucu burası olduğu için **"Tebük Seferi"** veyâ **"Tebük Gazâsı"** diye anılmışdır ki Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in bi'z-zât iştirak etdiği en son gazâ bu olmuşdur.

Hicret'in dokuzuncu yılının **Raceb** ayı başlarında, Bizans imparatorunun emri ile **Şâm**'da kırk bin kişilik bir kuvvet hazırlandığı, bunların bir yıllık erzaklarının kendilerine verildiği, bu kuvvetlere **Gassânî, Lahm, Cüzam** ve **Âmile** ismindeki Hristiyân Arab kabîlelerinin yardımcı birer kuvvet olarak iltihâk etdiği, toplanan bu

muazzam kuvvetlerin Medîne'ye gelerek Müslümân'ları ortadan kaldırıp yok etmek istediği haberi, Medîne'ye gelmeye başladı. Bu sırada **Nebat** tüccarlarından bir kâfile de, Şâm taraflarından Medîne'ye un ve zeytinyağı getirmişdi. Bunlar da Şâm'da toplanan Bizans kuvvetleri öncülerinin **Belkâ**'ya kadar gelmiş olduklarını haber verdiler.

Daha evvel **Şâm** ve **Sûriye** taraflarının emniyyet altına alınamadığı için, her an oralardan gelebilecek bir tehlikeden endîşe eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu haberi alır almaz derhâl harb hazırlıklarına başladı. Umûmî bir seferberlik i'lân ederek büyük bir ordu hazırlamaya koyuldu. Bunun için de civarda bulunan Müslümân Arab kabîlelerine -*harbe iştirak etmeleri ve erzak yardımında bulunmaları için*- haber gönderdi. Bu haberi alan Müslümân'lar da hemen harb hazırlıklarına girişdi. Her tarafdan gelen gönüllüler Medîne etrâfında toplanmaya başladı.

Bu sırada **Hicâz'**da, **Necid**'de ve **Medîne**'de kıtlık vardı. Havalar da çok sıcakdı. Bu yüzden hurmalar harâb olmuş, develer ölmüş, hayvanlar kırılmışdı. Mahsûl darlığı her tarafda huküm sürüyordu. Harbe gitmek isteyenlerin çoğu binecek hayvan, erzaklarını taşıyacak mekkâre bulamıyordu. Bütün bunlara rağmen yol uzun, düşman kuvvetli idi. Yaz mevsiminin en sıcak günlerinde susuz çöllerin ortasında hareket etmek hakîkaten güç olacakdı. Fakat îmân, ihlâs ve mefkûre aşkı ile gönülleri yanan insanlar nazarında böyle şey'lerin ehemmiyyeti olamazdı. Zâten onlar -*Allâh rızâsı uğrunda*- böyle anların hasretini çekiyorlardı.

Bütün bunları inceden inceye düşünen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu sıkıntıları bir derece olsun gidermek maksâdı ile **zengin** olanların ve **gücü** yetenlerin yardımda bulunmalarını istedi. Bunun üzerine bütün zenginler ve gücü yetenler âdetâ biribirleri ile yarış edercesine fakirlere ve orduya yardımda bulunmaya başladılar. Kısa bir zaman içinde, ***Allâh yolunda,*** malını infâk etmenin en güzel numûnelerini verdiler.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, dört bin dirhemlik servetini tamâmen verdi.

Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*, **Şâm** taraflarına göndermek üzere hazırlamış olduğu üçyüz deve yükü kervanı, yükleri ile birlikde

verdi ve nakden de bin altın bağışladı. Bu durumdan çok memnûn olan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, *"Yâ Rabb, Osmân'dan râzı ol, çünkü ben O'ndan râzıyım"* buyurdu.

Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anh*, ikiyüz okka gümüş ve **Âsım ibn-i Adiyy** *radıye'llâhü anh* da doksan deve yükü hurma verdi.

Bunlardan başka **Hazreti Ömer**, **Hazreti Abbâs**, **Sa'd ibn-i Ubâde**, **Muhammed ibn-i Mesleme**, **Talha ibn-i Ubeydü'llâh** ve **Zübeyr ibn-i El-Avvâm** *radıye'llâhü anhüm* gibi büyük şahsiyetler de büyük bağışlarda bulundular. Hattâ İslâm kadınlarının ekseriyyeti kulaklarındaki küpelerini, kollarındaki bileziklerini ve bunlara benzer diğer mücevharatlarını orduya hediyye etdiler. Maddî imkânları müsâid olmayan Müslümân'lar da başka türlü yardımlarda bulunmaya çalışdılar.

Meselâ, **Ebû Âkil El-Ensârî** *radıye'llâhü anh*, bir gece sabâha kadar halka ücretle taşıdığı sudan iki ölçek hurma kazanarak bunun bir ölçeğini kendi ailesinin nafakasına bırakmış, bir ölçeğini de -*orduya hediyye etmek için*- getirip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e vermişdir.

Bu umûmî yardım ile Ashâb-ı Kirâm'ın fakir olan gâzîleri techîz ediliyordu. Fakat halkın harb gayreti karşısında bu yardım yetişmiyordu. Bu sırada İslâm târihinde **"Bükâûn:** *Ağlayanlar***"** adıyle anılan yedi kişi, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek,

"Yâ Rasûle'llâh, biz gazâya gitmek istiyoruz. Fakat binecek devemiz, yiyecek azığımız yok".

diyerek erzâk ve mekkâre istediler. O da *"Mevcûd olanı dağıtdım, sizlere verecek hayvan kalmadı"* dedi. Onlar da üzüntülerinden ağlayarak geri döndüler.[487]

Bir müddet sonra bu fedâkâr mücâhidler hakkında şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu ve haklarındaki hukm-i ilâhî belirtildi. Ashâb-ı Kirâm'ın yardımları ile de sıkıntıları giderildi.

"Bir de onlara günah (ve mes'ûliyyet) **yokdur ki: Kendilerini bindir** (ib sevk et) **men için ne zaman sana geldilerse, -*Size bir binek***

---

[487] -Bu yedi kişi şunlardır: Sâlim ibn-i Umeyr, Uleyye ibn-i Zeyd, Ebû Leylâ El-Mâzinî, Seleme ibn-i Sahr, İrbad ibn-i Sâriye, Abdu'llâh ibn-i Mufaddal ve Makîl ibn-i Yesâr *radıye'llâhü anhüm*. Ba'zı rivâyetde de, Amr ibn-i Gunme *radıye'llâhü anh* zikr edilmektedir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.451. Kâmil Miras.

***bulamıyorum*- dedin ve** (bu uğurda kendileri de) **harcayacak bir şey' bulamadılar da kederlerinden yaş döke döke döndüler".**[488]

Bunun üzerine bu yedi mücâhidden ikisini **Yamin ibn-i Umeyr** *radıye'llâhü anh*, ikisini **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh*, üçünü de **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh,* techîz etdiler.

Aynı şekilde **Ebû Mûse'l-Eş'arî** *radıye'llâhü anh* ve arkadaşları da mekkâre istemek üzere Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e geldiler. O da *"Sizi bindirecek bir hayvan kalmadı"* dedi. Onlar da üzgün bir vaziyetde geri döndüler. Bir müddet sonra bunları geri çağıran Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ikişer ikişer iple bağlı olan altı deveyi göstererek *"Şu çifti, şu çifti de alınız"* buyurdu. Bunun üzerine bu mücâhidler de onları alarak büyük bir sevinç içerisinde orduya katıldılar.

Bunlardan başka fakir olup da Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından erzak ve mekkâreleri te'mîn edilemeyip harbden geri kalmaya mecbûr olan mücâhidler de, hallerini gizli gizli rabb'lerine arz etmeye, O'ndan yardım istemeye başladılar. Meselâ, bunlardan birisi olan **Uleyye ibn-i Yezîd** *radıye'llâhü anh*, geceleyin teheccüd namazını kıldıkdan sonra,

"Yâ Rabb, Sen cihâd emr etdin, cihâda teşvîk ve terğîb buyurdun. Sonra da peygamberinle berâber gazâya gitmek kudretini ve imkânını bana vermedin. Bilirsin ki ben her bâdirede üzerime düşen mal, can ve nâmûs borcunu veren bir kulunum".

diye duâ etdi. Sabah olunca da **Mescid-i Nebevî**'ye gederek sabah namazını kıldı. Namazdan sonra kendisini çağıran Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, şöyle dedi:

"Ey Uleyye, müjde sana. Hayâtım yed-i kudretinde olan Allâh'a yemîn ederin ki sen, zekât ve sadakası kabûl olunanların divânına yazıldın".

Artık sefere çıkmak zamânı gelmişdi. Etrafdaki kabîlelerden de takım takım gelen mücâhidler, -*aynı şevk ve heyecanla*- Medîne'ye gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e arz-ı hâl ediyorlardı. Herkes, harb hazırlığını tamamlamışdı. Bunun için bütün Ashâb-ı Kirâm, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in hareket emrini bekliyordu.

---

[488] -Tevbe Sûresi, âyet 92.

Bu sûretle Ashâb-ı Kirâm'ın ve mücâhidlerin yılmak ve usanmak bilmeyen çalışmaları netîcesinde kısa bir zamanda otuz binden fazla mevcûdu olan büyük bir ordu hazırlanmışdı. Bunun on bini süvârî idi. Bu kadar kısa bir zamanda çok güç şartlar altında toplanan bu ordunun ifâde etdiği ma'nâ ise, *-düşünmesini bilenler için-* çok büyük bir ıbret kaynağıdır.

Tebük Seferi esnâsında münâfıkların durumu

Tebük Seferi esnâsında havaların gâyet sıcak gitmesi, kıtlık ve kuraklık yüzünden hayvanların kırılması, yiyecek maddelerinin azlığı, yeni mahsûlün az ve yetişmek üzere oluşu, bir çok güçlükler doğuruyordu. Bi'l-hâssa hurmaların olgunlaşıp kemâle erdiği bir sırada tatlı ağaç gölgelerini bırakarak büyük bir düşman karşısına çıkmak, bu şiddetli sıcaklarda ondört günlük bir çöl yolculuğu yapmak, kolay şey'lerden değildi. Bunun için bu seferin tesâdüf etdiği zamâna, Kur'ân-ı Kerîm'de **"Sâatü'l-Usra:***Güçlük zamânı* **"** denilmiş; bu münâsebetle de bu harbe **"Gazvetü'l-usra:***Zorluk gazâsı* **",** bu orduya da **"Ceyşü'l-usra:***Güçlük ordusu* **"** adı verilmişdir. Bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de öyle ifâde buyurulur:

"And olsun ki Allâh, peygamberini (muhârebeden geri kalanlara izin verdiğinden dolayı afv etdiği gibi) **içlerinden bir takımının gönülleri hemen hemen eğrilmek üzere iken *-güçlük zamânında-* O'na tâbi' olan Muhâcir'ler ile Ensâr'ı da tevbeye muvaffak buyurdu ve sonra onların** (bu) **tevbelerini kabûl eyledi. Çünkü O, çok esirgeyici, çok bağışlayıcıdır".**[489]

Bu güçlüklerin hepsini göz önünde bulunduran **münâfıklar** ise, derhâl faaliyyete geçerek yan çizmeye, bir takım özürler beyân ederek izin istemeye başladılar. Bu bakımdan bu harb, münâfıkların seçilip ayırd edilmesinde büyük faydalar sağlamışdır.

Bütün bunları fırsat bilen münâfıkların reisi **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül,** derhâl faaliyyete geçip,

---

[489] -Tevbe Sûresi, âyet 117.

Tebük Seferine gitmek istemeyen ba'zı kimseler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek O'ndan özür dileyip izin istemişlerdi. O da, isteklerini yerine getirerek izin vermişdi ki bu durum, şu meâldeki âyet-i kerîmede ifâde buyurulmuşdur:

"Hay Allâh âfiyet veresice, şu (özründe) **sâdık olanlar sana besbelli oluncaya ve sen o yalancıları bilinceye kadar, onlara neden izin verdin?".** (Tebve 43).

"Muhammed -aleyhi's-selâm-, Bizans devletini çocuk oyuncağı mı zann ediyor? Va'llâhi, ashâb'ı ile birlikde esîr edileceklerini gözlerimle görüyor gibi biliyorum".

diyerek nifak tohumlarını atmaya, halka korku ve dehşet vermeye başladı.

Bir kısım münâfıklar da *"Böyle sıcak vakitlerde yola çıkmayınız"* gibi ba'zı sözlerle halkın arasına fesat sokmak istediler. Münâfıkların bu sinsi hareketlerine karşı, i'tikâdı bütün olan Müslümân'lar da, *"Cehennemin harâreti daha şiddetlidir"* cevâbını verdiler ki bu husûs, Kur'ân-ı kerîm'de şöyle ifâde buyurulup dile getirilir.

"Allâh'ın peygamberine muhâlefet için (savaşdan) **geri kalan** (münâfık) **lar,** (memleketlerinden çıkmayıp) **oturmalarıyle sevindi** (ler). **Allâh yolunda mallarıyle, canlarıyle cihâd etmeyi çirkin gördüler ve -*Bu sıcakda harbe çıkmayın*- dediler. De ki: -*Cehennemin ateşi daha sıcak*-, iyice bilmiş olsalardı".**[490]

Münâfıkların bozguncu ve fitneci hareketlerine türlü şekillerde muttali' olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Benî Selim** kabîlesinden ve münâfık reislerinden biri olan **Cedd ibn-i Kays**'a *"Ey Cedd, bizimle Benî Asfar (Rûm'lar) üzerine gitmek ister misin?"* dedi. O da,

"Yâ Rasûle'llâh, bu sefer de bana izin verseniz de başımı belâya sokmasanız olmaz mı? Va'llâhi, kavmim Ensâr bilirler ki ben tab'an kadına düşkün bir adamım. Benî Asfar'ın sarışın kadınlarını görünce sabr edemeyip bir fitne ve felâkete düşerim".

dedi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, ondan yüzünü çevirerek *"Sana izin verdim"* buyurdu. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Onlardan (münâfıklardan) **bir kısmı da:** -*(Yâ Rasûle'llâh),* ***bana izin ver de beni fitneye*** *(isyâna, felâkete ve muhâlefete)* ***düşürme-,*** **derler. Haberin olsun ki onlar zâten fitne çukuruna düşmüşlerdir. Muhakkak ki Cehennem, o kâfirleri her hâlde ve her hâlde çepçevre kuşatıcıdır".**[491]

Bu arada bir Yahûdî olan **Süveylim**'in evinde toplanan ba'zı münâfıklar da, halkı gazâdan döndürecek sözlerle bir takım plânlar

[490] -Tevbe Sûresi, âyet 81.
[491] -Tevbe Sûresi, âyet 49.

hazırlamaya başladılar. Bunu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, **Talha ibn-i Abdu'llâh** *radıye'llâhü anh*'ı, bir kaç kişi ile birlikde gönderip müfsîdleri dağıtdırdı ve Süveylim'in evini ateşe vererek bu fesat ocağını yok etdirdi.

Bedevî Rarab'lardan ba'zıları da -*bir özürleri olmadığı halde*- ba'zı sudan bahânelerle harbe gitmek istemiyerek izin istediler. Bununla da kalmayarak Müslümân'ları seferden alıkoymak için, ellerinden gelen fitneliği yapmakdan geri kalmadılar. Bunlar, ekseriyyetle **Benî Esed** ve **Benî Gatfân** kabîlelerine mensûb olan seksen kişilik bir gurubdu. Bunların hâli de, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulup anlatılır:

"Bedevî (Arab) **lardan özür dermeyân edenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allâh'a ve Rasûl'üne yalan söyleyenler de** (evlerinde) **oturup kaldı** (lar). **İçlerinden kâfir olanları pek acıklı bir azâb çarpacakdır".**[492]

Tebük Seferi esnâsında ba'zı Müslümânların durumu

Bu uzun ve meşakkatli yolculuğu göze alıp orduya katılamayan ba'zı hâlis Müslümân'lar da oldu ki bunlar **Ka'b ibn-i Mâlik, Mürâre ibn-i Rabi'** ve **Hilâl ibn-i Ümeyye** *radıye'llâhü anhüm*'dür. Bu üç kişinin durumları ve âkıbetleri, aşağıda gelecekdir.

Ba'zı Müslümân'larda da umûmî bir durgunluk görülüyordu. Başka gazâlarda görülen hamâsetkarâne coşkunluk bu seferde görülmüyordu. Bununla berâber harbden de geri kalmak istemiyorlardı. Bunların bu halleri de Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulup anlatılır:

"Ey îmân edenler, size ne oldu ki: -Allâh yolunda seferber olup gazâya çıkın, denildiği zaman (yerinize yığılıp) **ağırlaşdınız. Yoksa âhiretden** (vaz geçip yalnız) **dünyâ hayâtına mı râzı oldunuz? Fakat bu dünyâ hayâtının fâidesi âhiretin yanında pek azdır".**

"Eğer (emr olunduğunuz bu cihâda) **elbirlik çıkmazsanız** (Allâh) **sizi pek acıklı bir azâba dûçar eder, yerinize sizden başka** (itâatli) **bir kavmi getirir** (ve emirlerini o kavme infâz etdirir) **de siz O'na** (peygambere) **hiç bir şey'le zarar yapamazsınız. Allâh her şey'e hakkıyle kâdirdir".**

[492] -Tevbe Sûresi, âyet 90.

"Eğer siz O'na (Rasûl'üme) **yardım etmezseniz** (hatırlayın o demleri ki) **kâfirler O'nu** (Mekke'den) **çıkardıkları** (hicretine sebeb oldukları) **zaman, bi'z-zât Allâh O'na yardım etmişdi.** (Yine de O, yardımını esirgemez)".[493]

❋
❋ ❋

Hicret'in dokuzuncu yılında nâzil olan **Tevbe Sûresi**'nin bir çok âyet-i kerîmeleri, bu sefere iştirak eden Müslümân'ların hâlini ve iştirak etmeyen münâfıkların âkıbetini, en açık bir şekilde îzah edip anlatır ki bunlardan ba'zılarının meâlleri şöyledir:

"-*Allâh'a îmân edin, Rasûl'ünün maıyyetinde cihâda gidin*-, diye bir sûre indirildiği zaman içlerinden servet sâhibi olanlar senden izin isteyip: -*Bırak bizi,* (harbe gidemeyip) ***oturanlarla berâber olalım*- dediler".**

"Onlar oturanlarla berâber olmalarını hoş gördüler. Kalblerine mühür vurulmuş onların. Bundan dolayı onlar (cihâdda olan hıkmeti, gâyeyi, Rasûl'e muvâfakatdeki saâdeti ve O'ndan geri kalmanın şekâvetini) **iyice anlayamazlar".**

"Faka O peygamber ve O'nun maıyyetinde bulunan Mü'min'ler, mallarıyle, canlarıyle savaşdılar. İşte onlar, (öyle kimselerdir ki dünyâdaki ve âhiretdeki) **bütün hayırlar onlarındır. Onlar umduklarına kavuşanların ta kendileridir".**

"Allâh onlar için -*kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere*- altından ırmaklar akan cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük sa'adetdir".

"Bedevî (Arab) **lardan özür dermeyan edenler kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allâh'a ve Rasûl'üne yalan söyleyenler de** (evlerinde) **oturup kaldı** (lar). **İçlerinden kâfir olanları pek acıklı bir azâb çarpacakdır".**

"Allâh'a ve Rasûl'üne hayırhah olmak şartıyle ne zaîflere, ne hastalara, ne de (fakirlikden dolayı seferde) **harcayacaklarını bulamayanlara** (geri kalmakda) **bir günah yokdur.** (Onlar geri kalmakla berâber memleketde iyilik ediyorlar). **İyilik edenlere karşı** (da muâhezeye) **bir yol yokdur. Allâh, çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir".**

---

[493] -Tevbe Sûresi, âyet 38-39-40.

"Bir de şunlara günah yokdur ki: Kendilerini bindir (ib sevk et) **men için ne zaman sana geldilerse, -*Size bir binek bulamıyorum*- dedin ve** (bu uğurda kendileri de) **harcayacak bir şey' bulamadılar da kederlerinden gözleri yaş döke döke döndüler".**

"(Muâhezeye) **yol ancak o kimseleredir ki zengin oldukları halde** (yurdlarında kalmak için) **senden izin isterler. Bunlar geri kalanlarla berâber olmaya rızâ gösterdiler. Allâh da kalblerini mühürledi. Artık onlar** (âkıbetlerindeki acılığı) **bilmezler".**

"(Seferden) **onlara döndüğünüz vakit size özür dermeyan edeceklerdir. De ki:** -(Bîhûde) **özür dilemeyin. Size kat'iyyen inanmıyoruz. Allâh, bize** (hallerinizden bir çok) **haberler vermişdir.** (Bundan sonraki) **hareketinizi de Allâh, Rasûl'ü ile berâber, görecekdir.** (En) **sonra gizliyi ve âşikârı bilen** (Allâh) **a döndürüleceksiniz. O da, size, neler yapıyordunuz,** (hepsini) **haber verecekdir".**

"Onlar (ın yanın) **a döndüğünüz zaman kendilerin** (i muâheze) **den vaz geçmeniz için Allâh'a and edecekler. O halde siz de onlardan yüz çevirin. Çünkü onlar murdardır. İrtikâb etmekde bulunduklarının cezâsı olarak varacakları yer de Cehennemdir".**

"Kendilerinden hoşnûd olmanız için size yemîn edecekler. (Fakat) **eğer siz onlardan râzı olursanız şübhesiz Allâh o fâsıklar gürûhundan râzı olmaz".**[494]

Medîne'den Tebük'e hareket edilmesi

Münâfıkların bütün gayretlerine rağmen îmânları kuvvetli ve ihlâs sâhibi olan Müslümân'lar, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in emrine itâat edip bütün gayretleri ile harbe hazırlandılar. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in, hiç bir harbde gidilecek semti ve yeri haber vermek âdeti olmadığı hâlde, bu seferde havalar sıcak, her taraf kurak, yol uzun ve düşman kuvvetli olduğu için herkesin ona göre hazırlanması maksâdı ile gidilecek semti, yeri ve düşmanı bildirdi. Bunun için bütün imkânsızlıklara rağmen âdetâ biribirleri ile yarış edercesine harbe hazırlanan Sahâbe ve kabîleler, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in idâresinde toplanarak Hicret'in dokuzuncu yılında Raceb ayının dokuzuncu Perşembe günü Medîne'den hareket etdi. Heyecan çok canlı idi. Evlerin damlarına çıkmış olan kadınların ve çocukların orduyu teşyi' edişleri ise başka bir manzara arz ediyordu.

[494] -Tevbe Sûresi, âyet 86-96.

Bu manzarayı görüp seyr eden **Ebû Hayseme** *radıye'llâhü anh* da *-harbe katılmadığı için-* heyecenla evine döndü. İki karısı vardı. Onlar da çardağı süpürmüşler, su serperek serinletmişler, soğuk su doldurmuşlar, nefis yemekler hazırlamışlardı. Bu hâli gören **Ebû Hayseme** *radıye'llâhü anh*, kendi kendine söylenerek,

"Rasûlü'llâh, sıcakda, rüzgârda yansın, toz toprak içinde kalsın, Ebû Hayseme de burada serin gölgede dursun, hazır yemekler yesin, soğuk sular içsin, böylece rahat vakit geçirsin, bu olmaz. Bana yolluk hazırlayın, ben İslâm ordusuna yetişeceğim".

dedi. Hazırlığını bitirdikden sonra da ordunun arkasından gidip hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e yetişdi. O da O'nun hakkında hayır duâda bulundu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'den hareket etmeden evvel **Muhammed ibn-i Mesleme** *radıye'llâhü anh*'ı, Medîne'de kaymakam bırakdı. **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'ı da dâhilî işlere bakmak için görevlendirdi. Ordu, Medîne yakınlarındaki **"Seniyyetü'l-Vedâ':***Ayrılık Tepesi* **"** denilen yerde toplanınca, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* da harbden geri kalmayı kendisine yediremedi. Harbe iştirak etmek maksâdı ile Seniyyetü'l-Vedâ'ya geldi. Vaziyeti, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e haber vererek harbden geri kalmak istemediğini bildirdi. O da,

"Benim ve senin ailemiz için seni arkada bırakdım. Hârûn Mûsâ'ya nasıl ise, sen de bana öyle olmaya râzı değil misin? Şu kadar ki benden sonra nebî yokdur".

buyurdu ve Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*'ı taltîf edip Medîne'ye geri gönderdi.[495]

Bundan sonra **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâ'hü anh*'ı öncülüğe, **Talha ibn-i Ubeydu'llâh** *radıye'llâhü anh*'ı sağ kola, **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh*'ı da sol kola, kumandan ta'yîn etdi. Kendilerine ve askerlerine gerekli sefer ta'lîmâtını verdikden sonra da *-ordu ile birlikde-* **Seniyyetü'l-Vedâ'**dan hareket etdi.

Daha evvel kendi etbâı ile **Zübâb** tepesinde toplanmış olan **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül** de, *-harbe iştirak etmediği için-* bir

---

[495] -Buhârî'nin rivâyetine göre, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'den hareketinden önce **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'ı yerine kaymakam bırakdı.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.456. (1658 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı) Kâmil Miras.

kısım münâfıklar ile birlikde Medîne'ye geri döndü. Bu münâfıklardan ba'zıları da ordu içinde kalarak ordu ile birlikde **Tebük**'e hareket etdiler. Çünkü ganîmet bulurlarsa faydalanacaklar, harb görülürse kaçacaklar, fırsat bulunca da bozgunculuk yapacaklardı. Nitekim öyle oldu.

Yolda giderken bir ara Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in **Kasvâ'** adlı devesi kayb oldu. Bunu fırsat bilen ve *Benî Kaynukâ'* kabîlesinden olan münâfık **Zeyd ibn-i Salt,**

"Tuhaf şey'. Muhammed -aleyhi's-selâm- peygamber olduğunu iddiâ eder, gökden haber verir. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmez"

diyerek ortalığa bir fesat çıkardı. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

*"Va'llâhi ben, Allâhü Teâlâ bana ne bildirirse yalnız onu bilirim. Şimdi ise Allâhü Teâlâ bana bildirdi ki **Kasvâ'**, filân ve filân dağların arasındaki vâdîde, filân yerde yuları bir ağacın dalına takılarak kalmışdır. Haydi gidip onu bana getiriniz"*

buyurdu. Ashâb-ı Kirâm'dan bir kaç kişi de hemen oraya giderek deveyi o halde bulup getirdiler.

Yine yolda giderken münâfıklardan bir süvâri gurubu, kendi aralarında Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ve Ashâb-ı Kirâm ile istihzâ' ediyorlardı. Bu arada içlerinde bulunan **Vedîa ibn-i Sâbit**, mücâhidleri harb ve cihâddan nefret etdirmek için,

"Şu adama bakınız. Şâm kalelerini fethe kalkışdı. Ne münâsebet? Benî Asfar'la (Rûm'lar ile) harb etmeyi Arab'ın biribiriyle harb etmesini mi sanıyor?".

dedi.

Arkadaşı **Muhsin ibn-i Humeyr** de, *"Sonra hakkınızda Kur'ân iner de bu söylediklerinizi Muhammed -aleyhi's-selâm- a bildirilir"* diyerek alay yollu bir îkaz ve endîşede bulundu. Bu durum, vahy ile Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bildirildi. O da, **Ammâr ibn-i Yâsir** *radıye'llâhü anh*'ı gönderip bu münâfık müfreze gurubunu huzûruna getirtdi. Hakkında ne söylediklerini sordu. Onlar da inkâr etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de hâdiseyi aynen anlatmaya başlayınca,

"Biz yolu kısaltmak için biribirimizle lâtîfe etdik".

diyerek özür dilediler. Bunun üzerine *Tevbe Sûresi*'nin şu meâldeki âyet-i kerîmeleri nâzil olarak münâfıkların bu halleri ve âkıbetleri bildirildi.

"Münâfıklar, kalblerinde olanı kendilerine açıkca haber verecek bir sûrenin tepelerine indirilmesinden dâimâ endîşe ederler. De ki: Siz maskaralığınıza devam ede durun. Allâh, kocunduğunuz şey'i (zâten) **meydana çıkarıcıdır".**

"Şâyet kendilerine (seninle birlikde Tebük'e giderlerken niçin alay etdiklerini) **sorsan, and olsun ki -*Biz ancak*** *(yol zahmetini duymamak için lâfa)* ***dalmış bulunuyor, şakalaşıyorduk-* derler. *De ki: Allâh ile, O'nun âyetleri ile, O'nun Rasûl'ü ile mi eğleniyordunuz?* ".**

"(Bîhûde) **özür dilemeye kalkmayın. Siz îmân (**etdiğinizi söyledik) **den sonra küfr etdiniz. İçinizden bir zümreyi afv etsek bile** (diğer) **bir gürûhu, -*onlar cürümlerinde isrâr eden kimseler oldukları için*-, azâbımıza uğratacağız".**[496]

Münâfıkların bu şekildeki mel'anetleri, iç yüzleri ve bütün kirli niyetleri, **Tebük Seferi** kadar hiç bir gazâda Kur'ân âyetleri ile günü gününe teşhîr edilmemişdir. Bunun için **Tebük Seferi**'nin bir adı da **"Gazvetü'l-fâdıha:** *Rüsvaylık gazâsı* **"** dır.

Semûd kavminin yurdundan geçilmesi

Tebük'e giderken **Semûd** kavminin meskeni olan **Hıcir** vâdîsine varıldığı zaman, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, orduya,

Allâhü Teâlâ'nın gazâbına uğrayan bir kavmin eğleşdiği yerlerden çabuk geçilmesini, sularından içilmemesini, abdest alınmamasını i'lân etdi. Hattâ bu sularla hamur yoğurulmuş ise onun da develere yedirilmemesini ve bundan bir şey' yenilmemesini emr etdi.[497]

Bundan sonra da,

Bu gece şiddetli bir fırtına olacakdır. Herkes devesini sıkı bağlasın ve bulunduğu yerde otursun, ayağa kalkmasın".

buyurdu. Hakîkaten o gece şiddetli bir kasırga olmuş, abdeste kalkan birisini kasırga yere çarpmış, devesini aramaya giden bir başkasını da *Tayy* dağına atmışdır.

---

[496] -Tevbe Sûresi, âyet 64-65-66.

[497] -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu sözleri ile, böyle yerlerde insanlar için zararlı olabilecek **"Radyasyon"** lu ve **"Radyo-aktivite"** li sâhaların veyâ buna benzer zararlı şey'lerin bulunabileceğine işâret etmiş olabilir. Allâhü a'lem

Ordunun Tebük'e varması

Yolculuk **Tebük**'e kadar çok müşkil şartlar altında devam etdi ve **onbeş gün** sürdü. Kıtlık yıllarında olduğu gibi bu sene de arpa ve hurmalara kurt düşdü. Zâten ordunun erzâkı arpa ve hurmadan ibâret idi. Asker, sıcak ve kurak çöllerde su bulamadığı için sıkıntı çekiyor, develerini boğazlıyarak bağırsaklarındaki suları içmek mecbûriyyetinde kalıyordu. Bu halde iken ara sıra da fırtınalar esiyordu**. Semûd** kavmi arâzîleri ve ba'zı yollar da hastalıklı yerlerdi. Bütün bu müşkil şartlar altında ordu, gönüllerdeki îmân aşkının verdiği heyecanla **Tebük**'e vardı. Tebük'deki küçük bir suyun başına kondu. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu küçük sudan abdest aldı. Bundan sonra su, *-bir mu'cize olarak-* okadar çoğaldı ki bütün İslâm ordusunun ihtiyâcına yeter oldu. Bu sûretle ordu, Tebük'de kaldığı müddet zarfında su darlığı çekmedi.

İslâm ordusu **Tebük**'e vardığı zaman, gerek **Bizans**'lılardan, gerek diğer **Arab** kabîlelerinden hiç bir kuvvete rast gelmedi. Etrafdan da böyle bir kuvvetin olduğuna dâir bir haber alınmadı. Bunun üzerine evvelce Medîne'ye gelen haberlerin asılsız olduğu anlaşıldı. Müslümân'ların maksâdı ise, **tecâvüz** değil **müdâfaa** idi. Bunun için daha ileriye gitmek lüzûmu duyulmadı. Ancak ordunun dinlenmesini te'mîn etmek maksâdı ile yirmi gün kadar Tebük'de kalındı.

Bu sırada **Bizans** imparatoru **Hirakl** (*Herakliyüs*) ise**, Humus**'da memleketin dâhilî işleri ile meşkûl idi. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in mükemmel bir ordu ile Tebük'e kadar gelmesi, Sûriye hudûdlarında görünmesi, Bizans imparatorluğuna meydan okumak demek olduğundan siyâsî ehemmiyyeti büyükdü.

Yolculuk esnâsında öğle ve ikindi namazları, ba'zan cem'-i takdîm ile birleştirilerek ikindi namazı öğle namazı ile birlikde kılındı. Ba'zan da cem'-i te'hîr ile birleştirilerek öğle namazı ikindi namazı ile birlikde kılındı. Gerek yolculuk ânında gerekse Tebük'de kalınan müddet zarfında da namazlar seferî olarak edâ' edildi.[498]

---

[498] **-Cem'-i salâteyn** (*iki vakit namazı bir vakitde kılmak*) hakkındaki ictihâdlar muhtelifdir. Hanefî imâmları, **hacc** esnâsında, **Arafat**'da öğle ile ikindi namazının cem'i takdîm ile; **Müzdelife**'de de akşam ile yatsı namazının cem'-i te'hîr ile kılınması ictihâdında bulunmuşlardır.

Bu husûslar hakkında rivâyet olunan Hadîs-i şerîfler ile fukahânın bunlar üzerindeki ictihâdları hakkında bak: Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.8.ss.427-435. ve C.10.ss.459. Kâmil Miras.

Sulh yapmak mecbûriyyetinde kalan hudûd beyleri

Müslümân'ların böyle muazzam bir ordu ile Tebük'e kadar gelmesi, Sûriye hudûdlarında görünmesi ve koca Bizans devletine meydan okurcasına hareket etmesi, etrafda bulunan hudûd beylerini korku ve telâşa düşürdü. Onları Müslümân'lar ile sulh yapmak mecbûriyyetinde bırakdı.

1-Eyle şehri halkı

İslâm ordusu **Tebük suyu** civârında dolaşdığı sıralarda, **Mısır Akabesi** taraflarındaki deniz kenarında bulunan **Eyle şehri** hükümdârı **Yuhannâ ibn-i Rûbe**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek üçyüz altın cizye vermek şartı ile ahd ve emân diledi. O da, Hristiyân olan Yuhannâ'ya, şu meâlde bir emannâme yazdırıp verdi. Bu sûretle de Yuhannâ, Müslümân'lara tâbi' oldu.

"Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm"

***"Şu ahidnâme**, Allâh ve Nebî Muhammed Rasûlü'llâh tarafından Yuhannâ ibn-i Rûbe'ye ve Eyle ruesâ-i rûhâniyyesi ile diğer Eyle ahâlîsinden karada ve denizde olanlarına verilmişdir. Eyle halkı ile, Şâm, Yemen ve sâhil ahâlîsinden Eyle halkı ile berâber bulunanlar, Allâh'ın ve Rasûl'ünün zimmetinde ve ahd-ü emânındadır. Onlara her kim fenâlık ederse onun malı kendisini koruyamaz. Malı, alana helâl olur. Herkes tam hurriyyete mâlikdir. Denizde olsun, karada olsun herkes dilediği tarafa gitmek hakkına sâhibdir, men' etmek helâl değildir".*[499]

2-Cerbâ ve Ezrûh şehirleri halkı

Şâm taraflarında bulunan **Cerbâ** ve **Ezrûh** şehirleri halkı da senede yüzer altın cizye vermek sûretiyle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den birer emannâme aldılar ve Müslümân'lara tâbi' oldular.

3-Dûmetü'l-cendel halkı

Yine bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Hâlid ibn-i Velîd** *radıye'llâhü anh*'ı, dörtyüz kişilik bir süvârî kuvveti ile birlikde **Dûmetü'l-cendel** hukümdârı **Ukaydır ibn-i Abdü'l-melik**

[499] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.460. Kâmil Miras.

üzerine gönderdi. O da oraya varınca, Ukaydır ibn-i Abdü'l-melik ve arkadaşlarını esîr edip Tebük'e getirdi.

İslâm ordusuna gelen Ukaydır ibn-i Abdü'l-melik, cizye vermek şartı ile kendisinin serbest bırakılmasını istedi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bu şartı kabûl ederek iki bin deve, sekizyüz at, dörtyüz zırh ve dörtyüz mızrak vermek üzere sulh yapdı. Bundan sonra da Ukaydır ibn-i melik ve arkadaşlarını serbest bırakdı. Bu sûretle bunlar da Müslümân'lara tâbi' olmuş oldular.

Tebük'de kılınan cum'a namazı

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Tebük**'de bulunduğu sırada kıldırdığı Cum'a namazında, şu meâlde bir hutbe okudu ki ehemmiyyeti çok büyükdür.

Bu hutbede evvelâ Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ etdikden sonra şöyle buyurdu:

"Sözlerin en doğrusu Kitâbu'llâh, tutunacakların en sağlamı Kelime-i Takvâ, milletlerin hayırlısı Millet-i İbrâhîm, sünnetlerin hayırlısı Sünnet-i Muhammed, sözün şereflisi zikru'llâh, kıssaların en iyisi bu Kur'ân, işlerin hayırlısı kalbden bağlanılanlar, işlerin en muzırlısı da uydurulanlardır. En güzel gidiş, Peygamberin gidişidir. Ölümün şereflisi şehîd olmak, körlüğün körlüğü de hidâyetden sonra dalâlete sapmakdır. Amellerin en hayırlısı faydalı olanıdır. Körlüğün en fenâsı (en şerlisi) de kalb körlüğüdür. Yed-i ulyâ yed-i süflâdan hayırlıdır. İnsanlardan ba'zıları Cum'a namazına gelmezler, geri kalırlar. Ba'zıları da Allâh'ı zikr etmeden uzaklaşırlar. Hatâların en büyüğü lisânın yalancılığı, zenginliğin hayırlısı gönül zenginliği, zahîrenin hayırlısı takvâ, hıkmetin başı da Allâh korkusudur. Kalblere vakar veren yakîndir. Amellerin kıymeti sonucudur. Mü'mine sövmek fıskdır. Onlarla kıtal ise küfürdür. Öfkesine hâkim olmayan cezâsını bulur. Allâh'a âsî olan Allâh'ın azâbına uğrar".

Bu şekilde sözlerini tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bundan sonra da ***"Hemen Allâh'dan mağfiret dilerim"*** diyerek üç def'a istiğfâr edip hutbesini bitirdi.[500]

[500] -Zâdü'l-Meâd, C.3.ss.7. İbn-i Kayyim Cevzî.
İslâm Dîni ve Târihi Notları, ss.212. Prof.Yusuf Ziyâ Yörükan.

Tebük'den Medîne'ye dönüş

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, yirmi gün kadar **Tebük**'de kalıp dinlendikden ve işlerini bitirdikden sonra, Ashâb-ı Kirâm'ı ile istişâre ederek daha ileriye gidip gitmemek husûsunda onların görüşlerini sordu. Bunun üzerine **Hazreti Ömeru'l-fârûk** *radıye'llâhü anh,* söz alarak şöyle dedi:

"Eğer Allâhü teâlâ tarafından me'mûr iseniz buyurun gidelim".

dedi. O da,

"Eğer Allâhü Teâlâ tarafından me'mûr olsaydım sizlerin görüşlerini sormazdım".

buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Ömeru'l-fârûk *radıye'llâhü anh,* tekrar söz alarak şöyle dedi:

"Yâ Rasûle'llâh, Şâm'da kuvvet ve cem'ıyyetler çokdur. Müslümân hiç yokdur. Halbuki sizin böyle yaklaşmanız onlara korku ve dehşet verdi. Bu sene bukadarcıkla iktifâ' edelim. Bakalım ileride Cenâb-ı Hakk ne gösterir".

Zâten **Şâm**'da **tâun** hastalığı çıkmışdı. Bu haber de bu sıralarda Tebük'e geldi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de ***"Tâun olan yere girmeyiniz"*** buyurdu. Bunun için daha ileri gidilmesi muvâfık görülmeyerek ordunun tebük'den dönmesi kararlaştırıldı ve Medîne'ye geri dönüldü.

Münâfıkların sû'-i kasd tertîbi

Yolda, münâfıklardan oniki kişilik bir gurup, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e bir **sû'-i kasd** tertîb etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* geceleyin tam **Mısır Akabesi**'ne yükseldiği bir sırada ansızın bineğinin arkasından gelecekler, O'nu uçuruma düşürmek sûretiyle öldüreceklerdi. Münâfıkların bu mel'un hareketleri, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e vahy ile bildirildi. O da ihtiyatlı davranmaya başladı. Uzakdan münâfıkları görünce **Ebû Huzeyfe** *radıye'llâhü anh*'a haber verdi. O da onları def' etdirdi. Hepsi de zelîlâne bir şekilde kaçmaya mecbûr oldular. Bu hâdiseyi haber alan **Useyd ibn-i Hudayr** *radıye'llâhü anh*, ordudaki bütün münâfıkları i'dâm etdirmek istedi. Fakat Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* buna râzı olmadı ve *"Mâdemki lisanları ile Kelime-i şehâdet getirip biz Müslümân'ız diyorlar, onun için onlara taarruz etmek câiz değildir"* buyurdu ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde edilir:

"(Münâfıklar, o kötü sözü) **söylemediklerine** (dâir) **Allâh'a yemîn ediyorlar. And olsun** (ki onlar), **o küfür kelimesini söylemişlerdir. Onlar Müslümân'lıkların** (ı açıkladık) **dan sonra yine kâfir oldular. Başaramadıkları bir şey'e** (cinâyete) **de yeltendiler onlar. Halbuki** (peygambere ve Mü'min'lere karşı kin besleyip***)* **intikâm almaya yeltenmeleri için Allâh ile peygamberinin lûtf-u inâyeti ile onları zenginleşdirmiş olduğundan başka** (meydanda bir sebeb) **de yokdu. Eğer** (nifakdan) **tevbe ederlerse onlar için hayırlı olur. Eğer yüz çeviririlerse Allâh onları dünyâda da, âhiretde de pek acıklı bir azâba uğratır,** (artık) **yer yüzünde onlar için ne bir yâr, ne bir mededkâr yokdur".**[501]

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, bütün münâfıkları tanırdı. Fakat kimseye haber vermezdi. Yalnız **Ebû Huzeyfe** *radıye'llâhü anh*'a söylerdi. Çünkü ***Ebû Huzeyfe*** *radıye'llâhü anh*, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın **mahrem-i esrârı** idi.

Medîne'ye giriş

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Ramazan ayı başlarında sâlimen Medîne'ye geldi. Medîneyi görünce,

"İşte Tâbe (Medîne), şu da Uhud'dur. Uhud, -onun bizi, bizim de onu sevdiğimiz- bir dağdır".

buyurdu.

Medîne'ye giriş ise çok sevinçli oldu. Bütün halk, -erkekler, kadınlar, çocuklar hep birlikde- kasîdeler okuyarak Medîne dışındaki **Seniyyetü'l-Vedâ**'ya kadar gidip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i ve orduyu karşıladılar. Sebebsiz olarak seferden geri kalanlar da çok pişmân oldular.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye gelince, doğru **Mescid-i Saâdet**'e girip iki rek'at namaz kıldı. Çünkü her seferden dönüşünde evvelâ Mescid-i Saâdet'e girip iki rek'at namaz kılmak âdeti idi. Bundan sonra Mescid'de oturdu. Herkes hoş geldiniz dedi. Bu arada sefere iştirak edemeyip Medîne'de kalmış olanlar da birer birer gelerek özür dilediler ve özürlerini yemîn ile te'yîd etdiler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâh- aleyhi ve sellem* de *-zâhir hâle göre-* özürlerini kabûl edip haklarında istiğfâr etdi. Bunlar seksen kişi kadar

[501] -Tevbe Sûresi, âyet 74

idiler ki haklarında nâzil olan âyet-i kerîmelerin meâlleri yukarıda geçdi.[502]

Yukarıda zikri geçen seksen kişiden başka bir de samîmî müslümân'lardan olan ve sebebsiz yere sefere iştirak etmeyip Medîne'de kalmış bulunan **Ka'b ibn-i Mâlik, Mürâre ibn-i rabi'** ve **Hilâl ibn-i Ümeyye** *radıye'llâhü anhüm* de, Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*'ın huzûruna gelip doğruyu söyleyerek afv dilediler. O da , ne selâm'larını aldı, ne de afv etdi.

Ancak,

"Allâhü Teâlâ, hakkınızda hukm edinceye kadar bekleyiniz".

buyurdu ve bundan sonra da halkı, **elli gün** onlarla görüşüp konuşmakdan men' etdi.

Bunun üzerine bunların üçü de *-tam bir teslîmiyyetle tevbe edip-* birer köşeye çekilerek elli gün halk ile görüşüp konuşmakdan mahrûm kaldılar. Bu müddet zarfında dünyâ başlarına dar gelmeye başladı. Netîcede Allâhü Teâlâ tarafından hepsinin tevbelerinin kabûl olduğu bildirildi ki bu husûs, Kur'ân-ı Kerîm'in şu meâldeki âyet-i kerîmelerinde şöyle ifâde buyurulur:

"(savaşa gitmeyenlerden) **diğer bir takımı da Allâh'ın emrine** (intizâren) **gecikdirilmişlerdir. O, bunları ya azâba uğratacak, yâhud tevbelerini kabûl edecekdir. Allâh** (onların hallerini) **çok iyi bilen,** (her şey'i) **tam bir hıkmetle yapandır".**[503]

"(Savaşdan) **geri bırakılan** (ve haklarındaki huküm geciken) **üç** (kişin) **in** (tevbelerini de kabûl etdi. Çünkü) **yer yüzü olanca genişliği ile berâber onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıkdıkca sıkmışdı. Nihâyet Allâh** (ın hışmın) **dan yine Allâh'dan başka sığınacak hiç bir yer olmadığını anladılar** (da bundan) **sonra** (Allâh) **onları da, eski hallerine dönsünler diye, tevbeye muvaffak buyurdu. Şübhesiz ki Allâh,** (ancak) **O, tevbeyi en çok kabûl eden, hakkıyle esirgeyendir".**

"Ey îmân edenler, Allâh'dan korkun. Bir de doğrularla berâber olun. (Îmânında, amelinde, ahdinde, sözünde, özünde doğru olanları ve hakîkatden ayrılmayanları tercîh ve iltizâm edin)".[504]

---

[502] -Bak: Tevbe Sûresi, âyet 86-96.
[503] -Tevbe Sûresi, âyet 106.
[504] -Tevbe Sûresi, âyet 118-119.

Bu güzel haber **Ka'b ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh*'a ulaşınca derhâl şükûr secdesine kapandı ve Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ' ederek şükr etdi. Bundan sonra da, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in huzûruna varınca,

"Yâ Rasûle'llâh, Allâh ve Rasûl'ünün rızâsı için hâlis sadaka olmak üzere malımdan sıyrılıp çıkmak ve malımın hepsini fukarâya dağıtmak istiyorum. Bu istek tevbemin kabûlü îcâbındandır".

dedi. O da,

"Hayır, malının bir kısmını kendine alıkoy. Bu senin için daha hayırlıdır".

buyurdu. Bunun üzerine O da, kendisinin ve ailesinin nafakasına kâfî gelecek bir miktar malı alıkoyarak geriye kalanını ihtiyaç sâhibi olan fukaraya tasadduk etdi.[505]

Özürlü olarak Medîne'de kalanların durumu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Medîne'ye girerken, Medîne'de özürleri sebebi ile kalıp sefere iştirak edemeyen bir kısım Müslümân'lar hakkında da şöyle buyurdu.

"Medîne'de öyle Ashâbîmız vardır ki sizin gezdiğiniz hiç bir diyâr, geçdiğiniz hiç bir vâdî yokdur, ancak o dostlarımız da sizinle berâber o diyârı gezmiş ve o vâdîyi geçmişcesine ***ecr-u sevâba*** *nâil olmuşlardır. Çünkü onları Medîne'de özürleri habs etdi".*

Netîce i'tibâriyle şunu söyleyebiliriz ki **Tebük Seferi**'nde bütün doğru ve eğriler seçilmiş, münâfıklar razîl ve rüsvây olmuşdur.

---

[505] **-Ka'b ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh*, **Ensâr-ı Kirâm**'dan ve **Hazrec** kabîlesinden olup **Akabe Bîatı**'nda hâzır bulunan üç şâirden biridir.

Bunlardan Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın güzîde şâirlerinden biri olan **Hassân ibn-i Sâbit** *radıye'llâhü anh*, şiirlerinde Kurayş'in nesillerini tezyîf eder; diğeri olan **Abdu'llâh ibn-i ravâha** *radıye'llâhü anh* küfürlerini ayıplar; diğeri olan **Ka'b ibn-i Mâlik** *radıye'llâhü anh* da dâimâ harb ile tehdîd eden hamâsetkarâne şiirler söylerdi.

Bunun için hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın bu âteşîn şâiri, Tebük seferi'nden korkaklık sebebi ile geri kalmış değildir. **Bedir**'den başka bütün seferlere iştirak etmiş, **Uhud** muhârebesinde onbir yara almışdır.

Bu muhterem zâtın niçin sefere iştirak etmediği husûsu, kendisinden rivâyet edilen uzunca bir hadîs-i şerîfde anlatılmışdır. Büyük bir ıbret numûnesi olan bu Hadîs-i şerîf için bak:

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.464-485. (1658 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Dırâr mescidi hâdisesi

Münâfıklardan ba'zıları **Kubâ Mescidi** yakınlarında bir mescid yapdılar. Maksadları orada ayrı bir cemâat meydana getirmek, içinde oturup dinlenmek, bu sûretle de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in gözüne girerek O'ndan uzaklaşmak ve Kubâ Mescidi'nin cemâatini ayartmakdı. Aynı gâyeyi güden **Ebû Âmir-i Fâsık** isminde birisi de onlara,

"Siz bir mescid yapın. İçine mümkün olduğu kadar silâh doldurun. Ben, Bizans hukümdârına gidiyorum. Size külliyyetli miktarda Bizans askeri getiririm. Muhammed -aleyhi's-selâm- ile Ashâb'ını Medîne'den çıkarırım".

diye haber göndermiş ve Şâm taraflarına gitmişdi. Ebû Âmir-i Fâsık, Şâm taraflarına gidince orada bulunan münâfıklar bu mescidi yapdılar ve Ebû Âmir-i Fâsık'ı beklemeye başladılar.[506]

Bu mescidi yapanlar, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* **Tebük Seferi**'ne çıkmadan önce, O'nu, yapdıkları bu mescide da'vet ederek *"Yâ Rasûle'llâh, bir mescid yapdık. Gelip mescidimizde namaz kılmanızı ve bize duâ etmenizi recâ' ediyoruz"* dediler. O da *"Şimdi sefere çıkmak üzereyiz, inşâa'llâh dönüşümüzde geliriz"* cevâbını verdi.

İslâm ordusu **Tebük**'den dönüşünde yolda **Medîne** yakınlarında bulunan **Zî-Evan** mevkîine geldiği zaman, **Dırâr Mescidi** münâfıkları da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek va'dini yerine getirmesini recâ' etdiler. O da verdiği sözü yerine getirmek maksâdıyle oraya gitmeye hazırlanırken mel'ûn maksadları, Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine bildirildi. Bunun üzerine iki kişi göndererek münâfıkların yapdığı bu mescidi (*nifâk ocağını*) yaktırıp yıktırdı. Bu sûretle de münâfıkların emelleri boşa çıkdı. Bu husûsda nâzil olan şu meâldeki âyet-i kerîmeler, münâfıkların bu mel'ûn emellerini daha iyi açıklayıp îzah etmekdedir:

---

[506] **-Ebû Âmir-i Fâsık**'ın asıl ismi **Ebû Âmir-i Râhib**'dir. Medîne'li olan bu adam, câhiliyyet devrinde Hristiyân râhibi olmuşdu. Daha sonra Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın **Bi'set**'ine hased etmiş, Uhud ve Huneyn muhârebelerinde Müslümân'lara karşı savaşmış, bu esnâda Havâzin'lilerin yenilmesi üzerine me'yûs olarak Şâm'a kaçmışdı. Bundan sonra da mel'ûın emeli için gitdiği yerlerde **Şâm**'ın **Kinnesrin** kasabasında sefîlâne bir şekilde ölmüşdür.

Müslümân'lar aleyhinde çok çalışdığı için Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm,* kendisine **"Fâsık"** ismini vermiş, bunun için de **"Ebû Âmir-i Râhib", "Ebû Âmir-i Fâsık"** olmuşdur.

"Bir de (Müslümân'lara) **zarar vermek için, küfr için, Mü'min'lerin arasına ayrılık sokmak için ve bundan evvel Allâh ve Rasûl'ü ile harb edeni** (Ebû Âmir-i Fâsık'ın gelmesini) **beklemek için bir** (binâ yapıp onu) **mescid edinenler ve -*(Bununla) iyilikden başka bir şey' kasd etmedik*- diye muhakkak yemîn edecek olanlar vardır. Allâh şehâdet eder ki onlar şeksiz, şübhesiz yalancıdırlar".**

"(Habîbim), **onun içerisinde hiç bir vakit** (namaza) **durma. Tâ ilk günde temeli takvâ üzerine kurulan mecsid** (Kubâ Mescidi), **senin için kıyâma durmana daha lâyıkdır. Orada tertemiz olmalarını arzû etmekde olan kimseler vardır. Allâh da çok temizlenenleri sever".**

"Binâsını, Allâh korkusu ve rızâsı üzerine kuran kimse mi hayırlıdır. Yoksa yapısını yıkılacak bir yarın kenârına kurub da onunla berâber kendisi de cehennem ateşine çöküp giden kimse mi? Allâh, zâlimler gürûhuna hidâyet vermez".

"Onların kurdukları binâ, kalblerinde dâimî bir şekk (ve nifâka sebeb) **olacakdır. Meğer ki kalbleri** (ölümle) **parçalanmış olsun. Allâh** (her şey'i) **çok iyi bilendir, tam bir huküm ve hıkmet sâhibidir".**[507]

Tebük Seferi'inden çıkarılan ba'zı dînî hukümler

Tebük Seferi esnâsında bir çok dînî hukümler vaz' olunmuşdur ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

1-Zenginlerin, harbe bedenen olduğu gibi mâlen de iştirak etmelerinin farz olduğu;

2-Harbe gitmekden âciz olanlara verilen müsâadenin resmî izinden sonra olması;

3-Kum ile teyemmüm etmenin toprakla teyemmüm etmek hukmünde olduğu;

4-Ne kadar kalınacağı belli olmayan yerlerde sefer müddetinin tahdîd edilmediği;

5-Cenâzayi, geceleyin defn etme cevâzının verildiği;

Çünkü Tebük'den gelirken yolda Ashâb-ı Kirâm'dan **"Zü'n-nicâdeyn"** lâkâbında bir kimse vefât etmiş, geceleyin defn edilmişdir.

[507] -Tevbe Sûresi, âyet 107-110.

6-Zararlı olması muhtemel olan yerlerde kalmanın, temizliği şübheli sulardan içmenin, hattâ tahâretde bile kullanmanın memnû' olduğu;

7-Bir devlet reisinin, devlete zararı dokunacak bir şey'i halkdan gizlemesinin lâzım geldiği, zararı dokunmayıp da aksine faidesi dokunacak bir şey'i de i'lân etmesinin faydalı olacağı;

Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu zamâna kadar, yapacağı işlerin ekseriyyetini halkdan gizlediği halde bu seferde gizlemiyerek gidilecek yeri ve gâyeyi bildirmişdir.

8-Vazîfe sebebi ile harbe iştirak etmeyenlerin harbe iştirak etmiş sayılmaları;

9-İyi niyet sâhibi ihtiyarların, kadınların ve çocukların da kalben harbe iştirak etmiş sayılmaları;

10-Harbden geri kalmanın ancak izin ile olabileceği;

11-Harb kaçaklarına ve hîle ile harbe gitmeyenlere aileleri, komşuları ve devlet ricâli tarafından buğz edilip cezâ verileceği;

12-Mücâhidlerin ve gâzîlerin, meth edilip alkışlanarak büyük sevinçler içerisinde karşılanması;

13-Ben Müslümân'ım diyen bir kimsenin küfr ile ithâm edilmesinin câiz olmadığı;

Çünkü Tebük Seferi'nde münâfıkların hepsi belli olduğu halde, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, ***"Biz zâhire göre huküm veririz. İç yüzünü Allâh'a bırakırız"*** buyurarak münâfıklar hakkındaki hareketin nasıl olacağını ta'yîn etdi.[508]

---

[508] -Esâsında, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, münâfıkların iç yüzünü ve maksatlarını bilirdi, fakat açığa vurmazdı. Çünkü bu ilim, O'nun kendi şahsına mahsûsdu.

Bunun için bu ilim ile herhangi bir husûs hakkında huküm verilemez. Çünkü bu husûs, ilim sebeblerinden (*Esbâb-ı ilim'den*) değildir. Bu esâsa dayanılarak da *"İslâm'da keşif ve ilhâm, ancak sâhibine ilim ifâde eder, ilim sebeblerinden sayılmaz"* kâidesi konulmuşdur.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*, ancak **"Mahrem-i esrârı"** olan **Ebû Huzeyfe** *radıye'llâhü anh*'a ba'zı şey'leri söylerdi. Bu bakımdan O da kendisine söylenenleri bilirdi. **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* da, şübheli adamlardan birisi vefât edince, Ebû Huzeyfe *radıye'llâhü anh*'ı cemâat arasında görmezse, onun cenâze namazını kılmazmış.

İslâm Dîni ve Târihi Notları, ss.219. Prof. Yusuf Ziyâ Yörükan.

14-Bir âlimin veyâ devlet reisinin kendisinin dûnunda olan bir Müslümân'ın arkasında namaz kılabileceği;

Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Tebük**'de bir sabah namazında geç kalmış ve ikinci rek'atde **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh*'a uyarak namazını kılmışdır. Namazdan sonra Ashâb-ı Kirâm buna hayret edince, O da *"İyi etdiniz, isâbet etdiniz"* buyurmuşdur.

Habeşistan hukümdârı Necâşî'nin vefâtı

Hicret'in dokuzuncu yılında **Tebük Seferi**'nden dönüldükden sonra, bir gün Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde **Mescid-i Nebevî**'de oturan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Necâşî**'nin ya'nî Habeşistan Hukümdârı **Eshame**'nin vefât etdiğini haber vererek,

"Bu gün sâlih bir kişi ölmüşdür. Kalkınız kardeşiniz Eshame'ye cenâze namazı kılınız".

buyurdu ve Mescid'den musallâ'ya çıkıp Ashâb-ı Kirâm'ı ile saf bağlayarak dört Tekbîr almak sûretiyle O'nun gıyâbında cenâze namazını kıldı. Bu sûretle de O'nun gufrânı için Cenâb-ı hakk'a niyâz ederek hâtırâsını tebcîl eyledi.[509]

Ümmü Gülsüm radıye'llâhü anhâ'nın vefâtı

Hicret'in dokuzuncu yılında, Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın kızı ve **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh*'ın ailesi olan **Ümmü Gülsüm** *radıye'llâhü anhâ* vefât etdi. Cenâzesi yıkandıkdan sonra namazını bi'z-zât Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* kıldırdı. Kabre defn edilirken de cenâzesini, kabre, **Ebû Talha El-Ensârî** *radıye'llâhü anh* indirdi. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"Eşini, kimse kabre indirmesin".

buyurmuşdu. Bunun için de Hazreti Osmân *radıye'llâhü anh*, kabre indirme işini yapmadı.

---

[509] -Necâşî'nin vefâtının, Hicret'in yedinci veyâ sekizinci yılı sonlarında olduğunu söyleyenler de vardır. Bu husûs, hurmete lâyık bir Müslümân'ın bir şehirde ölümü üzerine, diğer bir şehirdekilerin onun gıyâbında ona cenâze namazı kılabileceklerini ifâde ederse de,

"Gıyâben cenâze namazı kıldırmak ancak peygamberlere mahsûsdur, başkaları bu işi îfâ' edemez".

denilmişdir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi.C.4.ss.303-308.(622 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Ve C.10.ss.55-56. Kâmil Miras.

Münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün ölümü

Hicret'in dokuzuncu yılında şevvâl ayının sonlarına doğru münâfıkların reisi **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül** öldü. Bu münâfık adamın ölümü, münâfıkların sahneden çekilmelerine vesîle olduğu için, Müslümân'lar hakkında hayırlı oldu. Müslümân'lar, onun şerrinden ve fesadlarından kurtuldu. Bin kadar münâfık da, onun ölümünden sonra, hulûs-i kalb ile Müslümân oldu.

Oğlu **Abdu'llâh** ise, çok temiz bir Müslümân idi. Babasının vücûdünü cehennem azâbından korumak için, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, mübârek gömleğinizi verseniz de babamı onunla kefenlesem. Lûtfen namazını da kılsanız ve O'na istiğfâr etseniz"* dedi. O da gömleğini verdi ve *"Cenâze hazırlanınca bana haber verin, namazını kılayım"* buyurdu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu büyük dîn düşmanının cenâzesi hazırlandıkdan sonra cenâze namazını kıldırdı. O'nun için duâ ve istiğfâr etmek üzere de kabrine kadar giderek büyük bir âlî-cenâblık gösterdi. Bu sırada **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh,* kabrin başı ucunda durup,

"Yâ Rasûle'llâh, Allâh sizi münâfıklar üzerine namaz kılmakdan (duâ ve istiğfâr etmekden) nehy etmedi mi? Bu münâfık için duâ ve istiğfâr edecek misin? O, felân gün şöyle dedi, felân gün böyle dedi"

diyerek onun fenâlıklarını hatırlatdı. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil olarak küfür üzerine ölüp gidenlerden birisi için duâ ve istiğfâr etmek men' edildi:

"Müşriklerin, o çılgın ateşin yârânı oldukları muhakkak sûretde meydana çıkdıkdan sonra, artık onların lehine, velev hısım olsunlar, ne peygamberin, ne de Mü'min olanların istiğfâr etmeleri doğru değildir".[510]

Koyu bir münâfık olan **Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i selül**'ün oğlu **Abdu'llâh** *radıye'llâhü anh*, hâlis ve temiz bir Müslümân idi ki birbirine zıt inanışda olan bu iki şahıs üzerinde, şu meâldeki âyet-i kerîme ile bildirilen îcâzkar bir düstûrun tam ve kâmil bir tecellîsi vardır:

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ .

[510] -Tevbe Sûresi, âyet 113.

"(O kudret-i ilâhî), **ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkarır** (yaratır). **Arzı, ölümünün ardından** (sonra) **O canlandırır. İşte, siz de** (kabirlerinizden) **böylece çıkarılacalsınız".**[511]

Hacc mevsimi ve Emîr-i hacc ta'yîni

Müslümân'lar, Hicret'in sekizinci yılında Mekke-i Mükerreme'yi feth etdikleri zaman, Mekke-i Mükerreme'de tam ma'nâsı ile bir huzûr te'mîn edilmemişdi. Bu bakımdan bütün menâsikini ihtivâ eden bir hacc merâsimi yapmanın zamânı gelmemişdi.[512] Bu husûsları göz önünde bulunduran Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, -Mekke'nin fethinden sonra Medîne'ye dönerken-* umre niyeti ile bir Kâ'be ziyâreti yapmış ve Medîne'ye hareket etmişdi.

Daha sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından ilk Mekke vâlisi ta'yîn edilen **Attâb ibn-i Useyd** *radıye'llâhü anh* da, Mekke'de bulunan Müslümân'lar ile birlikde, o senenin (*sakizinci hicret yılının*) hacc fârizasını îfâ' etmişdi. Fakat bu hacc, Müslümân'ların ilk haccı olduğundan, hem intizamsız yapılmış, hem de eski âdetlere göre hacc yapılarak Kâ'be tavâf edilmişdi. Bu arada müşrikler de kendi eski âdetlerine göre hacc yapmışlardı.

Hicret'in dokuzuncu yılında, bu eski hacc âdetlerinin hepsine son verilerek Kâ'be-i Muazzama, şirkin bütün izlerinden temizlendi ve putperestâne nüfûzlardan kurtarıldı. O mukaddes yerlerde, asıl dîn olan İslâm Dîni ihyâ' edilerek îcâbları yapıldı. Bu sûretle de bu zamâna kadar müşriklerin, erkekli kadınlı çırıl çıplak anadan doğma soyunarak,

---

511 -Rûm Sûresi, âyet 19.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın gömleğini niçin verdiğinin sebebleri ve bu husûsların tafsîlâtı hakkında bak:

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.4.ss.341-347. (629 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

512 -**Nüsük:** Haccın farz, vâcib ve sünnet gibi fiillerinden herhangi birisine denir ki cem'i, **"Menâsik"** dir. Lügatde ise, ibâdet etmek ve su ile bir şey'i temizlemek ma'nâsınadır.

İhrâm: Hacc veyâ umre niyeti ile veyâ her ikisi berâber yapılmak niyeti ile, elbîseleri çıkararak -*birisi bele kuşanılan, birisi de omuza atılan*- dikişsiz beyaz iki parça örtü tutunup kendisi için mübâh olan şey'lerden ba'zılarını -*muvakkaten*- nefsine haram kılıp, **"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek"** diye **Telbiye**'de bulunmak demekdir. Kadınlar ise, kendi normal giyimleri ile bu ihram işini yaparlar. Beyaz giyinirlerse daha iyi olur

ıslık çalarak, el çırparak ibâdet nâmına yapdıkları kepâzeliklerin, rezâletlerin hepsine son verilmiş oldu.

Tebük Seferi'nden dönüldükden sonra, Müslümân'lardan üçyüz kişilik bir gurup, dokuzuncu hicret yılının hacc marâsimini yapmak istedi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da, bunlara, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'ı **"Emîr-i hacc"** ta'yîn ederek Mekke'ye gönderdi. Gönderilen bu kâfilede **Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** ve **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anhümâ* gibi meşhûr şahıslar da vardı. **Ebû Hurayra** *radıye'llâhü anh* ile **Câbir** *radıye'llâhü anh* da, kâfilenin muallimleri ta'yîn edildi. Kurban etmek için de kendilerine yirmi deve verildi.

Bütün hazırlıklar tamamlandıkdan sonra, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, üçyüz kişilik kâfilesi ile birlikde, Hicret'in dokuzuncu yılının **Zü'l-ka'de** ayı sonlarında Medîne'den hareket etdi. **Zü'l-huleyfe**'ye vardıkları zaman da **ihrâma** girerek ve **Telbiye**'de bulunarak yollarına devam etdiler.

Bu sırada Arab kabîleleri ve müşrikler ile Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* arasında, eskiden beri -*hiç bir kimsenin Kâ'be ziyâretinden men' edilmemesi hakkında*- umûmî ve husûsî muâhedeler vardı. Bu bakımdan onlar eski câhiliyyet âdetlerine göre hacc edip Kâ'be ziyâretinde bulunurlardı.

Hicret'in dokuzuncu yılında Hazreti **Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llahü anh*, hacc merâsimi için kâfilesi ile birlikde **Medîne**'den hareket etdikden sonra, bu umûmî ve husûsî andlaşmaların fesh edilmesi ve Tebük Seferi'ne iştirak etmeyenlerin âkıbetleri hakkında **Tevbe** (*Berâe*) sûresi nâzil oldu. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'ı, ba'zı husûsları teblîğ etmek ve nâzil olan **Tevbe** (*Berâe*) sûresini müşriklere okumak maksâdı ile **Adbâ'** adındaki kendi devesine bindirip -*me'mûr olarak*- kâfilenin arkasından gönderdi.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in emirlerini alan **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* da, Medîne'den hareket ederek yolda kâfilenin arkasından yetişdi. Kâfile kumandanı Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, kendisine,

"Yâ Ali, me'mûr olarak mı, âmir olarak mı geldin? ".

dedi. O da,

"Me'mûr olarak" cevâbını verdi.

Bundan sonra Mekke'ye varan Müslümân'lar, hacc vazîfesini îfâ' etmeye başladılar. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, **Terviye** günü'nden (*Zü'l-hıcce ayının sekizinci gününden*) evvel Mekke-i Mükerreme'de, diğer günlerde de diğer duraklarda okunması lâzım gelen hutbelerini okudu ve hacc menâsikini ta'lîm etdi. Müslümân'lar da ta'lîm buyurulan usûllere göre hacc vazîfelerini îfâ' etdiler. Bu arada müşriklere de kendi eski âdetlerine göre hacc etmelerine müsâade edildi. Bu sûretle onlar da eski âdatlerine göre haclarını yapdılar. Çünkü -*daha evvel*- Kâ'be'nin bütün ziyâretcilere açık olduğuna dâir umûmî ve husûsî andlaşmalar vardı.

Hacc merâsiminin mühim bir kısmı yapıldıkdan sonra **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*, **Nahr günü** (*Zü'l-hıcce ayının onuncu günü olan Kurban bayramının birinci günü*), **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'ın **Minâ**'da okuduğu üçüncü hutbeden sonra, **Akabe Cemresi** yanında ayağa kalkarak me'mûr olduğu emirleri teblîğ etmeye başladı ve

"Ey nâs, ben, Rasûlü'llâh -aleyhi's-selâm- ın size gönderdiği elçiyim. Ey nâs, Cennet'e kâfir giremez, Kâ'be'yi müşrik ziyâret edemez".

diye başlayan hutbesini okudu. Müşrikler de,

"Elçiliğiniz hangi husûslardadır?"

diye sordular. O da cevâben **Tevbe** (*Berâe*) sûresinin başından otuz veyâ kırk âyet okuyarak,

"Şu dört şey'i teblîğ ile me'mûrum".

dedi:

1-Cennete ancak Mü'min olanlar girecekdir.

2-Müslümân ile kâfir, Mescid-i Haram'da, bu seneden sonra artık bir daha birleşemiyecek ve hiç bir müşrik Kâ'be'ye yanaşamıyacakdır.

3-Câhiliyyet âdetleri ilgâ edilecek ve hiç bir kimse Kâ'be'yi çıplak olarak tavâf etmeyecekdir.

4-Müşriklerden Müslümân'lar ile muâhedeleri olmayanlara veyâ muâhedeleri olup da müddeti bitenlere dört ay muhlet verilecek, bu müddet zarfında îmâna gelmeyenlerin demleri heder edilecekdir.[513]

[513] -Burada bahs olunan dört aylık mühlet, dukuzuncu hicret yılının Zü'l-hıcce ayının onuncu gününden Rabîu'l-âhır ayının onuncu gününe kadar olan dört aylık zamandır.

Müddetleri bitmeyen muâhedelerin hukmü de, müddetleri sona erinceye kadar mer'ıyyetde kalacakdır.

Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*'ın bu i'lânından sonra bütün müşrikler şaşırıp kaldılar. Netîcede İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmakdan başka bir çâre bulamadılar. Bunun için de İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldular.

Bu son fıkraya, **Berâe** (*ültümatom*) i'lânı denir ki bu husûsdaki âyet-i kerîmeyi, **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'dan sonra **Hazreti Ebû Hurayra** *radıye'llâhü anh*, hacc merâsimi esnâsında, muhtelif yerlerde tekrar tekrar okudu.

Dokuzuncu Hicret yılının hacc merâsimi, böylece Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*'ın idâresinde îfâ' edildikden sonra sâlimen Medîne'ye dönüldü.

Emîr-i hacc ta'yîni haccının özellikleri

Kur'ân-ı Kerîm'de, bu hacca, **"Hacc-ı ekber:***Büyük hacc***"** denilmişdir. Çünkü İslâm târihinde ilk def'a olarak hacc fârizası, Müslümân bir emîrin idâresinde yapılmış, Mekke'den hattâ Arabistan'dan müşriklik kaldırılmış, câhiliyyet devri sona erdirilmiş ve İslâm Dîni'nin her türlü esâsı i'lân edilmişdir. Bu bakımdan bu haccın bir çok husûsiyyetleri vardır ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

1-Bu hacc ile, Mekke ve Arabistan'da, tam ma'nâsı ile bir İslâmiyyet devri başladı.

2-Bir İslâm devletinin ve hukûmetinin kurulduğu i'lân edildi.

3-Küfür ve şirk devrinin son bulduğu bildirilip i'lân edildi.

4-Câhiliyyet devrinin bütün âdet ve an'aneleri ilgâ olundu.

5-Müşriklere karşı pervâsızca meydan okunmaya başlandı.

Bütün bu husûsları ihtivâ eden ve müşrikjlere karşı **"Berâe:** *Ültümatom* **"** i'lânı'nı bildiren âyet-i kerîmelerden ba'zılarının meâlleri şöyledir:

"(Bu)**, müşriklerin içinden** (kendileri ile) **muâhede etdiklerinize** (karşı), **Allâh'dan ve Rassûl'ünden bir Berâe'dir** (ültümatomdur)**".**

"(Ey müşrikler, haydi) **yer yüzünde dört ay daha** (güvenlikle) **dolaşın. Biliniz ki siz, Allâh'ı âciz bırakacak değilsiniz. Allâh her halde kâfirleri** (dilediği zaman) **rüsvay edicidir".**

"Ve (bu) **Hacc-ı ekber günü, Allâh'dan ve Rasûl'ünden insanlara** (şöyle) **bir i'lâm'dır: Allâh ve Rasûl'ü, müşrikler** (i himâye etmek) **den artık kat'iyyen uzakdır.** (Bununla berâber) **eğer** (küfürden ve muâhedelere hâinlik etmekden) **tevbe ederseniz bu, sizin için hayırlıdır. Eğer** (yine) **yüz çevirirseniz** (şunu) **iyi bilin ki, şübhesiz siz Allâh'ı âciz bırakacak değilsiniz. O küfr edenleri acıklı bir azâb ile müjdele".**

"Muâhede yapdığınız müşriklerden, size (karşı ahidlerinin şartlarında) **hiç bir eksiklik yapmamış,** (ahidlerini bozmamış), **aleyhinizde** (düşmanlarınızdan) **hiç bir kimseye yardım etmemiş olanlar,** (bu hukümden) **müstesnâdır. O halde onların müddetleri** (bitinceye) **kadar ahidlerini tamamlayın. Çünkü Allâh,** (ahdini bozmakdan) **sakınanları sever".**

"(Dokunulması) **haram olan o aylar çıkdığı zaman artık o müşrikleri, onları nerede bulursanız öldürün, onları** (esîr olarak) **yakalayın, onları habs edin, onların bütün geçit yerlerini tutun. Eğer tevbe ederler,** (tevbelerini ve îmânlarını tasdîk için) **namaz kılarlar, zekât verirlerse yollarını serbest bırakın. Çünkü Allâh çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**

"Eğer (kendilerine taarruz edilmesi emr olunan) **müşriklerden biri senden emân dilerse ona emân ver. Tâ ki Allâh'ın kelâmını dinlesin. Sonra** (küfründe isrâr ederse) **onu emîn olduğu yere kadar** (selâmetle) **ulaşdır. (**Yine taarruz ederse, o zaman öldür). **Çünkü onlar** (hakîkati) **bilmeyen bir kavimdir".**[514]

"Ey Mü'minler, müşrikler ancak bir necisdir. O halde bu yıldan sonra onları Mescid-i Haram'a yaklaştırmayın. Eğer fakirlikden korkarsanız, Allâh dilerse, sizi yakında fadl ve kereminden zenginleşdirir. Çünkü Allâh, Alîm ve Hakîm'dir, (gerçek bilicidir, tam huküm ve hıkmet sâhibidir)**".**[515]

❋
❋ ❋

[514] -Tevbe (*Berâe*) Sûresi, âyet 1-6.
[515] -Tevbe Sûresi, âyet 28.

Îlâ' ve Tahyîr hâdiasesi

Îlâ' hâdisesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in hayâtı çok sâde idi. Mütevâzî ve kanâatkâr bir hayat sürerdi. İslâm Dîni'nin intişâr etmeye başladığı anlardan i'tibâren umûmî refah artdığı ve servet bollaşdığı halde O, israf ve sefâhatden tamâmiyle uzak, müttakıyâne bir hayat sürmeyi arzû ederdi. Bunun içindir ki Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in evinde iki ay gibi uzun bir zaman ateş yanmadığı, sıcak yemek pişirilmediği vakitler olurdu. Hattâ bütün hayâtında bir günde iki def'a pişmiş sıcak yemek yediği günler yok denilecek derecede pek nâdirdir.

Hicret'in dokuzuncu yılında artık Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bütün Arabistasn'a hâkim bir duruma gelmişdi. Bu bakımdan siyâsî mertebesi de çok büyük olmuşdu. Müslümân'lar da, yapılan harblerde bir çok muvaffakıyyetler etde etmişler, büyük ganîmetler kazanarak zengin olmuşlar, mes'ûd ve müreffeh bir hayat sürmeye başlamışlardı.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in aileleri ise -*ki bu sırada adedleri dokuz idi*- bu manzara karşısında tahammül edemediler. Onlar da hisselerine düşen refah ve saâdetden istifâde etmek istediler. Çünkü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in evinde yiyecek arpa unu, su içecek bir su kabı, yatacak bir hasır gibi zarûrî ihtiyaç eşyâlarından başka hiç bir şey' yokdu. Halbuki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in aileleri, Arabistan'ın en yüksek ailelerine mensûbdular. Bu bakımdan onlar da, diğerleri gibi yaşamayı arzû ediyorlardı. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* ise, buna hiç yanaşmıyordu. Çünkü O'na göre refah ve saâdet, yalnız milletin refah ve saâdetini görmekdi. Kendi ailelerinin, herhangi bir kadın gibi değil onlara numûne olmalarını, çok mütevâzî ve kanâatkar bulunmalarını, evlerinde oturmalarını, kibarlık taslamamalarını, her husûsda başka kadınlara örnek olmalarını istiyordu. Bunun için onların dünyâ hayâtına rağbet ederek bu şekilde bir hayat arzû etmemeleri, O'nun canını sıkıyor, a'sâbını gerginleştiriyordu.

Bu hâdiselere bir de kıskançlık hâdiseleri eklendi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın aileleri, -*Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ı çok sevmelerine ve üzerine zerre kadar bir toz konmasına râzı*

olmamalarına rağmen- O'nun hakk ve hurriyyetini tahdîd etmek gibi bir tavır takındılar. Bunun için bunlara bir ders verilmesi îcâb ediyordu ki işte bu hal, **"Îlâ' hâdise"** sini doğurdu ve Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın, ailelerine bir ay **îlâ'** etmesine sebeb oldu. Bundan sonra da bir ay ailelerinden ayrı yaşamaya yemîn etdi.[516]

Bunun üzerine ailelerinden ayrılan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Mescid'deki hucresine çekilerek orada ikâmet etmeye başladı. Burada kaldığı müddet zarfında hurma lifinden yapılmış bir hasır üzerinde yatdı. Kapıya da bir bekci dikip kimseyi içeriye almadı.

Bu haber, Medîne'de, -*Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın ailelerini boşadığı şeklinde*- yayıldı. Bunu duyan Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, derhâl Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek böyle bir haberin doğru olup olmadığını sordu. O da *"Hayır, böyle bir şey' yokdur"* cevâbını vererek O'nu teskîn etdi.[517]

---

[516] **-Îlâ':** Lügatde, yemîn etmek ma'nâsınadır. İstılâhda ise, gazâb hâlinde, zevcin zevcesine, muvakkat bir zaman takarrub etmemek için yapdığı yemîne denir ki bu yemîn, **Îlâ'** nın ruknünü (*farzını*) teşkil eder. Bunun dört ay müddeti vardır. Bu müddet tamam olunca barışma veyâ ayrılma yollarından birine gidilir.

Îlâ' mes'elesi, câhiliyyet devri zamânında talâk (*boşanma*) yollarından biri olarak kullanılırdı. Fakat Müslümân'lıkda bu husûs nesh edilerek iki taraf arasındaki anlaşmazlığı hall etmek için bir tedbir olarak kullanıldı.

İstılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.2.ss.306-328. Ömer Nasûhi Bilmen.

[517] -Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, bu hâdiseyi şöyle anlatır:

Bir **Ensârî** ile komşu idim. İkimiz birer gün fâsıla ile Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i ziyâret ederdik. Mekke'de, Kurayş'liler kadınlarına hâkimdiler. Onları dâimâ murâkabe ederlerdi. Fakat Ensâr-ı Kirâm arasında vaziyet böyle değildi. Kadınların mevkîi daha yüksek idi. Belki kadınlar erkeklere söz geçirirlerdi. Zâten Kur'ân-ı Kerîm de, kadınlara bir çok haklar tanımışdı. Biz de Medîne'ye hicret etdiğimiz zaman kadınlarımız, Ensâr-ı Kirâm'ın kadınları gibi hareket etmeye başladı.

Bir gün bir mes'ele yüzünden zevcemle aram bozulmuşdu. Zevcemi tekdîr ediyordum. O da bana karşılık verdi. Ben de kendisine *"Bana hangi cesâretle karşılık veriyorsun?"* dedim. O da, *"Rasûlü'llâh'a nisbetle sen kim oluyorsun? O'na da zevceleri darılıyor ve bütün gün O'nunla barışmıyorlar"* dedi. Bunun üzerine canım sıkıldı ve Rasûlü'llâh'ın zevcesi olan kızım **Hafsa**'ya gitdim. Rasûlü'llâh ile darılıp bütün gün O'nunla dargın kalıp kalmadığını sordum. O da kusûrunu i'tiraf etdi. Ben de O'na *"Rasûlü'llâh'ı darıltmanın Cenâb-ı Hakk'ı memnûn etmediğini biliyor musun? Yemîn ederim ki Rasûlü'llâh benim hatırım için seni boşamıyor, yoksa senin bu hâlinden memnûn olmaz"* dedim.

Bundan sonra **Ümmü Seleme**'nin yanına gitdim. Aynı halden O'na da şikâyet etdim. O da bana *"Yâ Ömer, çok ileri gitmeye başladın. Çünkü Rasûlü'llâh'ın zevceleri ile olan münâsebetlerine karışıyorsun"* cevâbını verdi. Ben de susarak kalkıp gitdim.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, burada yirmidokuz gün kaldı. Bu müddet tamam olunca Ashâb-ı Kirâm'ı yanına kabûl etdi. Bundan sonra da oradan çıkarak **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ*'nın evine geldi. Eve gelince, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*, *"Yâ Rasûle'llâh, siz bir ay için yemîn etmişdiniz*" dedi. O da, *"Ba'zı aylar yirmidokuz gün olur, bu ay da öyledir"* buyurdu.

Îlâ'nın sebebleri

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in, ailelerine bir ay müddetle îlâ' etmesinin bir çok sebebleri varsa da bunlardan en mühimleri şunlardır:

Gecenin bir kısmı geçmişdi. Ensârî komşum gelerek kapıyı şiddetle çaldı. Teleşla kalkdım, kapıyı açdım, ne olduğunu sordum. O da *"Büyük bir felâket"* dedi. Ben de *"Ne oldu? Yoksa Gassânî'ler Medîne'ye karşı tasavvur olunan tecâvüz hareketine mi başladılar?"* dedim. O da *"Hayır, hayır, daha fenâ bir şey' vukû' buldu. Rasûlü'llâh, bütün zevcelerini boşadı"* cevâbını verdi.

Sabah olunca Medîne'ye gitdim. *(Kendisi Medîne civârında **Avâlî** denilen tepelik bir yerde otururdu).* Sabah namazını Rassûlü'llâh ile berâber kıldım. Namaz bitdikden sonra Rasûlü'llâh kendi hucresine çekildi. Ben de oradan ayrılarak **Hafsa**'nın yanına gitdim, ağlıyordu. O'na *"Ben sana peşînen söylemedim mi?"* dedim.

Bundan sonra oradan ayrılarak Mescid'e geldim. Ashâb-ı Kirâm, minberin yanında ağlıyordu. Onların yanında oturdum, fakat muzdarib idim. Kalkıp Rasûlü'llâh'ın hucresine yaklaşdım. Rasûlü'llâh'ın husûsî hizmetkârı **Ribah**'a, Rasûlü'llâh'ı görmek istediğimi söyledim. Fakat cevâb alamadım. Mescid'e döndüm, canımın sıkıntısı bir türlü geçmiyordu. Rassûlü'llâh'ın hucresine tekrar yaklaşdım. **Ribah**'a, Rasûlü'llâh'ı görmek istediğimi söyledim. Fakat yine cevâb alamadım. Bunun üzerine bağırarak *"Yâ Ribah, bana Rasûlü'llâh'ı görmek için müsâade iste. Şâyet Rasûlü'llâh, benim Hafsa lehinde bir tavassudda bulunacağımı zann ediyorsa yemîn ederim ki Rasûlü'llâh emr ederse O'nun boynunu uçururum"* dedim. Bunun üzerine Rasûlü'llâh beni huzûruna kabûl etdi. İçeri girince, Rasûlü'llâh'ı, hasırdan bir yatak üzerinde buldum. Hasırın izleri, derisinin üzerinde görünüyordu. Etrâfıma bakdım, bir yanda bir avuç yulaf, diğer yanda da asılı bir post gördüm. Gözlerimden yaşlar boşanmaya başladı. Niçin ağladığımı sordu. Ben de *"Nasıl ağlamıyayım. Kisrâ'larla Kayser'ler, dünyânın zevklerini sürdükleri sırada siz bu şartlar altında yaşıyorsunuz"* dedim. O da *"Onlar, dünyânın zevkini sürsünler. Bize âhiretin ni'metleri kâfî değil mi?"* buyurdu.

Bundan sonra, *"Zevcelerinizi boşadınız mı?"* diye sordum. O da *"Hayır"* dedi. Bu cevâbı alınca da *"Allâhü Ekber"* dedim. Bundan sonra da *"Bütün Ashâb-ı Kirâm keder içerisindedir, gidip kendilerine hakîkati söyliyeyim mi?"* dedim. O da müsâade etdi. Ben de oradan ayrılarak Ashâb-ı Kirâm'ın yanına geldim. Vaziyeti haber verdim. Ashâb-ı Kirâm da vazîyeti öğrenince üzüntüden kurtuldu.

Asr-ı Saâdet,C.1.ss.492-494. Mevlânâ Şiblî. (Ömer Rızâ Doğrul tercemesi).

1-Ba'zı hallere canı sıkılan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ından hiç bir kimseyi huzûruna kabûl etmediği bir günde, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* ile **Hazreti Ömeru'l-fârûk** *radıye'llâhü anh* geldiler ve huzûra kabûl edildiler. Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* sessiz ve hüzün içinde oturuyordu. O'nun bu hâlini gören Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, lâtifelerle O'nun kederini gidermeye çalışırken,

"Yâ Rasûle'llâh, biz Mekke'de iken kadınlarımız bizi sayarlardı. Medîne'de kadınlar erkeklere sözlerini geçirdikleri için bizimkiler de onları taklîde başladı. Geçen gün bizimki kalkmış, yakama sarılmış, benden yiyecek giyecek istiyor. Ben de ensesine bir sille havâle etdim".

dedi. Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de tebessüm etdi ve ailelerine işâretle,

"Bunlar da benim etrâfımı sardılar, bende olmayan şey'leri istemeye başladılar".

dedi. Bu söz ile O'nun niçin kederli olduğunu anlayan Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, kızı **Hafsa** *radıye'llâhü anhâ*'ya, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da, kızı Âişe *radıye'llâhü anhâ*'ya birer tokat vurdular. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da, onlara ve diğer ailelerine bir ay îlâ' etdi.

2-Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın ailesi **Zeyneb bint-i Cahş** *radıye'llâhü anhâ*'ya bir gün bir yerden hediyye olarak bir miktar bal gelmişdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da bal şerbetini severdi. Bunun için Zeyneb bint-i Cahş *radıye'llâhü anhâ*, bu balı saklar, O ne zaman yanına gelirse şerbet yapıp verirdi. Balın şerbet olması biraz uzun sürdüğü için, O da O'nun yanında biraz fazla kalırdı. Bu hâdise bir kaç kere tekerrür etdi.

Bu hâli gören **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* ile **Hazret Hafsa** *radıye'llâhü anhâ*, O'nu kıskandılar ve

*"Rasûlü'llâh, hangimizin yanına gelirse, sizden **meğâfir** kokusu geliyor, diyelim. Böyle söylersek O bundan vaz geçer".*

diye sözleşdiler.[518]

---

[518] -**Meğâfir: Mağfûr**'un cem'i olup bir çeşit yapışkan ve tatlı bir ağaç (*Urfud ağacı*) zamkıdır. Fenâ bir kokusu vardır. Arıların bal aldığı çiçeklerin kokusu ma'nâsına da gelir ki hoş olmayan bir kokudur.

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da fenâ kokulardan hoşlanmadığı için, O'nu bu hareketinden, bu sözleri ile vaz geçirebileceklerine inanıyorlardı.

İkindi namazından sonra ailelerini ziyâret etmek âdeti olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, bir gün ikindi namazından çıkınca **Zeyneb bint-i Cahş** *radıye'llâhü anhâ*'nın evine gitdi. Yine orada bal şerbeti içdi. O'nun yanından çıkdıkdan sonra da bunlardan birinin (*Âişe radıye'llâhü anhâ'nın*) evine geldi. İçeri girince *"Sizden meğâfir kokusu geliyor"* dedi. O da *"Ben meğâfir yemedim. Zeyneb'in evinde bal şerbeti içdim"* buyurdu. O da *"Belki arılar zamk ağacından bal almış olabilirler"* diye cevâb verdi. Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da bir daha bal şerbeti içmemeye yemîn etdi. Bunun üzerine şu meâldeki âyet-i kerîmeler nâzil oldu ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in bu hareketi men' edildi. O da ailelerine, bir ay îlâ' etdi.

"Ey Peygamber, sen zevcelerinin hoşnudluğunu arayarak Allâh'ın sana helâl kıldığı şey'i niçin (kendine) **haram ediyorsun?** (Bununla berâber üzülme) **Allâh çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir".**

"Allâh, yemînlerinizin (keffâretle) **çözülmesini size farz kılmışdır** (takdîr edip meşrû' kılmışdır). **Allâh, sizin yardımcınızdır ve O, hakkıyle bilendir, tam huküm ve hıkmet sâhibidir".**[519]

3-Hafsa *radıye'llâhü anhâ*, bir gün babasının evine gitmişdi. Bu sırada O'nun evinde yalnız kalan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de **Mâriye-i Kıbtiyye** *radıye'llâhü anhâ*'yı yanına çağırdı. Bundan bir müddet sonra da Hafsa *radıye'llâhü anhâ* çıkıp geldi. Kapının kapalı olduğunu ve Mâriye *radıye'llâhü anhâ*'nın da içeride bulunduğunu görünce, *"Yâ Rasûle'llâh, Mâriye ile buluşmak için zevcelerinizden benim odamı seçmenizin sebebi nedir?"* dedi ve ağlamaya başladı. O da, Hafsa *radıye'llâhü anhâ*'nın gönlünü almak için *"Ağlama, bundan sonra Mâriye bana haram olsun"* dedi. Bu sözü de kimseye söylememesini tenbîh etdi.

Mâriye *radıye'llâhü anhâ*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den **İbrâhîm** isminde bir oğlan çocuğu dünyâya getirmişdi. Bunun için Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın diğer aileleri bu durumu kıskanıyorlardı. Bu bakımdan Hafsa *radıye'llâhü anhâ*, -araları çok iyi olan- Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*'ya, *"Yâ Âişe, hamd olsun Mâriye'den kurtulduk* " diyerek vaziyeti anlatdı. Bunun

---

[519] - Tahrim Sûresi, âyet 1-2.

Bu âyet-i kerîme'ler nâzil olunca, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* **-keffâret olmak üzere-** bir köle ve bir câriye âzad ederek yine bal şerbeti içmeye devam etdi.

Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri,C.8.ss.3768. Ömer Nasûhi Bilmen.

üzerine şu meâldeki âyet-i kerîmeler ile durumdan haberdâr olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, ailelerine bir ay îlâ' etdi.

"Hani Peygamber, zevcelerinden birine gizli bir söz söylemişdi. Bunun üzerine o (zevce) **bunu haber verip de Allâh da O'na bunu açıklayınca** (peygamber) **bunun** (ancak) **bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vaz geçmişdi. Artık bunu kendisine söyleyince o** (zevce), ***-Bunu sana kim haber verdi-*** **dedi.** (Peygamber de) ***-Bana her şey'i bilen, her şey'den haberdâr olan*** *(Allâh)* ***haber verdi-*** **dedi".**

"Eğer her ikiniz de Allâh'a tevbe ederseniz (ne a'lâ. Çünkü) **hakîkaten sizin kalbleriniz kaymışdır. O'nun** (Peygamberin) **aleyhinde** (hoşlanmayacağı husûslarda) **birbirinize arka verirseniz, hiç şübhesiz Allâh bi'z-zât O'nun yardımcısıdır. Cebrâîl de, Mü'min'lerin sâlih olanları da. Bunların ardından bütün melekler de** (O'na) **yardımcıdır".**

"Eğer O, sizi boşarsa yerinize -*Allâh'a itâat ile teslîm olan, Allâh'ın birliğini tasdîk eden, namaz kılan* *(tâatde sebât gösteren),* ***günahlardan tevbe ile vaz geçen, ibâdet eyleyen*** *(veyâ O'nun emirlerine boyun eğen),* ***oruç tutan*** *(veyâ hicret eden)* ***kadınlar, dullar ve kız oğlan kızlar olmak üzere-*** **Rabb'inin O'na sizden hayırlısını vermesi me'mûldür".**[520]

Netîce

Taberî, bütün bu husûsları inceledikden sonra şöyle der:

"Bu babda sözün doğrusu, şöyledir:

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Allâhü Teâlâ'nın O'na helâl etmiş olduğu bir şey'i nefsine haram etmişdi. O şey', câriye olmak da câiz olabilir, meşrûbâtdan bir şey' olmak da câiz olabilir. Bunların gayrisi bir şey' olmak da câiz olabilir. Fakat hangisi olursa olsun kendisine helâl olan bir şey'i haram kılmışdı.

Onun için Allâhü Teâlâ O'na helâl kıldığı şey'i nefsine haram etmesinden dolayı O'nu îtâb etdi ve yemîninin çözümlülüğünü (*tehıllesini*) beyân buyurdu".[521]

---

[520] -Tahrim Sûresi, âyet 3-5.

[521] -Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Mealli Tükçe Tefsir,C.7.ss.5099. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

Îlâ' ve **Tahyîr** hâdiselerinin tafsîlâtı için bak:

T a h y î r hâdisesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Îlâ' hâdisesinden dolayı bir ay Mescid'deki hucresine çekilip ailelerinden ayrı yaşadıkdan sonra, Ashâb-ı Kirâm'ını yanına kabûl etdiği sırada şu meâldeki **"Tahyîr âyetleri"** nâzil oldu:

"Ey Peygamber, zevcelerine de ki: Eğer siz dünyâ hayâtını, onun zînet (ve ihtişâm) **ını arzû ediyorsanız gelin size boşanma bedellerinizi** (mehirlerinizi) **vereyim de hepinizi güzellikle salıvereyim".**

"Eğer Allâh'ı, Peygamber'ini ve âhiret yurdunu istiyorsanız şübhe yok ki Allâh, içinizden güzel hareket edenler için büyük bir mükâfat hazırlamışdır".

"Ey Peygamber zevceleri, içinizden kim açık bir terbiyesizlik ederse onun azâbı iki kat artırılır. Bu, Allâh'a göre kolaydır".

"İçinizde kim de Allâh'a ve Rasûl'üne itâat eder, iyi bir amel (ve hareketde) **bulunursa ona da mükâfatını iki kerre veririz. Hem biz ona çok şerefli bir rızık da hazırlamışızdır".**

"Ey Peygamber kadınları, siz (diğer) **kadınlardan** (her hangi) **biri gibi değilsiniz. Eğer** (Allâh'dan) **korkuyorsanız** (size yabancı olan erkeklere) **yumuşak söylemeyin. Sonra kalbinde maraz bulunanlar tamâa düşer** (ler). **Sözü güzel** (ve ağırbaşlı) **söyleyin".**

"(Vakar ile) **evlerinizde oturun. Evvelki câhiliyyet** (devri kadınlarının kırıla döküle, süslerini göstere göstere) **yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allâh'a ve Rasûl'üne itâat edin. Ey Ehl-i beyt, Allâh sizden ancak kiri** (günâhı) **gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister".**[522]

Bu meâldeki âyet-i kerîmelerin hukmüne göre, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in zevcelerine, iki şıkdan birini tercîh

---

Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Meâlli Türkçe Tefsir,C.7.ss.5084-5122. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.241-245. (1751 nolu Hadîs-i şerîf). Ve C.11.ss.398-400. (1835 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras

[522] -Ahzâb Sûresi, âyet 28-29. (30-33).

Bu âyet-i kerîmelerden **(28 ve 29)** ncu âyet-i kerîmeler, **"Tayîr âyetleri"** ni; **(30-33)** ncü âye-i kerîmeler de, Hazreti Muhammed al*eyhi's-selâm*'ın ailelerinin nasıl hareket edeceklerini ve diğer İslâm kadınlarına nasıl örnek olacaklarını ifâde etmektedir.

Tahyîr: Dünyâyı veyâ âhireti seçmekde veyâ kadını zevcelikde kalıp kalmamak husûsunda muhayyer bırakmakdır.

etmeleri teklîf ediliyordu. Bunlardan biri dünyâ hayâtı ve onun zevki idi ki bunu tercîh edenlere Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den ayrılmak hakkı verilecekdi. İkincisi de âhiretin dâimî ni'metleri, Allâh için yaşamak, Rasûlü'llâh'a lâyıkı ile arkadaşlık etmek ve Allâh'ın sonsuz mükâfâtı idi ki bunu tercîh edenlere de Cenâb-ı Hakk sonsuz mükâfâtlar verecekdi.

Bunun için Mescid'deki hucresinden ayrılarak **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ*'nın yanına gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, nâzil olan bu **"Tahyîr âyetleri"** ni okudu ve **Hazreti Âişe radıye'llâhü anhâ**'ya,

"Git, anan ve baban ile görüş. İki şıkdan hangisini tercîh ederseniz haber ver de ona göre hareket edelim".

dedi. O da,

"Sana âit bir husûsda anam ve babam ile istişâre edermiyim. Elbetde Allâh'ı ve Rasûl'ünü tercih ederim".

cevâbını verdi.

Bundan sonra diğer ailelerine de aynı sözü söyledi. Onlar da Allâh'ı ve Rasûl'ünü tercîh ederek Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ*'nın hareket etdiği gibi hareket etdiler. Bu sûretle de **Îlâ'** ve **Tahyîr** hâdiseleri son bulmuş oldu.

L i a n hâdisesi

Hicret'in dokuzuncu yılının Şa'bân ayında, nâzil olan **"Hadd-i kazif"** âyeti kırâet edildiği bir sırada, Ashâb-ı Kirâm'dan birisi ayağa kalkarak, şöyle dedi:

"Yâ Rasûle'llâh, bir adam, karısı ile başka birisini zinâ ederken görse durum nasıl olacak? Bu âyet-i kerîmeye göre, zinâ isnâdında bulunub da dört şâhid getiremezse -iftirâda bulunduğu için- kendisine Hadd-i kazif lâzım gelip seksen değnek vurulacak, şehâdeti redd edilecek, fıskına hukm olunacak. Vurup öldürse -kısâsen- kendisi de öldürülecek. Sükût etse gayz edilecek şey'e (aile şerefine, gayret ve hamiyyetine dokunacak şey'e) sükût etmiş olacak. Eğer dört şâhid bulup getirmeye kalksa o gelinceye kadar adam işini bitirip gider. Fethet Allâh'ım".

Bu sırada **Benî Aclan oğulları**'ndan **Uveymir ibn-i Hâris**, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e gelerek karısı **Havle bint-i Kays**'ın, **Şerîk ibn-i Sehmâ'** ile **zinâ** etdiğini gördüğünü söyledi ve karısına zinâ isnâdında bulundu. O da,

"Allâh'dan kork, karına zinâ isnâdında bulunma. Eğer iddiânda sâdık isen dört şâhidi hazırla, yoksa arkana hadd vurulur".

dedi.

Çünkü şu meâldeki **Hadd-i kazif âyeti**'ne göre, nâmûslu ve hür kadınlara zinâ isnâdında bulunanların dört şâhid getirmeleri, bunu getiremedikleri takdirde de -*iftirâda bulundukları için*- kendilerine **hadd** tatbîk edilerek seksen değnek (*celde*) vurulması îcâb ediyordu.

"Nâmûslu ve hür kadınlara (zinâ isnâdı ile) **iftirâ atan, sonra** (bu babda) **dört şâhid getirmeyen kimseler** (in her birine) **de seksen değnek vurun. Onların ebedî şâhidliklerini de kabûl etmeyin. Onlar fâsıkların ta kendileridir".**[523]

Buna rağmen **Uveymir ibn-i Hâris**, iddiâsında israr etdi. Fakat şâhid getiremedi. Durumu anlamak isteyen Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm* da, karısı **Havle bint-i Kays** ile suç ortağı olan **Şerîk ibn-i Sehmâ**'yı huzûruna getirtdirerek sorguya çekdi. Onlar da cürümlerini inkâr etdiler. Uveymir ibn-i Hâris de,

"Allâhü Teâlâ biliyor ki ben sâdıkım. Gözlerimle gördüm, kulaklarımla dinledim. Herhalde Allâhü Teâlâ'nın buna bir açıklık bahş edeceğini ümîd ederim".

dedi.

Bunun üzerine vahiy gelmeye başladı ve şu meâldeki **"Lian:** *mülâane* **"** âyetleri nazil oldu.[524]

"Zevcelerine zinâ isnâd eden ve kendilerinin kendilerinden başka şâhidleri de bulunmayan kimseler (e gelince: İşte) **onlardan her birinin** (yapacağı) **şâhidlik kendisinin hakîkaten sâdıklardan olduğunu Allâh'a yemîn** (ile) **dört** (def'a ifâde ve tekrar edeceği) **şâhidlikdir".**

"Beşinci (şehâdet) **de eğer yalancılardan ise Allâh'ın lâ'neti muhakkak kendisinin üstüne** (olmasını ifâde etmesi) **dir".**

"O (kadın) **ın bi'llâhi, onun** (zevcinin) **muhakkak yalancılardan olduğuna dört** (def'â) **şehâdet etmesi, beşincide de eğer o** (zevci**)**

---

[523] -Nûr Sûresi, âyet 4.

[524] -488-**Lian:** ***Mülâane***: İki kişinin birbirine lânetleşmesi ma'nâsına olan bu ta'bîr, bir bakımdan yemîn bir bakımdan da şâhidlik etmek ma'nâsını ifâde eder.

İstılâh ma'nâsı ise, affîfe olan karısına zinâ isnâdında bulunan bir kimse ile zinâ isnâdında bulunduğu karısının, hâkim huzûrunda usûlüne göre yapacakları dörder şehâdet ile kendi nefislerine okuyacakları **"lânet**" ve **"gazâb"** dır.

sâdıklardan ise muhakkak Allâh'ın gazâbı kendi üzerine (olmasını söylemesi) **ondan** (o kadından) **bu azâbı** (cezâ'yı) **def' eder".**

"Ya üzerinizde Allâh'ın fadl ve rahmeti olmasaydı, ya da Allâh tevbeleri cidden kabûl eden yegâne huküm ve hıkmet sâhibi olmasaydı, (hâliniz neye varırdı)**".**[525]

Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* her ikisini de yüzleştirerek kendi haklarında nâzil olan bu meâldeki âyet-i kerîmeler mu'cibince, onları murâfaa etmeye başladı.

Evvelâ **Uveymir ibn-i Hâris**, kendisini müdâfaa ederek,
"Va'llâhi, karıma zinâ isnâdında doğru söylüyorum".
diye dört def'â yemîn etdi.
Beşincisinde de,
"Eğer karıma iftirâ ediyorsam Allâh'ın lâ'neti üzerime olsun".
dedi.

Bundan sonra da karısı **Havle bint-i Kays,**
"Va'llâhi, kocamın sözleri iftirâdır".
diye dört def'a yemîn etdi.
Beşincisinde de,
"Eğer kocamın bana zinâ isnâdı doğru ise, Allâh'ın gazâbı üzerime olsun".
dedi.

Bunun üzerine, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de bunları birbirinden ayırdı.[526]

❋
❋ ❋

Bu hâdisede, **"Lian"** husûsunda fevka'l-âde ihtiyâta riâyet edilmiş, hiç bir muâmelede cârî olmayan dört def'a şehâdete lüzum görülmüş, yalancı olan **zevc** hakkında **Allâh'ın lâ'neti**, yalancı olan **zevce** hakkında da **Allâh'ın gazâbı** da'vet edilmiş; bu sûretle de her Mü'min'in ve Mü'mine'nin rûhunu titretecek, kendisini yalan yere

[525] -Nûr Sûresi, âyet 6-10.

[526] -Bu âyetler, **Hilâl ibn-i Ümeyye** hakkında da nâzil olmuşdur. Çünkü O da bu sıralarda karısı **Havle bint-i Âsım**'a, **zinâ** isnâdında bulunarak aynı iddiâları yapmışdır. Her iki hâdisede de **zinâ** ortağı, aynı şahıs olup **Şerîk ibn-i Sehmâ'**dır.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.164. (1717 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

şehâdetde bulunmadan men' edebilecek bir yemîn usûlü kabûl edilmişdir.[527]

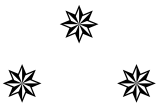

"Ey îmân edenler, eğer bir fâsık size bir haber getirirse onu (n doğruluğunu iyice) **tahkîk edin** (araştırın)**.** (yoksa) **bilmeyerek bir kavme sataşırsınız da** (musîbet getirirsiniz de) **yapdığınıza peşîman olursunuz".**[528]

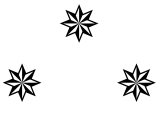

[527] -Böyle bir yemînde, **lâ'net** ve **gazâb** ta'bîrlerinin niçin kullanıldığı ve bu husûsların tafsîlâtı için bak:

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.155-164. (1716 ve 1717 nolu Hadîs-i şerîfler ve îzâhları). Kâmil Miras.

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkçe Tefsir,C.5.ss.3480-3483. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

Hukûk-i İslâmiyye ve İstılâhât-i Fıkhiyye Kâmûsu,C.2.ss.329-349. Ömer Nasûhi Bilmen.

[528] -Hucurât Sûresi, âyet 6.

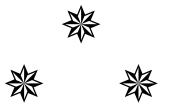

"Hakk dîn, Allâh ındinde (ancak) **İslâm'dır".**[529]

"Kim İslâm'dan başka bir dîn ararsa ondan (bu dîn) **aslâ kabûl olunmaz ve o, âhiretde de en büyük zarara uğrayanlardandır".**[530]

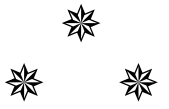

[529] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 19.
[530] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 85.

HİCRET'İN ONUNCU YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Etrafdan gelen ve etrâfa gönderilen elçilerin durumu

Hicret'in sekizinci yılında vukû' bulan **"Mekke Fethi"** nden **Hicret'in onuncu** yılında vukû' bulan **"Vedâ' Haccı"** na kadar geçen iki senelik zaman zarfında bütün Kurayş kabîleleri İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân oldukları gibi; Arabistan'da bulunan diğer Arab kabîleleri de kendiliklerinden fevc fevc, bölük bölük Medîne'ye gelip İslâm Dîni'ni kabûl ederek Müslümân oldular.

Bu hâl, Hicret'in onuncu yılı başlarında da aynı şekilde devam etdi. Bir çok Arab kabîleleri, elçi ve hey'etler göndermek sûretiyle İslâm Dîni'ni kabûl etdiklerini bildirdiler.

Bir kısım elçiler de etrâfa gönderilerek oralarda bulunan halk, İslâm Dîni'ne da'vet edildi ki bunlardan ba'zıları şunlardır:

Hâlid ibn-i Velîd radıye'llâhü anh'ın Necran'a gönderilmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in onuncu yılı başlarında Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh'* ı, bir miktar askerle **Necran** taraflarına gönderdi. O da oralara varınca halkı İslâm Dîni'ne da'vet etdi. Bir çok muvaffakıyyetler elde ederek geri döndü.

Hazreti Ali radıye'llâhü anh'ın Yemen'e gönderilmesi

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hâlid ibn-i Velîd *radıye'llâhü anh'* ın arkasından da Hazreti *Ali radıye'llâhü anh'* ı, **Yemen** taraflarındaki halkı İslâm Dîni'ne da'vet etmek için gönderdi. Oralara varınca halkı İslâm Dîni'ne da'vet ederek hakk yola çağırdı. Onların da ekseriyyeti bu da'veti kabûl edip Müslümân oldular. Hattâ Yemen'deki **Hemdân** halkının hepsi birden îmân edip Müslümân oldu. Oralarda bulunan diğer Arab kabîleleri de aynı şekilde hareket etdiler.

Bu büyük başarıları elde eden Hazreti Ali *radıye'llahü anh*, bir mektûb yazarak durumu Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'* e bildirdi. O da mektûbu alınca çok sevindi ve Cenâb-ı Hakk'a şukr etdi. Haber göndererek Medîne'ye geri dönmesini istedi. Hazreti

Ali *radıye'llâhü anh* da, vazîfesini bitirdikden sonra geri döndü. **Vedâ' Haccı**'nı yapmak üzere **Mekke**'ye giden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile orada buluşdu.

Cerîr ibn-i Abdu'llâh ve arkadaşlarının Müslümân olması

Bir gün Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ı ile oturup konuşurken söz arasında, *"Size şu tarafdan hayırlı bir adam geliyor ki yüzünde melek nişânesi vardır"* buyurdu. Bu hâdisenin arası çok geçmeden **Yemen**'de oturan **Maadd** kabîlesine mensûb **Becile** tâifesinden **Cerîr ibn-i Abdu'llâh El-Becelî,** maıyyetinde bulunan yüzelli kişilik arkadaşı ile çıkıp geldi. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile görüşüp konuşdukdan sonra arkadaşları ile birlikde Müslümân oldu. Bundan sonra da -*samîmî çalışmaları netîcesinde*- dînî hukümleri öğrenerek Ashâb-ı Kirâm'ın seçkinlerinden olmak şerefini kazandı.

Bi'l-âhare İslâm Dîni'ne hizmet ederek ba'zı muhârebelerde bulunmuş ve *"Ben rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem' e, Müslümân olmak, namazı ikâme etmek, zekât vermek ve her Müslümân'a samîmiyyetle hayırhah olmak üzrere bîat etdim"* diyerek **yüz** kadar Hadîs-i şerîf rivâyet etmişdir.

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da kendisini çok severdi. (**Melîhü'l-vech:***Güzel sîmâlı*) olduğu için de *"Cerîr, İslâm ümmetinin Yûsüf 'üdür"* derdi. Hicrî ellibir târihinde Kûfe'de vefât etmişdir.[531]

Zü'l-Halesa seferi

Zü'l-Halesa, Yemen'de bulunan bir puthânenin adıdır ki câhiliyyet zamânında, Mekke'de bulunan Kâ'be-i Muazzama'ya **"Kâ'betü'ş-Şâmiyye"** denildiği gibi, bu puthâneye de **"Kâ'betü'l-Yemâniyye"** denilirdi.

Bütün ömrü boyunca şirki ve putperestliği yok edip yerine **Tevhîd** akîdesini koymaya çalışan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bu puthâneyi de ortadan kaldırmak istiyordu. Çünkü Arabistan'daki bütün puthâneler yakılıp yıkılmış, yalnız bu puthâne kalmışdı. Bunun da yakılıp yıkılarak ortadan kaldırılması lâzımdı.

---

[531] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.391-393. Kâmil Miras.

Yemen'lilerin Medîne'ye gelip Müslümân oldukları bir sırada, bu fikrini **Cerîr ibn-i Abdu'llâh** *radıye'llâhü anh*'a açan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Yâ Cerîr, bu endîşemden beni kurtarıp gönlümü rahatlandırmaz mısın?"* dedi. O da *"Rahatlandırırım, Yâ Rasûle'llâh"* cevâbını verdi.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, **Cerîr ibn-i Abdu'llâh** *radıye'llâhü anh*'ı, bu puthâneyi yakıp yıkmak için me'mûr etdi. O da *Ahmes* kabîlesine mensûb yüzelli kişilik bir süvârî kuvveti ile oraya gitdi. Puthâneyi yakıp yıkarak içindeki putları kırdı. Bu sûretle son şirk ma'bedi de ortadan kaldırılmış oldu.[532]

Zû Kelâ' ve Zû Amr 'ın Müslümân olmaları

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından Zü'l-Halesa puthânesini yakıp yıkmakla görevlendirilen **Cerîr ibn-i Abdu'llâh** *radıye'llâhü anh,* aynı zamanda Yemen halkını ve oralarda bulunan Yemen meliklerinden **Zû Kelâ'** ile **Zû Amr** 'ı da İslâm Dîni'ne da'vet etmek üzere görevlendirilmişdi. O da oraya varıp Zü'l-Halesa ma'bedini yakıp yıkıp ortadan kaldırdıkdan sonra **Zû Kelâ'** ile **Zû Amr** 'ı, İslâm Dîni'ne da'vet etmek için gitdi. Onlar da O'nun da'vetini kabûl ederek her ikisi birden Müslümân oldu.

Bu sûretle vazîfesini başarı ile bitiren Cerîr ibn-i Abdu'llâh *radıye'llâhü anh,* Medîne'ye döndü. **Zû Kelâ'** ile **Zû Amr** da -*Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem ile görüşüp konuşmak üzere-,* onunla birlikde yola çıkdılar. Bir hayli yol aldıkdan sonra yolda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefât etdiğini ve **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'ın halîfe seçildiğini haber aldılar. Bunun üzerine,

"Yâ Cerîr, sâhibin Ebû Bekri's-sıddîk'a, bizim buraya kadar geldiğimizi ve Allâhü Teâlâ dilerse ileride Medîne'ye avdet etmek istediğimizi bildir".

dediler ve oradan ayrılarak memleketlerine geri döndüler.

Bi'l-âhare her ikisi de **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* zamânında getirebildikleri malları ile birlikde Medîne'ye hicret etdiler.

Zü Kelâ'nın onikibin kadar kölesi vardı. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*, onları satın alarak harblerde kullanmak istedi. O da

[532] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.391-393. Kâmil Miras.

-Müslümân olmadan önce işlemiş olduğu günahlarına keffâret olarak- bir anda hepsini birden azâd etdi.

Medîne'ye gelince Cerîr bin-i Abdu'llâh *radıye'llâhü anh* ile buluşup görüşen **Zü Amr** da şöyle dedi:

*"**Yâ Cerîr**, benim nazarımda sen yüksek bir şeref ve asâleti hâizsin. Samîmiyyetle bir hakîkati sana bildirmek isterim ki: Siz Arab cemâati, bir emîr öldüğünde başka bir emîri intihâb husûsunda müşâvere eder, oldukca ebedî hayır ve saâdet içinde bulunursunuz. Ne zaman ki emânet kılıç kuvveti ile, muhakkak bir kahr-u galebe ile elde edilir, artık o gâlibler emîru'l-mü'minîn (mü'min'lerin emîri) değil, mülûk-i selâtin (Saltanat hukümdarları) olurlar. Ba'zıları da bir kısım mülûk-i selâtîn'in râzı olduğu gibi haklarına râzı olup **-def'-ı zulüm ile-** halka adâlet icrâsında bulunurlar".*

İlmî ve ictimâî olgunluğa sâhib bulunan **Zü Amr** 'ın nesillere ıbret olabilecek bu sözleri, İslâm idare hukûkundaki amme idâresinin ve cumhûriyyet sisteminin hulâsa edilmiş tam bir ifâdesidir.[533]

Nasr Sûresi 'nin nâzil olması

Kur'ân-ı Kerîm'in yüzonuncu sûresi olan **Nasr Sûresi,** bir tarafdan Cenâb-ı Hakk'ın Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e va'd buyurduğu **nusrat** ve **fütûhâtı** tebşîr etmekde; bir tarafdan Hicret'in onuncu yılı başlarına kadar fevc fevc bölük bölük kendiliklerinden Medîne'ye gelerek İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olan elçi ve hey'etlerin durumunu ifâde etmekde; bir tarafdan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **Tesbîh, Tahmîd, İstiğfâr** ve **Tevbe** ile meşkûl olmasını emr ederek dünyevî vazîfelerden sonra âhiret azığına daha ziyâde önem vermesini telkîn etmekde; diğer tarafdan da Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ömrünün sona ermekde olduğunu îmâ' etmektedir.

Çünkü O'nun peygemberliği, İslâm Dîni'ni te'sîs edip yaymakdı. Bu maksad hâsıl olunca *-Kemâl, zevâl demek olacağından-* O'nun vazîfesi bitmiş olacakdı. Bu bakımdan müfessirler, çok önemli konulara işâret eden bu sûrenin husûsiyyetlerini tafsîlatlı bir şekilde açıklayıp îzah ederler ki meâli şöyledir:

---

[533] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.394-396. (1643 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

"Allâh'ın nusratı ve feth gelince";

"Sen de insanların fevc fevc Allâh'ın dînine gireceklerini görünce";

"Hemen Rabb'ini, hamd ile, tesbîh (ve tenzîh) **et. O'ndan mağfiret dile. Şübhesiz ki O, tevbeleri çok kabûl edendir".**

Bu meâldeki **Nasr Sûresi** nâzil oldukdan sonra kendisinin tesbîh, tahmîd, istiğfâr ve tevbe ile daha ziyâde meşkûl olmasının emr edildiğini, bu sûretle de hayâtının sona ermek üzere bulunduğunu anlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, -ömrünün sonuna yaklaşan Müslümân'lara bir imtisal numûnesi olmak üzere-,*

سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ اَسْتَغْفِرُ اللهَ وَاَتُوبُ إِلَيْهِ.

"Sübhâne'llâhi ve bi-hamdihî estağfiru'llâhe ve etûbü ileyh".

"Yâ Rabb'i, seni tesbîh ve tenzîh eder, sana hamd eder, senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim. İlâhî, beni afvet".

duâsını çok zikr eder olmuşdur ki O'nun bu **duâsı** bir **Sünnet**'dir. Çünkü **ismet** sâhibi olan (*günahlardan korunmuş olan*) bir peygamberin tesbîh, tahmîd, istiğfâr ve tevbe ile me'mûr olması, her halde O'nun rûhunun saffet ve huzûrunun artmasına delâlet etdiği gibi, ümmetine bir imtisâl numûnesi olmasına da delâlet eder.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu sûre nâzil oldukdan sonra iki sene -*veyâ altmış veyâ seksen gün*- yaşamış ve bu müddet zarfında da hiç gülmemişdir.

O'nun vefâtının yaklaşmış olduğunu anlayan **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh,* (veyâ Hazret Ömer *radıye'llâhü anh* ile Abbâs bin-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh*) da ağlamışlardır. Onların bu hâlini gören Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"Niçin ağlıyorsunuz?",

deyince, onlar da,

"Yâ Rasûle'llâh, bu sûre sizin fânî âleme vedâ' edip gitmenize delâlet ediyor",

demişlerdir. O da,

"Evet, dediğiniz gibidir",

cevâbını vermişdir ki bu hâdiseden kısa bir müddet sonra **Vedâ' Haccı** vukû' buldu.

Vedâ' Haccı

Mekke'den Medîne'ye hicret etdiği günden beri -*gerek Kurayş'liler tarafından hacc yollarının tutulmuş olması, gerekse Hudeybiye müsâlehası gibi ba'zı müsâleha ve mâniaların bulunması-*, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, istediği gibi bir hacc merâsimi yapmak imkânını vermemişdi. Halbuki O, yukarıda zikr edilen **Nasr Sûresi** 'nin nâzil olmasından sonra vafâtının yaklaşmış olduğunu anlayınca, bir tarafdan böyle bir hacc fârizasını îfâ' etmek, bir tarafdan ümmeti ile vedâlaşmak, bir tarafdan da **İslâm Dîni**'nin, **İslâm Hukûku**'nun, **İslâm Ahlâkı**'nın ibâdete ve ictimâî hayâta taallûk eden bütün esâslarını, bütün hukümlerini büyük bir topluluk karşısında i'lân ederek cihânın tenvîrini bir kerre daha te'mîn etmek istiyordu. Zâten hâdiselerin seyri de -*ınd-i ilâhî'de ma'lûm olduğu ve takdîr edildiği vechile*- bunu îcâb etdiriyordu. Bunun için böyle bir imkânı ancak Hicret'in onuncu yılında bulabilen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, derhâl hacc hazırlıklarına başladı.[534]

Hicret'in onuncu yılının **Zü'l-ka'de** ayında hacc hazırlıklarına başlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* hacc

---

[534] -Bu hacca, muhtelif isimler verilmişdir. Fakat bunlar arasında en ziyâde, **"Hıccetü'l-vedâ':***Vedâ' Haccı* **"** unvânı daha fazla şöhret bulmuşdur. Şöyle ki:

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu hacc esnâsında **Arafat** ve **Minâ** hutbelerini okurken,

"Bu dediklerimi belleyiniz. Haccın usûlünü benden öğreniniz. Burada olmayanlara teblîğ ediniz. Öyle sanıyorum ki bir daha benimle burada buluşamazsınız".

diyerek ümmetine **vedâ'** etdi. Bu bakımdan bu hacca, **Hıccetü'l-vedâ'** denildi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile birlikde hacca gitmek ve haccın bütün menâsikini bi'z-zât O'ndan görüp yapmak için **Haram-ı şerîf** 'de yüz bin kişiden fazla bir topluluk vücûde geldi. Bunun için de bu hacca, **Hıccetü'l-İslâm** denildi.

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, hac esnâsındaki hutbelerinde dînî hukümleri teblîğ etdikce *"Teblîğ etdim mi?"* diye sordu. Müslümân'lar da *"Evet, teblîğ etdin"* cevâbını verdiler. Bunun için de bu hacca**, Hıccetü'l-belâğ** denildi.

Bu hacc esnâsında,

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلاَمَ دِيناً ط

"Bu gün sizin dîninizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki ni'metimi tamamladım ve size dîn olarak Müslümân'lığı beğenip seçdim ve ondan (ve onun îcâblarını yerine getirenlerden) **râzı oldum".** (Mâide, 3).

âyet-i kerîmesi nâzil oldu. Bu sûretle bütün dînî hukümlerin tamamlanmış olduğu ve Müslümân'lığın kemâle ermiş bulunduğu bildirilmiş oldu. Bunun için de bu hacca, **Hıccetü'l-Kemâl ve't-Temâm** denilmişdir.

fârizasını îfâ' edeceğini her tarafa i'lân etdirdi. Bu sevinçli haber, her tarafa sür'atle yayıldı. Bunun üzerine böyle büyük bir ibâdetin, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile birlikde yapılacağını haber alan ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e refâkat etmek şerefine nâil olmak isteyen Müslümân'lar da derhal hacc hazırlıklarına başladılar. Kısa bir zamanda fevc fevc gelerek Zü'l-ka'de ayı sonlarında Medîne'de toplandılar. Bu sûretle Medîne etrâfında kurulan çadırlar, hacc için hazırlanan kurbanlıklar, bir kardeş havası içinde biribirleriyle kucaklaşıp heyecenla ibâdet yolculuğuna hazırlanan Müslümân'lar, Medîne sokaklarında ayrı bir manzara arz ediyordu. Yüz bin kişiyi bulan bu muazzam topluluk, Allâhü Teâlâ'nın Rasûl'ünün hareket emrini bekliyordu.[535]

Bu sûretle Zü'l-ka'de ayının **yirmibeşinci Cumartesi** günü bütün hazırlıklarını tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, öğle namazını **Mescid-i Saâdet'**de tam olarak (*dört rek'at olarak*) kıldı. Îrâd etdiği bir hutbede de hacc hakkındaki âyet-i kerîmeleri okuyarak haccın farz, vâcib, sünnet gibi menâsikini ve âdâbını ta'rîf etdi.[536]

Bundan sonra evine gidip yıkanarak güzel kokular süründü. Saçlarını taradı. Bütün zevceleri, Ehl-i beyt'i ve Ashâb-ı Kirâm'ı ile birlikde Medîne'den hareket etdi. Kızı Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ* da kendisi ile berâberdi. Diğer Müslümân'lar da kendilerini ta'kîb etdiler. Bu sırada kurbanlık develer de sürüler hâlinde Mekke yolunu tutmuşlardı.

İkindi vaktine doğru Medîne'nin **mîkâtı** olan **Zü'l-huleyfe** 'ye varıldı. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, burada konaklıyarak ikindi namazını seferî olarak iki rek'at kıldı. Ashâb-ı Kirâm ve diğer Müslümân'lar da aynı şekilde hareket etdiler. Yolculuk boyunca kıldıkları bütün namazları da seferî olarak kıldılar. Geceyi Zü'l-huleyfe 'de geçirerek istirahat etdiler.

Sabah olunca Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* yıkandı, gusül abdesti aldı, ihrâma girdi, iki rek'at namaz kıldı. Bundan sonra da,

---

[535] -Bir çok kayıtlarda, bu topluluğun yüz bin kişi civârında olduğu, ba'zı kayıtlarda da kırk bin kişi civârında olup ileride yüz bin kişiyi bulduğu bildirilmektedir.

[536] -Ba'zı kayıtlarda da, Perşembe günü Medîne'den hareket edildiği söylenmektedir.

"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek".

"Evet, Yâ Rabb'i, da'vetine icâbet ederek huzûruna geldim. Evet, Yâ Rabb'i, da'vetine icâbet ederek huzûruna geldim. Her zaman Sana itâat ederim. Yâ Rabb'i, Senin bir şerîkin yokdur. Hamd, Sana mahsûsdur. Her ni'met Senindir. Mülk Senindir. Bütün bunlarda Senin hiçbir şerîkin yokdur".

diyerek **Telbiye** 'ye başladı. Ashâb-ı Kirâm ve diğer bütün Müslümân'lar da aynı şekilde hareket ederek **Telbiye** 'ye başladılar.

Bundan sonra **Kasvâ'** adlı devesine binerek **Zü'l-huleyfe**'den hareket eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Allâhü Teâlâ'ya **hamd** ederek O'nu **tesbîh** ve **tenzîh** etdi. **Tekbîr** ve **Tehlîl** getirdi. Ashâb-ı Kirâm ve diğer Müslümân'lar da aynı şekilde hareket ederek kendisini ta'kîb etdiler. Hep bir ağızdan alınan **Telbiye**, **Tekbîr** ve **Tehlîl** sadâları, gökleri çınlatmaya başladı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,*

"Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek".

dedikce her tarafdan aynı ses yükseliyor, dağlar taşlar ve âfaklar bu ses ile inliyordu.[537]

Bu şekilde yoluna devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Beydâ** mevki'ine gelince, **Vâdi'l-akîk** denilen yerde Cebrâîl *aleyhi's-selâm* gelerek hacc ile umre'yi berâber yapmaya niyet etmesini söyledi. O da hacc ile umre'yi birleşdirip **Hacc-ı Kıran** 'a niyet etdi. Cemâate de hacc ile umre'yi *-bir ihrâm ve bir niyet ile-* birleşdirip **Hacc-ı Kıran**'a niyet etmekde veyâ hacc ile umre'yi *-İki ihrâm ve iki niyet ile-* ayrı ayrı yapıp **Hacc-ı Temettû**'a niyet etmekde serbest olduklarını bildirdi. Onların da bir kısmı Hacc-ı Kıran'a, bir kısmı da Hacc-ı Temettû'a niyet etdi. Bu sûretle de câhiliyyet devrinden kalma *-Hacc ile umre birlikde yapılmaz, Çünkü büyük günahdır-* i'tikâdı, ilgâ edilmiş oldu.[538]

---

[537] **-Tekbîr:** *"Allâhü ekber, Allâhü ekber, lâ ilâhe ille'llâhü ve'llâhü ekber, Allâhü ekber ve li'llâhi'l-hamd",* demekdir.

Tehlîl: *"Lâ ilâhe ille'llâh"* demekdir.

[538] **-Hacc-ı Kıran:** Bir ihram ve bir niyet ile hacc ve umre'yi birleşdirip ikisini birlikde yapmaya denir ki bu nev'î hacc'da, umre yapıldıkdan sonra ihramdan çıkılmaz. Ancak haccı da tamamlayıp kurban kesip tıraş oldukdan sonra ihramdan çıkılır.

Hacc-ı Temettû': İki ihram ve iki niyet ile hacc ile umre'yi ayrı ayrı yapmaya denir ki bu nev'î hacc'da da evvelâ bir ihram ve bir niyet ile umre yapılır, tıraş olunup

Yoluna devam eden kâfile **Bathâ** mevkîine gelince, daha evvel bir vazîfe ile **Yemen**'deki kabîlesine gönderilen **Ebû Mûse'l-eş'arî** *radıye'llâhü anh* da Yemen kâfilesi ile birlikde gelip Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kâfilesine iltihâk etdi.

Bir insan deryâsı hâlinde dalgalana dalgalana Mekke'ye doğru ilerleyen bu tertemiz Müslümân'lar ile birlikde yoluna devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Serf** denilen yere gelince konakladı. Namaz kılıp istirahat etdi. Geceyi, **Serf** mevkîindeki **Zî-Tuvâ** denilen yerde geçirdi. Zü'l-hıcce ayının üçüncü Cumartesi günü olmuşdu. Sabah olunca sabah namazını, Zî-Tuvâ denilen yerde kıldı. Burası Mekke'ye yakındı. Namazdan sonra gusl ederek sabahleyin erkenden büyük bir hacı kâfilesi ile birlikde Zî-Tuvâ'dan hareket etdi. Zü'l-hıcce ayının dördüncü Pazar günü Mekke'nin üst tarafındaki **Muallâ** *(Kedâ)* yolundan Mekke-i Mükerreme'ye vardı. **Benî Şeybe** kapısından girip **Haram-ı şerîf** 'e dâhil oldu. **Kâ'be-i Muazzama**'yı görünce de,

"Yâ Rabb, Sen bu beytin şerefini, şânını, azametini ve heybetini artır".

diye duâ etdi.

Bundan sonra da,

"Allâh'dan başka Tanrı yokdur. Birdir, ortağı yokdur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. Yaşatan ve öldüren O'dur. O, her şey'e kâdirdir. O'ndan başka ibâdet edecek yokdur, ancak O'na ibâdet edilir. Va'dini yerine getirdi, kuluna yardım etdi, aleyhinde birleşen düşmanları yalnız başına hezîmete uğratdı".

buyurdu.

Bundan sonra **Kasvâ'** adlı devesinin üzerinde **Kâ'be-i Muazzama**'yı yedi def'a **tavâf** etdi. Bunun ilk üçünde sür'at gösterdi. **Haceru'l-Esved**'i isti'lâm edip selâmlıyarak **Rukn-i Yemânî**'yi mesh etdi. Tavâfı tamamladıkdan sonra devesinden inerek **Makâm-ı İbrâhîm**'e gelip iki rek'at namaz kıldı. Bundan sonra da **Safâ** tepesine giderek Cenâb-ı Hakka hamd-ü senâ edip duâ ve niyâzda bulundu. **Safâ** ve **Merve** tepeleri arasında yedi def'a **sa'y** etdi. Bunu da tamamlayınca, kendisi kurban getirdiği ve **Hacc-ı Kıran**'a niyet etdiği

---

ihramdan çıkılır. Bundan sonra da **Terviye** gününde yeniden ihrâma girilip hacca niyet edilerek hacc yapılıp tamamlanır.

Hacc-ı ifrat: Yalnız hacc için ihrâma girilip niyet edilerek yapılan hacca denir ki bu halde umre yapılmaz.

için ihramdan çıkmadı. Kurban getirmeyenler ve **Hacc-ı Temettû**'a niyet edenler ise, ihramdan çıkarak umre'ye son verdiler.[539]

Bu sırada bir müddet evvel **Yemen**'e gönderilmiş olan **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* da kendi kâfilesi ile birlikde çıkıp geldi ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e iltihak etdi. Kurbanlıklarını getirenler ve Hacc-ı Kıran'a niyet edenler, umre'lerini yapdıkdan sonra ihramdan çıkmadılar. Kurbanlıklarını getirmeyenler ve Hacc-ı Temettû'a niyet edenler de umre'lerini yapdıkdan sonra ihramdan çıkdılar. Diğer yerlerden gelen kâfileler de aynı şekilde hareket etdiler.

Bu sûretle Zü'l-hıcce ayının dördüncü günü Mekke-i Mükerreme'ye gelerek umre'sini tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Zü'l-hıcce ayının sekizinci Perşembe gününe kadar *-ihramlı olarak-* Mekke'de kaldı. Zü'l-hıcce ayının sekizinci Perşembe günü **(Terviye günü),** Kasvâ' adlı devesine binerek **Minâ**'ya doğru hareket etdi. Umre'lerini yapdıkdan sonra ihramdan çıkmış olan Müslümân'lar da Terviye günü Mekke'de yeniden ihrâma girerek hacca niyet etdiler. İhramdan çıkmayan Müslümân'lar ile birlikde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i ta'kîb ederek Minâ'ya gitdiler.

Minâ'ya gelen Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, o gün Minâ'da kaldı. Öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarını Minâ'da kıldı. Güneş doğuncaya kadar Minâ'da istirahat etdi. Bu arada da **Arafat**'da bulunan **Nemîre** mevkîinde bir çadır kurulmasını emr etdi. Bundan sonra da Zü'l-hıcce ayının dokuzuncu Cum'a günü **(Arafe günü)** sabahleyin erkenden güneş doğarken Minâ'dan hareket ederek

---

[539] **-"Safâ ve Merve tepeleri arasında sa'y etmek, Allâhü Teâlâ'nın şeâirindendir** (İbâdet etmeye vesîle olan nişânelerindendir)**".** (Bakara, 158).

meâlindeki âyet-i kerîme muktezâsınca bu iki tepe arasında yedi def'a sa'y yapdıkdan sonra umre'sini tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, cemâate hitâben,

"Berâberlerinde kurban getirmeyenler, -Hacc-ı Temettû'a niyet edip Hacc-ı Kıran'a niyet etmeyenler-, ihramdan çıksınlar".

dedi. Bu şekilde olan Müslümân'lar da umre'lerini tamamladıkdan sonra ihramdan çıkdılar. Ancak câhiliyyet devrindeki eski âdet ve an'anelerinin te'sîri altında kalan ba'zı kimseler. umre'yi îfâ' etmek istemediler. Bunu gören Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Eğer ben de kurban edeceğim develeri berâberimde getirmemiş ve Hacc-ı Kıran'a niyet etmemiş olsaydım, umre'yi îfâ' edip ihramdan çıkardım".

buyurdu. Bunun üzerine onlar da umre'yi îfâ' ederek ihramdan çıkdılar.

Müzdelife'ye doğru yol aldı. Müzdelife'ye varınca orada durmadan geçip Arafat'a vardı ve kendisi için hazırlanmış olan Nemîre mevki'indeki çadıra indi. Ashâb-ı Kirâm ve diğer Müslümân'lar da aynı şekilde hareket ederek Arafat'a geldiler. Çadırlarını kurup istirahat etdiler.[540]

Zevâl vaktinden (*öğle vaktinden*) biraz sonra çadırından dışarı çıkan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Kasvâ'** adlı devesine binerek **Arafat vâdîsi**'nin ortasına geldi. **Cerîr ibn-i Abdu'llâh** *radıye'llâhü anh* vâsıtası ile sükûneti te'mîn etdi. Bundan sonra da **Vedâ' Haccı**'nda okumuş olduğu **üç meşhûr** hutbesinden birincisini îrâd etmeye başladı. Kalabalık fazla olduğu için de -*sesin gitmediği yerlere*-, **Rabîa ibn-i Ümeyye** *radıye'llâhü anh* gibi gür sesli münâdîler (*müezzinler*) tarafından tekrar etdirdi. Onlar da -*kendisinin ta'lîm ve emriyle*- ***"Ey insanlar, Rasûlü'llâh der ki..."*** diyerek O'nun her cümlesini tekrar ederek halka i'lân etdiler. Orada bulunan yüzyirmidört binden fazla İslâm topluluğu da, bu mühim hutbeyi, derîn bir sükûnet içerisinde büyük bir dikkât ve alâka ile dinledi. **İslâm inkılâb târihi**'nin bütün beşeriyyete hitâb eden en mühim ve en müessir nutku, işte böyle söyleniyor, böyle dinleniyordu.

Sükûnet te'mîn edilip her şey' tek kulak kesildikden sonra bu muazzam insan topluluğu arasından yükselen gâyet şefkatli ve tatlı bir ses, şöyle diyordu:

❋
❋ ❋

"Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ ederiz. Bizleri bu haram ayında, bu azîz günde, bu mukaddes yerde bir araya toplayan Allâh'a şükurler olsun. Hepimiz O'na döneceğiz. Nefislerimizin fenâlıklarından ve kötü amellerimizden O'na sığınırız.

---

[540] -Câhiliyyet devrinde Kurayş eşrâfı **Müzdelife**'de, hâriçden gelen halk da **Arafat**'da vakfe ederek Kurayş'e karşı müstesnâ bir hurmet gösterilirdi. Çünkü Müzdelife'yi Haram-ı şerif'in hudûdu dâhilinde, Arafat'ı da Haram-ı şerîf'in hudûdu hâricinde kabûl ederlerdi. Bunun için de Haram-ı şerîf'in sâhibi olarak kabûl edilen Kurayş'liler, haccın menâsikini Haram-ı şerîf'in hâricine götürmeyi, haccın şeref ve haysiyyetine aykırı bulurlardı. Halbuki vaktiyle **İbrâhîm** *aleyhi's-selâm* Arafat'da vakveye durmuşdu.

İşte bu eski bâtıl âdet ve i'tikâdı ilgâ etmek isteyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Müzdelife'de durmayıp Arafat'a giderek orada vakfeye durdu. Bu sûretle de, **Hums** adı verilen bu eski âdet ve i'tikâd ilgâ olunmuş oldu. Zâten Hazreti Muhammed sallâ'llâhü *aleyhi ve sellem* 'in vazîfelerinden biri de, **Hazreti İbrâhîm** *aleyhi's-selâm* 'ın dîni olan **Hanîf** 'liği ihyâ etmekdi.

Allâh'ın hidâyet etdiğini kimse yoldan çıkaramaz. Allâh'ın şaşırtdığını da kimse yola getiremez. Ben şehâdet ederim ki: Allâh'dan başka ilâh yokdur. Birdir, eşi, benzeri ve ortağı yokdur. Yine ben şehâdet ederim ki: Muhammed, O'nun kulu ve Rasûl'üdür.

Ey Allâh'ın kulları, Allâh'dan korkup korunmanızı ve O'na itâat üzere olmanızı vasıyyet ederim.

Ey insanlar, sözlerimi dikkatle dinleyiniz. Zîrâ bilmiyorum ammâ belki bu yıldan sonra sizinle bir daha burada buluşamıyacağım.

Ey insanlar, biliniz ki yarın Allâh'ın huzûruna varacak ve yapdığınız işlerden sorumlu olacaksınız. Sakın benden sonra eski âdetlere dönüp de birbirinizin boynunu vurmayınız. Bu vasıyetlerimi burada bulunanlar burada bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki bildirilen kimse burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak muhâfaza etmiş bulunur.

Ey insanlar, bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu yeriniz (Mekke) nasıl mukaddes bir yer ise, canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da -Rabb'inize kavuşuncaya kadar- böyle mukaddesdir, her türlü taarruzdan mâsundur (haramdır, kendisine taarruz edilemez).

Ey insanlar, câhiliyyet devrine âid her şey' ilgâ edilmişdir. Allâhü Teâlâ o devrin fenâlıklarını üzerinizden kaldırmışdır. Soy sop ile övünme yokdur. Hiç bir Arab'ın Arab olmayana, hiç bir Arab olmayanın da Arab olana şeref ve rüçhan hakkı yokdur. Hepiniz Âdem'den, Âdem de toprakdandır.

Ey insanlar, sözlerimi iyi dinleyip düşününüz. Muhakkak bilmelisiniz ki her Müslümân, diğer Müslümân'ın kardeşidir. Bütün Müslümânlar, eşitdirler. Kişiye -kardeşinin gönül hoşluğu ile verdiği müstesnâ- başka hiç bir şey' helâl olmaz. Kendi haklarınızı koruyunuz ve nefislerinize zulm etmeyiniz.

Teblîğ etdim mi? Yâ Rabb.

Ashâb-ı Kirâm:

Evet teblîğ etdin, Yâ Rasûle'llâh.

Şâhid ol Yâ Rabb, şâhid ol Yâ Rabb, şâhid ol Yâ Rabb.

Ey insanlar, kimin yanında bir emânet varsa onu sâhibine, kendisine emniyyet edene versin. Borcun ödenmesi lâzımdır. Kefil olan sözünü yerine getirsin. Ödünç alınan şey', geri verilmelidir. Hediyyelere hediyye ile mukâbele olunur.

Ey insanlar, Allâh hukm ediyor ki artık ***ribâ'*** *(fâiz) yokdur (yasakdır). Fâizin her nev'i mülgâdır, ayağımın altındadır. Fakat re'sü'l-malllar (sermâyeler), borç verenindir, onu vermek gerekir. Ne zulm ediniz, ne de zulm olununuz. En evvel kaldırdığım fâiz,* ***Abdü'l-muddalib oğlu Abbâs****'ın alacağı fâizdir. Câhiliyyet devrinde güdülen kan da'vâları da tamâmen kaldırılmışdır. Bu kan da'vâlarından kaldırdığım ilk kan da'vâsı da* ***Abdü'l-muddalib****'in torunu* ***Hâris oğlu Rabîa*** *'nın kan da'vâsıdır.*[541]

Ey insanlar, haram aylarını istenilen zamâna götürmek için araya bir ay katmak, câhiliyyet küfrünü artırmakdan başka bir şey' değildir. Bununla müşrikler dalâlete düşdüler (düşerler). Allâh'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını haram yapmak isterler. Zaman, Allâh'ın yerleri ve gökleri yaratdığı günden beri aynı şekilde devam etmekde ve yılın ayları bir sıra altında -dördü haram olmak üzere- onikiye varmaktadır.[506]

Ey insanlar, kadınların haklarına riâyet etmenizi ve bu husûsda Allâh'dan korkmanızı tavsıye ederin. Siz onları Allâh'ın emâneti olarak aldınız. Allâh'ın kânûnu ile izdivaç etdiniz. Onların nâmûslarını ve ismetlerini Allâh adına söz vererek helâl edindiniz. Bunun için kadınlarınızın üzerinde sizin hakkınız, sizin üzerinizde de onların hakları vardır. Sizin hoş görmeyeceğiniz kimseleri evlerinize almamaları, kötü görülen hareketlerde bulunmamaları hakkınızdır.

---

541 -**Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh*, Müslümân olmadan önce fâizcilik yapardı. Bunun için de bir çok kimselerde sermâye ve fâiz alacağı vardı.

Rabîa ibn-i Hâris de, kendi oğluna**, Benî Sa'd** (veyâ Benî Leys) kabîlesinden süt anne ararken **Huzeyl** isminde birisi tarafından öldürülmüşdü. Bu bakımdan bunun kan da'vâsı güdülürdü.

506-Câhiliyyet devrinde her türlü ihtiyaçlarını harp ve yağmacılıkla elde etmeye çalışan Arab'lar, haram aylarında bu işi yapamazlardı. İşte bu müşkillerini hall etmek için **"Nesi' "** ismini verdikleri bir âdet ortaya koyarak haram aylardan birini, diğer aylardan birisi ile değiştirirler, bu sûretle de her ayda harp ve yağma işine devam ederlerdi.

Haram aylar: Zü'l-ka'de, Zü'l-hıcce, Muharrem ve Raceb aylarıdır.

506-Câhiliyyet devrinde her türlü ihtiyaçlarını harp ve yağmacılıkla elde etmeye çalışan Arab'lar, haram aylarında bu işi yapamazlardı. İşte bu müşkillerini hall etmek için **"Nesi' "** ismini verdikleri bir âdet ortaya koyarak haram aylardan birini, diğer aylardan birisi ile değiştirirler, bu sûretle de her ayda harp ve yağma işine devam ederlerdi.

Haram aylar: Zü'l-ka'de, Zü'l-hıcce, Muharrem ve Raceb aylarıdır.

Eğer bunları yaparlarsa kendilerinden ayrılmanıza izin vardır. Eğer haklarınıza riâyet ederlerse onlara iyi bakınız ve değerince giydiriniz. Bu onların haklarıdır. Onlara iyi sözlerle öğüt verin. Çünkü onlar sizin yardımcılarınızdır, kendilerini size bağlamışlardır. Kadınlar kocalarının izni olmadıkca onun malından hiçbir şey'i başkasına vermeyeceklerdir. Erkekler de kadınlarını sayacaklardır.

Hizmetcilerinize de yediğiniz yemeklerden yedirmeye, giydiğiniz elbîselerden giydirmeye dikkat ediniz. Afv edemeyeceğiniz bir hatâyı işlerlerse onlardan ayrılabilirsiniz. Onlar, Allâh'ın kullarıdır, hiç bir zaman kötü muâmele görmeye lâyık değillerdir.

Ey insanlar, Allâh, her hakk sâhibine hakkını (Kur'ân'da) vermişdir. Vereseye vasıyet etmek yersizdir, (vâris için vasıyete lüzum yokdur). Çocuk kimin yatağında doğmuşsa ona âiddir. Nâmûs hırsızlığı men' edilmişdir (haramdır), zinâkar için mahrûmiyyet vardır. Kendini babasından başkasına nisbet etmek iddiâsında bulunarak neseb iddiâ eden soysuzlar veyâ velîsinden (efendisinden) başkasına intisâba kalkarak onu kendisine velî (efendi) yapan nankörler, Allâh'ın gazâbına, meleklerin lâ'netine ve bütün Müslümân'ların ilencine uğrarlar. Allâhü Teâlâ, bu gibilerin ne ibâdetlerini, ne tevbelerini, ne adâletlerini ve ne de şehâdetlerini kabûl eder.

Ey insanlar, şeytan artık bu topraklarda tapılan bir şey' olmakdan, yeniden nüfûz ve saltanatını kurmak kudretinden tamâmen ümîdini kesmişdir. Fakat bu kaldırdığım şey'ler hâricinde, içinizden her kim onun arzûlarına uyarak küçük gördüğü işlerde ona uyarsa o yine memnûn olacakdır. Bunun için ona karşı dâimâ uyanık bulununuz ve dîninizi korumak için bunlardan da hazer ediniz.

Ey Mü'min'ler, size öyle bir beyyine (ap-açık bir delîl) bırakıyorum ki ona sıkı tutunursanız sonuna kadar dalâlete düşmezsiniz. Bu beyyine, Allâh'ın kitâbı ***Kur'ân*** *ile Rasûl'ünün* ***Sünnet***'idir.

Ey insanlar, teblîğ etdim mi? Yarın bu size sorulacakdır, beni sizden soracaklardır. Ne dersiniz?

Ashâb-ı Kirâm,

Evet Yâ Rasûle'llâh, teblîğ etdin, risâlet vazîfeni îfâ' etdin, bize vasıyyet ve nasîhatde bulundun.

Orada bulunan binlerce Müslümân'dan bu cevâbı alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de şehâdet parmağını göğe doğru kaldırarak, sonra da cemâat üzerine çevirip indirerek,

Şâhid ol yâ Rabb, şâhid ol yâ Rabb, şâhid ol yâ Rabb,

dedi ve hutbesine son verdi.

❋
❋ ❋

Bu sûretle hutbesini bitiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Bilâl-i Habeşî** radı*ye'llâhü anh*'a emr ederek bir ezan okutdu. Henüz öğle namazı kılınmamış olduğundan öğle ile ikindi namazlarını cem' ederek iki kâmet ile edâ' etdi. Evvelâ bir kâmet edilerek öğle namazının farzını, sonra da bir kâmet daha edilerek ikindi namazının farzını kıldı. Bu iki farz arasında nâfile namaz kılmadı.

Bundan sonra devesine binerek **Cebelü'r-rahme** 'nin alt tarafında bulunan **Mevkîf** 'e geldi. Deve üzerinde durup mübârek yüzünü kıbleye çevirerek güneş batıp sarılığı zâil oluncaya kadar vakfe etdi ve,

"Yâ Rabb, namazım, hacc resîmelerim, hayâtım ve memâtım hep senindir. Yâ Rabb, gönül vesvesesinden, şerîrin şerrinden, kötü işlerden Sana sığınırım. Allâh'dan başka ilâh yokdur. Birdir, eşi ve ortağı yokdur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O, her şey'e kâdirdir".

diyerek uzunca bir duâ buyurdu. Kendisini ta'kîb eden Müslümân'lar da aynı şekilde hareket ederek vakfeye durup duâ etdiler.

Güneş batmak üzere iken, **Fadl ibn-i Abbâs** *radıye'llâhü anhümâ* 'nın vâlidesinin gönderdiği bir bardak sütü içdi. Bu sûretle de Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in o gün (*arafe günü)* oruçlu olmadığı iyice anlaşılmış oldu. Tam bu sırada *-henüz **Mevkîf** 'den ayrılmadan-* şu âyet-i kerîme nâzil oldu:

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلاَمَ دِيناً ط

"Bu gün sizin dîninizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki ni'metimi tamamladım ve size dîn olarak Müslümân'lığı beğenib seçdim ve ondan (ve onun îcâblarını yerine getirenlerden) **râzı oldum".**[542]

[542] -Mâide Sûresi, âyet 3.

Bu âyet-i kerîmenin nâzil olması ile, bir tarafdan bütün dînî hukümlerin tamamlanmış olduğu, Müslümân'lığın kemâle ermiş bulunduğu, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vazîfesini ikmâl etdiği bildirilmekde; bir tarafdan da fânî hayâta vedâ etmesinin yaklaşmış olduğu îmâ edilmekde idi. Bu âyet-i kerîmeyi işiten **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, bunun farkına varıp,

"Bu âyet-i kerîme, Rasûlü'llâh'ın vefât edeceğini bildiriyor".

diyerek ağlamaya başladı ki hakîkaten de öyle oldu. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu târihden sonra seksenbir veyâ sekseniki gün daha yaşadı. Bu müddet zarfında da şerîat ahkâmına hiçbir huküm ilâve olunmadığı gibi, hiçbir huküm de nesh'e ve tebdîl'e uğramadı.[543]

Güneş batdıkdan sonra **Kasvâ'** adlı devesine binen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* evlâdlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ın oğlu **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ı terkisine alarak **Arafat** 'dan **Müzdelife**'ye doğru hareket etdi. Yolda kendisi devesinin gemini çekerek yavaş yavaş gitdiği gibi, halka da sağ eli ile işâret ederek,

"Es-sekîne, es-sekîne:*Ağır ağır gidiniz, acele yürümekle hayır bulunmaz"***.**

diyordu. Bu şekilde bir müddet gitdikden sonra abdestini yeniledi. Usâme *radıye'llâhü anh* da *"Namaz kılacağız, değil mi?"* deyince, *"Hayır, namaz ileride"* cevâbını verdi. Bundan sonra yoluna devam

---

[543] -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Arafat** 'da bulunduğu sırada iki hâdise cereyan etdi. Şöyle ki:

1-Arafe (*Arife*) günü **Necid** 'den bir kâfile gelmişdi. Bunlar Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e yaklaşarak haccı sordular. O da halka hitâben,

"Bir kimse cem' gecesi güneş doğmadan Arafat'a gelip vakfe edecek olursa hacca yetişmişdir. Bayramın birinci gününden sonra Minâ'da kalmak ise üç gündür. Üçüncü gün ya'nî Zü'l-hıcce ayının onüçüncü günü, acele edip gidenlere de, geri kalanlara da bir günah yokdur".

buyurdu. Bu sûretle de câhiliyyet devrinden kalma,

"Bayramdan sonra Minâ'da üç gün kalmak şartdır".

âdetini ilgâ etdi.

2-Arafe günü bir kimse vefât etmişdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

*"Allâh, onu -**Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk...**- diyerek kaldıracakdır".*

buyurdu ve başı sarılmadığı halde defn etdirdi. Bu sûretle de hacc sevâbına nâil olacağını, fakat hacc menâsikinin tamamlanmamış olduğunu ifâde etdi.

ederek temkinli ve vakarlı bir halde **Müzdelife**'ye (*ictimâ' yerine*) geldi. Henüz akşam namazı kılınmamışdı. Yatsı namazının da vakti girmişdi. Bunun için akşam ve yatsı namazlarını cem' ederek yine bir ezan ve iki kâmet ile edâ' etdi. Evvelâ bir kâmet ile akşam namazının farzını, sonra da bir kâmet ile yatsı namazının farzını kıldı. Bu iki farz arasında da nâfile namaz kılmadı. Namazdan sonra da sabâha kadar **Müzdelife**'de kaldı. Şafak vaktine kadar yan üzere yatıp istirahat etdi.

Sabahleyin Zü'l-hıcce ayının onuncu Cumartesi günü (*bayramın birinci günü*) şafak söküp tan yeri ağarmaya başlayınca ezan okutup erkenden sabah namazını kıldı. Namazdan sonra da Kasvâ' adlı devesine binerek **Müzdelife** 'deki **Meş'aru'l-haram** denilen yere geldi. Kıbleye karşı durarak **duâ** etdi. Tekbîr, Tehlîl ve Tevhîd eyledi. Ortalık iyice ağarıncaya kadar vakfede durdu. Bu sefer de **Fadl ibn-i Abbâs** *radıye'llâhü anhümâ* 'yı terkisine alarak güneş doğmadan oradan ayrılıp **Minâ**'ya doğru hareket etdi.[544]

Bu suretle yoluna devam eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, giderken **Fadl ibn-i Abbâs** *radıye'llâhü anhümâ*'dan yetmiş aded ufak çakıl taşları toplamasını istedi. O da toplayıp verdi. Yolda **Muhassir** vâdîsinin ortasına gelerek **Kasvâ**'yı biraz harekete getirip sür'atlendirdi. Bundan sonra **Cemretü'l-akabe**'ye çıkan yolu ta'kîb ederek Cemretü'l-akebe'ye geldi. Ufak çakıl taşlarından ibâret olan yedi cemresini, kuşluk vaktinde Cemretü'l-akabe'ye atdı. İlk taşı atınca da **Telbiye**'ye son verdi. Bunlardan her birini iki parmağı ile tutup atıyor ve her defâsında da *"Bi'smi'llâh"* deyip *Tekbîr* getiriyordu. Ashâb-ı Kirâm'ına da,

"Bu kıratdaki (bu ölçüdeki) çakılları bu şekilde atınız. Ey insanlar, dîn husûsunda ifrât etmekden sakınınız. Zîra sizden evvelki ümmetlerin helâk olmasına sebeb dînde ifrât etmeleri olmuşdur".

buyuruyordu. Oraya gelen binlerce Müslümân da aynı şekilde hareket edip Cemretü'l-akabe'ye *"Bi'smi'llâh"* deyip yedi taş atarak *Tekbîr* getirdiler.

---

[544] -Müşrikler, câhiliyyet devrinde, güneş doğdukdan sonra **Müzdelife** 'eden hareket ederlerdi. Çünkü *"Güneş doğunca Sebir dağı güneşle birlikde ışıldar"* diyerek güneş doğmadan Müzdelife 'eden hareket etmeyi iyi görmezlerdi.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, bu uydurma âdeti ortadan kaldırmak için, güneş doğmadan Müzdelife 'den hareket etdi. Bu sûretle de o bâtıl inanç kaldırılmış oldu.

Bundan sonra **Minâ**'ya gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Muhacirîn-i Kirâm**'ın kıblenin sağ tarafında, **Ensâr-ı Kirâm**'ın kıblenin sol tarafında, diğer **Müslümân**'ların da karşıda saf saf yer almalarını emr etdi. Bu sûretle kendisini dinlemeye hazırlanan binlerce İslâm topluluğu karşısında ve yine devesinin üzerinde meşhûr **Vedâ' Haccı** hutbelerinden ikincisini îrâd etdi ki bu esnâda Cenâb-ı Hakk tarafından sesine verilen müstesnâ bir vüs'at sâyesinde, sesi her tarafa duyuldu.

Bu hutbe de birincisine benzemekle berâber özetle şöyledir:

❋
❋ ❋

"Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ ederiz, O'na döneriz. Nefislerimizin fenâlıklarından ve kötü amellerimizden O'na sığınırız. Allâh'ın hidâyet etdiğini kimse yoldan çıkaramaz. Allâh'ın şaşırtdığını da kimse yola getiremez.

Ben şehâdet ederim ki: Allâh'dan başka ilâh yokdur. Birdir, eşi ve ortağı yokdur. Yine ben şehâdet ederim ki: Muhammed, O'nun kulu ve Rasûl'üdür.

Ey Allâh'ın kulları, Allâh'dan korkup korunmanızı ve O'na itâat üzere olmanızı vasıyyet ederim.

Ey insanlar, sizi Allâh'ın kitâbı Kur'ân'a bağlayan peygamberinizin sözlerini iyi dinleyiniz ve O'na itâat ediniz. Haccın menâsikini benden gördüğünüz gibi öğreniniz ve bundan sonra da öyle yapınız. Bilmiyorum ammâ belki bundan sonra benimle bir daha burada görüşemezsiniz. Zaman (ay, yıl dediğimiz vakit ölçüsü), bu gün, Allâh'ın yerleri ve gökleri yaratdığı günkü ilk vaziyetine dönmüşdür. Bir yıl, ay ölçüsü ile oniki aydır. Bunlardan dördü haram aylarıdır. Üçü birbiri ardına gelir ki bunlar Zü'l-ka'de, Zü'l-hıcce ve Muharrem aylarıdır. Diğeri de Raceb ayıdır ki Cümâdü'l-uhrâ ile Şa'bân ayı arasındadır. Adâlet ve insaf, zulüm ve şiddet gibi şey'ler, ancak üç şey'den meydana gelir ki bunlar da can, mal, ırz ve nâmûs (şeref) dir.

-Bu gün ne olduğunu biliyor musunuz?

(Ashâb-ı Kirâm),
-Allâh ve Rasûl'ü daha iyi bilir.
-Bun gün Nahr günü (kurban kesim günü) değil mi?
-Evet, Yâ Rasûle'llâh, kurban kesim günüdür.

-Bu ay hangi aydır?
-Allâh ile Rasûl'ü daha iyi bilir.
-Zü'l-hıcce ayı değil midir?
-Evet, Yâ Rasûle'llâh, Zü'l-hıcce ayıdır.
-İçinde bulunduğumuz yer hangi şehirdir?
-Allâh ile Rasûl'ü daha iyi bilir.
-Belde-i Haram (Mekke şehri) değil midir?.
-Evet, Yâ Rasûle'llâh, Belde-i Haram'dır.

O halde biliniz ki mallarınız da, kanlarınız da, ırzlarınız da, bu gününüz, bu ayınız, bu beldeniz gibi mukaddes ve haramdır, (her türlü taarruzdan masûndur). Sakın benden sonra dalâlete kapılarak birbirinizin boynunu vurmayınız. Biliniz ki hepiniz Allâh'a döneceksiniz. O da size yapdıklarınızı soracakdır.

Ey insanlar, her cânî, bi'z-zât kendi cürmünden mes'uldür. Hiçbir cânînin irtikâb etdiği cürüm, evlâdına şâmil olmaz. Hiçbir evlâdın cürmü de babasını mes'ûl edemez. Her birinizin malı ve kanı, ötekine haramdır. Doğru yoldan ayrılmayınız. Birbirinizin haklarına riâyet ediniz. Şâyet Müslümân'ları doğru yola irşâd eden adam, kesik burunlu bir zenci (A'râbî) olsa bile ona da itâat ediniz.

Ey Mü'min'ler, Rabb'inize ibâdet ediniz. Beş vakit namazınızı kılınız. Oruç ayında orucunuzu tutunuz. Emirlerime de itâat ediniz ki Allâh'ınızın cennetine giresiniz. Bu nasîhatlerimi tutunuz. Bunları, burada hâzır bulunanlarınız, burada bulunmayanlarınıza teblîğ etsin. Olabilir ki teblîğ olunan ba'zı kimseler, burada bulunub da işiten bir kısım kimselerden daha iyi anlayıp bellemiş olur.

-Teblîğ etdim mi?
-Evet, Yâ Rasûle'llâh, teblîğ etdiniz.
-Şâhid ol Yâ Rabb.
-Burada bulunanlar, burada bulunmayanlara teblîğ etsin".

❋
❋ ❋

İkinci hutbesini de bu şekilde bitiren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, oradan ayrılarak **Minâ**'daki kurban kesim yerine geldi. Kendisi ve aileleri nâmına kurban edilmek üzere hazırlanan yüz deveden altmış üçünü kesip kurban etdi ki bunları kendisi Medîne'den göndermişdi. Geriye kalan kısmını da *-kurban*

edilmek üzere- **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*'a havâle etdi. (*vekâlet verdi*). O da bunları Yemen'den getirmişdi ki hepsini kesip kurban etdi.

Bundan sonra -*Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in emri ile-*, kurban edilen bu develerin her birinin etinden birer parça alınarak bir çömleğe konulup pişirildi. Oturup hep birlikde yediler. Et suyundan da içtiler. Diğer Müslümân'lar da aynı şekilde hareket edip kurbanlarını kesdiler, etinden pişirip yediler. Kurbanların arta kalan etleri ile derileri de -*Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in emri ile-* fukaraya dağıtılıp tasadduk edildi.

Bu sûretle kurban kesme işini de tamamlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kurban kesim yerinden ayrılarak **Minâ**'daki tıraş olma mahalline geldi. Tıraş olmak için **Ma'mer ibn-i Abdu'llâh** *radıye'llahü anh*'ı çağırtarak saçlarını kestirip tıraş oldu. Kesilen saçlarından bir kısmını **Ebû Talhâ El-Ensârî** *radıye'llâhü anh*'a ve yakınlarında bulunan diğer Müslümân'lara -*yâdigâr olarak-* birer ikişer dağıtdı. Geriye kalan kısmını da **Ebû Talhâ El-Ensârî** *radıye'llâhü anh*'a vererek dağıtmasına müsâade buyurdu. Onlar da bu mübârek saçları alıp -*yâdigâr olmak üzere-* sakladılar.[545]

Bundan sonra ihramdan çıkan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Kasvâ'** adlı devesine binerek **Minâ**'dan ayrılıp **Mekke**'ye doğru hareket etdi. Yolda **Muhasseb** denilen düzlüğe gelince,

"Burası vaktiyle (Bi'set'in yedinci yılında) Kurayş ile Kinâne oğullarının, Müslümân'lar ile Hâşîmî'ler aleyhinde, küfr üzere birleşerek kız alıp vermemek, alış-verişde bulunmamak için ahd-ü peymân etdikleri yerdir".

buyurdu ki bu sözleri ile ilâhî intikâmın tecellîsine ve,

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ : **Ve'l-âkıbetü li'l-müttekîn.**

---

[545] -Câmi'lerimizdeki Lihye-i şerîfe, bu şekilde alınan saçlardan birer parçadır.

Bu sırada genç bir kadın gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, babam çok ihtiyardır. Hacc edecek kudretde değildir. O'nun yerine ben hacc etsem olur mu?"* diye sordu. O da *"Evet, olur"* cevâbını verdi.

Bu sırada başka bir adam da gelerek *"Yâ Rasûle'llâh, ben kurbanımı kesmeden tıraş oldum, bilemedim"* dedi. O da *"Olur, güçlük yokdur"* cevâbını verdi.

Yine bu sırada başka bir adam da *"Yâ Rasûle'llâh, ben cemre atmadan kurbanımı kesdim, olur mu?"* dedi. O da *"Olur, beis yok"* buyurdu.

Bu hâdiselerin hepsi, bize, bu takdîm ve te'hîrlerin, haccın sıhhatine bir zarar vermeyeceğine işâret etmektedir.

"Nihâî zafer, (iyi sonuç), (Allâh'a yönelib O'nun ıkâbından sakınan) **müttekî'lerindir".**[546]

âyet-i kerîmesinin ifâde etdiği va'd-i ilâhî'nin tahakkûk etdiğine işâret ediyordu.

Bundan sonra **Mekke-i Mükerreme**'ye gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, doğru **Haram-ı şerîf** 'e girdi. **Kâ'be-i Muazzama**'yı yedi kerre tavâf ederek haccın farzlarından biri olan **Tavâf-ı ziyâret**'i (*Tavâf-i ifâda 'yı*) yapdı. Öğle namazını orada kıldı. Oradan ayrılarak **Abdü'l-muddalib oğulları** 'nın hacılara su dağıtdığı **Zemzem Kuyusu** 'nun başına geldi. Bu sırada **Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib** *radıye'llâhü anh, -daha önce izin almış olduğundan-*, vazîfesi başında hacılara su dağıtmakla meşkûl idi. Onlara hitâben,

"Çekin, ey Abdü'l-muddalib oğulları. Eğer halkın bana ittibâ' ederek sizi bu şerefden mahrûm edeceklerinden endîşe etmese idim, suyu kuyudan bi'z-zât kendim çekerek içmek isterdim".

buyurdu. Bunun üzerine Abbâs ibn-i Abdü'l-muddalib *radıye'llâhü anh* da suyu kuyudan çekerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e verdi. O da kıbleye karşı durarak ayakda içdi. Kendisini ta'kîb eden diğer Müslümân'ların hepsi de aynı şekilde hareket edip **Tavâf-ı ziyâret** 'i yaparak *Zemzem* suyundan içtiler.

Bundan sonra **Haram-ı şerîf** 'den ayrılan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, tekrar **Minâ**'ya gitdi. Bir rivâyetde de öğle namazını, **Mescid-i Haram**'da değil **Minâ**'ya gelince kıldı. Bu sûretle bayramın birinci gününün geri kalan kısmını Minâ'da geçirdi.

Bayramın ikinci, üçüncü ve dördüncü günleri de, (*Zü'l-hıcce ayının onbirinci, onikinci ve onüçüncü -Pazar, Pazartesi ve Salı- günleri de*), **Minâ**'da kaldı. Her gün ikindi vakti **Cemre-i ûlâ** (*Cemre-i dünyâ*), **Cemre-i vustâ** ve **Cemre-i akabe** 'ye sırası ile yedişerden yirmibir taş atdı. Dördüncü günün sonunda hepsi yetmiş taş oldu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Minâ'da kaldığı sırada Zü'l-hıcce ayının onbirinci Pazar günü (*bayramın ikinci günü*), *-**Nasr sûresi** 'nin nüzûlünü duyan halkın toplanması üzerine-* meşhûr **Vedâ' Haccı** hutbelerinden üçüncüsünü, yine **Kasvâ'** adlı devesinin üzerinden îrâd etdi. Bu hutbesinde de Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ

[546] -Kasas Sûresi, âyet 83.

etdikden sonra **Tekbîr** ve **Tehlîl'**de bulundukdan sonra mal, can ve nâmûs masûniyyetinden ve âmme haklarından bahs ederek iktifâ' etdi ki az bir farkla yukarıdaki iki hutbesine benzemektedir.

Yevmü'n-nefr (*Dağılmak günü*) denilen Zü'l-hıcce ayının onüçüncü günü (*bayramın dördüncü Salı günü*) **Minâ**'dan hareket eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Muhasseb** (*Ebtah*) denilen düzlüğe (*vâdîye*) geldi. Geceyi orada geçirdi. Çarşamba günü sabahleyin erkenden **Mekke-i Mükerreme'**ye inerek **Haram-ı şerîf** 'e dâhil oldu. Güneş doğmadan **Vedâ' Tavâfı** 'nı (*Tavâf-i Sader 'i*) yaparak hacca son verdi. Diğer Müslümân'lar da aynı şekilde hareket edip Vedâ' Tavâfı'nı yaparak haclarına son verdiler.

Bu sûretle hacc menâsikini tamamlayan bütün hacılar, biribirleri ile vedâlaşarak memleketlerine döndüler. Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, **Muhâcirîn-i Kirâm** ve **Ensâr-ı Kirâm** ile birlikde, **Mekke-i Mükerreme**'nin alt tarafındaki **Kedâ** yolundan **Medîne-i Münevvere**'ye hareket etdi. Yanına biraz *Zemzem* suyu aldı. Mekke'-i Mükerreme'den ayrılırken de duâ etdi.

Yolda **Cuhfe**'ye üç mil kadar bir uzaklıkda bulunan **Gadirhum** mevkîinde konakladı ve ebediyyet âlemine çağrıldığını Ashâb-ı Kirâm'ına haber vererek şöyle dedi:

"Ey insanlar, ben yalnız bir beşerim. Yakında Allâh'ın elçisi gelecek. Ben de O'nun da'vetine icâbet edeceğim. Fakat size iki büyük şey' bırakıyorum. Bunlardan birisi ***Allâh'ın kitâbı*** *(Kur'ân) dır. Hidâyet ve nûr ondadır. Allâh'ın kitâbını alınız ve O'na sımsıkı sarılınız. O size doğru yolu buldurur, sizi saâdete ulaşdırır. Diğeri de* ***Sünnet****'im (ve Ehl-i Beyt 'im) dir. Ahl-i Beyt 'im hakkında dâimâ Allâh'ı hatırlayınız".*

Bundan sonra yoluna devam ederek **Zü'l-huleyfe**'ye gelen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, geceyi orada geçirdi. Sabah olunca erkenden hareket ederek **Medîne-i Münevvere**'ye dâhil oldu. Üç kerre **Tekbîr** getirdikden sonra şöyle duâ buyurdu:

"Allâh'dan başka ilâh, O'ndan başka ibâdet edilecek yokdur. Birdir, eşi ve benzeri, dengi ve ortağı yokdur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O her şey'e kâdirdir. Dönüyoruz, tevbe etdik, ibâdet etdik, secde etdik. Rabb'imize şukr ederek O'na hamd-ü senâ'da bulunduk.

Cenâb-ı Hakk, va'dini (sözünü) yerine getirdi. Kuluna yardım etdi. Aleyhimize birleşen düşmanları yalnız başına mağlûb ve perîşân etdi".[547]

İşte Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, hayâtının sonuna yaklaşdığı bir zamanda yapmış olduğu, bununla bütün Müslümân'lara haccın her türlü menâsikini bi'z-zât kendisi yaparak gösterip öğretdiği, teblîğ edip bildirdiği meşhûr **Vedâ' Haccı,** bu şekilde cereyan etmişdir. Cenâb-ı Hakk, bütün Müslümân'lara aynı fazîletle hacc fârizasını îfâ' etmek nasîb buyursun. Âmîn.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın oğlu İbrâhîm'in vefâtı**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Vedâ' Haccı** 'ından dönüp Medîne'ye geldikden sonra **Mâriye** *radıye'llâhü anhâ* 'dan dünyâya gelmiş olan onaltı (*veyâ onsekiz*) aylık oğlu **Hazreti İbrâhîm** *radıye'llâhü anh* hastalandı. O'nun hastalığına üzülen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bir ara **Abdu'r-rahmân ibn-i Avf** *radıye'llâhü anh*'ı yanına alarak Medîne civârındaki bağlık içerisinde bulunan ve **Âliye** denilen yerde oturan Mâriye *radıye'llâhü anhâ* 'nın evine gitdi. Hasta oğlunu kucağına alarak sevip okşadı. Bir müddet sonra da *Emr-i Hakk* gelip Rabîu'l-evvel ayının onuncu (*veyâ dördüncü*) Çarşamba günü vefât etdi.

Bunun üzerine göz yaşlarını tutamayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*,

*"Bu iş bir **Emr-i Hakk** olmasaydı, va'de tamam olmuş bulunmasaydı, sonra gelenler evvel gelenlere katışmasaydı, senin vefâtına daha çok mahzûn olurduk. Göz yaşarır, kalb mahzûn olur. Allâh'ın rızâsına uygun olandan başka bir söz söyleyemeyiz".*

buyurdu.

Bundan sonra **Fadl ibn-i Abbâs** *radıye'llâhü anhümâ* gasl etdi (*yıkadı*). Bu sûretle techîz ve tekfîn işi tamamlandıkdan sonra, babası Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de cenâze namazını kıldırdı. Omuzlar üzerinde **Bâkî** kabristanına götürüldü. Fadl ibn-i Abbâs ile Usâme ibn-i Zeyd *radıye'llâhü anhüm* tarafından da Bâkî kabristanında hazırlanan bir kabre konuldu.

---

[547] -Bu duânın aslı için bak:

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, C.6.ss.226. (853 nolu Hadîs-i şerîf). Kâmil Miras.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in gözlerinden yaş damlaları dökülüyordu. Bunu gören **Abdu'r-rahmân** i**bn-i Avf** *radıye'llâhü anh*,

"Yâ Rasûle'llâh, cenâze üzerine ağlamayı men' ediyordunuz, şimdi ise göz yaşlarınızı tutamıyorsunuz".

dedi. O da,

"Yâ Abde'r-rahmân, men' etdiğim şey', câhiliyyet âdetlerinden olan üst-baş yırtarak feryâd etmekdir. Yoksa göz yaşı dökmek insanın irâdesi hâricinde olan bir işdir. Bende gördüğünüz şu yaşlar, kalbdeki sevgi ve merhamet eseridir. Kalb yanar, göz yaşarır. Merhamet göstermeyene başkaları da merhamet etmez".

buyurdu.

Kabrin üzerine toprak atılırken bir tarafda bir delik kaldığını gördü. Bunun üzerine *"Bir işe başlayınca onu tam yapmalıdır"* dedi. Bundan sonra kabrin üzerine biraz su dökdü. Bir de nişan koyarak *"Faydası da yokdur, zararı da. Fakat diriyi tatmin eder"* buyurdu.

O'nun ölümüne üzülenlere de, *"Eğer sağ olsa idi nebî olması lâzım gelirdi. Halbuki sizin nebînizden sonra nebî yokdur"* dedi.

❋
❋ ❋

Hazreti İbrâhîm *radıye'llâhü anh* 'ın vefât etdiği gün tesâdüfen güneş tutuldu. Bunun için bir kısım halk, güneşin tutulmasını O'nun vefâtı ile ilgili görerek,

"Güneş, İbrâhîm'in vefâtı için tutuldu".

dediler. Bunu duyan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Güneş ve ay, Allâh'ın varlığına, birliğine ve büyüklüğüne delîl olan iki âyetdir, (iki şâhiddir). Hiçbir kimsenin ölümü ve dirimi ile ilgili değildir. Onlar için tutulmazlar. Onların tutulmuş olduğunu gördüğünüz zaman hemen Allâh'a duâ edin ve tâ açılıncaya kadar namaz kılın".[548]

buyurdu.

---

[548] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.3.ss.428. (547 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Ahmed Naim.

Selâmet Yolları, (Bülûğu'l-Merâm Tercemesi ve Şerhi), C.2.ss.191-213. Ahmed Davudoğlu.

Büyük İslâm İlmihâli, ss.211. Ömer Nasûhi Bilmen.

Y a l a n c ı peygamberler

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'* in büyük ve parlak muvaffakıyyetleri, **Vedâ' Haccı**'ndan dönen Müslümân'lar tarafından Arabistan Yarımadası'nda bulunan halka bir def'a daha anlatılınca, şöhret düşkünü ba'zı sefil kimseler aynı şey'i yapmaya kalkışarak yükseleceklerini ve tarafdar toplayacaklarını zann etdiler. Bunun için de peygamberlik iddiâsında bulunmaya başladılar. Fakat kısa bir zamanda hall edilip ortadan kaldırıldılar ki bunların en mühimleri şunlardır:

1-Esvedü'l-Anesî

Bu adam, **San'a** 'da oturan **Benî Ans** kabîlesinden **Abhale ibn-i Ka'b** 'dır ki **Esvedü'l-Anesî** diye tanınır ve **Zü'l-hımâr** lâkâbı ile anılır. Yemen'deki kabîleler birbiri ardına Medîne'ye gelip Müslümân olurlarken ***Benî Ans*** kabîlesi ***şeyhi*** olan bu adam da Medîne'ye gelip Müslümân oldu. Fakat memleketine dönünce dîninden dönüp peygamberlik da'vâsına kalkışdı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **San'a**'ya zekât âmili olarak gönderdiği **Muhâcir ibn-i Ümeyye** *radıye'llâhü anh*'a, karşı geldi ve zekât toplamasına mânî' oldu.

Hokkabaz ve hîlekâr bir adamdı. Sözü te'sîrli bir mel'ûn olduğundan **Yemen** halkından bir çok kimseleri aldatdı. **Necran** halkı da ona uydu. Bu yüzden bir hayli tarafdar te'mîn etdi. Çok çirkin yüzlü olduğu için de peçe tutunurdu. Bunun için de kendisine **Zü'l-hımâr** lakâbı verilmişdir.

Daha sonra fesâdını genişleterek **San'a**'yı ele geçirdi. Yemen vâlisi **Bâzân**'ın oğlu **Şahr**'ı mağlûb edip öldürdü. Şahr'ın karısını da zorla kendisine aldı. Bu sûretle de buradaki İran'lı me'mûrların saltanatına son verdi.

Şahr'ın karısı olan kadın, Esvedü'l-Anesî ile isteyerek evlenmemişdi. Bunun için de ona düşmandı. Daha sonra amucasının oğlu **Fîrûz** ile iş birliği yaparak **Esvedü'l-Anesî** 'yi yatağında öldürtdü.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in vefâtından bir kaç gün önce vukû' bulan bu hâdisede en büyük rolü oynayan karısı, kendisini öldürmek için gece evine girenlerin hücûmu karşısında

danalar gibi böğürünce, imdâdına koşmak isteyen muhâfızlara, *"Kendisine vahiy geliyor"* demiş ve onları geri göndermeye muvaffak olmuşdur. Kendisinin bir şeytanı vardı ki her şey'i O'na haber verirdi. Bu bakımdan çok şerîr bir sihirbazdı. Zâten Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de böyle bir adamın ortaya çıkdığını haber alınca, Yemen'de bulunan Müslümân'lara husûsî bir emir göndererek,

*"Her nasıl olursa olsun **Abhale** 'nin hakkından geliniz.*

buyurmuşdu.

2-Müseylimetü'l-Kezzâb

Bu adam da **Sâhibü'l-Yemâme** ismiyle anılan meşhûr yalancı **Müseylimetü'l-Kezzâb**'dır. Asıl ismi **Mesleme**'dir. Fakat alay makâmında kendisine **Müseylime** denilmişdir.

Hicret'in dokuzuncu yılı başlarında **Yemâme**'den gelen **Benî Hanîfe** elçileri ile birlikde Medîne'ye gelip Müslümân oldu. Bu esnâda Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e,

"Nübüvvet payından bana da bir hisse verirsen ve beni kendine halef yaparsan sana uyarım".

diyerek bir takım sualler sordu. O da,

"Değil nübüvvetden bir pay, şu niyetin ile elimdeki şu çöp parçasını istesen onu bile vermem. Eğer sen bana ve Hakk'a muhâlefet edersen Allâhü Teâlâ seni muhakkak helâk edip cehennemlik kılar. Öyle sanıyorum ki rü'yâmda gösterilen meş'um (uğursuz) kişi sensin".[549]

diyerek isteklerini redd etdi.

Arkadaşları ile birlikde Medîne'den ayrılıp Yemâme'ye varınca, irtidâd ederek İslâm Dîni'nden çıkdı. Bir müddet sonra da peygamberlik iddiâsında bulunarak *-Bana vahiy geliyor, ben peygamber oldum gibi-* bir takım uydurmalar söylemeye başladı. Bu sûretle de bir kısım sâf insanları kendisine inandırmaya çalışdı.

Bu arada, çölde peygamberlik iddiâsına kalkışan **Secah** isminde bir kadın ile çöldeki bir çadırda *-romantik bir şekilde-* buluşup görüşerek

[549] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.410. (1648 ve 1649 nolu Hadîs-i şerîfler). Kâmil Miras.

evlendi. O'na yüz görümlülüğü olarak da **sabah** ve **yatsı** namazlarını bağışladı.

Bununla da kalmayarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in peygamberliğine inanır, O'nunla ortaklık iddiâsında bulunur, kendisine de **"Rahmân"** isimli bir meleğin vahiy getirdiğini söylerdi. Bunun için de **Rahmân-i Yemâme** diye anılırdı. Söylediği uydurma vahiyler ile de namazları ilgâ edip şarabı ve zinâyı mübâh sayardı. Hoşlanmadığı diğer dînî esâsları da -*bu yalancı vahiyler ile*- ya ilgâ eder veyâ mübâh kılardı.

Bu bakımdan nefsinin esîri olan bir kısım saf insanlar bunlara aldanarak etrâfında toplandılar. O da bu vaziyetden şımararak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e şöyle bir mektûb yazıp iki elçi ile göndermek küstahlığında bulundu:

"Allâh'ın Rasûl'ü Müseylime'den Allâh'ın Rasûl'ü Muhammed'e. Size selâm olsun. İşte sizinle şerîk (ortak) oldum. Arzın yarısı bizim, yarısı da Kurayş'in. Lâkin Kurayş mütecâviz bir milletdir".

Mektûbu alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* elçilerin şahsen ne kanâatde olduklarını sordu. Onlar da,

"Müseylime'nin dediğini deriz".

cevâbını verdiler. Bunun üzerine O da,

"Siz de kafası kesilecek adamlarsınız ammâ ne yapalım ki elçiye zevâl yokdur".

dedi ve mektûbu şu şekilde cevâblandırarak gönderdi.

"Allâh'ın Rasûl'ü Muhammed'den yalancı Müseylime'ye. Hidâyetde olanlara selâm. Arz Allâh'ındır. Onu kullarından dilediğine verir. Âkıbet (nihâî zafer), Allâh'a yönelen Müttekî'lerindir. Yemâme halkını helâke götürdün. Hemen Allâh sana ve sana tâbi' olanlara lâyık olduğunuz cezâyı versin".

Bundan sonra da **Necid**'de bulunan Müslümân'lara, **Müseylime** üzerine varıp hakkından gelmeleri için emir verdi. Fakat vakit misâid olmadığından Müseylime'nin işi, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın hilâfeti zamânına kaldı. O'nun zamânında, meşhûr **Vahşî** *radıye'llâhü anh*, **Uhud** muhârebesinde **Hazreti Hamza**

radıye'llâhü anh 'ı şehîd etdiği harbe ile, bu yalancı adamı *-aynı şekilde-* göğsünden vurup öldürdü ve canını cehenneme yolladı.

❋
❋ ❋

Bu iki yalancı peygamber hâdisesini duyan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Mescid-i Nebevî** 'de minbere çıkarak şöyle bir hutbe okudu:

"Ey insanlar, ben Kadir gecesi'nde bir rü'yâ görmüşdüm. Bileklerimde iki altın bilezik bulunuyordu. Bunlar kadın zîneti olduğu için bu rü'yâm beni kederlendirdi. Sonra rü'yâmda bana bu bileziklere üflemekliğim vahy olundu. Ben de onlara üfürdüm. Hemen ikisi de kayb oldu. İşte bu rü'yâyı şu iki yalancı peygamber ile ta'bîr etdim ki bunun birisi ***San'a****'lı* ***Esvedü'l-Anesî****, diğeri de* ***Yemâme****'li* ***Müseylime****'dir".*[550]

3-Tuleyha ibn-i Huveylid

Bu adam da **Kinde**'lilerin küçük bir şu'besi olan **Benî Esed** kabîlesindendir. Bu kabîlenin şeyhi olan **Tuleyha ibn-i Huveylid**, bir müddet önce Medîne'ye gelip Müslümân olmuşdu. Fakat memleketine döndükden sonra irtidâd edip İslâm Dîni'nden çıkarak peygamberlik da'vâsına kalkışdı.

Meşhûr bir kahraman olan bu adam, **şeyhlik** sıfatından da istifâde ederek bir takım saf kimseleri aldatmaya çalışdı. Hattâ **Zünnûn** adlı bir meleğin kendisine vahiy getirdiğini iddiâ ederek etrâfına toplanan insanları doğru yoldan sapıtmaya başladı. Bu durumu haber alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, bu adamın üzerine bir miktar asker gönderip hall etdirdi.

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın i'tikâfı

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, âdeti olduğu vech ile her yıl **Ramazan** ayının son günlerinde on gün **i'tikâfa** girerdi. Hicret'in onuncu yılının Ramazan ayında (*hayâtının son Ramazan ayında*) ise yirmi gün i'tikâfa girip ibâdetini yerine getirdi.

---

[550]-Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.10.ss.410. (1648 ve 1649 nolu Hadîs-i şerîfler). Kâmil Miras.

Aynı şekilde her sene Ramazan ayında Cebrâîl *aleyhi's-selâm* gelerek o zamâna kadar nâzil olan Kur'ân-ı Kerîm âyetlerini başından sonuna kadar bir kerre okur ve dinlerdi. Hicret'in onuncu yılının Ramazan ayında (*Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in hayâtının son Ramazan ayında*) ise, Kur'ân-ı Kerîm'in tamâmını, *-bu günkü tertîb üzere-* iki kerre okumuş ve dinlemişdir.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'in kendisi de, Ashâb-ı Kirâm'ını Mescid-i Nebevî'de toplayarak Kur'ân-ı Kerîm'in tamâmını, Cebrâîl *aleyhi's-selâm*'ın ta'lîm etdiği şekilde *-bu günkü tertîb üzere-* iki kerre okumuş ve dinlemişdir. Bu sûretle de Kur'ân-ı Kerîm'in *-bu günkü tertîb üzere-* ilk cem' işi yapılmışdır.[551]

İşte bu hâdiseler de artık, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefâtının yaklaşmış olduğuna işâret ediyordu ki Hicret'in onbirinci yılının ilk ayları, O'nun hastalığı ve vefâtı hâdiseleri ile doludur.

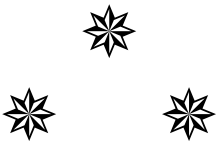

[551] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.3.Kâmil Miras.

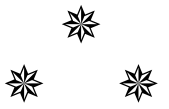

İ'tikâf:

Bir mescidi şerîfde veyâ o hukümdeki bir yerde i'tikâf niyeti ile ikâmet etmekdir.

Lisan ile nezr edilen bir i'tikâf, **vâcib**'dir.

Ramazan ayının son on gününde yapılan i'tikâf, **kifâye** yolu ile yapılan bir **müekked sünnet**'dir.

Başka bir zamanda **ibâdet** ve **tâat** niyeti ile bir mescid-i şerîfde bir müddet yapılan i'tikâf da **müstehâb**'dır.

Bu husûsda**, ibn-i Atâ** *rahmetü'llâhü aleyh*, şöyle der:

"**Mu'tekif**, ihtiyâcından dolayı büyük bir zâtın kapısında oturup -*ihtiyâcımı elde etmedikce buradan ayrılıp gitmem*-, diye yalvaran bir kimseye benzer ki Allâhü Teâlâ'nın bir ma'bedinde, -**Beni afv ve mağfiret etrmedikce buradan ayrılıp gitmem**- demekdir".[552]

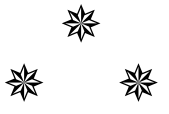

[552] -Büyük İslâm İlmihâli, ss.324. Ömer Nasûhi Bilmen.

HİCRET'İN ONBİRİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER

Son âyet-i kerîme'nin nüzûlü

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Vedâ' Haccı** 'nda Cum'a gününe rastlayan arafe günü **Arafat**'da, **Cebelü'r-rahme**'nin alt tarafındaki **Mevkîf** 'de öğleden sonra **vakfe** yapıp henüz vakfeden ayrılmadan ve güneş batmadan önce nâzil olan şu âyet-i kerîmeden sonra seksenbir veyâ sekseniki gün yaşamışdır ki bu husûsda ulemâ'nın ittifâkı vardır:

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلإِسْلاَمَ دِيناً ط

"Bu gün sizin dîninizi kemâle erdirdim. Üzerinizdeki ni'metimi tamamladım ve size dîn olarak Müslümân'lığı beğenib seçdim ve ondan (ve onun îcâblarını yerine getirenlerden) **râzı oldum".**[553]

Bu âyet-i kerîmenin nüzûlünden sonra **Ahkâm-ı şer'iyye**'ye ne bir huküm ilâve edilmiş, ne de bir huküm neshe ve tebdîle uğramışdır. Bu bakımdan bu âyeti kerîme, en son nâzil olan ahkâm âyeti olmuşdur.[554]

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Vedâ' Haccı**'ndan dönüp **Medîne**'ye geldikden sonra da şu meâldeki **"Kelâle"** âyet-i kerîmesi nâzil olmuş ve bu târihden sonra da elli gün yaşamışdır:

يَسْتَفْتُونَكَ ط قُلِ اللهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ ط

"(Habîbim) **senden** (usûl ve fürûu olmayan bir kimsenin -kelâle 'nin- mîrâsı hakkında) **fetvâ isterler. De ki: Allâh babası ve çocuğu olmayanın mîrâsı hakkındaki hukmü şöylece açıklar: ...".**[555]

---

[553] -Mâide Sûresi, âyet 3.

[554] -Kurân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.157. Hasan Basri Çantay.
Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsîr,C.3.ss.1569. El. M. Hamdi Yazır.

[555] -Nisâ' Sûresi, âyet 176.

Bu âyet-i kerîme de, mîrâs hukûkuna dâir olan hukümlerden en son nâzil olan âyet-i kerîmedir.[556]

❋
❋ ❋

Abdu'llâh ibn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* 'dan rivâyet olunduğuna göre de en son nâzil olan âyet-i kerîme, Bakara Sûresi'nin ikiyüz seksenbirinci âyet-i kerîmesidir ki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu âyet-i kerîme'nin nüzûlünden sonra da yirmibir gün yaşamışdır:[557]

وَاتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَىَ ا للهِ ثُمَّ تُوَفَّىَ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ.

"Öyle bir günden sakının ki hepiniz o gün Allâh'a döndürüleceksiiz. Sonra herkese kazandığı tastamam verilecek, onlara haksızlık edilmeyecekdir".[558]

Uhud şehîdlerine cenâze namazı kılınması

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, sekiz sene önce *"Bunların dîn uğrunda şehîd olduklarına kendim şehâdet edeceğim"* diyerek kanlı elbîseleri ile birlikde ikişer ikişer defn etdirdiği, o zaman cenâze namazlarını kılmadığı ve azîz hâtıralarını kalbinde yaşatdığı

---

[556] -Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss.154. Hasan Basri Çantay.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.93-94. (1691 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

Ba'zı kayıtlarda da bu **"Kelâle"** âyet-i kerîmesinin, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, V**edâ' Haccı'**na giderken Medîne'de veyâ yolda nâzil olduğu bildirilmektedir. Bu husûsda bak:

Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Meâlli Türkçe Tefsîr,C.3.ss.1540. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

[557] -Ba'zı kayıtlarda, bu âyet-i kerîmenin, **Vedâ' Haccı** 'nda bayramın birinci günü **Minâ**'da nâzil olduğu, bundan sonra da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in seksen veyâ seksenbir gün yaşadığı bildirilmektedir.

Ba'zı kayıtlarda da **Vedâ' Haccı** 'ndan sonra nâzil olduğu, bundan sonra da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yirmibir gün veyâ dokuz gün veyâ yedi gün veyâ üç saat yaşadığı bildirilmektedir. Bu husûsda bak:

Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni meâlli Türkçe Tefsîr,C.2.ss.975-976. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.1.ss78. Hasan Basri Çantay.

[558] -Bakara Sûresi, âyet 281.

Uhud şehîdlerini, **Vedâ' Haccı**'ndan döndükden sonra irtihâline yakın bir günde teker teker ziyâret ederek haklarında hayır duâ etdi ve *-ölüye namaz kılar gibi-* cenâze namazı kıldı. Bundan sonra da Medîne'ye gelip **Mescid-i Nebevî** 'de minbere çıkarak *-ölülere ve dirilere vedâ' eder gibi-* şu meâlde bir hutbe okudu:[559]

"Ey insanlar, bu âlemde olan işler Allâh'ın kazâ ve kaderine tâbi'dir. Her şey' vaktini bekler. Allâh acele etmez. Takdîre galebe etmek isteyenler mağlûb ve mahcûb, Allâh'a hîle etmek isteyenler perîşân olur.

*Çok vâsî' olan **Havz-ı Kevser**'e sizden evvel ulaşacağım. Yarın hepimiz **Kevser Havuzu** kenarında buluşacağız. Evvel gidiyorum. Sizin Hakk yolunda can fedâ' ederek yapdığınız hizmetlerinize şehâdet edeceğim. Şu anda cennetdeki havuzumu görüyorum. Emîn olunuz ki yine şu anda bana arzın hazînelerinin anahtarları verildi, bütün cihâna İslâm nûrunun intişârı tebşîr edildi.*

Bundan sonra sizin bir daha putperestliğe döneceğinizden endîşe etmiyorum. Endîşe etdiğim şey', sizin dünyâ işlerine dalarak ve servet peşinde koşarak birbirinizin kanını dökmenizdir, ihtiras ile nefsâniyyet güdüp didişmenizdir. İşte o zaman siz de sizden evvelki milletler gibi helâk olursunuz. Çünkü ihtiras, ni'metden mahrûmiyyete sebeb olur".

Siz iyi olursanız âmirleriniz de iyi olur. Kötülerin başına kötü geçerse kimin kimde hakkı varsa helâllaşsın. Zîrâ âhiretde cezâya uğramak, dünyâda mahcûb olmakdan kötüdür".

Bundan sonra da Ashâb-ı Kirâm'ına **takvâ** sâhibi olmalarını, Allâh'dan korkmalarını (*Allâh'ın ıkâbından sakınmalarını*) ve insanlara saygı göstermelerini tavsıye etdi. En son olarak da şu âyet-i kerîmeyi okuyarak hutbesine son verdi:

تِلْكَ الدَّارُ ٱلآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لاَ يُرِيدُونَ عُلُوّاً فِي ٱلاَرْضِ وَلاَ فَسَاداً ط وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

"İşte âhiret yurdu. Biz onu yer yüzünde ne teğallüb, ne fesâd arzûsuna düşmeyeceklere veririz. Nihâî zafer (iyi sonuç), (Allâh'a yönelib O'nun ıkâbından sakınan) **müttekî'lerindir".**[560]

---

[559] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.4.ss.510-519. (660 ve 661 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). ve C.10.ss.223-224. (1587 nolu Hadîs-i şerîf ve îzâhı). Kâmil Miras.

[560] -Kasas Sûresi, âyet 83.

Sûriye taraflarına gönderilecek olan Usâme ordusu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bir tarafdan yer yer çıkan sahte peygamberler hâdiselerine karşı lâzım gelen tedbirleri alırken, diğer tarafdan da Arab'ların en büyük ticâret merkezinin yolu olan **Şâm** yolunu dâimâ açık bulundurmak ve **Mûte** muhârebesinde şehîd düşen Müslümân'ların intikâmını almak istiyordu. Bunun için **Belkâ** taraflarına göndermek üzere bir ordu hazırlamaya başladı. Bu işi tamamlayınca da evvelce o taraflarda şehîd düşen evlâdlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* 'ın henüz onsekiz yaşında bulunan oğlu **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ı kumandan ta'yîn etdi.

Bu sırada biraz rahatsızlanmış olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, -rahatsızlığı artmasına rağmen-* orduya geldi ve **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'a şu ta'lîmâtı vererek sancağı teslîm etdi.

*"Yâ **Usâme**, Şâm'da, **Belkâ** taraflarında harekâtda bulunacaksın. Babanın şehîd olduğu yerlere git. Düşmanı atlara çiğnet. Babanın intikâmını al. Haberin düşmana sızmamasına dikkât et. Allâh'ın yardımı ile zafere nâil oldukdan sonra oralarda çok durma. Yollarda câsûssuz ve delîlsiz gitme. Kararlarında serî ol. Yolda etrâfı tecessüs etmeden ilerleme. O çevrelerin mevkî'lerini iyi bilen adamlardan faydalan. Haydi, Allâh'ın adı ile Allâh yolunda gazâ et. Allâh'a küfr edenler ile çarpış".*

Bundan sonra da kısa bir zamanda toplanan kırk bin kişilik orduyu selâmetliyerek onlarla vedâlaşdı. **-Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk, Hazreti Ömer, Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs** ve **Ebû Katâde** *radıye'llâhü anhüm* gibi- Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelen büyüklerinin de vazîfe aldığı bu ordu, Medîne'den hareket ederek Medîne yakınlarındaki **Cüruf** denilen yerde toplandı.

Bu sırada Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığı artdı. Bi'l-hâssa **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'a sancağı verip orduyu selâmetledikden bir gün sonra *-Safer ayının onsekiz ve ondokuzuncu günleri-* daha da şiddetlendi.[561]

---

[561] -Ba'zı kayıtlarda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, **Hicret**'in onbirinci yılında **Safer** ayının onsekiz ve ondokuzuncu günlerinde hastalandığı, hastalığının onüç gün sürdüğü ve Rabîu'l-evvel ayının birinci Pazartesi günü öğleden sonra vefât etdiği bildirilmektedir ki tahkîkat, bu rivâyetin daha doğru olduğunu göstermektedir.

Çünkü hummâ hastalığına yakalanmışdı. Bu durumu gören **ordu erkânı** da, bu günlerde hareket etmenin tedbirli bir iş olmayacağını düşünerek bir müddet **Cüruf** 'da beklemenin daha iyi olacağına karar verdiler ve **Cüruf** 'dan hareket etmediler. Bu bakımdan **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ın ordusu, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefât etdiği sırada, Medîne yakınlarındaki **Cüruf** 'da idi.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın hastalığı ve vefâtı

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Hicret'in onbirinci yılında **Safer** ayının onsekizinci **Çarşamba** gününü ondokuzuncu Perşembe gününe bağlayan gece Medîne hâricine çıkarak gecenin karanlığında Medîne yakınlarındaki **Bâkî** kabristanına gitdi. Onlar için istiğfâr edip Allâhü Teâlâ'dan mağfiret diledi. Bundan sonra da, *"İnşâa'llâh, yakında biz de sizin aranızda olacağız"* diyerek oradan ayrıldı ve ailesi **Meymûne** *radıye'llâhü anhâ* 'nın evine geldi. Sanki dirilere vedâ'laşdığı gibi ölülere de vedâ'laşmışdı.

Eve geldiği zaman mîzâcında bir değişiklik hissetdi ki işte bu günden i'tibâren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* hastalanarak **hummâya** tutulmuşdu. Kısa bir zamanda hummâ nöbetleri sık sık gelmeye ve kendisini rahatsız etmeye başladı.

Bu sırada **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*,
"Yâ Rasûle'llâh, izin verirseniz iyileşinceye kadar size hizmet etmek isterim",
dedi. O da,

Ba'zı kayıtlarda da, **Safer** ayının yirmisekiz ve yirmidokuzuncu günlerinde hastalandığı, hastalığının onüç gün sürdüğü ve Rabîu'l-evvel ayının onikinci Pazartesi günü öğleden sonra vefât etdiği bildirilmektedir ki bu husûsdaki meşhûr rivâyet de budur.

Halbuki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Vedâ' Haccı**'ında Zü'l-hıcce ayının dokuzuncu Cum'a günü **Arafât** 'da vakfeye durduğu sırada:

"El-yevme ekmeltü leküm dîneküm ve etmemtü aleyküm ni'metî ve radîtü lekümü'l-islâme dînen".

âyet-i kerîmesi nâzil olmuş ve bundan sonra da seksenbir veyâ sekseniki gün yaşamışdır ki bu husûsda ulemâ'nın ittifâkı vardır. Bunun için bu esâsa göre birinci rivâyet şekli daha doğrudur.

Aksi halde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in Arafât 'daki vakfesinden sonra doksanbir veyâ doksaniki gün yaşamış olması lâzım gelir.

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.3-6. Kâmil Miras.

Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Meâlli Türkçe Tefsîr,C.3.ss.1569. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.

"Yâ Ebâ Bekr, Ehl-i Beyt'im bu günlerde bana hizmet etmezlerse ızdırabları artar, Allâhü Teâlâ sana ecrini versin",
diyerek O'nu tesellî etdi.

Bundan sonra hastalığının ilk beş gününü, âdeti vechile sırası ile diğer ailelerinin yanında (*nöbetinde*) geçirdi. **Pazaretesi** günü hastalığı ağırlaşıp ağrısı şiddetlenince **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasında kalmak için diğer ailelerinden izin istedi. Hiç birisinin zerre kadar gönlünü kırmamak için de bu izni sarîh bir şekilde istemeyerek (Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın yanında kalmak istediğini açıkca söylemeyerek), *"Yarın nerede kalacağım"* diyerek ihsâs etdirdi. Onlar da, ertesi gün Pazartesi olduğundan ve Pazartesi günleri Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın yanında kalmak âdeti bulunduğundan, *"Nerede arzû ederseniz orada kalırsınız"* diyerek Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasında kalmasına muvâfakat etdiklerini bildirdiler.

Bu sırada, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, çok zayıflamışdı. Yürüyecek tâkati yokdu. Bunun için **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* ile **Hazreti Abbâs** *radıye'llâhü anh*, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in koluna girerek kendisini **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasına getirdiler. Bu andan i'tibâren vefâtına kadar burada kaldı. Sıhhati ve kuvveti müsâade etdiği müddetce de **Mescid**'e giderek imâmet vazîfesini îfâ' etdi. Böylece vefâtından üç gün evveline kadar namaz vakitlerine muntazaman devam etdi. Son kıldırdığı namaz, **Perşembe** gününün **akşam** namazı oldu. Bu esnâda başı çok ağrıdığı için de başına bir mendil bağlamış olduğu halde namazı kıldırdı. Namazda da **"Vel-mürselâti urfen"** sûresini okudu.

Namazdan sonra **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasına geldi. Fakat tâkati gitdikce azalıyordu. Öyle ki cemâate imâmlık edemiyecek bir hâle gelmişdi. Yatsı namazının vakti girince, **Bilâl-i Habeşî** *radıye'llâhü anh, -her günkü usûlü vechile-* Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in odasının kapısının önünde durup,
"Vaktü's-salâh** (Namaz vakti), **Yâ Rasûle'llâh",
diye seslendi.

Bu sûretle namaz vaktinin girmiş olduğunu anlayan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, "Cemâat namaz kıldılar mı?"* diyerek namazın edâ' olunup olunmadığını sordu. Onlar da *"Hayır, Yâ Rasûle'llâh, seni bekliyorlar"* cevâbını vererek cemâatin kendisini beklediğini söylediler.

Bunun üzerine O da *"Öyleyse leğene su koyunuz da yıkanayım, belki hafîflerim"* dedi. Onlar da suyu koyup hazırladılar. O da oturup soğuk su ile yıkandı. Fakat Mescid'e gitmek için ayağa kalkmak istediği bir sırada yatağın üzerine düşüp bayıldı. Ayıldıkdan sonra yine, *"Cemâat namaz kıldılar mı?"* diyerek namazın edâ' olunup olunmadığını sordu. Onlar da *"Hayır, Yâ Rasûle'llâh, seni bekliyorlar"* cevâbını vererek cemâatin kendisini beklediğini söylediler.

Bunun üzerine O da, yine leğene su koyup hazırlamalarını istedi. Onlar da suyu koyup hazırladılar. O da oturup soğuk su ile yıkandı. Fakat yine Mescid'e gitmek için ayağa kalkmak istediği bir sırada yatağın üzerine düşüp bayıldı. Ayıldıkda sonra yine ayni suâli sorup aynı cevâbı alınca,

yine leğene su koyup hazırlamalarını istedi. Onlar da suyu koyup hazırladılar. O da yine oturup soğuk su ile yıkandı. Fakat yine Mescid'e gitmek için ayağa kalkmak istediği bir sırada yatağın üzerine düşüp bayıldı. Ayılınca dördünce def 'a olarak yine ayni suâli sordu. Onlar da ayni cevâbı verdiler.

Bunun üzerine *"Ebû Bekr'e söyleyin, cemâate namaz kıldırsın"* dedi. **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* da buna râzı olmayarak *"Yâ Rasûle'llâh, Ebû Bekir pek yufka yüreklidir, Kur'ân okurken ağlar. Bunun için Rasûlü'llâh 'ın makâmında durup namaz kıldıramaz"* dedi veyâ yanında bulunan **Hafsa** *radıye'llâhü anhâ* 'ya bu şekilde söyletdi. O da buna aldırmayarak tekrar *"Ebû Bekr'e söyleyiniz, cemâate namaz kıldırsın"* dedi. Onlar da yine ayni sözü tekrar etdiler. Bunun üzerine O da biraz sitem ederek üçüncü def 'a *"Haydi, Ebû Bekr'e söyleyin, cemâate namaz kıldırsın"* buyurdu. Bu sûretle de hayat arkadaşı, can yoldaşı, en sâdık dostu olan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'a, dînin en mühim vazîfelerinden birini tevdî' etmiş oldu. Onlar da gidip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in emrini, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'a bildirdiler. O da o günkü **Cum'a** gecesi yatsı namazından başlamak üzere **Pazartesi** sabah namazına kadar cemâate onyedi vakit namaz kıldırdı ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e vekâlet etdi.

Vasıyyet nâme konusu

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, vefâtından dört gün önceki **Çarşamba** günü Ashâb-ı Kirâm'ından ba'zı mühim kimselerin yanında bulunduğu bir sırada, kendisinden sonra vukû'

bulacak ihtilâfları önlemek ve onlardan korumak maksâdı ile bir şey' (*bir vasıyyet nâme*) yazdırmak isteğinde bulunarak,

"Bana yazı yazacak bir şey' getiriniz. Size bir kitâb (vasıyyet nâme) yazdırayım ki benden sonra yolunuzu şaşırıp dalâlete düşmeyesiniz".

dedi. Ashâb-ı Kirâm'dan ba'zıları da (*Hazreti Ömer radıye'llâhü anh da*) bunu duyunca, *"Rasûlü'llâh'ın hastalığı muhakkak ağırlaşmışdır. Yanınızda ise, Kur'ân vardır. Bize Allâh'ın kitâbı yetişir"* diyerek böyle bir vasıyyet nâmenin yazılmasına rızâ göstermedi. Bunun üzerine orada bulunanlar ihtilâfa düşerek bir kısmı *"Hayır, buna ihtiyaç yokdur, Allâh'ın kitâbı Kur'ân vardır"* demeye; bir kısmı da başka şey'ler söylemeye başladı. Bu sûretle de gürültü çoğaldı. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Haydi kalkınız, Rasûlü'llâh'ın yanında Ashâb'ın münâkaşa edip nizâa düşmeleri doğru değildir. Beni kendi hâlime bırakınız. Benim şu anda içinde bulunduğum murâkabe ve Allâh'a dönüş hazırlığı hâli, sizin beni meşkûl etmek istediğiniz şey'lerden daha hayırlıdır".

dedi ve vasıyyet nâme yazdırmakdan vaz geçdi. Bundan sonra da şifâhen şu üç vasıyyetde bulundu:

1-Arabistan yarımadası'nda Müslümân olmayan hiç bir kimse kalmasın.

2-Kabîleler tarafından gönderilecek elçi ve hey'etlere, gâyet güzel muamele yapılıp iyi karşılansın.

3-Bu madde, rivâyetin râvîsi olan **İbn-i Mes'ûd** *radıye'llâhü anhümâ* tarafından unutulmuş olduğundan *-üçüncü nokta hatırımda kalmamış-* denilmektedir.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın Ashâb'ına son hitâbı**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, -Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın kendisine vekâleten namaz kıldırdığı günlerin birinde- bir gün öğle vakti biraz kendisinde iyilik hisseder gibi oldu.[562] Bu durumdan cesâret alarak,

[562] -Ba'zı kayıtlarda bu günün, vefâtından beş gün önceki günün öğle vakti veyâ ikindi vakti olduğu bildirilmektedir.
Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.11.ss.20. Kâmil Miras.

"Yâ Âişe, yedi kuyudan yedi tulum su doldursunlar, ağızlarını bağlayıp bağlarını çözmeden getirsinler. Üzerime dökün, belki hastalığım biraz olsun hafîfler de halka va'z ve nasîhat ederim".

dedi. Onlar da gidip -*buyurduğu şekilde*- suları getirdiler. Gelen yedi tulum suyun, soğuk soğuk üzerine dökülmesini istedi. Onlar da **Hafsa** *radıye'llâhü anhâ* 'ya âit bir leğenin içine oturtarak üzerine dökmeye başladılar. Bir hayli dökdükden sonra eliyle işâret ederek *"Artık yetişir"* dedi.

Bu sûretle yıkandıkdan sonra biraz kendisinde kuvvet hisseder gibi olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Hazreti Ali** ve **Fadl ibn-i Abbâs** *radıye'llâhü anhüm*'ün yardımları ile -*tâkatsizlikden ayaklarını sürüyerek*- **Mescid-i Saâdet**'e namaza çıkdı. Fakat bu sırada **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh,* namaza başlamışdı. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in geldiğini hissedince yerinden çekilerek O'nun mevkî'ini boşaltmak istedi. O da, *"Yerinde dur"* diye işâret ederek yerinden çekilmemesini istedi. Bundan sonra da Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın sol tarafına oturup O'na uyarak namaz kıldı.

İbn-i Abbâs *radıye'llâhü anhümâ* 'dan ve **Hazreti Âişe** *radıye'llâhhü anhâ* 'dan gelen başka bir rivâyete göre de,

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Mescid-i Saâdet**'e girince **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın sol tarafına oturdu. Oturduğu yerden imâmet vazîfesini îfâ' etdi ve Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*'ın okumakda olduğu sûreyi bırakdığı yerden okumaya başladı. Bu sûretle de Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* O'na, cemâat de Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'a uyarak namaz kıldılar. Bu halde Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın bu namazdaki vaziyeti, tekbirleri teblîğden ibâret olmuş oldu.

Namazdan sonra minberin alt tarafındaki basamağa oturdu. Cemâat de O'na yaklaşıp oturdu. Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ etdikden sonra Ashâb-ı Kirâm'ı ile helâllaşdı. Bundan sonra da ümmetine son def'a olarak şu meâlde bir hutbe okudu:

"Ey nâs, her kimin arkasına vurmuşsam işte arkam gelip vursun. Her kimin bende alacağı varsa gelip alsın".[563]

[563] -Bu sırada cemâatden birisi ayağa kalkarak,

"Allâhü Teâlâ kulunu (Rasûl'ünü) dünyâ hayâtı ve ni'metleri ile âhiret hayâtı ve ni'metleri arasında muhayyer bırakdı. Allâh'ın kulu da âhiret hayâtı ve ni'metlerini tercîh etdi".[564]

"Yâ Ebâ Bekr, ağlama. Arkadaşlığına ve mal fedâkarlığına en çok medyûn olduğum insan, Ebû Bekir 'dir. Ümmetimden her hangi birini bu dünyâda dost edinmekliğim îcâb etse, bu dost Ebû Bekir olurdu. Fakat İslâm râbıtası (dîn kardeşliği) hepimizi kardeş etmişdir, (şahsî kardeşlikden efdal kılmışdır). ***Ebû Bekir*** *'in* ***Mescid*** *'e bakan penceresi açık kalsın, diğer pencereler kapansın".*[565]

"Sizden evvelki milletler, peygamberlerin ve evliyâların mezarlarını birer ibâdetgâh (mescid) ittihâz edinmişlerdir. Sizi böyle bir şey' yapmakdan men' ederim".

"Ey nâs (ey insanlar), benim ölümümü düşünerek telâş edip ağlıyormuşsunuz.[566] *Bir peygember ümmeti içinde müebbed kaldı mı ki ben de sizin aranızda müebbed kalayım. Ma'lûmunuz olsun ki ben Allâhü Teâlâ'ya kavuşacağım. Bu vuslata hepinizden ziyâde müstehakkım. Size nasîhatim budur ki* ***Muhâcir*** *'lere hurmet ve saygı gösteriniz".*

*"****Ey Muhâcir****'ler, size de* ***Ensâr*** *hakkında hayırlı olmanızı tavsıye ederim.* ***Ensâr*** *'a, güzel muâmele ediniz. Onlar size iyilik etdiler. Sizi*

"Yâ Rasûle'llâh, bir gün sizin emriniz ile bir kimseye üç dirhem sadaka vermişdim".

dedi. O da derhal o adamın parasını ödedi.

564 -Bu sözleri dinleyen **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, ne demek istediğini anlayarak ağlamaya başladı.

565 -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ailelerine âit odalar ile **Muhâcir** 'lerin büyüklerine âit meskenlerin, **Mescid-i Saâdet** 'e açılan küçük birer kapıları vardı. Bunlardan kolayca Mescide girilirdi. İşte Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın penceresinden başka, kapanması emr edilen pencereler, bu kapılar idi.

566 -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığının artdığı bir sırada, Ensâr-ı Kirâm'dan bir çok kimseler bir yerde toplanarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığı hakkında konuşup ağlıyorlardı. Bu esnâda oradan geçmekde olan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* ile **Hazreti Abbâs** *radıye'llâhü anh,* niçin ağladıklarını sordular. Onlar da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kendilerine karşı yapdığı çok güzel ve unutulmaz davranışlarını düşünerek ağladıklarını söylediler.

Daha sonra bu konuşmalardan haberdar olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, bu hutbesinde, bu konuya da işaret ederek bu konuyu da dile getirmişdir.

kendi memleketlerine götürdüler. Evlerinde barındırdılar. Sizi kendilerine tercîh ederek mallarına ortak yapdılar. Müslümân'ların sayısı günden güne artmakda, fakat Ensâr günden güne azalmaktadır. Nihâyet bir gün yemek içindeki (evindeki) tuz kadar kalacakdır. Onun için O'nlara karşı îfâ' edeceğiniz vazîfenin günü bu gündür. Sizlerden biriniz Müslümân'ların işini deruhde edecek olursa (iş başına geçer de iyilik veyâ kötülük edebilecek kadar bir nüfûz sâhibi olursa), onların fazîletlerinden istifâde etsin. İçlerinden hatâ edecek olanları da afv etsin".

Ey nâs, ***Usâme*** *'nin kumandan olmasına i'tirâz etdiğinizi işitdim. Bu pek mühim bir şey' değildir. Çünkü daha evvel de babası* ***Zeyd ibn-i Hârise****'nin kumandan olmasına i'tirâz edilmişdi.*[567] *Allâh'a yemîn ederim ki Zeyd o mevkî'e nasıl layık idiyse oğlu Usâme de bu mevkî'e öylece lâyıkdır. O'nu çok seviyordum. O'nun ölümünden sonra da Usâme'yi en çok sevdim".*

"Helâl ve harâmı sakın bana atfetmeyiniz. Ben ancak Allâh'ın, kitâbda helâl etdiğini helâl, haram kıldığını da haram kıldım".

"Ey Rasûlü'llâh'ın kızı Fâtıma, ey Rasûlü'llâh'ın halası Safiyye, sizi ukbâda kurtaracak bir şey' yepınız. Yoksa ben sizi kurtaramam".

"Ey Ashâb'ım ve ey cemâat, ben haberimi aldım, Allâh'a gidiyorum. Dîninizi, emânetinizi ve sizi Allâh'a ısmarladık. Sizlere selâmetler dilerim. Allâh'ın rahmeti ve bereket üzerinize olsun".

Bu sûretle hutbesine son veren Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* oradan ayrılarak Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasına geldi. Bu sıralarda kendisine bir yerden bir miktar altın gelmişdi. Daha evvel onun bir kısmını fukaraya dağıtmışdı. Az bir kısmı da kalmışdı. Bunun için *"Yâ Âişe, o altınları fukaraya dağıt"* dedi. Bir müddet sonra, kalan altınların da dağıtıldığını öğrenince müsterih olup rûhu sükûn buldu.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın son günleri**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kızı **Fâtıma** *radıye'llâhü anhâ* 'yı çok severdi. Hastalığı esnâsında O'nu yanına

[567] -Onsekiz yaşlarında bir genç olan **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ın orduya kumandan ta'yîn edilmesi, ba'zı söylentilere sebeb olmuşdu. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, bu hutbesinde, bu konuya da işâret etmişdir.

çağırtdı. Kulağına bir şey'ler fısıldadı, O da ağladı. Sonra bir şey'ler daha fısıldadı, bu sefer de güldü. Bu durumu gören Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da, *-merakla-* ne söylediğini sordu. o da,

"Bana evvelâ -Bu hastalık netîcesinde ecelim yaklaşdı, irtihâl edeceğim- dedi. Onun için ağladım. Sonra da -Aile efrâdım içerisinden (Ehl-i Beyt'imden) bana ilk iltihâk edecek olan sensin. Cennetlik kadınların ulusu olacaksın- dedi. O zaman da güldüm".

cevâbını verdi.

Cumartesi günü Allâhü Teâlâ tarafından **Cebrâîl** *aleyhi's-elâm* gelerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hâl ve hatırını sordu. Ertesi **Pazar** günü yine gelerek yine hâl ve hatırını sordu. Bundan sonra da peygamberlik iddiâsında bulunan yalancı peygamber **Esvedü'l-Anesî** 'nin öldürülmüş olduğunu haber verdi. O da sevinerek Ashâb-ı Kirâm'ına haber verdi. Daha sonra gelen haberler, bu hâdisenin doğruluğunu te'yîd etdi.

Yine **Cumartesi** günü **Usâme** *radıye'llâhü anh,* ordudan Medîne'ye geldi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna girdi. Elini öperek vedâ' etdi. Diğer ordu erkânından bir çokları da vedâ' etmişlerdi. Fakat Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığı **Pazar** günü şiddetlendi. Onun için ordu, o gün de hareket etmedi. **Usâme** *radıye'llâhü anh,* yine ordudan **Medîne**'ye geldi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna girdi. O'nu baygın yatıyor buldu. Bunun için Usâme *radıye'llâhü anh* 'a bir şey' söylemedi. Biraz sonra ellerini yukarı kaldırdı, sonra Usâme *radıye'llâhü anh* 'ın üzerine koydu. Bu sûretle de O'na duâ etdiği anlaşıldı.

Pazar günü Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığı şiddetlendi. Bunun için aileleri, **Hazreti Abbâs** *radıye'llâhü anh* ile görüşerek nöbet esnâsında kendisine ilâç vermek istediler. Kendisi de bunu redd etdi. Onlar da *"Zâtü'l-cenb için iyidir"* dediler. Fakat O yine redd etdi. Buna rağmen baygın düşdüğü bir zamanda kendisine ilâcı içirdiler. O da ayılıp kendisine ilâç verildiğini anlayınca,

"Ben zâtü'l-cenb değilim. Benim ilâcım başkadır. O ilaçdan siz de içiniz".

dedi. Onlar da *-işlenen cürmün misilleme cezâsı olmak üzere-* O'na verdikleri ilâçdan kendileri de içdiler. Halbuki O'nun hastalığı hummâ olduğundan soğuk su ile tedâvi edilince hafîfliyordu ki zamânımızda da aynı tedâvi usûlü tatbîk edilmektedir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığı ba'zan artıyor, ba'zan da hafîfliyordu. İrtihâl günü olan **Pazartesi** günü biraz iyileşir gibi olmuşdu. Sabah olunca bulunduğu hucrenin perdesini kaldırarak **Mescid**'e bakdı. Cemâatin, saf saf olup sabah namazını kılmakla meşkûl bulunduğunu görünce çok sevindi ve sesi duyulacak derecede tebessüm etdi. Hattâ o kadar büyük bir sevinç duymuşdu ki bunun verdiği kuvvet ile O da Mescid'e geçdi. O'nun geldiğini hisseden **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, O'nun mamaz kıldırmak arzûsu ile çıkdığını sanarak arkasındaki ilk safa çekilmek istedi. O da eliyle işâret ederek yerini terk etmemesini emr etdi. Bundan sonra da Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın arkasına durup cemâat olarak O'na uydu ve oturduğu yerden namazını kıldı. Namazdan sonra Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın hucresine çekilerek perdeyi indirmek istedi. Fakat perdeyi indirecek kadar bir tâkati kalmamış olduğundan yanındakilere indirtdi.

Bu sûretle Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'i son def 'a olarak görmüş olan cemâat, O'nun hastalığının biraz hafîflemiş olduğunu görünce sevinip ferahladılar. Hattâ Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh,* izin alarak **Medîne** civârında bulunan **Sunh**'daki evine kadar gitdi. Fakat bu hâl, ölümün önünden gelen bir hafîflik idi.

Öğle vaktine doğru Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hastalığı şiddetlendi. Bunun için de sık sık bayılmaya başladı. O'nun bu ızdırâblı hâlini gören kızı **Hazreti Fâtıma** *radıye'llâhü anhâ* da, babasının bu hâline dayanamıyarak,

"Vayy babamın ızdırâbına. Ey Rabb'inin da'vetine icâbet eden babam, ey Cennetü'l-Firdevs 'de makâmı olan babam, ey Cibrîl'e ölümünü haber verdiğimiz babam".

diye hüzün ve teessürünü izhâr edip ağlamaya başladı. O'nu tesellî etmek isteyen Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,

"Kızım, baban bu günden sonra hiç izdırâb çekmeyecek".

buyurdu.[568]

---

[568] -Hazreti Fâtıma *radıye'llâhü anhâ*, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefâtından sonra altı ay yaşadı. Bu müddet içinde de bir kerre güldüğü görülmedi. Dâimâ kendisini şu meâldeki mâtem-engîz edebî sözler ile avutdu.

"O gün, gök yüzünün ufukları bozardı. Gün ortasında güneşin ziyâsı köreldi. Asr-ı evvel ve asr-ı sâni zamânında kâinâtı zulmet içinde bırakdı. Peygamberin vefâtından

Bu sıralarda **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın oğlu ve **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'nın kardeşi olan **Abdu'r-rahmân** *radıye'llâhü anh* gelerek içeri girdi. Elinde bir misvâk vardı. Bu esnâda Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de, başı Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın göğsü üzerinde olduğu halde yan tarafı üzerine yatıyordu. Abdu'r-rahmân *radıye'llâhü anh* 'ın elindeki misvâka dikkâtle bakdı. O'nun dikkâtle bakdığını gören Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da *"Size mivâkı alayım mı?"* diye sordu. O da *"Evet, al"* diye işâret etdi. Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da misvâkı alıp yumuşatarak verdi. O da alıp dişlerini fırçaladı.

Yine bu sıralarda Usâme *radıye'llâhü anh,* ordudan gelip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in huzûruna girdi. O'nun geldiğini gören Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de ***"Artık alâ bereketü'llâh git"*** dedi. O da vedâ' edip oradan ayrılarak orduya gitdi. Hemen hareket etmek üzere orduya emir verdi. Fakat kısa bir müddet sonra Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefât haberi gelince seferden geri kalıp hareket etmedi.

Öğleden sonra biraz daha ağırlaşan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ağır ağır nefes almaya, ara sıra tıkanmaya başladı. Bu hâlinde dahî irşâd vazîfesini ihmâl etmeyerek yanında bulunanlara,

"Namazınız ve eliniz altında bulunan köleler hakkında dikkâtli davranmanızı tavsiye ederim".

diyordu.

Yanında bir su çanağı vardı. Ara sıra elini bu su çanağına batırıyor ve yüzünü ıslatıyordu. Ba'zan yüzünü örtüyor, ba'zan da örtüyü kaldırıyordu. Bu arada şu âyet-i kerîmeyi okuyarak duâ etmeyi de ihmâl etmiyordu:

وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّنَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً ط.

"Kim Allâh'a ve Rasûl'üne itâat ederse işte onlar, Allâh'ın kendilerine ni'metler verdiği peygamberler, sıddîkler, şehîdler ve sâlih kimseler ile berâberdirler. Onlar, ne güzel arkadaşdır".[569]

---

sonra kürre-i arz, O'na teessüründen ve şiddetli ızdırâbından bir kum yığını oldu. Artık şimdi şarkın, garbin şehirleri O'na ağlasın. Mudar ve Yemen'in bütün kabîileleri mâtem tutsun. Üzerime öyle musîbetler döküldü ki bu musîbetler gündüzler üzerine dökülseydi nurlu gündüzler simsiyah olurdu".

[569] -Nisâ' Sûresi, âyet 69.

Yine bu arada,

"Lâ ilâhe illâ'llâh, lâ ilâhe illâ'llâh, lâ ilâhe illâ'llâh. Ölümün de şiddetleri, sadmeleri var. Yâ Rabb, ölüm sarsıntılarında bana yardım et. Yâ Rabb, beni bağışla. Yâ Rabb, beni bağışla".

diyordu. Mübârek yüzü ba'zan sararıyor, ba'zan da kızarıyordu.

Nihâyet nefesi daraldı, hareketleri ağırlaşdı. Ellerini yukarı kaldırıp üç kerre mübârek parmağıyle semâya doğru işâret ederek,

*"**Rafîk-ı a'lâ'ya:** Ulvî ve yüksek Rafîk'a, ulaşdır beni Rafîk-ı a'lâ'ya".*

dedi ve bu kelimeler ile -*mu'cizeler izhâr eden mübârek*- elleri düşdü. Gözleri açık olarak tavana dikili kaldı. Rûh-i mübârekeleri **Rafîk-ı a'lâ**'ya, **âlem-i akdes** 'e, pek müştâk olduğu Allâh'ına kavuşdu.[570]

Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammedin bi-adedi ılmik.

Bu sûretle sevgili peygamberimiz Hazreti Muhammed Mustafâ *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Hicret'in onbirinci yılında -*tahkîka göre*- **Rabîu'l-evvel** ayının birinci **Pazartesi** günü, -*bu husûsdaki meşhûr rivâyete göre de*- onikinci **Pazartesi** günü, (Mîlâdî altıyüz otuziki yılında Hazîran ayının sekizinci Pazartesi günü), öğleden sonra **Kamerî** sene hesâbı ile **altmışüç** yaşında iken vefât etdi. Allâhü Teâlâ, cümlemizi ve cümle Mü'mi'leri O'nun sancağı altında haşr eylesin. Âmîn.

---

[570] -Pazartesi günü öğleden sonra **Cebrâîl** *aleyhi's-selâm* ile **Azrâîl** *aleyhi's-selâm* kapıya geldi. Cebrâîl ale*yhi's-selâm* içeri girip selâm verdi. Azrâîl *aleyhi's-selâm* 'ın kapıda beklediğini, içeri girmek için izin istediğini bildirdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de müsâade etdi. O da içeri girip selâm verdi ve Allâhü Teâlâ'nın emrini bildirdi. Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de *"Gel, Yâ Azrâîl, me'mûriyyetini îfâ' et"* dedi. O da Rûh-i mübârekelerini kabz ederek **a'lâ-i ılliyyîn**'e (*ma'nevî ve yüksek bir makâma*) ulaştırdı.

Sallâ'llâhü aleyhi ve sellem.

Kısas-ı Enbiyâ,C.1.ss.348. Ahmed Cevded Paşa.

İşte dünyâ hâli budur. **Bâkî**, ancak Allâhü Teâlâ'dır. İnsan ne kadar yaşasa, sonu fânî olmakdır.

❋
❋ ❋

"Her can ölümü tadıcıdır. Sizi, -*bir imtihân olarak*- hayr ile de, şerr ile de deniyoruz. (nihâyet yine) **bize döndürüleceksiniz".**[571]

"O, hanginizin daha güzel amel (ve hareket) **de bulunacağını imtihân etmek için ölümü de, dirimi de takdîr eden ve yaratandır. O, mutlak gâlibdir, çok bağışlayıcıdır".**[572]

"Hanginizin ameli daha güzel olduğu (husûsunda) **sizi imtihâna çekmek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur.** (Bundan evvel ise) **arşı su üstünde idi.** (Mülk-ü saltanatı, onlardan evvel yaratdığı su üzerinde cârî idi)**.**

And olsun ki, -*Öldükden sonra yine dirileceksiniz*- desen, kâfir olanlar mutlakâ -*Bu, ap-açık bir aldatmadan başka (bir şey') değildir*- derler".[573]

"Ey insanlar, bu âlemde olan işler Allâh'ın kazâ ve kaderine tâbi'dir. Her şey' vaktini bekler. Allâh acele etmez. Takdîre galebe etmek isteyenler mağlûb ve mahcûb, Allâh'a hîle etmek isteyenler perîşân olur".

❋
❋ ❋

[571] -Enbiyâ Sûresi, âyet 35.
[572] -Mülk Sûresi, âyet 2.
[573] -Hud Sûresi, âyet 7.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın vefâtının Ashâb'a te'sîri

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in vefât haberi, **Ehl-i Beyt** 'in feryâdı ile **Mescid-i Nebevî**'de bulunan Ashâb-ı Kirâm'a duyuldu. Bu sûretle O'nun irtihâl etdiğini öğrenen Ashâb-ı Kirâm, teessüründen ne yapacağını bilemediler. Bu arada **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh*, olduğu yerde dona kaldı. **Hazreti Osmân** *radıye'llâhü anh* ise, dili tutulup dilsiz gibi oldu. Çünkü üzüntüleri büyükdü.

Daha evvel **Ümmü Eymen** *radıye'llâhü anhâ,* Rasulü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'de ölüm alâmetleri belirdiği zaman, oğlu **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'a haber göndermişdi. O da böyle çok acı ve umulmadık haberi alınca, *-Hazreti Ömer, Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh, Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs radıye'llâhü anhüm gibi ileri gelen şahıslar ile birlikde-* derhâl **Mescid-i Nebevî**'ye geldi. Ölüm haberini öğrenince onlar da ne yapacaklarını şaşırıp kaldılar. Hattâ **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* gibi metin bir zât bile, Hazreti Ali ve Hazreti Osmân *radıye'llâhü anhümâ* ile Ashâb-ı Kirâm'ı, bî-tâb bir vaziyetde görünce ne yapacağını bilemedi. Bu arada bu durumu fırsat bilen münâfıkların, *"Eğer Muhammed -aleyhi's-selâm- hakk peygamber olsaydı ölmezdi"* dediklerini işitince de büsbütün sinirlenerek kılıcını çekdi ve

"Rasûlü'llâh ölmemişdir. Kim öldü derse kellesini uçururum. Mûsâ aleyhi's-selâm'a olduğu gibi O'na da baygınlık gelmişdir. Münâfıkların dilleri kesilinceye kadar bu dünyâda kalsa gerekdir".

diyerek münâfıkları susturp Müslümân'ları tesellî etdi.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk radıye'llâhü anh'ın gelmesi

Bu sırada **Medîne** civârındaki **Sunh** 'daki evinde bulunan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, durumdan haberdar olunca derhal atına binip **Mescid-i Nebvî**'ye geldi. Müslümân'ların bu hallerini gördü. Hiçbir şey'e bakmadan doğru Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın hucresine girdi. Bir bürde-i yemânî ile yüzü örtülü olan Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yüzünü açdı. Mübârek rûhunun çıkıp gitmiş olduğunu, fakat diğer cenâzelerde bulunan çirkin hallerin O'nda olmadığını gördü. Mübârek cesedleri, lâtîf ve nazîf olarak yine nûr gibi yatıyordu. *"Âh, ölümün de hayâtın gibi güzel"* diyerek iki gözünün arasını hurmetle öpdü, ağladı. Bundan sonra da,

"Yâ Rasûle'llâh, anam babam sana fedâ olsun. Allâh sana ölümü iki def 'a tatdırmayacakdır. Mukadder olan bu ölüm geçidini ise geçmiş bulunuyorsun".

diyerek mübârek yüzünü örtdü, Ehl-i Beyt 'ine ta'ziye ve tesellîde bulundu.

Oradan ayrıldıkdan sonra dışarı çıkdı. Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* 'a dönerek *"Yâ Ömer, telâş etme. Rasûlü'llâh ölmüşdür"* dedi ve şu meâldeki âyet-i kerîmeyi okudu:

"Biz senden evvel de hiçbir beşere (dünyâda) **ebedîlik vermedik. Şimdi sen ölürsen** (sanki) **onlar bâkî mi kalacaklar?".**[574]

Bundan sonra da **Mescid-i Nebevî**'ye gelip minbere çıkdı. Halk da Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh*'ı bırakarak Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ı dinlemek için toplandı. Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ ve Rasûl'üne salât-ü selâm etdikden sonra şöyle dedi ve şu meâldeki âyet-i kerîmeyi okudu:

"Ey nâs, kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki O, hakîkaten ölmüşdür. Fakat kim Allâh'a tapıyorsa bilsin ki Allâh ***Hayy*** *ve* ***Bâkî****'dir, ölmekden münezzehdir. Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı mübîn'inde şöyle buyurmaktadır:*

"Muhammed bir peygamberden başka (bir şey') **değildir. O'ndan evvel daha nice peygamberler geçmişdir. Şimdi O, ölür veyâ öldürülürse ökçelerinizin üstünde** (gerisin geri) **mi döneceksiniz? Kim böyle iki ökçesi üzerinde** (ardına) **dönerse elbetde Allâh'a hiçbir şey' ile zarar yapmış olmaz. Allâh ise** (İslâm ni'metine) **şukr** (ve sebât) **edenlere mükâfât verecekdir".**[575]

"(Habîbim) **muhakkak sen de öleceksin, onlar da** (müşrikler de) **öleceklerdir".**[576]

---

[574] -Enbiyâ Sûresi, âyet 34.

[575] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 144.

Uhud muhârebesinde, -*Müslümân'ların hatâsı yüzünden*-, kazanılan harbin vechesi değişip Müslümân'lar aleyhine döndüğü karışıklık esnâsında, *"Muhammed -aleyhi's-selâm- öldürüldü"* diye bir ses işitilince, Müslümân'lara daha fazla bir şaşkınlık ve perîşanlık gelmişdi. Bunun üzerine de bu meâldeki âyet-i kerîme nâzil olmuşdu.

O zamandan beri Ashâb-ı Kirâm bu âyet-i kerîmeyi bir çok def'alar okumuşlar ve işitmişlerdi. Fakat Hazreti Muhammed *sallâllâhü aleyhi ve sellem* 'in vefât etdiğini görünce o kadar büyük bir hüzün ve kedere daldılar ki sanki o âyet-i kerîmeyi hiç bilmiyormuş gibi oldular.

Yalnız **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* kendisini kayb etmediğinden doğru Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yanına girdi. O'nun vefât etmiş olduğunu görünce Ashâb-ı Kirâm'ın yanına girdi ve bu âyet-i kerîmeyi okuyarak onları îkâz etdi.

[576] -Zümer Sûresi, âyet 30.

Bu sûretle hutbesini bitiren Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh,* oradan ayrılarak diğer işler ile meşkûl olmaya başladı. Müslümân'lar arasında da nisbî bir sükûnet meydana geldi ve her ağızda,

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ط.

"İnnâ li'llâh ve innâ ileyhi râciûn".

"Biz (dünyâda) **Allâh'ın** (teslîm olmuş kulları) **yız ve biz** (âhiretde de) **O'na dönücüleriz".**[577]

âyet-i kerîmesi okunmaya başlandı.

Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın okuduğu âyet-i kerîmeyi işitince aklı başına geldi ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefât etmiş olduğuna inandı. Dizlerinin bağı çözüldü ve yere düşüp oturdu.

Ordunun Medîne'ye gelmesi

Bu esnâda **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ın ordusundaki askerler de **Medîne**'ye gelip **Mescid-i Saâdet** önünde toplandılar. Ordunun sancakdârı **Büreyde** *radıye'llâhü anh,* ordu sancağını getirip Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kapısı önüne dikdi. Bu sûretle de Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın halîfe seçilmesine kadar burada kaldı ki **böyle bir hareket**, öleceğini anlayan ileri görüşlü bir devlet başkanının *-her ihtimâle karşı-* hazırlıklı bulundurduğu bir ordunun tedbîri idi.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, halîfe seçilip halk kendisine bîat edince, sancağı buradan alarak ordu kumandanı olan Usâme *radıye'llâhü anh* 'ın evinin önüne diktirdi. Ordu sefere çıkıncaya kadar da burada dikili kaldı ki bu ordu, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in son techîz etdiği, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın da ilk techîz etdiği ordu oldu.

Ordunun bu hareketi, halka bir kat daha dehşet verdi. On sene evvel Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **Mekke-i Mükerreme**'den **Medîne-i Münevvere**'ye hicret etdiği gün **Medîne** şehri nasıl ta'rîf edilmez bir sevinç içerisinde parlıyordu ise, bu kerre

[577] -Bakara Sûresi, âyet 156.

de Onun irtihâlinin acısı ile ta'rîf edilmez kederlere, karanlıklara bürünmüşdü. Hüzün ve keder sanki Müslümân'ların yüreğine zehirli bir hançer saplıyordu.

Yüreklerin yanık, gözlerin yaşlı olduğu bu hüzün havası içinde ba'zı işlerin yapılması da îcâb ediyordu. Bunun için bir tarafdan **Hazreti Ali** ve **Hazreti Abbâs** *radıye'llâhü anhümâ* ile **Ehl-i Beyt,** göz yaşları içerisinde Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **techîz** ve **tekfîn** işleri ile meşkûl olmaya; diğer tarafdan da bir kısım Ashâb-ı Kirâm Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yerine **halîfe** olabilecek, ümmetin işlerini görecek ve şeriat hukümlerini tatbîk edecek bir **"Emîr"** in seçilmesi işi ile meşkûl olmaya başladı.

Netîcede Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in en yakın arkadaşı olan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ı halîfe seçip O'na bîat etdiler ki bu hâdisenin tafsîlâtı aşağıda gelecekdir.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın tachîz ve tekfîni

Pazartesi günü öğleden sonra vefât eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **techîz** ve **tekfîni** işi, **Salı** günü icrâ edilerek en yakın akrabâları tarafından îfâ' olundu. **Hazreti Ali, Hazreti Abbâs**, **Fadl ibn-i Abbâs, Kusem ibn-i Abbâs, Usâme ibn-i Zeyd** ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in kölesi **Şükran** *radıye'llâhü anhüm,* bu vazîfeyi hep birlikde îfâ' etmeye çalışdılar. Diğer Ashâb-ı Kirâm da böyle bir vazîfeyi îfâ' etmek için can atıyordu. Bunun için Hazreti Ali *radıye'llâhü anh*, Ensâr-ı Kirâm'dan ve Bedir ashâbından olan **Evs ibn-i Havlî** *radıye'llâhü anh* 'ı, Ensâr-ı Kirâm nâmına içeri alıp odanın kapısını kapatmak mecbûriyyetinde kaldı. Bu suretle de Ashâb-ı Kirâm'ı, bi'l-hâssa Ensâr-ı Kirâm'ı bir derece olsun teskîn etmiş oldu.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedi gasl olunacağı (*yıkanacağı*) zaman *-elbîselerini çıkarıp çıkarmamak husûsunda-* ihtilâf vâki' oldu. Bu esnâda Allâhü Teâlâ tarafından uyku gibi bir gaflet geldi ve *"O'nu elbîsesinin üzerinden gasl ediniz"* diye bir ses işitildi. Fakat bu sözü kimin söylediği bilinemedi. Bunun üzerine Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in üzerindeki kaftanı ve izârı soyuldu, fakat gömleği çıkarılmadı. Onun üzerinden oğularak yıkandı. Bu sûretle de O'nu yıkayan Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'ın eli, O'nun vücûdüne dokunmadı.

Bundan sonra Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedi bir **sedir** üzerine konuldu. Hazreti Ali *radıye'llâhü anh, "Hayâtında da paksin memâtında da paksin"* diyerek Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek vücûdlarını bağrına basıp yıkadı. Bu arada Hazreti Abbâs, oğulları Fadl ve Kusem *radıye'llâhü anhüm* de, Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedlerini bir tarafdan bir tarafa çevirme işi ile meşkûl oldular. Evs ibn-i Havlî *radıye'llâhü anh* da bu gasl işinde hâzır bulundu. Bu esnâda da diğer cenâzelerde görülen şey'lerden O'nda hiçbir eser görülmedi.

Bu sûretle tamamlanan gasl işinden sonra kefenlenme işi başladı ve Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek vücûdları, üç parça pamuklu kumaş ile kefenlendi.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın defni

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in techîz ve tekfîni işi bitdikden sonra mübârek cesedleri, daha evvel üzerinde yatıp oturduğu ve **Es'ad ibn-i Zirâre** *radıye'llâhü anh* tarafından yapılıp kendisine hediyye edilen bir **sedir** (*kerevet*) üzerine konuldu. Bundan sonra da -*oda küçük olduğundan*- küçük küçük cemâatler hâlinde cenâze namazı edâ' olundu. Evvelâ erkekler, sonra kadınlar, daha sonra da çocuklar ve köleler içeri girip münferiden cenâze namazını kıldılar. Fakat bu namaz esnâsında **imâmet** vazîfesi îfâ' olunmadığından hiçbir kimse imâmet etmedi.[578]

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın odası küçük olduğundan cenâze namazı küçük küçük cemâatler hâlinde kılındı. Bu bakımdan cenâze namazının kılınması, **Salı** günü gece yarısına kadar devam etdi. Bunun için de cenâzenin defni gecikdi. Ancak **Çarşamba** gecesi gece yarısında (***Salı*** *gününü* ***Çarşamba****'ya bağlayan gecenin yarısında*) defn olunabildi.[579]

---

[578] -Ba'zı kayıtlarda, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e, kendi cenâzesine kılınacak namazdan sorulunca,

"Beni, kabrimin kenarında kerevetimin üzerine kor, bölük bölük melekler, erkekler, kadınlar ve çocuklar sıra ile namazımı kılarsınız".

dediği rivâyet edilmekde, bu sûretle de kendi cenâze namazını kıldıracak bir imâm göstermemiş olduğundan herkesin aynı sevâbı kazanıp aynı şerefe nâil olmasını te'mîn etdiği söylenmekdedir.

[579] -Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi,C.4. ss.476-477. ve C.11.ss.37. Kâmil Miras.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek **cesedlerinin** nereye defn olunacağı hakkında müteaddid (*çeşitli*) fikirler ileri sürüldü. Bu yüzden de ihtilâf vâki' oldu. Bu sırada Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* ayağa kalkarak,

*"Ben Rasûlü'llâh 'ın -**Allâhü Teâlâ bir peygamberin rûhunu ancak o peygamberin defn olunmasını istediği yerde kabz eder-** dediğini işitdim ve hâlâ da unutmadım. Onun için O'nu döşeğinin olduğu yere defn ediniz".*

dedi ve Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasında, üzerinde son nefesini verdiği döşeğin bulunduğu yere defn olunmasını emr ederek gürültüye son verdi.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedleri başka yere kaldırılarak mezarı, **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'ın hucresinin içinde son nefesini verdiği yatağın bulunduğu yerde kazıldı ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedleri oraya defn olundu.[580]

Medîne'de mezar kazmaya muktedir iki kişi vardı. Bunlardan birisi **Muhâcirîn-i Kirâm**'dan olan **Mekke**'li **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh*, diğeri de **Ensâr-ı Kirâm**'dan olan **Medîne**'li **Ebû Talha** *radıye'llâhü anh* idi. Bunlardan Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh*, Mekke'lilerin âdeti üzere, mezar olarak yerde bir çukur kazıyordu. Ebû Talha *radıye'llâhü anh* ise, Medîne'lilerin âdeti

---

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedlerinin defn olunması, şu sebeblerden dolayı geç kaldı:

1-Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yakınları, O'nun vefât etdiğini öğrenince ne yapacaklarını şaşırdılar. Ancak Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın îkazları ile kendilerie gelip O'nun vefât etdiğine inandılar.

2-Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, Mescid-i Nebevî'de okuduğu hutbesini bitirdiği zaman, cenâzenin techîz, tekfîn ve tedfînine vakit kalmadı.

3-Cenâze namazı, Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* 'nın odasının içinde kılındığı için ancak küçük küçük cemâatler hâlinde edâ' edilebildi. Bunun için de gece yarısına kadar devam etdi.

4-Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve selem* 'in mezarı, O'nun techîz ve tekfîninden sonra kazılıp hazırlandı.

[580] -Bu husûsda, **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ*, şöyle der:

"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhive sellem açık bir yerde defn olunsaydı halkı O'nun mezarına ta'zîm etmekden men' etmek çok güç olurdu. O'nun kabrine taparlar ve onu bir ibâdetgâh yaparlardı. Halbuki Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, halkı bundan şiddetle men' etdi ve son nefesinde bile bu nokta ile alâkadar oldu. İşte bunun için O, vefât etdiği hucrenin içine defn olundu".

üzere, bir lâhit yapıyordu. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mezarının ne şekilde kazılacağı müzâkere mevzûu olunca Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh,*

"Hem Ebû Ubeyde'ye, hem de Ebû Talha'ya haber gönderelim. Hangisi daha evvel gelirse bu işi ona yapdıralım".

dedi. Bu teklîf kabûl olunduğundan O'nun dediği gibi hareket edilerek her ikisine de haber gönderildi. Fakat Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh*, evinde bulunamadığı için Ebû Talha *radıye'llâhü anh* daha evvel geldi ve Medîne'lilerin âdeti üzere mezarı kazıldı.

Bundan sonra Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedleri, Hazreti Ali, Fadl ibn-i Abbâs, Usâme ibn-i Zeyd ve Abdu'r-rahmân ibn-i Avf *radıye'llâhü anhüm* tarafından mezara indirilip defn olundu. Bu arada Kusem ibn-i Abbâs, Şükran ve Evs ibn-i Havlî *radıye'llâhü anhüm* de yardımda bulundular.

Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'll'ahü aleyhi ve sellem* 'in mübârek cesedlerinin defn olunduğu bu kabrin bulunduğu yere **"Hucre-i Saâdet",** Minber ile Mihrâb'ın bulunduğu yere **"Mescid-i Nebevî"**, hucrenin çevresine de **"Ravza-i Mutahhara"** denilmişdir.

İşte böylece **"Mekârim-i Ahlâk'ı:***Engüzel ahlâkı* **"** tamamlamak için âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, büyük bir huzûr içinde, *-vazîfesini tam olarak yapıp yerine getirmiş olarak-* ebedî huzûra ve ilâhî rahmete tevdî edilmiş oldu.

❋
❋ ❋

Allâhü Teâlâ, bizi ve bütün Müslümân'ları, O'nun şefâatlerine nâil buyurarak *-O'nunla birlikde-* cennetine girmeye, cemâlini görmeye, selâmına muhâtab olmaya, cennetinin ni'metlerinden istifâde etmeye ve Cennet'in kapısına varınca,

اُدْخُلُوهَا بِسَلاَمٍ آمِنِينَ.

"Üdhulûhâ bi-selâmin âminîn".

"*Selâmetle, korkusuzca girin oraya*".[581]

denilmeye, hakk kazanan kullarından eylesin. Âmîn.

Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ Âlihî ve Ashâbihî kesîran kesîrâ.

✵

✵ ✵

"Peygamber, Mü'min'lere öz nefislarinden evlâdır. Zevceleri de (Mü'min'lerin) **analarıdır".**[582]

"Ve O (peygamber) **onların** (Mü'min'larin) **babasıdır".**

"Sizden her hangi biriniz beni evlâdından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikce (hakîkî) Mü'min olamaz".[583]

"Her peygamber ümmetinin ma'nevî babasıdır. Bundan dolayıdır ki Mü'min'ler de birbiriyle dîn kardeşi olmuşlardır".[584]

✵

✵ ✵

---

[581] -Hıcr Sûresi, âyet 46.

[582] -Ahzâb Sûresi, âyet 6.

وَهُوَ أَبٌ لَهُمْ .

"Ve hüve ebün lehüm".

"O, (peygamber) **onların** (Mü'min'lerin) **babasıdır".**

ifâdesi, **İbn-i Mes'ûd** *radıye'llâhü anh* 'ın rivâyet etdiği **şâzz** bir kırâetdir.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.708. Hasan Basri Çantay.

[583] -Bu Hadîs-i şerîf, İmâm Ahmed ile Buhârî, Müslim, Neseî ve İbn-i Mâce'nin **Enes** *radıye'llâhü anh* 'dan tahrîc etdikleri bir Hadîs-i şerîfdir.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.708. Hasan Basri Çantay.

[584] -İmâm Mücâhid. Medârik.

Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,C.2.ss.708. Hasan Basri Çantay.

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk radıye'llâhü anh**'ın halîfe seçilmesi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, kendisinden sonra yerine geçecek halîfenin kim olacağı hakkında açıkca bir şey' söylememişdi. Fakat O'nun ba'zı hareketleri kendisinden sonra halîfe olabilecek şahsın, **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* olduğunu îmâ' ediyordu. Çünkü her zaman Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ı diğer Ashâb-ı Kirâm'a tercîh eder ve O'nu yanından hiç ayırmazdı. Hastalığı esnâsında da **Mescid-i Nebevî**'de okuduğu son hutbesinde bu husûsa işâretle O'nun hakkında şöyle demişdi:

*"Arkadaşlığına ve mal fedâkarlığına en çok medyûn olduğum insan, **Ebû Bekir**'dir. Ümmetimden her hangi birini bu dünyâda dost edinmekliğim îcâb etse, bu dost **Ebû Bekir** olurdu. Fakat İslâm râbıtası (dîn kardeşliği) hepimizi kardeş etmişdir (şahsî kardeşlikden efdal kılmışdır). Ebû Bekir'in Mescid'e bakan penceresi açık kalsın, diğer pencereler kapansın".*

Bundan başka dînin en mühim vazîfelerinden birisi olan **imâmet** vazîfesini de -*vefâtından üç gün önce*- yine O'na tevdî' etmiş, bu sûretle de O'nu herkesin önüne geçirmişdi. İşte bunların hepsi, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ı, kendisinden sonra halîfe olmasını istediğine açık birer delîldir.[585]

---

[585] -*Abdu'r-rahmân Es-Süyûtî*, **Târîhu'l-Hulefâ'** adlı eserinin mukaddemesinde şöyle bir Hadîs-i şerîf nakl etmektedir ki bu Hadîs-i şerîfe göre,

"Yâ Rasûle'llâh, bize bir halîfe ta'yîn etmez misiniz?".

denilmiş, O da,

"Hayır, eğer böyle bir halîfe ta'yîn edersem, halîfeme isyân etdiğiniz takdirde size azâb nâzil olur".

cevâbını vermişdir.

Yine aynı eserde nakl edildiğine göre, Hazreti Ali *radıye'llâhü anh* 'a, **Kûfe** 'de iken bir gün,

"Yâ Ali, bize bir halîfe ta'yîn etmez misiniz?".

denilmiş, O da,

"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem halîfe ta'yîn etmedi ki ben ta'yîn edeyim. O'ndan sonra millet toplanıp nasıl içlerinden hayırlısını seçdilerse, benden sonra da siz toplanır içinizden hayırlısını seçersiniz".

cevâbını vermişdir.

Bu Hadîs-i şerîflerde de işâret edildiği gibi, eğer Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **halîfe** seçimi mes'elesinde açıkca bir şey' söylemiyerek sükût etmeyi tercih etmemiş olsaydı, İslâm Dîni'nin men' etdiği şu mahzûrlar ortaya çıkabilirdi:

1-Bir milletin en tabiî hakkı olan başkan seçimi mes'elesindeki mes'ûliyyeti kendi üzerine almış olurdu.

2-Meşveret emri âtıl kalır, ferdlerin hakk ve hurriyyetleri tanınmamış olurdu.

Hal böyle iken **Ensâr-ı Kirâm**'dan ba'zıları, kendi içlerinden bir emîr seçmek emeline düşdüler. Bunun için de **Benî Sâıde Gölgeliği** 'nde (***Suffası** 'nda*) toplandılar. Mes'eleyi müzâkere etmeye başladıkları bir sırada **Hazrec** kabîlesi reisi olan **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh, -hasta olduğu halde-* oraya geldi ve Ensâr-ı Kirâm'a hitâben şöyle dedi:

*"Ey Ensâr, sizin dînce nâil olduğunuz fazîlet ve meziyyet, başka kabîlelerde yokdur. Hazreti Muhammed -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem-, bir çok yıllar kendi kavmi içinde bulundu ve onları dîne da'vet etdi. İçlerinden pek az kimseler îmân etdiler ise de kâfirler ile cihâda ve Müslümân'lığı yükseltmeye kâdir olamadılar. Cenâb-ı Hakk sizin saâdetinizi murad buyuduğu zaman sizi Müslümân'lıkla şereflendirdi. Rasûlü'llâh ile Ashâb'ının muhâfazasını ve cihâd ile Müslümân'lığın yükseltilmesini size müyesser kıldı. Düşmanlara karşı en ziyâde şiddet gösteren sizler oldunuz. Arab kabîleleri sizin kılıçlarınız sâyesinde ister istemez itâate geldi. Rasûlü'llâh -sallâ'llâhü aleyhi ve sellem- de sizden râzı olduğu halde vefât etdi. Bunun için şimdi **emîrlik** ve **reislik** sizin hakkınızdır, onu başkasına vermeyiniz".*

Orada bulunan **Ensâr-ı Kirâm** da, *"Allâh muvaffak etsin, doğru ve isâbetli söyledin. Biz de seni emîrliğe seçeriz"* dediler. Bunun üzerine orada bulunan **Hazrec** kabîlesi halkı, kendi reislerinin emîrliğe seçileceğinden ziyâdesi ile memnûn oldular.

Bu sırada **Evs** kabîlesi halkı da kendi reisleri olan **Useyd ibn-i Hudeyr** *radıye'llâhü anh* 'ın etrâfında toplandılar. Tereddüd ve endîşeye düştüler.

*"Emîrlik bir kerre **Hazrec**'lilerin eline geçerse dâimâ tahakküm etmeye kalkışırlar ve bizi aslâ işe karıştırmazlar".*

3-**Rey**'e ve **ictihâd** 'a kıymet verilmemiş olurdu.

4-Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in her sözü **vahy** ile olduğundan ta'yîn edeceği şahsı da vahy ile ta'yîn etmiş olurdu.

5-Ta'yîn edilen o şahıs da, *"Ben bu makâma, vahy ile geldim"* diyebilirdi.

6-Hattâ onun yerine geçecek olan halîfe de aynı şartları ve vasıfları hâiz olduğunu iddiâ edebileceği gibi, ondan sonra gelecek olanlar da *-ilâ nihâye-* aynı hakları iddiâ edebilirdi.

7-Bu sûretle de bir gayr-i mes'ûl kimseler sınıfı doğabilirdi.

8-İslâm Dîni'nde **ruhbâniyyet** men' edilmiş olduğu halde, desbotluğa gidilmiş olabilirdi.

İslâm Dîni ve Târihi Notları, ss.147-148. Prof. Yusuf Ziyâ Yörükan.

diyerek kendi aralarında fısıldaşmaya başladılar. Çünkü bu iki kabîle (*Evs ve Hazrec kabîleleri*) iki kardeş çocukları olduğu halde, İslâmiyyet'den önce aralarında ihtilâf çıkarak muhârebeler yapmışlar; İslâmiyyet'den sonra Müslümân olup dîn kardeşi olarak birleşmişler ve **Hicret**'den önce **Mekke**'ye gidip **Akabe**'de Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e **bîat** etmişlerdi. Bu bîat esnâsında da ileri gelen kimselerden oniki kişi, diğerlerinin üzerine nâkib ve reis seçilmişdi.

İşte **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* ile **Useyd ibn-i Hudeyr** *radıye'llâhü anh*, bu oniki kişiden ikisi idi ki eğer emîr Ensâr-ı Kirâm'dan seçilecek olsaydı, bu iki kişiden birisinin seçilmesi îcâb ederdi. Bu vaziyetde ise, hangisi emîr olursa olsun, muhakkak biribirlerini kıskanacaklar, bu sûretle de türlü entrikâlara yol açacak anlaşmazlıklara düşeceklerdi.

Diğer tarafdan Kurayş kabîleleri, *-eskiden beri Arab Yarımadası'nda bulunan kabîlelerin en şereflisi ve en yükseği sayıla geldiğinden-,* başka bir kabîleden olan bir emîrin idâresi altına girmek istemiyecekler, bu sûretle de büyük bir tefrîkanın zuhûr etmesine sebeb olacaklardı.

Hal böyle iken **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* 'ın sözleri, **Ensâr-ı Kirâm**'a pek ziyâde te'sîr etdi. Bunun için hemen hemen O'na bîat olunmak üzere idi. Tam bu dar ve tehlikeli zamanda, **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh*, durumu haber aldı. Derhâl Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in evine gitdi. Orada bulunan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ı çağırıp vaziyeti haber verdi. O da **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh* 'ı yanına alıp üçü birlikde **Benî Sâide** gölgeliğine geldiler. Yolda bunlara karşı gelen **Âsım ibn-i Adiyy** ile **Uveym ibn-i Sâide** *radıye'llâhü anhümâ, -bir tehlikenin zuhûr etmemesi için-* bunları yoldan geri çevirmek istediler. Fakat bunlar yollarından geri dönmeyip hemen oraya vardılar.

Bu esnâda **Ensâr-ı Kirâm**'dan biri ayağa kalkarak,

"Bizler, Rasûlü'llâh'ın ensârıyız (yardımcılarıyız) ve İslâm Dîni'nin hâzır askerleriyiz. Ey Muhâcir'ler, sizler bizim içimize girerek sığınmış bir cemâatsiniz. Emîrlik bizim hakkımızdır".

dedi. Halbuki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, her meclisde, Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ı sağına, Hazreti

Ömer *radıye'llâhü anh* 'ı soluna alır ve Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh* hakkında da, ***"Bu ümmetin emînidir"*** derdi.

Bunların üçünün birlikde orada ânîden görünmesi, *-sanki Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem dirilip oraya gelmiş gibi-*, orada bulunan Müslümân'ların kalblerinde derin bir te'sîr yapdı ve herkes onların ne söyleyeceklerini dinlemeye hazırlandı.

Ağır ve temkinli adımlarla onlara doğru ilerleyen **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh, -Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in hutbede söze başladığı gibi-* söze başladı. Evvelâ Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ etdikden sonra umûma hitâben şöyle dedi:

"Bu ümmet, evvelce taş ve ağaçdan yapılmış putlara tapardı. Cenâb-ı Hakk kendisine ibâdet etmek, kendisini tanıtmak ve doğru yolu göstermek için Rasûl gönderdi. Arab'lara ecdâdlarının dînini terk etmek güç geldi. Allâh, ilk Muhâcir'leri îmân ile mümtâz kıldı. Onlar, Rasûlü'llâh'a yardımcı oldular. O'nunla birlikde müşriklerin ezâ ve cefâlarına karşı sabırla tahammül etdiler. Yer yüzünde en evvel Hakk'a tapan ve Rasûl'üne îmân eden onlardır. Bunun için emîrliğe, onlar herkesdan ziyâde lâyık ve müstehakdır. Bu husûsda onlara kimse bir söz söyleyemez. Meğer ki zâlim ola".

"Ey Ensâr, sizin de dînce kıdeminiz, fazîlet ve meziyyetiniz inkâr olunamaz. Cenâb-ı Hakk sizi dînine ve Rasûl'üne yardım için seçdi ve sizlere Rasûl'ünün hicretini nasîb etdi. Bizce de ilk Muhâcir'lerden sonra sizin derecenizde başka bir kimse yokdur. Rasûlü'llâh'a yardım etdiniz. Bunun için iddiâ etdiğiniz fazîlet ve şerefin ehlisiniz. Buna kimsenin bir diyeceği yokdur. Fakat emîrlik bahsinde Arab kabîleleri ancak Kurayş'i tanırlar, başkasının emîrliğini kabûl etmezler. Çünkü Kurayş kavmi, haseb ve nesebce Arab'ın en fazîletlisidir. Memleketleri de Arab Yarımadası 'nın ortasıdır. Biz emîrleriz, siz vezirlersiniz. Hiçbir meşveretden geri bırakılmazsınız. Sizin reyiniz alınmadıkca hiçbir iş görülmez".

Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh*, bu sözleri ile, artık Arab'ın eski bedeviyyet hayâtının ve her kabîlenin bir emîr ile idâresi zamânının geçmiş olduğunu, Müslümân'ların *-İslâm Dîni'nin esâslarına göre-* yalnız bir devlet reisinin idâresi altında toplanmalarının zarûrî bulunduğunu îzah etmiş oldu.

Bundan sonra Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* da,

"Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem, hasta iken son hutbesinde sizi bize vasıyyet etdi. Eğer siz emîr olacak olsaydınız bizi size vasıyyet ederdi".

dedi ve Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın sözlerini te'yîd etdi.

Ensâr-ı Kirâm da bunlara karşı söyleyecek bir söz bulamadı. Fakat içlerinden **Hubab ibn-i Münzir** *radıye'llâhü anh* ayağa kalkarak,

"Bizden bir emîr, sizden bir emîr seçilsin".

dedi. Buna karşılık **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* da,

"İki emîr birleşemez. Rasûlü'llâh hangi kabîleden ise halîfesi de o kabîleden olmadıkca Arab kabîleleri kabûl ve itâat etmez".

dedi. **Hubâb ibn-i Münzir** *radıye'llâhü anh* da bunu redd edip,

"Ey Ensâr, bu dîne Arab kavmi sizin kılıçlarınız ile itâat etdi. Hakkınızı başkasına kaptırmayınız".

diyerek Hazreti Ömer *radıye'llâhü anh* ile münâkaşa etmeye başladı. Bu sırada **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh* söze katılarak,

"Ey Ensâr, ilk evvel bu dîne yardım edenler sizlersiniz, sakın evvelâ bozan da sizler olmayınız",

îkâzında bulundu.

Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh* 'ın bu sözü üzerine **Ensâr-ı Kirâm**'dan ve **Hazrec** kabîlesinden olan **Beşir ibn-i Sa'd** *radıye'llâhü anh* ayağa kalkarak şöyle dedi:

"Ey nâs, Muhammed -aleyhi's-selâm- Kurayş'dendir. Kendi kavmi O'nun halîfesi olmaya daha müstehak ve lâyıkdır. Hernekadar bizim, İslâm Dîni'ni kabûl edip Müslümân olmakda evvelliğimiz, harp ve yardım etme hakkımız varsa da biz bunları Allâh'ın ve Rasûl'ünün rızâlarını kazanmak için yapdık. Bundan dolayı da dünyâca karşılık ve mükâfât istemeyiz".

Ensâr-ı Kirâm'dan bu söze i'tirâz edenler oldu. Bu sırada **Hubâb ibn-i Münzir** *radıye'llâhü anh* da,

"Yâ Beşir, sen amucan oğluna, -Sa'd ibn-i Ubâde'ye- Hased ediyorsun",

dedi. O da,

"Yok, va'llâhi öyle değil, fakat bu kavmin hukûkuna taarruz ve tecâvüzü câiz görmüyorum",

cevâbını verdi.

İşte bu sırada **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, *"Size şu iki zâtı intihâb etdim. Birisine bîat edin"* dedi ve **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* ile **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh*'ı gösterdi. Onlar da bundan çekinerek *"Rasûlü'llâh'ın ileri geçirdiği bir zâtın önüne kim geçebilir?"* deyip kabûl etmediler.

Bu sırada tekrar gürültü büyüdü, dedi-kodu çoğaldı. Her kafadan bir ses, her ağızdan bir söz çıkmaya başladı. Bunun üzerine **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* sözü kesip sükûneti te'mîn ederek,

"Rasûlü'llâh seni dînin erkânının en büyüğü olan namazda kendine halîfe ta'yîn etdi ve seni hepimize imâm yapdı. Elini uzat ben sana bîat edeyim".

dedi ve **Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh** *radıye'llâhü anh* ile birlikde O'na bîat edecekleri sırada **Beşîr ibn-i Sa'd** *radıye'llâhü anh* onlardan önce koşup **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ın elini tutarak O'na bîat etdi. Bundan sonra **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh* ile **Ebû** Ubeyde ibn-i El-Cerrâh *radıye'llâhü anh* bîat etdi. Bu esnâda biribirleri ile fısıldaşmakda olan **Evs** kabîlesi halkı da *-bu durumu görünce-* reisleri olan **Useyd ibn-i Hudeyr** *radıye'llâhü anh* ile birlikde gelip bîat etdiler. Bu sûretle **Hazrec** 'lilerin ittifâkı bozuldu ve **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh* 'a bîat etmek mes'elesi önlenmiş oldu. İslâm ümmeti de büyük bir tehlikeden kurtuldu.

Bundan sonra da diğer Ashâb-ı Kirâm ve Hazrec'liler birer birer gelip bîat etdiler. Hattâ bîate okadar büyük bir sevinçle koşup geldiler ki **Sa'd ibn-i Ubâde** *radıye'llâhü anh,* arada kaldığından az kalsın ezilecekdi.

Bu arada **Hazreti Ali, Zübeyr ibn-i El-Avvâm, Mikdâd ibn-i Esved, Selmân-ı Fârisî, Ebû Zerr-i Gıfârî, Ammâr ibn-i Yâsir** *radıye'llâhü anhüm* gibi **Benî Hâşim**'in ve **Ashâb-ı Kirâm**'ın ileri

gelen şahıslarından bir gurup, *-Hazreti Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem'in cenâze hazırlıkları ile meşkûl olup O'nun yanından ayrılmadıklarından-,* haberleri olmadığı için gelip bîat edemediler. Fakat daha sonra onlar da gelip bîat etdiler. Bu sûretle de gelip bîat etmedik bir kimse kalmadı.

Bir ara *"Bize de danışılsaydı da meşveretden hâriç tutulmasa idik"* diyerek biraz gücendiğini bildiren **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh,* daha sonra durumun vahâmetini ve ehemmiyyetini öğrenince **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh* 'ı ve diğerlerini takdîr edip teşekkür etdi.

Bu sûretle Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yerine halîfe seçilmiş olan **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh,* ertesi **Salı** günü **Mescid-i Şerîf** 'e gitdi. Bütün halk gelip birer birer bîat etdi. Kendisi de halka bir hutbe okumak için minbere çıkdı ve Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in yapdığı gibi evvelâ Allâhü Teâlâ'ya hamd-ü senâ etdikden sonra şöyle dedi:

"Ey nâs, ben sizin üzerinize velî ve emîr oldum. Halbuki sizin en muktediriniz ve en hayırlınız değilim. Eğer iyilik edersem bana yardım ediniz. Eğer fenâlık yaparsam bana doğru yolu gösteriniz. Doğruluk emânet, yalancılık hıyânetdir. Sizin zaîfiniz, hakkını alıverirsem benim ındimde kuvvetlidir. Sizin kuvvetliniz de, ondan başkasının hakkını alırsam benim ındimde zaîfdir. İnşâa'llâh, hiç biriniz cihâdı terk etmesin. Cihâdı terk eden bir kavim (bir millet) zelîl olur. Ben Allâh'a ve Rasûl'üne itâat etdikce siz de bana itâat ediniz. Eğer ben Allâh'a ve Rasûl'üne karşı isyânkar olursam, sizin de bana itâat etmeniz lâzım gelmez. Kalkınız namaza. Allâh, cümlenize rahmet etsin".

Bundan sonra da Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in techîz, tekfîn ve tedfîn işleri ile meşkûl olundu ve *-yukarıda mufassalan anlatıldığı şekilde-* ebedî istirahatgâhına tevdî' edildi.

❋
❋ ❋

Usâme ordsunun harekâtı

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in techîz, tekfîn ve defin işleri tamamlandıkdan sonra sıra ordunun harekâtına geldi. Bunun için **Hazreti Ebû Bekris-sıddîk** *radıye'llâhü anh,* evvelce

Rasûlü'llâh *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* tarafından ordu kumandanı olan **Usâme ibn-i Zeyd** *radıye'llâhü anhümâ* 'ya verilmiş olan **Sancak-ı şerîf** 'i, *-ki Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in vefâtı esnâsında **Usâme** radıye'llâhü anh'ın alemdârı **Büreyde** radıye'llâhü anh, onu getirip Rasûlü'llâh sallâ'llâhü aleyhi ve sellem 'in kapısının önüne dikmişdi-* yine ordu kumandanı olan **Usâme** *radıye'llâhü anh*'ın alemdârı **Büreyde** *radıye'llâhü anh* 'a verip **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ın kapısının önüne diktirdi. Bundan sonra da,

"Hiçbir kimse seferden geri kalmasın".

diye nidâ etdirdi.

Usâme *radıye'llâhü anh* da *Sancak* ile berâber Medîne dışına çıkıp yine eski yerinde ordusunu topladı, karargâhını kurdu. Diğer Ashâb-ı Kirâm da yeni halîfeye itâat ederek derhal silâhlanıp ordu yerinde toplandı. Fakat **Usâme** *radıye'llâhü anh*, çok genç olduğundan Ensâr-ı Kirâm'dan ba'zıları O'nun azl edilmesini, yerine Ashâb-ı Kirâm'dan daha yaşlı ve daha tecrûbeli bir kimsenin ta'yîn olunmasını istediler. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* da,

"Rasûlü'llâh'ın ta'yîn etdiği bir kumandanı ben nasıl değiştirebilirim?".

diyerek kabûl etmedi.

Bütün hazırlıklar tamamlandıkdan sonra ordugâha giden yeni halîfe **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*, ordu kumandanı **Usâme** *radıye'llâhü anh* 'ı, atına bindirdi, kendisi de yaya olarak O'nu yolcu etdi. Usâme *radıye'llâhü anh* da O'na *"Ya sen de bin, yâhud ben de ineyim"* dedi. O da *"Ne ben bineyim, ne de sen in. Allâh yolunda biraz da benim ayaklarım tozlansa ne olur?"* cevâbını verdi ve lâzım gelen yere kadar yürüyerek orduyu uğurladı. Usâme *radıye'llâhü anh* 'a da,

"Allâh selâmet versin, git, Rasûlü'llâh sana ne emr etdi ise ona göre hareket et. Eğer muvâfık görürsen Ömer'i de bana yardımcı bırak".

dedi. O da müvâfık bulup bırakdı. Onlar da vedâlaşarak Medîne'ye döndüler.

Usâme *radıye'llâhü anh* da ordusu ile birlikde **Şâm** taraflarına gitdi. **Belkâ** nâhıyesine vardı. Düşmanları bulup atlarına çiğnetdi. Babasının kâtilini bulup öldürtdü, O'nun intikâmını aldı. Netîcede güzel bir başarı

elde edip muzaffer olarak bir çok ganîmet malları ile birlikde Medîne'ye geri döndü.[586]

Bu sûretle de **Hazreti Ebû Bekris-sıddîk** *radıye'llâhü anh* devri başlamış oldu ki tafsîlâtı, İslâm Târih kitâblarında mufassalan anlatılmışdır.

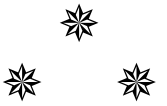

Hazreti Muhamed aleyhi's-selâm**'ın terekesi** (mîrâsı)

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* irtihâl etdiği zaman -*terekesi nelerden ibâret idi?*- sorusuna karşı her şey'den önce,

-*Hazret Muhammed sallâ'llâhü aleyhi ve sellem hayâtında ne edindi ki vefâtından sonra da bir şey' bırakmış olsun*-,

cevâbını vermek yerinde bir söz olur. Çünkü Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* sağlığında bütün mallarını (*memâlikini*) Müslümân'lara vermiş ve,

"Biz peygamberlerin mîrâsı yokdur, metrûkâtımız sadakadır".

buyurmuşdur.

Bununla berâber Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* birisi **özel** *(maddî*), diğeri de **genel** (*ma'nevî*) olmak üzere iki türlü mîrâs bırakmışdır ki ıbret alıp düşünmesini bilen insanlar için bir hidâyet kaynağıdır.

---

[586] -Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve ellem'e* babasından mîras kalan **Ümmü Eymen** *radıye'llâhü anhâ,* O'nun irtihâli zamânında hayatda idi. O, bir câriye olan Ümmü Eymen *radıye'yellâhü anhâ* 'ya anne diye hitâb ederdi. Hazreti Hadîce *radıye'llâhü anhâ* ile evlendikden sonra da Ümmü Eymen *radıye'llâhü anhâ* 'yı, evlâtlığı **Zeyd ibn-i Hârise** *radıye'llâhü anh* ile evlendirmişdi. İşte **Usâme** *radıye'llâhü anh* da, bunlardan dünyâya gelmişdi.

Bunun için O'nun genç yaşında kumandan ta'yîn edilmesi ile, İslâm Dîni nazarında bütün insanların biribirlerine **eşit** oldukları, ancak **takvâ** ile biribirlerine **üstünlük** kazanabilecekleri, bir kerre daha ifâde edilmiş oldu.

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın özel mîrâsı**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **özel** olarak (*maddî olarak*) bırakdığı şey'ler şunlardır:

1-Ehl-i Beyt'i olan aileleri (*kadınları*), kızı **Hazreti Fâtıma** *radıye'llâhü anhâ* ve onlara âit olan zarûrî ihtiyaç eşyâlarıdır.

Bunlara, Kur'ân-ı Kerîm'de **"Ümmehât-ı Mü'minîn:** *Mü'min'lerin anneleri* **"** ve **"Ehl-i Beyt:** *Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın ev halkı ve yakın akrabâları* **"** adı verilmişdir. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefâtından sonra bunların maîşetleri, **"Beytü'l-mâl"** den te'mîn edilmişdir. İçinde oturdukları hucreler (*odalar*) da, kendilerinin intifâına bırakılmış, vefâtlarından sonra yıkılarak arsaları **Mescid-i şerîf** 'e ilâve olunmuşdur.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, **Ümmühât-ı Mü'minîn** adı ile anılan ve terceme-i halleri daha evvel *-yeri geldikce-* anlatılmış olan aileleri (*kadınları*) şunlardır ki vefâtında *-ikisi hâriç olmak üzere-* hepsi de hayatda idi.

1-Hadîce bint-i Huveylid.
(*Bi'set'in onuncu yılında vefât etdi*).
2-Sevde bint-i Zem'a.
3-Âişe bint-i Ebû Bekri's-sıddîk.
4-Hafsa bint-i Ömeru'l-Fârûk.
5-Zeyneb bint-i Huzeyme El-Hilâliyye.
(*Hicret'in üçüncü yılında vefât etdi*).
6-Ümmü Seleme bint-i Ebû Ümeyye.
7-Cüveyriyye bint-i Hâris El-Huzâiyye.
8-Zeyneb bint-i Cahş El-Esediyye.
9-Ümmü Habîbe bint-i Ebû Süfyân.
10-Safiyye bint-i Huyeyy El-İsrâiliyye.
11-Meymûne bint-i Hâris El-Hilâliyye.
Bunların hepsi de **Mescid-i Saâdet** 'in yanında bulunan kendilerine mahsûs hucrelerde otururlardı ki bu hucrelerin adedi dokuz idi.
12-Mâriye-i Kıbtiyye.
Bu da diğer zevceleri arasında olmadığından **Medîne** civârındaki bağlık içinde bulunan **Âliye** mevkîindeki bir evde otururdu.
Allâhü Te'alâ onlardan râzı olsun.

Bunların ihtiyaçları için, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **Medîne**'de bir miktâr bağı, **Hayber**'de ve **Hayber**'e bağlı **Fedek** köyünde de bir miktâr tarla ve bahçesi vardı. Kendisi hayatda iken bunların gelirlerinden muayyen bir miktar arpa ve hurma, ailelerinin ihtiyâcına tahsîs edilir, geri kalan fazlası da fukaraya dağıtılırdı. Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk *radıye'llâhü anh* 'ın halîfeliği zamânında da aynı şekilde hareket edilerek (*idâre edilerek*) ihtiyaç fazlası fukaraya dağıtılmışdır.

Bir gün **Hazreti Fâtıma** *radıye'llâhü anhâ,* **Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk** *radıye'llâhü anh*'a gelerek babasının bırakdığı bu mallardan mîras hissesi istedi. O da,

*"Rasûlü'llâh, -**Biz Peygamberler zümresi mîras da almayız, mîras da bırakmayız. Bizim terk etdiğimiz şey'ler sadakadır-** buyurdu. Ben de O'nun halîfesiyim. O'nun sağlığında bakdığı kimseleri ben de iâşe ederim (bakarım). Senin vazîfeni ve mesârifini görmek de bana âiddir".*

dedi. **Hazreti Fâtıma** *radıye'llâhü anhâ* da müsterih olup bir daha mîras hakkından bir şey' istemedi.

Daha sonra **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anh*, kendi halîfeliği zamânında **Ehl-i Beyt** 'i muhayyer bırakdı. İsteyenlere **Fedek** 'deki arâzîden hisse verdi. İstemeyenlere de *-yine eskiden olduğu gibi-* vâridât hissesini verdi.

Bunlardan başka **yirmi** kadar sağılır devesi, **yüz** kadar koyunu ve **altı** keçisi vardı. Bunların da sütünden *-**Ehl-i Beyt** 'in ihtiyâcı için-* her gün iki kırba süt gelir, fazlası **Suffe Ashâbı** 'na verilirdi. Vefâtından sonra da aynı şekilde hareket edildi.

Hastalığı esnâsında da **zırhını** rehin bırakıp ödünç olarak **otuz sa'** (*takrîben yüz kilo*) arpa almışdı. Vefât etdiği zaman da **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'nın yanında pek az arpa unundan başka bir şey' kalmamışdı.

2-Âzâdlıları ve hizmetçileridir

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in vefâtında **köle** ve **câriyesi** yokdu. Sağlığında onların hepsini âzâd etmişdi. İlk Müslümân'lardan olan **Süheyb-i Rûmî, Selmân-ı Fârisî, Şükran, Ebû Râfi'** ve **Sefîne** *radıye'llâhü anhüm* gibi kimseler, bunların en meşhûrlarındandır.

Enes ibin-i Mâlik, Abdu'llâh ibn-i Mes'ûd, Ebû Zerr-i Ğıfârî, Rabîa ibn-i Ka'b ve **Ukbe ibn-i Âmir** *radıye'llâhü anhüm* gibi kimseler de O'nun hizmetinde bulunanlardandır.

3-Zarûrî ihtiyaç eşyâsı olan iki kilim, bir çarşaf, birkaç su kabı, bir tekne, elbîse, tarak, makas ve misvâk gibi lüzumlu ev eşyâlarıdır.

Bunlardan başka **Mekke**'den **Medîne**'ye hicret edip **Ebû Eyyûbi'l-Ensârî** *radıye'llâhü anh* 'ın evinde misâfir kaldığı esnâda, **Es'ad ibn-i Zürâre** *radıye'llâhü anh* tarafından sâc ağacından yapılıp kendisine hediyye edilen bir kereveti (*sediri*) vardı ki vefâtından sonra cenâzesi onun üzerine konulmuş ve namazı onun üzerinde kılınmışdır. Bundan sonra da **Hazreti Âişe** *radıye'llâhü anhâ* 'nın evinde kalmış, halk da -*teberrüken*- cenâzelerini onun üzerinde götürmüşdür. Hattâ Hazreti **Ebû Bekri's-sıddîk** ve **Hazreti Ömer** *radıye'llâhü anhümâ* gibi ileri gelen bir takım kimselerin cenâzeleri de onun üzerinde taşınmışdır.

4-Mısır Mukavkası tarafından hediyye olarak gönderilen ve **Düldül** veyâ **Ester** adıyle anılan katır, bir zırh, bir miğfer, bir kalkan, en mühimmi **Zü'l-fikâr** olan dokuz kılıç, beş mızrak ve altı yay gibi zarûrî ve lüzumlu harb silâhlarıdır. Bunlar da **Hazreti Ali** *radıye'llâhü anh* 'a verilmişdir.

Hulâsa olarak şunu söyleyebiliriz ki Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, mübârek rûhu cesedinden ayrıldığı zaman, arkasına dünyâ malı olarak bir şey' bırakmadı. Dünyânın en büyük hukümdarlarından, kıraallarından daha büyük saltanat kurmak, kâşâneler, saraylar yapdırmak, hazîneleri altın ve gümüş ile doldumak, O'nun için kolay olan şey'lerden olduğu halde, O, bunların hiç birisini istemedi. O'nun istediği tek bir şey' vardı ki o da, **dünyâyı ilâhî bir nûr ile aydınlatmak, beşeriyyeti bu nûrun ışığı ile dünyevî ve uhrevî saâdete kavuşdurmak idi**. Hayâtında bundan başka hiç bir şey' istemedi. Bunun netîcesi olarak da bir şey' bırakmadı.

2-Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın genel mîrâsı

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in **genel** olarak (*ma'nevî olarak*) arkada bırakdığı şey'ler de şunlardır:

1-Kur'ân-ı Kerîm 'dir

Kur'ân-ı Kerîm, Allâhü Teâlâ tarafından **Cibrîl-i Emîn** vasıtası ile **Arabça** olarak **Hazreti Muhammed** *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'e **yirmiüç** senede âyet âyet, sûre sûre **inzâl** buyurulmuş olan bir **Nazm-ı Celîl** 'dir. Bu mukaddes kitâbın **Nazmı** da **Ma'nâ'**sı da ilâhî 'dir. Vahy'e müsteniddir. Bu bakımdan **Nazm** ve **Ma'nâ,** Kur'ân-ı Kerîm'in mâhiyyetini teşkîl eden **iki rukün** (*iki farz*) dır ki bunların her ikisi bir arada bulunmadıkca **Kur'ân** tahakkûk etmiş olmaz.

Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'i, **nazm** ve **ma'nâ**'sı ile birlikde Allâhü Teâlâ'dan Cebrâîl *aleyhi's-selâm* vâsıtası ile alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* Ashâb-ı Kirâm'ına da, *-kendisine inzâl olduğu gibi-* aynen okumuş ve ta'lîm etdirmişdir. Ashâb-ı Kirâm da, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in ta'rîfi vechile hem yazmışlar hem de ezber etmişlerdir. Aynı zamanda hem ma'nâsını hem de okuma şekillerini ta'lîm buyurmuşlardır. Ashâb-ı Kirâm'dan da zamânımıza kadar, *-aklın redd edemiyeceği derecede sağlam ve çok ravîler tarafından-* **mütevâtiren** nakl olunarak gelmiş ve her asırda yüzbinlerce zevâtın hâfızalarını tezyîn ederek hıfz olunmuşdur ki bu mümtaz vasıf, *-bütün semâvî (ilâhî) kitâblar arasında-* yalnız Kur'ân-ı Kerîm'e mahsûsdur.

2-Sünnet 'dir

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'den **sâdır** olan sözlere, fiillere ve takrîrlere, **Sünnet** denir ki üç şekilde tecellî etmişdir:

A-Sünnet-i kavliyye (Sözlü sünnetleri) dir.
B-Sünnet-i fiiliyye (Fiil ve hareket şeklindeki sünnetleri) dir.
C-Sünnet-i takrîriyye (Huzûrunda söylenen şey'leri duyup veyâ işlenen fiilleri görüp sükût ile tasvîb etdiği sünnetleri) dir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in bu üç şekilde tecellî eden sünnetlerinin söz ile tesbit şekline de **Hadîs** veyâ **Haber** denir ki bunların hem ma'nâsı hem de lâfızları Peygamber'den sâdır olmuşdur. Eğer böyle bir **Hadîs**'in **ma'nâsı** Allâhü Teâlâ tarafından ilhâm edilir ve **lâfız** da Peygamber'den olursa, o zaman da o Hadîs'e, **Hadîs-i Kudsî** denir.

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, ilk zamanlarda **Hadîs**'lerin yazılmasını, ***-Kur'ân-ı Kerîm ile karıştırılmaması için-***, yasak etdi. Daha sonraları bu tehlike ortadan kalkınca, Hadîs'lerin

yazılmasına müsâade etdi ki bu husûsların tafsîlâtı**, Hadîs** ve **Hadîs Usûlü** kitâblarında mufassalan anlatılmışdır.

3-Ashâb veyâ **Ümmet** 'dir

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in sohbetlerine nâil olmuş, O'nu görmüş veyâ O'nunla görüşmüş olan Müslümân'lara da, **Ashâb-ı Kirâm** denir.

Bunlar, Allâh rızâsı için Allâh yolunda, İslâm Dîni'ni yükseltmek maksâdı ile O'nunla birlikde canlarıyle, mallarıyle çalışmış, büyük fedâkarlıklar göstermiş, hiç bir şey'den yılmamış, Allâh ve Rasûl'üne tam bir teslîmiyyet ile itâat etmiş, yüksek ahlâk ve fazîlet sâhibi kimselerdir ki ekseriyyeti âlim, fakîh ve müctehîd idi. Bu bakımdan hepsi de birer imtisâl numûnesidir.

Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* bunlar hakkında,

"Ashâb'ım, yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız yolunuzu şaşırmazsınız (hidâyete ulaşırsınız)".

buyurmuşdur.

Yüksek ahlâk ve fazîlet sâhibi olan bu insanlar ve bunlardan sonra gelip bunlara tâbi' olanlar, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhgü aleyhi ve sellem* 'in vefâtından sonra, **Kur'ân-ı Kerîm** ve **Sünnet**'de bulamadıkları mes'eleleri, **Kur'ân-ı Kerîm** ve **Sünnet**'in esâslarına dayanarak halletmeye çalışmışlardır. Bu sûretle de **"İcmâu'l-Ümmet"** ve **"Kıyâsü'l-Fukahâ"** dediğimiz müesseselerin doğmasını te'mîn etmişlerdir ki bunların da tafsîlâtı, **Fıkıh** ve **Fıkıh Usûlü** kitâblarında mufassalan anlatılmışdır.

Vefâtından önce bu husûslara işâret eden Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, şöyle buyurmuşdur:

*"Rabb'imden, -**Ümmetim dalâlet üzerine icmâ' etmesin**-, diledim. İsteğim bana verildi".*

"Mü'min'lerin iyi gördüğü şey'ler, Allâh katında da iyidir".

"Ümmetin (müctehîd'lerin) icmâı huccet, ihtilâfı rahmetdir".

Kur'ân-ı Kerîm'de de bu husûsa işâretle şöyle buyurulur:

"Siz, insanlar için (insanlığın fâidesi için seçilip) **çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emr eder, kötülükden vaz geçirmeye çalışırsınız.** (Çünkü) **Allâh'a inanırsınız".**[587]

❋
❋ ❋

İşte **İslâm Dîni**'nin esâsını teşkîl eden bu **üç** büyük mîrâsdan **Kur'ân-ı Kerîm** ve **Sünnet**, her yerde ve her devirde fâidenilecek kâıdeleri veren iki kaynak, dînî mes'elelerde ile'l-ebed dayanılacak iki destekdir. **Ashâb**'ın **re'y** ve **ictihâd** 'ları, ittifâk ve ihtilâfları da, ümmete numûne olacak, ışık tutacak bir rehber ve rahmet'dir. Bunun için Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **Vedâ' Haccı** dönüşünde şöyle buyurmuşdur:

"Ey insanlar, ben yalnız bir beşerim. Yakında Allâh'ın elçisi gelecek. Ben de O'nun da'vetine icâbet edeceğim. Fakat size iki büyük şey' bırakıyorum. Bunlardan birisi Allâh'ın ***Kitâbı*** *(Kur'ân) dır. Hidâyet ve nûr O'ndadır. Allâh'ın kitâbını alınız ve O'na sımsıkı sarılınız. O size doğru yolu buldurur, sizi saâdete ulaştırır. Diğerleri de* ***Sünnet*** *'im (ve* ***Ehl-i Beyt*** *'im) dir.* ***Ehl-i Beyt*** *'im hakkında dâimâ Allâh'ı hatırlayınız".*

❋
❋ ❋

Buraya kadar Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in hayâtını, eşsiz ahlâk ve fazîletlerini kısaca anlatmaya çalışdık. Doğumundan vefâtına kadar olan altmışüç senelik hayâtında, her türlü tasavvurların favkında en yüksek, en güzel ve en iyi ahlâka sâhib bulunan ve,

"Ben, ancak ahlâkî fazîletleri tamamlamak için gönderildim".

diyen Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in, ahlâk ve fazîletin en yiksek derecesinde olduğunu, Allâhü Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'inde, bir çok âyet-i kerîmeleri ile haber vermişdir ki bunlardan ba'zılarının meâli şöyledir:

---

[587] -Âl-i İmrân Sûresi, âyet 110.

"And olsun ki Allâh'ın Rasûl'ünde sizin için, Allâh'ı ve âhiret gününü ummakda olanlar için ve Allâh'ı çok zikr edenler için güzel bir (imtisâl) **numûne** (si) **vardır".**[588]

"Hiç şübhesiz sen, büyük bir ahlâk üzerindesin".[589]

Hazreti Âişe *radıye'llâhü anhâ* da, O'nun ahlâkı hakkında,

"O'nun ahlâkı Kur'ân idi".

demek sûretiyle, O'nun hayâtının her safhasının, Kur'ân-ı Kerîm'in canlı bir levhası olduğunu beyân etmişdir.

Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'in dediğini tutan, Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* 'in gösterdiği yoldan giden bir kimse, muhakkak ki dünyevî ve uhrevî saâdete ulaşıp felâha ve huzûra kavuşacakdır. Ne mutlu bu yolda gidip bu netîceye ulaşanlara.

❋
❋ ❋

Hamd-ü senâ, *bir ve tek olan, eşi, benzeri ve ortağı bulunmayan âlemlerin Rabb'i,* ***Allâhü Teâlâ****'yadır.* ***Âkıbet*** *(nihâî zafer, iyi sonuç),* ***Müttekî*** *'lerindir.*

Salât ve selâm*, Allâh'ın Kur'ân'ı inzâl etdiği ve dîni ikmâl etdirdiği seyyidimiz* ***Hazreti Muhammed*** *üzerine, tayyîb ve tâhir olan* ***Âl*** *ve* ***Ashâb'****ının üzerine ve kıyâmete kadar ihsân ie* ***Âl*** *ve* ***Ashâb'****ına* ***tâbi'*** *olanların üzerine olsun.*

❋
❋ ❋

Aşere-i mübeşşere

(Dünyâda iken cennetlik oldukları müjdelenen on kişi)

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem,* **Ashâb-ı Kirâm**'ından ba'zı kimselerin **cennetlik** olduklarını, daha dünyâda iken haber verip müjdelemişdir ki bunlar, on kişi olup şunlardır:

---

[588] -Ahzâb Sûresi, âyet 21.
[589] -Kalem Sûresi, âyet 4.

1-Ebû Bekr ibn-i Ebî Kuhâfe.
2-Ömer ibn-i El-Haddâb.
3-Osmân ibn-i Affân.
4-Ali ibn-i Ebî Tâlib.
5-Abdu'r-rahmân ibn-i Avf.
6-Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs.
7-Zübeyr ibn-i El-Avvâm.
8-Talhâ ibn-i Ubeydu'llâh.
9-Saîd ibn-i Zeyd.
10-Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh, *radıye'llâhü anhüm.*

❋
❋ ❋

Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın nesebi**

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, **kendi nesebi** hakkında şöyle buyurmuşdur:

*"**Ben,** -devirden devire, aileden aileye intikâl eden, bu sûretle de seçilip ayırd edilen- Âdem oğullarının en temizinden nakl olundum. Nihâyet şu içinde bulunduğum **Hâşimî** topluluğundan neş'et etdim".*

*"Allâh, **İbrâhîm** oğullarından İsmâîl 'i, **İsmâîl** oğullarından Benî Kinâne'yi, **Kinâne** oğullarından Kurayş'i, **Kurayş**'den de Benî Hâşim'i, **Benî Hâşim**'den de beni seçmişdir".*

*"Allâh beni, dâimâ helâl babaların sulbünden pâkize anaların rahmine nakl ederek, nihâyet babamla anamdan izhâr buyurmuşdur ve -**Âdem** ile **Havvâ**'dan, **Abdu'llâh** ile **Âmine**'ye kadar olan- ebeveynim, kat'iyyen nikâhsız bir birliğe uğramamışdır".*

❋
❋ ❋

Bu çok temiz ve çok şerefli olan aile silsilesi, **Buhârî**'nin beyânına göre şöyledir:

-**İbrâhîm** *aleyhi's-selâm.*

-**İsmâîl** *aleyhi's-selâm.* Oniki oğlu vardır ki bunlardan birisi

Kızar'dır.

Kızar
"
"
"
"
"

Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın neseb silsilesi, **Adnan**'a kadar ihtilâfsız müttefekun aleyhdir. Adnan'dan Hazreti İsmâil *aleyhi's-selâm*' a kadar olan kısım ise ihtilâflıdır.

Zâdü'l-meâd, C.1.ss.15.

Adnân
Meadd
Nizar
Mudar
İlyâs
Müdrike
Huzeyme
-Kinâne
En-Nadr
Mâlik
Fihr
Gâlib
Lüeyy
Ka'b
Mürre
Kilâb

"**Muhammed**, adamlarınızdan hiç birinin babası değildir. Fakat O, Allâh'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allâh her şey'i hakkıyle bilendir". (Ahzâb 40).

"**Ey peygamber**, biz seni bir şâhid, bir müjdeci ve bir korkutucu";
"Ve Allâh'a, -*O'nun emri ile*- bir da'vetci ve **nûr** saçan bir kandil olarak gönderdik".(Ahzâb 45-46)

-Kusay (Abdü-Menaf, Abdu'd-dâr, Abdü'l-uzzâ, Abdü-kusay adlarında dört oğlu vardır. M. 440 târihlerinde **Dâru'n-Nedve** denilen toplantı yerini yaptırdı).

Abdü-Menaf (Bunun da Hâşim, Muddalib, Nevfel, Abd-ü şems adlarında dört oğlu vardır).

Hâşim (Medîne'de *Benî Neccâr* oğullarından *Selmâ* ile evlendi ve ondan Şeybe (*Abdü'l-muddalib*) dünyâya geldi).

Şeybe (***Abdü'l-muddalib***). (On oğlu vardır ki bunlardan birisi Abdu'llâh 'dır).

Abdu'llâh. (Benî Zühre oğullarından Abdü-menâf oğlu *Veheb* 'in kızı *Âmine* ile evlendi ve bunlardan Muhammed *aleyhi's-selâm* dünyâya geldi.

Muhammed *aleyhi's-selâm.*

Hüsn-i hâtime

Bu gün, **Hicrî 12-Rabîu'l-evvel-1425,** (Mîlâdî 2-Mayıs-2004) Cumartesi gününü Pazar gününe bağlayan **Mevlid Kandili** (*gecesi*) dir. Sevgili Peygamberimiz **"Hazreti Muhammed** *aleyhi's-selâm***'ın Hayâtı, Eşsiz Ahlâk ve Fazîletleri"** isimli kitâbımızın ikinci baskısı için yapılan gözden geçirmeler ve diğer hazırlıklar, -*Cenâb-ı Hakk'ın lûtfü ile*- tamamlanmışdır.

Büyük bir ni'met ve büyük bir lûtf-u ilâhî olarak değerlendirdiğim bu çalışmalarım esnâsında, -*Hazreti İbrâhîm aleyhi's-selâm'dan Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'a kadar ki uzun bir zaman içerisinde dile getirilen konularda*-, onlarla birlikde hem-hâl olarak aynı duyguları, aynı inanç ve teslimiyyeti, aynı sevinç ve kederi, aynı mutluluk ve göz yaşlarını, eşsiz mücâdele ve mücâhede yaşayışlarını, Allâhü Teâlâ'nın ve Rasûl'ünün rızası için yapılan can-fedâ çalışmaları, büyük bir zevkle yaşama bahtiyarlığını tatdım.

Ayrıca, **Tevhîd** esâslarına yönelip ona teslîm olma ve **Tevhîd**'in zıddı olan her türlü **Şirk**'i yok etme konularındaki mücâdele ve mücâhedelerini büyük bir hayranlıkla seyr edip ıbret almaya çalışdım. Bunun için Cenâb-ı Hakk'a şükr edip ne kadar hamd-ü senâ'da bulunsam yine azdır. Çünkü,

"Ben sana senâ'yı sayıp tüketemem. Sen kendini senâ' etdiğin gibisin".

Hadîs-i Şerîf 'inden ıbret alarak,

"Yâ Rabb, ben sana ne kadar hamd-ü senâ'da bulunsam yine lâyık olduğun senâ'yı yapmaya kudretim yetmez. Sen kendini senâ' etdiğin gibisin".

demekden başka bir kulluk ifâdesi bulamıyorum.

Nasıl olmasın ki:
Hazreti Âdem *aleyhi's-selâm*, ikiyüz sene ağlayıp tevbe ederek, *"Yâ Rabb, âhir zaman peygamberi Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm hurmatine beni afv et"* diye niyazda bulundukdan sonra afvine vesîle olan;

kendisinden evvel gelenlerden, -*"Yâ Rasûlüllah, Ehl-i kitâbdan senin ve ümmetinin vasıflarını öğrenip seni görmeden sana âşık oldum.*

Beni ümmetin arasına kabul buyurmanızı saâdet-meâb'ınızdan niyâz ederim" - demelerine sebeb olan;

kendisinden sonra gelenlerin -*kendisini görmedikleri halde*- O'nun yolundan ayrılmak istemiyerek -*dünyâda ve âhiretde*- dâimâ O'nunla berâber olma arzû ve isteklarine neden olan;

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* ile berâber olup O'nun gâye ve hedeflerine, bu uğurdaki mücâdele ve mücâhedelerine, sabır ve tahammüllerine, bu yoldaki sevinç ve kederlerine ortak olmamak mümkün müdür?

Bunun için, *"Biz Ashâb-ı Kirâm gibi O'nu görüp O'nunla birlikde yaşasaydık onlar gibi olurduk"* diyenler, büyük bir gaflet içinde olduklarının farkında bile değillerdir. O'na inanıp O'nu savenler için, o zaman ile bu zaman arasında hiç bir fark yokdur. Çünkü O'nun mübârek cesedi biz ümmetleri ile değilse de, mübârek ve lâtîf rûhları dâimâ bizimle berâberdir.

"Allâhü Teâlâ'nın yer yüzünde gezen melekleri vardır ki bunlar ümmetimden bana selâm teblîğ ederler".

meâlindeki Hadîsi şerîf 'in ifâde buyurduğu yüksek hakîkatleri, -*O'na inanan ve O'nu sevenler için*-, bu günün -*görünmeyen, fakat varlığı inkâr edilmez bir hakîkat olan*- haberleşme sistemleri karşısında, acebâ inkâr etmek mümkün müdür.

O halde O'nu, Ehl-i Beyt'ini ve Ashâb-ı Kirâm'ını, sevip itâat etmeli ve onlara ihsân ile tâbi' olup onların yolundan ayrılmamalıdır.

Ne mutlu bu gerçeklere gönül verip O'nun gösterdiği Hakk Yol'dan ayrılmayanlara.

Ali Celâleddin Karakılıç
11-Rabîu'l-evvel-1425
1-Mayıs-2004
Talas

بِسْـــــــــــــــــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللهَ وَالْيَوْمَ ٱلآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيراً.ط

"And olsun ki Allâh'ın Rasûlü (Hz. Muhammed aleyhi's-selâm) **da sizin için, Allâh'ı ve âhiret gününü ummakda olanlar ve Allâh'ı çok zikr edenler için güzel bir** (imtisâl) **numûne** (si) **vardır".**

Ali Celâleddin Karakılıç

1929 yılında Talas'da doğdu. İlkokulu Talas ve Konya Ereğlisi'nde, Ortaokulu Kayseri ve Karaman Ortaokulunda ve Lise tahsîlini de Kayseri Lisesi'inde tamamladıktan sonra İ.Ü.Tıp Fakültesi'ne girmek üzere iken -bir lûtf-i ilâhî olarak- 1950-1951 ders yılında A.Ü. İlâhiyat Fakültesi'ne devam edip 1954 yılında mezun oldu ve Trabzon İmam-Hatip Okulu Meslek dersleri öğretmenliğine atandı. Aynı yıl vatanî görevini yapmak üzere oradan ayrıldı. Yedek Subay olarak askerlik görevini tamamladıktan sonra Kayseri İmam-Hatip Okulu Meslek Dersleri Öğretmeni oldu.

1958-1962 yılları arasında Hasbekli Hoca diye ma'rûf merhûm ve mağfûr Kurrâ'dan Hacı Hâfız Mü'min Akan'dan Kur'ân-ı Kerîm'in tecvîd ve ta'lîmini öğrendi. Bu aradaki çalışmaları ile de "Tecvîd İlmi -Kur'ân-ı Kerîm Okuma kâideleri-" isimli kitâbını hazırladı. Ayrıca yine Kurrâ'dan, Karabey'in Hâfız diye ma'rûf merhûm ve mağfûr Mehmed Karakılıç'dan da istifâde etdi. Daha sonra da İlm-i Kırâat ile ilgili çalışmaları oldu.

1962-1966 yılları arasında Kayseri İmam-Hatip Okulu Müdürü, 1966-1968 yıllarında Niğde İmam-Hatip Okulu Meslek dersleri Öğretmeni, oradan tekrar Kayseri İ.H.O. Meslek Dersleri Öğretmeni oldu. 1970-1972 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı Dînî Hizmetler ve Din Görevlilerini Olgunlaştırma Daire Başkanlığına atandı. Kendi isteği ile bu görevden ayrıldıktan sonra tekrar Kayseri İ.H.Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni oldu ve 1984 ders yılı sonunda aynı görevde iken emekli oldu.

Gerek memûriyet hayatında gerekse emekli olduktan sonra bir çok hayır işlerinde çalıştı. Fahrî vâizlik yapdı. Evli ve 4 çocuk sahibi olup, hayatı boyunca İslâm'a, Müslüman'lara ve insanlığa hizmeti şiâr edindi.

BASILMIŞ ESERLERİ

1-Tecvîd İlmi, (Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri) (6.Baskı).....(17x24)=(232 Sayfa)
2-Hz. Muhammed aleyhi's-selâm'n Hayatı
Eşsiz Ahlâk ve Fazîletleri..(4.Baskı) ..... (17x24) (12+728)=(744 Sayfa)
3-Fıkıh Usûlü (2.Baskı).....(17x24)=(532 Sayfa)
4-Bâtıl Yollar içerisinde Doğruyu Arayanlara Hakk Yol (3.Baskı).....(14x20)=(96 Sayfa)
5-İslâm'da İstişâre ve Önemi (2.Baskı).....(14x20)=(60 Sayfa)
6-Zamânımızda Tevhîd ve Şirk (5.Baskı) .....(14x20)=(360.Sayfa)
7-Kısa İlmi Hâl Bilgileri (2.Baskı).....(14 x20)=(212 Sayfa)
8-Kıyâmet ve Kıyâmet Alâmetleri .....(14 x20)=(288 Sayfa)
9-Dîn-i Tevhîd Seddi .....(14x20)=(88 Sayfa)

HABARLEŞME ADRESİ

Ali Celâleddin Karakılıç
Kiçiköy Mah. Altıntepe Cad.
Gonca Sok.No: 16
Talas - Kayseri

Tel: (0352) 437 00 27
(0537) 422 56 09

K İ T Â B İ Y Â T

1-Hak Dîni Kur'ân Dili Yeni Meâlli Türkçe Tefsîr. İstanbul. 1960. İkinci baskı.
(Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır).
2-Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm. İstanbul. 1962. Birinci baskı.
(Hasan Basri Çantay).
3-Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsîri. İstanbul. 1966.
(Ömer Nasûhi Bilmen).
4-Hulâsatü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân. İstanbul. 1966. Dördüncü baskı.
(Mehmed Vehbi).
5-Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi. İstanbul. 1939 ve İkinci baskı
(Zeynüddin Ahmed Zebîdî), (Ahmed Naim ve Kâmil Miras).
6-Et-Tâcü'l-Câmiu li'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Rasûl s.a.v. 1961-1962. Üçüncü baskı.
(Eş-Şeyh Mansûr Ali Nâsıf).
7-Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ. İstanbul. 1339.
(Ahmed Cevdet).
8-Asr-ı Saâdet (İslâm Târihi). İstanbul. 1928 (1346 H.).
(Mevlânâ Şiblî ve Süleyman Nedvî), (Ömer Rızâ Doğrul tercemesi).
9-Hazreti Muhammed Mustafâ. İstanbul. 1948. İkinci Baskı.
(Muhammed Hüseyin Heykel), (Ömer Rızâ Doğrul tercemesi).
10-Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayâtı. Ankara. 1960. İkinci baskı.
(Ali Himmet Berki ve Osman Keskioğlu).
11-İslâm Peygamberi Hayâtı. İstanbul. 1966.
(Prof. Dr. Muhammed Hamîdullâh). (M.Said Mutlu tercemesi).
12-İslâm Dîni ve Mezhebleri Târihi Notları. (A.Ü.İlâhiyat Fakültesi). 1953.
(Prof. Yusuf Ziyâ Yörükan).
13-İslâm Târihi Notları. (A.Ü. İlâhiyat Fakültesi). 1953.
(Prof. Dr. Neşet Çağatay).
14-İslâmdan Önce Arap Târihi ve Câhiliye Çağı. Ankara. 1957.
(Prof. Dr. Neşet Çağatay).

15-Peygamberimiz Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm ve Müslümânlık. Ankara. 1955. İkinci baskı. (A.Hamdi Akseki).
16-İlim Bakımından İslâmiyet. Ankara. 1955. (M. Zerrin Akgün).
17-Ahkâm-ı Kur'âniyye. (Konyalı Mehmed Vehbi).
18-Hukûk-ı İslâmiyye ve İstılâhâtı Fıkhiyye Kâmûsu. İstanbul. 1955. (Ömer Nasûhi Bilmen).
19-Büyük İslâm İlmihâli. İstanbul. 1947. Birinci baskı. (Ömer Nasûhi Bilmen).
20-Sualli Cevablı Dînî Bilgiler. Ankara. 1959. (Ömer Nasûhi Bilmen).
21-İslâm Dîni (İtikad, ibâdet ve ahlâk). Ankara. 1960. Onbirinci baskı. (Ahmed Hamdi Akseki).
22-İslâm (Fıtrî, tabiî ve umûmî bir dindir). İstanbul.1966. (Ahmed Hamdi Akseki).
23-Riyâzü's-Sâlihîn ve Tercemesi. Ankara.1949-1958. (Muhyiddin Nevevî), (Hasan Hüsnü Erdem ve Kıvâmüddin Burslan Tercemesi).
24-Selâmet Yolları (Bülûğu'l-Merâm Tercemesi ve Şerhi). İstanbul. 1966. (İbn-i Hacer El-Askalânî), (Ahmed Davudoğlu).
25-Muvazzah İlm-i Kelâm. İstanbul. 1959. Üçüncü baskı. (Ömer Nasûhi Bilmen).
26-El-Muhtasarât. Ankara. 1957. İkinci baskı. (Mehmed Zihni).
27-İslâm Ansiklopedisi. İstanbul. 1968. (Millî Eğitim Basımevi).
28-Diyânet İşleri Başkanlığı Dergisi. Ankara
29-Tefsîr-i Kebîr.
30-Zâdü'l-Meâd.

İ Ç İ N D E K İ L E R

HAZRETİ MUHAMMED aleyhi's-selâm'ın HAYÂTI
EŞSİZ AHLÂK ve FAZÎLETLERİ 1
HAZRETİ MUHAMMED aleyhi's-selâm'ın HAYÂTI
EŞSİZ AHLÂK ve FAZÎLETLERİ 3
Besmele, Hamdele, Salvele 5
Bilinmesi gerekli olan ba'zı ta'birler 7

Ö n s ö z 15
G i r i ş 17

B İ R İ N C İ K İ T Â B 23
Mekke Devri 23
(Hicret'in Birinci Yılına Kadar) 23
HAZRETİ MUHAMMED aleyhi's-selâm'IN HAYÂTI
Eşsiz Ahlâk ve Fazîletleri 25
Arabistan kıt'asının durumu 25
İslâmiyyet'den önce kuzey Arabistan devletleri 27
İslâmiyyet'den önce güney Arabistan devletleri 28
İslâmiyyet'den önce komşu devletlerin durumu 31
İslâmiyye'den önce dünyânın durumu 32
İslâmiyyet'den önce Arabistan'da ictimâî durum 33
İslâmiyyet'den önce Arabistan'da dînî durum 34
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın soyu** 38
Sâre ve Hâcer'in durumu 41
Hâcer kimdir ve nasıl Sâre'nin câriyesi oldu 42
Hâcer ve oğlu İsmâîl aleyhi's-selâm ve Zemzem kuyusu 44
Cürhüm'lülerin Mekke'ye gelişleri 47
Hazreti İsmâîl aleyhi's-selâm'ın kurban edilme hâdisesi 48
Hazreti İsmâîl aleyhi's-selâm'ın evlenmesi 50
Kâ'be'nin (Beytü'llâh'ın) inşâsı 52
Hazreti İbrâhîm aleyhi's-selâm'ın insanları Hacca da'veti 54
Kâ'be ve Hazreti İsmâîl aleyhi's-selâm'ın nesli 56
Mekke ve önemli yerleri 58
Kâ'be ve önemli yerleri 59
Kâ'be ve Mekke idâresi ile ilgili ba'zı vazîfeler 63
Abdü'l-muddalib'in Mekke reisi olması 64
Zemzem Kuyusu'nun açılması 65

Abdü'l-muddalib ve Kurayş 66
Abdü'l-muddalib'in adağı 66
Fil vak'ası ve Ebrehe'nin Kâ'be'ye hücûmu 67
Hârikü'l-âde hâllerin (olağan üstü hâllerin) vukûu 71
Abdu'llâh'ın evlenmesi 72
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın doğumu..... 73**
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın süt annesi..... 76
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın göğsünün açılması..... 78
Âmine'nin ölümü..... 80
Abdü'l-muddalib'in ölümü..... 81
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın çocukluğu..... 82
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın yolculuğu 83
Ficâr harbi 84
Hılfü'l-Füdûl andlaşması 85
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Hadîce** ile evlenmesi 87
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın çocukları..... 89
Kâ'be'nin ta'mîri ve Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın hakemliği..91
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın hayâtındaki emsalsiz yükseklik.. 92
Evvelki peygamberlerin kitâblarındaki haberler 95
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın tefekkür için Hırâ' dağındaki mağaraya çekilmesi 96
İlk vahy'in gelmesi 97
Vahyin tekrar başlaması..... 101
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın peygamberliğini i'lân etmesi 104
Gizli da'vet ve ilk Müslümân'lar..... 105
Üçüncü sene ve açıkdan da'vet..... 106
Yakın akrabâlarını da'vet..... 107
Kurayş'in İslâm'a düşmanlığının sebebleri 110
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın vazîfesine devam etmesi 111
Kurayş büyüklerinin Ebû Tâlib'e mürâceatları..... 111
İlk şehîd ve ilk gâzi 113
Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm'a ve Müslümân'lara eziyet edenler 114
Rasûlüllâh aleyhi's-selâm'ın kızlarının durumu..... 120
Kurayş'in Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm'a mürâcaatları ve Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm'ın cevâbı 120
İlk Müslümân'lara yapılan işkenceler..... 121
Bi'set'in beşinci yılında **Habeşistan**'a **Birinci Hicret**..... 125
Hazreti Hamza radıye'llâhü anh'ın Müslümân oluşu 127
Hazreti Ömer radıye'llâhü anh'ın Müslümân oluşu 128
Müslümân'ların Haram-ı Şerîf'de açıkdan namaz kılmaları 133

Habeşistan'a **İkinci Hicret**..... 134
Kurayş'in Necâşî'ye müracaatları 135
Hazrti Ebû Bekr radıye'llâhü anh'ın Habeşistan'a hicret etmek istemesi..... 139
Kurayş'in tehdîdleri karşısında Müslümân'ların durumu..... 141
Bi'set'in yedinci yılında İslâm'lar aleyhine yapılan muâhede..... 143
Pehlivan Rukâna'nın Müslümân oluşu 146
İnşikâk-ı Kamer hâdisesi..... 147
İran'lıların Bizans'a gâlib gelme hâdisesi 148
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın müşriklere meydan okuması 150
Bi'set'in Onuncu yılı (Hüzün senesi) 151
Ebû Tâlib'in ölümü 152
Hazreti Hadîce radıye'llâhü anhâ'nın vefâtı..... 153
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Tâif'e gidip gelmesi..... 155
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Mekke hâricindeki
kabîleler ile görüşmesi 160
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Sevde** radıye'llâhü anhâ
ile evlenmesi..... 161
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Âişe** radıye'llâhü anhâ
ile evlenmesi..... 161
İsrâ' ve **Mi'râc** hâdisesi..... 162
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Mirâcı..... 164
Medîne ve Medîne'lilerin durumu 173
Medîne'lilerden ilk Müslümân olanlar 174
Birinci Akabe bîati 176
İkinci Akabe bîati..... 178
Mekke'li Müslümân'ların Medîne'ye hicretleri..... 182
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Medîne'ye hicreti..... 184
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Mekke'den çıkışı 188
Kurayş müşriklerinin hareketi ve mağaradaki durum 191
Sevr dağındaki mağaradan Medîne'ye hareket..... 195
Kubâ Köyü'ne varış ve İlk Mescid inşâsı 199
Kubâ köyünden Medîne'ye hareket..... 202

İ K İ N C İ K İ T Â B..... 205
Medîne Devri 205
(Hicretin Birinci Yılından Beşinci Yılına kadar)..... 205

HİCRET'İN BİRİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER..... 207
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Medîne'ye girişi ve
Medîne Devrinin Başlaması 207
Halid ibn-i Zeyd (Ebû Eyyûbi'l-Ensârî) radıye'llâhü anh kimdir? 208

Medîne'de ilk günler, Ensâr ve Muhâcirîn 212
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın ailesini getirtmesi 213
Mescid-i Nebî'nin inşâsı 214
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Hazreti Âişe** radıye'llâhü anhâ
ile izdivâcı 216
Suffe Ashâbı 216
Muhâcir'lerin Medîne hayâtına intibâk etdirilmesi 218
Muhâcir'ler ile Ensâr arasında kardeşlik (Muâhât) 218
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Medîne'de yayınladığı
ilk beyannâme (andlaşma) 221
Andlaşma metni 222
Ezan'ın meşrûiyeti 228
Farz namazlarda rek'at adedinin dörde çıkarılması 231
Âşûrâ' günü orucu 231
Hicrî Târih te'sîsi 233
İlk Nüfus sayımı 235
Yahûdî'ler arasında kaynaşma 235
Yahûdî'lerin durumu ve Münâfıkların zuhûru 237
Gülsüm ibn-i Hidm ile Es'ad ibn-i Zürâre'nin vefâtı 239
Hicret'den sonra Medîne'de doğan ilk çocuk 239

HİCRET'İN İKİNCİ YILINDA VUKÛ BULAN HÂDİSELER 241
Müslümân'ların emniyyet tedbirleri alması 241
Düşmanlar ile çarpışmaya izin verilmesi 242
Kıble'nin tahvîli 245
Ramazan Orucu'nun ve Zekât'ın farz olması 247
Kurayş müşriklerinin tehdîdlerine karşı tedbîr alınması 248
Etrâfa göndrilen ilk seriyyeler 250
Hamza ibn-i Abdü'l-muddalib seriyyesi 250
Ubeyde ibn-i Hâris ibn-i Abdü'l-muddalib seriyyesi 251
Sa'd ibn-i Ebî Vakkâs seriyyesi 251
İlk Gazveler 252
Ebvâ Gazvesi 252
Buvat Gazvesi 253
Uşeyra Gazvesi 253
Birinci Bedir Gazâsı veyâ Küçük Bedir Gazvesi 254
Abdu'llâh ibn-i Cahş seriyyesi veyâ Batn-ı Nahle vak'ası 254
Büyük Bedir Muhârebesi 257
Müslümân'ların Medîne'den hareketleri 257
Kurayş'in Mekke'den hareketi 258
Ebû Süfyân'ın durumu 260

Müslümân'ların hareketi 261
Âtike bint-i Abdü'l-muddalib'in rü'yâsı 262
Bedir mevkîi'ne gelen Müslümân'ların durumu 264
Bedir mevkî'ine gelen Kurayş ordusunun durumu 265
Bedir mevkî'nde ilk çarpışmalar 271
Kurayş ölülerine yapılan insânî vazîfe 281
Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm'ın **Ehl-i Kalib**'e hitâbı 282
Medîne'ye zafer haberinin gönderilmesi 282
Müslümân'ların Bedir'den Medîne'ye dönüşleri 283
Esîrler hakkında yapılan muâmele 283
İki mühim hâdise 284
Kurayş müşriklerinin bitmeyen üzüntüsü 286
Kurayş'in Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ı öldürmek karârı 287
Bedir harbinin netîceleri 288
Sevik Gazvesi 289
Kurban Bayramı namazı kılmanın ve kurban kesmenin vâcib olması 290
Hazreti Fâtıma ile Hazreti Ali'nin evlenmesi 290
Benî Kaynukâ' Gazâsı 292
Hazreti Osmân radıye'llâhü anh'ın Ümmü Gulsüm radıye'llâhü anhâ ile evlenmesi 293

HİCRET'İN ÜÇÜNCÜ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 295
Zâtü'l-karde Seriyyesi 295
Ka'b ibn-i El-Eşref 'in katli 295
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Hafsa** ile evlenmesi 296
U h u d M u h â r e b s i 297
Mekke müşriklerinin hareketi 297
Müslümân'ların hareketi 298
Harb meydanındaki durum 302
Uhud harbinin başlaması 303
Müslümân'ların ve Muhâfız okçuların hatâsı 307
Hazreti Hamza radıye'llâhü anh'ın şehîd olması 308
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın davranışı 310
Mekke müşriklerinin yeni bir hamlesi 310
Müdâfaa harbi yapılarak vaziyetin düzeltilmesi 315
Ümmü Umâre'nin ve diğer Ashâb'ın gayretleri 319
Lehde ve aleyhde çalışanların durumları ve netîce 321
Ubeyy ibn-i Halef 'in saldırısı ve netîcesi 321
Harb netîcesinde Müslümân'ların durumu 323
Sa'd ibn-i Er-Rabî' radıye'llâhü anh'ın durumu 324

Ebû Süfyân'ın son bir gayreti 325
Şehîdlerin defn edilmesi 326
Müslümân'ların Medîne'ye dönüşleri 328
Geri dönüp giden düşman kuvvetlerinin ta'kîb edilmesi 329
Kurayş müşriklerinin Mekke yolundaki durumları 330
Müslümân'ların düşmanı ta'kîb etmesi (Hamrâü'l-Esed gazvesi) ... 331
Uhud muhârebesinden alınacak mühim dersler 333
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Zeyneb** bint-i Huzeyme El-Hilâliyye ile evlenmesi 333
Hazreti Hasen radıye'llâhü anh'ın doğumu 333
Hicret'in üçüncü yılında vaz' edilen dînî hukümler 333

HİCRET'İN DÜRDÜNCÜ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 337
Şarab'ın (İçki'nin) haram kılınması 337
Kumarın haram kılınması 341
Ebû Seleme ibn-i Abdü'l-esed seriyyesi 341
Müşriklerin tertîb etdiği iki büyük sû'-i kasd vak'ası 342
1-Racî' vak'ası 342
Abdu'llâh ibn-i Uneys seriyyesi 344
2-Bi'r-i Meûne vak'ası 345
Benî Nadîr gazvesi 347
Küçük Bedir seferi (Gazve-i Bedr-i mev'ûd) 353
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Ümmü Seleme** bint-i Ebî Ümeyye ile evlenmesi 354
Hazreti Hüseyn radıye'llâhü anh'ın doğumu 355
Zâtü'r-rikâ' gazvesi 355
Gavres ibn-i Hâris'in düşmanlığı ve Müslümân olması 356
Salât-i havf (Korku namazı) 357
Hicret'in dördüncü yılında vukû' bulan diğer hâdiseler 357

Ü Ç Ü N C Ü K İ T Â B 359
Medîne Devri 359
(Hicret'in Beşinci Yılından Dokuzuncu Yılına kadar) 359

HİCRET'İN BEŞİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 361
Dûmetü'l-cendel gazvesi 361
Müraysi' (Benî Müstalik) gazvesi 361
Münâfık'ların, Müslümân'lar arasında fitne çıkarmak istemeleri 363
Cüveyriyye hâdisesi ve Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Cüveyriyye** ile evlenmesi 366
İ f k hâdisesi ve Hazreti Âişe radıye'llâhü anhâ hakkında

uydurulan iftirâ 367
Teyemmüm âyetinin nâzil olması 372
Esîr kadınların durumu 373
H a n d e k (A h z â b) Muhârebesi 373
Handek muhârebesinin sebebleri 373
Kurayş müşriklerinin Mekke'den hareketi 375
Müslümân'ların durumdan haberdâr olması ve tedbîr alması 375
Handek kazılırken vukû' bulan hâdiseler ve Mu'cizeler 378
İki ordunun karşılaşması ve Medîne'nin muhâsara edilmesi 380
Benî Kurayza Yahûdî'lerinin ihâneti 381
Münâfık'ların durumu 383
Muhâsara esnâsında Müslümân'ların ve düşman kuvvetlerinin durumu 385
Handeğin geçilmesi ve mübârezenin başlaması 387
Son hamle ve düşman kuvvetlerinin mağlûbiyeti 389
Müslümân'ların durumu ve netîce 392
Benî Kurayza seferi 393
Ebû Lübâbe radıye'llâhü anh hâdisesi 396
Beni Kurayza Yahûdî'lerinin teslîm olması 397
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Zeyneb** bint-i Cahş El-Esediyye ile evlenmesi 399
Hicâb ve Tesettür âyetlerinin nâzil olması 402
Hicâb âyetinin nâzil olması 402
Tesettür âyetlerinin nâzil olması 404
Hicretin beşinci yılında vukû' bulan diğer olaylar 407

HİCRET'İN ALTINCI YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 409
Bu senenin husûsıyyeti 409
Muhammed ibn-i Mesleme seriyyesi 412
Zü-Kared (Gâbe) gazvesi 413
Zeyd ibn-i Hârise seriyyesi (İs vak'ası) 415
Benî Lihyân gazvesi 415
Abdu'r-ramân ibn-i Avf seriyyesi veyâ (Dûmetü'l-Cendel vak'ası) 416
Ali ibn-i Ebî Tâlib seriyyesi 416
Abdu'llâh ibn-i Atik seriyyesi veyâ (Ebû Râfî'in katli) 416
Zıhâr âyetinin nâzil olması 417
İstiskâ' namazı (Yağmur duâsı namazı) 419
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'a yapılan sû'-kasd 420
H u d e y b i y e Gazâsı (Hudeybiye Müsâlehası) 420

Müslümân olmayan Arab'ların durumu 421
Hudeybiye Müsâlehası'nın sebebi 422
Müslümân'ların Medîne'den hareket etmesi 422
Hudeybiye'deki durum 426
Rıdvan Bîati 430
Hudeybiye Müsâlehası'nın yapılması 432
Ebû Cendel hâdisesi 436
Müslümân olan kadınların Müslümân'lara ilticâ' etmesi 437
Hudeybiye'den Medîne'ye dönüş 439
Hudeybiye Müsâlehası'nın netîceleri 440
Hudeybiye'de vukû' bulan ba'zı dînî hukümler 442
Ebû Basîr hâdisesi ve Ebû Cendel'in kurtuluşu 443
Bizans'lıların (Rûm'ların), İran'lılara gâlib gelmesi hâdisesi 445
Hazreti Muhammed aleyi's-selâm'ın hastalanma 446

HİCRET'İN YEDİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 449
İslâm Dîni'nin teblîğ ve neşri 449
Etrâfa gönderilen elçiler 450
1-Dihye ibn-i Halîfe El-Kelbî 450
2-Abdu'llâh ibn-i Huzâfe 455
3-Hâtib ibn-i Ebî Beltea El-Lahmî 457
4-Amr ibn-i Ümeyye Ed-Damrî 459
5-Şücâ' ibn-i Vehb El-Esedî 462
6-Süleyd ibn-i Amr El-Âmirî 463
7-Amr ibni'l-Âs 464
8-Alâ' ibn-i Hadramî 465
9-Muhâcir ibn-i Ümeyye 466
Arab kabîlelerine gönderilen elçiler 467
H a y b e r G a z â s ı 469
Hayber Gazâsı'nın sebebleri 469
Müslümân'ların harb hazırlığı ve Medîne'den hareketleri 471
Muhâsaranın başlaması 474
Hayber Gazâsı'nda vukû' bulan hâdiseler 478
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ı zehirleme teşebbüsü 478
Devs kabîlesinin Medîne'ye gelmesi 479
Habeşistan muhâcirlerinin gelmesi..(Ümmü Habîbe ile) 480
Eş'arî'lerin gelmesi 480
Hayber Gazâsı esnâsında Müslümân olanlar 481
Eşek etinin haram kılınması 483
Hayber Yahûdî'lerinin ve Hayber arâzîsinin âkıbeti 483
Fedek halkının teslîm oluşu 485

Vâdi'l-Kurâ'nın zabdı 486
Teyma Yahûdî'lerinin teslîm oluşu 486
Müslümân'ların Hayber'den dönüşü 487
Sabah namazının kazâya kalması 487
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Safiyye** ile evlenmesi 488
Hayber Gazâsı'nın idârî ve siyâsî netîceleri 490
Hayber Gazâsı esnâsında vaz' edilen ba'zı dînî hukümler 491
Zeyd ibn-i Hârise seriyyesi 492
Muhtelif küçük seriyyeler 492
Usâme hâdisesi 493
Umretü'l-kazâ' 494
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın **Meymûne** ile evlenmesi 496
Hazreti Hamza radıye'llâhü anh'ın kızı Umâme 497

HİCRET'İN SEKİZİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 499
Halid ibn-i Velîd ibn-i Muğîra'nın Müslümân olması 499
Osmân ibn-i Talha'nın Müslümân olması 501
Amr ibni'l-Âs 'ın Müslümân olması 502
Mescid-i Nebî 'de Minber inşaati ve **Hanîn-i Ciz'** 503
Kasâme yemîni usûlünün vaz' edilmesi 505
M û t e Muhârebesi 506
Bu muhârebenin sebebleri 506
İslâm ordusunun Medîne'den hareket etmesi 507
İslâm ordusunun Medîne'ye dönmesi 511
Mûte muhârebesi esnâsında Medîne'deki durum ve netîce 512
Amr ibni'l-Âs veyâ Zâtü's-Selâsil seriyyesi 513
Ebû Ubeyde ibn-i El-Cerrâh veyâ Ceyşü'l-Habat seriyyesi 516
M e k k e ' n i n F e t h i 518
Mekke Fethi'nin sebebleri 518
Medîne'de harb hazırlıkları 521
Kurayş müşriklerine yazılan gizli mektûb 523
Müslümân'ların Medîne'den hareket etmesi 525
Mekke'ye girildikden sonra yapılan işler 534
Müşriklerin içindeki endîşeler 541
Mekke halkının bîati 543
Ensâr-ı Kirâm'ın endîşesi 544
Mekke'de ikâmet 545
Mekke Fethi'nde Umûmî afv'den istisnâ' edilenler 546
Cezîme (Huzeyme) vak'ası veyâ Hâlid ibn-i Velîd seriyyesi 553
Huneyn muhârebesi 555

Kan da'vâsı meselesi 562
E v t a s vak'ası 563
T â i f muhâsarası 564
Ca'râne'de ganîmetlerin taksîmi 566
Havâzin kabîlesinin Müslümân olması 570
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın umresi 571
Medîne'ye dönüş 572
İlk Mekke vâlisi ve müftîsi 572
Hicret'in sekizinci yılında etrâfa gönderilen elçiler 573
Hicret'in sekizinci yılında vukû' bulan hâdiseler 573
1-Hazreti İbrâhîm radıye'llâhü anh'ın doğumu 573
2-Zeyneb radıye'llâhü anhâ'nın vefâtı 574
3-İran kisrâsı Şirveyh'in ölümü 575
4-Mescid-i Haram'da kılınan namazın daha efdal oluşu 575

D Ö R D Ü N C Ü K İ T Â B 577
Medîne Devri 577
(Hicret'in Dokuzuncu Yılından Onbirinci yılına kadar) 577

HİCRET'İN DOKUZUNCU YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER ... 579
Hicret'in dokuzuncu yılına toplu bir bakış 579
Hicret'in dokuzuncu yılında vaz' edilen ba'zı hukümler 581
Muvakkat nikâh usûlünün kaldırılması 581
Zevce sayısının tahdîd edilmesi 582
Pahalılık ve Narh talebi 585
Şâir Ka'b ibn-i Züheyr'in Müslümân olması 585
Hâtem Tâî'nin çocuklarının Müslümân olması 589
Müslümân kabîlelere zekât âmilleri gönderilmesi 590
Etrâfa gönderilen elçi ve mürşîdler 591
Diğer yerlere gönderilen elçi ve mürşîdler 594
Etrafdan gelen elçi ve hey'etle 594
1-Benî Sakif kabîlesi elçilerinin gelmesi 595
2-Abdü'l-Kays elçilerinin gelmesi 598
3-Benî Hanîfe (Yemâme) elçilerinin gelmesi 598
4-Benî Kinde elçilerinin gelmesi 599
5-Benî Tayy kabîlesi elçilerinin gelmesi 599
6-Eş'arî'ler ile Yemen'lilerin gelmesi 600
7-Necran Hristiyânları'nın gelmesi 600
Necran Hristiyân'ları hakkında nâzil olan âyetler 603
8-Benî Temîm kabîlesi elçilerinin gelmesi 605
9-Benî Müstalik kabîlesinin Müslümân olması 606

10-Benî Hilâl kabîlesi elçilerinin gelmesi 607
11-Benî Dârim kabîlesi elçilerinin gelmesi 608
12-Benî Sa'd kabîlesi elçilerinin gelmesi 608
13-Benî Devs kabîlesi elçilerinin gelmesi 609
Misâfirhâne tahsîsi 610
Tebük Seferi veyâ **Tebük Gazâsı** 610
Tebük seferi esnâsında münâfıkların durumu 614
Tebük Seferi esnâsında ba'zı Müslümân'ların durumu 616
Medîne'den Tebük'e hareket edilmesi 618
Semûd kavminin yurdundan geçilmesi 621
Ordunun Tebük'e varması 622
Sulh yapmak mecbûriyyetinde kalan hudûd beyleri 623
Tebük'de kılınan Cum'a namazı 624
Tebük'den Medîne'ye dönüş 625
Münâfıkların sû'-i kasd tertîbi 625
Medîne'ye giriş 626
Özürlü olarak Medîne'de kalanların durumu 628
Dırâr mescidi hâdisesi 629
Tebük Seferi'nden çıkarılan ba'zı dînî hukümler 630
Habeşistan hukümdârı Necâşî'nin vefâtı 632
Ümmü Gülsüm radıye'llâhü anhâ'nın vefâtı 632
Münâfıkların reisi Abdu'llâh ibn-i Übeyy ibn-i Selül'ün ölümü 633
Hacc mevsimi ve Emîr-i hacc ta'yîni 634
Emîr-i hacc ta'yîni haccının özellikleri 637
Îlâ' ve Tahyîr hâdisesi 639
Îlâ' hâdisesi 639
Îlâ'nın sebebleri 641
Tahyîr hâdisesi 645
Lian hâdisesi 646

HİCRET'İN ONUNCU YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 651
Etrafdan gelen ve etrâfa gönderilen elçilerin durumu 651
Halid ibn-i Velîd radıye'llâhü anh'ın Necran'a gönderilmesi 651
Hazreti Ali radıye'llâhü anh'ın Yemen'e gönderilmesi 651
Cerîr ibn-i Abdu'llâh ve arkadaşlarının Müslümân olması 652
Zü'l-Halesa seferi 652
Zû Kelâ ve Zû Amr'ın Müslümân olmaları 653
Nasr Sûresi'nin nâzil olması 654
Vedâ' Haccı 656
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın oğlu İbrâhîm'in vefâtı 673
Yalancı peygamberler 675

1-Esvedü'l-Anesî 675
2-Müseylimetü'l-Kezzâb 676
3-Tuleyha ibn-i Huveylid 678
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın i'tikâfı 678

HİCRET'İN ONBİRİNCİ YILINDA VUKÛ' BULAN HÂDİSELER 681
Son âyet-i kerîme'nin nüzûlü 681
Uhud şehîdlerine cenâze namazı kılınması 682
Sûriye taraflarına gönderilecek olan Usâme ordusu 684
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm**'ın hastalığı** ve **vefâtı** 685
Vasıyyet nâme konusu 687
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın Ashâb'ına son hitâbı 688
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın son günleri 691
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın vefâtının Ashâb'a te'sîri 697
Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk radıye'llâhü anh'ın gelmesi 697
Ordunun Medîne'ye gelmesi 699
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın techîz ve tekfîni 700
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın defni 701
Hazreti Ebû Bekri's-sıddîk radıye'llâhü anh'ın halîfe seçilmesi 705
Usâme ordusunun harekâtı 711
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın terekesi (mîrâsı) 713
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın özel mîrâsı 714
1-Ehl-i Beyt'i 714
2-Âzâdlıları ve Hizmetçileri 715
3-Zarûrî ihtiyaç eşyâları 716
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın genel mîrâsı 716
1-Kur'ân-ı Kerîm 716
2-Sünnet 717
3-Ashâb veyâ Ümmet 718
Aşere-i mübeşşere 720
Hazreti Muhammed aleyhi's-selâm'ın nesebi 721
Hüsn-i hâtime 723
Özgeşmiş 726
Kitâbiyât 727
İçindekiler 729
Arabistan harîtası 741
Hazreti Muhammed aleyhi’s-selâm’ın Kabr-i seâdetleri 742
A.Celâleddin Karakılıç (Biyografi) 743

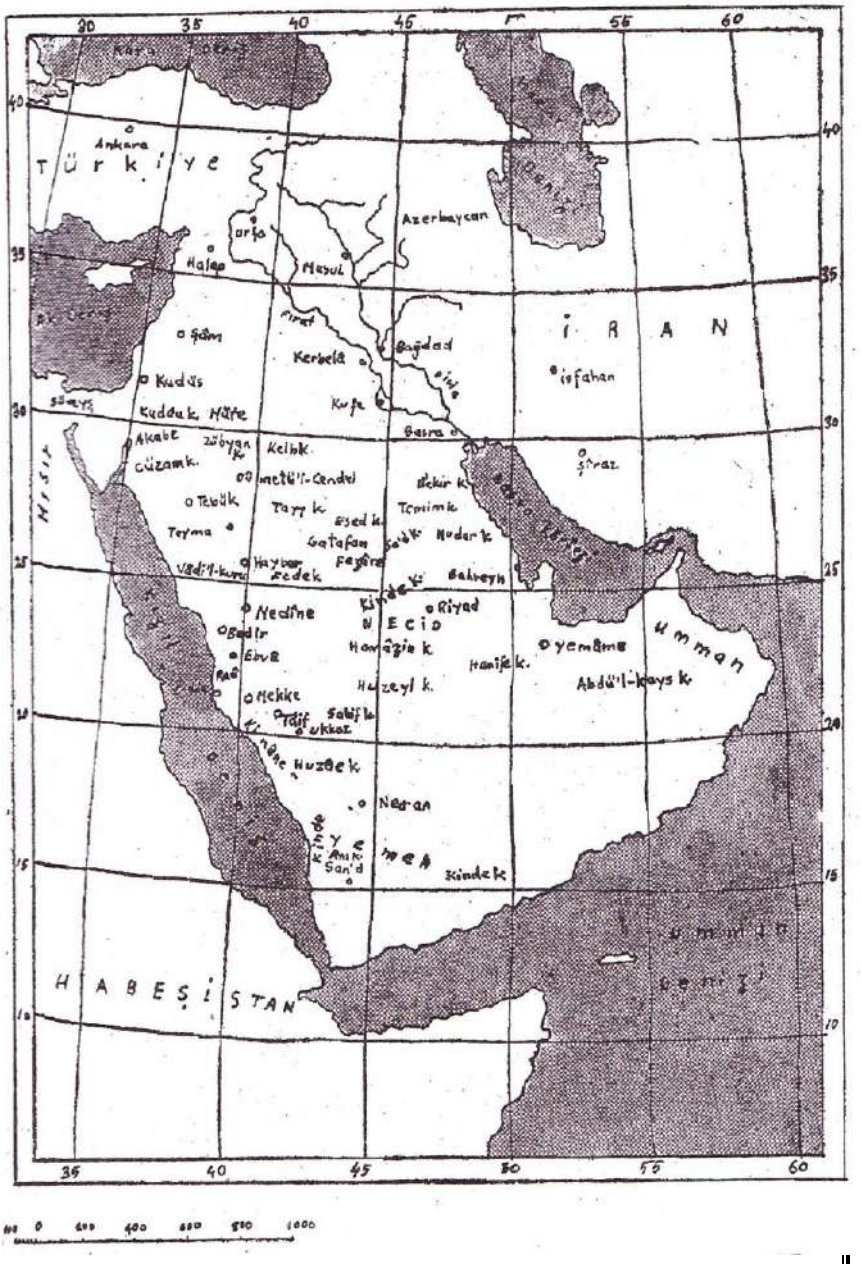
Türkiye
Ankara
Azerbaycan
Halep
Mosul
Şâm
Kerbelâ
Bağdad
İRAN
Kudüs
Kufe
Basra
Akabe
Kelbk
Tebük
Teyma
Gatafan
Hayber
Medîne
Riyad
NECİD
Bahreyn
Yemâme
Umman
Mekke
Huzeyl k.
Abdü'l-kays k.
Nedran
Yemen
Kindek
HABEŞİSTAN
Umman Denizi

Sakın terk-i edebden, kûy-i mahbûb-i Hüdâdır bu,[590]
Nazargâh-ı ilâhî'dir, Makâm-ı Mustafâ'dır bu.

Şâhidim, arz-u semâdır bütün ecrâmiyle,
Âşıkım sıdk ile ben, Hazret-i Şâh-ı Rasûle.
Yaksa da âh-ı derûnum, beni bu hasret ile,
Tâkatı yok dilimin, hâlimi takrîre bile.

Ey bâd-ı sabâ! Uğrarsa yolun Semt-i harameyne,
Selâmımı arz eyle Rasûlü's-sakaleyne.

Nâbî

[590] -**Kûy:** Allâhü Teâlâ'nın **Habîbi**'nin bulunduğu yer, yattığı yer.

A.Celâleddin Karakılıç (Biyografi)

1929 yılında Kayseri-Talas'da dünyaya geldim. İlkokulu Talas ve Konya Ereğlisi'nde, Ortaokulu Kayseri ve Karaman Ortaokulunda ve Lise tahsîlimi de Kayseri Lisesi'inde tamamladıktan sonra İ.Ü.Tıp Fakültesi'ne kaydımı yaptırmak için İstanbul'a gittiğim gün Sultan Ahmed Câmii'ni ziyâret ettim. Bu muhteşem eserin ve onu yaptıranların, ma'nevî hayâtımda yaptığı etki üzerine -*bir lûtf-i ilâhî olarak*- Tıp Fakültesine kaydımı yaptırmaktan vaz geçerek 1950-1951 ders yılında A.Ü. İlâhiyat Fakültesi'ne kaydımı yaptırıp 1954 yılında mezun oldum ve Trabzon İmam-Hatip Okulu Meslek dersleri öğretmenliğine atandım. Aynı yıl vatanî görevimi yapmak üzere oradan ayrıldım. Altı ay Polatlı'da, bir sene de Bornova'da olmak üzere Onsekiz ay Yedek Subay olarak askerlik görevimi tamamladıktan sonra 1956 yılı Mayıs ayında Kayseri İmam-Hatip Okulu Meslek Dersleri Öğretmeni olarak atandım.

Kendi kendimi yetiştirmek için kendi özel çalışmalarımı geliştirerek **tefsirde** Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Konyalı Mehmed Vehbi ve Balıkesirli Hasan Basri Çantay; **hadîsde** Ahmed Naim, Kâmil Miras ve Hasan Hüsnü Erdem; **fıkıh ve fıkıh usulünde** Ömer Nasûhi Bilmen, Büyük Haydar Efendi ve Bedru'l-Mütevellî Abdü'l-Bâsit; **akâid ve ilmihâlde** İmâm A'zâm Ebû Hanîfe, Ömer Nasûhi Bilmen ve Mehmed Zihni, Ahmed Hamdi Akseki merhûmlar gibi ilim ve takvâ ehli kimseleri kendime hoca ve üstâd edinerek onların talebesi olmayı şiâr edindim.

1958-1962 yılları arasında Hasbekli Hoca diye ma'rûf merhûm ve mağfûr Kurrâ'dan Hacı Hâfız Mü'min Akan'dan Kur'ân-ı Kerîm'in tecvîd ve ta'lîmini öğrendim. Bu aradaki çalışmalarım ile de bir doktora tezi olarak **"Tecvîd İlmi -Kur'ân-ı Kerîm Okuma kâideleri-"** isimli kitâbımı hazırladım. Ayrıca yine Kurrâ'dan, Karabey'in Hâfız diye ma'rûf merhûm ve mağfûr Mehmed Karakılıç'dan da istifâde etdim ve Arabça okudum. Daha sonra yine merhûm ve mağfûr Hâfız Mü'min Akan ile Kırâet-i Seb'a ve Kırâet-i Aşere çalışmaları yaptım ve bunları yazdım.

Dâimâ, vatan, millet, hürriyet, istiklâl, bayrak ve kardeşlik gibi konuların, vazgeçilmez kendi değerlerimiz olduğunu ve bunlarsız islâm'ın yaşanamıyacağı inancını müdâfaa ederek îmâna, İslâm birlik ve berâberliğine zarar veren lâiklik, demokrasi, özgürlük, sınırsız hoşgörü gibi beşerî sistemlerin, -*ithal malı olup*- bizim malımız olmadığı husûsunu da, fırsat bulduğum her yerde anlatmaya çalışdım. Çünkü İslâm Dîni bir bütündür, tecezzi kabul etmez

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيراً.ط

"And olsun ki Allâh'ın Rasûlünde sizin için, Allâh'ı ve âhiret gününü ummakda olanlar ve Allâh'ı çok zikr edenler için güzel bir (imtisâl) **numûne** (si) **vardır".**[591]

Âyet-i kerîme'sinin hidâyet ve nusrat işığı altında Allâhü Teâlâ'yı **dost,** Kur'ân-ı Kerîmi ve Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*'ı **rehber**, Ashâb-ı Kirâm'ı ve onlara tâbi' olup onların yolundan giden ilim adamlarını ve Müslümanları, yerine göre **mürşid,** yerine göre **hoca**, yerine göre **kardeş**, yerine göre de **arkadaş** edindim.

Bunun için de, gerek memûriyet hayatımda gerekse emekli olduktan sonra bir çok hayır işlerinde çalıştım. Gerekli gördüğüm konularda kitablar yazarak Müslümân'ların ve aklı başında olan insanların istifadesine sundum. Fahrî vâizlik yaptım. Aynı Fakülte'den me'zûn olan Sabahat Karakılıç (Sevüktekin) ile evlenip dört çocuk sahibi oldum. Hayatım boyunca İslâm'a, Müslüman'lara ve insanlığa hizmeti şiâr edindim.

[591] -Ahzâb, 21.

Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*'ın ve Ashâb-ı Kirâm'ın bulunduğu i'tikad üzerinde bulunup Kitâb, Sünnet, İcmâü'l-ümmet ve Kıyâsü'l-fukahâ' esâslarına göre inanıp yaşamayı, i'tikadda ve amelde Selefiyye yolunun temsilcileri olan, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat mezhebi esâslarına göre inanıp amel etmeyi üstün bir vasıf kabûl ederek i'tikad'da Mâtürîdî, amelde Hanefî mezhebi mensûbu bir Mü'min ve Müslümân olarak yaşamayı ve o yolda ömür tüketmeyi en doğru bir yol kabul etdim.

İslâm dışı din ve inançların; beşerî sistem, doktirin ve ekollerin; insanı, şirke, küfre, nifaka ve tefrîkaya götürdüğü inancına sâhip olduğum için de, ömrüm boyunca hiçbir partiye, hiçbir guruba, hiçbir ekole, hiçbir cemâate mensûb olmadığım gibi onlara temâyül de etmedim. Hattâ ısrarla yapılan ba'zı câzip teklifleri de -*millet vekilliği gibi*- redd etdim. Ancak idâreci olduğum yıllarda ba'zı mecbûriyetler karşında *"Şerreynden ehveni tercih olunur"* küllî kâidesi gereğince ba'zı davranışlarımı ona göre ayarlamayı uygun buldum.

İslâm birlik ve berâberliğinin en büyük düşmanlarından biri olan **tefrîka, ihtilâf ve görüş ayrılıklarının**, İslâm düşmanlarının mel'ûn emellerini gerçekleştirmek maksâdı ile kurulmuş bir tuzak olduğu inancında olduğum için de, Ehl-i sünnet ve'l-cemâat esâslarına (*şerîat esâslarına*) riâyet etmeyen hiçbir cemâati ve sonradan uydurulan hiçbir tarîkatı tasvib etmediğim gibi onlara temâyülde de bulunmadım. Çünkü bunların hepsinin,

وَلاَ تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ط وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ.[591]

"Siz, kendilerine ap-açık delîl'ler, âyet'ler geldikden sonra parçalanıp ayrılanlar, ihtilâfa düşenler gibi olmayın. İşte onlar (ın hâli) **: En büyük azâb onlarındır".**[592]

âyet-i kerîme'sinin ve benzerlerinin, ifâde buyurduğu **azâb-ı ilâhî**'yi, da'vet etdiği inancındayım. Hiç şübhe yok ki dünyâda bulunan bu günkü Müslümân'ların perîşan halleri ve düşmanların onlara musallat olması, bu tefrîkanın ve ihtilâfın bir netîcesidir.

İlerlemiş yaşıma rağmen -*neme lâzım deyemeyen bir din adamı olarak*- aynı yolda yürümüye devam ederek **Tevhîd**'e ve **İslâm Dîni** esâslarına uygun bir yaşam tarzını, -*Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm'ın ve Ashâb-ı Kirâm'ının teblîğ metodu doğrultusunda*- önce kendi nefsime, sonra da Müslümanım diyen insanlara telkin edip bu konulardaki uyarılarıma -*kısıtlı bir çerçeve dâhilinde de olsa*- devam etmeyi **dînî bir görev** bildim ki,

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ ط[8] وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ.

"Eğer (mü'min kullarımızın) **kendilerine**, **yer yüzünde bir iktidar mevkîi verirsek, onlar namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emr ederler, kötülükden vaz geçirmeye çalışırlar. Her yapılan işin âkıbeti Allâh'a âiddir**".[593]

âyet-i kerîme'sinden cesâret alarak çalışmalarıma devam ettim ve hâlen de etmekteyim ki, Sayın Cumhurbaşkanı'mız Receb Tayyîb Erdoğan'a yazıp verdiğim **"Dün Başbakanımız Bu Gün Cumhurbaşkanımız Sayın Receb Tayyîb Erdoğan'a Mektublarım" i**simli kitapçığım, bunun bir örneğidir. Çünkü,

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لاَ يُرِيدُونَ عُلُوّاً فِي الْأَرْضِ وَلاَ فَسَاداً ط وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

"İşte âhiret yurdu. Biz onu yer yüzünde <u>büyüklenmeyen</u> ve <u>fesâd arzûsuna düşmeyecek</u> kimselere veririz. (En güzel) **âkıbet,** (Allâh'a yönelip O'nun azâb'ından sakınan) **müttekî'lerindir".**[594]

âyet-i kerîmesi'nin ifâde buyurduğu **âhiret yurdu**, halifelik vasfına sâhib güzel yaratılışımızın ve ebedî mutluluğumuzun en güzel âkıbetidir.

❋ ❋ ❋

[592] -Âl-i İmrân, 105.
[593] -Hacc, 41.
[594] -Kasas, 83.

BASILMIŞ ESERLERİ

1-Tecvîd İlmi, (Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri) (6.Baskı).....(17x24)=(232 Sayfa)
2-Hz. Muhammed aleyhi's-selâm'n Hayatı
Eşsiz Ahlâk ve Fazîletleri..(4.Baskı).....(17x24) (12+728)=(744 Sayfa)
3-Fıkıh Usûlü (2.Baskı) .....(17x24)=(532 Sayfa)
4-Bâtıl Yollar içerisinde Doğruyu Arayanlara Hakk Yol (3.Baskı)(14x20)=(96 Sayfa)
5-İslâm'da İstişâre ve Önemi (2.Baskı) .....(14x20)=(60 Sayfa)
6-Zamânımızda Tevhîd ve Şirk (5.Baskı).....(14x20)=(360.Sayfa)
7-Kısa İlmi Hâl Bilgileri (2.Baskı) .....(14 x20)=(212 Sayfa)
8-Kıyâmet ve Kıyâmet Alâmetleri.....(14 x20)=(288 Sayfa)
9-Dîn-i Tevhîd Seddi .....(14x20)=(88 Sayfa)

Not:: Basılmış veyâ basılmamış tüm eserleri, internetde vardır. (www.ckarakilic.com).

HABARLEŞME ADRESİ

Ali Celâleddin Karakılıç
Kiçiköy Mah. Altıntepe Cad.
Gonca Sok.No: 16
Talas - Kayseri

Tel: (0352) 437 00 27
(0537) 422 56 09

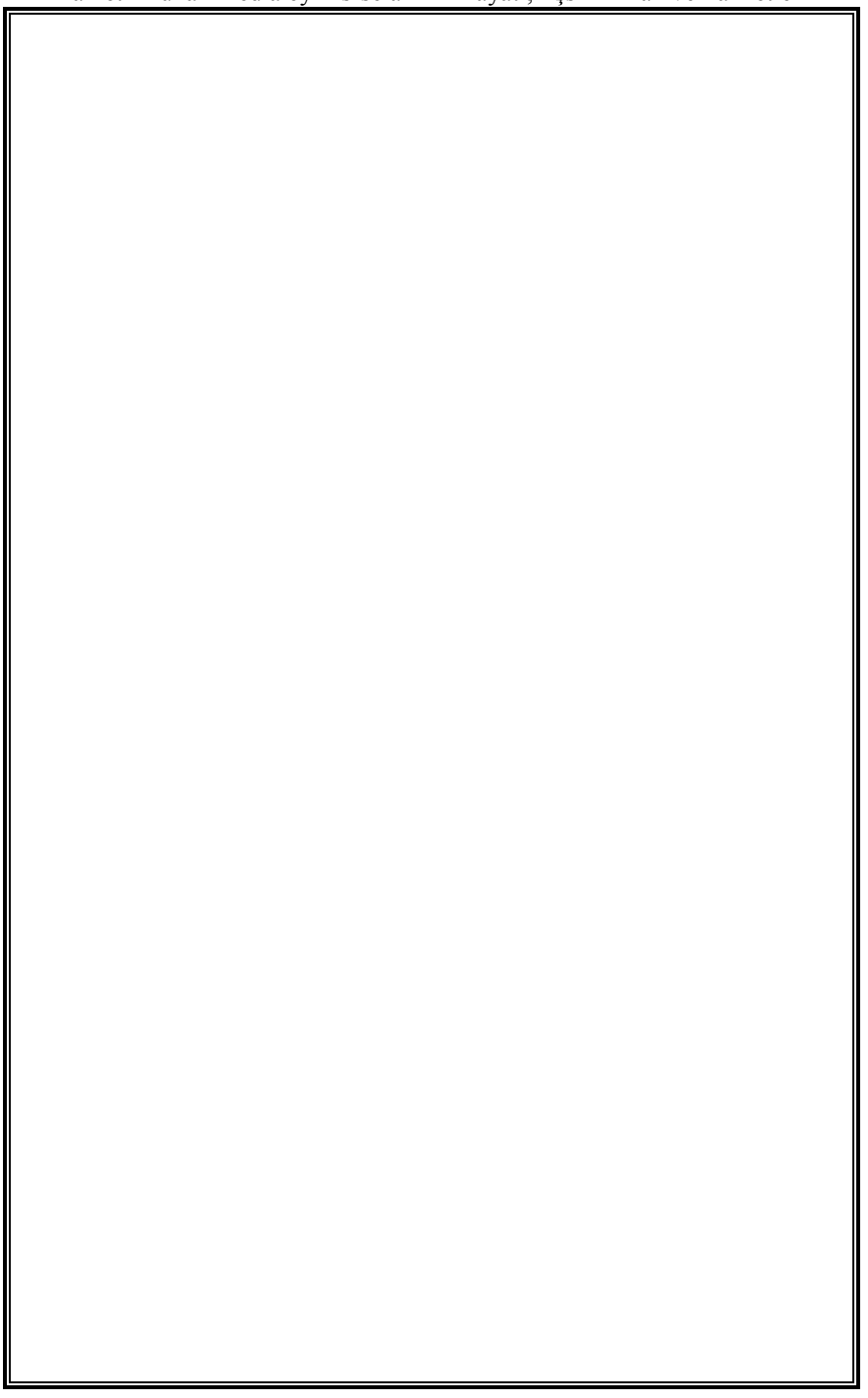

"Allâh (ü Teâlâ), **kimi dilerse onu** (kendisinde hayır gördüğü kimseleri) **doğru yola iletir".**
Bakara, 213.

"Allâh'a ibâdet (ve kulluk) **edin. O'na hiç bir şey'i eş tutmayın"**
Nisâ', 36

"Hepiniz toptan Allâh'ın ipine (Kur'ân-ı Kerîm'e ve İslâm Dînine) **sımsıkı sarılın. parçalanıp dağılmayın. Allâh'ın üzerinizdeki ni'metini düşünün".**
Âl-i imrân, 103.

"Allâh'a ve O'nun Rasûlüne itâat edin. (Fikir, görüş, yorum, inanç ve düşünce ayrılıkları ile) **birbiriniz ile çekişip didişmeyin. Sonra korku ile za'fa düşersiniz. Rüzgarınız** (kuvvet ve kudretiniz kesilip) **gider.** (Allâh'ın size olan yardımı kesilir. Kuvvetiniz ve devletiniz yok olup gider)**. Bir de sabr** (-u sebât) **edin,** (sıkıntılara katlanın). **Çünkü Allâh, sabr edenlerle berâberdir"** *Enfâl, 46.*

"Bundan sonra sizin bir daha putperestliğe döneceğinizden endîşe etmiyorum. Endîşe etdiğim şey', sizin dünyâ işlerine dalarak ve servet peşinde koşarak birbirinizin kanını dökmenizdir. İhtiras ile nefsâniyyet güdüp didişmenizdir. İşte o zaman siz de sizden evvelki milletler gibi helâk olursunuz. Çünkü ihtiras, ni'metden mahrûmiyyete sebeb olur".

"Siz iyi olursanız, âmirleriniz de iyi olur. Kötülerin başına kötü geçerse, kimin kimde hakkı varsa helâllaşsın. Zîrâ âhiretde cezâ'ya uğramak, dünyâda mahcûb olmakdan kötüdür".

Vedâ' Haccı dönüşündeki Hutbesi'nden.

"Ben Allâhü Azîmü'ş-şân, melikü'l-mülûk'um (*hukümdarların hukümdârıyım*). Hukümdarların kalbleri ve nâsıyeleri (*alınları*) benim elimdedir. **Kullar** bana **itâat** ederlerse ben de onları onlara **rahmet** *(vesîlesi*) kılarım. Eğer **kullar** bana **isyân** ederlerse ben de onları onlara **ukûbet** (*ezâ, cefâ ve azâb*) vesîlesi kılarım. Binâen-aleyh hukümdarlara sebb ile (*sövme sayma ile*) meşkûl olmayın. Fakat bana tevbe ederek mürâcaat edin ki ben de onları size bükeyim, (*sizin için rahmet vesîlesi yapayım*)".

Hak Dîni Kur'ân Dili Türkçe Tefsir.C.2.ss.1071. E.H.Yazır. (Ebu's-suûd Tefsîri'nden).

Muhterem kardeş

Âlemlere rahmet için gönderilen Hazreti Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın hayâtına âit bu kitâb, Hicrî (12-Rabîü'l-evvel-1441) yılı Mevlid Kandili Gecesi'ni kutlamak amacı ile aşağıdaki şahıslar tarafından **ikibin adet** bastırılıp -*Allâhü Teâlâ'nın râzı olduğu bir kul ve Rasûlü'llâh aleyhi's-selâm'ın sevdiği bir ümmet olabilmek amacı ile*- Müslümân'ların istifâdesine arzedilmiştir. Oku, okut ve okuyana yardım et.

Mehmet Tevfik Karakılıç (merhum)
Ali Celâleddin Karakılıç
Sabahat Karakılıç (merhume)
Abdüllâtif Başkal (merhum)
Mustafa Kâmil Başkal
Lâtif Başkal
Ahmet Onur Başkal

12-Rabîü'l-evvel-1441
09-Kasım-2019

HABERLEŞME ADRESİ
A.Celâleddin Karakılıç
Kiçiköy Mah. Altıntepe Cd.
Gonca Sok.No: 16
Talas – Kayseri
Tel: (0352) 437 00 27
(0537) 422 56 09

VAKIFDIR
PARA İLE
SATILMAZ

www.ckarakilic.com